

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMED CELÂL ŞİİRLERİNİN ÇEVİRİYAZI VE İNCELEMESİ

Orhan DEMİR

**HAZİRAN-2024
BATMAN**

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMED CELÂL ŞİİRLERİNİN ÇEVİRİYAZI VE İNCELEMESİ

Orhan DEMİR

**Danışman
Prof. Dr. Ferhat KORKMAZ**

**HAZİRAN-2024
BATMAN**

TEZ KABUL VE ONAYI

Orhan DEMİR tarafından hazırlanan “Mehmed Celâl Şiirlerinin Çeviriyazı ve İncelemesi” adlı tez çalışması 27.06.2024 târihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından **oy birliği** ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Prof. Dr. Melih ERZEN

.....

Danışman

Prof. Dr. Ferhat KORKMAZ

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Murat KARA

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Murat ÖTER
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza

Orhan DEMİR

27.06.2024

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMED CELÂL ŞİİRLERİNİN ÇEVİRİYAZI VE İNCELEMESİ

Orhan DEMİR

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ferhat KORKMAZ

Yıl: 2024 Sayfa: 608

Jüri

Başkan: Prof. Dr. Melih ERZEN

Danışman: Prof. Dr. Ferhat KORKMAZ

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Murat KARA

Çalışma kapsamında Ara Nesil döneminin tanınmış şairlerinden olan Mehmed Celâl'in 1886-1900 yılları arasında yayımlanmış olan 19 şiir kitabının çevirisi yapılmıştır. *Mehmed Celâl Şiirlerinin Çeviriyazı ve İncelemesi* başlıklı çalışmamız üç ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde; Mehmed Celâl'in hayatı, sanatı, eserleri ve tenkitçiliği hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Mehmed Celâl'in şiirlerinde tema, ahenk unsurları, edebi sanatlar ve nazım şekilleri üzerinde durulmuştur. Tezimizin üçüncü ve asıl bölümü olan ve Mehmed Celâl'in 19 şiir kitabının tam metin şiir çevirisi yapılarak Osmanlı Türkçesinden günümüz Latin harflerine aktarılmıştır.

Türk edebiyatına önemli katkılarda bulunmuş ve birçok edebi türde eser kaleme almış olan Ara Nesil şairi Mehmed Celâl'in, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış şiir kitaplarının tümünün Latin alfabesine aktarımı yapılmış olup 1886-1900 yılları arasında bu türde yayımlanmış eserleri ayrı ayrı incelenerek değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çeviriyazı, Mehmed Celâl, Osmanlı Türkçesi, Şiir.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

TRANSLITERATION AND ANALYSIS OF MEHMED CELÂL POEMS

Orhan DEMİR

Batman University Graduate Education Institute

Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Prof. Dr. Ferhat KORKMAZ

Year: 2024 Pages: 608

Jury

President: Prof. Dr. Melih ERZEN

Advisor: Prof. Dr. Ferhat KORKMAZ

Member: Dr. Lecturer Member Murat KARA

19 poetry books of Mehmed Celâl, one of the well-known poets of the intermediate generation period, published between 1886 and 1900, were translated. Our study titled Translation and Analysis of Mehmed Celâl's Poems, which is the subject of our thesis, consists of three main parts. In the first part; Information was given about Mehmed Celâl's life, art, works, Mehmed Celâl in the Intermediate Generation, Served-i Fünûn Literature and Mehmed Celâl, Mehmed Celâl's Criticism. Then, information about Mehmed Celâl's poetry and his 19 poetry books was presented. In the second part, Theme, Harmony Elements, Literary Arts and Verse Forms in Mehmed Celâl's poems are explained with examples from his poems. The third and main part of our thesis, the full text poetry translations of 19 poetry books, were transferred from Ottoman Turkish to today's Latin letters.

As a result, 19 poetry books written in Ottoman Turkish by the Intermediate Generation poet Mehmed Celâl, who made significant contributions to Turkish literature and wrote works in many literary genres, were translated into Latin alphabet, and the poetry books published between 1886-1900 were introduced and evaluated separately.

Keywords: Transliteration, Mehmed Celâl, Ottoman Turkish, Poetry.

ÖN SÖZ

1867-1912 yılları arasında yaşayan Mehmed Celâl, Türk Edebiyatı Ara Nesil Döneminin tanınmış sanatçılarından. Mehmed Celâl, 45 yıllık yaşamına 19 şiir kitabı sığdırmış, kendinden sonra yetişen sanatçıları eserleriyle etkilemiştir.

Mehmed Celâl Şiirlerinin Çeviriyazı ve İncelemesi başlıklı tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Mehmed Celâl'in Hayatı, Sanatı ve Eserleri, Ara Nesil ve Mehmed Celâl Ara Nesilde Mehmed Celâl'in Tenkitçiliği, Servet-i Fünûn Edebiyatı ve Mehmed Celâl, Mehmed Celâl'in Şairliği, Mehmed Celâl'in Şiir Kitapları kısımlarından oluşur. Şiir kitapları tek tek ele alınarak tanıtımları yapılmıştır. İkinci bölümde; Mehmed Celâl şiirlerinin incelenmesi yapılmış olup eserlerinde yer alan şiirler tema, ahenk unsurları, edebi sanatlar, nazım şekilleri bağlamında değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise Mehmed Celâl'in 19 şiir kitabının latin alfabesine aktarımı yapılmıştır. Tezimizin sonuç kısmında ortaya konulan bulgular değerlendirilmiştir.

Bu çalışmamızda; emeği geçen kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Ferhat KORKMAZ'a çok teşekkür ederim. Yine tezimde önerileriyle katkı sunan değerli hocalarım Prof. Dr. Melih ERZEN'e, Dr. Öğr. Üyesi Murat KARA'ya, tez süresi boyunca önemli destek sağlayan kıymetli mesai arkadaşlarım İlyas EKİN'e, Vedat İBRAHİMOĞLU'na ve ayrıca Mehmed Celâl'in şiir kitaplarına ulaşmamda yardımcı olan Ankara Yazma Eserler Başkanlığı Nadir Eserler bölümünün değerli çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak bu süreçte desteklerini esirgemeyen kıymetli aileme şükranlarımı sunarım.

Orhan DEMİR
BATMAN-2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1.1. Mehmed Celâl'in Hayatı Sanatı ve Eserleri.....	5
1.1.1. Mehmed Celâl'in Hayatı.....	5
1.1.2. Mehmed Celâl'in Edebi Kişiliği	6
1.1.3. Mehmed Celâl'in Eserleri	11
1.2. Ara Nesil ve Mehmed Celâl.....	13
1.3. Ara Nesil'de Mehmed Celâl'in Tenkitçiliği	14
1.4. Servet-i Fünûn Edebiyatı ve Mehmed Celâl.....	16
1.5. Mehmed Celâl'in Şairliği.....	18
1.6. Mehmed Celâl'in Şiir Kitapları	21
1.6.1. Nazımla Yazılan Eserleri	22
1.6.1.1. Adada Söylediklerim	22
1.6.1.2. Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-baht	24
1.6.1.3. Sultan Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân	24
1.6.1.4. Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi	25
1.6.1.5. Yavuz Sultan Selîm-i Evvel Yâhud Âfitâb-ı Satvet	26
1.6.1.6. Kânûnî Sultan Süleyman Hân Hazretleri Yâhut Fütûhât.....	26
1.6.1.7. Yıldırım Bâyezid-i Evvel Yâhud Bir Cihangîr	27
1.6.1.8. Hüdâvendigâr Gâzî Yâhud Fetihler ve Kosova Sahrâsı	27
1.6.1.9. Sultan Mehmed-i Sâlis Yâhud Fâtih-i Şehîr	28
1.6.1.10. Sultan Bâyezid-i Sâni Yâhud Elvâh-ı Zafer	29
1.6.1.11. Çelebi Sultan Mehmed Yâhud Müceddid-i Devlet.....	30
1.6.1.12. Sultan Selîm-i Sâni Yâhud Muzafferîyyet.....	30
1.6.1.13. Gazellerim.....	31
1.6.1.14. Zâde-i Şâir.....	31
1.6.1.15. Sürûd.....	33
1.6.1.16. Şîr-i Gazâ	34
1.6.1.17. Şevketlû Pâdişâhımız Gazî Büyük Abdülhamîd Hân-ı Sâni Efendimiz Hazretleri	34
1.6.2. Nazım Nesir Karışık Yazılan Eserleri	35
1.6.2.1. Âsâr-ı Celâl	35
1.6.2.2. Elvâh-ı Şâirâne.....	35
İKİNCİ BÖLÜM.....	37
2. Mehmed Celâl Şiirlerinin İncelemesi	37

2.1. Mehmed Celâl'in Şiirlerinde Tema	37
2.1.1. Aşk	37
2.1.2. Vefasızlık	40
2.1.3. Tabiat	41
2.1.4. Târih	44
2.1.5. Ölüm	46
2.1.6. Hüzün ve Gözyaşı	48
2.1.7. Verem	49
2.1.8. Kahramânlık	50
2.1.9. Kadın	51
2.1.10. Büyükada	53
2.1.11. Din	54
2.2. Mehmed Celâl'in Şiirlerinde Ahenk Unsurları	54
2.3. Edebi Sanatlar	74
2.4. Nazım Şekilleri	81
2.4.1. Mesnevi	82
2.4.2. Gazel	83
2.4.3. Kaside	86
2.4.4. Kıt'a	87
2.4.5. Şarkı	88
2.4.6. Murabba	89
2.4.7. Muhammes	91
2.4.8. Müfred ve Matla	92
2.4.9. Terkîb-i Bend	93
2.4.10. Tazmîn	93
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	95
3. Mehmed Celâl Şiirlerinin Tam Metin Çeviriyazısı	95
3.1. Nazımla Yazılan Eserlerin Tam Metinleri	95
3.1.1. Adada Söylediklerim	95
3.1.2. Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-Baht	124
3.1.3. Sultân Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân	153
3.1.4. Fâtih Sultan Mehmed-i Sânî Yâhud İstanbul Fethi	166
3.1.5. Yavuz Sultan Selîm-i Evvel Yâhud Âfitâb-ı Satvet	179
3.1.6. Kânûnî Sultan Süleyman Yâhut Fütûhât	189
3.1.7. Yıldırım Bâyezid-i Evvel Yâhud Bir Cihangîr	210
3.1.8. Hüdâvendigâr Gâzî Yâhud Fetihler ve Kosova Sahrâsı	226
3.1.9. Sultan Mehmed Hân Sâlîs Hazretleri	245
3.1.10. Sultan Bâyezid-i Sânî Yâhud Elvâh-ı Zafer	259
3.1.11. Çelebi Sultan Mehmed Yâhud Müceddid-i Devlet	272
3.1.12. Sultan Selîm-i Sânî Yâhud Muzafferiyyet	283
3.1.13. Zâde-i Şâir	291
3.1.14. Gazellerim	363
3.1.15. Sürûd	372
3.1.16. Şîr-i Gazâ	417
3.1.17. Şevketlû Padişahımız Gâzî Büyük (Abdulhamit) Hân Sânî Efendimiz Hazretleri	428
3.2. Nazım Nesir Karışık Yazılan Eserlerin Tam Metinleri	514
3.2.1. Asârı Celâl	514

3.2.2. Elvâh-ı Şâirâne.....	557
4. SONUÇ	602
KAYNAKLAR	604
ÖZGEÇMİŞ	608

KISALTMALAR

Prof.: Profesör

Dr.: Doktor

C: Cilt

çev.: Çeviren

İst.: İstanbul

s.: Sayfa

S.: Sayı

Yay.: Yayını/ Yayınları

1. GİRİŞ

Ara Nesil, Tanzimat ikinci dönemi ile Servet-i Fünûn dönemi arasında kalmış olan edebiyat topluluğunu tanımlamaktadır. Ara Nesil kavramı ilk defa Mehmet Kaplan tarafından ifade edilmiştir. Mehmet Kaplan, “Ara Nesil sanatkârları arasında Nabizâde Nazım, Mehmet Ziver, Fazlı Necip, Mehmed Celâl ve Mustafa Reşit” (Kaplan, 1987:25) isimlerini saymış ve bu sanatçıları ara neslin önde gelen isimleri olarak zikretmiştir.

Batı etkisinde oluşan Türk edebiyatının ilk dönemleri hakkında geniş çalışmalar yapılmıştır. Mehmed Kaplan, M. Fatih Andı, Mahmut Babacan, Himmet Uç gibi araştırmacılar bunlardan bazılarıdır. Ara Nesil üzerine yapılan çalışmalarda Ara Nesil kavramının ne olduğu üzerinde farklı düşünceler öne sürülmüştür. “Edebiyatın ilk iki dönemi hakkında geniş çalışmalar yapan Mehmet Kaplan, bu iki devir arasında yer alan yazarlara “Ara Nesil” adını vermiştir. Ara Nesil yazarlarından Nabizade Nazım hakkında doktora çalışması yapan Himmet Uç, bu nesil için “Ara Dönem” edebiyatçıları, Necat Birinci de Nabizade Nazım üzerine yaptığı çalışmasında, söz konusu nesli “Arayışlar” devri sanatçıları olarak nitelemiştir” (Kaya, 2013:150). Ara Nesil şairi Mehmed Celâl’in *Küçük Gelin* adlı eserini yayıma hazırlayan M. Fatih Andı ise bu neslin üstlendiği aktarıcılık görevini hatırlatarak dönem sanatçıları için “Aktarıcı Nesil” tabirini kullanmıştır (Andı, 1995:3).

Ara Nesil, Tanzimat edebiyatından Servet-i Fünûn edebiyatına geçiş sürecinde yer alır. Nurullah Çetin, “Bu dönem şairlerinin eserlerinde genellikle ferdi hassasiyet ve aşırı duygululuk (santimentalizm) belirgin bir motiftir. Gerek İkinci Abdülhamit’in baskıcı yönetimi gerek kişiliklerinden gelen özellikleri dolayısıyla gerek romantizm akımının etkisi gerekse dönemin bir özelliği olarak asrın hastalığının etkisiyle marazi hassasiyet (hastalıklı duyarlık, melankoli) egemen olmuştur. İçlerine kapanmışlar, inzivaya çekilme, toplumdan kaçma, hayal kurma, tabiatın bakir alanlarına sığınma, başka ülkelere gitme isteği duymuşlardır. Bunun sonucu olarak karamsarlık, kötümserlik gibi eğilimler baskın durumdadır. Ayrıca geniş halk toplulukları için eğitici, öğretici, eğlendirici mahiyette popüler edebiyat ürettirler” (Çetin, 2019:110) diyerek ara neslin temel sanat anlayışını ortaya koymuştur.

Ara nesil edebiyatçıları hem bireysel hem de toplumsal konulara eşit derecede önem vermişlerdir. Daha çok günlük konuları işlemişlerdir. Büyük ihtiraslara, derin, etkileyici ve sarsıcı olaylara yönelmişlerdir. Eserlerinde ele aldıkları ve bireysel

konulardan oluşan; aşk, hüzn, yalnızlık, verem, tabiat, ölüm, kadınların vefasızlığı, dinî duygular, felsefe ile toplumsal konulardan oluşan; Türk milletinin kültür, eğitim, çalışma sorunları, hasta çocuklar, eğitimsiz, çaresiz insanlar, Türk târihi, Türk sultanları, vatan sevgisi gibi unsurlardan oluşmaktadır. Fakat bazı toplumsal konulara çok fazla girmemişlerdir. II. Abdulhamit döneminde meydana gelen 93 Harbi bunların başında gelmektedir. Önemli bir savaş olan 93 Harbi, halkımızı ve devletimizi oldukça etkilemiştir. Yine bu dönemde milletimizin iradesini temsil eden Meclis-i Mebusan adlı ilk millet meclisimiz kapandı, ilk anayasamız olan Kanun-ı Esasî askıya alındı. Bu gibi toplumsal konular, Ara nesil yazarlarınca pek fazla ele alınıp işlenmez (Çetin, 2019:112). Ara nesil yazarları, eserlerinde genellikle bireysel ve toplumsal konular arasında denge kurarak edebiyatlarına yön vermişlerdir.

Mehmed Celâl, şiirlerinde; aşk, tabiat ve târih temlerini yoğunluklu olarak kullanmıştır. Mehmed Celâl, yazmış olduğu ilk şiir kitabı *Adada Söylediklerim* adlı eser, Büyükkada'da görüp âşık olduğu ve aşkına karşılık bulamadığı sarı saçlı mavi gözlü Rum kızı Anna'ya yazmış olduğu şiirlerden oluşmuştur. Mehmed Celâl, Osmanlı külliyyatı şeklinde kaleme aldığı 12 şiir kitabında ise Osmanlı padişahlarının yaptığı savaşları ve hayatlarını, diğer şiir kitaplarında aşk, târih, tabiat ve bireysel konulara değinmiştir.

Mehmed Celâl'in duygusal ve hüznü aşk duyarlılığı, gençlik yıllarında Anna'ya olan aşkı ve Fehime Hanımın erken ölümü gibi travmatik olaylarla şekillenir. Bu ızdıraplar, yazarın şiirlerine duygusallık ve romantizm katar. Ayrıca Anna'nın, sarı saçlı ve mavi gözlü kadın tipi olması yazarın ideal sevgili kavramını temsil ederek eserlerinde sıkça karşımıza çıkmıştır.

Türk edebiyatında ilk tartışmalar Divan edebiyatı ile Yeni edebiyat taraftarları arasında yaşanmıştır. Divan edebiyatında eleştiri kültürü ve yeni edebi türler bulunmazken Yeni edebiyat taraftarları ise bu edebi türlerle tanışmış ve benimsemeye başlamıştır. Andı'ya göre; “Mehmed Celâl, Servet-i Fünûn edebiyatının (1896-1901) dışında kalmış; muhtelif yazılarında dil, içerik, teknik itibarıyla Servet-i Fünûn edebiyatına sert eleştiriler getirmiş, Hüseyin Cahit'le polemiklere girmiştir” (Andı, 1995:81-89). Bu polemik ve eleştirilerin yaşanması Akyüz'e göre; “Muallim Naci'nin yolundan ayrılmayarak Servet-i Fünûnculara şiddetle hücum eden fakat Batı şiirine yönelmekten de geri kalmayan Mehmed Celâl (1867-1912) zamanın tanınmış şairlerindendir.” (Akyüz, 1995: 140) şeklinde belirtilmiştir.

Eski ve Yeni edebiyat tartışmalarının yaşandığı bu dönemde Mehmed Celâl, daha çok Muallim Nâci tarafında yer almaktadır. Edebiyata Muallim Nâci mektebinde başlayan Mehmed Celâl'in Rezaizâde Mahmut Ekrem'den de etkilendiği görülmektedir.

Mehmed Celâl hem Halk edebiyatı hem Divan edebiyatı hem de Batı edebiyatından etkilenen bir yazardır. “Halk edebiyatından Leyla ile Mecnun, Tahir ile Zühre, Âşık Kerem, Âşık Garib, Âşık Ömer, Dertli ve Şah İsmail'i” (Andı,1993:7); Halk edebiyatından etkilendiği dönemler babasının Erzurum'a tayin olmasıyla başlamıştır. Mehmed Celâl yazmış olduğu *Küçük Gelin* adlı eserinde Halk edebiyatından etkilendiğini dile getirmiştir (Mehmed Celâl,1310: 33-34). Divan edebiyatından Bakî, Fuzûlî, Nedîm, Şeyh Galip, Nailî, Nefî, Nâbî, Vecdî gibi şairleri okumuştur (Andı,1993:124). Büyük aşkı mavi gözlü sarışın Anna'ya yer verdiği şiirlerinde Yunan mitolojisine değinmiştir (Andı, 1993:180).

Mehmed Celâl'in yapılan şiir çevirilerinde Divan edebiyatı ile Batı edebiyatından etkilendiği ama bir tarafa birebir bağlı kalmadığı görülür. Ama eserlerinin pek çoğunda Divan edebiyatının izleri görülmektedir.

Mehmed Celâl, 19 şiir kitabının tamamında geçen şiirlerini aruz vezniyle yazmıştır. Aruz vezni bazı kusurlar dışında başarılı bir şekilde kullanan şair, aruz vezni dışında başka bir vezin kullanmamıştır. Uzun şiirlerinde, özellikle de son şiirlerini birden fazla vezinle yazmıştır.

Mehmed Celâl, şiirlerinde kullandığı nazım birimi genel olarak beyit ve dörtlüklerden oluşmaktadır. Sık olmamakla birlikte üçlük, beşlik gibi birimlere de yer vermiştir. Nazım şekillerini kullanma bakımından da ara nesil dönemine uygunluk göstermiştir. İlk şiirlerinde, Divan edebiyatı nazım şekillerine yer verirken daha sonraki şiirlerinde ise özellikle 1894 sonrası yeni ve Batılı nazım şekillerine de yer vermeye başladığı görülmektedir. Eski ve Yeni nazım şekilleriyle birlikte serbest şekiller de denemiştir.

Mehmed Celâl, Muallim Naci'nin savunduğu göz için kafiye anlayışına bağlıdır. Mehmed Celâl, şiirlerinde seslere değil, yazılışlarını yani estetiği esas alır. Şiirlerinde genellikle iki harften oluşan tam kafiyelere yer verir. Açık, anlaşılır bir üsluba sahiptir.

Ara Nesil şair ve yazarları pek çok dergide faaliyet göstermektedir. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir: *Âfâk, Şafak, Şule, Terakki, Âsar, Berk, Fevaid, Gayret, Gülşen, Güneş, Hâver, Mekteb, Malumat, Maarif, Manzara, Hizmet, Mirsad, Muhit, Musavver, Mürüvvet, Nilüfer, Nokta, Sa'y, Sebat, Umran...* (Harmancı, 2019:159) gibi dergiler dışında gazetelerde de yayımlanmış şiirleri bulunmaktadır.

Ara Nesil döneminin tanınmış şairlerinden olan Mehmed Celâl'in 1886-1900 yılları arasında yayımlanmış olan 19 şiir kitabının çevirisi yapılmıştır. Tezimizin konusu olan *Mehmed Celâl Şiirlerinin Çeviriyazı ve İncelemesi* başlıklı çalışmamız üç ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde; Mehmed Celâl'in hayatı, sanatı, eserleri ile Ara Nesil ve Mehmed Celâl, Mehmed Celâl ve Servet-i Fünûn Edebiyatı, Mehmed Celâl'in Tenkitçiliği kısımlarından oluşur ve bu kısımlar ile ilgili bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Daha sonra Mehmed Celâl'in şairliği ve 19 şiir kitabından bilgiler sunulmuştur. İkinci bölümde Mehmed Celâl'in şiirlerinde Tema, Ahenk Unsurları, Edebi Sanatlar ve Nazım Şekillerine şiirlerinden örneklerle aktarılmıştır. Tezimizin üçüncü ve asıl bölümü olan 19 şiir kitabının tam metin şiir çevirisi Osmanlı Türkçesinden günümüz Latin alfabesine aktarılmıştır.

Mehmed Celâl'in Osmanlı Türkçesi ile yazılmış şiirleri bugünkü yazıya aktarılırken bugünkü Türkçede nadiren kullanılan yabancı kelimelerin yazılışında 'ayn' ve 'hemze' gösterilmiştir. Bugün kullanılan ve artık Türkçeye mal olmuş kelimeler ise bugünkü yazılışına uygun bir şekilde aktarılmıştır. Yazımda birlik açısından TDK Yazım Kılavuzu esas alınmıştır.

Türk edebiyatına önemli katkılarda bulunmuş ve birçok edebi türde eser kaleme almış olan ara nesil şairi Mehmed Celâl'in; *Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-baht* (1891), *Sultan Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân* (1891), *Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi* (1891), *Yavuz Sultan Selim-i Evvel Yâhud Âfîât-ı Satvet* (1891), *Kanunî Sultan Süleyman Yahud Fütûhât* (1891), *Yıldırım Bâyezid-i Evvel Yâhud Bir Cihangîr* (1891), *Sultan Mehmed-i Sâlis Yâhud Fâtih-i Şehir* (1891), *Sultan Bâyezid-i Sâni Yâhud Elvâh-ı Zafer* (1891), *Hüdâvendigâr Gâzî Yâhud Fetihler ve Kosova Sahrâsı* (1891), *Çelebi Sultan Mehmed Yâhud Müceddid-i Devlet* (1892), *Sultan Selim-i Sâni Yâhud Muzafferiyyet* (1892), *Şîr-i Gazâ* (1895), *Şevketlû Pâdişâhımız Gazî Büyük Abdülhamîd Hân-ı Sâni Efendimiz Hazretleri* (1900) adlı şiir kitaplarının muhteviyatı, Osmanlı padişahlarının hayatı, savaşları, faaliyetleri ve Osmanlı târihinden oluşmaktadır. *Zâde-i Şâir* (1894), *Gazellerim* (1894), *Sürûd* (1895) şiir kitapları manzum; *Asâr-ı Celâl* (1894), *Elvâh-ı Şâirâne* (1895) adlı şiir kitapları ise manzum-mensur karışık olarak yazılmıştır. Çalışmamızda esas itibarıyla Mehmed Celâl'in Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olan ve yukarıda isimleri zikredilen 19 şiir kitabının Latin alfabesine çevirisi yapılmış olup şiir kitapları ayrı ayrı ele alınarak değerlendirmelerde bulunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Mehmed Celâl'in Hayatı Sanatı ve Eserleri

1.1.1. Mehmed Celâl'in Hayatı

Mehmed Celâl, Hicri 1284, Miladi 1867 yılında İstanbul'da doğmuştur. Mehmed Celâl, şiirlerinde kullandığı mahlasıdır. Jandarma Dairesi Reîsi Ferîk İsmâil Hakkı Paşa'nın oğludur. Hakkı Paşazâde unvanıyla tanınmıştır. Ailesinin kökleri baba tarafından Buhara'ya kadar uzanmaktadır. İsmail Hakkı Paşa'nın dedesi olan Buharalı Osman Efendi, gençliğinde Buhara'dan İstanbul'a gelerek evlenmiş ve bu evlilikten Mehmed Celâl'in dedesi Mehmed Efendi doğmuştur. Mehmed Efendi askeriye intisab ederek binbaşılığa kadar yükselmiştir (İnal, 1969:211). Mehmed Celâl'in ilimle iştiğal etmiş ve devlet görevlerinde bulunmuş bir aileden gelmesi sanatı üzerinde etkili olmuştur.

Mehmed Celâl'in çocukluğu babası İsmail Hakkı Paşa'nın memuriyeti dolayısıyla Şam, Beyrut, Sofya, Erzincan, Erzurum, Antakya, Halep ve Adana'da geçmiştir. Düzenli bir tahsil görmeyen Mehmed Celâl, babasından ve özel hocalardan Farsça, edebiyat, riyaziyat gibi dersler almıştır. Fatih Andı'ya göre Mehmed Celâl, İsmail Hakkı Paşanın Hâlid Efendiden sonra ikinci oğludur (Andı, 1993:2-3) şeklinde belirtmiştir. Osman Efendi adlı bir hocadan musiki meşk etmiştir. Gençlik yıllarında, Büyükkada'da yaşayan Rum asıllı Köçeoğlu Kırkor'un kızı Anna'ya âşık olmuştur. Anna'nın başka biriyle evlenmesi üzerine karşılıksız kalan bu aşk, zaten hassas bir ruha sahip olan Mehmed Celâl'i derinden etkilemiştir. İlk evliliği uzun sürmeyen Mehmed Celâl, ikinci evliliğini Fehime Hanım ile yapmıştır. Henüz on dört yaşında olan Fehime Hanım'ın bebeğiyle birlikte doğum esnasında ölmesi Mehmed Celâl'in hayatını iyice etkilemiştir. Toplamda beş evlilik yapan Mehmed Celâl'in bu evliliklerinden Mümin ve Kemal isminde iki evladı ve doğum esnasında ölen Hatice isminde bir kızı olmuştur (Andı,1993:30). Mehmed Celâl'in hayatına etki eden bu derin travmatik olaylar ilerleyen dönemlerde şiirlerine yansımıştır.

“Mehmed Celâl, on iki yaşında iken iki telli sazla saz şairliğine başlamış, on beş yaşında babasının reisi bulunduğu Jandarma Dairesi'nin Tahrirat Kalemine Kâtip olarak girmiş, daha sonra burada mümeyyizliğe yükselmiştir (İnal, 1969: 211). 1899'da

“Dördüncü Rütbeden Mecidî Nişanı” kazandı. Anna’ya olan aşkını bir türlü unutamayan ve eşini kaybeden Mehmed Celâl, yaşadığı olumsuz olaylardan sonra kendini içkiye vererek derbeder bir hayat sürdürdü. 1902'den sonra aklî dengesinde görülen bozukluklar, tedavi gördükten sonra yeniden işrete dönmesi sebebiyle görevini ihmal etmeye başladı. 1909'da Jandarma Dairesi Tahrirat Kalemî'ndeki mümeyyizlik görevinden emekliye ayrılarak kısa bir süre Şems-ül Maârif Mektebi ile bazı özel okullarda kitabet ve kavaid gibi dersler vererek (Arslan, 2018) yaşamını sürdürmüştür.

Mehmed Celâl, Rum asıllı Anna’ya âşık olur, aşkına karşılık bulamayan ve Başkasıyla evlenen Anna Mehmed Celâl’de büyük etki bırakmış hangi kızla evlendiyse Anna’yı bir türlü unutamamış ve cinnet hâlinin sürdüğü günlerden birinde Hasan ismindeki genç bir uşakla babasının konağından ayrılarak Yalova’ya kaçmış, pederi Hakkı Paşa’nın teşebbüsleri üzerine Karamürsel’de yakalanarak İstanbul’a getirilmiştir. Bir aralık evi basılıp II. Abdulhamîd aleyhtarı bazı yazılar da bulununca babası onu Beşiktaş muhafızı Hasan Paşa’ya teslim etmiştir. Karakolda beş on gün tutuklu kalan Celâl’i hapsedilmekten ve ceza görmekten koruyamayacağını anlayan Hasan Paşa onu kurtarmak için saraya deli olduğunu arz ederek Fransız Hastanesi’nin “mecanin koğuşı”na yatırılmasını sağlamıştır. Burada iki ay kadar tedavi görüp çıktıktan sonra yeniden içkiye başlamıştır. Yeniden akli dengesinin bozulması üzerine hastaneye yatırılmıştır. Hastaneden çıktıktan sonra aynı serseri hayatına devam etmiştir. Ömrünün bundan sonraki beş altı yılını derbeder, perişan ve yarı mecnun bir hâlde geçirmiştir. Aşırı alkol tüketiminden karaciğeri harap olmuş ve 25 Ocak 1330/1912 târihinde 45 yaşlarındayken İstanbul’da vefat etmiştir. Ailesinin bağlı olduğu Yenikapı Mevlevihanesi’ne defnedilmiştir (İnal, 1969:212). Mehmed Celâl, 45 yıllık kısa ömrüne çok sayıda eser sığdırmıştır.

1.1.2. Mehmed Celâl’in Edebi Kişiliği

İlk yazısı, Adana’da *Seyhan* isimli mahalli bir gazetede yayımlanmıştır (Mehmed Celâl, 1310:52). Mehmed Celâl yazı hayatına 1884 yılında, *Tercümân-ı Hakikat*’te, Muallim Naci’nin yönettiği edebiyat sütununa gönderdiği şiirlerle başlar. Mehmed Celâl’in “Nazire” başlıklı şiiri, *Tercüman-ı Hakikat*’te 5 Mart 1884 tarihinde yayımlanmıştır (Aksoyak, 2005:73). Mehmed Celâl’in ilk şiirlerinde şekil, üslup, kelime kadrosu, vs. bakımından Divan şiiri geleneğine bağlı kaldığı görülür. Küçük yaştan itibaren Divan şiirini takip etmesi ve edebiyata Muallim Naci dairesi içerisine

dahil olması bunda etkili olmuştur. Mehmed Celâl, 1887 yılından itibaren yeni ve Batılı nazım şekillerini kullanmış, şiirlerinde yeni temlere yer vermiştir. Bu serbest ve yeni tarz şiirlerin ortaya çıkmasında Recaizade Mahmut Ekrem ve Abdülhak Hamit Tarhan'ın etkisi olmuştur (Arslan, 2018). Celâl, Eski ve Yeni tartışmalara girmiş ama bir tarafa bağlı kalmayarak şiirlerinde hem eski hem de yeni edebiyattan etkilenmiştir.

Eski ve yeni edebiyat tartışmalarının hüküm sürdüğü bu dönemde Mehmed Celâl, daha çok Muallim Nâci'nin yanında yer almıştır. Edebiyata Muallim Nâci mektebinde başlayan Mehmed Celâl (Çetin, 2019:140)'in Recaizâde Mahmut Ekrem'den de etkilendiği yadsınamaz bir gerçektir. Mehmed Celâl hem Halk edebiyatı hem Divan edebiyatı hem de Batı edebiyatından etkilenmiş bir sanatçıdır. Halk edebiyatından Leyla ile Mecnun, Tahir ile Zühre, Âşık Kerem, Âşık Garib, Âşık Ömer, Dertli ve Şah İsmail'i (Andı,1993:7); Halk edebiyatından etkilendiği dönemler babasının Erzurum'a tayin olmasıyla başlamıştır. Mehmed Celâl yazmış olduğu *Küçük Gelin* adlı otobiyografik romanında dile getirmiştir (Mehmed Celâl,1310:33-34). Divan edebiyatından Bakî, Fuzûlî, Nedîm, Şeyh Galip, Nailî, Nefî, Nâbî, Vecdî gibi şairleri okumuştur (Andı,1993:124). Büyük aşkı Anna'ya yer verdiği şiirlerinde Yunan mitolojisine bolca göndermelerde bulunmuştur (Andı, 1993:180). Mehmed Celâl'in ilk şiir kitabı olan *Adada Söylediklerim* adlı şiir kitabı Anna için yazılmış şiirlerden oluşur ve tezimizin üçüncü bölümünde tam metin olarak verilmiştir. Batılı nazım şekillerini kullandığı şiirler de kaleme alır" (Andı, 1993:238-244). Mehmed Celâl, bu tarz şiirlerini 1887 yılından sonra söylemeye başlamıştır.

Mehmed Celâl, eserlerini *Tercümân-ı Hâkikat*, *Şafak*, *Cerîdetü'l-Hakâyık*, *Gülşen*, *Gayret*, *Mürüvvet*, *Musavver Maarif*, *Musavver Şükûfe*, *Rehber-i Saâdet*, *Mir'at-ı Âlem* gibi dergi ve gazetelerde yayımlamıştır.

"Muallim Nâci, Mehmed Celâl'in şiirleri hakkında değerlendirme ve eleştiri yazıları yazarak onun şiirde gelişmesini sağlar" (Çetin, 2019:140). Mehmed Celâl, kolay ve hızlı şiir söylediği için meslektaşları arasında "Şairi Zi İrtical" (doğaçlama yapabilen şair) unvanı ile anılır (İnal, 1969:211). Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri (cüz:1)* adlı eserinde *Sâlnamei Osmani*'den aldığı Faik Reşad'ın şu sözlerine yer verir:

"Bir gün nazmen tercemesi lâzım gelen Fransızca bir manzumeyi maalen tefhim ile terceme etmesini reca etdim. Derhal bir kıt'a olarak yazıverdi. Andan sonra daima hitab ve gıyabda namını "şairi zi irtical" diye andığım için bu tabir beynelehhbab kendine unvan olmuştur. Filhakika pek az şaire nasib olan bu hali irtical Celâl'de harikulâde

denecek bir mertebede idi. Selâtinî Osmaniye' den bazılarının teracümü ahval ve tasviri vekaiine dair neşr etmiş olduğu manzumeleri ki her biri üçer beşer yüz beyitli bir mesnevidir, birer ikişer gecede yazmıştır. Bazan gezmeğe giderken yahut bir mahalde otururken eğlence olmak üzere nazmen mükâleme ederdik. Ben söyleyeceğimi bir mısra haline sokuncaya kadar o, beş on mısra, beyit meydana koyar idi. Her vadide nazma kadir, hassas, hayalpervver bir şair idi.” (İnal, 1969:211).

Mehmed Celâl’in şiirle ne kadar alakadar olduğunu dostu Ahmet Rasim şöyle dile getirir. “Mehmed Celâl, şiir okumaya ve yazmaya epey düşkün ve hafızası oldukça kuvvetli bir şairdir. Sadece kendi eserlerini değil ünlü isimlerden hemen hemen hepsinin ve hatta yeni yetişen şairlerin bile hoşuna giden nazımlarını ezbere bilir” (Ahmet Rasim, 1980:202) sözleriyle Mehmed Celâl’in şiirle içli dışlı olduğunu kanıtlamaktadır.

“Devrin popüler yazarlarından biri olan Mehmed Celâl, eserleriyle yeni yetişen edebi nesil üzerinde etkili olmuştur. Şiir, hikâye ve romanlarında görülen marazî hassâsiyet, ele aldığı aşk konuları, duygularındaki aşırı romantizm, edebiyat heveskarı gençleri kendisine çekmiş, bu özellikleriyle Celâl onların edebiyatla tanışmalarında ilk ve en çok okudukları, başlangıçtaki kalem denemelerinde taklide çalıştıkları edebiyatçılar arasına girmiştir. Genç şairlerden onun şiirlerini tanzîr edenler, şiirinde işlediği Ada, Anna, Venüs gibi temleri kendi şiirlerine taşıyanlar olmuş, hatta Mehmed Celâl’in kendisi için şiir yazarlar dahi çıkmıştır” (Andı, 1993: 61-62). Mehmed Celâl, ara nesil döneminin önemli sanatçıları arasında yer almış ve dönemde yeni yetişen genç şairlere örnek olmuştur.

Mehmed Celâl’in, “daha edebî faaliyetlerinin ilk yıllarında yazdığı, büyük çoğunluğu Divan şiirinin etkisinde söylenen gazellerinden ve Muallim Nâci’ye nazirelerinden başlayarak, hemen hemen bütün şiirlerinde mısraya hâkim, fakat sade, basit ve kolay bir söyleyiş kendisini gösterir. Mehmed Celâl’in şiirlerinde üslubunun sade ve kolay bir söyleyişe yönelmesini; yazma kolaylığı ve doğaçlama şiir yazma meziyetine, köklü ve sistemli bir eğitim görmeyip, babasından ve tutulan özel hocalardan aldığı derslerle bu açığının kapatılmaya çalışmasına ancak edindiği bu eksik tahsilin ona çok kuvvetli bir Arapça ve Farsça bilgisini veremeyişine; Türk edebiyatında Şinâsi ile başlayan sadeleşme hareketinin, Şinâsi’den sonra gelen Nâmık Kemâl, Recâizâde Mahmut Ekrem gibi şairlerin eserleriyle dönemin edebiyatında kendisini açıkça hissettirmesine bağlamıştır” (Andı, 1993:250).

Mahmut Kemal İnal, Mehmed Celâl'in üslubuyla ilgili Ali Canib Bey'in şu sözlerine yer verir: "Mehmed Celâl, pek lirik bir şairdi. Kendi bedbaht hayatını tahkiye eden "Küçük Gelin" ünvanlı bir romanı vardır ki ben Türkçe'de bu kadar nafiz ve sâri bir eser okumadığımı itiraf ederim. Mehmed Celâl'in manzumeleri pek hazin, pek samimîdir. İşretle serseriliğin uçurumları arasında yuvarlanıp mahv olduğu söylenen bu maderzad şairi, bence daha yaşarken behli öldürmüştür. Hiç ve hiç şüphe yok ki eğer "zadei şair" sahibi okuyan bir âdem olsaydı bugün Türk edebiyatı anınla iftihar ederdi" (İnal, 1969:212).

Mehmed Celâl, 1887 yılına kadar ağırlıklı olarak Divan edebiyatı etkisinde eserler veren bir sanatçıdır. 1887 yılından itibaren Batılı şiir anlayışı ve unsurlarına da şiirlerinde yer vermiştir. "Divan edebiyatında büyük ölçüde şairane levhalar ve hikmetli metinler görmekle birlikte onların şiirlerinde aşırı mübalağalara, tuhaf hayaller ve gülünç görüntülere, komik ve bıktırıcı eskimiş mazmunlara, suniliklere yer vermelerini, nazireciliklerini, ebced hesabıyla târih düşürme için suni manzumeler yazmalarını, nazım oyuncakçılığı yapmalarını eleştirir" (Çetin, 2019: 140).

Nurullah Çetin, Mehmed Celâl'in yaşadığı dönemde Fransız edebiyatını taklit etmekle de suçlandığını ifade eder: "Mehmed Celâl, Servet-i Fünun sanatçıları ise Divan edebiyatını doğru dürüst bilmeden Fransız edebiyatını taklit etmekle suçlar. Mehmed Celâl'e göre onlar, milli ve ahlaka aykırı bir edebiyat yapmaktadır. Vezin ve kafiye gibi şiir tekniklerine hâkim değillerdir. Dili yanlış kullanıp garip bir üslub benimsemektedirler. Servet-i Fünun sanatçılarının, Fuzulî, Bakî, Ruhî, Şeyh Galip gibi büyük Türk şairleri ile birlikte dinî ilimler, İslam felsefesi ve Doğu kaynaklarından beslenmek varken Victor Hugo, Françoise Coppee, Alfred de Musset Büchner, Schopenhaur, Voltaire gibi Batılı edebiyat ve düşünce adamlarını örnek alıp kendilerine üstat edinmelerini doğru bulmaz" (Çetin, 2019:140).

Ara nesil döneminde etkilenilen akımlar Romantizm, Realizm ve Natüralizm'dir (Babacan, 2014:141). Mehmed Celâl bu akımlar arasında daha çok Romantizmi benimseyen bir sanatçı olarak karşımıza çıkmaktadır. Mehmed Celâl, şiirlerinde farklı temalar kullanmıştır. Fatih Andı, Mehmed Celâl'in eserlerinde yaygın olarak görülen temaları; aşk-hüzün-gözyaşı ve tabiat, Osmanlı Sultanları, târih ve hamaset, münferid şiirlerde işlenmiş olan değişik temler olarak sınıflandırmıştır (Andı, 1993:170).

Mehmed Celâl'in ilk şiirlerinin başlıca konusu; Büyükkada'da iken âşık olduğu ancak tek taraflı aşk olarak kaldığı, aşkına karşılık bulamadığı Anna'dır. *Adada*

Söylediklerim, *Zade-i Şair* gibi şiir kitapları ile *Venüs* adlı uzun hikâyesi ve *Küçük Gelin* adlı romanında hayatının anlatıldığı ve aynı zamanda Anna izinin görüldüğü eserleridir.

Anna'ya benzerliğinden ötürü sevdiği ve evlendiği bir diğer kadın Fehime'dir. Mehmed Celâl, on dört yaşındaki eşi Fehime'yi doğum esnasında bebeği ile birlikte kaybetmiştir. Bu vehim olay onda derin yaralar açmıştır. *Küçük Gelin* adlı otobiyografik romanında Fehime'nin ve onun zamansız kaybının Mehmed Celâl'deki yansımalarını görürüz (Mehmed Celâl, 1311:74).

Mehmed Celâl; *Cemile*, *Elvâh-ı Sevdâ*, *Küçük Gelin* ve *İsyân* adlı eserlerinde köy hayatına yer vermiştir. “Bu bakımdan Türk edebiyatının köye açılmasında Ahmet Mithat Efendi'den sonra gelen ilk isimler arasında yer alır. Popüler tarzda romantik ve santimental romanlar yazan Mehmed Celâl'in bu eserleri, devrinde ilgi görmüşse de o dönemde kalmış, sonraki kuşaklar üzerinde önemli bir etki bırakamamış kalem denemeleri olarak değerlendirilmeye müsaittir” (Gariper, 2019: 170).

“Ara Nesil döneminde başlayan ve Servet-i Fünun döneminde yaygınlık kazanan tablo altı şiir yazmaya Mehmed Celâl'de katılmıştır (Gariper, 2004:111). Mehmed Celâl (1867-1912), bu devir edebiyatının Servet-i Fünûn'dan önceki birkaç yılında, şiirleriyle ve daha başka edebi eserleriyle, kısa ömürlü fakat geniş şöhret yapmış bir yazardır. Hissî şiirleriyle dikkati çeken ve bolca şiir yazan bu şairin, *Ada'da Söylediklerim* (1886), *Gazellerim* (1894), *Asar-ı Celâl* (1896) gibi şiir kitapları vardır. Batı edebiyatını da az çok tanımakla beraber, Mehmed Celâl'in gerek yeni tarzda gerek eski tarz şiirlerinde:

“Ol perinin sanki aksetmiş hayali dağlara
Ağladım, ah eyledim, bakdım şu hâlî dağlara”

matlalı gazeline görüldüğü gibi, yerli seslere karşı, tabî bir bağlılık vardır. Mehmed Celâl'in şiirleriyle Tevfik Fikret üzerinde ve diğer eserleriyle de Servet-i Fünûn'un bazı hikâye ve roman yazarları üzerinde heves verici tesirleri olmuştur” (Banarlı, 1983:1020). Yine Nihad Sami Banarlı'nın, Mehmed Celâl'in şiirlerinde kadim tarzda hissetmediğim, yağmurlar, bulutlar, adalar, sonbaharlar dikkatimi cezbediyordu (Banarlı, 1983:989) tespiti Mehmed Celâl şiirlerinin ana temlerini oluşturmaktadır.

Mehmed Celâl'in düzenli bir eğitim görmemesi, özel hayatında yaşadığı acılardan kaynaklı durumları onun edebi kimliğinin oluşmasında kendisini yavaşlatan ancak durduramayan unsurlar olarak karşımıza çıkar. Mehmed Celâl; şiir, mensur şiir, roman, hikâye vb. pek çok türde yenilikçi eserler veren başarılı bir Ara Nesil sanatçısı

olarak Türk edebiyatındaki yerini almıştır. Son Osmanlı döneminin tanınmış yazar ve şairlerinden olan Mehmed Celâl; duygusal, hayalci şiir ve hikâyeleri ile tanınmıştır. 19. Asrın şair ve hikâyecisi Mehmed Celâl, Türk edebiyatı üzerine incelemeler yapmış, gazete ve dergilerde makaleler yazmış, şiir, roman ve hikâyeler yayımlamıştır.

Kısa hayatı boyunca hemen her türde eser veren Mehmed Celâl henüz on iki yaşındayken Erzurum'da Halk edebiyatına yönelmiş, saz çalmayı öğrenmiş; Âşık Kerem, Âşık Garîb, Tâhir ile Zühre gibi halk hikâyelerini ve Âşık Dertli ile Âşık Ömer'in divanlarını okumuş onlardan pek çok şiir de ezberleyip onları taklide çalışmıştır. Daha sonra İstanbul'a geldiğinde edebî mecmua ve gazeteleri hararetle takip etmiş, bir yandan da Fuzûlî, Nef'î, Nâ'îlî, Şeyh Gâlib gibi şairlerin divanlarını okumaya ve şiirlerini ezberlemeye çalışmıştır. Bu arada musikiye yönelerek Osman Efendi adlı bir zattan musiki dersleri almıştır.

Ara Nesil edebiyatçısı Mehmed Celâl, eserleriyle yeni edebiyatın üzerinde etkili rol oynamıştır. Şiir, roman ve hikayelerinde ele aldığı aşk konuları romantizm ruhlu gençlerin kendi eserlerine yönelmesini sağlamıştır.

1.1.3. Mehmed Celâl'in Eserleri

Mehmed Celâl, kısa ömrüne rağmen Ara Nesil şairleri arasında çok sayıda eser verenlerin başında gelmektedir. Roman, şiir, tercüme, öykü, mensur şiir, makale türlerinde altmıştan fazla kitap yayımlayan Mehmed Celâl'in, pek çok eseri mevcuttur. Bu kitaplarının büyük çoğunluğu roman ve uzun hikâyelerdir. Bunları, sayıları bakımından, şiir kitapları izlemiştir. 1898-1902 yılları arasında Mehmed Celâl'in dönemin edebî hayatı içerisindeki yerini ve edebî şahsiyetini de pekiştiren ve eserlerinin sayıca çok fazla olduğu bir dönemdir. 19 romanı, 22 uzun hikâyesi, 19 şiir kitabı ve birçoğu gazete sayfalarında kalan yüze yakın kısa hikâye kaleme almıştır.

Venüs (1886), *Cemile* (1886), *Orora* (1887), *Margerit* (1892), *Elvâh-ı Sevâd* (1892), *Küçük Gelin* (1893), *Zehra* (1894), *Bir Kadının Hayatı* (1894), *Müzeyyen* (1898), *Dâmen-âlûde* (1899), *Leman*, *İsyân* Mehmed Celâl'in başlıca romanlarıdır.

Mehmed Celâl'in sade bir üslupla, basit vakalar üzerine kurulu, genellikle aşk ve aile temalı hikâye ve romanları teknik, dil ve üslup bakımından zayıftır. Ancak romantik ve santimental bir üslupla yazdığı eserleri devrinde fazlaca okunmuştur. *Bir Kadının Hayatı*, onun en çok okunan romanıdır. *Cemile*, *Elvah-ı Sevda*, *Küçük Gelin* ve *İsyân* romanları ise Türk edebiyatında köy romanının gelişimi açısından önemlidir.

Karabibik'ten (Nabızade Nazım) önce yazılan *Cemile* romanıyla Mehmed Celâl, Türk edebiyatında köye ilk açılan yazarlardan biri olmuştur (Arslan, Nerkiz, 2018).

“Gençlik yıllarından itibaren Rum kızı Anna’ya duyduğu derin aşkı hayatının ve sanatının merkezine alarak şiirini kurmaya çalışan Mehmed Celâl, *Venüs* (1886) başlıklı uzun hikâyesi ile *Küçük Gelin* (1893) adlı romanında bu aşkı işleyerek otobiyografik eserler ortaya koymuştur” (Korkmaz, 2011:125).

Ada'da Söylediklerim (1886), *Zâde-i Şâir* (1894), *Âsâr-ı Celâl* (1894), *Sürûd* (1895), *Şevketlü Padişahımız Gazi Büyük Abdülhamîd Hân-ı Sâni Hazretleri* (1900) Mehmed Celâl’in en bilinen şiir kitaplarıdır.

Mehmed Celâl’in en bilindik şiirlerinden biri de “Edebiyat-ı Cedide”dir. Fatih Andı’ya göre; bu şiiri, bulunduğu devrin edebî münakaşalarını genel anlamıyla özetleyen ve edebiyat târihi açısından da önemli bir belge niteliğini taşımıştır. Yazmış olduğu “Edebiyat-ı Cedide” eserinde hangi safta yer aldığını belirten ve Cedidecileri eleştiren şair, diğer bir yandan da Cenab Şehabeddin’in “Elhân-ı Şitâ” adlı manzumesine yönelik olarak “Elhân-ı Şitâ’ya Nazire” adlı bir nazire kaleme almıştır. Buradan da edebiyatın insan üzerindeki zevk ve estetik görüşünün net bir kalıba veya sınırlandırılmaya tabii tutulmayacağını göstermiştir.

Mehmed Celâl’in 1894 yılında yayımladığı bir diğer önemli eseri *Zade-i Şair*, on iki kısımdan oluşan bir şiir kitabıdır. Eserde 78 adet şiir yer almıştır. Bu şiirlerin bir kısmı aşk konulu iken bir kısmı ise tasavvufi konular içermektedir.

Ada'da Söylediklerim şiir kitabı, şairin Büyükkada da ikameti sırasında sevgilisi Anna için söylediği şiirlerin bir araya getirilmesiyle oluşmuştur.

Fatih Andı’ya göre; “Mehmed Celâl’in şiir kitaplarındaki şiirlerin büyük bir kısmı, daha önce gazete ve dergilerde yayımlanmış olanlardır. Ancak, bunların yanında ilk defa o kitap içinde kaleme aldığı şiirler de mevcuttur. Mehmed Celâl, daha önce dergi ve gazetelerde yayımlanmış şiirlerinden bazılarını kitaplarına alırken, zaman zaman bu şiirlerin başlıklarını değiştirmiş, beyit veya bend ekleme ya da çıkarmaları yapmıştır” (Andı, 1993:56).

Mehmed Celâl’in “yakında neşrolunacaktır” veya “der-dest-i tab’dır” kaydıyla ilan edilen ancak kütüphane kataloglarında yer almayan eserlerini M. Fatih Andı tespit etmiştir. Bu eserlerin isimleri şunlardır: *Manzûmelerim*, *Nesirlerim*, *Şair*, *Fıkârat-ı Muhayyele*, *Tahattur*, *Letaif-guyan-ı Şuara*, *Tevrerrüm*, *Âşina-yı Nigâh*, *İki Kanarya*, *Mai Sünbül Yahut Pembe Bir Gül*, *Târih-i Asr-ı Hazret-i Padişahî* (Andı, 1993:54).

Vicdan Azapları (1891), *Hâlâ Seviyor* (1891), *Oyun* (1892), *Mev'id-i Mülâkat* (1893), *Aksaçlar* (1895), *SolgunYâdigârlar* (1899), *Sefîdser* (1899), *İskambil* (1899), *İsmete Taarruz* (1900), *Piyano* (1900), *Zindan Kapısında* (1906) Mehmed Celâl'in bilinen başlıca hikâyeleridir.

Kısa hayatı boyunca hemen her türde çok sayıda eser veren Mehmed Celâl, eserleriyle yeni yetişen edebi nesil üzerinde etkili olmuştur. Mehmed Celâl'in öykü, roman, şiir, mensur şiir ve eleştiri yazısı tarzında altmıştan fazla eseri edebiyat dünyasında yerini almıştır. 19 romanı, 22 uzun hikâyesi, birçoğu gazete sayfalarında kalan yüze yakın kısa hikâye kaleme almıştır. Mehmed Celâl, Fuzûlî, Bâkî, Bağdatlı Rûhî, Şeyh Gâlib, Muallim Nâci gibi döneminin ünlü şairlerinin etkisinde kalmış ve eserlerini de bu doğrultuda kaleme almıştır.

1.2. Ara Nesil ve Mehmed Celâl

Ara Nesil kavramı Tanzimat dönemi ile Servet-i Fünûn dönemi arasında kalan döneme verilen isimdir. Mehmed Kaplan, "Ara Nesil sanatkârları arasında Nabizâde Nazım, Mehmed Ziver, Fazlı Necip, Mehmed Celâl ve Mustafa Reşit" (Kaplan, 1987:25) isimlerini saymış ve bu şahsiyetlerin ara neslin önde gelen isimleri olduğunu belirtmiştir.

"Ara Nesil, edebiyatımızın batılılaşmasında ve yenileşmesinde önemli bir işlevi yerine getirirken şiir, mensur şiir, roman, hikâye, tenkit, makale, deneme, edebiyat târihi, tiyatro gibi hemen bütün türlerde eserler verilmiştir" (Özarslan, 1996:273). Mehmed Celâl'de Ara Nesil döneminin önemli şair, hikâye, çevirmen ve romancılarından.

Batı etkisinde oluşan edebiyatımızın ilk dönemleri hakkında geniş çalışmalar yapılmıştır. Mehmed Kaplan, M. Fatih Andı, Mahmut Babacan, Himmet Uç gibi araştırmacılar bunlardan bazılarıdır. Ara Nesil üzerine yapılan çalışmalarda Ara Nesil kavramı üzerinde farklı görüşler öne sürülmüştür. Edebiyatın ilk iki dönemi hakkında geniş çalışmalar yapan Mehmet Kaplan, bu iki devir arasında yer alan yazarlara "Ara Nesil" adını vermiştir. "Ara Nesil yazarlarından Nabizade Nazım hakkında doktora çalışması yapan Himmet Uç, bu nesil için "Ara Dönem" edebiyatçıları, Necat Birinci de Nabizade üzerine yaptığı çalışmada, söz konusu nesli "Arayışlar" devri sanatçıları olarak nitelemiştir" (Kaya, 2013:150). Ara Nesil şairi Mehmed Celâl'in *Küçük Gelin* adlı eserini yayıma hazırlayan M. Fatih Andı ise bu neslin üstlendiği aktarıcılık görevini

hatırlatarak dönem sanatçıları için “Aktarıcı Nesil” (Andı, 1995:3) kavramını kullanmıştır.

Türk Edebiyatı’nda Ara Nesil’den Tanzimat dönemi ikinci nesli ile Servet-i Fünûn arasında kalan ve edebi faaliyetlerini 1880’li yıllardan 1900’lü yıllara kadar devam ettiren bir topluluk şeklinde bahsedilir. Özellikle 1860 yılından sonra dünyaya gelen sanatkârlar, zamanla kendilerine has bir sanat anlayışına, zevkine ve duyuşuna sahip olarak uzun zaman edebiyat hayatımızda eserleriyle varlıklarını devam ettirmeyi amaçlamışlardır. İşte bu dönem arka planda kalmış sanatkârlardan oluşmuş olan edebi topluluk Ara Nesil’dir.

Mehmed Celâl, Ara Nesil döneminin tanınmış sanatçılarından. Bu dönemde yaşanan Eski edebiyat ile Yeni edebiyat taraftarları arasında yaşanan Eski edebiyat ile Yeni edebiyat tartışmalarında; Recaizade Mahmut Ekrem karşısında, Muallim Naci tarafında yer aldığı ve bu görüşe birebir bağlı kalmadığı tezimizin üçüncü bölümünde yer verdiğimiz şiir çevirilerinden de anlaşılacağı üzere şiirlerinde hem eski nazım şekillerine hem de yeni nazım şekillerine yer vermiştir.

Mehmed Celâl (1867-1912) şiirleriyle ve hemen hepsi romantik aşk konularını işleyen romanlarıyla oldukça önem arz etmiş bir ara nesil sanatçısıdır. O, Muallim Naci başkanlığında, yeni nazmın gerçekleşme gayreti karşısında eski nazmı koruyan neslin en kuvvetli şairlerindendir. Aynı zamanda bu dönemin fikirlerini savunmuş ve yeniliğe yapılan hücumlarda aktif bir rol oynamıştır. Fakat buna rağmen, birçok şiirinde, yeniliği yaşatan tarafları da bulunmaktadır (Arslan ve Memiş Baytimur, 2018:172).

1.3. Ara Nesil’de Mehmed Celâl’in Tenkitçiliği

Ara Nesil döneminde eser veren sanatçıların çoğu tenkit alanında eserler vermiştir. Mehmed Celâl’de bu dönemde eser veren sanatçılar arasında yer almaktadır.

Mahmut Babacan “Ara Nesil’de Tenkit” konulu doktora çalışmasında tenkit faaliyetiyle uğraşan elli dokuz isme yer vermiştir (Babacan, 1993:62-73). Bu da Ara Nesil edebiyatçılarının tenkit faaliyetlerine büyük önem verdiklerini göstermektedir.

Türk edebiyatında ilk tartışmalar divan edebiyatı ile yeni edebiyat taraftarları arasında yaşanmıştır. Divan edebiyatında eleştiri kültürü ve yeni edebi türler bulunmazken yeni edebiyat taraftarları ise bu edebi türlerle tanışmış ve benimsemeye başlamıştır. Andı’ya göre; Mehmed Celâl, Servet-i Fünûn edebiyatının (1896-1901) dışında kalmış; muhtelif yazılarında dil, içerik, teknik itibarıyla Servet-i Fünûn

edebiyatına sert eleştiriler getirmiş, Hüseyin Cahit’le çoğu kez polemiklere girmiştir. (Andi, 1993: 81-89) Bu polemik ve eleştirilerin yaşanması Akyüz’e göre; “Muallim Naci’nin yolundan ayrılmayarak Servet-i Fünûnculara şiddetle hücum eden fakat Batı şiirine yönelmekten de geri kalmayan Mehmed Celâl (1867-1912) zamanın tanınmış şairlerindendir” (Akyüz, 1995:140) şeklinde belirtmiştir.

Ara Nesil tenkidini değerlendirmek için devrin genel özelliklerine bakmamız gerekmektedir. Dönemin siyasi otoritesi ve içe kapanık sanatçıların varlığı nedeniyle basın hayatındaki sosyal meseleler, yerini edebi tartışmalara bırakmıştır. Bunun üzerine basında önemli yeri olan gazeteler de yerini dergilere bırakmak zorunda kalmıştır. Dönem yazarlarındaki farklı düşünceler nedeniyle büyük ölçüde eleştiri yazılarına yer verildiği görülmektedir.

Ara Nesil sanatçıları dönemin baskıcı yönetiminden dolayı sosyal ve siyasi konulardan uzak durmuş genelde bireysel konulara yönelmişlerdir. Alan’a göre, “Tanzimat Edebiyatı’nın ikinci nesli ile Servet-i Fünûn topluluğu arasında bağ kuran Ara Nesil sanatçıları, tıpkı onlar gibi sosyal ve siyasi konulardan uzak durup bireysel duygu ve ızdırapları işlemişlerdir.” (Alan, 2021: 65) Mehmed Celâl’in eserlerinin ana temasını ferdi duygu ve ıstıraplar oluşturur. Kaplan’ın da belirttiği gibi Ara Nesil sanatçıları “Mehmed Celâl ile Mustafa Reşit Servet-i Fünun edebiyatında yaygın bir hastalık halini alan santimentalizminin göze batan öncülerindendir” (Kaplan, 1987: 23) tezi bunu kanıtlar niteliktedir.

Ara Nesil tenkidi üzerine yapılan çalışmalara bakılırsa Recâizade Mahmut Ekrem ile Muallim Naci’nin yanında Menemenlizâde Mehmed Tahir ile Beşir Fuat’ın da katıldığı tartışmalar yer almıştır. Naci’nin etrafında eski edebiyatı savunanlar ile Recaizade Mahmut Ekrem’in etrafında yeni edebiyatı savunanlar şeklinde gelişmiştir. Erbay’a göre Ara Nesil, Mehmed Celâl, divan şiirini “ihtiyar”, Servet-i Fünûn şiirini de genç bir insana benzettir. Divan ve Servet-i Fünûn şiirlerinin ortak tarafı, birisinin yaşlı olmasına karşılık ölmeye meyletmesi, diğerinin genç olmasına karşılık, teverrümün dest-i âhenîni altında kıvranıyor, ölüyor. Diyerek her ikisine de eşit bir mesafede kalmayı yeğlediklerini belirtir. (Erbay, 1997: 420) Babacan’a göre “dönem içerisinde sınırlarının kesin olmadığı ve birinden diğerine geçişin kolaylık gösterdiği üç yönelişten söz etmek mümkündür.” (Babacan, 2019: 117) Birinci grupta, Divan edebiyatından gelen zevk, üslup ve geleneği devam ettirmek isteyen yenilik tenkitçileri yer almaktadır, ikinci grupta, benimsedikleri eski anlayışı yeni tarzla geliştirmek isteyen sentezciler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Ahmet Râsim, Ali Kemal, Recep Vahyî gibi

isimlerin dâhil olduğu bu grup için “mutavassıtîn” tabiri de kullanılmıştır. Üçüncü grubu oluşturanlar, yenileşme hususunda Recaizade Mahmut Ekrem ve Abdülhak Hamit çizgisini takip eden yenilikçi sanatçılardır. Bu kapsamda sayılabilecek Nabizade Nazım, Mehmed Celâl, Fatma Aliye Hanım, Selanikli Fazlı Necip ve Menemenlizade Mehmed Tahir gibi isimlerin bulunduğu belirtilmektedir (Babacan, 2019:117). Erbay ile Babacan’ın araştırmalarına bakılacak olursa Mehmed Celâl’in farklı gruplarda yer aldığı, araştırmacılar arasında ortak bir fikrin oluşmadığı görülmektedir.

Türk edebiyatı târihinde Ara Nesil yazarlarının edebî nesiller arasında önem arzetmelerine rağmen biraz geri planda kalmışlardır. Dönemin genç yazarları, sanatlarını bütünüyle Abdülhamid döneminde geçirmişlerdir. Türk edebiyatı târihinde çok önemli bir yeri olan Ara Nesil, Tanzimat’ın ikinci devri ile Servet-i Fünûn dönemi arasında kalmasından dolayı araştırmacılar bu dönemi üç gruba ayırmıştır. Birinci grup, eski edebiyatın savunucusu Muallim Naci’yi ikinci grup, yeni edebiyatın savunucusu Recaizade Mahmut Ekrem’i üçüncü grup ise eskiyi alıp yeniyle harmanlayanlardır. Kimi araştırmacılara göre, Mehmed Celâl eski edebiyatı alıp yeni edebiyatla harmanlayan sanatçıların başında, bazılarına göre ise yeni edebiyatı savunan sanatçılar arasında yer aldığını söyler.

Türk edebiyatının yenileşme sürecinde büyük işler yapan ara nesil, kendinden önceki nesli ve etkisinde kaldığı Ekrem ve Naci gibi sanatçıları aşma ve daha etkin olma yolunda ciddi girişimlerde bulunmaktadır. Ne bir dergi etrafında toplanma gayreti gösterilir ne de bir topluluk oluşturma yolunda kapsamlı çalışmalarda bulunmaktadır.

Ara Nesil sanatçıları bir ekol ya da dergi etrafında toplanamadıkları için bu dönemi bir bütün halinde incelenmesini zorlaştırmaktadır. Dönem sanatçılarının pek çok dergide faaliyet göstermişlerdir.

1.4. Servet-i Fünûn Edebiyatı ve Mehmed Celâl

Mehmed Celâl’in Servet-i Fünûn edebiyatıyla ilgili görüşlerine değinmeden önce onun yazılarının yayımlandığı *İrtikâ* gazetesine kısaca değinmek gerekmektedir. *İrtikâ*, 1899-1904 yılları arasında yayım hayatını sürdürmüştür. Gazete, II. Abdülhamid dönemi basın hayatının genel özelliklerini barındırır. Eski edebiyat yanlısı bir gazete olan *İrtika*, Servet-i Fünûn edebiyatı sanatçılarının yazılarını yayımlamakta bir sakınca görmemiştir. *İrtikâ*’da edebi yazılar dışında ticarî, ahlâkî, ziraî, fennî gibi yazılara da yer

verilmiştir (Şahin, 2000:10-12). *İrtika* yazı çeşitliliği açısından zamanının diğer gazeteleri gibidir. Hemen her konuda yazılara rastlamak mümkündür. *İrtikâ*'nın Ahmed Mithad Efendi'nin romanlarında edindiği gayeyi, toplumu aydınlatma vazifesini, gazete olarak üstlendiği görülmektedir. Mehmed Celâl, Servet-i Fünûnculara muhalefet eden *İrtika* gazetesinde şiirleri yayımlanmıştır (Kumsar, 2015:185, 189). Bahsi geçen dönemin temsilcileri Mehmed Celâl ve onun gibi geleneği sürdüren edebiyatçıların yanında, yenilikçi Ahmet Mithat gibi edebiyatçıların da tenkidine uğramışlardır (Parlatır, 2011:14). Servet-i Fünûn edebiyatçıların dilde sadeleşmeye karşı olmaları Mehmed Celâl'in onlara muhalif olma nedenlerindendir (Kumsar, 2015:197). Mehmed Celâl'in *İrtika*'daki bazı yazılarından zaman zaman *Servet-i Fünun* dergisi de nasibini alır. Özellikle Hüseyin Cahit'le atışmaları söz konusudur. Bu eleştirilerinin yer aldığı yazılarından biri de "Tetkikat-ı Edebiye"dir. "Tetkikat-ı Edebiye"nin beşincisinde Mehmed Celâl, alaya başvurmuştur (Kumsar, 2015:191). Altıncı "Tetkikat-ı Edebiye"de Servet-i Fünûncular yine onun alaylarından nasibini alırlar. Bu topluluğun "ve" bağlacını sıklıkla kullanan alışkanlıkları, dil kurallarına aykırı yeni kelimeleri kullanma merakları, renklere, duygulara, ilgisiz organları sıfat olarak verme anlayışları bahsi geçen alayın konusu olmuştur.

"Ve ben bugün bu şafaklarla pür-şebab u emel
Olur iken müteessir ve iğbirar-aver
Sunarsınız ve niçin siz bu Volter'e bir el
Bu Volter'e neye el ve bahar-ı can-perver
Açar müşemmes olan erguvanları ve yine
Severse bunları şair ve bir mülevven ruh
Diker ve kırmızı hülyayı bahçıvan dikine.
Ve her gülün dikenini destini eder mecruh
Bu bir sone ve güzel bir şiir eder teşkil
Ve vezni, kafiye her zaman eder tebdil
Ve bu eser dahi Pol Verlen'in olursa inan
Cihanda var mı misali ve vardır diğeri (...)
Ve dermişin 'acaba kim yazan bu hoş eseri
Ve oh! Bir dekadandır! ve oh! Bir dekadandır.
Ve estağfurullah! Afedersiniz, hata ettim,

lisan, bir harfe yahut bir kelimeye alışmaya görsün, muttasıl onu tekrar eder durur! " Sanat-ı tekrîr"e misâl olmak için şu manzûme-i garrâyı(!) inşâd edecek oldum. Hâlâ dilceğizim, vav'lar içinde dolaşmaktadır!" (Kumsar, 2015:191-192).

Mehmed Celâl, "Tetkikat-ı Edebîye"de Servet-i Fünûnculara hücum ederken az da olsa beğendiği durumlara değinmiştir. Yirminci "Tetkikat-ı Edebiye"de Ali Ekrem Bolayır'ın "Son Buse" isimli şiiri onun takdirle bahsettiği şiirdir. Mehmed Celâl bu şiiri mevzûen, hissen, üslûben güzel olarak değerlendirmiştir. Şiirde veremli bir anne ile kızının duygusallığı konu edinilmiştir (Kumsar, 2015:192).

Mehmed Celâl için tercüme meselesi kendi devrinde edebiyatın en önemli meselesidir. Bu konuda Servet-i Fünûn sanatçıları da eleştirir. Acemi mütercimlerin Türkçeye layıkıyla hâkim olmadıklarını, önce Türkçeyi düzgün konuşmayı öğrenerek sonra tercüme işine girişmelerini tavsiye eder. "Türkçe bilmeden eser tercümesine kalkışmak gülünç olduğu kadar müellifin şöhretine nakise îrâs etmek mazarratını da tevlîd eder" (Ceyhan, 2007:56) ifadesini kullanmıştır.

Talep çokluğu dolayısıyla acelece piyasaya sürüldüğünü iddia ettiği bazı tercüme ağırları ağır şekilde tenkit etmiştir. "Xavier de Montepin'in mütercim Atamyan tarafından tercüme edilen Mecnûneler Tabîbi isimli romanı bu eleştirilerden nasibini alır. Mütercimin Türkçeyi kullanımı eleştirilerin odağındadır. Rahat üslubuyla tenkidini şiirlerle süsler: "Milâdın 1874 senesi Mayıs'ının onuncu günü Marsilya'dan Paris'e revân olan demiryol sürat katarı yolcuları miyânında yaşlıca bir erkek henûz genç çağında bir kadın bulunup erkek altmışı geçkin ve kadın ise otuzbeş yaşında ancak vâridi." Mütercimin Türkçeyi pek ziyâde iltizâm ettiği demiryol sürat katarından anlaşılıyor. Hele "revân" kelimesini şurada istîmâl edişi katarın su gibi akıp gittiğini göstermektedir" (Ceyhan, 2007:55-56).

Mehmed Celâl'in eleştirilerinden nasibini alanlardan biri de Fâik Âlî Bey'in *İrtikâ*'da yayımlanan tercüme şiiridir. Bahsi geçen tercüme Mehmed Celâl'e göre "muhtâc-ı tercümedir" (Ceyhan, 2007:56-57) şeklinde dile getirilir.

1.5. Mehmed Celâl'in Şairliği

Mehmed Celâl'in edebî kişiliğini oluşturan başlıca yönlerinden biri de şairliğidir. Daha küçük yaşlarda Halk edebiyatı ve Divan edebiyatı şairlerinin şiirlerini okuyup ezberleyerek yetişmiştir.

Erbay’a göre kronolojik olarak “Tanzimat Edebiyatı ile Servet-i Fünûn arasında yer alan ara nesil yazarları gerek fiiliyatta gerekse düşüncede çoğunlukla eski ve yeni edebiyat arasında bir ikiliğe düşmüşlerdir. Dönemin bazı yazarları ise ne eskinin ne de yeninin yanında yer almamakta, ikisinin ortasında ılımlı bir yol seçmişlerdir. Mutavassıtın adı verilen bu yazarların durumunu en iyi Mehmed Celâl’in açıklamalarında görülmektedir. Mehmed Celâl, divan şiirini “yaşlıya”, Servet-i Fünûn’u “genç”e benzetmektedir. Divan ve Servet-i Fünûn şiirlerinin ortak yönü, birinin yaşlı olmasına rağmen ölmeye meyletmesi, diğerinin genç olmasına rağmen ‘taverrüm dest altında ızdırıp çekiyor’ diyerek ikisine de eşit mesafede durmayı tercih etmeleridir” (Erbay, 2013:8).

Ara nesil döneminin bilinen şairlerinden olan Mehmed Celâl; şiir, roman, hikâye gibi farklı türlerde yüze yakın eser yazmıştır. Mehmed Celâl, edebiyata alevine *Küçük Gelin* adlı romanında belirttiği gibi şiirle başlamıştır. Çocukluğunun geçtiği yerlerde, içinde bulunduğu aile yaşamı ona şiiri sevdirmiştir. Şiirlerinde Büyük Ada’yı işlediği, yayımlanmış ilk şiir kitabının adını *Adada Söylediklerim* ismiyle yayımladığı ve bundan dolayı da “Ada Şairi” olarak anılmıştır.

Mehmed Celâl, doğaçlama şiirdeki başarısından dolayı “Şair-i mader-zad”, “Şir-i Şirinmakal”, “Şair-i zi-irtical” gibi unvanlarla anılmıştır (Andı, 1993:37-38). Celâl’in ilk şiirlerinde Muallim Naci’nin etkisi görülmüştür. Daha sonraki yıllarda Batı edebiyatı nazım şekillerini de denemiştir. Böylece hem divan şiirinin nazım şekillerini hem de Batı’dan aldığı nazım şekillerini kullanmıştır. Düzyazı türünde de eserler vermiştir. Osmanlı padişahlarını konu alan 12 müstakil şiir kitabı da bulunmaktadır.

Mehmed Celâl, Tanzimat ikinci dönem şairleri gibi politikayla ilgilenmemiştir. Genel olarak bireysel şiiri benimsemiş ve kendi iç dünyasına yönelmiştir.

Mehmed Celâl, 4 Temmuz 1888 târihinde *Mürüvvet* gazetesinde yayımladığı “Şâir-Şiir” başlıklı makalesinde şairin ve şiirin niteliğine dair görüşlerini Fatih Andı şöyle aktarır: “Mahzûn çehresi solmuş, nûr-ı zekâ neşreden gözlerine sirişk-i teessür dolmuş, arasına içini çeker, hazîn hazîn dolaşır, ekseriya zulmette, fırtınalı gecelerde bir mezarın mermerine dayanmış, elini başına koymuş, gâh bir necme bakar düşünür, gâh bir yaprak sadâsı duyar, ağlar bir insan; tabîat tarafından bedbahtlığa mahkûm olarak dünyaya, gelmiş, handesi iğbirâr-ı girye içinde, giryesi tebessüm-i mükedderâne arasında meşhûn bir tali’siz; başdönmesine, halecân-ı kalbe, mütemâdiyen ağlamaya, bazan düşünürken ansızın titremeye mübtelâ olmuş bir mahlûk-ı garîb; gözyaşlarının iri

damlalarını bir taş üstüne serpererek meçhul bir hisse tebaiyyet ettiğini lişân-ı hâli ile gösteren bir adam gördünüz mü, işte o şâirdir.”

“Zirveleri bulutlara dokunacak kadar yüksek olan ve dar bir yolun iki tarafını ihâta eden yalçın kayaların yanında müthiş bir uçurumun nihâyetinden akan nehrin mahûf aks-i sadâlarını, rüzgârın hemen oraya mahsus bulunan şiddetli ısıklarını dinlemek için hissiyât-ı şâirânenizi bütün kalbinize topladıktan sonra tahayyülât-ı âşıkaneye daldığınız sırada, uçurumun muzlim bir cihetinden zuhûr ile havaya kalkarken, kanadını bir kayaya çarparak acı acı bağırarak bir kuşun o yürek parçalayan çığlığını işittiniz mi, işte bu da şâirdir” (Andı, 1993: 77).

Alıntı yapılan metinde de görüldüğü gibi Mehmed Celâl, aşırı duygusallık içeren şair ve şiir tarifinde duyguları önceliklidir. Şiirin özünde hüzn, keder, gözyaşı ve aşırı sevgiyi aramıştır. Bu nedenle şair; onu duyguların yoğunluğundan bunalmış biri olarak görmüştür. Mehmed Celâl bu yönüyle diğer ara nesil şairlerin temsilcisi gibidir. Çünkü hasta bir duygusallık, saplantılı bir ağlama hali dönemin bütün sanatçılarında bulunmaktadır.

Mehmed Celâl, yazı hayatına 1884 yılında, *Tercümân-ı Hakikat*'te Muallim Naci'nin yönettiği edebiyat sayfasına gönderdiği şiirlerle başlar ve *Tercüman-ı Hakikat*'e gönderdiği şiirlerinden dolayı Muallim Naci'nin etkisinde kaldığı görülmektedir. Muallim Naci'nin şiirlerini örnek alır, onlara nazireler, tahmisler yazmıştır. Sanatçılığının ilk dönemlerinden itibaren Mehmed Celâl'in içerik, şekil, üslup yönünden eski şiirin taklitçisi olduğu gözlemlenir. Bu durumun yaşanmasında Muallim Naci etkisinin dışında çocukluk döneminden itibaren, şiirlerini okuyup ezberlediği; Fuzuli, Nef'i, Şeyh Galip, Nedim, Nabî, Nâilî etkili olmuştur.

Şairin kullandığı şekiller ve temalar 1887 yılından itibaren çeşitlenmeye başlamış şair yeni ve Batılı nazım şekillerine bu yıldan itibaren yavaş yavaş yönelmiştir.

Kısa hayatı boyunca hemen her türde çok sayıda eser veren Mehmed Celâl henüz on iki yaşındayken Erzurum'da halk edebiyatına yönelmiş, saz çalmayı öğrenmiş; Âşık Kerem, Âşık Garîb, Tâhir ile Zühre gibi halk hikâyelerini ve Âşık Dertli ile Âşık Ömer'in dîvânlarını okuyarak onlardan pek çok şiiri de ezberleyip onları taklide çalışmıştır. Daha sonra İstanbul'a geldiğinde dergi ve gazeteleri takip etmiş, bir yandan da Fuzûlî, Nefî, Nâ'ilî, Şeyh Gâlib gibi şairlerin dîvânlarını okumaya ve şiirlerini ezberlemeye çalışmıştır. Bu arada musikiye meylederek Osman Efendi adlı bir zattan musiki dersleri almıştır (Andı, 1993:7-10)

Mehmed Celâl, Osmanlı Sultanları için 12 tane müstakil şiir kitabı yazmıştır. Osmanlı sultanlarının hayatına ve târihe dair yazılan bu 12 şiir kitabının hepsi de manzum ve mesnevi bir şekilde kaleme alınmıştır. Osmanlı külliyyatı şeklinde yazılan bu 12 eserin yazım sürecini Ahmed Rasim şu şekilde dile getirir: “Muallim Naci'nin *Tercüman-ı Hakikat*'ten ayrıldıktan sonra Târih-nüvis-i Âl-i Osman memuriyetiyle görevlendirilmesi üzerine kaleme almıştır” (Ahmed Rasim, 1980:132).

Devrin önde gelen şairlerinden biri olan Mehmed Celâl, eserleriyle yeni yetişen edebi nesil üzerinde etkili olmuştur. Şiir, hikâye ve romanlarında görülen marazî hassâsiyet, ele aldığı aşk konuları, duygularındaki aşırı romantizm, edebiyat heveskârı gençleri kendisine çekmiş, bu özellikleriyle Celâl onların edebiyatla tanışmalarında ilk ve en çok okudukları, başlangıçtaki kalem denemelerinde taklide çalıştıkları edebiyatçılar arasına girmiştir. Genç şairlerden onun şiirlerini tanzir edenler, şiirinde işlediği Ada, Anna, Venüs gibi temleri kendi şiirlerine taşıyanlar olmuş, hatta Mehmed Celâl'in kendisi için şiir yazarlar dahi çıkmıştır (Andı 1993:61-62).

“İbnü'r-Reşat Emin Rıfkı, Ferid Rebii, Kâtipzade Nazif, Muhiddin, Babanzade H. Sabri, Lamih Necdî, Talat Cafer gibi dönemin genç şairleri onun şiirlerini tanzir etmişlerdir. Hüseyin Cahit Yalçın, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Yahya Kemal Beyatlı gibi isimler de Mehmed Celâl'in eserlerinden övgüyle bahsetmiştir” (Erbay, 2013:10).

1.6. Mehmed Celâl'in Şiir Kitapları

İlk şiirlerini *Tercüman-ı Hakikat*'e, Muallim Naci'nin yönettiği edebiyat sütununa göndermiştir. 5 Mart 1884'te yayımlanan ve “Nazire” başlığını taşıyan ilk şiiri Muallim Naci'nin gazeline yazılan bir naziredir. Mehmed Celâl'in ilk şiirlerinde şekil, üslup, kelime kadrosu bakımından Divan şiiri geleneğine bağlı kaldığı görülmektedir. Sanatının ilk yıllarından itibaren Divan şiirini takip etmesi ve edebiyata Muallim Naci dairesine dahil olması bunda etkili olmuştur. “Mehmed Celâl, 1887 yılından itibaren yeni ve Batılı nazım şekillerini kullanmış, şiirlerinde yeni temlere yer vermiştir. Bu serbest ve yeni tarz şiirlerin ortaya çıkmasında Recaizade Mahmut Ekrem ve Abdülhak Hamit Tarhan'ın etkisi açık bir şekilde görülmektedir.

Mehmed Celâl'in kitap halinde yayımlanmış 19 şiir kitabı dışında dergi ve gazetelerde yayımlanan ve şiir kitaplarına almadığı çok sayıda şiiri de bulunmaktadır.

Tezimizde sadece kitap halinde basılan 19 adet şiir kitabı üzerinde incelemede bulunulacaktır.

Mehmed Celâl'in ilk şiir kitabı *Adada Söylediklerim* (1886) adlı eseri Büyük Adada görüp âşık olduğu Anna'ya yazdığı şiirlerden oluşmaktadır. *Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-baht* (1891), *Sultan Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân* (1891), *Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi* (1891), *Yavuz Sultan Selâm-i Evvel Yâhud Âfîtab-ı Satvet* (1891), *Kanunî Sultan Süleyman Yahud Fütûhât* (1891), *Yıldırım Bâyezid-i Evvel Yâhud Bir Cihangîr* (1891), *Sultan Mehmed-i Sâlis Yâhud Fâtih-i Şehîr* (1891), *Sultan Bâyezid-i Sâni Yâhud Elvâh-ı Zafer* (1891), *Hüdâvendigâr Gâzî Yâhud Fetihler ve Kosova Sahrası* (1891), *Çelebi Sultan Mehmed Yâhud Müceddid-i Devlet* (1892), *Sultan Selâm-i Sâni Yâhud Muzafferiyet* (1892), *Şîr-i Gazâ* (1895), *Şevketlû Pâdişâhımız Gazî Büyük Abdülhamîd Hân-ı Sâni Efendimiz Hazretleri* (1900) adlı şiir kitapları tamamıyla Osmanlı padişahları ve Osmanlı târihinden oluşmaktadır. *Zâde-i Şâir* (1894), *Gazellerim* (1894), *Sürûd* (1895) şiir kitapları manzum; *Asâr-ı Celâl* (1894), *Elvâh-ı Şâirâne* (1895) ise manzum-mensur karışık olarak yazılmış olup; aşk, tabiat, vefasızlık, ölüm gibi temlerden oluşmaktadır.

Mehmed Celâl'in 19 şiir kitabı Osmanlı Türkçesinden latin harflerine aktarılmış olup tam metin olarak tezimizin üçüncü bölümünde verilmiştir.

1.6.1. Nazımla Yazılan Eserleri

1.6.1.1. Adada Söylediklerim

Mehmed Celâl'in ilk şiir kitabıdır. 1303/1886 yılında Şirket-i Mürettibiyye tarafından basılan eser elli altı sayfadan oluşmaktadır. *Adada Söylediklerim* bir mukaddime ve otuz dört manzumeden müteşekkildir. Büyük Adada ikamet ettiği sırada görüp âşık olduğu ve aşkına karşılık bulamadığı Rum kökenli Anna'ya yazmış olduğu şiirlerden oluşmaktadır. Eserin mukaddime bölümünde Mehmed Celâl'in şiir anlayışı ve şairliği hakkında şu şekilde bilgiler yer almaktadır.

“Şî'r ne zaman söylenir? Bahâr hakkında olan bir şî'r bahâr vakti söylenirse mi iyi olur, kış zamanı söylenirse mi letâfetli düşer? Şüphe yok ki bir bahâriye kış zamanı söylense bile bahâr vakti söylenilen kadar tabîi olamaz! Vâkiâ şâir kışta bir bahâr, bahârda bir kış tasavvur edebilir! Ancak kâinât bembeyaz kar içinde kaldığı bir zamanda geldin, cihân bu nevbahâr içinde görünürken kardan bahsetmek hiçbir vechle

tabiî değildir. Her ne vakit istenilirse istihsâl olunacak tecrübelerdendir ki tabiat insaniye, husûsuyla tab'ı şâir bahârda kesbettiği hissi kışta kaybeder. Kışta kesbettiği hissi bahârda bulamaz. O hâlde kışta söyleyeceği bahâriyenin pek tabiî olacağı iddiâ olunmamalıdır. Çünkü tabiat dediğimiz şey çocuk oyuncağı değildir ki canımız ne tarafa isterse o tarafa döndürelim!” (Mehmed Celâl, 1303:4-5)

Görüşlerinden yola çıkarak bir şiirin doğal olabilmesi için yerinde ve zamanında söylenmelidir. Baharı anlatan bir şiirin bahar vaktinde söylenmesinin doğru olacağının kanaatindedir.

“Güzel, beyaz bir çehrenin üzerine, güneşin harâretinden muhâfazaten çekilen beyaz bir tül o şâire ne kadar tabiî şi'rler tasvîr ettirir! Tulû'un, mehtâbın sarı bir saç üzerine aks ettiğini gören insan bu manzara-i tabiîyeyi ne güzel tasvîr eder. Gece yarısı uyanıp da karşısında sevdiğinin hayâlini dolaşır gören bir âşık, o hayâli tutmak için uğraşır iken onun semâya doğru yükselip uçtuğunu seyreden bir zavallı-eğer şâir ise-şi'rlerini tabilikle beraber hazîn söyler. İşte şi'r güzel bir tasvîr, iki mâî göz, bir yaralı kuş, ağlamış bir kız, uykuya dalmış bir melek, güzel bir çehreye çekilmiş beyaz bir tül, bir zülf-i zerrîn, bir hayâl-i dilnişin ve buna yakın menâzır latîfe görülürken söylenir. Yoksa her zaman mücerred şi'r söyleyeceğim diye hiçbir vech ü münâsebeti olmadığı halde sıkılmak tabiatı zorlamak demektir” (Mehmed Celâl, 1303:8-9).

Yukarıda belirtilenin dışında tabii bir şiirin güzel bir resim, ağlamış bir kız, bir altın saç, iki mavi göz, yaralı bir kuş, uykuya dalmış bir melek gibi durumlarda da tabii bir şiirin meydana gelebileceğini savunur aksi durumda doğayı zorlamak olacağını söylemektedir.

Mehmed Celâl, Büyük Adada görüp âşık olduğu Rum kızı Anna'nın güzelliğini *Adada Söylediklerim* adlı eserde geçen şu biyitlerle tasvir etmiştir.

“Uyku halinde görenler zanneder ol dilberi
Zülfünü ruhsârına saçmış münevver bir peri!
Bir melek, yâhûd ki hûri dense de vardır yeri
Görmedim insanda bu hüsnü, bu mâî gözleri!” (Mehmed Celâl, 1303:26)

Bu eserin hemen hemen bütününde Anna'ya olan sevgisini ve Anna'nın güzelliğini konu edinmiştir.

1.6.1.2. Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-baht

Mehmed Celâl'in *Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-baht* adlı eseri 1308/1891 yılında Kasbar matbaası tarafından yayımlanmıştır. Eser kırk sekiz sayfa, bir ifade ve altı bölümden oluşmaktadır. Kasbar Matbaasının on altı sayfalık bir giriş bölümü de bulunmaktadır. Mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olan eser Osman Gazi'nin hayatını, Mal Hatun ile olan gönül ilişkisini anlatmaktadır. Bu eserde bahsi geçen diğer kişiler ise Mal Hatun, Şeyh Edebalı ve Derviş Turgut gibi şahsiyetler de eserde yerini almıştır.

Mehmed Celâl, eserin başında geçen “ifade” başlığı altında eser hakkında bize bazı bilgiler sunmuştur. Muallim Naci'nin *İbni'z-Zübeyr* adlı eseri, Haluk Safi Efendi'nin *İslam-ı Ömer* adlı eseri ile Ahmet Mithat Efendinin Haluk Efendi'nin manzumesi için *Tercüman-ı Hakikat*'te yayımladığı takdirname şairi böyle bir eser oluşturması için teşvik etmiştir. Mehmed Celâl'in de deyişiyle: “Bu takdîrnâme Vekâyı-ı Târihiyeyi Nazar-ı Ferib-i Elvân ile Nazar-ı Kârîne arz etmek isteyen bir kısım Osmanlı Erbâb-ı Şebâbı için büyük bir teşvîk oldu. Hatta üç dört gün içinde yazılan şu manzume de o teşvîkin mahsulüdür” (Mehmed Celâl, 1308a: 2-3) diyerek eser hakkında kısa bir bilgilendirmede bulunmuştur.

Mehmed Celâl, ifade bölümünün son kısmında Osmanlı târihini bir seri halinde yazmaya devam edeceğini şu sözleriyle bitirir: “Sözümü bitirmeden vad ediyorum. Bu eser manzûmu Sultan Orhan Hazretlerinin kerîmesiyle izdivâcını Abdurrahman'ın hem bir gönül hem bir kale fethetmesini Kosova Sahrâsını ve bunların emsâlini musavver manzûmelerim takîp edecektir. İnşâallah!” (Mehmed Celâl, 1308a: 4).

1.6.1.3. Sultan Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân

Mehmed Celâl'in *Sultan Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân* adlı eseri 1308/1891 yılında Kasbar Matbaası tarafından yayımlanmıştır. Eser, 29 sayfadan oluşmaktadır. Mesnevi nazım şekliyle yazılan eser genellikle uyaklı bir biçimde kaleme alınmıştır.

Orhan Gazi'nin hayatı ve kazandığı başarılar, Turgut Alp, Konur Alp, Gazi Abdurrahman gibi şahsiyetlerin de kahramânlıkları anlatılmaktadır.

“Şemşîri nasılda şu'le-efşân
Mânend-i helâl olur dırâhşân

Var mı o kadar şefkate elvân
 Handân yüzü, tîği ağılâtır kan
 Yahşî görünür, yamândır Orhan” (Mehmed Celâl, 1308b:20)

Orhan Bey ile Nilüfer Hatun’un aşkı, Bilecik Hisarı’nın fethinden, Mihal, Bilecik Tekfuru ve Yarhisar Tekfuru’nun faaliyetlerine eserde yer verilmiştir.

“Esîr etti beni bak şu bahâdır
 Ona bir câriye olsam sezâdır
 Bilindi meyli ol nûr safânın
 Peyâmı geldi takdîr-i Hudâ’nın
 Esîr-i aşk-ı olan şânlı ferîşte
 Nişânlandı o gün Orhan’a işte” (Mehmed Celâl, 1308b:27)

1.6.1.4. Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi

Mehmed Celâl’in *Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi* adlı eseri 1308/1891 yılında Kasbar Matbaası tarafından yayımlanmıştır. Eser mesnevi nazım biçimi ile yazılmış olup 32 sayfadan oluşmaktadır. Eserde İstanbul’un fethi övülerek şöyle anlatılmaktadır: “İstanbul gibi, birçok kahramânlar taraflarından fethi ârzû olunup da teshîrine muvaffak olunamayan bir şehr-i azîmi feth eden bu padişah-ı zî-şânın ulüvv-i kadar û meziyetini-bir dereceye kadar-ifhâm edebilmek için yalnız İstanbul fethini tasvîr eden şu eserin kifâyet etmeyeceği derkârdır” (Mehmed Celâl, 1308c:2).

Mehmed Celâl, kendisine yöneltilen eleştirilere de *Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi* eserinin Mukaddime kısmında gereken cevabı şöyle vermiştir: “Bu şiirler beş altı günde yazıldığı için eksiğinin olması doğaldır. O manzûmelerde görülen vakâyı başka bir yolda, daha güzel tasvîr etmek isteyen böyle sözlere hiçte lüzûm görmeyerek, vakâyı târihiyeyi nazm û neşr ile hem fikr-i âcizânemi tashîh buyurmaya himmet, hemde târihimizin kısm-i şâirânesine hizmet etmiş olur. Hem her hamiyetli Osmanlı da böyle yapmalıdır” (Mehmed Celâl, 1308c:4-5). Sözleriyle kendisine yapılan eleştirilere cevap vermiştir.

Fatih Sultan Mehmed’in İstanbul’u fethetmesini ve İstanbul’un güzelliğini şu beyitlerle anlatmaktadır:

“Bir memleketin fethine oldun ki muvaffak
Her köşesine bâğ-ı âram dense de elyak
Sahrâsı şefkatten daha dilber, daha şîrîn
Deryâsı semâdan daha mâî, daha rengîn” (Mehmed Celâl, 1308c: 12)

İstanbul’un güzelliği çoğu şairde olduğu gibi Mehmed Celâl’in şiirlerinde de yerini almıştır.

1.6.1.5. Yavuz Sultan Selîm-i Evvel Yâhud Âfitâb-ı Satvet

Mehmed Celâl’in *Yavuz Sultan Selîm-i Evvel Yâhud Âfitâb-ı Satvet* adlı eseri 1308d/1891 yılında Kasbar Matbaası tarafından yayımlanmış, 24 sayfadan oluşan ve Osmanlı târihi ve padişahlarını anlattığı dördüncü eseridir. Eser, bir mukaddime ve dört bölümden oluşmaktadır.

Yavuz Sultan Selîm-i Evvel Yâhud Âfitâb-ı Satvet adlı eserinin mukaddime bölümünde daha önce Yavuz Sultan Selim Han için manzum bir risale yazdığını şöyle ifade etmektedir: “Osmanlı târihinin kısm-ı şâirânesini yazmadan çok evvel, Yavuz Sultan Selim Hân Hazretlerinin evsâf-ı cihângirânesini hâvî olmak üzere manzûm bir risâle yazmış ve buna Sultan Selim Hazretlerine ait bazı fütûhâtı ilâve ederek manzûm bir târihçe tertibini arzu eylemiştim. Bu kere yazdıklarımı tekrar gözden geçirdim, bu risâleye meselâ çaldıran seferini ilâve için, hâvî olduğu ebyâtın bazısının bütün bütün kaldırılması lazım geleceğinden sarf-ı nazar âhının ve teselsül ifâdeyi sekte dâr etmek icâb eylediğinden öylece neşrini münâsib gördüm. Zaten Fâtih Sultan Mehmed Hân Hazretlerine dair yazdığım risâlede bu eserlerin ileride tevsî olunacağını vad etmiştim. Bu risâlede tevsî olunduğu vakit o fütûhât dahi ilâve olunacaktır” (Mehmed Celâl, 1891d: 2-3).

Bu eserde Sultan Selim’in kahramânlıklarının yanında Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Muhammed, Hz. Ali, Jandark, Osman Bey, Orhan Bey, Sultan Mehmed gibi târihte iz bırakmış isimlere de yer verilmiştir.

1.6.1.6. Kânûnî Sultan Süleyman Hân Hazretleri Yâhut Fütûhât

Mehmed Celâl’in *Kânûnî Sultan Süleyman Hân Hazretleri Yâhut Fütûhât* adlı eseri 1308/1891 yılında Kasbar Matbaası tarafından yayımlanmış, 48 sayfadan oluşan

eser Osmanlı târihi ve padişahlarını anlattığı beşinci eseridir. Eser, bir mukaddime ve on bölümden oluşmaktadır.

Mehmed Celâl, eserin mukaddime bölümünde, Kanuni Sultan Süleyman'ın Zigetvar Kalesi sırasındaki vefatına değinmiştir. Mehmed Celâl'e göre Sultan Süleyman'ın ölümü üzerine söylenmiş en güzel şiir Bakî tarafından söylenmiştir. Mehmed Celâl şöyle ifade ediyor: “Bu şâir hazînin bu kadar muharrik figân etmesinde pek çok hakkı var idi, çünkü Sultan Süleyman Kânûnî Hazretleri seyf-i adâletle en büyük kahramânlara bir misâl-i alu'l-al olduğu gibi, kalem-i mu'ciz rakamıyla da en meşhûr şâirleri engüşt bir dehân-ı hayret eyleyen nevâdirdandır. Eş'âr-ı şâhânesi, âşıkâne, şâirâne, hakimâne olmak üzere üç kısma taksîm edilince, her kısımda gösterdiği mehâret-i belâgat-perverâne hakîkaten şâyân-ı hayrettir” (Mehmed Celâl, 1308e: 11).

1.6.1.7. Yıldırım Bâyezid-i Evvel Yâhud Bir Cihangîr

Mehmed Celâl'in *Yıldırım Bâyezid-i Evvel Yâhud Bir Cihangîr* adlı eseri 1308/1891 yılında Kasbar Matbaası tarafından yayımlanmış, 29 sayfadan oluşan eser Osmanlı târihi ve padişahlarını anlattığı altıncı eseridir. Eser, bir mukaddime ve yedi bölümden oluşmaktadır.

Mehmed Celâl, bu eserde Yıldırım Bayezid'in tahta çıkışını, fethettiği yerleri, kahramanlıkları anlatılmaktadır. Mukaddime bölümünde ise şair, şiir tanımına şöyle değinmiştir: “Şiir yalnızca vezin ve kafiyeden ibaret değildir. Şiirde hayal güzelliği, his inceliği, güzel söyleyiş, gerçeğe uygunluk gibi pek çok meziyet son derece önemlidir. Bu yüzden her manzum söze şiir demek şiirin gerçek manasını bilmemekten meydana geliyor” (Mehmed Celâl, 1891f:3). Mehmed Celâl, sultanların şiirleri de bu meziyetlere sahip olduğu kanaatinde. Bundan dolayı onların yazdıkları her mısra hislerinin tercümanıdır. Mehmed Celâl; Osman Bey, Orhan Bey, Hüdavendigâr Gazi, Çelebi Sultan Mehmed Bayezid, Yavuz Sultan Selim gibi Osmanlı padişahların yazmış oldukları şiirlerden örnekler vermektedir.

1.6.1.8. Hüdâvendigâr Gâzî Yâhud Fetihler ve Kosova Sahrâsı

Mehmed Celâl'in *Hüdâvendigâr Gâzî Yâhud Fetihler ve Kosova Sahrâsı* adlı eseri 1308/1891 yılında Kasbar Matbaası tarafından yayımlanmış, 40 sayfadan oluşan

eser Osmanlı târihi ve padişahlarını anlattığı yedinci eseridir. Eser, bir mukaddime ve on bir bölümden oluşmaktadır.

Eserde, Orhan Bey'in Nilüfer Hatun ile olan gönül ilişkisine, Hüdavendigâr ile Süleyman'ın dünyâyâ gelişleri ile başlar:

“Eyledi Orhan denilen kahramân
Hazret-i Osman gibi âlâ-yı şân
On iki yaşında bakın ol ere
Gönlünü vakf eyledi Nilûfer’e
Oldu bu sevdâdan o dem-i âşkâr
Dehre Süleyman ve Hüdâvendigâr” (Mehmed Celâl,1308g:5)

Süleyman'ın ölümü, Hüdavendigâr'ın tahta çıkışı, Ankara, Edirne, Yanbolu, Aydos gibi yerlerin fetihleri, Sırp larla olan mücadeleler;

“Devam eyleye oldu Hüdâvendigâr
Satvet û dehşet ile ateş-nisâr
Kendisi kâfi idi bir dehr için
Yolladı üç orduyu bir şehir için” (Mehmed Celâl,1308g:5)

Hüdavendigâr Gazi'nin Kosova Sahrâsı'nda bir Sırp askeri tarafından öldürülmesi olayları ile eser son bulur.

1.6.1.9. Sultan Mehmed-i Sâlis Yâhud Fâtih-i Şehîr

Mehmed Celâl'in *Sultan Mehmed-i Sâlis Yâhud Fâtih-i Şehîr* adlı eseri 1308/1891 yılında Kasbar Matbaası tarafından yayımlanmış, 31 sayfadan oluşan eser Osmanlı târihi ve padişahlarını anlattığı sekizinci eseridir. Eser, bir mukaddime ve sekiz bölümden oluşmaktadır.

Mehmed Celâl'in yazmış olduğu bu eserin mukaddime bölümünde şair bu külliyyat için almış olduğu teşvikler ve iltifatlar için teşekkürlerini şu sözlerle ifade etmektedir: “Selâtin izâm hazîrâtının vakâyii meşhûrelerini manzûm bir Osmanlı târihi sûretinde kârîne arz eylediğimden dolayı üdebâ tarafından mazhar olduğum teşvikât ve

iltifâta teşekkür eder ve Sultan Mehmed Sâlis Hazretlerinden bâhis olan şu risâleyi de nazargâh-ı erbâb-ı mütâlaaya arz eylerim” (Mehmed Celâl,1308h: 2).

Şair, eserin diğer bölümlerinde III. Mehmed’in kahramanlıkları, Bender Kalesi’ni savunan Ahmet Paşa, Damat İbrahim Paşa, Deli Hasan, Haydar Paşa gibi şahsiyetleri şu beyitlerle anmıştır:

“Ol hâli görünce bir serefrâz
Etti o dahi şehâdet-i ihrâz
Ol demde Mehmed oldu mecrûh
Bir cânlı nişân buldu mecruh
Düştü batağa o demde serdar
Bir şanlı yiğit, sûtûda etvâr” (Mehmed Celâl,1308h: 10-11)

1.6.1.10. Sultan Bâyezid-i Sâni Yâhud Elvâh-ı Zafer

Mehmed Celâl’in *Sultan Bâyezid-i Sâni Yâhud Elvâh-ı Zafer* adlı eseri 1308/1891 yılında Kasbar Matbaası tarafından yayımlanmış, 32 sayfadan oluşan eser Osmanlı târihi ve padişahlarını anlattığı dokuzuncu eseridir. Eser, bir mukaddime ve sekiz bölümden oluşmaktadır.

Şair, mukaddime bölümünde eserin birkaç günde yazılmasını eleştirenlere bir kez daha cevap verme durumunda kalmıştır. Şaire göre bir şiir yazılırken, tabiatın şiir yazmaya sevk ettiği zaman şiir yazmalıdır. Ancak o zaman bir şair; hissiyat-ı şairânesini ve sünûhat-ı kalbiyesini aktarmak ister. Böylelikle şair iki yüz beyitlik manzumeyi iki günde yazabilir. Şair bu durumu şu sözlerle dile getirir: “Şi’r yazarken, hakîkata ve hissiyât-ı kalbiyeye ittibâ ederek insan düşündüğü, hissettiği gibi birkaç günde, birkaç yüz beyit söylese, bu iştigâlinde hâsıl olacak netice, bir haftada yedi beyit söylemekten hâsıl olacak neticeden daha parlak olmaz mı?” (Mehmed Celâl,1308ğ: 5-6) Böylece şair, bir kez daha hissi duygular üzerinde durur. Mehmed Celâl’e göre bir şair, bir şeyleri hissettiği vakit yalnızca birkaç günde yüzlerce beyit yazabilir. Çünkü bir şairin asıl ilham kaynağı hisleridir görüşü hâkimdir.

1.6.1.11. Çelebi Sultan Mehmed Yâhud Müceddid-i Devlet

Mehmed Celâl'in *Çelebi Sultan Mehmed Yâhud Müceddid-i Devlet* adlı eseri 1309/1892 yılında Kasbar Matbaası tarafından yayımlanmış, 24 sayfadan oluşan eser Osmanlı târihi ve padişahlarını anlattığı onuncu eseridir. Eser, bir mukaddime ve sekiz bölümden oluşmaktadır.

Şair Mehmed Celâl bu eserin mukaddime bölümünde Osmanlı külliyyatını yazmaya devam edeceğini şu sözleriyle belirtir: “Yazmakta olduğum manzûm Osmanlı târihine ait ve Müceddid-i Devlet Sultan Mehmed evvel Hazretlerine dair olan bu risâlenin tehhür-i neşrinden dolayı kârî'in-i kirâmın aflarını temenni eder ve bundan böyle şu külliyyâtın muntazaman tahrîrine gayret edeceğimi arz eylerim” (Mehmed Celâl, 1309: 2). Mehmed Celâl, bu eserin diğer bölümlerinde de Çelebi Mehmed'in serüvenlerinden ve Fetret Devri'nden sonra elde ettiği başarıları değinmiştir.

1.6.1.12. Sultan Selîm-i Sâni Yâhud Muzafferîyyet

Mehmed Celâl'in *Sultan Selîm-i Sâni Yâhud Muzafferîyyet* adlı eseri 1310/1893 yılında Kasbar Matbaası tarafından yayımlanmış, 24 sayfadan oluşan eser Osmanlı târihi ve padişahlarını anlattığı on birinci eseridir. Eser, bir mukaddime ve yedi bölümden oluşmaktadır. Eserin; 10,11,14 ve 15. sayfaları elimizde bulunan nushasında bulunmadığından bu eksik sayfaların çevirisi yapılamamıştır.

Şair, bu eserin mukaddime bölümünde Osmanlı külliyyatı için vermiş olduğu sözlerden ve bu sözleri yerine getireceğinden bahseder. Bununla beraber yaptığı ve yapacağı düzeltmeleri de belirtir. Eserin diğer bölümlerinde II. Selim'in; Eflak, Mora, Basra, Trablusgarp, Yemen gibi yerlerde kazanılan başarıları aşağıda verilen beyitlerde;

“Bu da sultan bî-medânidir

Yani Sultan Selim Sâni'dir

Oğludur Hazret-i Süleyman'ın

Padişahı cihân bâlânın

Oldu vaktâki tahta şu'le-fezâ

Geldi vakit gırîv-i harb û vegâ

Bir takım memlekette etti kıyâm

Bir takım düşmanân bî-ârâm” (Mehmed Celâl, 1310a: 8)

Şairin son beyitte yer verdiği “Bir takım memlekette etti kıyâm” mısrasıyla kasteddiği; Eflak, Mora, Trablusgarp, Yemen, Basra gibi vatan topraklarıdır.

1.6.1.13. Gazellerim

Gazellerim, 1310/1893 yılında (Ah Asaduryan) Şirket-i Mürettebiye Matbaası tarafından yayımlanmış ve 24 sayfadan oluşur. Bir İfade ve yirmi şiirden oluşan eser, şairin daha önce yayımlanmış olan gazellerini içerir. Bu bakımdan yeni bir eser olmadığı söylenebilir.

1.6.1.14. Zâde-i Şâir

Mehmed Celâl’in *Zâde-i Şair* adlı eseri 1311/1894 yılında Matbaa-i Safâ ve Enver tarafından yayımlanmış, 142 sayfa ve 12 bölümden oluşmaktadır. Mehmed Celâl’in en hacimli eserlerinden biridir.

Şair, *Zâde-i Şâir*’in birinci bölümünde; Na’t, padişahı öven kıtalar, padişahın cülusu için yazılmış bir manzume, padişahın doğumu, Arz-ı Şükran başlıklı padişaha teşekkür, padişahın vasıfları, İydiyye, Bahariyye ve son olarakta cülüs için yazılmış şiirlerden oluşur.

Eserin ikinci bölümünde; Osmanlı padişahları için yazılmış külliyattan parçalar yer almaktadır. Bunlar: “Sultan Osman Gâzî”, “Sultan Osman Gâzî Lisânından”, “Gâzî Sultan Osman Hazretleri Lisânından”, “Sultan Orhan Gâzî Hazretleri’ne”, “Ayasofya”, “Hazret-i Fatih”, “Fatih Sultan Mehmed Gâzî Hazretleri’ne”, “Türbe-i Pak-i Hazreti Halid”, “Yavuz Sultan Selim-i Evvel”, “Diğer”, “Ziyaret-i Merkad-ı Sultan Selim-i Evvel”, “Kanuni Sultan Süleyman Lisânından”, “Yıldırım Sultan Bayezid-i Evvel Hazretleri’ne”, “Sultan Mehmed-i Salis Hazretleri’ne”, “Hüdavendigâr Gâzî Lisânından”, “Fatih Sultan Mehmed Hân Hazretleri’ne Dair”, “Sultan Mehmed-i Evvel Hazretleri” bu saydığımız parçaların hepsi yukarıda üzerinde durduğumuz manzum Osmanlı târihleri içerisinde mevcuttur.

Eserin üçüncü bölümünde; sevgiliye duyulan özlem ve sevgili için yazılmış şiirlerden oluşur. “Ada’da Peri” başlığıyla şu şiirlerden oluşur. “Ah! Ey Hüsn!”, “Bekle!”, “Bir Bardak Nur”, “Uyuyor!”, “Her Zaman Güzel” gibi sevgilinin güzelliğini anlatan şiirlerden oluşmaktadır.

Eserin dördüncü bölümünde; “Mahsûl-i Bahâr” başlığı altında “Dumanlı Dağlar” ve “Dağlara” adlı şiirler bulunmaktadır. Mehmed Celâl, bu başlık altında doğaya ait güzellikleri sade bir dille aktarmıştır.

Eserin beşinci bölümünde; “Mezar Taşları” başlığı altında “Bir Büyük Adamın Kitabı-i Seng-i Mezarı”, “Fehîme”, “Kitabe-i Seng-i Mezar”, “Hem Mersiye Hem Târih”, “Bir Kızın Kitabı-i Seng-i Mezarı”, “Kitabe-i Seng-i Mezar” isimli şiirlerden oluşmaktadır. Bu şiirlerin tamamı şairin, dünyâdan göçüp giden eşi Fehime Hanım, kızı ve çevresindeki insanlar için yazmış olduğu klasik mersiye anlayışına uygun şiirlerden müteşekkildir.

Eserin altıncı bölümünde; “Leyâlî”, “Marmara’da”, “Mehtâb”, “Anna” isimli şiirlerden oluşur. Bu şiirler, şairin büyük aşk duyduğu Anna’ya, tabiata ve yaşadığı çevreyi konu edinen şiirlerden oluşmaktadır.

Eserin yedinci bölümünde; “Nevhât” başlığı altında daha çok melankolik olarak nitelendirebileceğimiz şiirler yer alır: “Recâ”, “Bilmem Kimin İçin Ağlarım”, “Nevm-i Izdırab-Engiz”, “Mevt” başlıklı şiirlerden oluşmaktadır. Bu şiirlerin tamamında hüznün ve gözyaşı hâkimdir.

Eserin sekizinci bölümünde “Edebiyat-ı Atîka Sadâları” başlığı altında: “Fuzûlîyâne Bir Mersiye”, “Müfred”, “Dört Beyitli Gazel Olmaz mı?”, “Kalmadı”, “Târih-i Velâdet”, “Bir Târih-i Velâdet Daha”, “Veremez mi?”, “Olsun”, “Gazel”, “Binbaşı Said Bey ile Müşterek Bir Gazel”, “Mağmûm”, “Desinler” isimli şiirlerden müteşekkildir. Başlıktan da anlaşılacağı üzere bu şiirlerin tamamı Divan edebiyatından esinlenerek yazılmıştır.

Eserin dokuzuncu bölümünde: “Ahzân” başlığı altında; “Anlayamam!”, “Sünbül Güneşe Neder?”, “Düşünürüm”, “Ağla” isimli şiirler yer almıştır. Bu şiirlerde ayrılık, ayrılığın aşıkta yarattığı derin üzüntü ve tabiat tasvirlerinin öne çıktığı şiirlerdir.

Eserin onuncu bölümünde: “Anna’ya” başlığı altında; “Tahassür”, “Yâd Et!”, “Feryâdımı Dinle Nûr Didemim!”, “Müfred” başlıklı şiirleri bulunmaktadır. Bu şiirler de şairin büyük aşk duyduğu Anna üzerine yazılmış şiirlerden oluşmaktadır.

Eserin on birinci bölümünde: “Teşbîhât” başlığı altında; “Şafak Altında Bir Hilâl”, “Pek Severim”, “Melek”, “Var”, “Söylüyor”, “Değil” isimli şiirleri yer

almaktadır. Bu şiirlerde sevgilinin güzelliği, aşk, tabiat gibi konular teşbih yöntemiyle dile getirilmiştir.

Eserin on ikinci bölümünde ise “İlâve” başlığı altında; “Gazel”, “Andelîb”, “İkinci Kıtası Olmayan Bir Şarkı”, “Bir Şakı Daha”, “Üç Beyit”, “Visâl” isimli şiirler bulunmaktadır. Bu şiirler de daha çok Divan edebiyatı etkisiyle yazılmıştır.

1.6.1.15. Sürûd

Mehmed Celâl’in *Sürûd* adlı eseri 1312/1895 yılında Âlem Matbaası (Ahmed İhsân ve Şürekâsı) tarafından yayımlanmış, 93 sayfa bir mukaddime ve 11 bölümden oluşmaktadır.

Eserin mukaddime bölümünde anlatıldığına göre eser, şairin üç ayda meydana getirdiği şiirlerinde oluşmaktadır. Bununla birlikte şairin daha önce yazmış olduğu şiirleri de bu eserine aldığını şu cümlelerle ifade etmektedir: “Evvelce yazdığım şimdi pek beğendiğim birkaç eseri de Sürûd’a derc etmekte beis görmedim. Çünkü bu eski nevhâtın bu yeni nagamât arasında bulunması bana münasip göründü. Bu münasebeti Sürûd unvânı bir kat daha takviye etti” (Mehmed Celâl 1312a: 3). Mukaddimede anlatılan diğer bir durum ise eserin neden Sürûd ismini taşıdığıdır. Mehmed Celâl, eserine Sürûd isminin nasıl verildiğini şöyle belirtir:

“Bu eser için günlerce münasip bir isim düşündüm bu unvânı aramak bana bu kitaptaki manzumeleri yazmaktan daha güç geldi. Bir gün refika-yı kirâm ile otururken yeni bir mecmua-i eşârı neşretmek üzere bulunduğumu fakat güzel bir unvân intihâb edemediğimi söylemedim. “nasıl bir unvân bulmalı?” dedim. Şâir muktedir Müstecâbîzâde İsmet Bey Efendi “Sürûd!” dedi. Hem manîdâr hem de hazîn bir kelime! Bu ismi intihâb ile beraber kendisine teşekkür ettim” (Mehmed Celâl 1312a:3) böylece eser *Sürûd* ismini alır.

Eserde geçen şiirler sırasıyla şu şekilde geçmektedir: “Son Aşk”, “Kıt’a”, “Darılma”, “Eller”, “Kitâbe-i Seng-i Mezar”, “Gazel”, “Bu da Bir Şiir”, “Büyükada’da”, “Şarkı”, “Kânlıcalı Bir Güzele”, “Çiçekçi Kızı”, “Fuzûlî’nin Bir Gazelini Tanzir”, “Olmadı!”, “Bir Mâhveşe”, “Ayaklar”, “Sen Ağlama”, “Çal!”, “Bir Kıza”, “O Gün”, “Güzelsin”, “Gazel”, “Görünmüyor!”, “Yeni Bir Sevdâ”, “Dört Beyit”, “Sükût-ı Evrâk”, “Ey Gül!”, “Lafzî Bir Târih”, “Kitâbe-i Seng-i Mezar”, “Mersiye”, “Vehbî’nin Bir Mısra’ını Tazmîn”, “Tanzîr”, “Tevrüm”, “Dört Beyit”, “Gül”, “Târih”, “Dâima Yeşil”, “Fuzûlî’yi Taklid”, “İştîyâk”, “Bir Terkîb-i Bendden”, “Unutulmaz

Yerler”, “Sevdiğim!”, “Bu da Böyle”, “Resim Arkasına Yazılan Bir Kıt’a”, “Maşûka-Âşık”, “Na-Tamam Bir Manzûmeden Birkaç Yaprak”, “Bir Manzûme”, “Vaktâki”, “Kardeşimin Oğlu Ekrem’e”, “Çeşme Başında Bir Dilber” başlıklı şiirler bulunmaktadır. Yukarıda verilen şiirlerin daha çok yenilikçi çizgide aşk, tabiat, ölüm, sevgilinin güzelliği gibi temaları işleyen şiirler olarak karşımıza çıkar. Ancak divan şiirine bir hayranlık besleyen Mehmed Celâl, Fuzûlî’nin gazeline yazılmış bir tanzir ve Vehbi’nin bir mısraı için yazılmış bir tazmine de eserinde yer vermiştir.

1.6.1.16. Şîr-i Gazâ

Mehmed Celâl’in *Şîr-i Gazâ* adlı eseri 1312/1895 yılında Kasbar Matbaası tarafından yayımlanmış, 23 sayfadan oluşan eser, beş bölümden müteşekkildir.

Mesnevi şeklinde kaleme alınan eser, Sultan II. Murad için yazılmıştır. Sultan II. Murad döneminde gelişen olaylar, onun yaptığı fetihler, düşmanlarının tutumu ve sultanın kahramânlıkları anlatılır. Bu bakımdan manzum Osmanlı târihinin bir parçası olarak düşünülebilir.

1.6.1.17. Şevketlû Pâdişâhımız Gazî Büyük Abdülhamîd Hân-ı Sâni

Efendimiz Hazretleri

Mehmed Celâl’in *Şevketlû Pâdişâhımız Gazî Büyük Abdülhamîd Hân-ı Sâni Efendimiz Hazretleri* adlı eseri 1317/1900 yılında Malûmât-Tahir Bey Matbaası tarafından yayımlanmış, 244 sayfadan oluşan eser, yirmi dokuz bölümden oluşmaktadır. Eserin; 119,120,121 ve 122. sayfaları elimizde bulunan nushasında bulunmadığından bu eksik sayfaların çevirisi yapılamamıştır.

Eserde Sultan II. Abdülhamid’in; adâleti, cömertliği, şefkatli oluşu, merhametini öven şâir, bilhassa II. Abdülhamid’in eğitime verdiği önemi şu buyitlerle dile getirir:

“Mektepler açıldı sayesinde

Âkil yetişir himâyesinde

Bir devr-i maârif oldu peydâ

Her köşede marifet-i hüveydâ

Etti bizi marifet safâ-yâb

Mânende-i nûr-ı sâf-ı mehtâb” (Mehmed Celâl, 1317: 162)

Sultan II. Abdülhamid devrinde, ülkede pek çok bilginin yetiştiğini, açılan okullar sayesinde halkın cehâletten kurtulduğunu, ilmi eserlerin neşrinin millete ışıltı sağladığını söyler.

Mehmed Celâl’in en hacimli ve basımı yapılan son kitabıdır. Eser, mesnevi nazım biçimiyle ve aruzun mefûlû-mefâilün-feûlün kalıbıyla yazılmıştır.

1.6.2. Nazım Nesir Karışık Yazılan Eserleri

1.6.2.1. Âsâr-ı Celâl

Mehmed Celâl’in *Âsâr-ı Celâl* adlı eseri 1312/1895 yılında Âlem Matbaası (Ahmed İhsân ve Şürekâsı) tarafından yayımlanmış ve 104 sayfadan oluşur. 18 manzum-mensur ve bir mektuptan oluşan eser nazım-nesir karışık olarak yazılmıştır.

Eserde 12 şiir bulunmaktadır. Bu şiirler sırasıyla Abdülhamid için söylenmiş “Kasîde”, Regaib gecesini ve Abdülhamid’e teşekkür içeren; “Leyle-i Regâib û Arz-ı Şükrân”, şairin sevgiliyi ve aşkı işlediği; “O Kadın”, “Şiir”, “Gazel”, “Bûse-i Muhabbet”, “Seher Libâs-ı Latîfîni, Dilber Müjgan-ı Zerrinini Kaldırıyor!”, “Bir Kıza”, “Ahmet Rasim’e Takrîz” daha çok tabiat ve onun içindeki unsurları anlattığı; “Bir Gül” ve “Güzel Kuzular” ve son olarak yetimlerin acılarını işlediği; “Bu Yetimler” isimli şiirlerden oluşmaktadır. Bu manzumelerin yanı sıra eserde şairin kendisi ve şiir zevki hakkında kaleme alınmış üç adet “Musâhabe”, “Bir Levha-i Masûmâne Yahûd Firâd”, “Pek Muzdârib”, “İstiğrâk”, “Avded” başlıklı mensur şiirler ve son olarak bir de “Mektup”tan oluşmuştur.

1.6.2.2. Elvâh-ı Şâirâne

Mehmed Celâl’in *Elvâh-ı Şâirâne* adlı eseri 1312/1895 yılında Matbaa-i Ebulziyâ tarafından yayımlanmış, 102 sayfadan oluşan eser manzum-mensur karışık bir şekilde yazılmıştır. “Gamze”, “Kitâbe-i Seng-i Mezar”, “Bûse-i Muhabbet”, “Şiir”, “Fuzûlî’nin Bir Gazeline Nazîre”, “İki Matla”, “Gazel”, “Gazel”, “Bir Kuş”, “Bir Zevc-i Cerîhedârın Hüznü”, “Bülbül”, “Rüya İmiş”, “Şiir”, “Bu da Öyle” isimli şiirler;

“Derya”, “Gurûb”, “Arzu”, “Güneş”, “İstiğrâk”, “Hazân Yaprakları”, “Çiçekler”, “Her Noktadan Bir Semâ”, “Çiçek”, “Pek Muzdarıp”, “Köy”, “Bir Aşkın Mektubu”, “Her Şey Hatıramda”, “Bir Levhâ-i Masûmâne Yahûd Firâr”, “Menâzır-ı Latife”, “Büyükada”, “Karlar Altında”, “Gözyaşları”, “İptilâ”, “Tebessüm”, “İlk Katre”, “Yine Ada”, “Mükâfât”, “Bir Tel Saçın Fiyatı”, “Son Gözyaşı” adlı mensur metinler ile biraderine yazmış olduğu iki adet muktuptan oluşmaktadır.

Mehmed Celâl’in bu eserinde yer verdiği şiirlerin çoğu; “Bir Kuş”, “Bûse-i Muhabbet”, “Rüya İmiş”, “Şiir”, “Gamze”, “Bu da Öyle”, “Kitâbe-i Seng-i Mezar” gibi şiirlerde aşk, sevgilinin güzelliği, tabiat, ölüm gibi konular işlenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MEHMED CELÂL ŞİİRLERİNİN İNCELEMESİ

2.1. Mehmed Celâl'in Şiirlerinde Tema

Tema, “konunun şaire özgü bir biçimde görünüşü, yorumlanması ve değerlendirilişi izleği verir. İzlek, şairin konuya özne bakış açısıdır. İzlek, göze çarpan, dikkati çeken özel fıkirdir ki bu, şairin konusunu işleyişi ve ele alış biçiminden ortaya çıkar. Ana izlek, şiirin bütününe yayılan, onun diğer bütün unsurlarını etrafında toplayan, dolayısıyla şiirin merkezi konumunu işgal temel iletidir” (Çetin, 2022: 19) şeklinde ifade edilmiştir.

Mehmed Kaplan'ın *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser* adlı eserinin planı ve Mehmed Celâl'in şiir kitaplarından yola çıkılarak öne çıkan temalar üzerinde durulmuştur. Mehmed Celâl, şiirlerinde en çok kullanıldığı temalar; aşk, tabiat, târih, ölüm, kahramânlık, hüzn ve gözyaşı, hayal ve kadın'dır. Çalışmamızın bu kısmında Mehmed Celâl'in şiirlerinden yola çıkılarak belirlenen temalar üzerinde durulmuştur.

“Mehmed Celâl'in şâir hassâsiyeti ve kimliği, karakterinden ve hayatından yansıyan özellikler ve vakalarla, bilhassa aşk-hüzn-gözyaşı temleri çevresinde oluşmuş; şâir, devrinde ve sonraları bu kimliğin çizdiği çerçeveden görülüp tanınmıştır. Onun tabiattan, mûsikîden, ölümden, kadınlardan hattâ târihî şahsiyetlerden bahsedişinde bile mizacından ve hayatından taşıdığı bu üç ana temin, aşk-hüzn-gözyaşının beslediği aşırı dozlu ve çiğ bir Romantizm'in ağırlıklı hâkimiyeti vardır” (Andı, 1993: 170) ifadeleri yer almaktadır.

2.1.1. Aşk

Şiirde en çok yer alan unsurlardan biri, aşk duygusudur. Aşk, her ne kadar niteliği itibarıyla coşkun, taşkın, yumuşak, iyimser, karamsar gibi özelliklere sahip ise de genel karakteri itibarıyla onu iyimser ve yumuşak bir duygu kapsamı içinde değerlendirmek mümkündür. Bir şeye, birisine duyulan aşırı derecedeki sevginin ifadesi olan aşk, neşesi ile ümidi ile ümitsizliğiyle değişik yönleriyle terennüm edilir (Çetin, 2022: 65-66) şeklinde ifade edilmiştir.

Aşk temi Mehmed Celâl'in şiirlerinde en fazla işlenen temdir. Bu tem, onun şiirlerinde, ağırlıklı olarak sevgilinin güzelliklerinin tasvir edilişi olarak tezâhür eder. Fakat şâir, bu temi işleyişte bununla kalmaz, bazı şiirlerinde, bilhassa ekseriyetle ilk gençlik devresi şiirlerinde, aşkı, acı verici; sevgiliyi, divân şiirimizde olduğu gibi sevdiğine cevır ü cefâ etmekten zevk alan, hattâgaddâr ve zâlim, sevdiğini bırakıp giden bir vefâsız olarak da tavsif eder. Birtakım şiirlerde ise, âşık, ilkbaharın güzellikleri içerisinde sevdiğiyi mesuttur yâhut ilkbaharda tabiatın güzellikleri, ona sevgilisini hatırlatır. Aynı şekilde sonbahar ise şairin aşkını hatırlayarak hüznlenmesine yolaçar (Andı, 1993 :172).

Yukarıda da görüldüğü üzere Mehmed Celâl şiirlerinin ana teması aşktır. Şiirlerinde bu temi sık sık kullanması, Büyükada da görüp âşık olduğu Anna'nın etkisi olduğu aşıkardır. *Adada Söylediklerim* adlı şiir kitabında geçen "Sevdiğim İçim" başlıklı şiirden alınan aşağıdaki beyitlerde aşk teması bariz bir şekilde görülür.

“Çehresi câzibeli, sinesi nûr-âverdir
Kim ne derse desin ol âfet cân-ı dilberdir!

Bakarım hüsn ü dilârâsına insan diyemem
Sevdiğim bir melek endâm ü peri peykerdir

İndi nâsûta cenân zannederim gördükçe
Görseniz hâne-i dildârı ne âlî yerdir!

Beden mürdeye uçtukça gelir taze hayât
Beni âvâre eden âh o pamuk ellerdir!” (s.42)

Sarı saçlı, mavi gözlü sevgili temini şiirlerinde sık sık kullanması Anna ile Karısı Fehime Hanımın sarı saçlı ve mavi gözlü olması bunda temel etkindir. *Adada Söylediklerim* adlı eserin “Bu da Öyle”, “Mâî Gözler” ve “Vedâ” başlıklı şiirlerden alınan aşağıdaki beyitlerde aşk teması görülür.

“Gîsûları vechine saçılmış
Sünbüller içinde nûr açılmış!

“Ey işveli, mâî gözlü dilber!”
Hâtırada durur o mâî gözler!” (s.15,18)

“Uyku halinde görenler zanneder ol dilberi
Zülfünü ruhsârına saçmış münevver bir peri!

Bir melek, yâhud ki hûri dense de vardır yeri
Görmedim insanda bu hüsnü, bu mâî gözleri!” (s.26)

“Mihnet ile eyliyorum âh û zâr
Ey gözü mâî, bakışı tatlı yâr!” (s.34)

Adada Söylediklerim adlı eserden alınan yukarıdaki beyitlerde sevgilisinin güzelliği ve sevgiliye duyduğu aşkı dile getirir.

Mehmed Celâl’in Büyüka da görüp âşık olduğu ve aşkına karşılık bulamadığı Rum kızı Anna için:

“Gûş eyledi hitâbım etti biraz tereddüd.
Gördüm ki kıldı avdet muğber olup dirîgâ!

Ettim nasılsa artık takîbe de cesâret!
Bir kasr önünde durdu ol işvekâr-ı ranâ!

Hayret içinde sordum ismin o dilistânın.
Bir şey dedi unuttum, yok! Hâtıramda ammâ,

Etsem nasıl cesâret tekrâr için o ismi?
Tekrâr edince dilde bin his olur hüveydâ!

Ey cilveli perî-rû! Ey işveli ferîşte!
Ey sırma saçlı dilber! Ey mâî gözlü Anna!” (s.89)

Mehmed Celâl *Zâde-i Şâir* adlı eserinde “Anna” başlıklı şiirinden alınan beyitlerde Anna’nın güzelliği ve fiziki özellikleri dile getirilmiştir.

Mehmed Celâl'e ait olan ve aşk temasının geçtiği diğer şiirleri; *Adada Söylediklerim* adlı eserinin “Perestij” (s.44), “Gazel” (s.47), “Uşşak Şarkı” (s.51), “Tasvir-i Cânân” (s.11), “Zülf” (s.47), *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Anlayamam” (s.113), “Leyâlî” (s.82), “Melek” (s.134), *Elvâh-ı Şâirâne* adlı eserinin “Bir Şiir” (s.91), “Rüya İmiş” (s.72), *Sürûd* Adlı eserinin “Eller” (s.11), “Yeni Bir Sevdâ” (s.38) başlıklı şiirlerde aşk teması işlenmiştir.

2.1.2. Vefasızlık

Mehmed Celâl, edebî hayatının son iki yılında, yani 1900 ve 1901 yıllarında yazdığı birtakım şiirlerinde Mehmed Celâl'de artık aşk duygusuna ve kadınlara karşı bir menfî bakış, bir yorulmuşluk ve ağzı yanmışlık görülür. Bu şiirlerde şâir, kadınların vefâsızlığından, onların, işveleriyle erkeklerin gönlünü çelip onları acılara dûçâr etmelerinden, insanın hayatını söndürebileceklerinden ve kadınlara asla inanılmaması gerektiğinden bahsetmiştir (Andı, 1993: 191).

Mehmed Celâl'in aşağıda verilen şiirinde vefasızlığı dile getirmiştir. *Sürûd* adlı şiir kitabında geçen “Darılma” başlıklı şiirinden alınan şu mısralar:

“Aşkım mı sebep bu infîâle
Sevmek de mi bir kabâhat oldu?
Kim merhamet eylemez bu hâle
Bak âşıkına! Sarardı soldu
Aşkım seni eyliyorsa muğber
Sevme! Deme kalb-i zâre bâri
Göster... Pamuk ellerinle göster
Savdâzdaki hazîn mezârı
Öldürdü beni, âmân darılma!” (s.10)

mısralarda sevgilinin vefasızlığı işlenmiştir. Yine yazara ait olan *Adada Söylediklerim* şiir kitabının “Hicaz Şarkı” başlıklı şiirinden alınan ve aşağıda verilen beyitlerde;

“Eyledin âşıkını zâr û nizâr
Yok mudur merhametin? Ey gaddâr!
Gönlümün âh edecek hâlimi var

Yok mudur merhametin? Ey gaddâr!” (s.51)

mısralarından da anlaşıldığı üzere sevgilinin vefasızlığı görülür. Mehmed Celâl’in vefasızlık teminin geçtiği diğer şiirleri *Adada Söylediklerim* adlı eserinin “Enîn” (s.45), “Gazel” (s.43), “Ah” (s.45), başlıklı şiirleri ile *Sürûd* adlı eserinin “Darılma” (s.9) başlıklı şiiri vefasızlık teminin görüldüğü diğer şiirleridir.

2.1.3. Tabiat

Mehmed Celâl’in şiirlerinde aşk temasından sonra en fazla önem verdiği ve hemen her eserinde karşımıza çıkan tabiat teması birçok yönüyle kendini gösterir.

Şâirlerin en zengin ilham kaynağı tabiat, Mehmed Celâl'in şiirlerinde de aslî temlerden birisi olarak karşımıza çıkar. Tabiatın ilkbaharda ve sonbahardaki hâli, şâirin sünûhâtını harekete geçirici, onda sevinç veyahut hüznün duygularını uyandırıcı âmillerdendir. Celâl, şiir ve şâir anlayışında da şâirin dış dünyâ ile temâsında tabiatı ve tabiatın mevsimlere göre uğradığı değişikliklerin gösterdiği güzellikleri, şiirin temel dayanaklarından ve şâirin ana ilham kaynaklarından birisi olarak zikreder (Andı,1993: 187).

Tabiat Mehmed Celâl’in şiirlerinde umûmiyetle, sevgiliyle beraber olunan, onunla birlikte içinde bir aşkın yaşandığı mekân veyâhut sevgiliden ayrılışı, eski hâtıraları hatırlatan, hüznü duyular uyandıran bir çevre olarak yer alır. Şâirin sevinç veya hüznün duygularına göre seçilen mevsim de ilkbahar veya sonbahardır. Celâl, meşcere, deniz, kuşlar, çiçekler, bülbül, gül, seher, şafak, mâh, sehâb, şems, kevkeb, gurûb, tulü’, bâd-ı nesîm, çoban, sürü, kaval, subh, hazân v.s. gibi unsurlarla çizdiği tabiat manzaralarının içine pekçok şiirinde sevgisini ve sevgilisiyle berâber oluşlarını da yerleştirir. Bu gibi şiirlerinde, neredeyse değişmez unsurlar diyeceğimiz bu tabiat unsurları, şâirin aşkı için bir dekor vazifesini görür (Andı,1993: 187-188).

Mehmed Celâl, *Zâde-i Şâir* adlı eserinde geçen “Bir Bardak Nur” başlıklı şiirinde geçen ve aşağıda verilen beyitlerde aşk ile tabiatı iç içe çok güzel bir şekilde okuyucusuna aktarmıştır.

“Sevdâ çiçeği, semâ bahârı!

Rûyâ meleği, deniz nigârı!

Cânân uyuyorken oldu manzûr,
Birdenbire âfitâb-ı pür nûr!

Hûrşîde bakınca hayretimden,
Billûr-ı kadeh midir? Diyorken,

Öptü dehen nigârı envâr,
Sandım ki önümde bir cenân var!” (s.65)

Tabiata batılı romantiklerin gözleriyle bakan Abdülhak Hâmid, Recaizâde Ekrem, Sami Paşazade Sezai ve onların tesirleri altında kalan Menemenlizâde Mehmed Tâhir, Mehmed Celâl gibi şairler, İstanbul’un tabiat manzaralarının şiiriyet ve ulviyetini keşfetmişlerdir (Kaplan, 2010: 45) Ara nesil şairi Celâl, İstanbul’un birçok semtini; Kanlıca, Çamlıca, Büyükkada, Koşuyolu gibi semtlere de şiirlerinde yer vermiştir. *Sürûd* adlı eserinin “Büyükkada’da” ile “Kânlıcalı Bir Güzele” başlıklı şiirlerden alınan şu mısralar karşımıza çıkar.

“Yine büyük adaya geldim eyledim ârâm
Cenân denirse sezâdır, bu yer münevverdir
Uyandırın beni mâzî tahatturuyla bu dem
Bütün bu mâî ufuklar, bütün bu yerlerdir” (s.16)

“Âşık oldum o güzel gözlere, ol nâzik ele
Gerdan sâfa, letâfetli tene, ince bele
Mîhr olur hüsn-i dırahşânı semâ-yı emele
Pek kanım kaynadı ol gonca fem û bî bedele
Aktı gönlüm bu gece kânlıcalı bir güzele

Su gibi kâmet dil cûsuna meylim aktı
Kaldırıp çeşm-i fisûngârını baygın baktı
Nûr-ı hüsnü beni ol görüşümde yaktı
Pek kanım kaynadı ol gonca fem û bî bedele
Aktı gönlüm bu gece kânlıcalı bir güzele” (s.20)

Şair, manzum mensur olarak yazmış olduğu *Elvâh-ı Şâirâne* adlı eserinden alınan parçada İstanbul'un târihi Çamlıca semtinden bahsetmektedir.

“O ne güzel bir zaman idi! Âfitâb-ı münevverin ebr-i seher arkasında rûy-ı lem'a-feşânı bir mesut familya azasının yüzlerindeki beşâset gibi parlıyordu. Güneşin-vasfı bir şâirin iktidârı hâricinde olan-ulviyetine bakıp bakıp da hayrân olduğum zaman Çamlıca'daki tulû'ı tahattur ile gözlerim doluyordu! O zamanda böyle, dağlar, ağaçlar, yapraklar bir nûr-ı latîf içinde görünüyor, kuşlar âsumâna doğru feryât eyliyordu.”(s.33)

Celâl'in şiirlerinde geçen; dağ, güneş, bulut, ilkbahar, sonbahar, gül, bülbül, şafak gibi unsurlar şiirinde vazgeçilmez unsurlardır. *Zâde-i Şâir*'den alınan aşağıdaki beyitlerde açık bir şekilde görülmektedir.

Dağlara

“Ol perînin sanki gizlenmiş hayâlî dağlara!
Ağladım ah eyledim baktım şu hâlî dağlara!

Eylemiş muzlim bulutlarla tetevvûc zirvesi!
Bak nasıl heybet-füruş olmuş şu âlî dağlara!

Söyle ey ebr-i keder-perver! Dokundu hissime!
Sen mi bahsettin bu hüzn-âver zılâlî dağlara!

Geldi leylin iğbirâr-ı âfitâb etti gurûb!
Gönlümün aks eyledi gûyâ melâlî dağlara!

Mah doğdu bende sandım ey esâtîr-i âşinâ!
Âsumândan düştü leylâ-yı leyâlî dağlara!

Külbe-i ahzân gibi mahzûn sükûn bahşâ ğarîb!
Pek yakıştırdım bu mahzûnâne hâlî dağlara!

Bir taşın üstünde istiğrâka düşmek istedi,
Zevk û hiddet âşinâ etti celâlî dağlara!” (s.72)

Andı'nın da deyişiyile yukarıda verilen mekanlar Mehmed Celâl'in aşkı için bir dekor görevi görmektedir.

Mehmed Celâl'in tabiat temiyile yazmış olduğu diğer şiirleri; Zâde-i Şâir adlı eserinin “Mehtâb” (s.84), “Bekle” (s.63), Elvâh-ı Şâirâne adlı eserinin “Bu da Öyle” (s.94), Sürûd adlı eserinin “Buda Bir Şiir” (s.14), “Sükût-ı Evrâk” (s.40) başlıklı şiirler tabiat temasıyla yazılmıştır.

2.1.4. Târih

Mehmed Celâl, târih konusunu işlediği şiirlerini on iki tane şiir kitabı ve genel olarak her biri 23 ile 48 sayfa aralığında değışen risalelerden oluşmaktadır. Bu şiir kitaplarında ayrı ayrı on iki Osmanlı padişahının; kahramânlıkları, savaşları, o dönemde yetişmiş olan vezirleri, askerleri ve diğer büyük kişilerin yaptıkları faaliyetler anlatılmaktadır.

Ahmed Râsim, Celâl'e bu hevesin, Muallim Naci'nin “Târih-i Nüvîs-i Al-i Osman” memûriyetiyle görevlendirilmesinden sonra geldiğini haber vermektedir: “O esnâda Celâl Osmanlı padişahlarının manzûm bir târihini yazıyordu. Zavallıya bu heves Nâci'nin Tercümân'dan infikâkından sonra Târih-i Nüvîs-i Al-i Osman memuriyetiyle taltîf edilmesi üzerine gelmişti” (Ahmed Rasim,1980: 132).

Mehmed Celâl, Osmanlı devletinin kurucusu Osman Bey için yazmış olduğu *Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Seyyâd-ı Humâyûn-Baht* adlı eserinde padişaha aşağıda belirtilen beyitlerde övgüler getirmiştir.

“Ey merkad-ı gâzî-i serefrâz
Ey makber-i kahramân-ı mümtâz

Ey matla-ı neyyir-i celâdet
Ey maşrık-ı âfitâb-ı satvet

Ey cân-ı mukaddes ve muazzez
Gönlüm seni kâinâta vermez!

Sînende yatan cenâb-ı Osman
Sînendeki âfitâb-ı rahşân” (s.5)

Sultân Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân adlı eserinde ise Orhan Gazi'nin kahramânlığını şu beyitlerle dile getirir.

“Bir sâhib-i his û andır Orhan
Bir bârika-i cihândır Orhan

Bir sâikadan nişândır Orhan
Bir dağ gibi kahramândır Orhan

Şâhenşeh-i mülk-i cândır Orhan
Orhan gibi bende nevcivânım

Dîdârına karşı bî-tevânım
Mahvoldu muhabbetiyle cânım

Kimdir ona karşı kahramânım
Bir sâhib-i az û şândır Orhan” (s.19-20)

Mehmed Celâl, II. Abdülhamîd için değişik târihlerde; cülûs, velâdet yıl dönümleri veyahut bayram ve kandil geceleri vesilesiyle yedi ayrı kasîde yazarak padişahı medhetmiştir. Bunlarda, dîvan şiirinin klasik kasîde anlayışına uyarak sultanı, adâleti, cömertliği, hamiyyeti, mürüvvetmend ve şefkatli oluşu merhameti açılarından öven şâir, bilhassa II. Abdülhamîd'in maârife verdiği ehemmiyetin üzerinde de durur ve onun devrinde, onun sâyesinde ülkede pek çok münevverin yetiştiğini, açılan okulların feyziyle halkın cehâletten kurtulduğunu, ilmî eserlerin neşrinin millete ışıık saçtığını söyler (Andı,1993: 197).

“Devrinde maârif oldu âlî
Günden güne eyledi teâlî

Mektepler açıldı pek mükemmel
Fikreyle ki böyle miydi evvel

Ey padişah-ı adâlet-efzâ
Bir milleti lutfun etti ihyâ” (s.148-149)

Mehmed Celâl’in II. Abdülhamit için yazmış olduğu son şiir kitabı olan *Şevketlû Padişahımız Gâzî Büyük (Abdulhamit) Hân Sânî Efendimiz Hazretleri* adlı eseri, 244 sayfadan müteşekkil olup yukarıda saydığımız II. Abdülhamit’in yaptığı faaliyetler konu edinilmiştir.

“Devrinde maârif oldu âlî
Günden güne eyledi teâlî

Mektepler açıldı pek mükemmel
Fikreyle ki böyle miydi evvel

Ey padişah-ı adâlet-efzâ
Bir milleti lutfun etti ihyâ

Mânende-i âfitâb-ı rahşân
Her köşeyi eyledin dırahşân

Evsâfına hiç gayet olmaz
Ulviyetine nihâyet olmaz

Pür mağme kılar meâlî vasfın
Bir bülbül eder celâli vasfın

Her nağmesi başlar îtilâya
İhlâs ile başlayım duâya” (s.148-149)

2.1.5. Ölüm

Mehmed Celâl’in şiirlerine ölüm temi, karısı Fehîme Hanım ve kızı Hatice’nin doğum esnasında vefâtı dolayısıyla girer. Celâl, onların ölümünden duyduğu üzüntüyü, bir kısım şiirlerinde hasret ve gözyaşıyla işlemiştir. Ölüm temini işlediği bu şiirlere,

daha sonraları, çevresinden vefât eden dostları için kaleme aldığı “Kitâbe-i Seng-i Mezar’ı” da ekleyebiliriz (Andı,1993: 185).

Şair Mehmed Celâl’in *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Hem Mersiye Hem Târih” (s.76) başlıklı şiirinden alınan;

“Gönlüm elemle zâr û nazâr oldu, ağlarım!
Fikrim kederle nâle-nisâr oldu, ağlarım!

Mahsûl-i ömrü, goncası bir zât-ı ekremi?
Mehcûr-ı gülistân û bahâr oldu, ağlarım!

Herkes uyandı pertev-ümit uyanmadı!
Şeb bitti, doğdu mihr, nehâr oldu, ağlarım!” (s.76)

beyitlerde ölüm temi açık bir şekilde görülür. Yine şairin *Sürûd* adlı eserinin “O Gün” başlıklı şiirinden alınan aşağıdaki mısralarda da ölüm teminin izleri görülür.

“Ağlıyormuş gibi geldi bana eşcâr-ı bütün
Neye girdin o mezâra niçin ey yâr niçin
Hande eylerdi hayâlin bana ölgün ölgün”
“Kaldım akşama kadar serviler içre düşkün”
“Seni gömmüştüm o gün!” (s.35)

Mehmed Celâl’in *Sürûd* adlı eserinde “Kitâbe-i Seng-i Mezar” başlıklı şiirinden alınan;

“Ey subh! Ey leyl-i keder! Ey dem-i hazân!
Ey dert! Ey sirişk-i âlem! Ey enis-i cân!

Gömdüm kızım la zevcemi imdâd edin bana
Mahveyledi hayâtımı bir darbe-i kazâ

Gülmezler âh her ne kadar etsem âh û zâr
Ben bitmedikçe büyümeyecektir bu intizâr” (s.47)

beyitlerle eşi ve kızının ölümü üzerine kaleme aldığı mısralarda ölümün vermiş olduğu ve doğmamış kızının acısını mısralarına aktarmıştır.

Mehmed Celâl'in, bu tem ile ilgili yazdığı diğerz eserleri; Zâde-i Şâir eserinin "Mevt" (s.94), "Hem Mersiye Hem Târih" (s.76), Sürûd eserinin "O Gün" (s.33), "Kitâbe-i Seng-i Mezâr" (s.13), Elvâh-ı Şâirâne adlı eserinin "Bir Zevc-i Cerihadârın Hüznü" (s.57) başlıklı şiirler buna örnektir.

2.1.6. Hüzün ve Gözyaşı

Hüzün ve göz yaşı Tanzimat'tan Servet-i Fünûn'a geçişi sağlayan temalar arasındadır. Melâl ve kelâl kavramları ekseninde ele alınan melankoli bu geçiş döneminin en önemli özelliğidir (Korkmaz, 2018, s.316). Mehmed Celâl'in ara nesle mensup olması nedeniyle şiirlerinde hüzün ve melankoli baskındır. Onun aşktan, tabiattan söz eden hemen bütün şiirlerinde, şâirin hüznü ve gözü yaşlı bir ruh hâleti içerisinde bulunduğu görülür. Bir kısım şiirlerinde ise, hüzün ve gözyaşı ağırlıklı bir dozda, şiirin temini belirleyecek bir şekilde işlenmiştir. Daha ilk şiirlerinden itibaren bu temi görürüz. Onun bazı şiirlerinde ise, gözyaşı ve hüzn neredeyse sebebsiz denilebilecek bir görünüşle karşımıza çıkar (Andı, 1993, s.184).

Mehmed Celâl, gençliğinden ölümüne kadar hep bu duyguyu yaşamıştır. Gençliğinde Büyükada da görüp âşık olduğu Rum kızı Anna'nın aşkına karşılık vermediği, henüz on dört yaşında eşinin doğum esnasında ölmesi ve doğmamış kızının ölümü de bunlara eklenince Celâl'in şiirlerinde işlemiş olduğu aşk temi, yerini hüzün ve gözyaşına bırakmıştır.

"Rind-i mihnet perverim, meyhâneler ağlar bana!

Eşk-i gülgünüm görüp peymâneler ağlar bana!

Âşinâdan çektiğim cevri cefâyı söylesem,

Dostlar! İmânı yok bîgâneler ağlar bana!

Sûz-ı dağ sîneden yandım kül oldum ey Celâl!

Bir îlahî âşıkım, pervâneler ağlar bana!" (s.5)

Gazellerim adlı eserden alınan yukarıda verilen gazelde Şair Mehmed Celâl, aşktan, yalnızlıktan ve çevresinden dolayı çekmiş olduğu acıyı mükemmel bir şekilde aktarmıştır. Yine *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Ağlarım, ama niçin bilmem kimin için ağlarım?” başlıklı şiirinden alınan:

“Âh kurtulmaz teessürden dil-i mihnet karîn!
Kalbimi titretmeye kâfi değil mi bir anın?
Hüzne gark eyler cenânı bir nigâh-ı nâzenîn!
Çeşm-i mahzûnum dolar bir çehreyi görsem hazîn!”
“Ağlarım, ama niçin bilmem kimin için ağlarım?” (s.91)

mısrarlarda da şair, aşktan duyduğu hüznün ve gözyaşının sebebinin belli olmadığını dile getirir.

Mehmed Celâl’in, hüznün ve gözyaşı temasıyla yazmış olduğu diğer şiirleri; *Zâde-i Şâir* eserinin “Tahassür” (s.125), “Nevm-i İztırab-Engiz” (s.92), *Gazellerim* adlı eserinin “Enîn” (s.16), *Sürûd* adlı eserinin “Sen Ağlama” (s.23), “Dört Beyit” (s.40) başlıklı şiirler bu temayla yazılmıştır.

2.1.7. Verem

Ara Nesil şairi olan Mehmed Celâl, yaşadığı dönemin baş belası olan ve tedavisinin güç olduğu verem hastalığını şiirlerinde zikretmiştir.

Devrinde tedâvisi güç bir hastalık olarak, çoğunlukla ölümle sonuçlanan bir seyir izlemesi ve dönemin edebiyatında tesirli olan Romantik anlayışın bu hastalıkla aşk arasında bir bağlantı kurarak, edebiyatın ana konularından birisi hâline getirişi, veremin, Mehmed Celâl’in şiirlerinde de bir tem olarak görünmesini sağlamıştır (Andı, 1993: 186).

“Gam zamanı bir acıklı âhı gönlüm gûş eder!
Bir acıklı âh hayretle beni hâmuş eder!
Bir verem kız hüzn-i tur ile beni bî-hûş eder!
Bir tebessüm gösterirse gözde eşkim cûş eder!”
“Ağlarım, ama niçin bilmem kimin için ağlarım?” (s.92)

Zâde-i Şâir adlı eserinin “Bilmem Kimin İçin Ağlarım?” başlıklı şiirinden alınan yukarıdaki mısralarda eşi Fehime Hanımın verem hastalığından ölmesi üzerine bu mısraları dile getirmiştir.

Mehmed Celâl *Sürûd* adlı eserinin “Tevrüm” başlıklı şiirinden alınan aşağıdaki beyitlerde bu duygu dile getirilir.

“İztırâbı hayât pür kederin
Gözlerinde tecessüm etmiştir

În’ikâs tahazzün seherin
Rehlerinde teressüm etmiştir

Deyr-i lisânı o gamlı dîdelerin:
Bir güzel kız tevrüm etmiştir!

Öldürürken zavallıyı bu hayât
Yine ümidi olmuyor, heyhat!” (s.52)

Mehmed Celâl’in, hüzn ve gözyaşı temasıyla yazmış olduğu diğer şiirleri; *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Bilmem Kimin İçin Ağlarım?” (s.90), “Feryâdımı Dinle Nûr-ı Didem” (s.130) adlı şiirlerde de bu duygu dile getirilir.

2.1.8. Kahramânlık

Mehmed Celâl, şiirlerinde özellikle Osmanlı külliyyatı şeklinde yazmış olduğu mesnevi tarzındaki şiirlerinde karamanlık temasını kullanmıştır. Celâl’in, *Fatih Sultan Mehmed-i Sâni Yahud İstanbul Fethi ile Kanunî Sultan Süleyman Yahud Fütûhât* adlı mesnevilerinden den alınan beyitlerde kahramânlık temi işlenmiştir.

“Dünyâyı aldı penbe-i teshîri Fâtih’in
Bir bârika nümûnesidir nûr hançeri
Bir yıldırım nişânesidir tîri Fâtih’in
Tanzîr eder gırîv û çaka çak mahşeri
Kan ağlatır adûsına şemşîr-i Fâtih’in

İkbâl û şânı eyledi gittikçe îtilâ
 Kaldı semâda mevki tevkîri Fâtih'in
 Hoşnûd kaldı rûh-ı aziz-i Mehmed'i
 Aksetti arşa gılgıl tekbîri Fâtih'in" (s.8-9)

"Hâs-ı ikbâl o şanlı leşkerine
 Kahramânlar baş eğdi hançerine
 Hançerindir adûya berk-i belâ
 Kılıcıdır adûya rad-ı kazâ
 Adlin erbâb-ı cürmü şâd etti
 Lutfun izhâr-ı adl û dâd etti" (s.27)

Mehmed Celâl'in kahramânlık temini işlediği diğer eserleri; *Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-baht*, *Sultan Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân*, *Çelebi Sultan Mehmed Yâhud Müceddid-i Devlet*, *Sultan Selîm-i Sâni Yâhud Muzafferiyyet* gibi mesnevi tarzında yazmış olduğu eserler örnek olarak verilebilir.

2.1.9. Kadın

İlk gençlik yıllarında gönül verdiği fakat aşkına karşılık görmediği "kafir duhteri" Anna yer alır. Daha sonraları, belki de sırf Anna'ya benzediği, onun gibi "sarı saçlı, mavi gözlü" olduğu için severek evlendiği, ama genç yaşta kaybettiği "muhacir dilberi" Fehime Hanım bile, bu aşk teminin, Anna'ya nazaran ikinci plandaki uğraklarındandır (Andı,1993:171). Mehmed Celâl'in, *Zâde-i Şâir* adlı eserinin "Anna" başlıklı şiirinden alınan beyitlerde, başlıktanda anlaşılabileceği üzere Anna'nın izleri görülür.

"Siz bir perîsiniz ki ey âfitâb-ı behcet!
 En işveli perîler eyler size müdârâ!
 Siz bir meleksiniz ki ey mâh-ı âlem-i hüsn!
 Sanat ne türlü tasvîr eylerse öyle zîbâ
 Siz bir güzelsiniz ki ref' etseniz nikâbı,
 Kızlar hased ederler mahcûp olur Züleyhâ!
 Sevdim sizi melekler etsin buna şehâdet!
 Siz de edin Celâl'i "Sevdim!" deyip de ihyâ!" (s.88-89)

Mehmed Celâl'in Anna, Aşk ve Büyükada sarmalında ele aldığı en tipik şiirlerinden biri Servet-i Fünûn şiirinin çıkışına doğru (1311 H.) yayımladığı *Zâde-i Şair* adlı eserinde yer alan "Anna" şiiridir. "Şiirde Anna ile nasıl karşılaştığını, Anna etrafında gelişen tutkulu aşkın ilk çıkışının izlerini görmek mümkündür. Şair, bir gece deniz kenarında tabiatı temaşa ederken ansızın bir ses duyar. Bu ses, bir "hûr-i nûr-sîma"ya yani Anna'ya aittir" (Korkmaz, 2023:116):

"Döndüm bakınca gördüm bir hûr-i nûr-sîma!

Çıplak omuzlarında sırma saçı perişan!

Leylâ-yı leyle teşbih etsem olurdu ihrâ!

Yahut denirse şayân çıkmış kenar-ı bahre" (Mehmed Celâl, 1311: 86-87).

Mehmed Celâl, Büyükadada görüp âşık olduğu Rum kızı Anna üzerine çok sayıda şiir yazmıştır. Şairin yayımlanmış ilk şiir kitabında bulunan şiirler büyükadada yaşarken kaleme aldığı ve Anna için yazdığı şiirlerden oluşur. Aşağıda verilen beyitler:

"Uyku halinde görenler zanneder ol dilberi

Zülfünü ruhsârına saçmış münevver bir peri!

Bir melek, yâhûd ki hûri dense de vardır yeri

Görmedim insanda bu hüsnü, bu mâî gözleri!" (s.26)

Mehmed Celâl'in *Adada Söylediklerim* adlı eserinin "Mâî Gözler" başlıklı şiirinden alınmıştır.

Mehmed Celâl'in eserlerinde Anna ve Fehime'nin "mavi gözlü, sarı saçlı" bir sevgili imgesi şeklinde belirdiği, aşka dair yazdığı şiirlerde Anna ve Fehime'yi unutamadığı ve her iki sevgilinin kaybının onda tamamlanmayan bir yas sürecine dönerek çekilen ızdırabın artmasına neden olduğu tespit edilmiştir (Korkmaz, 2023:123).

Mehmed Celâl'in kadın temiyile yazılan diğer eserleri şunlardır: *Adada Söylediklerim* adlı eserinin; "Tasvîr-i Canân", "Bu da Öyle", "Taharrî", "Mâî Gözler", "Firkat", "Sevdiğim İçin", "Perestiş", "Öyle Değil", "Enîn", "Âh", "Gözlerim", "Zülf", "Bir Mâî Gözlüye" gibi şiirler buna örnektir.

2.1.10. Büyükada

Sevdiği Rum kızı Anna'nın oturduğu mekân olan Büyükada Mehmed Celâl'in hikâye ve romanlarının yanı sıra, aşkını anlattığı şiirlerinin pek çoğunda da bazen bir iki mısralık temalarla, bazen uzun uzadıya tasvirlerle yer alır. Hattâ Celâl'in eserlerinde Büyükada'ya bu kadar ısrarlı bir sûrette yer veriş, onun adını devrinde ve daha sonraları "Ada Şâiri"ne çıkarmıştır (Andı,1993: 179). Yukarıda da belirtildiği üzere Mehmed Celâl, Büyükada da uzun süre ikamet ettiği ve ilgi duyduğu kızın Büyükada da oturuyor olması Mehmed Celâl'in şiirlerinde açık bir şekilde görülmekle birlikte yazmış olduğu ilk şiir kitabına da *Adada Söylediklerim* ismini vermiştir.

“Yine büyük adaya geldim eyledim ârâm
Cenân denirse sezâdır, bu yer münevverdir

Uyandırın beni mâzî tahatturuyla bu dem
Bütün bu mâî ufuklar, bütün bu yerlerdir” (s.16)

“Tâbında, behiştî ada! Ey mesken-i cânân!
Her subh olursun bana sislerle nümâyân

Her köşene baktıkça eder rûhî dırahşân
Gözyaşlarımın hüzn ile gizlendiği yerler

Eyler bizi hûrşîd doğarken elem-âver
Ettin beni bir fikr-i tâlimle mükedder

Üstündeki emvâctır ey sâhil-i muğber
Gözyaşlarımın hüzn ile gizlendiği yerler!” (s.73)

Sürûd eserinin “Unutulmaz Yerler” başlıklı şiirinden alınan yukarıdaki beyitlerde Büyükada'nın sevgiliyle özdeşleştiğini okuyucuya aktarır.

2.1.11. Din

Mehmed Celâl'in şiirlerinde yer yer onun dini duygularının mısralarına yansıdığını görmekteyiz. Ancak doğrudan bu temi işleyen şiirleri kısıtlıdır. *Zâde-i Şâir* adlı eserin “Na’t” başlıklı şiirinden alınan:

“Fürûg-i tal’atın pertev-feşândır yâ Resûlallah!
Fürûg-i tal’atın günden ayândır yâ Resûlallah!

Sen ol şemsüs-şümûs âsumân-ı kudsiyânsın kim,
Dehil-i dergâhın lâhûtiyândır yâ Resûlallah

Eder esrâr-ı miracın cihân-ı nura müstağrak!
Mekân-ı pâkın arş-ı müsteândır yâ Resûlallah!” (s.3)

bu beyitlerde Hz. Muhammed’in çeşitli özelliklerini överek dini duyguları ön plana çıkarmıştır.

2.2. Mehmed Celâl’in Şiirlerinde Ahenk Unsurları

“Ahenk, şiirin işitme duyumuza hitap eden boyutudur. Ses ve ahenk, şiiri nesirden ayıran en temel unsurlardan biridir. Bu bakımdan musiki ile şiir, birbirine oldukça yakın iki güzel sanat türüdür. Her ikisi de kulağa hitap eder. Ancak musiki, kişinin ruhsal durumlarını dile, kelimeye dökmeden sesle yansıtabilir. Şiir ise şairin içinde bulunduğu ruh halini anlamlı kelimelerle vermek zorundadır. Yani şiir, belli bir konuyu ihtiyaç duyar” (Çetin, 2022: 243). Nurullah Çetin’in Şiir Çözümleme Yöntemi adlı eserinin planı ve Mehmed Celâl’in şiir kitabından yola çıkılarak öne çıkan ahenk unsurları üzerinde durulmuştur.

Aliterasyon (Ünsüz Ahengi); “Mısra içi veya metnin tamamındaki ses tekrarı, bir mısrada bulunan birçok hecenin benzeşmesidir. Bir ya da birden fazla mısrada aynı ünsüz seslerin birkaç kez tekrarıdır. Aslen cümle ya da mısradaki kelimelerin ilk ünsüzlerinin tekrarına denir” (Çetin, 2022: 245).

Mehmed Celâl'in *Adada Söylediklerim* adlı eserinin “Taharrî” başlıklı şiirinden alınan:

“Bir gül idi sanki rûy-ı âlî
Âlâm-ı hazânla oldu mâlî!

Eşgâl eder âlem hayâlî
Şîrîn kelimâtı, gül cemâlî!” (s.23)

ile Mehmed Celâl’in *Şîr-i Gazâ* adlı eserinden alınan beyitlerde:

“Bulutlar âsumânda gâh ağlar
Uzakta örtülür sislerle dağlar

Bu şeb sâhilde bir şânlı dilâver
Âkıncı kısmına bak böyle söyler” (s.5)

görüldüğü gibi aynı şairin iki farklı eserinden alınan beyitlere baktığımızda ‘l’ ünsüzünün ayrı ayrı 12 kez tekrarlandığı ve kendi içinde belli bir aheng oluşturduğu görülür.

Mehmed Celâl’in *Adada Söylediklerim* adlı eserinin “Mâî Gözler”, “Kuşlarım” ve “Vedâ” başlıklı şiirlerinden alınan aşağıdaki beyitlerde ‘m’, ‘r’, ‘k’ ünsüzleri her beyitte 6 kez tekrarlandığı ve anlam ilişkisi kurularak belli bir ahengin oluşturulduğu görülür.

“Aşkımî âhımîla izhâr eyledim dildârıma
Gül nihâyet ver dedim feryâd ateş-bârıma!” (s.25)

“Nûr içinde güneş gurûb ediyor
Ötmüyor kuşlar, avcılar gidiyor!” (s.32)

“Baksana yaklaştı yine iftirâk
Cân bitecek bitmeyecek iştiyâk!” (s.32)

Mehmed Celâl, şiirlerindeki ahengi sağlamak için Aliterasyonu şiirlerinde bolca kullanmıştır. Şairin, göz için kafiyeyi savunması bunda etkili olmuştur.

Asonans (Ünlü Ahengi); “Mısra içi veya metnin tamamındaki ses tekrarıdır. Birbirine benzeyen iki heceye denir. Bazen ünlü kafiyesi diye de adlandırılır. Bir ya da birden fazla mısra da aynı ünlü seslerin birkaç kez tekrarıdır. Benzer ünlü seslerin tekrarından oluşan özel, hoş bir ahenk etkisi elde etmek için genellikle yan yana durur” (Çetin, 2022: 246).

Mehmed Celâl, şiirlerinin çoğunda bu ahenk uyumuna sıkça başvurmuştur. *Adada Söylediklerim* adlı eserinin “Kuşlarım”, “Veda” başlıklı şiirleriyle *Şîr-i Gazâ* adlı eserinden alınan aşağıdaki beyitler:

“Hâlinizden değışti pek hâlim
Ötmeyin gıtmemiştir ol zâlim!” (s.30)

“Hâl-i dil zârımı gönlün bilir
İşte sirişkim eline serpilir!” (s.32)

“Bu söz bir sâika ulviyetiyle
Bu söz bir îtilânın şiddetiyle

O bir sâhildeki a’dâyı yaktı
Âkıncı kısmı a’dâyı bıraktı” (s.6)

Yukarıda verilen beyitlerde ‘ı’ ve ‘i’ ünlü seslerin sıkça tekrarlandığını, beyitlerdeki bütünlüğün sağlandığı görülür.

“Bir şairin şiirindeki imajlar bize, onun ruh dünyâsını, muhayyilesinin zenginliğini, sanatkârane bir hassasiyetle dış dünyâyı nasıl idrak ettiğini gösterir. Bu açıdan baktığımızda Celâl’in şiirlerinde karşılaştığımız imajlar dar bir çerçeve çizerler. Mehmed Celâl’in güçlü bir imaj şairi olmayışı, şiirinde imajların çok geniş bir açılım gösteremeyişini doğurur” (Andı, 1993: 261).

Mehmed Celâl, şiirlerinde sık sık kullandığı; Ay, Güneş, Yıldız, Bulut, Şafak gibi gökyüzü ile ilgili imajlar kullanır. Aşağıda verilen *Adada Söylediklerim* ve *Sürûd* adlı eserinden alınan beyitlerde görülmektedir.

“Olmadın envâr-ı didârınla nûr-efken bana
Âfıtâbım! Bir günü göstermeden rûşen bana!” (s.38)

“Gîsûlarını omuzuna at, kıl beni hayrân
Benze bulut altında kalan mihr-i münîre” (s.26)

Mehmed Celâl’in şiirinde görülen; Gül, Bülbül, Bahar, Sabah Vakti ile ilgili imajlar da karşımıza çıkar. *Sürûd* adlı eserden alınan beyitte:

“Sen ağlama! Ben ağlayım ey nûr-ı çeşm û cân!
Bir nevbahâra karşı âmân gelmesin hazân” (s.25)

Şairin şiirlerinde; Yağmur, Sis, Dağ, Vadi gibi tabiata ait imajlarda bulunur. Yine *Sürûd* adlı eserinden alınan beyitlerde karşımıza çıkar.

“Yağmur yağıyor, sis uçuyor pencerelerden
Sisler arasında bana ağlar gibi dağlar

Coşan oluyor hüzn ü teessür derelerden
Vâdiden sular hal-i garîbâneme ağlar” (s.26)

Vezin; “Buna ‘metrum’, ‘ölçek’, ‘ses ölçüsü’, ‘alet’, ‘âlet-i tebliğ’, ‘usûl-i nazm’ da denir. Bu, sözün mısra da ya da metnin genelinde ölçülü kullanımıdır. Kişinin üzüntülerini, sevinçlerini, ihtiraslarını inletmeye yarayan ve buna vasıta olan bir saz, mısraların içine döküldüğü kalıp, musikideki usul ve prozodiye denktir. Vezin, şiirin mısralarını ayrı ayrı birer parça kabul ederek belirli sayıda hece sayısı ve ahenk ölçüsü içine alan bir kalıptır” (Çetin,2022: 269) şeklinde ifade edilmiştir.

Mehmed Celâl’in şiirlerinde arûz vezni, devrinin pek çok edebiyatçısının da tasdik ettiği gibi suhûletle ve ustalıkla kullandığını görmekteyiz. Celâl, bütün şiirlerini arûz vezniyle yazmıştır. Mehmed Celâl’in, bazı şiirlerinde, başladığı vezni birkaç bend sonra değiştirerek, başka bir vezinde şiiri sürdürdüğü görülür. Bunlar genellikle uzun şiirlerdir. Bazen şiirin içerisinde veznin üç defa değiştiğini de görürüz (Andı,1993:218). Mehmed Celâl, şiirlerinde en çok kullandığı Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün, Feilâtun Feilâtun Feilâtun Faillin, Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feülün, Mefûlü Mefâilün Feülün kalıpları olarak karşımıza çıkar. Şairin eserlerinde kullandığı belli başlı kalıplara aşağıda değinilmiştir.

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün: Mehmed Celâl'in en çok kullandığı aruz kalıbı, Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün'dür. Bu kalıpla yazılan ve Mehmed Celâl'in *Adada Söylediklerim* adlı eserinden alınan "Mâî Gözler", "Tasvîr-i Cânân" ile *Zâde-i Şâir*'den alınan "Dağlara" başlıklı şiirlerinden alınan aşağıdaki beyitlerde bu kalıbın izleri açık bir şekilde görülür.

"Sevdi gönlüm bir mukaddes âfitâp behceti
Piş-i çeşmânımda nûr-âver olunca tal'atı,

Nûrdan teşkîl edildi sandım insan sûreti
Gökten inmiş bir melek ettim kıyâs ol âfeti!" (s.25)

"Bir taraftan verdi cân nâsûtiyan tasvîrine!
Bir taraftan âşık oldu kutsiyân tasvîrine!

Yalnız hayrân-ı hüsn-i dilgarîbin ben miyim
Sevdiğim! Hayrân olur halk-ı cihân tasvîrine!

Görse Yusuf vechini etmez Zelihâ'yı hayâl
İftihâr eyler Zelihâ verse cân tasvîrine!" (s.11)

"Ol perînin sanki gizlenmiş hayâlî dağlara!
Ağladım ah eyledim baktım şu hâlî dağlara!

Eylemiş muzlim bulutlarla tetevvûc zirvesi!
Bak nasıl heybet-fürûş olmuş şu âlî dağlara!" (s.72-73)

Mehmed Celâl'in, Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün kalıbıyla yazılan diğer şiirleri şunlardır:

Adada Söylediklerim adlı eserinde geçen; "Gazel", (s.38-39)", "Zülf", (s.47), "Gazel", (s.54), "Matla", (s.55), *Zâde-i Şâir* adlı eserinde geçen; "Dağlara", (s.72-73), "Bilmem Kimin İçin Ağlarım", (s.90-92), "Fuzûlîyane Bir Mersiye", (s.101-104),

“Visâl”, (s.141-142), *Gazellerim* adlı eserinde geçen; “Gazel”, (s.5), “Kalmadı”, (s.8-9), *Elvâh-ı Şâirâne* adlı eserde ise “Gamze”, (s.6-7) şiirleri belirtilen kalıpla yazılmıştır.

Fâilâtün Fâilâtün Fâilün: Şair, Fâilâtün Fâilâtün Fâilün kalıbıyla yazdığı şiirleri genellikle Osmanlı Külliyyatı şeklinde kaleme aldığı uzun mesnevilerinden oluşur. Fâilâtün Fâilâtün Fâilün kalıbıyla yazılan ve Mehmed Celâl’in, *Adada Söylediklerim* adlı eserinden alınan “Uşşâk Şarkı” başlıklı şiiri ile *Çelebi Sultan Mehmed Yâhud Müceddid-i Devlet* adlı mesnevisinden alınan aşağıdaki beyitler bu kalıpla yazılmıştır.

“Pertev-i hüsnün salarken dehre tâb
Doğmasın artık utansın âfitâb!

Var iken sen ey meh âlî-cenâb
Doğmasın artık utansın âfitâb!” (s.51)

“Gûş edip düşman bunu aldırmadı
Kibri böyle sözleri kaldırmadı

İstedi elçileri kılmak şehbed
Böyle bir alçak yezîd oğlu yezîd

Bu cinâyetten onu men ettiler
Doğrusu râh-ı sevâba gittiler

Eyledi Sultan Mehmed nâgehân
Düşmanı bir harb ile ateş-feşân

Kaldı cengin ateşinden ne felek
Nûr içinde subhdan akşama dek

Padişahın tîğ-i pertev-âveri
Eyledi tenvîr hep âlemleri

Düşmanı mağlûb-ı dehşet eyledi
Cümlesin meftûn-ı haşyet eyledi” (S.10)

Mehmed Celâl'in, Fâilâtün Fâilâtün Fâilün kalıbıyla yazılan diğer şiir kitapları Osmanlı külliyatı biçiminde ve mesnevi nazım şekliyle kaleme aldığı eserleri şunlardır:

Yavuz Sultan Selâm-i Evvel Yâhud Âfitâb-ı Satvet, Hüdâvendigâr Gâzî Yâhud Fetihler ve Kosova Sahrası, Fatih Sultan Mehmed-i Sâni yâhud İstanbul Fethi gibi şiir kitapları örnek olarak verilebilir.

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün: Şairin Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün kalıbını da sıklıkla kullandığını görürüz. Mehmed Celâl'in bu kalıpla yazdığı, *Sürûd* adlı eserinin "Kânlıcalı Bir Güzel" *Adada Söylediklerim* adlı eserinin "Gazel" başlıklı şiirinden alınan aşağıdaki beyitler bu kalıpla yazılmıştır.

"Âşık oldum o güzel gözlere, ol nâzik ele
Gerdan sâfa, letâfetli tene, ince bele
Mihr olur hüsn-i dırahşânı semâ-yı emele
Pek kanım kaynadı ol gonca fem û bî bedele
Aktı gönlüm bu gece kânlıcalı bir güzele

Su gibi kâmet dil cûsuna meylim aktı
Kaldırıp çeşm-i fisûngârını baygın baktı
Nûr-ı hüsnü beni ol görüşümde yaktı
Pek kanım kaynadı ol gonca fem û bî bedele
Aktı gönlüm bu gece kânlıcalı bir güzele" (s.20)

"Olacak râzımın ulviyeti hayret-âver
İntişâr eylese bir kerre şu gönlümdeki râz!" (s.43)

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün kalıbıyla yazılan diğer şiirleri ise şunlardır: *Adada Söylediklerim* adlı eserinin "Sevdiğim İçin" (s.42), "Enîn" (s.45), "Ah" (s.45), *Sürûd* adlı eserinin "Kânlıcalı Bir Güzele" (s.19), "O Gün" (s.33), "Fuzûlî'nin Bir Gazelini Tanzir" (s.21) başlıklı şiirler buna örnektir.

Feilâtün Feilâtün Feilün: Mehmed Celâl genellikle şarkı nazım biçimiyle kaleme aldığı şiirlerinde Feilâtün Feilâtün Feilün kalıbını kullanmıştır. Bu kalıpla

yazılan ve Mehmed Celâl'in, *Adada Söylediklerim* adlı eserinin 'Hüseynî Şarkı' başlıklı şiirinden alınan aşağıdaki beyitlerde bu kalıbın izleri görülür.

“Gül birazda bana bak eyleme âğyâra nigâh
Seni ben kıskanırım kendi gözümünden ey mâh!
Gezme bîgâne eyle, eylesin gönlüm âh
Seni ben kıskanırım kendi gözümünden ey mâh!” (s.51)

Mehmed Celâl'in *Adada Söylediklerim* adlı eserinin bir diğer şarkısı “Hicâz Şarkı” da bu kalıpla yazılmıştır.

“Eyledin âşıkını zâr û nizâr
Yok mudur merhametin? Ey gaddâr!
Gönlümün âh edecek hâlimi var
Yok mudur merhametin? Ey gaddâr!” (s.51)

Şairin bu kalıpla yazılan diğer şiirleri; *Zâde-i Şâir* adlı eserin “Nevm-i Iztırâb-Engiz”, *Sürûd* eserinde geçen “Bu da Bir Şiir” adlı şiirlerde bu kalıp görülür.

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün: Mehmed Celâl, *Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün* kalıbını sık olmamakla beraber kullandığı ve *Elvâh-ı Şâirâne* adlı eserinin “Bülbül” başlıklı şiirinden alınan aşağıdaki beyitler bu kalıpla yazılmıştır.

“Benim feryâd-ı mahzûnânemi itmâm eder bülbül
Bütün gülşendeki şâirleri hoşgâm eder bülbül” (s.62-63)

Şairin *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Olsun” başlıklı şiirinden alınan aşağıdaki beyitlerde *Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün* kalıbıyla yazılmıştır.

“Bileydim Yûsuf'un mizân-ı hüsn ü ânını derdim:
Lâl-i hüsn kıymettârına Yûsuf behâ olsun!

Mey-i gülgûn ki nûş eyleyip şâd oldum ey sâkî!
Cenâb-ı lâyhuvâr'ın âşkına ver bir dehâ olsun.

“Olur mu derd-i aşk âlemde?” dermiş de gülermiş yâr!
Benim aşkım gibi bir derde yâ Rabb müptelâ olsun!

Güşâde sînesi, Nâfî bir hene, hâbgâhında
Kader göstermedi ol dil-rübâyı ezkazâ olsun!

Bana ebrusu kara, çeşmi kara dilber el vermez!
Olursa böyle mâî gözlü, nârin dil-rübâ olsun!” (s.109)

Mehmed Celâl’in Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün kalıbıyla yazılan bir diğer şiiri, *Sürûd* adlı eserinin “Gazel” (s.14) başlıklı şiiri örnek olarak verilebilir.

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün: Mehmed Celâl, Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün kalıbını da yoğun bir şekilde kullanmıştır. Bu kalıpla yazdığı ve *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Uyuyor” başlıklı şiirinden, *Adada Söylediklerim* adlı eserinin “Perestiş”, “Güzelim” ve “Gazel” başlıklı şiirlerinden alınan aşağıdaki beyitler bu kalıpla yazılmıştır.

“Cânânı uyandırmadı hayfâ ki vurûdum!
Mahmûr-ı safâdır, uyuyor çeşmi kebûdum!
Ol şûha gelir ninni makamında sürûdum!
Mahmûr-ı safâdır, uyuyor çeşmi kebûdum!” (s.66)

“Dil eyledi ruhsâr-ı dilârâyâ perestiş
Her âdem eder cennet-i âlâyâ perestiş!” (s.44)

“Siz hiddet ederken halecânım olur efzûn
Bıktım halecân-âver olan hiddetinizden!” (s.46)

“Baktım yüzüne gül gibi dildâr kızardı
Ol gonca utandı, gül-i ruhsâr kızardı!

Gül rehleri terlerse o mâhın sanırım ben

Ter döktü şafak, mihr-i ziyâ-bâr kızardı!

Dildâr ile mecliste bu şeb mey içiyordum
Ol hâli görüp reşk ile âğyâr kızardı!” (s.47)

Mehmed Celâl’in, Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feûlün kalıbıyla yazılan diğer şiirleri şunlardır:

Zâde-i Şâir adlı eserin; “Mehtap”, “Leyâlî”, “Sünbül Güneşe Ne Der”, *Elvâh-ı Şâirâne* adlı eserde geçen “Bir Şiir”, “Rüya İmiş”, *Sürûd* adlı eserin “Ayaklar”, “Çal”, “Vaktâki”, “Unutulmaz” başlıklı şiirleri de bu kalıpla yazılmıştır.

Mefûlü Mefâilün Feûlün: Mehmed Celâl’in çok sık kullandığı kalıplardan biri de Mefûlü Mefâilün Feûlün kalıbıdır. Bu kalıpla yazdığı ve *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Bir Bardak Nur” başlıklı şiiri ile *Adada Söylediklerim* adlı eserinin “Sûz-ı Dil Şarkı” başlıklı şiirlerinden alınan aşağıdaki beyitlerde bu kalıbın izleri görülür.

“Gördüm ki şafak zamanı cânân,

Bir meşcerede olurdu handân!

Doğdu seherin hazîn hilâli!

Uçtu şafakın ziyâ-yı âlî!

Olmuş idi necm-i subh-ı tâbân,

Karşımda sönük sönük dırahşân!” (s.64)

“Her bir bakışında neşve buldum

Ben gözlerinin esîri oldum

Tîr-i nighinle âh vuruldum

Ben gözlerinin esîri oldum!” (s.52)

Şairin, Mefûlü Mefâilün Feûlün kalıbıyla yazılan diğer şiirleri şunlardır: *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Bir Bardak Nur”, “Dumanlı Dağlar”, “Ağ”, “Bekle”, “Marmarada”, “Mevt”, “Melek” başlıklı şiirlerinden, *Adada Söylediklerim* adlı eserinin “Bu da Öyle”,

“Yoktur” ve “Sûz-ı Dil Şarkı” başlıklı şiirlerinden, *Âsâr-ı Celâl* adlı eserinin “Bir Gül” başlıklı şiiri, *Sürûd* adlı eserinin “Kıt’a”, “Darılma”, *Elvâh-ı Şâirâne* adlı eserinin “Bu da Öyle” ve Osmanlı Külliyyatı adı altında, mesnevi nazım biçimiyle yazılan *Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-baht*, *Sultan Mehmed-i Sâlis Yâhud Fâtih-i Şehîr* ve *Şevketlû Pâdişâhımız Gazî Büyük Abdülhamîd Hân-ı Sâni Efendimiz Hazretleri* adlı eserleri de Mefûlû Mefâilûn Feûlûn kalıbıyla yazılmıştır.

Mefâilûn Mefâilûn Feûlûn: Ara Nesil şairi Mehmed Celâl, Mefâilûn Mefâilûn Feûlûn kalıbını genellikle uzun mesnevilerinde kullanmıştır. Bu kalıpla yazılan ve Mehmed Celâl’in, *Gazellerim* adlı eserinin “Dört Beyitli Gazel Olmaz Mı” başlıklı şiiri ile *Sürûd* adlı eserinin “Şarkı” başlıklı şiirlerinden alınan aşağıdaki beyitler bu kalıpla yazılmıştır.

“Nasıl ârâm edersin âh bensiz?
Yetiş imdâda kaldım şimdi sensiz!” (s.9)

“Sabâh oldu gönüller pür şetâret
Uyan, gör hâlimi ey mihr-i tal’at” (s.19)

Şir-i Gaza adlı mesneviden alınan aşağıdaki beyitler de Mefâilûn Mefâilûn Feûlûn kalıbıyla yazılmıştır.

“Bu şeb mâh cihân-ı pertev-efşân
Ederdi cûy-ı mahzûnu dırahşân

Fısıldardı gibi nâz û niyâzı
Nesîm-i dil-nevâzın ihtizâzı

Bulutlar âsumânda gâh ağlar
Uzakta örtülür sislerle dağlar

Bu şeb sâhilde bir şanlı dilâver
Âkıncı kısmına bak böyle söyler

Şehenşâh cihân-ı merd-i Hudâ’dır
Onu takdîs elbette sezadır” (s.5)

Mehmed Celâl'in, Mefâilün Mefâilün Feûlün kalıbıyla yazılan diğer şiirleri şunlardır: Osmanlı Külliyyatı adı altında, mesnevi nazım biçimiyle yazılan *Sultân Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân*, *Sultan Bâyezid-i Sâni Yâhud Elvâh-ı Zafer* adlı eserleri bu kalıpla yazılmıştır.

Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün: Mehmed Celâl, Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün kalıbını şiirlerinde yoğun bir şekilde kullanmıştır. Şair, bu kalıbıyla yazdığı ve *Adada Söylediklerim* adlı eserinin "Firkat" başlıklı şiiri ile *Zâde-i Şâir* adlı eserinin "Tahassür" başlıklı şiirlerinden alınan aşağıdaki beyitlerde bu kalıbın izleri görülür.

"Ey gül! Garîb-i gönlümü senden ayırdılar
Zanneyledim ki rûhumu tenden ayırdılar!

Düşmanda eylemez bu kadar zulm-ı nâ-becâ
Düşmanlık ettiler seni benden ayırdılar!

Olsam olurdu cismime pîrâhının kefen
Zulm ettiler şehîdi kefenden ayırdılar!

Yok iktidâr gitmene gülzâr köyüne
Bir bülbül garîbi çemenden ayırdılar!" (s.40)

"Kıl merhamet, Celâl'i nazâr etti firkatın.
Bir gün gelip nihayete ermez mi mihnetin?
Mahvetmek olmasın beni firkatle niyetin?
Cân olmak istiyor yine hicrin, muhabbetin."
"Öldürdü hasretin beni... Öldürdü hasretin!" (s.125)

Mehmed Celâl'in, Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün kalıbıyla yazdığı diğer şiirleri şunlardır: *Zâde-i Şâir* adlı eserinin "Hem Mersiye Hem Târih", *Gazellerim* adlı eserinin "Firkat", *Sürûd* adlı eserinin "Kitabe-i Seng-i Mezar", "Sen Ağlama", "Dört Beyit" başlıklı şiirleri de bu kalıpla yazılmıştır.

Mefûlü Fâilâtün Mefûlü Fâilâtün: Ara Neslin bilinen şairi Mehmed Celâl, Mefûlü Fâilâtün Mefûlü Fâilâtün kalıbını nadir kullanmıştır. Şairin bu kalıbıyla yazdığı

ve *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Anna” başlıklı şiirinden alınan aşağıdaki beyitlerde bu kalıbın izleri görülür.

“Sevdim sizi melekler etsin buna şehâdet!
Siz de edin Celâl’i “Sevdim!” deyip de ihyâ!

Gûş eyledi hitâbım etti biraz tereddüd.
Gördüm ki kıldı avdet muğber olup dirîgâ!

Ettim nasılsa artık takîbe de cesâret!
Bir kasr önünde durdu ol işvekâr-ı ranâ!

Hayret içinde sordum ismin o dilistânın.
Bir şey dedi unuttum, yok! Hâtıramda ammâ,

Etsem nasıl cesâret tekrâr için o ismi?
Tekrâr edince dilde bin his olur hüveydâ!
Ey cilveli perî-rû! Ey işveli ferîşte!
Ey sırma saçlı dilber! Ey mâî gözlü anna!” (s.86-89)

Mehmed Celâl’in basılan eserleri içerisinde, Büyükkada da görüp âşık olduğu Anna için yazmış olduğu bu şiir Mefûlû Fâilâtün Mefûlû Fâilâtün kalıbıyla yazılan tek şiiri olarak karşımıza çıkar.

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün: Mehmed Celâl, Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün kalıbını sık olmasada birden fazla şiirinde kullanmıştır. Bu kalıpla yazdığı ve *Gazellerim* adlı eserinin “Gazel” başlıklı şiiri ile *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Anlayamam” başlıklı şiirlerinden alınan aşağıdaki beyitler bu kalıpla yazılmıştır.

“Görünce meh yüzünü âşıkânı hâle gibi
İhâta eyledi dildâr-ı işvegârımızı!

Kebâb-ı kalb-i mükedder, şarâbı hûn çeker,
Beğendi pîr-i muğân güşe-i kararımızı!

Cihân güzelleri sehm-i cefâ atıp derler:

Celâl! Sakla cenânında yâdigârımızı!” (s.7)

“Fîrâk o gözleri mâî kızı tebâh ediyor!
Hazîn hazîn geziyor, gizli gizli âh ediyor!

Sabaha karşı şu ormanları penâh ediyor!
Yazık yazık! Gider dil-rübâyı anlayamam!

Ziyâ mıdır o coşan? Vechinin nikâbı mıdır?
Yüzün müdür görünen? Cennet âfitâb-ı mıdır?

Nedir vücûdunu örten? Şafak sehâbı mıdır?
Seher gülüşlü melek! Ol ridâyı anlayamam!” (s.113-114)

Mehmed Celâl’in, Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün kalıbıyla yazılan diğer şiirleri şunlardır: *Sürûd* adlı eserinin, “Büyükadada”, “Bir Manzume”, *Elvâh-ı Şâirâne* adlı eserde geçen “Bir Zevc-i Cerihedârın Hüznü” başlıklı şiirleri de bu kalıpla yazılmıştır.

Feilâtün Mefâilün Feilün: Mehmed Celâl’in Feilâtün Mefâilün Feilün kalıbıyla yazılan ve *Sürûd* adlı eserinin “Yeni Bir Sevdâ”, “Sükût-ı Evrâk” başlıklı şiirleri ile *Âsâr-ı Celâl* adlı eserinin “Güzel Kuzular”, “O Kadın” başlıklı şiirlerinden alınan aşağıdaki beyitler bu kalıpla yazılmıştır.

“Ne şu baygın bakış bu işve o nâz
Sana ben etmeyim mi arz-ı niyâz

Seni sevdim ki pek güzelsin sen
Hüznüne âh dikkat ettim ben

Beni ammâ cerihedârın eden
Daima nazare-i melâlidir” (s.40-41)

“Ağacın sâye-i mükedderine
Derenin sath-ı hüzn perverine” (s.42-43)

“Böyle bir hâli istiyor iseniz
Öpüşün dâima güzel kuzular” (s.45-46)

“İki necm-i kebûda gözlerini
Âşığım ben o âsumân kızına” (s.35-38)

Mehmed Celâl’in, Feilâtün Mefâilün Feilün kalıbıyla yazılan diğer şiirleri şunlardır: *Sürûd* adlı eserinin, “Eller”, *Elvâh-ı Şâirâne* adlı eserinin “Şiir” başlıklı şiiri ve Osmanlı Külliyyatı adı altında, mesnevi nazım biçimiyle yazılan *Kanunî Sultan Süleyman Yahud Fütûhât*, *Sultan Selâm-i Sâni Yâhud Muzafferiyyet* eserleri bu kalıp ile yazılan diğer şiirleridir.

Müstefilâtün Müstefilâtün: Mehmed Celâl’in Müstefilâtün Müstefilâtün kalıbıyla yazılan ve *Âsâr-ı Celâl* adlı eserinin “Leyle-i Regâib û Arz-ı Şükrân” başlıklı şiirinden alınan aşağıdaki beyitler bu kalıpla yazılmıştır.

“Vaktâki geldin fahr-ı risâlet
Nûruyla kıldı tenvîr-i mâder

Mahlûk-ı akdes mahbûb-ı hallâk
Allah-ı Ekber Allah-ı Ekber

Lâhûta karşı bir şânlı server
Fikr et Resûl’ü kutsiyetiyle

Kalmaz mı söyle ey hikmet-âver:
Zulmet içinde bî-dîn olanlar” (s.7-11)

Mehmed Celâl’in yayımlanan on dokuz şiir kitabı içinde bu kalıpla yazılan “Leyle-i Regâib û Arz-ı Şükrân” şiiri dışında başka bir şiire rastlanmamıştır.

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün: Mehmed Celâl’in Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün kalıbıyla yazılan ve *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Feryâdımı Dinle Nûr-ı Didemim” başlıklı şiirinden alınan aşağıdaki beyitler bu kalıpla yazılmıştır.

“Akar sirişkin ey güzel! Nedir bilinse hikmeti?

Niçin sönük sönük durur nigâhının halâveti?

Niçin soluk yüzün yine ârvahımın tebessümü!
Görünmüyor gülmemek ne yaptın ol melâhati?

İnanmayın sakın melek hadîd olur mu? Fikrine,
Bakın o âl yanaklara gören melek de hiddeti.” (s.130)

Mehmed Celâl’in, basılan on dokuz şiir kitabı içerisinde Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün kalıbıyla yazılan “Feryâdımı Dinle Nûr-ı Didemim” şiiri dışında bu kalıpla yazılan başka bir şiire rastlanmamıştır.

Müfteilün Müfteilün Fâilün: Mehmed Celâl’in Müfteilün Müfteilün Fâilün kalıbıyla yazdığı ve *Sürûd* adlı eserinin “Bir Çiçekçi Kızı” başlıklı şiirinden alınan aşağıdaki beyitler Müfteilün Müfteilün Fâilün kalıbıyla yazılmıştır.

“Gülleri, sünbülleri perverdigâr
Bir çiçek ister misiniz? İşte gül

Şi’ri sevenler neye derler bana:
“Gülmü yanağın acep ey mehlikâ?

Sümbül ile reng-i latîf semâ
Gözlerinin rengine olsun fedâ

Âşık olur gonca-i ranâ sana
Hangi güzeldir bu kadar cân-fezâ?

Böyle çiçekte yaratırmış Hudâ
Bir çiçek ister misiniz? İşte ben!” (s.20-21)

Şair Celâl’in, Müfteilün Müfteilün Fâilün kalıbıyla yazdığı diğer bir şiiri ise *Adada Söylediklerim* adlı eserinin “Veda” başlıklı şiiridir.

“Baksana yaklaştı yine iftirâk

Cân bitecek bitmeyecek iştîyâk!

Düşman cândır güzelim hasretin
Öldürecek âşkını firkatın

Hâl-i dil zârımı gönlün bilir
İşte sirişkim eline serpilir!” (s.32)

Mehmed Celâl’in kitap halinde basılan eserleri içerisinde Müfteilün Müfteilün Fâilün kalıbıyla yazdığı “Çiçekçi Kızı” ile “Vedâ” adlı şiirleri dışında bu kalıpla yazdığı şiirlerine rastlanmamıştır.

Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feûlün (uzun mısra); Mefûlü Feûlün (kısa mısra):
Mehmed Celâl’in bu kalıpla yazılan ve *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Sünbül Güneşe Ne Der” başlıklı şiirinden alınan aşağıdaki beyitler buna örnektir.

“Şu verd-i dilârâ ki şafaktan alıyor renk,
Pür nûr û pür elvân.

Bir sine-i tâbında olur kendine o renk,
Maşrık gibi rahşân,

Şu gonca-i ranâ ki eder âlemi mebhût,
Şâirleri bîhûş,

Ol hal ile gûyâ sanılır pençe-i yâkût,
Daim yeri âgûş.

Şu nahl-ı çemen ki ona pâyende çiçekler,
Etmekte perestiş.

Üstünde letâfetle uçarlar kelebekler.
Seyret ne güzelmiş!

Şu taze çiçek ki açılır vakt-i mesâda,

Vechinde tarâvet,” (s.115-119)

Mehmed Celâl’in kitap halinde basılan eserleri içerisinde bu kalıpla yazılan “Sümbül Güneşe Ne Der?” adlı şiiri dışında bu kalıpla yazdığı başka bir şiire rastlanmamıştır.

“*Kafiye (uyak)*, mısra sonu ses tekrarıdır. Halk edebiyatında buna ‘ayak’ denir. Dili harekete geçirdiği, şiiri yürüttüğü için kafiye Türkçede ‘ayak’ denmiştir. Ayrıca halk danslarında oyunu idare eden başlıca organ ayak olduğu gibi şiirde de oyunu yönlendiren kafiye yani ayaktır” (Çetin, 2022: 247-248) şeklinde ifade edilmiştir.

Redif (döner ayak): Mısra sonu ses tekrarıdır. Kafiyelerden sonra gelen hem ses hem de anlam benzerliği olan ek ve kelimelerdir. Bunlar bir çeşit yardımcı kafiye. Redif, yeni Türk şiirinde bütün bir kelime olarak fazla kullanılmamıştır. Genellikle eklerden oluşan redifler tercih edilmiştir (Çetin, 2022: 259).

Celâl, Servet-i Fünûn şâirlerinin, Recâizâde Mahmud Ekrem’in görüşlerine dayanarak kullandıkları “kulak için kafiye” anlayışına karşı çıkmakta, bu tür kafiye eslafın ve başta Recâizâde’nin kendisi olmak üzere, Hâmid, Nâmık Kemal gibi üstad şâirlerin hiçbirinin şiirlerinde bulunmadığını söylemekteydi. Ona göre kâfiye göz içindi (Andı, 1993:247). Görüşünden yola çıkarak Mehmed Celâl’in kafiye ve redifi şiirlerinde başarılı bir şekilde kullandığı görülür. *Âsâr-ı Celâl, Gazellerim ve Elvâh-ı Şâirâne* adlı eserlerinden alınan beyitlerde:

“İki yavru bu hânede ötüşür

İki bülbül bu lânede ötüşür

Bir hurûs onları ziyâret eder

Bir kedi onlara refâkat eder” (s.44)

“Sâkî! Bu fenâ âleme meyhâne desinler!

Gösterdiği câm-ı gama peymâne desinler!” (s.5)

“Gurûb edince güneş muntehâ-yı deryâda

Seninle gel gezelim sâkitane tenhâda

Nücûmu seyre dalarken cihân-ı **bâlâda**
Ağaçların arasında kenar **sahrâda**” (s.15)

Verilen beyitlerde hem kafiye hem de redifi başarılı bir şekilde kullandığı görülür.

Yarım kafiye; dize sonlarında görülen tek bir ses benzerliğine dayanır. Şairin; *Âsâr-ı Celâl* ve *Yıldırım Bâyezid-i Evvel Yâhud Bir Cihangîr* adlı eserlerinden alınan aşağıdaki beyitlerde yarım kafiye kullandığı görülür.

“Bahseylemek isterim bugün
Gözyaşlarının serâirinden” (s.42)

“Kıldî izhâr adâlet her gün
Etti ispât-ı şecâat her gün” (s.26)

Tam kafiye; dize sonlarında görülen iki ses benzerliğine dayanan uyumdur. Mehmed Celâl’in; *Âsâr-ı Celâl*, *Elvâh-ı Şâirâne* ve *Kanunî Sultan Süleyman Yahud Fütûhât* adlı eserlerinden alınan aşağıdaki beyitlerde kullandığı görülür.

“Gurûb edince güneş mûntehâ-yı deryâda
Seninle gel gezelim sâkitâne tenhâda

Nücûmu seyre dalarken cihân bâlâda
Ağaçların arasında kenar sahrâda

Cihân maşrıkı tenvîr için doğunca kamer
Güneş kanatları gülzâra nûrlar serper

Ziyâ-yı aşkımızı kâinâta arz eyler
Girerse bir bulutun altına meh-i enver” (s.46)

“Tatlı, baygın bakışlı gözlerine
În’itâf eylemiş de reng-i semâ

Neşe vermiş lakâ-yı zî-ferine

Dinse lâyıf ferîşte-i sevdâ” (s.25)

“Böyle söylerler âh bilmezler
Nedir âlâm-ı aşk-ı gam-perver?” (s.18)

Zengin kafiye; ikiden çok ya da tam kafiyeyle daha fazla harf, ses benzerliğine dayanır. Kökeni Arapça ve Farsça olan kelimeler uzun sesli harfle bitiyorsa bu durumda bir sessiz ve bir uzun sesli harften sesli harften zengin kafiye yapılabilir (Çetin, 2022: 250).

Mahmed Celâl’in şiirlerinde bolca zengin kafiye örneklerini ustaca kullanmıştır. *Gazellerim, Âsâr-ı Celâl* ve *Elvâh-ı Şâirâne* eserlerinden alınan beyitlerde görülür.

“Sâkî! Bu fenâ âleme meyhâne desinler!
Gösterdiği câm-ı gama peymâne desinler!” (s.5)
“Şu balıkçı evi ne hoş ne latîf
Ağsı sakfında bir sahâb-ı hafîf

İki yavru bu hânede ötüşür
İki bülbül bu lânede ötüşür” (s.44)

“Tatlı, baygın bakışlı gözlerine
İn’itâf eylemiş de reng-i semâ

Neşe vermiş lakâ-yı zî-ferine
Dinse lâyıf ferîşte-i sevdâ” (s.25)

Tunç kafiye; bir mısra sonundaki kafiyeyle kelimelerden birisi, diğer mısradaki kafiyeyle kelimenin bir parçası olarak onun içinde aynen tekrarlanıyorsa buna da tunç kafiye denir. Tunç kafiyeyle bir mısradaki kafiyeyle kelime bağımsız bir kelime olacak; öteki mısradaki da bu bağımsız kelime, kafiyeyle kelimenin son hecelerini oluşturacaktır (Çetin, 2022: 251).

Mehmed Celâl, zengin kafiyeyle olduğu gibi tunç kafiyeyle de ağırlık vermiştir. *Adada Söylediklerim* ve *Sürûd* eserlerinde kullandığı açık bir şekilde görülür.

“Gîsûları vechine saçılmış
Sünbüller içinde nûr açılmış!” (s.15)

“Âyînenin önünde durupta açık saçık
Bir kere bak melâhatine hûr-i peykerim
Göster bahâra tal’atını gülistâna çık
Böyle isterim!” (s.33)

2.3. Edebi Sanatlar

Edebi sanatlar, Mehmed Celâl için, ifrata varmamak şartıyla şiirde bulunması gerekli unsurlardır. Onları inkâr etmek, edebiyatı inkâr etmek olur. Fakat şairin yalnızca sanat gösterme gayesiyle şiirdeki manayı, hissi, fikri ve diğer unsurları altüst etmesi, şiirini gereksiz yere sanatlara boğması da yanlış bir tutumdur (Andı, 1993:93).

Edebi sanatların şiir için gerekli olduğu, fakat bütün şiiri de sanatlara boğarak “lafız oyuncakçılığı” yapmanın doğru bir şey sayılamayacağı düşüncesinde olan Mehmed Celâl’in şiirlerinde edebi sanatlar yer alır. Fakat bu yer alışı, yoğun bir sıklıkla ve titizce bir işlenmişlikle değildir diyebiliriz. Celâl’in çok fazla şiir söylemesi, devrinde onun “pür-gû”lukla ithâmına sebep olmuş ve gerçeklik payının da bulunduğu bu “pür-gû”luk şairin şiiri üzerinde çalışmasını, onu mana ve sanat açılarından işleyerek, kesâfet kazandırmasını engellemiştir. Mehmed Celâl’in şiirlerinde en fazla kullanılan sanatlar, hemen her şairde olduğu gibi, teşbih, istiare, mecaz ve tenasüp’tür (Andı, 1993:93).

Teşbih, herhangi bir edebi eserde aralarında değişik yönlerden benzerlik bulunan iki kavramdan benzeme itibarıyla zayıf olanı kuvvetli olana benzetme sanatıdır (Özsoy, 2005:814).

Mehmed Celâl, şiirlerinde kullandığı benzetmelerde sevgilinin yüzünü güneşe veya aya, saçlarını sarı olması sebebiyle yine güneşe, gözleri mavi olmasından gökyüzündeki yıldızlara benzetilir. Celâl, *Hüdâvendigâr Gâzî Yâhud Fetihler ve Kosova Sahrâsı* adlı eserinden alınan aşağıdaki beyitlerde teşbih sanatı kullanmıştır.

“Duhter-i pâkîzesi dilber idi
Mîhr-i dırahşân gibi enver idi” (s.26)

“Gözler iki necm-i dil-efrûz idi
Her bakış aşk ile cânsûz idi.” (s.26)

Mehmed Celâl, şiirlerinde kullandığı târihi temalarda da söz konusu padişah güneşe benzetilmiştir. *Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi, Kanunî Sultan Süleyman Yâhud Fütûhât ile Hüdâvendigâr Gâzî Yâhud Fetihler ve Kosova Sahrâsı* adlı eserlerinden alınan beyitlerde teşbihe rastlanır.

“Maşrıkı tenvîre gelen padişah
Düşmanı teshîre gelen padişah

Eyledi âfâkı bütün gark-ı nûr
Matla-ı iclâlden etti zuhur” (s.7)

“Hilâfet burcunun hurşîdidir o
Çerâg-ı şer-i pâk-i Mustafa’dır” (s.45)

“Ma’rekeye girse o âlîcenâb
Sanki doğar âleme bir âfitâb” (s.35)

Mehmed Celâl savaşta padişah ve askerlerin kılıçlarını ve hançerlerini güneşe, yıldırım, şimşek, hilal, kavs-ı kuzah gibi olaylara benzetir. Mehmed Celâl, Osmanlı külliyyatı adıyla kaleme aldığı; *Çelebi Sultan Mehmed Yâhud Müceddid-i Devlet, Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-baht ve Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi* eserlerinden alınan aşağıdaki beyitlerde geçmektedir.

“Subh-ı şan içre meh-i devlettir
Mihr-i tabende-i ulviyettir
Sanki kavs-i kuzah-ı satvettir
Hançerin bârikadır dünyâya
Kılıcın sâikadır a’dâya” (s.19)

“Şemşîri boyansa hûn-ı âle
Benzerdi şafakda bir hilâle” (s.7)

“Bir barika numûnesidir nûr-ı hançeri
Bir yıldırım nişânesidir tîri Fâtih’in” (s.8-9)

Tabiatla, ilkbahar ve çiçeklerle ilgili olan benzetmelerde bulunur. Mehmed Celâl, sevgilisinin mavi gözlerini, gökyüzündeki yıldızlara, gözlerindeki sirişki ise sümbüldeki jalelere benzetir. *Zâde-i Şâir* adlı eserinin ‘İydiyye Bahâriyye’ başlıklı şiirinden alınan beyitte benzetme sanata geçer.

“Gül mehtâb içinde bir al yanaklı duhter
Sümbül sabaha karşı bir mâî gözlü cânân” (s.24)

Gözyaşı yalnız sümbüle değil, gülşenin bütün çiçeklerine seher vakti düşen çiğ taneciklerine bazen de inciye benzetilir. *Kanunî Sultan Süleyman Yâhud Fütûhât* ve *Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi* adlı eserlerinden alınan beyitlerde:

“Jâle nâmındaki sirişk-i hâzîn
Etti ezhâr-ı gülşeni tezyin” (s.15)

“Gülşenlerinin goncaları, lâlesi başka
İncileri tanzîre inen jâlesi başka” (s.13)

teşbih sanatı kullanmıştır.

İstiare, benzetmenin temel unsurlarından sadece bir tanesi söylenerek yapılan benzetmelere denir.

Mehmed Celâl’in, *Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi* adlı eserinden alınan aşağıdaki beyitte:

“Gülşende olur bâd-ı sabâ zemzeme-perver
Gûyâ ki fısıldâr gibi cennette perîler” (s.13)

Şair burada gülşende bâd-ı sabânın esmesini, cennetteki perilerin fısıldaşmasına benzetmiştir.

Mehmed Celâl'in, *Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi* adlı eserinden alınan aşağıdaki beyitte:

“Bir yanda seher ebr-i şafak-fâma bürünmüş
Bir kız gibi kim kırmızı ihrâma bürünmüş” (s.14)

Yukarıdaki beyitte geçen seher vaktindeki bulutlar, kırmızı ihrâma bürünmüş bir kıza benzetilmiştir.

Sevgili için kullanılan bazı istiâreler de ise sevgili; “gonce-i âlem-i esâtir”dir, “gonce-i gülzâr-ı nâz”dır, “verd-i gülşen-i Meryem” veya “verd-i melâhat-ı rebî”dir, “bahâr-ı sevdâ”dır, “kebûter-i nâz”dır, “ruhun tebessümü” olarak şiirlerinde karşımıza çıkar.

Mehmed Celâl'in şiirlerinde, karşımıza sıklıkla çıkan edebî sanatlardan biri de *teşhîstir*. Şair tabiattaki dağları, yıldızları, güneşi, sabah ve kamer gibi unsurlara, insana ait özellikler aktarır.

Mehmed Celâl'in Sürûd eserinde geçen ‘Fuzûlî’nin Bir Gazelini Tanzîr’ başlıklı şiirinden alınan aşağıdaki beyitte;

“Ey şafak! Hâlîme gözyaşları dökme, sana ne?
Sîne-i çâk benim, dîde-i hûn-bâr benim!” (s.22)

Yukarıda verilen beyitte şair, insana özgü gözyaşını doğaya aktararak teşhîs sanatı yapmıştır.

Yine şair Celâl, *Kanunî Sultan Süleyman Yahud Fütûhât* adlı eserinde geçen aşağıdaki beyitlerde Teşhîs Sanatını güzel bir şekilde kullanmıştır.

“Yâ gurûbu nasıl da hüzn-âver
Bahra mihr-i cihân dalarda gider

Bahrî aks-i sehâb eder tezyîn
Akşamın levha-i garîbi hazîn

Görünür maşrıka yakın dağlar
Sanki dağlardaki duman ağlar” (s.19-20)

Mehmed Celâl'in, *Zâde-i Şâir* adlı eserinin "İydiyye-Bahâriyye", "Dumanlı Dağlar", *Sürûd* eserinin "Çiçekçi Kızı", "Bu da Şiir" başlıklı şiirlerinde teşhîs sanatını içeren örneklere rastlanır.

Hüsn-i ta'lîl, söze güzellik kazandırmak maksadıyla herhangi bir hususu asıl sebebi dışında gerçek olmayan bir sebepten dolayımeydana geliyormuş gibi izah etme sanatıdır (Özsoy, 2005:804)

Celâl'in şiirlerindeki hüsn-i ta'lîl sanatı; *Kanunî Sultan Süleyman Yâhud Fütûhât* adlı eserinden alınan beyitte;

"Ruh-ı dildâra arz için bir eş
Nûr içinden tulû' etti güneş" (s.16)

ve *Zâde-i Şâir* adlı eserinin "Na't" şiirinden alınan aşağıdaki beyitte Hüsn-i Talil sanatı açık bir şekilde kullanılmıştır.

"İzârın reşkten hûrşîd û mâhı çâk çâk eyler
Buna şakkü'l kâmer burhân-ı şândır yâ Resûlallah!" (s.4)

Tenasüp, Mehmed Celâl'in şiirlerinde sıkça olmasa da tenâsüp sanatına rastlanır. *Sultân Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân* eserinden alınan beyitte;

"Gamzesi, ebrûsu, müjgânı ne işler açtı âh
Hançeri, şemşîri, tîri kanlı aldı gönlümü" (s.8)

gamze, ebru, müjgan ile hançer, şemşir ve tîr kendi için uyumlu olduğundan tenasüp sanatı kullanılmıştır.

Mübalağa, Mehmed Celâl, genellikle kahramânlık şiirlerinde, savaş tasvirlerinde bu sanata başvurmuştur.

Sultan Mehmed-i Sâlis Yâhud Fâtih-i Şehîr, Yıldırım Bâyezid-i Evvel Yâhud Bir Cihangîr ile *Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-baht* adlı eserlerinden alınan beyitlerde;

“Etmîşti o server-i cihangîr
Bir tîr ile bin adûyu tedmîr” (s.6)

“Verdikçe biraz rahş-ı hümâyûnuna sür’at
Hurşîdi gubâr eyledi âlûde-i zulmet” (s.30)

“Şemşîrlerindeki çakâçâk
Eflâki bile ederdi sadçâk” (s.35)

Yukarıdaki beyitlerde mübalağa sanatı açık bir şekilde görülmektedir.

Tecahül-i arif, ara nesil şairi Mehmed Celâl’in *Zâde-i Şâir* adlı eserinde geçen “Bilmem Kimin İçin Ağlarım?” adlı şiirden alınan aşağıdaki mısralarda Tecahül-i Arif sanatı kullanılmıştır.

“Eyliyor dâim beni ezvâk-ı hüznüm neşe-yâb!
Mihr-i âlem ya doğarken ya ederken iğtirâb,
Âlemi envâr içinde gösterirken mâhitâb,
Hisseder âvâre gönlüm ansızın bir ızdırâb!”
“Ağlarım, ama niçin bilmem kimin için ağlarım?” (s.91)

Telmih, Mehmed Celâl’in *Elvâh-ı Şâirâne* adlı eserinde geçen “Derya” adlı şiirden alınan aşağıdaki mısralarda Telmih sanatı kullanılmıştır.

“Tûr uyurken hareketsiz sessiz”
“Yere inmiş göğe benzerdi deniz”

“Temkini verip cenûnı almış”
“Deryâ yine ıztırâba dalmış”

“Olmuş geçerek sükûn zamanı”

“Her dalgası bir cenûn cihânı”

“Giydirmede rüzgâr pür-fen”

“Her dalgaya bir kabâ köpükten”

“Sâhil görünür mü korkusundan”

“Gizlendi bu dalga ordusundan”

“Deryâ! Beni eyle bir temâşâ”

“Senden edecek miyim tehâşâ”

“İfnâ ile rûh korkutulmaz”

“Tûfan ile Nûh korkutulmaz” (s.4)

Mehmed Celâl’in *Zâdei Şâir* adlı eserinde geçen “Na’t” adlı şiirden alınan aşağıdaki beyitte Telmih Sanatı kullanılmıştır.

“Tecelli-zâr eder lâhûti dîdâr ziyâ-bârın!

Senin aşkınla Musa nâtüvândır yâ Resûlallah” (s.4)

Ada şairi Mehmed Celâl, pekçok eserinde Telmih Sanatını kullanmıştır. *Şevketlû Pâdişâhımız Gazî Büyük Abdülhamîd Hân-ı Sâni Efendimiz Hazretleri* adlı eserinde geçen aşağıdaki mısralarda çokça Telmih Sanatına başvurmuştur.

“Bilmez ki o mihr-i câvidânı

Rûhen gezer eyler âsumânı

Bâzû-yı mukaddes-i Züleyhâ

Etmiş ona bir kalâda itâ

Bilmez ki bu şeb o mâh-ı kenân

Nûr-ı sîhen içinde rahşân

Takdîr-i cenâb hak silinmez
Her şey bilinir Hudâ bilinmez

Târih ki bir büyük cihandır
Bir levhası da ziyâ-feşândır

Allah'ını görmene müheyyâ
Sînâyâ gelir cenâb-ı Musâ

Mûsâ orada olunca kâim
Ateş kesilir bütün avâlim" (s.6)

İstifham, Mehmed Celâl, Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-baht adlı mesnevisinden alınan beyitte İstifham Sanatı kullanılmıştır.

“Sen nice İskender’i gördün, geçirdin cûy-bâr
Söyle gördün mü benim şeklimde bir iskender’i?” (s.12)

2.4. Nazım Şekilleri

“Klasik Türk edebiyatında genellikle kuralları belirlenmiş nazmın sabit şekilleri kullanılmıştı. Hemen hemen her şair aynı nazım şekilleriyle yazıyorlardı. Tanzimat döneminden sonra ise Türk şairleri geleneksel nazım şekillerini aynen kullanmaya devam ettikleri gibi gerek Divan şiiri sabit nazım şekillerinin değiştirilmiş şekillerine gerek yabancı edebiyatlardan aldıkları gerekse kendi icat ettikleri nazım şekillerine yer verdiler” (Çetin, 2022: 140) ifadelerinde bulunmuştur.

Mehmed Celâl'in şiirlerinde hem divan şiiri nazım şekillerinin hem de yeni ve serbest şekillerin kullanıldığını görürüz. Celâl, şiire ilk başladığı yıllarda, taklid ve tanzir ettiği örneklere uyarak, başta Gazel olmak üzere, daha çok divan şiirinin şekilleriyle yazmış, zamanla Batılı ve yeni nazım şekillerine daha fazla temayül göstermiştir. 1884-1894 yılları arasında yazdıkları, nisbet olarak daha fazla divan şiiri nazım şekilleriyle iken, bu nisbet bilhassa 1897 yılı sonrasında yeni ve Batılı şekiller lehine değişmiştir. Şair, bu dönemde Türk edebiyatında şiirin nazım şekilleri bakımından da göstermeye başladığı değişim seyrine uyarak, serbest ve yeni şekiller denemiş, kayıtlı şekiller üzerinde birtakım tasarruflara yönelmiştir (Andı, 1993: 222).

Mehmed Celâl, aşağıda da belirtildiği üzere divan edebiyatı nazım biçimlerinin hemen hepsinde örnekler vermiştir.

2.4.1. Mesnevi

Mısraları (aa bb cc ...) şeklinde kendi aralarında kafiyeli beyitlerden meydana gelen uzun nazım şekline verilen addır. Mesneviler genellikle aruzun kısa kalıplarıyla yazılır.

Divan şiirinin bu nazım şeklini Mehmed Celâl de kullanmıştır. Osmanlı sultanlarının hayatlarına dair yazdığı küçük manzum kitapçıkları bu şekilde kaleme alınmış uzun mesnevilerdir. Mehmed Celâl'in başta bu şiirleri olmak üzere yazdığı mesneviler aşağıda verilmiştir (Andı, 1993:226).

Mehmed Celâl'in, *Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-baht* adlı eserinden alınan beyitler mesnevi nazım biçimiyle yazılmıştır.

“Ey merkad-ı gâzî-i serefrâz
Ey makber-i kahramân-ı mümtâz
Ey matla-ı neyyir-i celâdet
Ey maşrik-ı âfitâb-ı satvet” (s.5-48)

Mesnevi tarzında yazmış olduğu diğer şiirleri ise şunlardır.

Sultan Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân (1891), Fâtih Sultan Memed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi (1891), Yavuz Sultan Selâm-i Evvel Yâhud Âfitâb-ı Satvet (1891), Kanunî Sultan Süleyman Yâhud Fütûhât (1891), Yıldırım Sultan Bayezid-i Evvel Yâhud Bir Cihangîr (1891), Sultan Mehmed-i Sâlis Yâhud Fâtih-i Şehir (1891), Sultan Bayezid-i Sâni Yâhud Elvâh-ı Zafer (1891), Hüdâvendigâr Gâzî Yâhud Fetihler ve Kosova Sahrâsı (1891), Çelebi Mehmed Sultan Yâhud Müceddid-i Devlet (1892), Sultan Selâm-i Sâni Yâhud Muzafferiyet (1892), Şîr-i Gazâ (1895), Şevketlû Pâdişâhımız Gazî Büyük Abdülhamîd Hân-ı Sâni Efendimiz Hazretleri (1900)

Yukarıda verilen mesneviler müstakil şiir kitapları şeklinde neşredilmiştir.

2.4.2. Gazel

Gazel, Mehmed Celâl'in şiirlerinde en fazla kullandığı bir nazım şeklidir. Celâl, edebiyat hayatına Muallim Naci'nin gazellerine yazdığı nazirelerle başlamış, daha sonra da bu şekli kullanmayı sürdürmüştür. Bununla beraber, şairin ilk yıllarında bu nazım şeklini daha çok kullandığı görülür. Daha sonra diğer şekillere de yönelmiştir.

Mehmed Celâl'in bütün edebi hayatı boyunca yazmış olduğu gazellerin sayısı 83'tür. Bu gazellerin bir kısmında, devrinde sıkça görülen bir tasarrufa uyarak, Celâl'in mahlas kullanmadığına şahit oluruz. Mahlassız gazellerinin sayısı 36'dır. Buna karşılık 48 gazelinde mahlas kullanılmıştır. Yine bu gazellerinin 2 tanesi, divan şiirinde görülmeyen bir özellik olarak, Enîn, Firkat, Ma'rifet v.b. gibi müstakil orijinal başlıklar taşımaktadır (Andı, 1993: 227-228). Mehmed Celâl, Divan şiirine uygun olarak 5-15 beyitli ve mahlas kullanarak yazdığı *Adada Söylediklerim* adlı eserinin 'Perestiş', *Gazellerim* adlı eserinin 'Desinler', *Zâde-i Şâir* eserinin 'Dağlara' ve *Elvâh-ı Şâirâne* adlı eserinin 'Gamze' başlıklı şiirlerinden alınan aşağıdaki beyitler gazel nazım şekline uygun olarak yazılmıştır.

“Mihrâb-ı devâyirini gören millet-i İsa
Eyler mi gül-i sade çelipâyâ perestiş!

Bu hüsn ile görseydi seni eyleyemezdi
Mecnun-ı melâtımızda leylâyâ perestiş!

Hürmet ile al bağlayıp eyler şuarâ hep
İ'câz-ı Celâl sühan-ârâyâ perestiş! (s.44)

Hiç akla gelir miydi bu âşıklığım? Ey dil!
Kim derdi ki bir gün bana divâne desinler!

Kâküllerine dest-zen oldukça hasedden,
Âşıkların: Öldürdü bizi şâne desinler!

Eğlencesidir şâm-ı garîbânda Celâl'in,

Bu nev-i gazele şi'r-i garîbâne desinler!” (s.5-6)

“Ol perînin sanki gizlenmiş hayâlî dağlara!
Ağladım ah eyledim baktım şu hâlî dağlara!

Eylemiş muzlim bulutlarla tetevvûc zirvesi!
Bak nasıl heybet-fûruş olmuş şu âlî dağlara!

Söyle ey ebr-i keder-perver! Dokundu hissime!
Sen mi bahşettin bu hüzn-âver zılâlî dağlara!” (s.72-73)

“Nâtuvân âşıkları örmüş Celâl'i gözleri
Gayrı sayyâd Celâl olsa revâdır gamzesi” (s.6-7)

Yukarıda belirtilen şiirlerden alınan makta beyitlerinde şair mahlasını kullanmıştır. Mehmed Celâl'in bu şekilde yazmış olduğu diğer eserleri de şunlardır:

Adada Söylediklerim adlı eserinin “Gazel” (s.38-39), “Sevdiğim İçin”, “Güzelim”, “Enîn”, “Gazel” (s.43), “Ah”, “Firkat”, *Gazellerim* adlı eserinin “Gazel” (s.7), *Zâde-i Şâir* eserinin “Olsun”, *Sürûd* eserinin “Gazel” (s.14) başlıklı şiirleri de buna örnektir.

Mehmed Celâl, bazı gazellerinde mahlas kullanmamıştır. Mehmed Celâl'in *Adada Söylediklerim* eserinin “Gazel”, *Sürûd* adlı eserinin “Fuzûlî'nin Bir Gazelini Tanzîr”, başlıklı şiirlerinden alınan makta beyitleri;

“Hûn-ı dilim aks eyledi ruhsârına sanma
Ettiklerini gördü o gaddâr, kızardı!” (s.47-48)

“Aşk-ı lal leb-i dildâr ile mest oldum ben
Yetiş imdâdına ey sâğır-ı serşâr benim” (s.22)

makta beyitlerinde görüldüğü gibi şair mahlas kullanmamıştır. Şairin bu şekilde yazmış olduğu diğer eserleri ise *Adada Söylediklerim* eserinin “Zülf” ile *Elvâh-ı Şâirâne* eserinin “Bir Zevc-i Cerîhedârın Hüznü” başlıklı şiirleri örnek olarak verilebilir.

Şairin bazı gazelleri ise divan edebiyatı nazım şekli olan gazel kurallarına uymamaktadır. Yukarıda Andı'nın da belirttiği gibi Mehmed Celâl bu şekilde yazmış olduğu şiirlerinde birtakım tasarruflara gittiği görülmektedir. Bu şekilde yazdığı ve *Gazellerim* adlı eserinin “Dört Beyitli Gazel Olmaz Mı” başlıklı şiiri ile *Sürûd* eserinin “Dört Beyit” başlıklı şiirlerinde açık bir şekilde görülür.

“Nasıl ârâm edersin âh bensiz?
Yetiş imdâda kaldım şimdi sensiz!

Hazân-ı firkatından soldu rûyum!
Bahârı neyleyim ol gül dehensiz!

Gidince nevnihâl-i işvekârım,
Çemensiz kaldı gülşenler çemensiz!

Nasıl geçsin bu derd-i mihnet-efzâ?
Hayâtım geçmedi bir gün mihensiz!” (s.9)

“La’lin ne dem ki âşıkâ hâtır güzâr olur
Mânend-i bâde eşk-i teri âbdâr olur

Kâbil mi ictisâr temennâ-yı vasl-ı yâr
Dil bir nigâh-ı gamze ile şermsâr olur

Pâmâl nâzik olsa aceb mi fütâdeler
Âşık odur ki sevdiğine hâksâr olur

Fikr-i rehiyle azm-ı âdem eylesem Celâl
Tesîr-i feyz-i eşkim ile lâlezâr olur” (s.42)

2.4.3. Kaside

Araplardan İranlılara, İranlılar yoluyla da bize geçen bir nazım şeklidir. Kelime olarak kastetmek anlamına gelir. Bu itibarla belli bir gaye için tertiplenmiş şiir demektir. Bizim edebiyatımızda devlet ve din büyüklerini övmek için ortaya konulan şiirlerdir. Şema olarak gazelin uzatılmış olanıdır. (Özsoy, 2005:429). Kasideler, gazel gibi (aa ba ca...) şeklinde kafiyelenir. Genel olarak 15 ile 99 beyit arasında yazılır.

Mehmed Celâl'in, yazmış olduğu kasideler 19 ile 52 beyit arasında değişmektedir. Büyükada da görüp âşık olduğu Anna ile Osmanlı padişahı Sultan II. Abdülhamit için yazmıştır. Aşağıda verilen Kasideler Celâl'in *Adada Söylediklerim* eserinin "Tasvîr-i Cânân", *Zâde-i Şâir* eserinin "Anna" ile *Âsâr-ı Celâl* eserinin "Leyle-i Regâib û Arz-ı Şükrân" başlıklı şiirlerden alınan beyitlerde:

"Korkarım aklım gider seyreyliyorken vechini
Nûr-ı aynam! Bakmak olmaz her zaman tasvîrine!"

Âşıkım bir günde yazsam çok değildir sevdiğim
Böyle bin manzûme-i mu'ciz-i nişân tasvîrine!" (s.11-13)

"Etsem nasıl cesâret tekrâr için o ismi?
Tekrâr edince dilde bin his olur hüveydâ!"

Ey cilveli perî-rû! Ey işveli ferîşte!
Ey sırma saçlı dilber! Ey mâî gözlü anna!" (s.86-89)

"Sad bârek Allah ey leyl-i enver
Feyzinle oldu dünyâ münevver

Kudsânın Allah ey leyl-i garrâ
Etti cihânı pür zîb û zîver" (s.7-11)

beyitleri kaside nazım şekline örnektir.

2.4.4. Kıt'a

Kelime olarak, kesilmiş bölünmüş demektir. Şiir olarak yalnız ikinci ve dördüncü mısraları kafiyeli iki beyitlik nazım şekli olarak değerlendirilir. Kimi nazım kimi de kıt'a-i kebire (büyük kıt'a) olarak bilinir. Dört mısraı da kafiyeli olanına rastlanmıştır. Birinci, ikinci ve dördüncü mısraı kafiyeli olanlara musarra kıt'a denir. Kıt'a-ı kebire ise matla'sız gazel gibidir. Gazelden konu olarak ayrılır (Özsoy, 2005: 457). Divan edebiyatı nazım şekli olan Kıt'a (ab cb db...) şeklinde kafiyelenir. Mehmed Celâl'in de şiirlerinde kullandığı bir şekildir.

Mehmed Celâl'in *Adada Söylediklerim* eserinin "Yoktur", *Sürûd* adlı eserinin "Kıt'a", *Zâde-i Şâir* eserinin "Feryâdımı Dinle Nûr-ı Didemim" başlıklı şiirlerinden alınan aşağıdaki beyitler Kıt'a nazım şekliyle yazılmıştır.

"Eyvâh! Ki sevdiğim darılmış
Üftâdesine hitâb yoktur!

Ey gül! Bana mı bu nâz-ı sâda
Âğyâra niçin itâb yoktur?

Davâmı seninle ey melek rû!
Fasıl eyleyecek kitâp yoktur!" (s.41)

"Maşrıktaki âfitâbı seyret
Yârim gibidir, tecessüm etmiş
Heyhât! Ki âfitâb sândım
Cânânım imiş, tebessüm etmiş!" (s.9)

"Akar sirişkin ey güzel! Nedir bilinse hikmeti?
Niçin sönük sönük durur nigâhının halâveti?

Niçin soluk yüzün yine ârvahımın tebessümü!
Görünmüyor gülmemek ne yaptın ol melâhati?

İnanmayın sakın melek-i hadîd olur mu? Fikrine,

Bakın o âl yanaklara gören melek de hiddeti” (s.130).

Mehmed Celâl’in *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Leyâlî” başlıklı şiiri de Kıt’a nazım şekliyle yazılmıştır.

Divan edebiyatı içerisinde nazım şeklinin adı olan “Kıt’a”dan başka başlıklar taşımayan bu şekillerin Celâl’in şiirleri içerisinde müstakil ve orijinal başlıklar taşıması bir tasarruf olarak dikkatimizi çeker. Bunu dönemin diğer şairlerinde de görmek mümkündür (Andı, 1993:225)

Kıt’a, divan şiirinde mahlas kullanılmayan bir nazım şeklidir. Mahlaslı kıt’alar çok nadirdir. Mehmed Celâl’in *Adada Söylediklerim* adlı eserinin “Bir Mâî Gözlüye” başlıklı şiirinden alınan beyitte:

“Tehîmidir o perî çehreye melek dediğim
Cemâl-i îlahesi, bir dilber-i semâvidir!

Celâl’e ol melek endâm-ı tatlı tatlı bakar
Nigâhı câzibeli, gözleri semâvidir!” (s.49)

Celâl’e ol melek endâm-ı tatlı tatlı bakar mısrasında mahlas kullanmıştır.

2.4.5. Şarkı

Dörder mısralı bendler halinde yazılan ve çoğu zaman bestelenmeleri için yazılmış, genellikle (aaaa bbba ...) şeklinde kafiyelenen, çoğunlukla bendlerinin dördüncü mısraları ile birinci bendin ikinci mısraı nakarat şeklinde olan nazım biçimidir.

Mehmed Celâl’in, *Adada Söylediklerim* eserinin “Hicâz Şarkı”, “Uşşâk Şarkı”, *Sürûd* eserinin “Şarkı” başlıklı şiirlerinden alınan aşağıdaki beyitler şarkı nazım biçimine örnek olarak verilebilir.

“Eyledin âşıkını zâr û nizâr
Yok mudur merhametin? Ey gaddâr!

Gönlümün âh edecek hâlimi var
Yok mudur merhametin? Ey gaddâr!” (s.51)

“Pertev-i hüsnün salarken dehre tâb
Doğmasın artık utansın âfitâb!

Var iken sen ey meh âlî-cenâb
Doğmasın artık utansın âfitâb!” (s.51)

“Süzüldü nâz ile çeşm-i siyâhın
Beni mest eyledi baygın nigâhın

Yatılmak vakti! Nerde hevâ benâhın?
Beni mest eyledi baygın nigâhın

Gece mecliste nûş ettikçe mey sun
Bana baktın bayıldım ey semen ten

Mecâlim kalmadı kirpik süzerken
Beni mest eyledi baygın nigâhın

Sabâh oldu gönüller pür şetâret
Uyan, gör hâlimi ey mihr-i tal’at

Şarâba kalmadı hâcet nihâyet
Beni mest eyledi baygın nigâhın” (s.19)

Mehmed Celâl’in şarkı nazım şekliyle yazılan diğer şiirleri; *Adada Söylediklerim* eserinin “Hüseynî Şarkı”, “Sûz-ı Dil Şarkı” başlıklı şiirleridir.

2.4.6. Murabba

Murabba, divan şiirinin dörder mısra’lı bendlerle yazılan bir nazım şeklidir. (aaab cccb ...) veya (aaaa bbba ...) biçiminde kafiyelenir. Bendlerin dördüncü mısraları kendi aralarında kafiyelenirse buna “murabba-ı müzdevic”, dördüncü mısralar nakarat şeklinde olursa buna da “murabba-ı mütekerrir” adı verilir.

Mehmed Celâl’in bu iki şekilde de murabbaları bulunur.

Murabba-ı müzdevic şeklinde yazılan şiirleri; *Zâde-i Şâir* eserinin “Anlayamam”, *Sürûd* eserinin “Yeni Bir Sevda” başlıklı şiirlerinden alınan bentler, murabba nazım biçimiyle yazılmıştır.

“Semâ-yı aşk û muhabbet o mâî gözlerdir.
Gönül o dîdelere karşı Nûh'a-âverdir.
Nedir esas o rengin? Niçin münevverdir?
Ne dersiniz? O îlahî semâyı anlayamam!” (s.113-114)

“Ne şu baygın bakış bu işve o nâz
Sana ben etmeyim mi arz-ı niyâz
Güle atf-ı nigâh eyle biraz:
Aks-i reng azâr al keder” (s.40)

Murabba-ı mütekerrir şeklinde yazılan şiirleri; *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Uyuyor”, *Sürûd* eserinin “Ayaklar”, “Sükût-ı Evrak” başlıklı şiirlerinden alınan:

“Cânânı uyandırmadı hayfâ ki vurûdum!
Mahmûr-ı safâdır, uyuyor çeşmi kebûdum!
Ol şûha gelir ninni makamında sürûdum!
Mahmûr-ı safâdır, uyuyor çeşmi kebûdum!

Kirpikleri bir saye-i zerrîn eder izhâr!
Çekmiş yüzüne saçları bir perde-i zer-târ
Ey bâd-ı sabâ! Esme henüz olmadı bîdâr?
Mahmûr-ı safâdır, uyuyor çeşmi kebûdum?” (s.66-67)
“Bir âşık zârı tâşîyân bisteri seyret
Giryenden olan âşık-ı gam perveri seyret

Sînemdeki süzüşleri ateşleri seyret
Ey gonca! Isınsın üşüyor penbe ayaklar

Pejmürde olan halini zannetme beğendim
Söyle bana: Tesîr edecek mi sana pendim?
Gir vâldenin koynuna söz dinle efendim

Ey gonca! Isınsın üşüyor penbe ayaklar” (s.23-24)

“Berf giderdi dağlara aklar
Hüzn içinde akardı ırmaklar
Kurumuştı zavallı leylâklar
Eyliyordu sükût yapraklar

Dalları sallıyordu bâd-ı hazân
Ovalarda hazîn hazîn mürgân
Ediyordu bu hale karşı figân
Ediyordu sükût yapraklar” (s.42-44)

Yukarıda yer alan bentler, murabba nazım biçimiyle yazılmıştır.

2.4.7. Muhammes

Muhammes beşer mısralık bendlerden oluşan bir nazım şeklidir. (aaaaa bbbba...) veya (aaaaa bbbba cccaa ...) şeklinde kafiyeleşir. Murabba’da olduğu gibi, bu nazım şeklinde de bendlerin sonuncu mısraları her bendde tekrarlanıyorsa “muhammes-i mütekerrir”, bu mısralar şiir boyunca kendi aralarında kafiyeleşirse buna da “muhammes-i müzdevic” adını alır.

Mehmed Celâl, hem muhammes-i Mütekerrir hem de muhammes-i müzdevic türünde şiirler yazmıştır.

Mehmed Celâl’in muhammes-i müzdevic türünde yazmış olduğu şiirleri; *Zâde-i Şâir* eserinin “Tahassür”, başlıklı şiirinden alınan aşağıdaki bentler buna örnek gösterilebilir.

“Kıl merhamet, Celâl’i nazâr etti firkatın.
Bir gün gelip nihayete ermez mi mihnetin?
Mahvetmek olmasın beni firkatle niyetin?
Cân olmak istiyor yine hicrin, muhabbetin.
“Öldürdü hasretin beni... Öldürdü hasretin!”

Allah için bu serzenişim nâ-becamıdır?
Mahveylemek bir âşıkı sence safâ mıdır?

Karşında kendi kendimi vurmak sezâ mıdır?
 Olsun mu bir esîr-i gamından? Revâ mıdır?”
 “Öldürdü hasretin beni... Öldürdü hasretin!” (s.125-126)

Mehmed Celâl’in muhammes-i mütekerrir türünde yazmış olduğu şiirleri ise *Sürûd* eserinin “Unutulmaz Yerler” başlıklı şiiri buna örnek gösterilebilir.

2.4.8. Müfred ve Matla

Divan şiirinde yalnızca iki mısra’dan ibaret olan şiirler “müfred” adını alırlar. Müfredlerin kafiyeleşmesi (ab) şeklindedir. Eğer bu şiirler, bir gazelin birinci beyti gibi (aa) kafiyeleşmesinde iseler o zaman “matla” denir. Mehmed Celâl’in böyle tek beyitten ibaret dört şiiri vardır ki, bunlardan ikisi müfred, ikisi de matla’dır.

Müfred nazım biçimiyle yazdığı *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Var”, “Müfred” başlıklı şiirleri buna örnek olarak gösterilebilir.

“Zannedersin âfitâb etti şafakla imtizaç
 Bak hele ruhsâr-ı cânânın ne parlak rengi var” (s.137).

“Hevâbı da eden gökteki ahterlere karşı
 Gördüm seni mehtâb-ı letâfet-res içinde” (s.131)

Matla nazım biçimiyle yazdığı *Zâde-i Şâir* adlı eserinin “Değil”, *Adada Söylediklerim* eserinin “Matla” başlıklı şiirlerinden alınan:

“Yüzünde kâkül pür-tâb meşrebimce değil!
 Bulutlu âlem-i mehtâb meşrebimce değil!” (s.137)

“Mest olur dil in’itâf eyleyse mâvî gözlerin
 Nûr didem! İn’itâf etsin semâvî gözlerin!” (s.55)

beyitleri buna örnek olarak gösterilebilir.

2.4.9. Terkîb-i Bend

Terkîb-i Bend nazım şeklinde her bendin sonunda mısraları kendi arasında kafiyeyle bir "vasıta" beyti vardır. Kafiye düzeni (aa ba ca da ... gg) şeklindedir.

Şair bu nazım şekliyle yazılan tek şiiri *Zâde-i Şâir* adlı eserinde geçen "Hem Mersiye Hem Târih" başlıklı şiirden alınan:

"Gönlüm elemle zâr û nazâr oldu, ağlarım!

Fikrim kederle nâle-nisâr oldu, ağlarım!

Mahsûl-i ömrü, goncası bir zât-ı ekremin?

Mehcûr-ı gülistân û bahâr oldu, ağlarım!

Herkes uyandı pertev-ümit uyanmadı!

Şeb bitti, doğdu mihr, nehâr oldu, ağlarım!

Âh eylerim nihâyeti yok iğbirârımın!

Cism-i latîfi âh gubâr oldu, ağlarım!

Kim ağlamaz bu hâl-i keder iştîmâle? Âh!

Bir nevcivâne cây-ı mezar oldu ağlarım!

Şevk-i bahârı görmedi bir nâzenin çiçek!

On beş yaşında bir çocuğa kıydın ey felek!" (s.76-77)

beyitler terkiib-i Bend'e örnektir

2.4.10. Tazmîn

Bir mısra veya beytin başka bir şair tarafından, başına mısralar eklenerek oluşturulan nazım şeklidir.

Mehmed Celâl'in *Zâde-i Şâir* adlı eserinde geçen "Bilmem Kimin İçin Ağlarım?" başlıklı şiirinden alınan:

“Eyliyor dâim beni ezvâk-ı hüznüm neşe-yâb!
 Mihr-i âlem ya doğarken ya ederken iğtirâb,
 Âlemi envâr içinde gösterirken mâhitâb,
 Hisseder âvâre gönlüm ansızın bir ızdırâb!
 “Ağlarım, ama niçin bilmem kimin için ağlarım?”

Kış gelir bülbül susar, durmaz gider vakt-i bahâr!
 Dil duyar elbet bu mahzûn levhadan bir inkisâr!
 Buzlar altından hazîn sesle akar her cûybâr!
 Karla örtülmüş görünce dağları, bî-ihitiyâr”
 “Ağlarım, ama niçin bilmem kimin için ağlarım?” (s.90-91)

beyitler Tanzim nazım şekline örnektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MEHMED CELÂL ŞİİRLERİNİN TAM METİN ÇEVİRİYAZISI

3.1. Nazımla Yazılan Eserlerin Tam Metinleri

3.1.1. Adada Söylediklerim

Tâb' û Nâşiri

Asır Kütüphânesi Sahibi Kirkor

Merci ve Mahalli Furuhtı Bâb-ı Âlî Caddesinde Kirkor Efendinin 44 Numaralı Asır Kütüphânesidir.

Maârif Nezâret-i Celilesinin Ruhsatıyla Tâb' û Neşr Olunmuştur.

Ruhsatnâme Numarası: 105

İstanbul

Şirket-i Mürettibiye Matbaası – Bâb-ı Âlî Caddesinde Numara: 52

1303

Muharririn Neşri Olunan Eserleri:

Venûs - Mensûr-

Cemile - Mensûr-

Adada Söylediklerim -Manzûm-

Hazırda Bulunan:

Letâif Koyan Şuâra - Mensûr-

Neşirlerim

Şâir - Mensûr-

Tahassur - Manzûm-

Fıktrat-ı Muhayyele - Mensûr-

Manzûmelerim

Mukaddime

Şi'r ne zaman söylenir? Bahâr hakkında olan bir şi'r bahâr vakti söylenirse mi iyi olur, kış zamanı söylenirse mi letâfetli düşer? Şüphe yok ki bir bahâriye kış zamanı söylense bile bahâr vakti söylenilen kadar tabiî olamaz! Vâkıâ şâir kışta bir bahâr, bahârda bir kış tasavvur edebilir! Ancak kâinât bembeyaz kar içinde kaldığı bir zamanda geldin, cihân nevbahâr içinde görünürken kardan bahsetmek hiçbir vechle tabiî değildir. Her ne vakit istenilirse istihsâl olunacak tecrübelerdendir ki tabîat-ı insanîye, husûsuyla tab'ı şâir bahârda kesbettiği hissi kışta kaybeder. Kışta kesbettiği hissi bahârda bulamaz. O hâlde kışta söyleyeceği bahâriyenin pek tabiî olacağı iddiâ olunmamalıdır. Çünkü tabiat dediğimiz şey çocuk oyuncağı değildir ki canımız ne tarafa isterse o tarafa döndürelim!

Tabiî şi'r ne zaman söylenir?

Meselâ, şâirin nazar-ı dikkatini ressâm meşhûr Rafâel'in tasvîr, daha doğrusu tasavvur eylediği bir venûs levhası eşgâl eyler. Şâir levhaya baktıkça ol tasvîr zihnine nakş olunmağa başlar. Ona baka baka şi'r söyler. İşte o tabiîdir!

Şâir sevdiğinin tasvîrini ziyâret eder. O tasvîrin sahibiyle geçtiği zaman gözünün önüne gelir. O vakit bir feryât çıkarır. O da tabiî bir şi'rdir! Zamân-ı mesrûriyetinde o kadar hazîn bir şey söyleyemez.

Şair en sevdiği bir vücûdu elinden geçirir! Şi'rini ağlaya ağlaya inşâd eder. İşte bu da tabiîdir.

Şair bir latîf tebessüme, bir baygın bakışa, iki mâî göze karşı olanca iktidârının mahvolup gittiğini görür. Kendisince rengi denizin ka'rını andıran o gözleri nazar-ı temâşâsına alarak şi'rini yazar. Bu kadar tabiî bir şey olur mu?

Şair, hûrilerden mübârek, ilâhelerden güzel bir vücûdu terk etmeğe mecbûr olurken söylediği lakırdılar veznen ifâde olursa mütâla'ı müteessir eder. Çünkü tabiîdir.

Şâir dilberinde eser-i infîâl hisseyler. Parlaklıkta mehtâba, penbelikte şafağa benzeyen bir çehrenin çiy taneleri gibi gözyaşları içinde kaldığını, güller gibi kızardığını görür görmez "ağlama!" der. O zaman söyleyeceği şi'r zoraki değil, tabiî olur.

Siyah saçlarını gelişi güzel omuzlarından aşağı bırakıverip bister az û nâzında mışıl mışıl uyuyan tesâdüfen bâd-ı sabânın tesîriyle beyaz bir bulutun dağılması gibi ihtizâze gelen pür-âhengde açılmasından inzâr-ı iştîyâka iki nûr parçası itlâkına şâyan olan bistâneleri arz ederek:

“Girmemişken kimsenin nûr-ı nigâhı koynuna”

“Gizli girmiş dün gece zülf-i siyahı koynuna!”

“Sînesinde sanma bistândır o mihr-i ismetin”

“Şak edip koymuş yedi i’câz mâh-ı koyna”

Neşîdesini tasvîr eden bir kızın o perişân halini seyre dalan şâir şî’rini tabîî sevilmezde ne yapar?

Güzel, beyaz bir çehrenin üzerine, güneşin harâretinden muhâfazaten çekilen beyaz bir tül o şâire ne kadar tabîî şî’rler tasvîr ettirir!

Tulûun, mehtâbın sarı bir saç üzerine aks ettiğini gören insan bu manzara-i tabîîyeyi ne güzel tasvîr eder.

Gece yarısı uyanıp da karşısında sevdiğinin hayâlini dolaşır gören bir âşık, o hayâlî tutmak için uğraşır iken onun semâyâ doğru yükselip uçtuğunu seyreden bir zavallı-eğer şâir ise-şî’rlerini tabîîlikle beraber hazîn söyler.

İşte şî’r güzel bir tasvîr, iki mâî göz, bir yaralı kuş, ağlamış bir kız, uykuya dalmış bir melek, güzel bir çehreye çekilmiş beyaz bir tül, bir zülf-i zerrîn, bir hayâl-i dilnişîn ve buna yakın menâzır-ı latîfe görülürken söylenir. Yoksa her zaman mücerred şî’r söyleyeceğim diye hiçbir vech ü münâsebeti olmadığı halde sıkılmak tabiatı zorlamak demektir.

Geçen sene letâfet mevkiyesiyle pâytähtımızın en güzel mevkilerinden mâdud olan Büyük Ada’da ikâmet eylediğim sırada yukarıda arz eylediğim menâzır gibi bazı manzaraların gönlüme ilkâ eylediği hissiyâtın te’sîriyle yazmış olduğum eserlerim şu mecmûâyı teşkil eyledi nâmıda bil-tab “*Adada Söylediklerim*” oldu. Birkaç gazelle bir iki şarkıda adada söylenmiş olduklarından bu mecmûaya girmek hakkını ihrâz ettiler. Bunları yakında “manzûmelerim” unvânıyla neşri mukarrir olan kırkı mütecâviz manzûmelerin arasına katıştırmayı da düşündüm. Fakat zaten büyüklüğü hesabıyla iki kısma ayırıp ayırmamakta mütereddid olduğum o eserleri bütün bütün büyütüp kârine kelâl vermeği münâsip görmedim.

Adada Söylediklerimden birkaç parça eser daha olacaktı. Ne çare ki bazı refikâmının da malûmu olduğu üzere tabiatımın intizâmsızlığı o eserleri de evrâk-ı perişân arasında mahveyledi gitti!

Şî’r mi bu kadcık olsun bulup da neşreylediğimden dolayı cenâb-ı hakka şükretmeliyim!

Tasvîr-i Cânân

Bir taraftan verdi cân nâsûtiyan tasvîrine!
 Bir taraftan âşık oldu kutsiyân tasvîrine!
 Yalnız hayrân-ı hüsn-i dilgarîbin ben miyim
 Sevdigim! Hayrân olur halk-ı cihân tasvîrine!
 Görse Yusuf vechini etmez Zelihâ'yı hayâl
 İftihâr eyler Zelihâ verse cân tasvîrine!
 Nûruna elbet ederdi mihr û mâhı müstenîr
 Levha-ı tevkîr olaydı âsumân tasvîrine!
 Sâhib-i maşûkat'el-gılmân olurdu şüphesiz
 Mâlik olsa ey melek tal'at cenân tasvîrine!
 Selb ederdi sabrını ey gül semâvî gözlerin
 Bakmaya tâkat getirseydi cenân tasvîrine!
 Her ne dem baksam verir cisme hayât-ı câvidân
 Söyle kim verdi hayât-ı câvidân tasvîrine!
 Seyre başlarken nigâh dîde-i mahmûrunu
 Gözlerimden serpilir eşk-i revân tasvîrine!
 Öyle dilbersin ki kâfirlerde tercih etmiyor
 Meryemin tasvîrini ey dilistân tasvîrine!
 Bir bahâr dâimî izhâr eder gül rehlerin
 Dinse ey dilber! Sezâdır gülistân tasvîrine!
 Nûr içinden doğdu hûrşîd cihân zanneyleirim
 Mâhitâb olsa eğer pertev-feşân tasvîrine!
 Kurtuluş yok aşk-ı tasvîr latîfinden senin
 Âşıkın oldum vuruldum el-amân tasvîrine!
 Seyre dalmıştım tasâvîrin bütün dilberin
 İn'itâf etti nigâhım nâgehan tasvîrine!
 Külbe-i âhzânda her şeb âşkınla söyleşir
 Hazret-i Allah vermiştir lisân tasvîrine!
 Muhtazar bir hasta gördü cismine geldi hayât
 Cân verirken baktı oldu şâdmân tasvîrine!
 Böyle pertev görmedim âlemde ey hûrşîd rû!
 İzdiham etti ziyâ-yı bîgerân tasvîrine!
 Karşısında âh û zâr eyler okur eş'ârını

Derdini söyler esîr-i nâtüvân tasvîrine!
 Korkarım aklım gider seyreyliyorken vechini
 Nûr aynam! Bakmak olmaz her zaman tasvîrine!
 Âşıkım bir günde yazsam çok değildir sevdiğim
 Böyle bin manzûme-i mu'ciz nişân tasvîrine!

Bu da Öyle

Hasret-zedeyim, esîr-i derdim
 Dehşetli değil mi rûy-i zerdim!
 Ayrıldım o dilber-i cihândan!
 Ayrıldı tenimde sanki cândan!
 Zâlimleri ağlatır, eminim!
 Giryem, bu belâ-nümâ enînim!
 Gitti göz önünden âh ol mâh
 Hasret ne demekmiş anladım âh!
 Bak bak! Ne kadar garîb-i hasret
 Dehşetler içinde bir felâket!
 Baktım ki bu şeb eder gönül-zâr
 Karşımda gezer hayâl-i dildâr!
 Sandım ki olur letâfet-efzâ
 Beytü'l haznemde zehre gûyâ!
 Dildârıma benzetip hayâlî
 Döktüm katarât eşk-i âlî!
 Baktı bana birde güldü sandım
 Yârim diye pâylene kapandım!
 Nâgâh düşüp bayılmışım âh
 Bitmiş nefesimle âh cân-gâh!
 Efgân ile sonradan uyandım
 Gitmiş idi ol hayâl, yandım!
 Baktım ki sabah ıyd olmuş
 Her köşe melekler ile dolmuş!
 Bir yanda güzel güzel civânlar
 Bir yanda esîr-i nâtüvânlar!
 Bir yanda bir âşık-ı gam-âver!

Dildârı ile öpüşmek ister!
 Bin şevk ile maksada erildi
 Âşıklara bûseler verildi!
 Ol şevk ile herkes oldu şâdân
 Ben kaldım elemle sâde giryân!
 Yâ ağlamayım mı yoktu yârim
 Müzdâd oluyordu inkisârım?
 Bıktım yine cûş-ı eşk-i terden
 Kan serpiliyordu dîdelerden!
 Geldikçe hayâle ol dilârâ
 Tasvîrini eyledim temâşâ!
 Tasvîre bakınca âh ettim
 Şu sözler ile hitâp ettim:
 “Ey mecma-i pertev melâhat!
 Ey pertev-âsumân-ı fitrat!
 Ey şu’le-i aşk-ı hânüman-sûz
 Ey mihr-i latîf dîde-efrûz!
 Ey sevdiğimin misâli! Ey nûr!
 Oldun bana lutfedip de manzûr
 Ey levha! Ey âfitâb-ı behcet
 Tasvîr-i nigâr pür melâhat!
 Didârını etmeyeydin izhâr
 Mecnûn olacaktım ey ziyâ-bâr!
 Envârına sad tebârek Allah!
 Etmiş seni pek mübârek Allah!
 Seyreyle bu zülfü bak şu hâle
 Vüs’at geliyor yine hayâle!
 Gîsûları vechine saçılmış
 Sünbüller içinde nûr açılmış!
 Kirpiklerine amân vuruldum
 Ebrûlerinin esîri oldum!
 Bu hâl ile âşıkânı üzmüş
 Kirpiklerini nasılda süzmüş!
 Ey dîde-i hûş nigâh û mâvî

Oldun niçin öyle sen semâvî?
 Gel bak bana! Kalmadı tehammül
 Yükselme biraz da et tenezzül!
 Hoştur ne kadar hafif-i hande
 Tatlı nîgeh û latîf-i hande
 Ben zannederim ki nûr-ı yezdân
 Pertevli tebessümünde pinhân!
 Ey levha! Bu hâli dilrübânın
 Manzûru olaydı kutsiyânın,
 Feryâd kopardı kutsiyândan
 Rıdvân da çıkar idi cenândan!
 Başlarlar idi figân û zâre
 Üftâde olurlar idi yâre!
 Gel rehler ile o hüsn-i cezzâb
 Envâr-ı şafak içinde mehtâb!
 Gör yârimi ol esîr-i sevdâ
 Gel nerdesin ey güzel Züleyhâ
 Seyreyle şu hüsn-i dil fûrûzı
 Gör ateş-i aşk sîne-i sûzı!
 Bu resme nigâh için arasam!
 Bilim ki dılında var mı âram!
 Tasvîr-i nigârı sen mi yaptın
 Durdur! Niçin öyle resme taptın?
 Ey levha bana ziyâ-nisâr ol
 Mîhnet gecesinde şu'le-bâr ol!
 Lutfeyle de def'i mîhnet ile
 Âğûşuma gel mürüvvet ile!
 Gitti beni pek nazâr etti
 Yârim seni yâdigâr etti!
 Göster bana şu'leden tecelli
 Eyle beni bârî sen teselli!
 Ben nûruna mestîz oldum
 Ey levha! Sana esîr oldum!
 Hasret ile girye oldu pek çok

Bu giryeden âh kurtuluş yok!
 Devrân beni derd-i aşka saldı!
 Gönlüm dahi sâhibende kaldı!
 Söz kalmadı resme, gâibâne
 Ettim bu hatayı yâr câne:
 “Ey işveli, mâî gözlü dilber!”
 Hâtırada durur o mâî gözler!
 Bir âşık-ı gam-fezâ mı buldun?
 Bilmem ne için görünmez oldun!
 Ey şûh-ı latîf âsumânı!
 Bezmekte geçirdiğim zamanı,
 Aldıkça hayâle kalb-i mahzûn
 Hasret ile olmasın mı mecnûn!
 Nerde o zaman? Ki ey nigârım!
 Çıktıkça dehenden âh û zârım,
 Billâh acir eden o hâle
 “Gül! Ağlama”! dirâyetin Celâl’e!
 Bir şeb ki ederdî mâh-i tâbân
 Âfâk û semâyı cümle rahşân!
 Çamlıkta o şeb bir ey sohbet
 Ettin idi bir güzel muhabbet!
 Vermişti nişân cihân cenândan
 Nûr aktı cihâna âsumândan!
 Bir dal üzerinde merg-i nâlân
 Eyler idi dehre arz-ı elhân!
 Eyler idi dağda bir fütâde
 Dildârına hâlini ifâde!
 Hâtırla o pür safâ cibâlî
 Mehtâb-ı güzeldi, yerde âlî!
 Benzerdi enînine nazârın
 Âheng-i latîfî cûybârın!
 Ol leyl-i latîfe ey melek ân
 Cennet gecesi demiştin ol ân!
 Baktım sana eyledim perestîş

Öptüm seni sende vardı lerziş!
 Âğûşuma geldin ey ziyâ-pûş
 Olmuştı mekân nâzik âğûş!
 Bir pûseye olmadımda kâni
 Oldun pamuk ellerinle mâni!
 Olmuş idi ey nigâr pür nûr
 Eşk-i terim ellerinde manzûr!
 Etmişti şafakta arz-ı dîdâr
 Terk eyledin ol makâmı nâçâr!
 Ol ân ne kadar güzel zamandı
 Andemde cihânda bir cenândı!
 Heyhât! Ki kalmadı o demler
 Olmaz mı gönül teessüf-âver!
 Sen yâr-ı şanımdan ayrılırken
 Rûhum bedenimden ayrılırken,
 Bilmem niçin oldun öyle giryân
 Tasvîrini eyliyorken ihsân!
 Beytü'l hazanımda var ferîşte
 Beytü'l hazanımda resmin işte!
 Resmin bana yâdigâr kaldı
 Aşkım sana bergüzâr kaldı!
 Ey gonca-ı gülşen-i melâhat!
 Söyle! Çekilir mi böyle hasret!
 Karşımda yine tebessüm eyle
 Bir kere görün terahhum eyle
 Yâhud beni hasretinle öldür
 Öldür beni fırkatınla öldür!
 Çekmekten ise bu rütbe-i mihnet
 Olmak daha hoş gelir ey âfet!
 Ey âfet cümle-i melâik
 Ettin beni râh-ı merke sâlik
 Meftûnuna bak usandı cândan
 Kurtar o garîbi gül figândan!

Ver hançer-i nâzını â gül-fem
 Ben kendimi kendim öldürürsem,
 Olmuş olurum şehîd-i mihnet
 Ama ne hazîndir ol şehâdet!
 İster isen ey güzel sen öldür
 Bir âşkî âh ederken öldür!
 Yoktur buna gayrı başka çâre
 Hasret ile gitmeli mezâra!
 Ey dilber zümre-i eâlî
 Öldürmeye çıkmasın Celâlî!
 Karşımda duran nigâr sandım
 Feryâd! Ki resmi yâr sandım!
 Kaldım yine böyle gamlı yerde
 Yârim nerede? Celâl nerede?
 Görmezmiyim ol nigârî? Heyhât!
 Tâ mahşere kaldı ol mülâkât!

Taharrî

Yaktı dil zârı nâr-ı firkat
 Ol dem yetişir esîr-i hasret!

Ol dilber-i işvegâr nerede?

Etti beni bak nazâr-ı mihnet
 Lâhûta mı eyledi azîmet?

Bilmem, acaba nigâr nerede!

Yârim gibi vardı gül dehânlar
 Gül yüzlüler âh! Nevcivânlar!

Nâyâb idi giryeler, figânlar
 Feryâd! Ki ol güzel zamanlar,

Hiç olmadı pâydâr, nerde!

Mahvoldu bakın ümid û maksûd
Olmaz dil hasta gayri mesûd!
Kaçmış mı o mâh-ı pertev-âlûd
Zirâ atının nişânı nâbûd!

Gitmiş mi? O şehsüvâr nerde?

Her âhım eder belâyı imâ
Lâyık mı belâ? Nedir bu âyâ?
Bir âşkî etti girye-efzâ
Gitti o güzel nasılsa ammâ,

Etti beni hâksâr! Nerde?

İmdâd ediniz! Ki yandı cânım
Hasret eyle kalmadı tevânım!
Garbetlere düştü dilistânım
Doğmaz mı geri o nevcivânım?

Kalsın mı gönül nazâr? Nerde?

Bir gül idi sanki rûy-ı âlî
Âlâm-ı hazânla oldu mâlî!
Eşgâl eder âlem hayâlî
Şirîn kelimâtı, gül cemâlî!

Bülbül nerede? Bahâr nerde?

Dil etse sezâdır âh ile zâr
Çeşmim yine girye eyler izhâr!
Cismim yanıyor, gönül şerer-bâr
Azmeyledi yâdigârsız yâr!

Ey dil! Bana yâdigâr nerde?

Çehrem gam hasretiyle soldu
 Çeşmim katarât gamla doldu!
 Yârim yine bir fütâde buldu!
 Birkaç senedir görünmez oldu!

Artık yeter intizâr, nerde?

Gülzâr-ı şebâbetim, bahârım
 Mahvoldu fakat gülüm, hezârım!
 Gitti gideli, o gül'izârım
 Bu sûz ile bende zâr û zârım:

Gül kalmadı mı? Hezâr nerde?

Bak kendisini safâya saldı
 Öptü leb-i yârı lezzet aldı!
 Zannım yine yâre baktı, daldı
 Gîsûsına mı ilişti, kaldı?

Yoktur, dil-i bî-karâr nerde?

Mâî Gözler

Sevdi gönlüm bir mukaddes âfitâp behceti
 Piş-i çeşmânımda nûr-âver olunca tal'atı,
 Nûrdan teşkîl edildi sandım insan sûreti
 Gökten inmiş bir melek ettim kıyâs ol âfeti!

Gönlümü verdim nigâh-ı nâzının ney rengine
 Âşık oldum çeşm-i dildârın semâvî rengine!

Aşkımı âhımla izhâr eyledim dildârıma
 Gül nihâyet ver dedim feryâd ateş-bârıma!

Bir tebessüm gösterip baktı hazîn etvârıma!
Çıktı bir ateş gözünden düştü kalb-i zârıma!

Gönlümü verdim nigâh-ı nâzının ney rengine
Âşık oldum çeşm-i dildârın semâvî rengine!

Cûş ederdi gül yüzünden pertev-ruhsâr âl
Zannederdim durdu karşımda venûs yâ bir hayâl!
Kalmadı sabrım makâm û ismini ettim suâl
“Zehireyim! İndim semâdan!” Derken ol kutsi cemâl

Gönlümü verdim nigâh-ı nâzının ney rengine
Âşık oldum çeşm-i dildârın semâvî rengine!

Uyku halinde görenler zanneder ol dilberi
Zülfünü ruhsârına saçmış münevver bir peri!
Bir melek, yâhud ki hûri dense de vardır yeri
Görmedim insanda bu hüsnü, bu mâî gözleri!

Gönlümü verdim nigâh-ı nâzının ney rengine
Âşık oldum çeşm-i dildârın semâvî rengine!

Yandı nâr aşkına ol âfetin cân û tenim
Bir tecelli etti de dildâr-ı pertev-efkenim!
Mihr-i aşkıdan münevver oldu kalb-i rûşenim
Âh o mâî gözleri çıkmaz hayâlimden benim!

Gönlümü verdim nigâh-ı nâzının ney rengine
Âşık oldum çeşm-i dildârın semâvî rengine!

Bir melektir çok mu etse şân hüsnü îtilâ
Dilleri meclûp hüsnü kıldı ol hûrî lakâ!
Şive-i etvârına olmuş Züleyhâ-i müptelâ
Bin kalıp su bir nigâh nâzına olsun fedâ

Gönlümü verdim nigâh-ı nâzının ney rengine
Âşık oldum çeşm-i dildârın semâvî rengine!

Lahza lahza sevdiğim mecliste içtikçe şarâb
Neşe verdi, neşvelendi âşık-ı pür ızdırâb!
Şöyle tatlı tatlı baktıkça o çeşm-i neşe-yâb
Öyle baygın baygın ettikçe nigâh ol âfitâb

Gönlümü verdim nigâh-ı nâzının ney rengine
Âşık oldum çeşm-i dildârın semâvî rengine!

Böyle dildârı görenler aşk ile hayrân olur
Vechi ihrâmın içinden dembedem tâbân olur!
Bir sahâbe bir melek girmiş ziyâ-efşân olur
Gözlerinden nûr-ı kutsiyet saçar rahşân olur!

Gönlümü verdim nigâh-ı nâzının ney rengine
Âşık oldum çeşm-i dildârın semâvî rengine!

Çerh-i dün söndürdü gitti pertev ikbâlini
Gördünüz mü âşkın dehşetli izmihlâlini!
Sevdiğim bilmez mi gam-âver celâlin hâlini
Bilmiyorsa gözleri görsün sirişk-i âlmı!

Gönlümü verdim nigâh-ı nâzının ney rengine
Âşık oldum çeşm-i dildârın semâvî rengine!

Kuşlarım

Komşusu oldum âşiyânenizin
Âşıkı ben miyim terânenizin?
Hoşlanır dil-i güzel sadânızdan
Pür meserret olur nevânızdan
Ötünüz dil sürûr kesbetsin
Şevvâlim, şu keder biraz gitsin!

O gelen kim? Beşer mi? Bir cellâd!
 Sizi sayd etmek isteyen sayyâd!
 “Susunuz, kuşcağızlarım! Susunuz!”

Bir nevâdır safâ cenânında
 Sesiniz hoş şafak zamanında!
 Şi’râ hep sizinle kâimdir
 Şevk şâir-i sizinle dâimdir
 Kuşların vakt-i inşirâhında
 Nevbahârın güzel sabâhında!
 Yuvanızdan çıkıp figân ediniz!
 Ne o? Dehşetli bir sadâ! Gidiniz!
 “Susunuz, kuşcağızlarım! Susunuz!”

Kıyıyor câna olmuyor lerzân
 Sanki bıldırcın avlıyor insan!
 Şu elinde duran nedir? Serçe!
 Kanadı kan içinde bir serçe!
 Bakmayın merhamet-nümâ sözüne
 Baktınız mı şu zâlimin yüzüne?
 O ne müthiş ne zâlimâne nigâh
 Sizi öldürmek istiyor billâh!
 “Susunuz, kuşcağızlarım! Susunuz!”

Parçalanmış kebûterin kanadı
 Yaralanmış da kalbi pek kanadı!
 Eşi nerde? Görürse sayyâdı
 Çıkarır belki âh û feryâdı!
 Belki ağlar o hâlede sayyâd
 Yok güler bî-keremdir ol cellâd!
 Bırakır mı tûfengini? Heyhât!
 Edecek şimdi işte kasd-ı hayât!
 “Susunuz, kuşcağızlarım! Susunuz!”

Nişân aldı nişâna dikkat eder
 Çiftesinden saçıldı ateşler!
 İşleri düştü mihnet û kedere
 Bir iki serçeyi düşürdü yere!
 Yâ niçin siz figâna başladınız
 Nevhaya âşıkâne başladınız!
 Hâlinizden değişti pek hâlim
 Ötmeyin gitmemiştir ol zâlim!
 “Susunuz, kuşcağzlarım! Susunuz!”

Gidiyor avcı bir meserret ile
 Görmüyor şu kadın cihânı bile!
 Kapsûlü bitmemiş mi cellâdın
 Bârûtı kalmamış mı sayyâdın!
 Bârût almak için gider de gelir
 Bir iki murga kasdeder de gelir!
 Bakınız zâlime! Nişân alıyor!
 Merhametsiz değil mi? Cân alıyor!
 “Susunuz, kuşcağzlarım! Susunuz!”

Âhını parçalandı, kalmadı ceng
 O ne? Birdenbire kırıldı tüfeng!
 Tek durur muydu? Şimdi tek durdu
 Kendini kendi çiftesi vurdu!
 Öyle her âcizi vuran vurulur
 Zâlimin hâli işte böyle olur!
 Yine ammâ ki başka bir insan
 Size kasd etmek istiyor âlân!
 “Susunuz, kuşcağzlarım! Susunuz!”

O da gitti kesin figânınızı
 Atmayın râh-ı mürge cânınızı!
 Nûr içinde güneş gurûb ediyor
 Ötmüyor kuşlar, avcılar gidiyor!

Bırakın sizde öyle nâleleri
 Avcının pek karîb rehgüzeri
 Âh o zâlim işitmesin feryâd
 Sizi eyler cefâ ile berbâd!
 “Susunuz, kuşcağızlarım! Susunuz!”

Vedâ

Baksana yaklaştı yine iftirâk
 Cân bitecek bitmeyecek iştiyâk!
 Düşman cândır güzelim hasretin
 Öldürecek âşkını firkatın
 Hâl-i dil zârımı gönlün bilir
 İşte sirişkim eline serpilir!
 Dur! O ne? Doldu o güzel gözlerin
 Hüznümü müzdâd ediyor sözlerin!
 Ağlama! Lâyık mıdır âh eylemek?
 Ağlama! Şâyân-ı perestîş melek!
 Firkatın elbette yaşatmaz beni!
 Müşköl olur görmemek ey gül! Seni!
 Hüznüme oldu halcânım güvâh!
 Başladı çarpıntı yine dilde âh!
 Korkarım eyler beni firkat-ı helâk!
 Oldu vücûdum ne kadar ra’şe-nâk
 Sende mi oldun âleme mübtelâ?
 Eşk-i terin oldu melâmet-nümâ!
 Ağlama! Lâyık mıdır âh eylemek?
 Ağlama! Şâyân-ı perestîş melek!
 Ayrılalım kendimi öldürmeden
 Ben gideyim, kal gözümün nûru sen!
 Şöyle recâ eylerim ey rûyî âl:
 Kimseye etme sakın arz-ı cemâl!
 Etme müslümânları kefer-i âşinâ
 Kendini gösterme taparlar sana!
 Ben gideyim geldi zaman-ı elem

Gözlerine doldu yine eşk-i gam!
 Ağlama! Lâyık mıdır âh eylemek?
 Ağlama! Şâyân-ı perestîş melek!
 Mihnnet ile eyliyorum âh û zâr
 Ey gözü mâî, bakışı tatlı yâr!
 Vakf-ı gam hasretin oldu benim
 Mihnnetime var mı nihâyet benim?
 Mihnnete meftûn oluyorsun bugün
 Sende mi mahzûn oluyorsun bugün?
 Bakma garîbâne nigehe yola
 Gitmeyeyim mi bugün (istanbul'a?)
 Ağlama! Lâyık mıdır âh eylemek?
 Ağlama! Şâyân-ı perestîş melek!
 Nerde o dem kim gelip âğûşuma
 Şevk verirdin dil-i bî-hoşuma?
 Anmaz idin mihnnetin ismin bile
 “Ben seni sevdim!” dirâyetin nâz ile!
 Şimdi niçin hüzn ile hâmûşsun?
 Zannederim dil gibi bî-hoşsun!
 Gönlüme giryen veriyor ihtizâz
 Gül biraz ey gonca-i gülzâr-ı nâz!
 Ağlama! Lâyık mıdır âh eylemek?
 Ağlama! Şâyân-ı perestîş melek!
 Merhamet et eylediğim âh için
 Sil gözünün yaşını Allah için!
 Ağlama! Ağlatma beni dilberim!
 Hûn ile alevdedir eşk-i terim!
 Sabrediyor olma amân eşk-bâr
 Bir iki gün sonra kavuşmakta var!
 Dil yine efgân ediyor ağlama!
 Âşkın elden gidiyor ağlama!
 Ağlama! Lâyık mıdır âh eylemek?
 Ağlama! Şâyân-ı perestîş melek!
 Ben gideyim ey meh âlî-cenâb!

Battı güneş, şimdi çıkar mâhitâb!
 Gayrı bırak âşık-ı bî-çâre ki
 Geldi kayık bekliyor âvare ki!
 Ayrılalım ağlama ey mehlikâ!
 Girneyi terk et de biraz gül bana!
 Etmeyelim katı' amel, elveda!
 Gitmeden âğûşuma gel, elveda!
 Ağlama! Lâyık mıdır âh eylemek?
 Ağlama! Şâyân-ı perestîş melek!
 Ben ona bu sözleri söyler iken
 Düştü bayıldı o gül sîmten
 Gül yüzünü bûs ederek ol zamân
 Çıktım ondan yola oldum revân!
 Geçmişti bir iki saat henüz
 Oldu hayâlî onun aramsüz
 Girye-nümâ oldu hayâlî bana
 Oldum o dem şöyle teselli-nümâ:
 Ağlama! Lâyık mıdır âh eylemek?
 Ağlama! Şâyân-ı perestîş melek!

Feryâd! Ki Sevdîğim Darılmış:

Dün hâne-i dil rubâyâ gittim
 Yârimde bir infîâl sezdim!
 Ol hâlî görünce âh bittim
 Bilseydim azîmet eylemezdim!

Girdi odaya gazap kesilmiş
 Bin hışım ile bir selâm verdi!
 Âh eylediğim tehî değilmiş
 Zannım araya rakîp girdi!

Lutf et dedim ey güzel! Celâl'e
 Bir hışm ile baktı oldu hâmûş
 Gel gel! Dedim ol kamer cemâle

Birdenbire eyledim der âğûş!

Mâî gözü yaşla, doldu kaçtı
 Sonra dedi “sende bî-vefâsın!”
 Çeşmim katarât aşkı saçtı
 Ol yâre dedim ki “pür cefâsın!”

Hiddet ile yâr çıktı gitti
 Terk etti beni belâ içinde!
 Gönlüm buna pek teessüf etti
 Kaldı elem û cefâ içinde!

Gösterdiği infîâle yârin
 Hâlâ sebep anlaşılmadı âh!
 Gör mihnetini zül nizârın
 Etmez mi bana mürüvvet ol mâh?

Dünden beridir görünmüyor yâr
 Gam ateşi gönlüme sarılmış!
 Mihnet ile eylemez miyim zâr
 Feryâd! Ki sevdiğim darılmış!

Gazel

Olmadın envâr-ı dîdârınla nûr-efken bana
 Âfitâbım! Bir günü göstermedin rûşen bana!
 Gül çıkar pîrâhını sînen görünsün ey melek!
 Nûrdan mahlûk bir âyîne göster sen bana!
 Pister û bâlîn ederdim ben sana âğûşumu
 Bir gece gelsen eğer ey şûh nâziktin bana!
 Ben yine bir şey demem Allah’tan bulsun rakîb
 En nihâyet eyledi cânânımı düşman bana!
 Mest olurdum, şâirâne eğlenirdim ey Celâl!
 Olsa şimdi bir civân, bir bâde, bir mesken bana!

Gazel

Ey melek! Vermiş tabiat şu'leden bir ten sana
 Nûrdan halk eylemiş Allah pîrâhın sana!
 Sen niçin ağyârı ey dilber! Dırâğûş eyledin
 Arzû-yı vasıl eyle âğûş açarken ben sana?
 Derde düştün, def'i gam kıl bâde-i gülgün ile
 Ey dil-i sevdâzede! Meyhânedir mesken sana!
 Zannedersin şu'le-i dîdâr pertev yağdırır
 Yârim olsa ey cenân! Bir kere nûr-efken sana!
 Gark-ı i'câz eyledin dünyâyı, hâmûş ol Celâl!
 Vahy-ı nazmın duymasın eyler haset düşman sana!

Nikâb

Rûyunu setr eyleyince ey gül-i handân! Nikâb!
 Oldu aks-i nûr hüsnünden ziyâ-efşân nikâb!
 Aşk-ı hüsnün kâinâtı korkarım sûzân eder
 Çek cemâl pâkine ey âfet-i devrân! Nikâb!
 İsterim bir dem cemâl-i yârdan dûr olmasın
 Gizlesin dîdârımı âgyârdan her ân nikâb!
 Vechin ebr-i subh içinde âfitâbı andırır
 İnce bir tül den olursa ey mah tâbân! Nikâb!
 Rûy-ı yâr oldu nihân, ey âşıkân! Feryâd edin
 Kâbe-i uşşâkı etti nâgehân-ı pinhân nikâb!
 Gül yüzünden düşmüyor yârin gözünden düşse de
 Oldu ol âyîne-i rûya var ise hayrân nikâb!

Firkat!

Ey gül! Garîb-i gönlümü senden ayırdılar
 Zanneyletim ki rûhumu tenden ayırdılar!
 Düşmanda eylemez bu kadar zulm-ı nâ-becâ
 Düşmanlık ettiler seni benden ayırdılar!
 Olsam olurdu cismime pîrâhının kefen
 Zulm ettiler şehîdi kefenden ayırdılar!
 Yok iktidâr gitmene gülzâr köyüne

Bir bülbül garîbi çemenden ayırdılar!
 Beytü'l ahzanda derd ile h m ştur Celâl
 Gûyâ âsân-ı a k  sühandan ayırdılar!

Yoktur

Eyvâh! Ki sevdiğim darılmı 
  ft desine hitâb yoktur!
 Ey gül! Bana mı bu n z-ı s da
  ğy ra niçin itâb yoktur?
 Davâmı seninle ey melek r !
 Fasil eyleyecek kitâp yoktur!
   ıklarının içinde ey m h!
 Bir   ık-ı ne ve-y b yoktur!
 Bir   ık-ı muzdarip de y  Allah
 Gönlümdeki ızdır p yoktur!
  h eylemeyim mi ben gönülde
  arpıntılara hesâb yoktur!
 Gördükçe diyor Celâl o m h :
 Yârim gibi âfitâb yoktur!

Sevdiğim İçin:

Çehresi câzibeli, sînesi n r- verdir
 Kim ne derse desin ol âfet c n-ı dilberdir!
 Bakarım hüsn   dilârâsına insan diyemem
 Sevdiğim bir melek endâm   peri peykerdir
 İndi nâsûta cen n zannederim gördükçe
 Görseniz h ne-i dildârı ne  l  yerdir!

Beden m rdeye  t k a gelir taze hayât
 Beni âvâre eden  h o pamuk ellerdir!
 Eyledi s neni tezyîn mücevher sanma
 Saçılan gerdanına cevher-i e k-i terdir!
 Sabrımı aldı elimden beni mecnûn etti
 Söyle ey gül! Bu nasıl a k-ı cefâ-perverdir?

Çok mudur etse Celâl âlemi meshûr-ı kemâl
Hâme-i sâhiri bir şâir û hay-âverdir!

Gazel

Meleğim! Dil yine mihnetzede-i firkattir
Çektiğim sâye-i aşkında bütün mihnettir!
Hüsnüne, işvesine oldu melâik hayrân
Allah Allah bu ne işve? Bu nasıl dilberdir?
Mislini bulmak için arşa eder atf-ı nazar
Gözleri kendi gibi mâil-i ulviyettir!
Beni baygın bakışın etti esîr-i mihnet
Ne ki seher-i eserin gasb-ı hürriyettir!
Elem-i aşkın ile çok mudur olsam mecnûn
Çünkü aşkın sonu ey gonca dehen! Cennettir!

Gazel

Âh û feryâd ederek ben sana ettikçe niyâz
Nûr-ı dîdem! Ne için sen bana eylersin nâz?
Yer bulundu deyr idim şânına lâıyk yâren
Âsumân olsa eğer yârime taht-ı îzâz
Olacak râzımın ulviyeti hayret-âver
İntişâr eylese bir kere şu gönlümdeki râz!
Hangi üftâdesini yaktı aceb yâr ey dil!
Nereden geldi bana söyle o muharrik âvâz?
Ey Celâl! Arşa kadar çıktı hemâ-yı fikrim
Var mı tabım gibi bir şâir kutsî-pervâz!

Perestîş

Dil eyledi ruhsâr-ı dilârâyâ perestîş
Her âdem eder cennet-i âlâyâ perestîş!
Kâfirlere gösterir yüzünü ey Petnurs(?)
Tâ etmeyeler Hazret-i İsa'ya perestîş!
Mihrâb-ı devâberûnî gören millet-i İsa
Eyler mi gül-i sade çelipâyâ perestîş!

Bu hüsn ile görseydi seni eyleyemezdi
 Mecnun-ı melâtımızda leylâya perestiş!
 Hürmet ile al bağlayıp eyler şuarâ hep
 İ'câz-ı Celâl sühan-ârâya perestiş!

Öyle Değil

Bırakma râh-ı vefâyı, mürüvvet öyle değil
 A mâhpâre! Usul-ı muhabbet öyle değil!
 Vefâ-nümâ idi evvelce sevdiğim dilber
 Belâ-yı cân û cihândır bu âfet, öyle değil!
 Yazık! Ki illet-i aşkı isteme zannettik
 Tabîb efendi! Ne yaptın? Tebâbet öyle değil!
 Kelâmın ey müte şâir! Bütün bütün hezeyân
 Niçin söz anlamıyorsun? Fezâhat öyle değil!
 Çalış az ehed gâfil! Yeter bu tenbellik
 Celâle benze kemâl û fazîlet öyle değil!

Enîn!

Ateş âhımı ben kâşif-i hâl eylemedim
 Yandım ama yine izhâr-ı melâl eylemedim!
 Öyle meyûs-ı gamım rûz-ı visâli bilmem
 O günü müddet-i ömrümde hayâl eylemedim!
 Ağlarım! Gömdüm ol dilberi, dün gelmedi âh
 Çeşm-i giryânımı matûf-ı cemâl eylemedim!
 Bir kadeh meyle daha dün gece âl etti bana
 Demiş ol gonca dehen kimseye âl eylemedim!
 Yine mecliste lebb-i dilberi bûs etti, Celâl!
 Hak mı bâde-i hamrâya helâl eylemedim!

Âh

Müntem kalmayalı baht-ı gam-efzâyenim
 Rağbetim kalmadı âlâyış dünyâya benim!
 Bî-vefâsın bilirim fâide yoktur senden
 Ey güzel! Kaldı işim Hazret-i Mevlâ'ya benim!

Yandım ol kafir bî-dînin elinden ey âh!
 Söyle ahvâlimi git Hazret-i İsa'ya benim!
 Hâki eşk-i terimin düşmesini çok görme
 Düştü gönlüm yine bir dilber-i ra'nâya benim!
 Feyz-i tabım ile izhâr-ı kemâl eyler idim
 Nisbetim olsa Celâl sühan-ârâya benim!

Güzelim!

Dünyâ doluyor pertev-i ulviyetinizden
 Nûr melekîyyet saçılır tal'atınızdan!
 Bezme bu gece gelmemeye niyetiniz var
 Sarf-ı nazar etmez misiniz niyetinizden?
 Siz hiddet ederken halecânım olur efzûn
 Bıktım halecân-âver olan hiddetinizden!
 Cevr eylesenizde dururum meclisinizde
 Kimdir çıkacak daire-i ülfetinizden?
 Davet ediniz bâri Celâl'i bu gece siz
 Her vechle memnûn olurum dâvetinizden!

Zülf

Âşık olmuşken melekler ey perişân! Zülfüne!
 Döşmesin mi söyle insanlar perişân zülfüne?
 Kâkülünde şâne kalmış sanma ey hûrşîd-rû!
 Çâk çâk olmuş asılmış kalb-i sûzân (!) zülfüne
 Hiddet-âver bir nigâh eyler semâvî gözlerin
 Nûr-ı dîdem! Ben senin oldukça hayrân zülfüne!
 Aksi nûr-ı hüsnünü zülfünde gördüm ey melek!
 Şu'le-efşân oldu sandım mihr-i tâbân zülfüne!
 Yalnız bir benim? Her âşkî etti esîr
 Gasb-ı hürriyet olmak oldu âsân zülfüne!

Gazel

Baktım yüzüne gül gibi dildâr kızardı

Ol gonca utandı, gül-i ruhsâr kızardı!
 Gül rehleri terlerse o mâhın sanırım ben
 Ter döktü şafak, mihr-i ziyâ-bâr kızardı!
 Dildâr ile mecliste bu şeb mey içiyordum
 Ol hâli görüp reşk ile âğyâr kızardı!
 Kimdir acaba âşkın ey mâh! Dîdem de
 Bir nîm-i tebessüm edip ol yâr kızardı!
 Hûn-ı dilim aks eyledi ruhsârına sanma
 Ettiklerini gördü o gaddâr, kızardı!

Gazel

Tenhâ bırakma ey gül-i ranâ! Celâlini
 Öldürdü hasretin beni, göster cemâlini!
 Dilber hayâlin oldu gönülde karargâr
 Âvâre dil muhâfaza eyler hayâlini!
 Gelmekte ol latîf bakışlar hayâlîme
 Gönüm unutmuyor o letâfetli hâlini!
 Karşımda ey ziyâ-yı Hudâ! Nûrlar uçar
 Yâd eyledikçe pertev-i ruhsâr alnı!
 Gelmez mi cûşa eşk-i terim! Ağlamaz mıyım
 Âğyâr ile görünce senin iştiğâlini!
 Hâmûş ol Celâl! Ki ağlattın âlemi
 Ketm et birazda derd-i belâ iştimâlini!

Bir Mâî Gözlüye:

Tehîmidir o perî çehreye melek dediğim
 Cemâl-i ilâhesi, bir dilber-i semâvidir!
 Celâl'e ol melek endâm-ı tatlı tatlı bakar
 Nigâhı câzibeli, gözleri semâvidir!

İki Müsterek Kıtâ

Alî Ulvî   -Görmeyim mihr-i cemâlin diye mi göz yumarım
                          Kamaşır dîdelerim tâbiş-i hüsnünle senin!
 Mehmed Celâl-Bir tecelli ile lâhûtide tenvîr etti

Söyle hûrşîd midir sîne-i pertev-figenin?
 Mehmed Celâl -Sen bu şîrîn kelimât ile bu gonca gam ile
 Bezm mi bülbülü, gülzâr-ı melâhat-ı gülsün!
 Alî Ulvî Dil buya hem güle hem bülbüle benzetti seni
 Hangi bağın gülü, hangi kafesin bülbülüsün?

Bir Nazm

O bet-i nûrsun ebrû-yı sih-i tâbına bak
 Kâbe-i hüsnünün ey dil! Yine mihrâbına bak!
 Bir nigâh eylese meczûbu olur âşıklar
 Ne ki nâzını gör, gamze-i cezâbına bak¹

Uşşâk Şarkı

Yer tuttu hayâlimde o pertevli cemâlin
 Gîtmez göz önünden gözümün nûru hayâlin!
 Karşımda dolaşmakta hayâl-i reh alın

Nakarât

Gîtmez göz önünden gözümün nûru hayâlin!
 Yok uyku gözümde, gece kaldım tek û tenhâ
 Ettim gam-ı aşkınla dil zârımı ebnâ!
 Şeb bitti, şafak söndü, güneş doğdu de hâlâ

Nakarât

Gîtmez göz önünden gözümün nûru hayâlin!

Hicâz Şarkı

Eyledin âşıkını zâr û nizâr
 Yok mudur merhametin? Ey gaddâr!
 Gönlümün âh edecek hâlimi var
 Yok mudur merhametin? Ey gaddâr!

¹ Meşâhîr musîki şanâ sanmazdın Alî Efendi Hazretlerinin lutfen bestelemeye tenezzül buyurdukları şarkıların bazıları Adada Söylenmiş olduklarından onları bir vechâtı derc ederim:

Hüseyinî Şarkı

Gül birazda bana bak eyleme âğyâra nigâh
 Seni ben kıskanırım kendi gözümde ey mâh!
 Gezme bîgâne eyle, eylesin gönlüm âh
 Seni ben kıskanırım kendi gözümde ey mâh!

Uşşâk Şarkı

Pertev-i hüsnün salarken dehre tâb
 Doğmasın artık utansın âfitâb!
 Var iken sen ey meh âlî-cenâb
 Doğmasın artık utansın âfitâb!

Sûz-ı Dil Şarkı

Her bir bakışında neşve buldum
 Ben gözlerinin esîri oldum
 Tîr-i nîgehinle âh vuruldum
 Ben gözlerinin esîri oldum! (*)²

Hilâl-i Seher

Seher zamanı göründükçe vech âl-i seher
 Celâl'i âşık eder kendine cemâl-i seher
 Dokundu hiss-i garîbâneme zılâl-i seher
 Getirdi hâtırama bir civânı hâl-i seher
 Nedir bilinmedi sevdâ mıdır mâil-i seher
 Meliki bana sen söyle ey hilâl-i seher

Seher bulutlarına sen saçar iken envâr
 Nasıl da parladı yanında kevkeb sayâr
 Gelirde kevkebini seyrederek mi ol dildâr
 Sabâh vakti olur mu bu yerde pertev-bâr
 Şafak yanaklı güzel mâhitâp çehreli yâr
 Nigârdan haberin var mı ey hilâl-i seher

---

² (*) Şarkıların aşağıdaki parçaları da var idiysede hâtırda kalmamış olduğundan derecenden sarf-ı nazar kılındı.

Görünce yârini sende eder misin feryâd
 Seninde sevdiğin olmuş mudur setm-i mûtâd
 Benim gibi sanırım oldun aşk ile berbâd
 Eder mi âşık mahzûnını nigârın yâd
 Senin hazîn duruşun hüznümü eder müzdâd
 Kimin esîr-i gamı oldun ey hilâl-i seher

Sükûta mı dalıyor kâinâtın yok mu sadâ
 Sükût içinde zemîn û sükût içinde semâ
 Sükûn-nümâ oluyor dalgalanmıyor deryâ
 Sehâb û encüm pertev-feşân sükût-efzâ
 Demin ki sesin nerede esmiyor mu bâd-ı sabâ
 Bu hâli pek seviyor gönlüm ey hilâl-i seher

Çekildi gitti karanlık görünmez oldu şafak
 Şafak nihâyete erdi hemân güneş doğacak
 Çemenlere dökülür jâle işte misl-i ark
 Seninle eylemek ister mükâleme mutlak
 Senin ile konuşur şâir-i garîb ancak
 Yârinde tûğ bakalım böyle ey hilâl-i seher

Gazel

Sen düşürdün sâye-i zülf-i siyâhı boynuna
 Dilleri sevdâyâ düş ettin günâhı boynuna
 Gerdan-ı simine dizdin leâlî, sandılar,
 Damla damla düştü envâr-ı îlahî boynuna
 Boynuna meftûna sînen olur cây-ı nazar!
 Sevdiğim meftûn olan olsun mebâhı boynuna
 Sînene vaz-ı ser etmiş mâder-i nûr-âverin
 Sanki tâlik eylemiş Allah mâhı boynuna
 Hey ne hoş demdir o deminim leblerim eyler temâs
 Gâh lâl-i yanına ey mâh gâhı boynuna
 Gözleri oldu Celâl'in bir bakışta tâbnâk
 Kim düşürdü mâhitâp intibâhı boynuna

Matla'

Mest olur dil in'itâf eylerse mâvî gözlerin
Nûr-ı didem! İn'itâf etsin semâvî gözlerin!

Hitâm

İçindekiler

“Mukaddime”, “Tasvîr-i Cânân”, “Bu da Öyle”, “Taharrî”, “Mâi Gözler”, “Kuşlarım”, “Vedâ”, “Feryâd! Ki Sevdığım Darılmış!”, “Gazel”, “Gazel”, “Nikâb”, “Fırat”, “Yoktur”, “Sevdiğim İçin”, “Gazel”, “Gazel”, “Perestiş”, “Öyle Değil”, “Onun”, “Âh!”, “Güzelim!”, “Zülf”, “Gazel”, “Gazel”, “Bir Mâi Gözlüye”, “İki Müşterek Kıt'a”, “Bir Nazm”, “Uşşâk Şarkı”, “Hicâz Şarkı”, “Hüseyni Şarkı”, “Uşşâk Şarkı”, “Sûz-ı Dil Şarkı”, “Hilâl-i Seher”, “Gazel”, “Matla”

3.1.2. Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-Baht

Asır Kütüphânesi

Her Nev-i Âsâr Müntehibeyi Hâvî Külliyyât

Asır Kütüphânesinin Sûret-i Tertip û Neşrini Gösterir

Mukaddime

Üçüncü Tab'ı

İstanbul

(Kasbâr Matbaası) Bâb-ı Âlî Caddesinde Numara: 25

1308

Sahib û Nâşiri: Kitapçı Kirkor

Kasbâr Matbaa Kütüphâne ve Mücellidhânesi

Bâb-ı Âlî Caddesinde Numara: 23-25-27

Librairie – Kasbar

Asır Kütüphânesi

Her Nev-i Âsâr Müntehibeyi Hâvî-i Külliyyât

Hâmî-i yegâne-i maârif û kemâlât olan velinimet bî-minnetimiz Sultan (Abdulhamid)

Hân Sâni Efendimiz Hazretlerinin bil-umûm efrâd-ı tabiye-i şâhânelerinin her cihetle

behredâr nimet-i terki olması emrinde meşhut Basra-i şükrân olan âmâl-ı feyz-i iştîmâl şehriyâri cümle-i cemilesinden olarak Matbûat-ı Osmaniye şâyân-ı memnuniyet bir hâle gelmiş ve her gün yeni yeni neşr olunan fenni, edebi, hikemi kitap ve risâil-i sıdk-ı medâya birer bürhân-ı nâtık hükmünde bulunmuştur.

Matbûat-ı Osmaniye'nin hâl-i hazırıyla mütenâsip ve ebnâ-yı vatanın mütâlaa, tevsî-i malûmât, tefennün hususlarındaki ihtiyâcâtına hâdim olabilecek derece-i mükemmelliyyette bulunmak üzere kütüphâne-i âcizânem, nâmına nisbetle, yeni bir kütüphâne tesîs etmiştir.

“Asır Kütüphânesi” nin maksadı şimdiye kadar lisânımızda misli ender olan ve her türlü âsâr-ı makbûleyi câmi’ olmak üzere elsene-i sâirede neşr olunan kütüphânelerin en güzel ve en müntehiblerine muâdil eserler vücûda getirmekten ibâret olduğundan bu yolda hiçbir külfetten, hiçbir fedâkârlıktan çekinilmeyecektir.

Asır kütüphânesi mekteb-i şâkirdânından bedâ-i ile müntehilin derecesine vâsıl olan erbâb-ı maârif ile alelîtlak tevsî-i vukûf û malûmâta ve islâfın müntehip âsârını cem’ û kırâatına hâhişger bulunan eshâb-ı mütâlaaya velhasıl büyük küçük kitap okuyan zevâtın kâfesine fâide bahş olacak âsâr-ı matnûayı hâvî olacağı için umûmun takdîr ve râğbetini kazanacağı şüphesizdir.

Asır Kütüphânesi şimdiye kadar gelip geçen ve eser yazan umûm-ı edbâ ve şurâ ve müverrihîn ve mütefennin-i Osmaniye'nin en bir güzide ve makbûl eserlerini eczâsı arasında sûret-i mükemmele ve nefisede tab’ ve neşr edeceği gibi Avrupa milletlerinin vücûdlarıyla iftihâr ve eserlerini bir mevki-i ihtirâm ve îtibârda tuttukları edbâ ve hükemâ-yı sâlîfe ve hâzırânın meşhûr âlem olmuş âsârını dahi câmi olmakla beraber ulûm, fûnûn ve edebiyatın kâfe-i şebâtına dâir umûmun lezzetle okuyacağı, sühûletle anlayacağı ibâret ile bir çok eserler neşr edecektir.

Asır Kütüphânesi gâyet umûmi ve her türlü müellifâtı cami olduğu için neşr edeceği âsârın nevi ve mâhiyeti hakkında şimdiden bir program yapmak kabul değilse de mücerred mütâlain kirâm-ı hazrâtınca bir fikr hâsıl olabilmek için Asır Kütüphânesinin neşr edeceği envâ-ı âsârdan birkaçı hakkında misaller arası suretiyle, kütüphânenin maksad-ı tesîs ve suret-i tertîbini izâh etmek münasip görülmüştür.

Asır Kütüphânesi her nev’i muharrirâtı câmi’dir. Ezân cümle şu yolda eserler neşr edecektir:

Evvelân âsâr-ı islâf: Muharrirât-ı makbûle ve nâdire-i Osmaniye'den meselâ Fuzûlî'nin “Leyla ve Mecnûn”, Şeyh Galib'in “Hüsn ü Aşk” nâmındaki manzumelerini, Bâkî ve Nedim gibi şurânın eşâr-ı müntehibesini ve müverrihîn-i meşhûremizin fıkârât-ı

târihiyesini neşr edecek yani islâf-ı Osmaniye'nin âsârını umûmen ihyâ eyleyecek. Bundan başka umûm ve fûnûn-ı hâzırâyâ esas koyan ulemâ-yı Arap'ın bir güzîde eserlerinin matbuat-ı Osmaniye arasında yeni bir sûrette güzel bir Türkçe ile husûluna hizmet edecek ve birde umûm-ı Avrupa meşâhîrinin beynelmilel şöhrat alan ve her milletin edebiyatına mal edilen eserlerini ki - mesela Fransızlardan Rasnik Faciaları ile Molyer'in Müzahakelerini San Piyerin, Şâtû Baryânın, Hugo'nun Âsâr-ı Şi'riye ve Hikemiyesini, İngilizlerden Şekspir'in (Romeo ve Juliet) ve (Hamlet) (Kral Lir) gibi tiyatrolarını o Lord Bîrûn'un Âsârını ve Almanlardan Geothe'nin (Hermân ve Dûrûte) ve (Fâust)'ı Şiller'in (Vilhelmtel), (Vâleniştayn) ve (Târihin Luzûmu) eserleri gibi şeylerdir - Matbûât-ı Osmaniye arasına güzel bir tab'ı münâsip bir kıta da idhâline vasıta olacaktır.

Sâniyen gerek muharririn-i Osmaniye-i hâzırânın âsâr-ı makbûlesini, gerek umum-ı Avrupa erbâb-ı kalemi serâmedânının birkaç lisâna tercüme edilmiş ve her millet mütemeddine nezdinde müştahir olmuş olmakla bir mevkî-i mümtâz kazanan müellifâtı nâdiresini neşr için Asır Kütüphanesi en güzel bir vasıta olacaktır.

Sâlisen ulûm ve fûnûn: Ulûm ve fûnûnun terkiyât-ı hâzrasından kârin-i Osmaniye'yi haberdâr etmek ve bilcümle keşfiyât ve ihtirâat-ı fenniye'yi anlaşılır bir lisânla erbâb-ı mütâlaaya arz eylemek Asır Kütüphanesinin maksadındandır.

Râbien her gün gazete okuyanlara başkaca bir hizmet olmak üzere evrâk-ı havâdiste mevzû bahis olan mesâilin lâıykıyla malûm olması için bu meseile müteallik seyâhat ve coğrafyaya dair malûmat birer kitap şeklinde (Asır Kütüphanesi) meyânında neşr olunacaktır. Meselâ Fas hakkında güzel bir seyâhatnâme ile Stanle'nin seyâhati hakkında mazbût ve muhtasar bir eser, Afrika'da Avrupalıların müstemlekâtı hakkında yine bir eser-i coğrafî (Asır Kütüphanesi) ilk nüshaları meyânında neşr olunmak üzere hazırlanmıştır.

Hâmîsen umûm-ı âsâr-ı matbûa-i Osmaniye hakkında intikâdât: Âlem-i matbûâtta eski ve yeni ihrâc olunan ve olunmakta bulunan muellif ve mütercim roman, hikâyât, âsâr-ı edebiye ve fenniye'nin umûmen tenkiyadâtına dair sahip rey ve haiz evsâf-ı lâzme olan zevâtın kalemlerinden çıkmış makâlâta Asır Kütüphanesi icâbına göre bir veya sırasıyla birkaç cüzünü hasredecektir.

Sâdîsen umûmen terâcim-i ahvâl: Târihin ıtlâı yettiği zamandan şimdiye kadar gelmiş ve sahifei âlemde bir isim bırakmış olan zevâtın iktidâr ve mâhîyetini ve efâl ve mesleğini, âlem-i insaniyete hizmetini bastered surette müdakkikâne yazılmış tercüme-i hâlleri Asır Kütüphanesi eczâsını işgâl edecektir.

Asır Kütüphanesinin mesleği hakkında yoktur bir program gösterebildik. Fakat Asır Kütüphanesinin neşr edeceği âsâr buna da munhasır değildir. Maksudımızı hülâsa etmek istesek deriz ki: Târih-i âlemde meşhûr olan Osmanlı, Arab ve Acem ve Ecnebi umûm-ı erbâb kılmak ebnâyı cinslerine yâdigâr bıraktıkları eserlerin en güzellerini icâb ettikçe müelliflerinin tasvîrleriyle berâber kârin-i Osmaniye'nin nazar-ı mütâlaa ve itibârına arzla vukûf-ı millimizi tevsî' ve ulûm û fûnûn hâzırânın nefini milletimiz efrâdı arasında umûmleştirmek niyet-i hâlisânesine istinâden bu kütüphaneyi tesis ettik. Bu maksad-ı hâlisânemizin husûlu ancak vücûtları bu mülk ü devlet için medâr-ı iftihâr olan zevât-ı kirâm marifet-i ittisâmın teşvik ve terkîbi muâvenet ve himmeti sayesinde mümkündür. Bu sebepten dolayı kütüphanemizin memalik-i Osmaniye'nin her cihetine intişârına himmet buyurmalarını ve nekâyısını hemen ihtâr suretiyle ibrâz-ı muâvenet hayrhevâhâne eylemlerini ve mümkün mertebe mükemmeliyeti ve gerek intişâr gerek ihâta ettiği âsârın dairelerini tevsî' için efkâr-ı maârif perverâneye layih olacak tedâbirin ittihâzını Asır Kütüphanesi idaresine ihbâr-ı zahmetini ihtiyâr kılmalarını alenen ricâ ve istirhâm ederiz. Bu mukaddimenin neşrinden maksudımız kütüphanenin muhtasarca esas tertîb ve tesisini söylemek ve bu himmet ve muâvenet ricâsını erbâb-ı iktidâr ve marifete arz eylemektir.

Muharririn muhtereme-i Osmaniye'mizden ayrıca kütüphanemiz dahilinde neşr olunmak üzere âsâr-ı kalemiyelerini ihdâ ve kütüphanemiz tahrîr ve tertîbinde her cihetle mükemmeliyet husûluna himmet sûretiyle muâvenet hayrhevâhâne ve insaniyetkârâne ümit ve intizârındayız. Asır Kütüphanesi idaresi buna karşı vas' ve iktidârı dairesinde hüdemât-ı tâbîâna arz eder.

Asır Kütüphanesi meyânında neşr olunacak.

Âsârın intihâb ve tertîbi husûslarına nezâret cihetini dahi zevât-ı muktedire deruhte buyurmuşlardır.

Asır Kütüphanesinin intizâmı ve hâvî olduğu âsârın tenevvü ve tekemmülü birinci senesi eczâsının neşri zamanında kendi kendine zâhir olacaktır.

Sûret-i Neşr

Asır Kütüphanesinin bir cüzü' lâakal altmış dört sahife olarak Avrupanın en meşhûr kütüphâneleri kıtasında yani şu kitap hücumunda neşr olunacak ve her cüzü müstakil bir eser olacağı gibi bir eser sıra ile dört beş ve icâbına göre daha ziyâde cüzü dahi işgâl eyleyecektir. Asır Kütüphanesinden elli iki adeti bir senelik itibâr olunacaktır. Bir adetin fiyatı 5 paradır.

Asır Kütüphânesinin esas teşkili maârife-i hidmet olduğu için 64 sahifelik bir cüzü yine ucuz bir fiyat konulmuştur. Abone bedeli: Vilâyâtteki kârin-i kirâma sühûlet olmak ve Asır Kütüphânesinin intişârını tamîm etmek maksadıyla abone bedeli bir derece daha tehvîn edilmiştir.

- İstenilen mahale gönderilmek üzere (Seneliği 52.50 kuruş (aded), altı aylığı 26.27)
- Asır Kütüphânesinden alınmak üzere (Seneliği 52,40 kuruş (aded), altı aylığı 26,22)

(Aboneler için Sühûlet)

Abonelere sühûlet olmak üzere bedelin taksit-i sûretiyle idasını kabul ederiz. Bir taksit on kuruştur. Taksit sûretinde abone olanlar için seneliği 55 altı aylığı 30 ve kütüphânedan alınmak üzere 45 ve 25 kuruştur. Taksit sûretinde abone olduklarını müşîr bir senedi imza edeceklerdir.

Asır Kütüphânesi Romanları

Kütüphânemiz tarafından bu nâm ile neşr olunmakta olan roman külliyâtının birinci senesi hitâm bulmuştur.

Bimnel kerîm karîben ikinci senenin neşrine başlanacaktır. Birinci senesi büyük, küçük on bir roman ve hikâyeyi câmidir.

Bir senelik abone bedeli taşra için 50 Dersaâdet için 40 kuruştur. Altı aylığı 30 ve 25 kuruştur.

(Asır Kütüphânesine) abone olan zevât Asır Kütüphânesi romanlarına da abone olmak istedikleri sûrette kendilerine bir ikram olmak üzere seneliğini taşra için 40 Dersaâdet için 30 ve altı aylığını 25,20 kuruşa tezyil ederiz.

Asır Kütüphânesi Hikâyeleri

Asır Kütüphânesi romanlarının bu romanlarımız meyânında neşr ettiğimiz küçük hikâyelerinin içinde mazhar olduğu rağbet-i âmeye müteşekkiren “Asır Kütüphânesi Hikâyeleri” nâmıyla küçük ve güzel bir kıtada latîf hikâyelerden mürekkeb bir mecmûa daha teşkil ediyor. Bir hikâyeye bir cüzü veya birkaç cüzüde tamam olacak. On altı sahifelik bir cüzü 10 paraya, haftada lâakal bir cüzü çıkacak, 52 cüzü bir senelik itibâr olunur.

Bir senelik abone bedeli Dersâadet için beş taşra için posta ücreti olarak beş kuruş daha alınır.

“Mekteb-i Asır”

Mekâtib-i umûmiye ve husûsiye ders programlarına muvâfık olarak kâfe-i ulûm ve fûnûna dair müelifâtın ibâret olmak üzere kütüphâne-i âcizânem yukarıki nâm ile bir külliyat-ı mecmûası daha tesis etmiştir.

Mekteb-i Asır “elifba” Cüzünden bedâ’ ile mekâtib-i âliyyede tadrîs olunan fûnûn kitaplarına varıncaya kadar en mükemmel ve müfid eserlerin câmi’ olacak ve külliyât dört kısım üzerine biltaksîm kısım-ı evvel “hazine-i tedrisât-ı ibtidâye”, kısım-ı sâni “hazine-i tedrisât-ı rüştiye”, kısım-ı sâlis “hazine-i tedrisât-ı idadiye”, kısım-ı râbi “hazine-i tedrisât-ı âliye” nâmıyla bu kısımlardan her birini hâvî bulunacaktır.

İtikâd-ı âcizânemizce herhangi ilim ve fene dair olursa olsun telif edilecek bir eser mutlaka o ilim ve fende ihtisâsı olan zevât tarafından yapılması iktiza edeceğinden mekteb-i asır meyânına girecek bilcümle kitap risâilin erbâbına yaptırılmış veya yaptırılmakta bulunmuş olduğunu dahi başkaca arz ederim.

Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-Baht

Nâzımı: Mehmed Celâl

Hazret-i Sultan Hamit Hân maârif perverin

Oldu meclûp kemâlât-ı cihân-ı marifet

Pertev-i hûrşîd irfânından oldu müstenîr

Nûra gark etti cihânı âsumân-ı marifet

Maârif Nezâret-i Celilesinin Ruhsatıyla Tab’ olunmuştur.

(Kasbâr Matbaası) Bâb-ı Âlî Caddesinde Numara: 25

Sahib ve Nâşiri: Kirkor

İfâde

Muallim Naci Efendinin İbni’z-Zübeyr unvânıyla neşrine himmet buyurdıkları eser-i şâirânesini arkadaşlarımızdan Edip Huluk Sânî Efendinin İslam-ı Ömer unvânlı Manzume-i Edibanesi takîp etti.

Muallim müşârünileyhin her eseri gibi bu risâlesinin de ehemmiyeti derkârdır.

Sânî Efendinin manzumesi için ise Edip Hekim Ahmet Mithat Efendi Hazretleri geçen ki Tercümân-ı Hakikat nüshalarının biriyle bir takdîrnâme neşr buyurdular.

Bu takdîrnâme Vekâyı-ı Târihiyeyi Nazar-ı Ferib-i Elvân ile Nazar-ı Kârîne arz etmek isteyen bir kısım Osmanlı Erbâb-ı Şebâbı için büyük bir teşvîk oldu.

Hatta üç dört gün içinde yazılan şu manzumede o teşvîkin mahsûlüdür. Sultan Osman Gâzî Hazretlerinin Eyyâm-ı Şebâbının bir kısmını tabîr diğerle bir sayyâd-ı hümayûn-ı baht iken sahrâları cilvegâh eyledikleri sıralarda şâirâne olmaktan ziyâde kahramânâne olan âlî bir sergüzeştini hâvîdir.

İntihâb eylediğim mâahez hakîm müşârünileyhin kırk itibâr unvânlı mecmûasını sahayîfî şâirânesini tezyîn eden Osmanlı târihinin kısmı şâirânesi serlevhalı vakı-ı târihiye ve kitabımın serlevhası o vakı içindeki fıkraftan birinin unvânı bulunan “bir sayyâd-ı hümayûnu baht”tır.

Şu kitabın hâvî olduğu beyitlere gelince: Bunların orada okunan vekayî’nin ibârâtın-manzum olarak-aynı olduğu şüphesizdir. Benim ilave ettiğim bir şey varsa oda hakîm müşârünileyhin tabiat-ı şâirâneyi imbisâta getiren tabirât ve teşbihâtı ve Sultan Gâzî Osman Hân Hazretlerinin eyyâm-ı şebâbına mahsûs tasvîr edilen hissiyâtı okuya okuya elimdeki sahifelere hissiyât-ı mehice ile ilave eylediğim birkaç parça şiirdir.

Sözümü bitirmeden vad ediyorum: Bu eser manzûmu Sultan Orhan Hazretlerinin kerîmesiyle izdivâcını Abdurrahman’ın hem bir gönül hem bir kale fethetmesini Kosova Sahrâsını ve bunların emsâlini musavver manzûmelerim takîp edecektir. İnşâallah!

Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Seyyâd-ı Humâyûn-Baht

Ey merkad-ı gâzî-i serefrâz
 Ey makber-i kahramân-ı mümtâz
 Ey matla-ı neyyir-i celâdet
 Ey maşrık-ı âfitâb-ı satvet
 Ey cân-ı mukaddes ve muazzez
 Gönlüm seni kâinâta vermez!
 Sînende yatan cenâb-ı Osman
 Sînendeki âfitâb-ı rahşân
 Târihimizin içinde meskûn
 En şânlı sahifesinde medfûn
 Sînendeki neyyirin muazzez!
 Hûrşîd söner, fakat o sönmez!
 Ey hevâbına emir-i devlet
 Fikren seni eyledim ziyâret
 Târih okuyor idim geçende
 Bir hiss-i garîp uyandı bende
 Ettikçe vakâyı'ı tasavvur
 Osman Bey'i eyledim tefekkür
 Ol şîr-i azîm heybet-efzâ
 Pîş-i nıgehimde oldu peydâ:
 Başında bir efser-i celâdet
 Vechinde nişân-ı gâlibiyet
 Tarifinde cesaret ister:
 Heybetli, yalın kılıklı bir er
 Şemşîri gelince ihtizâza
 Başlardı savâik-i ihtiraza
 Her şu'lesi meleğe şân verirdi
 Bir bârikadan nişân verirdi
 Şemşîri boyansa hûn-ı âle
 Benzerdi şafakta bir hilâle
 Azminde sebât eyle mebâhı
 Azminde sebât-ı lâtenâhı
 Etmişti o kahramân-ı devrân

Kavs-i kuzahı elinde kalkan
 Girdikçe niyâma tîğ-i rahşân
 Gûyâ tutulurdu mihr-i tâbân
 Meyleylese gâh iltifâta
 Bir neşve gelirdi kâinâta
 Kılssa gazab etmeye temâyül
 Dârâlar eder diler tenezzül
 İclâl ile yükselirdi her ân
 Her tavrı bir îtilâya bürhân
 Bu beytini bir edeb-i dâna
 Gûyâ ona karşı kılmış inşâ:
 “Yükseldi o rütbe kim makâmın”
 “Arş oldu serîr-i ihtişâmın”

2

Vaktâki o kahramân-ı zîşân
 Ertuğrul’un oğlu Mîr Osman
 Erbâb-ı şebâba oldu server
 On altı yaşında bir dilâver
 Sayda heves eyledikçe gâhı
 Sahrâlar olurdu cilvegâhı
 Bir subh-ı latîf û âlem-âra
 Olmuştu bahâra neşve-i bahşâ
 Eyler idi âfitâb-ı zerrîn
 Ezhâr-ı safâ nisârı tezyin
 Olmuştu o rütbe şu’le-efşân
 Maşrık yanıyor sanırdı insân
 Uçmuştu sahâbeler semâdan
 Mâiydi semâ bu incilâdan
 Eyler idi şî’rini tahayyül
 Alkışlar idi tulû-ı bülbül
 Evrâk gelirdi ihtizâza
 Başlardı nesîme karşı nâza
 Şâir otururdu dilberiyle
 Âşık-ı gülben çiçekleriyle

Düşmüştü izâr-ı verd-i âle
 Gözyaşını andırırdı jâle
 Ol merd-i cihân satvet-efzâ
 Ettikçe tabiatı temâşâ
 Sahrâları seyre niyet etti
 Bindi atına, azîmet etti
 Eğlencesi avcılıktı ammâ
 Sayyâd-ı kulûb denilse ahrâ
 Bir hayli şikâr ile berâber
 Sayd olmaya cân atardı diller
 Geçti zaman, eyledi nihâyet
 Bir dağ eteğinde istirâhat
 Üstünde zılâlî kûhsârın
 Altında çiçekleri bahârın
 Bir yanda sadâsı cûy-bârın
 Bir yanda terennümü hezârın
 Mağripte güneş nazardan âfil
 Maşrıkta kamer tulûa mâil
 Mihrin o hazin şua-ı âlî
 Yaldızladı zirve-i cibâlî
 Her yerde sükûnet oldu peydâ
 Müstağrak idi sükûta sahrâ
 Mürgân-ı safâ nisâr-ı hâmûş
 Yok akside, kûhsâr-ı hâmûş
 Yoktu o sükûnete nihâyet
 Gûyâ uyuyor idi tabiat
 Lakin aralıkta nehr-i seyâl
 Eyler idi ol sükûtu ihlâl
 Söyler idi cûy-bâr ninni
 Ol uykuya sad hezâr ninni
 Etrafına baktı Mîr Osman
 Yoktur dedi kibriyâya pâyan
 Atf-ı nazar etti kâinâta
 Daldı şu güzel tahayyülâta:

İğtirâp et reşk ile senden güzeldir efseri
 Görmedik mi ey güneş karşındaki cengâveri
 Hâveri tezyîn için sen nerde kaldın ey kamer
 Senden evvel pertev-i tîğim donattı hâveri
 İtilâdan dem vururken ey cibâl-i pür gurûr
 Üstünüzden aştı Ertuğrul Bey'in askerleri
 Ey yeşil sahrâ itâat etmeyeydin emrime
 Darbe-i tîğimden üstünde görürdün mahşeri
 Öyle her ay minnet etmezdin hilâle ey felek
 İktidârın olsa da alsan elimden hançeri
 Sen nice İskender'i gördün, geçirdin cûy-bâr
 Söyle gördün mü benim şeklimde bir iskender'i?
 Arkadaşlar! Sa'y edin her gün cihâda, nâm alın
 Eyleyin hoşnût bir Allah'ı, bir peygamberi!

Nâgâh-ı hitâbeti bıraktı
 Bir savt işitti, döndü baktı
 Gördü o dem aksakallı bir pîr
 Dîdârını mâh ederdi tenvir
 Vechinde letâfet-i fazîlet
 Tavrında nişâne-i velâyet
 Ervâh ile eylemiş mülâkât
 Her hâli nümûne-i kerâmât
 Alnındaki şu'le-i diyânet
 Hûrşîdi eder garîk-i safvet
 Bir hâlet-i îtilâya mâlik
 Reşk-âver zümre-i melâin
 Derviş kıyafetinde bir aşk
 Manzûr idi talatında bir aşk
 Allah'a mı aşk ile vurulmuş
 Peygambere mi fütâde olmuş
 Dervişteki edâ bilinmez
 Her şey bilinir, Hudâ bilinmez!

Osman Bey'e bir selâm verdi
 Osman Bey'e cezbelere getirdi
 Baktı o cemâle oldu hayrân
 Bûs eyledi dest-i Pîri Osman
 El bağladı gâzî-i serefrâz
 Dervîş kelâma etti âğâz:
 "Evlâd! Şu kâinâtı seyret
 Âlemde gam-ı hayâtı seyret
 Karşında duran cibâl-i âlî
 Bir vakit oluyordu kanla mâlî
 Peşinde akan şu nehr-i enver
 Oldu nice kahramâna makber
 Bir vakit şu vâdi-i letâfet
 Baştan başa oldu pür kıyâmet
 Her şey değişir, bu bir cihândır
 Yâhut bize dâr'el-imtîhândır
 Dersen ki: Nedir bu ser müphem
 Sorma bana çünkü bende bilmem
 Zannetme fenâyâ aklım ermez
 Heyhât! Hudâ'ya aklım ermez
 Her sırrı velehersân-ı ümmet
 Her şey değişir, niçin bu hikmet
 Sorsan bunu zât-ı izzetinden
 Derler sana sorma hikmetinden
 Her şey oluyor fenaya mülhak
 Bir nâm kalır cihânda mutlak
 Gel sen de adâletinle al nâm
 Ertuğrul'a benze beynel selâm
 Mazlûmları edip himâyeye
 Ukbâda da eyle kesb-i pâye
 Haydar gibi sende muteber ol
 Haydar gibi bir er oğlu er ol
 Fırka-i güle azîmet et cihâda
 Ceddin gibi başla infirada

Şemşîrini çek, cihânı fethet
 Şânın ile âsumânı fethet
 As tîğini arşa, berk uyansın
 Şemşîrine baş kesip utansın”
 Vicdânına hükm edip o elhân
 Müstağrak-ı hayret oldu Osman
 Âzâde olunca hayretinden
 Gördü gidiyor o pîr-i rûşen
 Avdet ediyordu hiss-i hayret
 Etti yine hayretiyle avdet
 Sordu onu ol sûtûde etvâr
 Oldu bu cevap ile haberdâr:
 “Bir zât ki mecmu-ı meâlî
 Nâmı edebâli, gönlü âlî
 Bir şeyh-i azîm pür fazîlet
 Bir şeyh-i azîm pür kerâmet
 Gir gönlüne mecmu’ül hükümdar
 Ezcümle duâsı pek muesser
 Ezcümle güzide-i tavâif
 Ezcümle cenâb-ı hakkı ârif
 Ezcümle tevâzuyla meşhûr
 Ezcümle taltifiyle mezkûr”
 Vaktâki bu söz hitâm buldu
 Osman Bey o zâta âşık oldu
 Gâhî giderek duâ alırdı
 Bir rütbe-i îtilâ alırdı
 Eylerdi o ârife riâyet
 Eylerdi o ârifi ziyâret
 Gördükçe onu safâ bulurdu
 Gâhî gece kaldığı olurdu

3

Gelmişti evâil-i haziran
 Bir şeb yine oldu Mîr Osman
 Nezd-i edebâlîde misâfir

Ol şeyh-i kerîm pür müessir
 Osman Bey'e kıldı çok nasihat
 Etti onu hisse-mend-i hikmet
 Vaktâki şafak tebâüd etti
 Vaktâki sükûn-ı leyl bitti
 Hûrşîd-i ziyâ-feşân uyandı
 Sabah oldu, o kahramân uyandı
 Bir revzen önünde hayret-efzâ
 Hûrşîdi eder iken temâşâ
 Birdenbire oldu kalbi lerzân
 Mahkûm teessür oldu Osman
 Bir neyyiri âsumânda gördü
 Bir neyyiri hândânda gördü
 Kaldı nazarında âsumân hiç
 Bir nûr-ı vücûdun etti tehyiç
 Bir mâh, şafak yanaklı duhter
 Gün yüzlü, seher gülüşlü dilber
 Dünyâda da bir şafak yaratmış
 Övmüş de cenâb-ı hak yaratmış
 Bir kır çiçeği, fakat rebî'i
 Pejmürde eda, fakat tabî'i
 Envârına sad tebârekallah
 Etmiş onu pek mübârekallah
 Baktıkça o hâle Mîr Osman
 Kalbinden ederdi âh û efgân
 Serdarı, yiğit civânı seyret
 Gel şimdi o kahramânı seyret
 Osman'da tükendi tâb û tâkat
 Kaldı biri yanda gâlibiyet
 Evvelce onu hayâl sandı
 Bir bârika-i cemâl sandı
 Sonra tutuşunca kalb-i zârı
 Gördü dil içinde ol nigârı
 Sayd eyledi gönlün ol dilârâ

Sayyâd iken oldu sayd-ı sevdâ
 Baktı o gazâl-ı hoş hırâme
 Kendi ayağıyla düştü dâma
 Bâlâyâ nazar edince duhter
 Gördü onu oldu ra'ş-e-âver
 Mânend-i ümit kaçtı gitti
 Gözlerde fakat tekâbü'l etti
 Her bir bakış oldu şu'le-âver
 Ol şu'le ile tutuştu diller!
 Kimdir dersin o dürr-i meknûn
 Şeyhin kızı, yani Mâl Hâtûn
 Ol şeyh-i dil âşinâ-yı û rûşen
 Çıkmıştı selâmlığa haremden
 Osman Bey'i gördü hayli mahzûn
 Hayret arasında hüzne meftun
 Esbâbını sormadı o hâlin
 Osman'daki hüzn-i zî-mâlik
 Esbâbını anlamıştı ammâ
 Her vechle sormamaktı evvelâ
 Osman yine yurda avdet etti
 Sayyâd gelip, şikâr gitti
 Yolda gidiyorken etti bir âh
 Tefsîr olunaydı âh cân-gâh
 Dünyâyı o âh ederdi ebnâ
 Ezcümle bu şi'r olurdu peydâ:

Hevâ-yı sayd eyle sahrâları ettikçe bin mesken
 Görürdüm, her gün istimdâd ederdi şîrler benden
 Olurken nâvkem her girdiği yerden sadâ-efken
 Şikâr-ı tîr-i ışk oldum cihânı sayd ederken be
 Gel ey âhû bakışlım gel! Benim sayyâdım oldun sen

Vururken âlemi destimdeki şemşîr-i şâhâne
 Şehenşâh-ı muhabbet başladı hükmetmene câna

Vuruldu tâ gönülden bir nigâh ettin garibâne
 Şikâr-ı tîr-i ışk oldum cihânı sayd ederken ben
 Gel ey âhû bakışlım gel! Benim sayyâdım oldun sen

Nasıl ateş-feşândır bakmadın tîğimdeki renge
 Nigâh ettin de bir kirpik sûz şele başladın cenge
 Nice hükmeyledin gönlüm gibi bir şânlı evrenge
 Şikâr-ı tîr-i ışk oldum cihânı sayd ederken ben
 Gel ey âhû bakışlım gel! Benim sayyâdım oldun sen

Cihâna baş eğer mi böyle bir merd-i cihân söyle
 Esîr-i âfitâb-ı hüsn olur mu kahramân söyle
 Niçin kurdun bu damı ey gazâl hüsn û ân söyle
 Şikâr-ı tîr-i ışk oldum cihânı sayd ederken ben
 Gel ey âhû bakışlım gel! Benim sayyâdım oldun sen

Yakub dil bir cenne-i müşaiillerin sûr-ı hümayûn et
 Eğer ister isen cân yurdunu müstağrak-ı hûn et
 Biraz müjgânının mızraklarıyla kalbi memnûn et
 Şikâr-ı tîr-i ışk oldum cihânı sayd ederken ben
 Gel ey âhû bakışlım gel! Benim sayyâdım oldun sen

Duysaydı bu şi'ri Mâl Hâtûn
 Elbette olurdu hüzne meftun
 Bir cezbe ile ederdi feryâd
 Eylerdi o da bu âhı irâd:
 Yaralar aldı dil gam-ı figenim
 Navek-i aşka nişân oldu benim
 Acaba kale mi sandı bedenim?
 Bir yiğit gönlümü fethetti benim
 Zor bâzûsına, tedbirine bak
 Şöhret-i şiddet şemşîrine bak
 Şiddet-i pençe-i teshîrine bak
 Bir yiğit gönlümü fethetti benim

Gönlümün zabtına yokken imkân
 Geldi Ertuğrul'un oğlu Osman
 Kişver-i fikrimi kıldı tâlân
 Bir yiğit gönlümü fethetti benim
 Etti ol Rüstem sâhib-i şemşîr
 Beni bir tatlı esâretle esîr
 Âh vîcdânımı kıldı teshîr
 Bir yiğit gönlümü fethetti benim
 Söyleyin tîğini assın beline
 Beni dünyâ gibi alsın eline
 Zülfünün cân vereyim bir teline
 Bir yiğit gönlümü fethetti benim

4

Osman'da bir iğbirâr vardı
 Gönlünde bir inkisâr vardı
 Ol cilveli, nâzlı şehlevendi
 Bir hayli düşündü, pek beğendi
 Derdi: "Aceb istesem verir mi
 Kabûl mü bu izdivaç der mi?"
 Gâhî yine tekyeye giderdi
 Defî' gider o melâl ederdi
 Her köşede bir hayâl arardı
 Bir bârika-i cemâl arardı
 Ol dur sadeşîn-i ismet
 Kılmış idi ihticâba râğbet
 Ol nâzlı güzel görünmüyordu
 Hûşîd-i emel görünmüyordu
 Bir gün dedi hiddet içre Osman:
 "Ceddim oluyorken Oğuz Hân
 Ertuğrul'a hak cihân verirken
 Bir ben gibi kahramân verirken
 Vermez mi bana o dürri dervîş
 Âtîsini eylemez mi dervîş
 Ben isteyeyim de vermesin o

Allah bilir fenâ olur bu!”

Bu fikr ile eyledi azîmet

Gördü onu şeyh-i pür fazîlet

Bildi bu geliş tehî değildir

Mutlak sebebi nezâ’ı dildir

Bâisdi bu hâl-i iltifâta

Şeyh oldu sebab-i muhâverâta:

Edebâlî

Söyle ne içindir oğlum Osman

Çehrende nişân-ı gam-nümâyân?

Osman

Zannetmeyiniz ki mihnetim var

Şeyhim! Ne kadar meserretim var

Edebâlî

Hayr olmalı mutlaka bu hâlet

Osman

Sizde olunuz bu hayra âlet

Geldim size karşı ilticâya

Evlâdınız olmağa recâya

Edebâlî

Dehre yeniden gelirdim elhak

Olsam bu saâdete muvaffak

Osman

Ey şeyh! Benimdir ol saâdet

Damâdınız olmağa liyâkat

Ger var ise bende kıl mürüvvet

Hoşnut ola sâhib-i şerîat

Edebâlî

Mümkün mü olur bu ey dilâver!

Küfvün olamaz senin o duhter

Osman

Küfvüm olamaz mı? Pek acâyib!

İşte bu söz ağreb-i el-gârâib

Bilmez misiniz benim sülâlem

Şâhân-ı cihâna oldu tev'em?

Edebâlî

Bak işte bunun için olmaz ey mîr!

Derviş kızıdır o, sen cihângîr

Rütben senin ol kadar büyüktür

Nisbetle ona kızım küçüktür

Osman

Siz hükmediniz buna efendim

Ey şeyh! Garîb û müstemindim

Edebâlî

Gir âşık isen, tahammül eyle

Bul lâyıkmı tehhül eyle

Kâbil olamaz bu, etme ısrar

Âlemde kızım gibi neler var!

Âşık yine derd û hüzne daldı

Buhrân-ı azîm içinde kaldı

Ettikçe bu arzûyu tekrar

Şeyh eyledi mesleğinde ısrar

Yalvardı cenâb-ı müsteâne

Etti pederinden istiâne

Heyhât! Bu kere şeyh heyhât

Ertuğrul'u da edince iskât

Osman dedi: "Şân benim içindir

Ol gonca dehân benim içindir

Ahdeyledim almağı o mâhî

Azmimde muzaffer et îlahî!

Ahdeyliyorum durûğ-ı bilmem

Nâmerdim eğer nükül edersem!"

Gûş etti bu ahdı şeyh dâna

Bî-çâre kızı işitti hatta

Her hâlini kıldı aşka şâhid

Belki bu figâmı oldu vârid:

Muğber-i nigâhın pür gazab, çehren celâdet-i intimâ
 Şemşîr elinde pek mühib görmekteyim her şeb seni
 Fetheyledin de almadın gönlüm gibi bir kaleyi
 Sînemdeki evrenge bak Allah için gel al beni!

5

Osman, o şecâat-ı mücessem
 Sevdâya zebûn olunca ol dem
 Vazgeçmek için bu derd ü gamdan
 Sevdâ denilen garîb almadan
 Akrâmı çok ettiler nasihat
 Sonra bu cevaba geldi nevbet
 Hiç yok mu peyâm o dilsitândan
 Serden geçerim de geçmem ondan
 Akrâmı içinde vardı âğyâr³
 Vazgeçmesini ederdî ısrâr
 Osman Bey'e karşı hâifâne
 Serdeyledi şöyle bir bahâne:
 "Alma kızını sakın o pîrin
 Sen beysin o malıdır fakirin"
 Çoktan beri derdi ol musîbet
 Osman Bey'in aşkına: İsâbet!
 Fikri ne çabuk tebeddül etti
 Bir başka tarîka doğru gitti
 Vardır sebebi: O da tutuldu
 Ol mâha kulaktan âşık oldu
 Hatta o da oldu nâle hevâhı
 Şeyhe gidip istedi o mâhı
 Reddetti onu o şeyh-i dânâ
 Reddeylemek istemezdi ammâ
 Sonra ola çıktı pek pişmân
 Hazırdı yanında Mîr Osman
 Âğyârını fark edince âşık

---

³ Eskişehir Bey'i

Bu mesleği görmedi muvafık
 Âğyârını sözle kıldı teyât
 Hâin olunur mu sözle tedîb
 Bir gün o rakîp diye seyret
 Gûş etti ki ol emir-i devlet
 Etmiş onu her sözüyle tahkîr
 Âlâm hasedden oldu dilgîr
 Bir gün o şecâat-ı mücessem
 Osman, o dilâver-i muazzam
 Ol zât-ı celîl pür müessir
 Olmuş idi bir beye misafir⁴
 Akşam gelip sular karardı
 Yanında da Gündüz Alp vardı⁵
 Ol beyle müsâhabet ederken
 Etvârı hemen değışti birden
 Al vurdu o demde tîğе, zirâ
 Hâriçte diriltti oldu peydâ
 Gelmişti rakîb-i fitne perver
 Harman Kayâ tekfuru berâber
 En önde durur rakîb-i nâdân
 Efrâdı da arkasında pinhân
 Kimdir ki cesâret öyle olsun
 Kancıklık olursa böyle olsun
 O sâhibine diyordu murdâr:
 “Osman’ı esîr eder bu serdâr!
 İşte sana eyledim ya tefhîm
 Osman’ı bize gül ile teslîm!”
 O sâhibi derdi:” Olmaz olmaz!
 Hânemdeki şîrler tutulmaz!
 İnsan bu işе olur mu kâdir
 Teslim edilir mi hiç misâfir!”
 Osman dedi Gündüz Alp’a “ey er!

---

⁴ İnönü Beyi.

⁵ Birâder-i Şecâat Küsteri.

Şemşîrini çek de gel berâber
 Erlik ne demekmiş anlaşılsın
 Ertuğrul'un oğluna şaşılısın
 Bir duhtere sayd olan cihângîr
 Bir orduyu eylesin de tetmîr
 Bir hârîka-i cihân görülsün
 Osman gibi kahramân görülsün
 Ceng oldu bize cihânda sanat
 Çarpışmalıyız budur şecâat
 İnsanlara serfirû mu eyler
 Dünyâ ile çarpışan dilâver
 Pençemde zebûn olurken âlem
 Azdır ne kadar tefhir etsem!"
 Meydan okumak için serâser
 Çekti kılıcı iki Gazanfer
 Evvelce hücûm etti a'dâ
 Birkaç kişi oldu hak pîrâ
 Düşmanda görünmemişti ricat
 Geldi iki kahramâna nevbet
 Meydana çıkıp cenâb-ı Osman
 A'dâsını eyledi perişân
 Kanlar arasında bir dilâver
 Bir elde kılıç, bir elde hançer
 Şemşîrlerindeki çakâçâk
 Eflâkî bile ederdi sadçâk
 Vaktâki yakınlaşırdı bir er
 Bir bârika parlâtırdı hançer
 Vaktâki uzaklaşırdı bir şîr
 Bir sâika indirdi şemşîr
 Gör şîr azîmi şân içinde
 Osman'daki pençe kan içinde
 A'dâ da tükendi tâb û tâkat
 Geldi o zaman zaman ricat
 Cansızları düştüler mezâra

En cânlısı başladı firara
 Gûş etti bu cengi şeyh ekber
 Âğyârı kırıldı, oldu muğber
 Hiç durmadı Fırat nefretinden
 Ayrıldı onun hükümetinden
 Ertuğrul'a geldi ilticâya
 Şu vechle başladı ricâya:
 "Bir yer bana ver aşiretinden
 Bir köşe yeter fakire mesken"
 Ertuğrul o zâta etti hürmet
 Bir hânede eyledi inâyet
 Derviş o yerde zikre daldı
 Ertuğrul aşiretinde kaldı
 Gûş etti bu cenge Mâl Hâtûn
 Kalben ne kadar da oldu memnun
 Gelseydi lisâna hissi ol ân
 Eylerdi şu âferini îlân:

Şemşîrinin ucundan kan ağlıyor rakîbân
 Ey Rüstem-i zamane, ey kahramân-ı devrân!
 Ey neyyir-i cihângîr olsun hezâr tahsîn
 Nâm-ı azîmin etti her âlemi dırâhşân

6

Bir şeb o civân pür me'ser
 Oldu Edebâlî'ye misâfir
 Bir himmed mi vardı onda derviş
 Her hâletini ederdi derpiş
 Bir pîr-i edip, sâhib-i irfân
 Turgut denilirdi beynel âkrân
 İşte o gece o şanlı server
 Turgut ile oldu da berâber
 Aşk üstüne hayli sohbet etti
 Hevâb âlemine süzüldü gitti
 Derviş orada henüz bîdâr

Zikretmeye dâima heveskâr
 Birdenbire kahramân-ı devrân
 Açtı gözünü, vücûdu lerzân
 Turgut dedi hayrola ne oldun
 Ey hazret-i kahramân! Ne soldun
 Osman dedi “Olmadım mı bîdâr
 Söyle bana ey sûtûde etvâr
 Rûyâ o kadar olur mu müthiş
 Dehşet mi aceb tecessüm etmiş
 Rûyâ o kadar olur mu âlî
 Hâlâ görüyor muyum o hâlî?
 Rûyâ ne demektir etti derpiş
 Açtı şu muhâverâtı derviş:

Derviş Turgut

Söyle bana hayrola bu rûyâ

Osman

Sînemde olurdu sanki peydâ
 Heybet ile bir nihâl-ı âlî
 Örtter idi dalları cibâli

Turgut

Ben dinliyorum amân devam et
 Ben dinliyorum amân tamam et

Osman

Altından akardı ol nihâlin
 Dert ırmağı bahr-ı zevâl Celâl’in
 Sahrâ o zaman ayân olurdu
 Sahrâya akıp nihân olurdu

Turgut

Rûyâ ne kadar güzel! Nihâyet?

Osman

Baktım ki o demde pür mehâbet
 Dallar bükülürdü mesel-i şemşîr
 Etmiş gibi rüzgâr te’sîr
 Sûrat ile her biri giderdi

İstabil'a doğru meylederdi

Turgut

Ey mîr! Ne oldu sonra söyle?

Osman

Dallar giderek nihâyet öyle

Bir noktada buldu gayrı pâyân

Gittikçe uzakta oldu pinhân

Turgut

Tebrik ederim! Büyük beşâret!

Osman

Karşımda göründü pür mehâbet

Bir nûr içinde hazret-i şeyh

Korkuttu beni mehâbet-i şeyh

Turgut! Acaba uyanmadım mı

Hâlâ ben o hâle kanmadım mı?

Rûhum ediyor onu temâşâ

Pîş-i nigehimde işte hâlâ

Bak koynuma girdi görmedin mi

Allah bana verdi görmedin mi

Turgut

Ol dem ne kadarda dehşet-efzâ

Âğûşunuza giren ne deryâ

Osman

Koynundan o şeyhin oldu peydâ

Bir bedr-i latîf pertev-efzâ

Birdenbire gördüm işte ol mâh

Âğûşuma geldi girdi vallah!

Turgut

Müjde! Sana sad hezâr müjde

Ey server-i rüzgâr müjde

Müjde sana müjde ey dil-i âgâh

Müjde! Olacaksın işte bir şâh

Koynundaki mâhı bilmedin mi

Ol nûr îlahî yılmadın mı?

Cânânın odur emin ol Osman
İhsân edecek cenâb-ı yezdân!

Osman

Ey pîr! Amân amân ne dersin?

Turgut

Artık buna şüphemi edersin
Yoktur amânı zamanı artık
Ben gitmeliyim, budur muvâfık
Turgut dedi böyle çıktı gitti
Bâb-ı hareme azîmet etti
Bir zâtta eyledi refâkat
Hâtûnu hafiyen etti davet
Vechinde ayân server û şâdı
Oldu bu muhâverâta bâdı:

Turgut

Ey ismet-i mücesseme gûş et biraz beni
Osman esîrin oldu bu hâlet sevaptır
Varsa senin de aşkın ona ben vekilinin
Şer’i nigâhınız dahi olsun sevaptır!

Mâl Hâtûn

Lâyık mıdır bu câriye Osman’a söyleyin
Ben zerreyim o mîr ise bir âfî tâbdır
Emr-i Hudâ ile beni davet mi eyliyor
Gerçi bu söz muvâfık dîn û kitaptır

Turgut

Bilmem niçin kodun bu söze “gerçi” kaydını
Bilmez misin muhabbetini ol dilâverin
Lutfet, icâbet eyle zaman geçmeden henüz
Tahsîl kıl rızâsını yezdân-ı ekberin

Mâl Hâtûn

Ben neyleyim müsaade etmez ise peder
Lakin bilir müsaade sen şer’i enverin
Söyle cenâb-ı şeyhe bağışlar ise beni
Olsun esîresi dil zârım o serverin

Turgut

Artık onun rızâsını tahsîle yok zaman
 Hakkın bu işte cilve-i hayret fezâsı var
 Allah bağışlamış seni rûyâda ol ârâ
 Takîp eder misin beni? Hakkın rızâsı var

Mâl Hâtûn

Bir hiss-i manevi dilimi eyledi zebûn
 Rûhumda âsumâna teveccüh hevâsı var
 Gönلüm itâat etmeli Allah'ın emrine
 Şer'i mübine hürmeti var, ibtilâsı var
 Osman biri yanda hayret-efken
 Kaldı helcân içinde birden
 Birin bire çünkü bâb açıldı
 Her köşeye nûrlar saçıldı
 Turgut gelirdi önde memnûn
 Takîp ediyordu Mâl Hâtûn
 Müstağrak-ı neşve oldu Osman
 Kaldı bu garîp hâle hayrân
 Gördü gelişin o hoş hırâmın
 Hissetti lüzumunu kıyâmın
 Lâl oldu okundu Mâl Hâtûn
 Kalben ne kadar olurdu memnun
 Oynardı yürek muhabbetinden
 Titrer idi lîn heybetinden
 Bir kimsecik olmadan haberdâr
 Turgut işi şeyhe etti ihbâr
 Geldik de o şeyh pür fazîlet
 Geldi ona da kemâl-i hayret
 Turgut dedi: Söyleyimde hâlî
 Siz hükmediniz ala't-tevâlî
 Dinle sözümü, yalan değildir!
 Şeyhim duracak zaman değildir
 Osman Bey'i sende eyle tebrîk
 Hem eyle bu duhter-i güle teşrik

Rûyâda erişti eyle hayret
 Osman Bey'i manevi beşâret!
 Bir hâtîme çek şu ızdırâba
 Aktet bu nigâhı, ayır sevâba

Edebâlî

Turgut ne diyorsan öyle söyle
 Hayrette misin? Olur mu böyle?

Turgut

Bir kere tasavvur eyle yâhu!
 Gâib olacak zaman mıdır bu?
 Bir bedr-i latîf pertev-efşân
 Koyundan olup seng-i dırahşân
 Osman Bey'in ol meh-i melâhat
 Âğûşuna eylemiş dehâlet
 Ol mâh değil midir bu duhter
 Artık buna şüphe mi ederler
 Çıkmış iken o şâh-ı sînesinden
 Dünyâyı ihâta eylemişken
 Tabîr ile iştigâlî terk et
 Devlet diyor o şâha derk et
 Rûyâ buna etmese delâlet
 Eyler mi idim bu hâle cüret
 Sihriyetiniz yarın duyulsun
 Nîrin ederim! Mübârek olsun
 Etsen bu münâsebetle şâyân
 Âkrânına iftihâr her ân

Edebâlî

Turgut! Bu lâkırdılar becâ mı

Derviş Turgut

Şeyhim! Bu mukâbele revâmı
 Aşka iki dil itâat etmiş
 Yekdiğerine muhabbet etmiş
 Râzı mı olur bu şiddete hak
 Kâbil midir onları ayırmak

Şimdi olacaklar işte vârid
 Hâr-ı ceddede bekliyor dû şâhid
 Allah’a ricâ zamanıdır bu
 Ey şeyh duâ zamanıdır bu
 Takdîs-i reh Hudâ’ya başla
 “Âmin” diyelim duâyâ başla
 Şeyh eyledi fikri üzere ısrâr
 Turgut da cenâb-ı şeyhi icbâr
 Ol şeyh-i azîz en nihâyet
 Bir veche o emr-i şeriat
 Kaldırdı iki elin semâyâ
 Herkes ile başladı duâyâ
 Âlem bunu gördü pek muvâfık
 Cânânına nâil oldu âşık
 Rûyâsını lûtf-i hak teâlî
 Devlet ile etti âşikârâ
 Ol şîr-i cihânı kudret Allah
 Çok geçmedi, kıldı bir şehenşâh
 Geldi bu neticeden cihâna
 Orhan gibi bir şeh-i yegâne
 Kıldı o şehenşeh-i keremkâr
 Bir vaka-i şâirâne-i ihzâr
 Yer kalmadı da sahifelerde
 Yazdım onu başka bir eserde

(Kasbâr Matbaası)

3.1.3. Sultân Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân

Sâye-i Hazret-i Sultân Hamid Gâzî
 Eyledi âlemi müstağrak envâr-ı kerem
 Rûz û şeb pertev ilhâm-ı Hüdâvend ezel
 Kalb-i pür nûr hümâyûnunu kılsın harem

Nâzmı: Mehmed Celâl

Dersaadet

Maârif Nezâreti Celilesinin Ruhsatıyla tab olunmuştur.

(Kasbâr Matbaası) Bâb-ı Âlî Caddesinde Numara: 25

Sahib û Nâşiri: Kirkor

1308

Mukaddime

“Sultân Osman Gâzî” unvânıyla neşrettiğim kitabın ifâdesinde Sultân Orhan Gâzî Hazretlerinin keriminle izdivacını Abdurrahman’ın hem bir gönül hem bir kale fethetmesini vesaireyi hâvî manzûmelerimin birer birer kârîne-i arz olunacağını vaad etmiştim. İşte o vaadimi ifâye başlıyorum.

18 Şubat 306

Mehmed Celâl

Sultân Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân

1

Olunca Hazret-i Osman Gâzî
 Selâtin cihânın serfirâzî
 Münevver kıldı taht-ı az û şânı
 Cihângîr oldu, fethetti cihânı
 Tâmin eyledi Osmanlı nâmı
 Yazıldı arşa nâm-ı ihtişâmı
 Çoğaldı kahramânân aşîret
 Ne heybetli ne şanlı bir hükümet!
 Gelince şevke Gâzî Abdurrahmân

Gazâ sahrâsını eylerdi rahşân
 Edip Akça Koca dünyâyı tehdîd
 Kıldardı darbe-i şemşîri teşdîd
 Temâşâ eyle bir heybetli şîri
 Cihân oldu Konur Alp'in esîri
 Görürdü Turgut Alp'i her gün asker
 Belinde bir kılıç, destinde hançer
 Olurdu gâlibi her kahramânın
 Birâder zâdesi Osman Hân'ın
 Düşün ulviyetin ol şehriyârın
 Yolunda padişah kâmkârın
 Fedâ-yı cân ederdi kahramânlar
 Şehâdet teşnesi olmuştu cânlar
 O dem ki lerze-nâk etti cihânı
 Yanında var idi bin kahramânı
 Biri bin düşmanı lertzân ederdi
 Bini bir âlemi tâlân ederdi
 Olunca bir aşiret-i devlet öyle
 Müverrih-i iftihâr etmez mi böyle:

Nâmını târihte merd-i cihângîr eyledin
 Zâl'ı yaktın, Rüstem'i mağlûb-ı şemşîr eyledin
 Şark û garbı berk-i şemşîrinle tenvîr eyledin
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin

Verdi hayret âleme nûr-ı şekve-i devletin
 Oldu reşk-endâz-ı illiyine nûr-ı satvetin
 Safha-i târihi tezyîn eyledi ulviyetin
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin

Eyledi sâyende işte îtilâ Osmanlılar
 Oldu her gün mazhar lutf-i Hudâ Osmanlılar
 İftihâr eyler seninle dâima Osmanlılar
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin

Benzemez cengin senin her kahramân cengine
 Baş keserdi âsumân şemsîrinin âhengine
 Bahş-ı revnak eyledin âlemde şân o rengine
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin

Nâmını mahvetti şânın ki kubâdan kayserin
 Var mı görmüş mislini ey kahramânı leşkerin
 İşte târih, işte icraâtı İskender'lerin
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin

2

Teâlî eyledi Sultan Osman
 Adûlar reşk ile oldu perişan
 Hasetten etti her tekfur adâvet
 Mîhâl eylerdi ispât-ı sadâkat
 Adûlardan biri hürmet ederdi
 Ona arz-ı ubûdiyet ederdi⁶
 Onun hürmet değildi fikri ammâ
 Ederdi berk-i tîğinden temâşâ
 Gelip pâ-y-ı şehenşâha kapandı
 Biraz nezdinde emniyet kazandı
 Gidince yaylağa sultan devlet
 Ona eylerdi eşyasını emânet
 O esnada zenân-ı fırka-i Rûm
 Safâdan, şevkten olmuştu mahrum
 Görürdü zevcini her zevce mağlûp
 Olurdu leşker Osman'a meclûp
 Nice kız var ki hep Osmanlı sevmiş
 Cenâb-ı aşka etmişler perestîş
 Tekâbül etse bir duhterle bir er
 Muhabbetle olurdu kız müsahhar
 Ferâmûş eyleyip de kâinâtı

---

⁶ Bilecik Tekfuru

Ederdi arz-ı gam bir vecihâtı
 Bunu zabt etmemiş târîh ammâ
 O sözler böyle bir kıt'a oluryâ:
 Gamzesi, ebrûsu, müjgânı ne işler açtı âh
 Hançeri, şemşîri, tîri kanlı aldı gönlümü
 İltifât etsin bana, olsun fedâ hayretim
 Ben esîrim bir yiğit Osmanlı aldı gönlümü

3

Gurûb etmişti mihr-i âlem-ârâ
 Tulû' etmişti mâh-ı şu'le-efzâ
 Donanmıştı semâ ahterleriyle
 Bezenmişti zemîn dilberleriyle
 Semâ-i encüm ile envâr içinde
 Zemîn-i eşcâr ile ezhâr içinde
 Nesîm estikçe titrerdi çiçekler
 Fısıldarlardı gülşende perîler
 Bu parlak şebde pür şevk-i letâfet
 Mîhâl çekmiş idi akrâna ziyâfet
 Bu külfet duhterin tezevvüc içindi
 Çiçeklerle onu tetevvüc içindi
 Donandı meclis-i mestâne gâyet
 Mîhâl açtı şu yolda bir de sohbet

Mîhâl

Eder Osmanlılar her gün terakkî
 Tedenniden kırlar hep tevakkî
 Yiğittir her biri mânend-i Rüstem
 Nasıl etmez bu hâle gıpta-i âdem
 Yiğitler var ki hoşlanmaz cefâdan
 Aman dersen âmin ol her belâdan
 Eder Osmanlılar her gün teâli
 Himâye eyliyorlar arz û mali

Bilecek tekfurı

Nedir kastın bu sözlerden beyân et
Merâmın gizlimi söyle ayân et

Mîhâl

Merâmım eylemek arz-ı itâat
Ki mahvolsun-ne lazımdır?- adâvet
Beş, on kere biz olduk da mahârib
Yine Osmanlı ceyşi geldi gâlib
Düşünme öyle hakkım yok mu söyle
Hudûdu ettiler tevsî böyle
Edersen bizi eğer terk-i adâvet
Bizi her askeri eyler siyânet

Bilecik tekfurı

Daha müthiş olur demde ahvâl
Bizim efrâdımız islâma meyyâl
Görüp islâmı burc-ı îtilâda
Severler onları bizden ziyâde
Kalır dehşet içinde cânımızda
Sever Osmanlıyı nisvânımızda

Yâr Hisâr tekfurı

Buda doğru, Mîhâl de haklıdır pek
Barışmazsak fenâdır harbe gitmek
Buna bir başka tedbîr eylemek var
Bugünden etmeli Osman'a ihbâr
Ki lutfun merhamet etsinde serdar
Tenzîl eylesin gelsin düğün var
Bulunsun bir refikin davetinde
Kızım Nilûfer'in cemiyetinde⁷
Refikânı yanında olsa âlâ
Kolaydır bağıteten etmekte ifnâ

---

⁷ Bilecik Tekfurı ile izdivâç edecekti.

Bizi istilâ ederdin şeşcihâtı
 O demde titretirdin kâinâtı
 Yakındır yaylağa gitmek zamanı
 Kalır cengâverânın bizde kânı
 Mîhâl kim sâdık devletti gâyet
 Bunu kıldı şehenşâha hikâyet
 Bu fikre padişah-ı satvet-ârâ
 Biraz güldü, fakat pek şiddet-efzâ
 Dönüp kırk tane şanlı kahramâna
 Şu emri etti îtâ gâlibâne:
 “Takrib eyledi yaylak zamanı
 Gidip teslim edin tekfura kânî
 Edilsin iltizâm ol demde sürat
 Tebdil eylesin tur û kıyâfet
 Kadın esvâbı giysin her dilâver
 Adûlar da bu yolda hud’a ister
 Kılıç, kârgı, cesâret, hiss-i satvet
 Hazîne olmalı bundan ibâret
 Olun dahil hisâra sonra birden⁸
 Çekilsin hasma tîğ-i ateş-efken
 Düğün davetçisi gelsin, isâbet
 Ona zâhir de lazımdır icâbet!”

4

Düğün davetçisi geldi nihâyet
 Cenâb-ı padişahı etti dâvet
 Dedi Osman, o dehrin karhamânı
 “Yakındır yaylağa gitmek zamânı
 Mukarrerdir yarin etmek azîmet
 Hazînem sizlere olsun emânet!”
 Bunu vaktâki davetçi işitti
 Meserretle koşup tekfura gitti
 Alıp cenk erlerin bir veche fermân

---

⁸ Bilecik Hisârı.

Azîmet eyledi Sultan Osman
 Yine bir başka fırka bir bu gâzî
 Tutup bekler idi ol serfirâzı⁹
 Hisâra girdiği anda hazîne
 Göründü tîğ-i Osman hasm-ı dîne
 Bıçaklar çekti ol er oğlu erler
 Duyuldu nağme-i Allah'ı Ekber
 Muhâfızlar firâr etti mezâra
 Ne şânlı şîrler doldu Hisâra
 Hisârı ettiler bu mülke ilhâk
 Dikildi bir cenne-i bir kanlı sancâk
 Levâ-ı şân idi dünyâyâ karşı
 Temevvüc eyledi a'dâyâ karşı
 Bu gâzada saf tutan asker içinde
 Azyû harb hûn-âver içinde
 O gün Osman'ın oğlu Mîrâver Hân
 Kumandandı, ederdi emr-i fermân
 Henüz açmıştı ol şevket şîârı
 Hayâtın on ikinci nevbahârı
 Giderdi, iş açardı hasma tîri
 Nasıl gördün mü ol şîr oğlu şîri
 Hücûm etti bu hâli gördü a'dâ
 Çekip şemşîrini ol satvet-efzâ
 Ederdi âlemi lerzân yerinden
 Savâik yağdırırdı hançerinden
 Gelip imdâdına Sultan Osman
 Kalan düşmanları etti perişân
 Fakat Orhan'daki ef'âlî seyret
 O mihr-i âlem iclâli seyret
 Elinde tîği lerzân pür mehâbet
 Tecessüm eylemiş gûyâ şecâat
 Kaçardı sınıf-ı a'dâ heybetinden

---

⁹ Çakır Pınarı Yolu Üzerinde Kaldıralık Boğazı

Cihân titrerdi berk-i dehşetinden
 Cihângîr olmak isterdi cihângîr
 Hücûm eyler idi mânende-i şîr
 Mihâlinden de yoktu ihitrâzı
 Serefrâz-ı cihân, bir şanlı gâzî
 Şehenşâh-ı cihân ol hâli gördü
 Önünde gürleyen ikbâli gördü
 Belâdan etmek isterdi sayânat
 Fakat etmezden ol aslan-ı itâat
 Dem heycâyı hûn-efşân görürdü
 Serâpâ âsumânı kan görürdü

5

Demâdem askeri oldukça makhûr
 Belâ-yı inkırâzı gördü tekfur¹⁰
 Alıp Nilûfer'i meydana çıktı
 Fakat zanneyleme merdâne çıktı
 Dedi akrânına: “Ey kahramânlar
 Fedâ olsun benim uğrumda cânlar!
 Husûsuyla nişanlımdır bu duhter
 Sizde arzınızdır, dikkat ister
 Sakın a'dâya karşı etmeyin arz
 Sayânat eylemektir en büyük farz!”
 Bu hâle bir bakışta gördü Orhan
 Hücûm etmek için oldu şitâbân
 Uçardı sanki rahşı süratinden
 Güneş söndü gubârın zulmetinden
 Onu bir kahramân takîp ederdi
 İki sayyâd süratle giderdi
 Olurken kalb-i Nilûfer pür-efgân
 Göründü karşıdan didâr-ı Orhan
 Enini, hayreti, havfı bıraktı

---

¹⁰ Bilecik Tekfuru

Cemâl-i Hazret-i Orhan'a baktı
 Onu hafz etmek isterken adûlar
 Uzattı kolların ol şânlı dilber
 Düşüp diz üstüne geldi niyâza
 Bu şi'ri söyledi ol serfirâza:

Bir sâhib-i his û andır Orhan
 Bir bârika-i cihândır Orhan
 Bir sâikadan nişândır Orhan
 Bir dağ gibi kahramândır Orhan
 Şâhenşeh-i mülk-i cândır Orhan

Orhan gibi bende nevcivânım
 Dîdârına karşı bî-tevânım
 Mahvoldu muhabbetiyle cânım
 Kimdir ona karşı kahramânım
 Bir sâhib-i az û şândır Orhan

Şemsîri nasılda şu'le-efşân
 Mânend-i helâl olur dırahşân
 Var mı o kadar şefkate elvân
 Handân yüzü, tîği ağılâtır kan
 Yahşî görünür, yamândır Orhan

Ol server zümre-i eâzim
 Fetheyledi kalbim oldu hâkim
 Sînemde de olsa âh kâim,
 Ol tîğ ile hâkim avâlim
 Ol hüsn ile dilsitândır Orhan

O reng-i dilim serîri olsun
 Nilûfer onun esîri olsun
 Sevdâlıların şehiri olsun
 Cân yurdu nişân-ı tîri olsun

Alsın beni, nevcivândır Orhan

İştitti nâlesin Orhan Gâzî
 Kabule gördü şâyân ol niyâzî
 Meyânından tutup kaldırdı aldı
 Muhâfızlar bu hâle şaştı kaldı
 Görüp Nilûfer'i haşyette ol ân
 Bu sözle tesliyet-i bahş oldu Orhan:

Günahtır yakılır mı ganâyım-ı düşman
 Senin helâkına kâil olur muyum hiç ben
 Bana düşer mi seni eylemek keder-efken
 Sararma; titreme hiç olma muhteriz benden
 Nasılsa pençeme girdin esîrim oldun sen

Bırak şu havfı, edersen babamdan istimdâd
 Onun mürüvveti çoktur eder seni dilşâd
 Eğer müsâade eylerse eylerim âzâd
 Sararma; titreme hiç olma muhteriz benden
 Nasılsa pençeme girdin esîrim oldun sen

Yüzün niçin müteessir, gözün niçin muğber
 Çocukluk eyleme artık! Biraz ferah göster
 Neden bu dâma tutuldun zavâllı Nilûfer
 Sararma; titreme hiç olma muhteriz benden
 Nasılsa pençeme girdin esîrim oldun sen

Senin nişânlını tutmaktı maksadım ammâ
 Seni çıkardı bugün rehğüzârıma Mevlâ
 Hazîn hazîn, müteessir, garîb bakma bana
 Sararma; titreme hiç olma muhteriz benden
 Nasılsa pençeme girdin esîrim oldun sen

Göründü karşıda âram-gâh-ı sultan
 Temevvüc eyleme de bak levâ-ı Osman'ı
 Seni helâk edecek sanma gayrı Orhan'ı
 Sararma; titreme hiç olma muhteriz benden
 Nasılsa pençeme girdin esîrim oldun sen

Refik-i Hazret-i Orhan Gâzî
 Yiğitler, kahramânlar serfirâzı
 Yiğitlikte o da Orhan'a döndü
 Elinde bir kesilmiş baş göründü ¹¹

6

Huzûra çıktı Orhan kan içinde
 Lakâsı ihtişam û şân içinde
 Getirdi Hâmî-i dîn mübeyyene
 Ganâimden değerli bir hazîne
 Refik-i Hazret-i Orhan da girdi
 Ganâimden o da bir şân getirdi
 Görüp Nilûfer'i havf içre sultân
 Bu sözle başladı taltîfe ol ân:

Sultan Osman

Tevahhüş etme yavrum! Eyle râhat
 Seni herkes eder bunda sayânat

Nilûfer

Benim kimdir cihânda destgirim
 Niçin havf eyleyim? Zaten esîrim

Sultan Osman

Hayır, hürriyetin vardır ferîh ol
 Baban ister seni, git müsterîh ol

Nilûfer

Babam isterse mümkün mü azîmet
 Efendim bir esîr oldum nihâyet

---

¹¹ Bilecik Tekfurunun yani Nilûfer'in nişanlısının başı.

Sultan Osman

Mundar durma, ol mesrûr û dilşâd
Esîr oldunsa ettim bende âzâd

Nilûfer

Beni etti esîri mîr Orhan
O da tahlîsimi eyler mi fermân

Sultan Osman

Benim oğlumdur ol merd-i dilâver
O da tahlîsini elbette ister

Nilûfer

Esîr etti beni, bende tutuldum
Nasıl arz eyleyim? Mağlûbu oldum

Sultan Osman

Ona emr eyleyim de etsin âzâd

Nilûfer

Hayır, ey padişah-ı kişver-i dâd
Gönül isterdi bir tatlı esâret
Muvaffak oldu şimdi kıl mürüvvet
Esîr etti beni bak şu bahâdır
Ona bir câriye olsam sezâdır
Bilindi meyli ol nûr safânın
Peyâmı geldi takdîr-i Hudâ'nın
Esîr-i aşk-ı olan şânlı ferîşte
Nişânlandı o gün Orhan'a işte
Geçip birkaç sene cemiyet oldu
Düğün kâşânesi erlerle doldu
O er kim Hazret-i Osman Hân'a
Getirdi kanlı bir baş gâlibâne
Olup mahzûz o gâzî-i serefrâz
Onu bir âfrînle kıldı mümtâz
Sevindi nâil oldu âfrîne
Evet bir âfrîndir bir hazîne!
O dem kim ithâl etmişti Osman
Serîr devlete geçmişti Orhan

Zamanında nice yerler alındı
Sezâdır dense bin kişver alındı
Cenâb-ı Fâtih'in hûrşîd şânı
Serâpâ nûra gark etti cihânı
Ne hâcet şimdi tatvîl makâle
Onun için de yazıldı bir risâle

Son

Kasbâr Matbaası

3.1.4. Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi

Ulviyetidir Hazret-i Sultan Hamid'in
Hûrşîd-i terakkîyi eden böyle nümâyân
Bir nûr-ı ilahî gibi hûrşîd zekâsı
Âfâk-ı kemâlâtı olur şa'saa-efşân

Nâzımı: Mehmed Celâl

Maârif Nezâret-i Celilesinin Ruhsatıyla Tab Olunmuştur.

Dersaâdet

(Kasbâr Matbaası) Bâb-ı Âlî Caddesinde Numara: 25

Sâhib ü Nâşirî

Asır Kütüphânesi Sahibi Kirkor

1308

Mukaddime

Fatih Sultan Mehmed Hân Gâzî Hazretleri asırların nâdiren yetiştirdiği eâzimdendir her sahifesi binlerce müessir-i ulviyetle zînet-efzâ olan târihimizin en parlak, en şanlı levha-i tevkîrinden büyük bir makâm-ı ihtirâmda görülür.

İstanbul gibi, birçok kahramânlar taraflarından fethi ârzû olup da teshîrine muvaffak olunamayan bir şehir-i azîmi fetheden bu padişah-ı zî-şânın ulüvv-i kadar ü meziyyetini-bir dereceye kadar-ifhâm edebilmek için yalnız İstanbul fethini tasvîr eden şu eserin kifâyet etmeyeceği derkârdır.

Fakat şimdilik ittihâz eylediğim meslek, selâtin ü meşâhîr-i Osmaniyemizin her birine ait bir vakayı tasvîr etmekten ibâret olduğundan ve ileride bunların biraz daha tevsî'i ahz-ı âmâldan bulunduğu Hazret-i Fatih'inde sâir-i fütûhât-ı şâhânesinin tahrîri o zamana tâlîk olunmak tabîidir.

Şemşîr-i cihângîriyle Roma târihine hâtime çeken ve irfân-ı hârikuladesiyle envâr-ı maârifî mülkünün her tarafına neşreyleyen Sultan Mehmed Gâzî Hazretlerinin birçok müessir-i iclâli, âsâr-ı âlul âlî o zaman görülecek ve ezcümle âşık-ı meâlî olan tab-ı şâirânesinin:

Zülfünün zincirine bend eyledi şâhım beni

Kulluğundan etsin âzâd Allah'ım beni

Gibi-hakîkate nevâdır edebiyeden ad olunmaya elyak bulunan-eşâr-ı şâhânesi o zaman tezyîn-i ezhân eyleyecektir.

Bir de hüsn-i teveccühlerine îtimât eylediğim bazı refikâ-yı kirâmın tasdik edecekleri ve sûratle yekdiğerini tatîf eylediklerinden anlaşılacağı üzere selâtin izâmın vakâyı kahramânlarını musavver olması hasebiyle kalbimi büyük bir şevk û garâm ile ihtizâze getiren bir hiss-i takdîse tebayet ederek - mücerred o şevk û garâm ve o hiss-i takdîsin emrine itibâ'en - her birini beş, altı günde yazdığım bu manzûmeleri okuyan ve şi'r ile nisbeti olmayan bazı zevât bunların her kıt'asını her beytini, hatta her mısrasını nazar-ı tetkikten geçirip kâide ve şive-i lisânca nekâyıstan biri olmadığını iddiâ ediyorlar imiş!

Zaten bendeniz sâir yazdıklarım gibi, bunlarında nekâyıstan biri olamayacağını bilirim, îtirâf-ı acz ederim. Fakat nekâyıs-cûyân kava'id şûrâsını düşünmelidirler ki o gibi nekâyısı inzâr-ı umûmiye-başka bir tabîr ile-zaman tâyin eder. "Şu böyle olmuş, böyle olmalıydı! Şu kıt'a da insicâm yok!" gibi sözler, ispâtsiz davâlardandır. Davâlarını ispât edemeyenler ise safsataya başlarlar ki sükûtta farkı yoktur.

O manzûmelerde görülen vakâyı başka bir yolda, daha güzel tasvîr etmek isteyen böyle sözlere hiçte lüzûm görmeyerek, vakâyı târihiyeyi nazm û neşr ile hem fikr-i âcizânemi tashîh buyurmaya himmet hem de târihimizin kısm-i şâirânesine hizmet etmiş olur. Hem her hamiyetli Osmanlı da böyle yapmalıdır.

Asr-ı şâhânesi gıpta-ı bahşa-yı selâtin evvelin olan padişah âlî itibâr şehriyâr-ı fârûk şiâr velinimet bî-müntemiz efendimiz hazretlerinin sâye-i maârif pîrâye-i şehenşâhilerinde bundan böyle bu misilli eserler neşriyle Osmanlı Târihinin sahâyıf-ı sekve û şânını arz-ı vâranede devam edeceğim. Haşa eşâr-ı âcizânemi muhtevî olduğu için değil, mücerred-i hâvî oldukları vakâyı'nın ve mevzû'nun ulviyetinden dolayı şu manzûmelerle büyük bir meziyeti hâiz olduklarını-velev ki iftihârıma haml olunsun-inkâr edemem.

Mehmed Celâl

Fatih Sultan Mehmed Hân Sâni Yâhut İstanbul Fethi

1

Maşrıkı tenvîre gelen padişah
 Düşmanı teshîre gelen padişah
 Eyledi âfâkı bütün gark-ı nûr
 Matla-ı iclâlden etti zuhur
 Hazret-i Fâtih denilen hârîka
 Alma nûr-âver olan bârika
 Parladi şemşîr-i zafer perveri
 Tahtına şân verdiği günden beri
 Niyet peygamberi cezm eyledi
 Fethine İstanbul'un azm eyledi
 Eyledi manâ-yı hadîs ol eri
 Dembedem Osmanlıların haydari
 Gördü bu şehrin nice medhasıza
 Fâtih'ini, askerini Mustafa (a.s)
 Geldi onu fethe nice kahramân
 Eylemedi hiçbirini ihrâz-ı şân
 Lutf-i Hudâ'nın eser-i rahmeti
 Fâtih'e saklar imiş ol şöhreti
 Mevki ulviyet û tekrîme bak
 Fâtih'ini anlar, şu iklim bak
 Menkıbeti vâsf-ı gazâsındadır
 Hâtf-ı gaybın şu nidâsındadır:
 Âfâkı tuttu nâm-ı cihângîri Fâtih'in
 Dünyâyı aldı pençe-i teshîri Fâtih'in
 Bir bârika numûnesidir nûr-ı hançeri
 Bir yıldırım nişânesidir târi Fâtih'in
 Tanzîr eder gırîv û çaka çak mahşeri
 Kan ağlatır adûsına şemşîr-i Fâtih'in
 İkbâl û şânı eyledi gittikçe îtilâ
 Kaldı semâda mevki tevkîri Fâtih'in
 Hoşnûd kaldı rûh-ı aziz-i Mehmed'i

Aksetti arşa gılgıl tekbîri Fâtih'in

2

Bak hele müstakbeline ol erk
 Fethine azm eylediği kişverin
 Dense sezâ şehrimize bir cenân
 Her ciheti bağ-ı âramdan nişân
 Gülşeni ressâmı senâ-ı hevân eder
 Manzarası şâiri hayrân eder
 Bak şu boğaza ne güzel safveti
 Şehrimizin cennetidir, cenneti
 Çamlıcanın hâlini târif için
 Ya ki ilm dağını tavsif için
 Şâirin ulviyeti kâfi değil
 Olsa da serdefter-i erbâb-ı dil
 Aldı bu şehri kılıcı kanlılar
 Hep yiğit oğlu yiğit Osmanlılar
 Her cihetinden doğuyor bir safâ
 Mecma-ı eşvâk-ı dünyâsın, sezâ
 Göz alınır safvet-i mehtâbına
 Bakmalı ulviyet-i mehtabına
 Eyler ise âkl-ı pür intibâh
 Heyet mecmûasına bir nigâh
 Şüphesiz ol zâir zî-ibtisâr
 Fâtih'e söyler şunu bî-ihtiyâr:
 Ey şân-ı mücessem yakışan tîğine unvân
 Fetheylediğin kişvere bak, şânına bürhân
 Seyfinle gazâ âleminin haydarı oldun
 Hâmenle edep mektebinin serveri oldun
 Seyfindeki elvân gazâ-i millete şandır
 İrfânına feyz-i kalemin şanlı nişandır
 İmdâdına seyfin gelir ashâb-ı gazânın
 Hâmen yazar evsâfını sınıf-ı şühedânın
 Bir sâikadır seyf-i cihângîr û Celâl'in
 Bir bârikadır hâme-i tâbında meâlik

Gök seyfine ettikçe fedâ nûr hilâli
 Yer hâmene takdîm eder inkâr hayâlî
 İskendere meydân okur ol seyf-i serendâz
 Nefileri mahcûp eder ol hâme-i î'câz
 Seyfin ki olur şu'le-zen âlem-i eflâk
 Her bârikası reşk ile hûrşîdi eder çâk
 Hâmen ki eder şî'r ile âgâze tenezzül
 Gülzâr-ı muhabbette verir cânını bülbül
 Ey burc-ı şecâatte doğan neyyir-i ikbâl
 Âğûşuna almış seni ulviyyet û iclâl
 Ey sâhib-i az û şeref nâ-mütenâhî
 Tenvîr ediyor merkadını nûr îlahî
 "Bâlâda sehâib seni eyler gibi izhâr"
 "Ey saf melâ'in yakışan kabrine divâr"
 Bir memleketin fethine oldun ki muvaffak
 Her köşesine bâğ-ı âram dense de elyak
 Sahrâsı şefkatten daha dilber, daha şîrîn
 Deryâsı semâdan daha mâî, daha rengîn
 Bir havz-ı behşeti yeri cây etti sınırlar
 Deryâda perîler gece gündüz yıkanırklar
 Gittikçe yeşil câmeleri şevk ile bağlar
 Bülbülleri feryâd eder, ırmakları çağlar
 Dil hastalara rûh-fezâ âb û hevâsı
 Gûyâ ki cenândan geliyor bâd-ı sabâsı
 Vaktâki eder maşrıkın üstünde nümâyân
 Gerdûne-i iclâlini hûrşîd-i dırahşân
 Gülşende olur bâd-ı sabâ zemzeme-perver
 Gûyâ ki fısıldâr gibi cennette perîler
 Kuşlar ötüşür mihr-i ziyâ-pervere karşı
 Güller kızarır, maşrık şevk-âvere karşı
 Gülşenlerinin goncaları, lâlesi başka
 İncileri tanzîre inen jâlesi başka
 Ettikçe çemen sahnını tezyîn çiçekler
 Âheste revşle uçuşurlar kelebekler

Hûrşîdin olur burka'ı bir penbe sehâbe
 Bir penbe sehâbe bırakır aksini âbe
 Bir yanda deniz nûrdan âyîne-i safvet
 Bir yanda çemen levha-i ressâm-ı tabiat
 Bir yanda seher ebr-i şafak-fâme bürünmüş
 Bir kız gibi kim kırmızı ihrâma bürünmüş
 İstanbul'u tarîf eden ashâb-ı tabiat
 Lâyık dese her ravzasına: Ravza-i cennet!

3

Sahnını ey şânlı nişân zafer¹²
 Nûr-ı Mehmed'le dolu gördüler
 Nûra tahvil ederek zulmetin
 Oldu ayân-pertev ulviyetin
 Velvele-i fırka-i Osmaniyân
 Kubbene aksetmiş idi ol zamân
 Gulgule-i sayha-i ya kibriyâ
 Zemzeme-i nağme-i ya Mustafa (a.s)
 Eyledi mescid seni perverdigâr
 Etmelisin haşre kadar iktihâr
 Nûr-ı Hudâ'dır seni tûr eyleyen
 Böylece müstağrak-ı nûr eyleyen
 Nûr ile doldun, o şeh kâmrân
 Kalelerinden okuturken ezân

4

Feth için İstanbul'u ol pür zekâ
 Cenge bahâne aradı dâimâ
 Eyledi ihzâr onu düşmanı
 Düşmanın İstanbul idi meskeni
 Askerine yapmak için bir hisâr¹³
 Eyledi ruhsat talep ol kâmkâr
 Bak hele Kostantine kim bî-hicâb
 Verdi şehensâha şu yolda cevâb:

¹² Ayasofya Camii.

¹³ Rumeli Hisarı

“Olmamalı öyle yerin tâlibi
 Kim Cenevizlerdir onun sâhibi!”
 Hazret-i Fâtih bunu gûş eyledi
 Düşmanı bu sözle hamûş eyledi:
 “Yok Cenevizlerle benim ülfetim
 Onlara yüz vermemedir niyetim!”
 Başladı inşâya hisâr etmeye
 Düşmana sahrâları târ etmeye
 İmparator gördü de bu hâleti
 Anladı Osmanlıdaki satveti
 Fikrini tebdîl için ol serverin
 Hazret-i gâzî-i zekâ perverin
 Eyledi bilvâsıta şöyle recâ:
 “Eylemede tek şu hisârı binâ
 Malımı al kıl kerem ey pâdişâh
 Canımı alma, bize yoktur penâh!”
 Dinledi bu safsatayı kahramân
 Kıldı bu sözlerle merâmın beyân:
 “Düşmanı şemşîr-i merâm eyledim
 Melek mi tevsî’e kıyâm eyledim
 Siz ki edip düşman ile ittihâd
 Etmedinizdi babama inkiyâd
 Rûm iline geçme ki men ettiniz
 Siz bizi her vechle incittiniz!
 İşte o gün etti babam inkisâr
 Eyledi müstakbeline intizâr
 Rûm ili semtinde o âlî hemam
 Kalenin inşâsına etti kasem
 Ben o yemini bozamam, serverim
 Sâlik eser pederim, bir âram
 Haydi gidin, gelmeyiniz bir daha
 Sonra size tîğ-i kazâdır bela!”
 Kaleyî inşâda devam eyledi
 Kaleyî yaptırdı tamam eyledi

Kim nazar eyler ise hayrân olur
 Mûcidine şöyle senâ havân olur:
 Hazret-i Fâtih'in âsârından
 Gıpta-ı bahşâ-yı semâdır bu hisâr
 Satveti âlemi lerzân etti
 Şöhreti Çin'e kadar etti güzâr

5

İşte bu esnada şeh kâmrân
 Eyledi icâd topu nâgehân
 Güllesi mermer idi, müthiş idi
 Kalelere bâdı-ı lerziş idi
 Rûmlar etmişti hisâra hücum
 Oldu bu kavgaya bahâne-i umum¹⁴
 Rûmları etmek için derbeder
 Var idi asker iki yüz bin kadar
 Topları yüzden mütecâviz idi
 Her biri bir dehşeti hâiz idi¹⁵
 Akla gelir miydi o şânlı zafer
 Öyle ki müstahkem idi kaleler
 Sağda muhâfız idi yüz bin nefer¹⁶
 Elli bini solda nişân zafer¹⁷
 Saçtı sefâin denize dehşeti
 Başladı îlâna hemen satveti
 Geldi dem-i mareke-i pür hurûş
 Hûn-ı şehîdân-ı cihân etti cûş
 Elde kılıç geldi şeh kahramân
 Etti bu sözler ile ispât-ı şân:
 Ey kahramânlar! Âlemi teshîr vaktidir
 A'dâya karşı çıkmalı şemşîr vaktidir
 Geldi zamanı, düşmanı tedmîr vaktidir

---

¹⁴ Sene 857

¹⁵ Bu topların en büyüğüne elli çift öküz koşulmuş ve yolda idaresine dört yüz adam tayîn olunmuştur.

¹⁶ Yedi Kule Pişgâhı.

¹⁷ Bâlât Kapısı Hizâsı

Tezkâr edin peygamberi tekbîr vaktidir
 Her kim itâat eyler ise kibiryâsına
 Bir zerre hâkî almalıdır kan behâsına
 İzhâr-ı hürmet etmeli dînin âsâsına
 Tezkâr edin peygamberi tekbîr vaktidir
 Cengin görölmedi bu kadar fâtihânesi
 Doldursun âsumânı kılıçlar terânesi
 Her köşede görölmede fethin nişânesi
 Tezkâr edin peygamberi tekbîr vaktidir

6

Eyledi birdenbire asker hüçûm
 Titredi dehşet ile bir fırka-i Rûm
 Oldu bütün düşmana ateş-nümâ
 Yaktı saf düşmanı kişver-güşâ¹⁸
 Dehşeti vardı, şerir-âver idi
 Kale-i seyyâreye benzer idi
 Etmiş idi bir gece kişver-güşâ
 Devletin ulviyetini rûşenâ
 Eyledin a'dâyı esîr-i tarâb
 Topkapı üstündeki burcu harâb
 Yaktı onu düşman dün nâgehân
 İşte denâetlerine bir nişân!
 Kısırını düşmanın irşâd için¹⁹
 Geldi sefâin ona imdâd için
 Birde donanma-yı hümâyûna bak

¹⁸ ...Yunan lisânında “Kişver-Güşâ” manasında bir isim ile yâd olunur bir alet daha îmâl ettirmişti ki bu da müteaddid tekerleğin üzerinde hareket ederdi. Etraf hâricen ve dâhilâ daima pâş tutulur üç kat meşin ile mahfûz olarak üzerinde dahi içindeki askeri muhâfaza için kale ve setre-i sur şeklinde şebler mevcûd idi. Cihet-i süflâsında şehre karşı açılır.

¹⁹ İstanbul İmparatoruna Kayser denilirdi.

- Dört kapı olarak derûni ise hendeki doldurmak için o dün vesâir-i eşbâ ile memlû idi. Bir de hâmil olduğu askerin kale müstahfazlarıyla karşı karşıya harb eden piyâdelerine hidmet için bir takım atma köprüleri dahi var idi.
- (Tercüme-i Hâl – Fâtih – Sahife 124)

Satvet-i garâ-yı hümâyûna bak
 Düşmana oldu o dahi sad râh
 Etti temâşâ bunu ol pâdişâh
 Gördü ki düşmanda sefâin-i metîn
 Etti teessüf buna hâmî-i dîn
 Gördü ki mağlûp olacak askeri
 Bahre sürüp rahş-ı gazâ perveri
 Hiddet û şiddetle o âlî cenâp
 Eyledi askerlerine bir hitap
 Düşmanına kabri edip meskeni
 Eyledi mağlûp bütün düşmanı
 Her sözü şevk-âver leşker idi
 Söylediği söz şuna benzer idi
 Yürüyen ey dilâverân gazâ
 Böyle emreyledi Cenâb-ı Hudâ
 Düşmanı târumâr eden, zirâ
 Fethi Allah nasîp etti bana

7

Bak hele ulviyetine Fâtih'in
 Şevketine, satvetine Fâtih'in
 Görmeli ulviyetini neyledi
 Bir kızâk inşâsını emreyledi²⁰
 Etti sefâin üzerinden güzâr
 Oldu Haliç onlara dârü'l-karâr
 Bak hele ulviyet-i şâhâneye
 Etti nişân bir gemiyi dâneye²¹
 Kaleyî tahrîbe kıyâm eyledi
 Emrine dört bir cenni râm eyledi
 Maksat a'dâ yine tadbîr idi
 Her açılan rehineyi tamîr idi
 Eyledi sultan zafer-i intimâ
 Nâmını bir şîr-i azîm gazâ

²⁰ Dolma Bahçe'den Kasım Paşa'ya kadar.

²¹ Hazret-i Fâtih'in o esnada ihtirâ eylediği mukavves gülle atar toplar Hamber'e usulüne esas olmuştur.

Kaleleri hâk ile yeksân edip
 Her yere rekz-i alem şân edip
 Bakmalıdır tîğ-i şerir nâgine
 Düşmanı titretti çakâ çâkine
 Attığı her tîr felaket nisâr
 Etti çekergâh adûdan güzâr
 Toplarının güllesi dehşet-feşân
 Saçtığı ateşle tutuştu cihân
 Gürledi ol bârika-ı îtilâ
 Eyledi her kaleye rekz-i livâ
 Düşmana döndü dedi: “Teslim Olun
 Sâye-i adlimde de rahat bulun!”
 Olmadı teslim ona müşrikin
 Başladı cenge yine hâmî-i din
 İşte bu esnada bir ehl-i kemâl²²
 Sâhib-i ulviyet û âlî makâl
 Keşfederek matla-ı ulviyyeti²³
 Hayra delîl oldu onun himmeti
 Fethe kadar onda kılındı namaz
 Âlem-i kutsî ona hayrân idi
 Keşfine lâhut senâ havân idi
 Keşfine efrâd perestîş eder
 Her birisi böyle sitâyîş eder:

Hâk-ı pâk Hazret-i Hâlit bulundu müjdeler
 Müjdeler ey âlem bâlâdaki lâhûtiyân
 Türbe-i tâbânı nûr îlahî doldurur
 İktibâs-ı feyz eder ondan bütün nâsûtiyân

8

Bir gece dîdâr-ı latîf-i kamer
 Verdi zafer bârikasından eser
 Bir araya toplanıp efrâdımız

²² Ak Şemseddin Hazretleri.

²³ Hazret-i Hâlid (radiallah’u anh)’in mezarı.

Cennete aks eyledi efrâdımız
 Meşaleler yaktı bütün mûminin
 Nûra boyandı o kadar müslümin
 Başladılar cenge yine aşk ile
 Kalmadı bir kalede bir taş bile
 Eyledi Allah’a recâ pâdişâh
 Şöyle dedi Fâtih satvet-i penâh
 “Hürmetine Hazret-i Peygamberin
 Mekke’yi tenvîre gelen serverin
 Nûr-ı uyûn şeh-i levlâk için
 Bûsene haydar-ı derrâk için
 Eyle Mehmed kulunu müstefit
 Şimdi ya gâzî olayım ya şehîd”
 Sonra dönüp askerine pâdişâh
 Eyledi arslanlarına bir nigâh

9

Etti gazâ âlemini gark-ı nûr
 Eyledi hûrşîd dirahşân-ı zuhur
 Başlayarak mareke ateş-nisâr
 Etti kıyâmet gününü âşikâr
 Elli kişi eyledi ihrâz-ı şân
 Elli kişi girdi en ol hemân²⁴
 Fâtih’in ulviyetine bakmalı
 Devletine, satvetine bakmalı
 Dâhil-i şehir oldu o mihr-i zafer
 Saldı fütûhâtı göğsü’leler
 Bir cihet-i islam ile pür nûr idi
 Bir cihet-i a’dâ ile manzûr idi
 Bir cihete doldu gırîv û figân
 Bir cihete askerimiz verdi şân
 Girdi bu şehre nice bin mûminin
 Oldu kilisesi ziyâ-paş-ı din

²⁴ Odun kapısına mâmur olan elli nefer yeniçeri en ol İstanbul’a girmiştir.

Mescide tehvîl edilip aldı şân
 Oldu îlahîlere pertev-feşân
 Deyre dolunca lemât-ı Hudâ
 Küfrü bitirdi lemât-ı Hudâ
 Başladı tekbîre hemân müslimin
 Kesb-i server eyledi erbâb-ı din

10

Fâtih'e etmişti cihân-ı serfürû
 Âdil idi adlinin ispâtı bu:
 Gösterip akrânına ulviyeti
 Verdi esîranına hürriyeti
 Nûr îlahî ki dırâhşân olur
 Türbe-i pâkinde nümâyân olur
 Lem'ası her âlemi tenvîr eder
 Şa'saa-i fikrini tanzîr eder
 Merkadı her demde dırâhşân ola
 Şöhreti pîrâye-i ezhân ola
 Eyleyeyim ey üdebâ-yı kirâm
 Hatm-ı kelâm etmeden arz-ı merâm
 Hazret-i Sultan Selim'in yeri
 Olmada târihimizin zîveri
 İlmi var, âsâr-ı kemâlâtı var
 Satveti şâhâne fütûhâtı var
 Hâmî-i dîn, server âlî cenâb
 Yazdım o cengâver için bir kitap
 Şu'le-i hûrşîd-i kemâlâtını
 Şa'saa-i mihr-i fütûhâtını
 Görmeli ol levha-i merdânede
 Neşrolunur sâye-i şâhânede

Son

3.1.5. Yavuz Sultan Selîm-i Evvel Yâhud Âfitâb-ı Satvet

Vücûd-ı Hazret-i Sultan Hamid marifet-perver
 Bütün efrâd-ı mülk û millete lutf-ı îlahîdir
 Devâm-ı ömr û iclâl-i hümayûnu için daim
 Lisânı eyleyin tezyîn duâ-yı padişahıdır

Nazımı: Mehmed Celâl

Maârif Nezâret-i Celilesinin Ruhsatıyla Tab Olunmuştur.

Dersaâdet

(Kasbâr Matbaası) Bâb-ı Âlî Caddesinde Numara:25

Sâhib ve Nâşiri

Asır Kütüphânesi Sâhibi Kirkor

1308

Mukaddime

Osmanlı Târihinin kısm-ı şâirânesini yazmadan çok evvel, Yavuz Sultan Selim Hân Hazretlerinin evsâf-ı cihângirânesini hâvî olmak üzere manzûm bir risâle yazmış ve buna Sultan Selim Hazretlerine ait bazı fütûhâtı ilâve ederek manzûm bir târihçe tertibini arzu eylemişim. Bu kere yazdıklarımı tekrar gözden geçirdim, bu risâleye meselâ çaldıran seferini ilave için, hâvî olduğu ebyâtın bazısının bütün bütün kaldırılması lazım geleceğinden sarf-ı nazar âhının ve teselsül ifâdeyi sekte dâr etmek îcâb eylediğinden öylece neşrini münâsib gördüm. Zaten Fâtih Sultan Mehmed Hân Hazretlerine dair yazdığım risâlede bu eserlerin ileride tevsî olunacağını vad etmişim. Bu risâlede tevsî olunduğu vakit o fütûhât dahi ilave olunacaktır.

Şimdilik bir padişah-zişânın ulviyet û satvetini tevsîf eden şu manzûmeyi sonradan tevsî olunacak eserin mukaddimesi olmak üzere telkî edebilirim.

Bu esere sonradan ilave olunan bir şey varsa o da nihâyetteki üç beyittir.

Yavuz Sultan Selim Yâhud Âfitâb-ı Satvet

1

Âlemi târih-i tenvîr eyliyor
 Dehre izhâr-ı meşâhîr eyliyor
 Olsa lâyük nâmı mir'âtül iber
 Müncelîdir onda âhvâl-ı beşer
 Benziyor her harfî bir dürdâneye
 Yok hilâfî benzemez efsaneye
 Hayli âlem gösterir bir âdeme
 İbret-efzâdır ukûl-ı âleme
 Gösterir ta devr-i Âdem'den beri
 Dehrî teshîr eyleyin askerleri
 Nefret eyler vahşetinden Âdem'in
 Hoşlanır ulviyetinden âlemin
 Eski bir âyînedir, dehşet-nisâr
 Gösterir tufânı, nûh-ı âşkâr
 Dilleri meşhûn-ı esrâr eyliyor
 Sur-ı Babil'den haberdâr eyliyor
 Gösterir envâr içinde turlar
 Yusuf'un dildâdesinden nurlar²⁵
 Hazret-i Yakub'ı eyler derd-nâk
 Yusuf'ı zindân içinde sîne-çâk
 Bir de Musa gösterir, pek serfirâz
 (Lenterânı) nâzına etmiş nisâr
 Gâh olur ki vâsf-ı Davud olur
 Şevk-i vâsfından gönüller avd olur
 Cennet-âver îtikâda kıl nigâh
 Bir (Bûdâ) Hindûlara olmuş îlâh
 Dense lâyük âşıkı ulviyetin
 Bir Oğuz Hân ceddi olmuş devletin
 Bir kadın bir mülkü îmar eylemiş

²⁵ Züleyhâ.

Hayli insaniyet izhâr eylemiş²⁶
 Tîğ-i fikri dehrî teshîr eylemiş
 Bir (Sülün) dünyâyı tenvîr eylemiş
 Gâh esâtîr olmada hayret-fezâ
 (Herkül)'ü etmektedir dehşet-fezâ²⁷
 Şâir âlî saht, yani Hûmer
 (İlyâda) nâmında yazmış bir eser
 Bir hatîp pür zekânın himmeti²⁸
 Karşısında titretir bir milleti
 Şöhreti târihe şân-âver olur
 Bir çocuk en sonra İskender olur
 Doldurur askerleri sahrâlara
 Bir çocuk meydan okur Dârâ'lara
 Gösterip veçhinde tâb û zîveri
 Bir kadın yakmış nice ceng-âveri²⁹
 Âlem-i i'câzda olmak habîb
 Hazret-i İsa'ya olmuştu nasîb (s.a.v)
 Eyledi târihi yer yer pür ziya
 Pertev-i mihr-i Muhammed Mustafa (s.a.v)
 Âşıkı olmuştu Rabbülâlemîn
 İntişâr etti hemen dîn-i mubîn
 Dîn-i îlâ eylemek ulviyeti
 Hazret-i Sıddîk'ın oldu şöhreti
 Berc-i islâma saçardı şu'leler
 Ma'delette yoktu emsâl-i ömr

²⁶ Semîrâmis'in ismi Asya akvâmı yanında pek meşhûrdur. Ve hakkında pek çok misaller tanzîm olunmuştur. Gûyâ İskender Rum'u Asya-yı vasîtâda bir taş üzerinde atı da münderiç yazısını bulmuştur.

“Ben kadın olarak dünyâyâ geldim ise de âhvâl û harekâtım beni en büyük erkekler sırasına dahîl etti. Nînûsmemâlikî üzerine icrâ-yı saltanat ettim. Benden evvel hiçbir Asûr'ı deniz görmemiş iken Asûrilere uzaklığı cihetiyle umûm için meçhûl olan dest-i kıta deniz gösterim. Nehirleri istediğim mahle affettim ise de lüzumsuz yere affetmedim ve bu vechle çorak yerleri mamûr eyledim, ben zabtı nâ-kâbil olan kalelerini inşâ ettirdim. Geçilmez dağlardan tariklar açarak, yabani hayvanların mürûr edemeyeceği yerlerden arabalarımı geçirdim. Bunca meşâğil içinde iken dostlarım ile zevk û safâ için dahi vakit bulabilir idim.”

Târih-i Umûmî: Cild: 1 Sahife:147

Bir kadının olmak üzere telakkî edilen şu sözler, İskender'in dahi nazar-ı gıptasını celb ederek, koca kahramânı inkişât-ı bürhân-ı hayret etmiş olmak lazım gelir.

²⁷ Herkül, esâtîr zamanında şecâat mabûdu ithâz olunurmuş!

²⁸ Domosten.

²⁹ Kleopatır

Hazret-i Osman âlî menkıbet
 Âleme etmişti bahş-ı ma'delet
 Âsumân dîne oldu müncelî
 Zülfikâr-ı pertev-efzâ-yı alî
 Âlem-i irfâna oldu şu'le-zen
 Verdi şân târihe âhlâk-ı hüsn
 Hûn içinde kaldı hâk-ı kerbelâ
 Âh ey vâdî-i derd û ibtilâ!
 Kerbelâ derken gönül efgân eder
 Âsumânı âhdan-ı lerzân eder
 Neşr eder kalb-i hazîn bî-iştibâh
 Hazret-i Nâzım gibi bir böyle âh:

“Ey cihânda bende insanım deyin
 Müminim, hakkâ Müslümanım deyin
 Sîneni jeng-i garezden sâf kıl
 Sen düşün, Allah için insâf kıl
 Eyleyip damadına şetm-i şedîd
 Kim kılar peygamber olaydın şehîd”
 Bak şu haccâcın fenâ efâline
 Gıptalar İbn-i Zübeyr'in hâline!
 Gösterir târih-i merd-i kemâli
 Görmemiş âdiller öyle âdili
 Himmetiyle dehrî kıldı müstefîd
 Mısır'ı ihyâ etti Hârûn el-Reşîd
 Bir yeri Timurlar tâlân eder
 Bir yeri Cengizler virân eder
 Etbâ'ı etmiş kâza ehl-i salîb
 Dahk-ı istihzâya lâyık, pek garîb
 Âfitâb-ı âlem-i temkini gör
 Pertev-i tîğ-i Selahaddin'i gör

Eyledi tanzîr merd-i milleti³⁰
 Seyredin Musa'daki ulviyyeti³¹
 Kıl nazar bir kere tîğ-i târika
 Âsumân-ı harbe oldu bârika
 Gam-nümâdır Endülüs âfetleri
 Hangi şeydir söndürün satvetleri?
 Seyredin hiddet edin cengâveri
 Bir kızın peşinde titrer askeri³²
 Hazret-i Ertuğrul'un ulviyyeti
 Eyledi ihyâ bu mülk ü milleti
 Hazret-i Osman'daki şemşîr-i tîz
 Oldu âfâk-ı cihâna şu'le-rîz
 Hazret-i Orhan'daki efâli gör
 Dehre karşı gürleyen efâli gör
 Bak şu sahrâdan³³ geçen cengâvere³⁴
 Bâis-i şandır bütün askerlere
 Eyledi dâim cenâb-ı Bâyezid
 Merhametle her cihânı müstefid
 Hazret-i Sultan Mehmed dâimâ³⁵
 Sa'y ile gayretle kıldı îtilâ
 Hâsılı olmaktadır her padişah
 Ma'deletle mazhar-ı lutf-i âla
 İşte ezcümle biri Fâtih ki o
 Azmı ettirdi cihâna serfûrû
 İşte ezcümle biri Sultan Selim
 Hem adâlet perver oldu hem kerîm
 Seyfi oldu düşmana dehşet-fezâ
 Hâmesi şâirlere hayret-fezâ

³⁰ Kanarya adaları civarında devesini bahr-ı muhîte sürerek, elindeki mızrağı sâhildeki kumlara sapladıktan sonra irâd ettiği "îlahî!" şu deryâ-yı bî-pâyân, mâni meşi ü seyrân olmasa idi, ism-i celâlini daha ileri götürürdüm!" Cümlesinin kâili olan Ukbâ bin nâfidir.

³¹ Musa Bin Basîr

³² Jân Dâr.

³³ Kosova Sahrâsı

³⁴ Hüdâvendigâr Gâzî Hazretleridir ki meşhur olan vakâyîi kahramânânesinden Kosova Sahrâsına ait bulunan bir vaka bu külliyyât arasında neşr olunacaktır.

³⁵ Çelebi Sultan Mehmed Hân Hazretleri

Mazhar-ı lutf-i beni zıll âla
 Sâhib-i seyf û kalem bir padişah
 Rezmi tarîf eylese ol serfirâz
 Eyler ervâh-ı şehîdân-ı ihtizâz
 Aşkî tavsîf etse dünyâ âh eder
 Kalb-i Hasan rûh-ı Leyla âh eder
 Ondaki iclâle hayrân olmalı
 Zatına böyle senâ hevân olmalı:

Ulviyeti dehrî kıldı tedmîr
 Şemşîri cihânı etti tenvir
 Her vechle zâtîdir cihângir
 Etmişti iki cihânı teshîr
 Bir elde kalem, bir elde şemşîr

Her gün koparırdı bir kıyâmet
 Destindeki hançer-i şecâat
 Üslûb-ı beyânı pür letâfet
 Etmişti iki cihânı teshîr
 Bir elde kalem, bir elde şemşîr

Âsârını şân ile yazardı
 Bir şanlı lisân ile yazardı
 Eşârını kan ile yazardı
 Etmişti iki cihânı teshîr
 Bir elde kalem, bir elde şemşîr

A'dâsını pür figân ederdi
 Askerlere bahş-ı şân ederdi
 Şâirleri şâdmân ederdi
 Etmişti iki cihânı teshîr
 Bir elde kalem, bir elde şemşîr
 Hayrânı olurdu cümle şâhân
 Cengiyle adûyu kıldı tâlân

Şi'riyle kulûbi etti giryân
 Etmişti iki cihânı teshîr
 Bir elde kalem, bir elde şemşîr

2

Gâyesi yok ondaki ulviyetin
 Nûruna bak âfitâb-ı satvetin
 Bir nigâh et übhet-i tasvîrine
 Âşık ol ulviyet-i tasvîrine
 Sözleri tabîî gibi dürdânedir
 Gözleri fikri gibi şâhânedir
 Eyliyor tasvîr resmi satveti
 Rûşenâ onda uluvv-i himmeti
 İbtisâmından nümâyan-ı iktidâr
 Her nigâhından şecâat-i âşkâr
 Gözleri nûr-ı Hudâ'yı göster
 Bir nihâyetsiz zekâyı gösterir
 Lerze vermekte kulûbe dehşeti
 Dehşet-i ilkâ eylemekte heybeti
 Milleti tevhîde gayret eyledi
 Dînini îlâya himmet eyledi
 Cenginin manzûrudur her levhası
 Aşkının meşhûrudur her levhası³⁶
 Her hamiyetli onu tesit eder
 Fâtih'in eltâfını teyit eder³⁷
 Bak kemâl-i fitrat-ı ulviyete
 Bir harita arz ederler hazrete
 Derki ol sultan âfâk-ı sebât:
 “Bir şehe etmez kifâyet-i kâinât!”
 Em dünyâyı odur râm eyleyen
 Düşmana şemşîrini dâm eyleyen

³⁶ Merdim dîdeme bilmem nefsun etti felek
 Giryemi kıldı füzûn, eşkimi hûn etti felek
 Şirler pençe-i kahrında olurken lertzân
 Beni bir gözleri âhûya zebûn etti felek

³⁷ Fâtih Sultan Mehmed Hân Hazretlerinin Hristiyanlara bahş eylediği imtiyaz onu muhâfaza eylemiştir ki adâlet âli-cenâbânesinin en büyük delâletten ad olunmaya şâyândır.

Cennete ettikte rûhı intikâl
Böyle âh etmiş o dem İbn Kemâl:

“Az zaman içre çok iş etmiş idi
Sâyesi olmuş idi âlemgir
Şems-i asr idi asırda şemsin
Zıllı memdûd olur zamanı kasîr!”

3

Kıldı ihrâz hilâfet-i şehriyâr
Dîn yolunda oldu ulviyet-nisâr
Oldu turu gıpta behşâ-yı cihân
Böyle vasf eyler onu târih-i şân:

Elhak cihâna karşı gösterdin iktidârı
Ey âsumân şânın mihr-i ziyâ-nisârı
Celb eyledin demâdem eltâf-ı gerdegârı
Ey taht-ı ihtişâmın sultan kâmkârı

Âhının tîr û şemşîr-i doldurdu âsumânı
Tîğindeki tenevvür oldu gazâ-nişânı
Elkâ-yı dehşet ettin lertzân edip cihânı
Ey taht-ı ihtişâmın sultan kâmkârı

Rekz-i alem edince meydan-ı iktidâra
Oldu kulûb-ı düşman tîğınle pâre pâre
Dünyâyı eyledin târ a’dâ-yı hâksâra
Ey taht-ı ihtişâmın sultan kâmkârı

Azmindeki metânet reşk-âver-i cihândır
Fikrindeki selâmet ulviyete nişândır
Şi’rindeki selâmet şevk-âver-i cenândır
Ey taht-ı ihtişâmın sultan kâmkârı

Peygamberi severdin Allah idi penâhın
 Mâil idi demâdem yükseklerle nigâhın
 Meclûp idin semâya arş oldu cilvegâhın
 Ey taht-ı ihtişâmın sultan kâmkârı

4

Âh kim bir gün o şâh-ı kahramân
 Eyledi azm-ı gülistân-ı cihân
 Yaralar açtı kulûbe-i firkati
 Oldu âlem-i sîne-çâk hasreti
 Mâtemi etti cihânı ol firâk
 Âleme kan ağlatırdı iftirâk

Bak nasıl heybetli, şanlı şehriyâr
 Merkadından da muhâbbet-i âşikâr
 Kabrine âsâr-ı rahmet serpiyor
 Âsumân-ı envâr rahmet serpiyor
 Rûhunun arş-ı îlahîdir yeri
 Gıpta-ı bahşâ-yı semâdır makberi

Bir ziyâret eyleyin hayrân olur
 Âşnâ-yı rahmet-i yezdân olur
 Olmalı müstağrak onda hayrete
 Bakmalı kabrindeki ulviyete
 Merkadın tavsîfe verziş eylerim
 Şöyle izhâr-ı perestiş eylerim:

Ey merkad-ı pertev-feşân
 Nûr aldı senden âsumân
 Zâirlerin lâhûtiyân
 Fahr ile ey ulvî mekân
 Sultan Selim kahramân
 Âğûşuna vermekte şân

Ey matla'ı ulviyyetin

Ey cilvegâhı satvetin
 Ey kiblegâhı devletin
 Ulviyyetindir şöhretin
 Sultan Selim kahramân
 Âğûşuna vermekte şân

Nûrun tebessüm eyliyor
 Hasım-ı tehâccüm eyliyor
 Halin tekellüm eyliyor
 Heycâ-i teccessüm eyliyor
 Sultan Selim kahramân
 Âğûşuna vermekte şân

Pür nûr olursun subh û şâm
 Envârına gelmez hitâm
 Fahret âlîyum el-kıyyâm
 Ey bahtiyâr, âlî-i makâm
 Sultan Selim kahramân
 Âğûşuna vermekte şân

Etmektedir subh û mesâ
 Fevkinde kutsîler duâ
 Nûr ol cihân-ı incilâ
 Nûr ol mekân-ı îtilâ
 Sultan Selim kahramân
 Âğûşuna vermekte şân

Hazret-i Sultan Süleyman dâima
 Eyledi bu mülke bahş-ı îtilâ
 Îtilâsı bâd-ı hayret idi
 Her sözü kânun-ı ulviyet idi
 Farzdır takdîs onu insan için
 Bir risâle yazdım ol sultan için

3.1.6. Kânûnî Sultan Süleyman Yâhut Fütûhât

Lutf-i amîm Hazret-i Sultan Mehmed'dir
 Âlemde en yegâne mukaddes penâhımız
 Kıldı uluvv-i himmeti mesrûr-ı milleti
 Ulviyyetin mücessemîdir padişahımız

Nazımı: Mehmed Celâl

Maârif Nezâret-i Celilesinin Ruhsatıyla Tab Olunmuştur.

Dersaâdet

(Kasbâr Matbaası) Bâb-ı Âlî Caddesinde Numara: 25

1308

Mukaddime

Hicretin dokuz yüz yetmiş dördüncü seferinin yirmi ikinci gecesi, cihânı lerzenâk-ı dehşet eden Osmanlı dilâverleri Sigestvar Kalesini muhâsara ettikleri sırada nâm-ı azmet itsâmı pîrâye-i sahâyıf-ı târih olan Sultan Süleyman Kânûnî Hazretlerinin vefâtını henüz duymamışlar ve kaleyi kemâl-i şevk ve sürûr ile fethetme muvaffak olmuşlardı. Vaktaki padişah âlî-câhın haber vefâtı ordu halkına işâa kılındı, padişahlarına âşık olmakla iftihâr eden ve o yolda fedâ-yı cân ile nâil server-i sermedî olmak isteyen esdikâ-yı devlet û millet kan ağlamaya başladı!

Eslâfına medâr-ı iftihâr olan Bâkî-ki Sultan Süleyman Kânûnî devrinin en muktedir şâirlerindendir-binlerce kasâid ile ulviyet ve satvetini yine bihak tarîf edemediği padişah ma'delet perverinin haber er tehâllini işittiği vakit, kalb-i meâlî penâhı bütün hissiyât-ı mesrûrâneyle reddetti, gözleri âfâk-ı âlemi mâtem-engîz bir perde-i zalâm içinde gördü, gözyaşlarını elindeki kağıda damlata damlata bir vâveylâ-yı matem-i izhâr etti. Bugün meşhur olan o vâveylâ-yı garîbânenin bazı kısmını aynen buraya derç ettim, çünkü selâtin izâmımızın her biri gibi Sultan Süleyman Kânûnî Hazretlerinin de mezîl kahramânânesini-bir dereceye kadar-arz edebilmek için târihi sathı bir nazarla tetkik etmek kifâyet eylemez, o zamanda yetişen şî'r ey Osmaniyenin ânâr şâirânesini de nazar-ı dikkate almalıdır!

Bâkî'nın vâveylâsı budur:

Ey pâ-yı bened dâmına kayd-ı nâm û neng
 Tâki hevâ-yı meşgâle-i dehr-i bî-dernek
 En evvel gününe ahîr olup nevbahâr-ı ömr
 Berk-i hazâna dönse gerek rûy-ı lâle renk
 Âhir mekânın olsa gerek cera gibi hâk
 Devrân elinden ayırsa gerek câm îşesinin
 İnsan odur ki âyîne-veş-i kalbi sâf olâ
 Sînende neyler âdem isen kîne-i peleng
 İbret gözünde niceye dek gaflet uykusu
 Yetmez mi sana vâkıa şâh-ı şîr-i ceng
 Ol şehsüvâr-ı mülk-i saâdet ki rahşâna
 Cevlân demende arsa-i âlem gelirdi tenin
 Baş eğdi tâb-ı tîğine küffar Engrus
 Şemşîr-i gevherini pesent eyledi Freng
 Yüz yere koydu lutf ile gülberk-i terkibi
 Sandûka saldı hâzan-ı devrân güher gibi

Hakkâ ki zîb û zînet ikbâl û câh idi
 Şâh-ı İskender Efser û Dârâ sipâh idi
 Gerdûn ayağı tevzîne eylerdi serfürû
 Dünyâya hâk bârgehi secdegâh idi
 Kemter gedâyı az adası kılırdı bay
 Bir lutfi çok mürüvveti çok padişah idi
 Hâk cenâb-ı hazret-i dergâh-ı devleti
 Fazl û belâgat ehline ümidgâh idi
 Hükûm-i kazâyâ verdi rızâyı eğer çâkim
 Şâh-ı kazâ tevân kadar destgâh idi
 Gerdûn dönezâr û zebûn oldu sanmayın
 Maksûdu terk-i câh ile karb-i âla idi
 Cân û cihânı gözlerimiz görmese nolâ
 Rûşen-i cemâli âleme hûrşîd û mâh idi
 Hûrşîde baksa gözleri halkın dola gelir
 Zîrâ bakınca hâtıra ol mehlikâ gelir

Döksün sehâb-ı kadın akıp katre katre kan
 Etsin nihâl nârinı nahl-ı erguvân
 Bu acılarla çeşm-i nücûm olsun eşk-bâr
 Âfâkı tutsun ateş dilden çıkan dehân
 Kılsın kebûd câmelerin âsumân siyâh
 Giysin libâs-ı mâtem-i şâhı bütün cihân
 Baksın derûn sîne-i ins û perîde-i dâğ
 Nâr firâk-ı şâh Süleyman kâmrân
 Kıldı firâz güngöre-i arşı cilvegâh
 Lâyık değildi şânına hakkâ bu hâkdân
 Murg-ı revânı göklere erdi hü mâ gibi
 Kaldı hazîz hâkda bir iki istihvân
 Çâpuk suvâr-ı arsa-i kevn û mekân idi
 İkbâl û izzet olmuş idi yâr û heminân
 Serkeşlik etti tevsin-i baht-ı setîzkâr
 Düştü zemîne sâye-i eltâf-ı gerdkâr

Olsun gamında bencileyin zâr û bî-karâr
 Âfâkı gezsın ağlayarak ebr-i nevbahâr
 Tutsun cihânı nâle-i mürgân subh-dem
 Güller yolunsun âh û figân eylesin hezâr
 Sünbüllerini mâtem edip çözsün ağlasın
 Dâmâne düksün eşk-i firâvanı kûhsâr
 Andıkça bûy-ı halkını der dinle lâle-veş
 Olsun derûn-ı nâfe-i meşk tatâr târ
 Gül hasretinle yollara tutsun kulağını
 Nergis gibi kıyâmete dek çeksın intizâr
 Deryâlar etse âlemi çeşm-i güher-feşân
 Gelmez vücûda sencileyin dürr-i şâhvâr
 Ey dil bu demde sensin olan bana hem nefes
 Gül-i nây gibi inleyelim bârî zâr û zâr
 Âheng-i âh û nâleleri edelim bülend
 Ashâb-ı derdi cûşa getirsin bu heft bend

Gün doğdu şâh-ı âlem uyanmaz mı hevâbdan
 Kılmaz mı cilve hîme-i gerdûn-ı tınâbdan
 Yollarda kaldı gözlerimiz gelmedi haber
 Hâk cenâb-ı sede-i devlet-i müebeden
 Reng-i izârı gitti yatır kendi huşk-ı leb
 Şol gül gibi ki ayrı düşübdür gülabdan
 Gâhî hicâb-ı ebre girer Hüsrev a felek
 Yâd eyledikçe lutfunu terler hicâbdan
 Tıfl-ı sirişki yerlere girsin duâm odur
 Her kim gamınla ağlamaya şeyh û şâydan
 Yansın yakılsın ateş hicr-i güle âfitâb
 Derdinle kara çöllere girsin sehâbdan
 Yâd eylesin hünerlerini kanlar ağlasın
 Tîğın boyunca karaya batsın kırâbdan
 Derd û gamınla çâk giryebân edip kalem
 Pîrâhınını pârelesin gussadan alem

Tîğın açardı düşmana zahm-ı zebânları
 Bahs etmez oldu kimse kesildi lisânları
 Gördü nihâl ser û serefrâz neyzeni
 Serkeşlik eden anmadı bir dâhî bânları
 Her kanda bassa pay-ı semendin nisâr için
 Hânlar yolunda cümle revân etti cânları
 Deşt-i hevâda mürğ-i hevâ durmayıp döner
 Tîğın Hudâ yolunda sebîl etti cânları
 Şemşîr gibi rûy-ı zemîne taraf taraf
 Saldın demîr kuşaklı cihân pehlivânları
 Aldın hezâr meygedeyi mescid eyledin
 Nâkûs yerlerinde okuttun ezânları
 Âhir çalındı gûs-ı rahîl ettin irtihâl
 Ol konağın oldu cenân bostânları
 Minnet Hudâ'ya iki cihânda kılıp saîd
 Nâm-ı şerîfin eyledi hem gâzî6 hem şehîd

Bu şâir-i hazînin bu kadar muharrik figân etmesinde pek çok hakkı var idi, çünkü Sultan Süleyman Kânûnî Hazretleri seyf-i adâletiyle en büyük kahramânlara bir misâl-i alu'l-al olduğu gibi kalem-i mu'ciz rakamıyla da en meşhûr şâirleri engüşt bir dehân-ı hayret eyleyen nevâdırdandır. Eş'âr-ı şâhânesi, âşıkâne, şâirâne, hakimâne olmak üzere üç kısma taksîm edilince, her kısımda gösterdiği mehâret-i belâgat-perverâne hakîkaten şâyân-ı hayrettir.

Ezcümle:

Yaralansa cân û dil kılmaz terahhum-ı yâr ona
Kana dönse gözyaşı etmez nazar-ı dildâr ona

Matlaındaki rikkat-ı his, hissiyât-ı rakîke ashâbını müteessir etmemek kabul olmadığı gibi:

Bilmem eşkim niçin etmez gönlüne yâren eser
Derler elmas ey meci seng-i hâradın geçer

Maktaındaki hayâl-i şâirâne şi'r ey islâfa gıpta-âver olmamak mümkün değildir.

Ezcümle:

Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi
Destûr-ı hikmeti bugün her fikr-i hikmet-i sâhabenin hafızasını tezyîn eden
bedâyı edebiyedendir.

Ezcümle:

Zâr olsa dil-i aceb mi şevk ile yâre karşı
Bülbül terennüm eyler ol bahâra karşı

Matla'ı âşıkânesi, andelibyân marifetin nağmât-ı şâinânesi arasında en hazîn bir makâmı ihrâz eder.

4 Nisan 1307

Mehmed celâl

Sultan Süleyman Kânûnî Yâhut Fütûhât

1

Edeyim şâirâne arz-ı merâm
 Bilir elbette kârîn-i kirâm
 Bundan evvel Selim zîşânın
 Ol şehenşâhın ol cihânânın
 Vasfını zîver-i lisân ettim
 Kahramânlıkların beyân ettim
 O risâle henüz yetmiş idi
 Hiss-i sevdâ tehâccüm etmiş idi
 Subha karşı hitâma erdi eser
 Dil-i hassâsım oldu şevk-âver
 O risâle benim nişânem idi
 Zâde-i tab'ı şâirânem idi
 Sevmeyen sevmesin bu fitratımı
 Severim zâde-i tabiatımı
 Zâde-i tabamı o şeb nâçâr
 Okudum, eyledim yine tekrar
 Onu gözden geçirdiğim demler
 Ağarırdı yavaş yavaş hâver
 Birde baktım ki gülistân semâ
 Şafakın gülleriyle verdi safâ
 Jâle nâmındaki sirişk-i hazîn
 Etti ezhâr-ı gülşeni tezyîn
 Eyliyordu sehâib-i seyyâr
 Misl-i ömr-i beşer semâda güzâr
 Bülbül, ol şâir-i latîf û edip
 Ağladı ağladı garîb garîb
 Ruh-ı dildâra arz için bir eş
 Nûr içinden tulû' etti güneş
 Hâkdân-ı gül içinde jâle nisâr
 Âsumân mâî ayn-ı dîde-i yâr
 Gökte bir hoş bulut gezer ağlar
 Yerde bir cûy akar akar çağlar

Etti eşvâk-ı gülşen-i tecdîd
 Bu yâdı nûra maşrıkı hûrşîd
 Târ-ı pür nûrı oldu zerrîn pür
 Âsumânın perîsine benzer
 Dağdan indi kavâl pâlân râî
 Oldu hüzn-i derûnumu dâî
 Öte yanda bir âşık gam havâr
 Olmada âşıkâne girye-i nisâr
 Biri yanda garîb bir şâir
 Yazar eş'ârı firkata dâir
 Görünür bir cezîre-i hazrâ
 Gâh peydâ û gâh nâ-peydâ
 Onu gördükçe yâri yâd ederim
 Dem-i vasl-ı nigârı yâd ederim
 Böyle bir subh cân-fezâda idi
 Böyle bir vakit dil güşâda idi
 Otururduk nihâlin altında
 Ne hazîn bir zılâlin altında
 Bakıp ol nevnihâle ağlar idim
 Yaş döküp gül cemâle ağlar idim
 Ne kadarda yakın idin denize
 Dalgalar ninni söylüyordu bize
 Kimi derki: "Tabiatın mahdûd!
 Her sözünde büyük ada mevcûd!"
 Böyle söylerler âh bilmezler
 Nedir âlâm-ı aşk-ı gam-perver?
 Fıtra-ı eşkimi eden tetkîk
 Mihnet kalbimi eder tahkik
 Bilmiyorlar gamın müessirini
 Katre-i eşkimin serâirini
 Orada ben cihânı öğrendim
 Aşk-ı ateş-feşânı öğrendim
 "Seni sevdim!" sözündeki lezzet
 Orada verdi fikrime şiddet

Aşkım ol gülistâna aittir
 Şi'rim işte bu hâle şâhittir
 Kim ne derse desin odur zikrim
 Kim ne derse desin odur fikrim
 Orası bir bahâr içinde bahâr
 Cennet dünyevî denilse ne var
 Bir büyük orman eyliyor teşkîl
 Gamı eşvâka eyliyor tebdil
 Oranın mâhitâbı âlîdir
 Ormanı, kûhsârı hâlidir
 Yâ gurûbu nasıl da hüzn-âver
 Bahra mihr-i cihân dalarda gider
 Bahrı aks-i sehâb eder tezyîn
 Akşamın levha-i garîbi hazîn
 Görünür maşrıka yakın dağlar
 Sanki dağlardaki duman ağlar
 Görünür Marmara güzel adadan
 Var mıdır bir güzel mehl-i adadan?
 Âşkım ol cenâna ben âşık
 Ne kadar vasf eder isem lâyıık
 Bâis-i inşirâhdır her ân
 Adada rüzgâr şevk-efşân
 Orada bir hayâl gördüm ben
 Şu'le-ver bir cemâl gördüm ben
 Ne kadar girye-bâr idi o hayâl
 Jâleli bir güle olurdu misâl
 Mütecessim havf-ı mihnet-zâ
 Mütebessim kûsûf hüzn-ârâ
 Olsa lâyıık o vech-i gam-perverd
 Bir hazân yaprağında çehre-i zerd
 Ne diyordum?.. Evet, sabah oldu
 Bâdı-ı şevk û inşirâh oldu
 İstedim âh ızdırâp okumak
 Şi're dâir biraz kitap okumak

Elime geçti bir risâle-i râz
 Muhtefî onda ser nâz û niyâz
 Bûlbûlü olmuş ol gülistânın
 Hâmesi Hazret-i Süleyman'ın
 Ne letâfetli bir terânesi var
 Ne kadar şi'r-i âşıkânesi var
 Şi'r-i pâkî muhabbete dâir
 Mahlası şi'rde muhibbidir
 Okudukça o cân-fezâ eseri
 Gönlümü yaktı aşkının şeriri
 Dil nâlânımı hamûş ettim
 Hâtf-ı gayba vakf-ı gûş ettim
 Beni etmek için ona vâkıf
 Böyle söylediler dâima hâtıf:

Şâir! Ne oldu? Kendine gel rûhun inliyor
 Feryâd-ı şâirâneni Allah dinliyor!
 Takdîr için o padişahın îtilâsını
 Târih-i devleti oku, gör macerâsını
 Yaz şâirâne methini ol mihr-i devletin
 Göster tulû' satvetini nûr şevketin
 Meftûn kalır o ma'delete ehl-i ma'delet
 Hayrân olur o hâmeye erbâb-ı marifet
 Mahsûs idi şecâat û heybet sipâhına
 Ateş bıraktı düşmanının tahtgâhına

2

Hâmeyi destime alıp ol ân
 Şöyle ettim medâyihin ityân
 Ey şehenşâh-ı âsumân pâye
 Yazılır medhin arş-ı âlâya
 Kılıcın etti âlemi teshîr
 Oldun ey padişah! Şöhretgîr
 Seni görmekte dîde-i bînâ
 Levh-i târih içinde şöhret-zâ

Kalmak şâir-i sehen-zâdır
 Kılıcın dehre dehşet-efzâdır
 Kalmak lülü-i cenân saçıyor
 Kılıcın katre katre kan saçıyor
 Ey şehenşâh, ey cihân-ı edeb
 Oldu ilmin cihânda feyze sebeb
 Buldu sayende îtilâ-i devlet
 Rû-nümâ oldu senden ulviyyet
 Kılıcın havf û dehşete bâis
 Kalmak şevk-i millete bâis
 Mihr-i âlem olaydı başına tac
 Kutsiyâna olur idi minhâc
 Eder ey hâme-i cihân felâh
 Seni takdir-i âlem ervâh
 Gösterir şânını bana târih
 Arz-ı takdîr eder sana târih
 Eyledinde adâleti mûtâd
 Dembedem müminini ettin şâd
 Şi'rin âb-ı zelâldan elez
 Minâb-ı hayâlden de elez
 Sende satvet-i teccessüm etmiştir
 Mihr-i devlet teccessüm etmiştir
 Sensin ey padişah! Serefrâz
 Eder a'dâ önünde arz-ı niyâz
 Şöhret zâtını edince kıyâs
 Bulunur mu cihânda bir mikyâs
 Kılıcın dehrî her zaman almış
 Kalmak şâirâne-i şân almış
 Milletin oldu âşık-ı ihlâs
 Oldu sayende ehl-i derd-i halâs
 Keremin adl û dâdı eyledi farz
 Dîn yolunda cihâd eyledi farz
 İşte târih, cümlesi mazbût
 Âlemi tîge eyledin merbut

Ma'deletten olur idin mahzûz
 Merhametten olur idin mahzûz
 Ettin ol dem ki bu cihâna veda
 Kıldı takat cihânda câna veda
 Seni takdîs eder idi ihlâf
 Seni takdîs eder bugün islâf
 Oldu hicrinle serteser âfâk
 Mâil-i girye, sine-çâk fırâk
 Dehrî ağılattı hicr-i pür kederin
 Kaldı arş-ı Hudâ'da şânlı yerin
 Orası oldu câm'-i-i ikbâl
 Orası oldu câm'-i-i iclâl
 Ey ziyâ-âver semâ-yı kerem
 Seni takdîs eder bütün âlem
 Titredi düşmanın senânından
 Pertev-i tîğ-i cânistânından
 Oldu mesrûr her adâlet cû
 Doldu lutfunla serbeser her su
 Hâs-ı ikbâl o şânlı leşkerine
 Kahramânlar baş eğdi hançerine
 Hançerindir adûya berk-i belâ
 Kılıcıdır adûya rad-ı kazâ
 Adlin erbâb-ı cürmü şâd etti
 Lutfun izhâr-ı adl û dâd etti
 Levha-i türbe-i münevverine
 Hâkpây-ı mezar-ı envârına
 Edeyim arz-ı hürmet û tekrîm
 Şöyle bir kıta eyleyim takdîm:

Zâir! Ey gâfil hakâyık-ı mevt
 Seni ahvâl-i âlem aldanyor
 Hürmet et, ibret al, ziyâret kıl
 Burada bir büyük cihân yatıyor

3

Hazret-i padişah dâd-âver
 Kıldı vaktâki tahtı pür zîver
 Bir şeki şâm içinde etti zuhûr³⁸
 Devlete karşı gösterdi gurur
 Vardı on beş bin askeri, ne hayâl!
 Etti dava-yı şân û istiklâl
 Hele bir kere gör şu bî-edebi
 Eylemişti muhâsara halbi
 Bunu gûş etti padişah-ı cihân
 Etti ol dem vezîrine fermân³⁹
 Pîşgâh-ı adûya çıktı vezîr
 Almadan destine daha şemşîr
 Kaçtı düşman herâs eyle şâma
 Düşmanın istiyordu bir dâma
 Etti ama vezîr onu takîb
 Düşmanı etmek istedi tedîb
 Yetişip mustaba civarında
 Düşmanın âlem-i mesârında
 Gürledi yıldırım gibi nâgâh
 Dediler: Lâilahe illallâh
 Mihr-i tâbân âsumân-efrûz
 Dehrî tenvîr eylemişti henüz
 Çekti tîğ-i münîri şanlı vezîr
 Etti a'dâyı tâ nihân-ı tedmîr
 Son deminde gırîv-i heycânın
 Son deminde nüfûs-ı a'dânın
 Bütün a'dâyı târumâr etti
 Bütün a'dâyı hâksâr etti
 Sermaktu düşmanı aldı
 Gönlü şevk û meserrete daldı

---

³⁸ Cânberd-i Gazâlî.

³⁹ Vezîr Sâlis Ferfat Paşa.

Sâdık-ı dîn idi, şecî idi pek
 Mûrdan bir hediyedir diyerek
 Başını düşmanın şecîyâne
 Gönderip Hazret-i Süleyman'a
 Çıktı tâ âsumânına şânın
 Mazhar-ı lutfi oldu sultanın
 Sonra askerlere dönüp şöyle
 İftihâr eyledi, dedi böyle:

Mûr isemde kalbimi imlâ eden şândır benim
 Padişahım Hazret-i Sultan Süleyman'dır benim
 Yıldırım mı ey felek sermâye-i fahrin senin
 Dest-i pür zorumdaki şemşîr bir andır benim
 İtilâdan dem vuranlar anlarsın ulviyyeti
 Pertev-i ulviyyetim dehre nümâyandır benim
 Tîğimin damlattığı her katre kan bir goncadır
 Kahramânlar! Geçtiğim sahrâ gülistândır benim
 Titretir cây-ı dalâlî îtilâ-yı şöhetim
 Tuttuğum şehrah bir şehrah-ı imândır benim

4

Hazret-i padişah âlî-câh
 Şehriyâr-ı cihân, zıll Allâh
 Rodos'un fethine kıyâm etti
 Dembedem âhz-ı intikâm etti
 Düşmanın lâzım oldu imhâsı
 İki üç yüz sefine inşâsı
 Kara Mahmud'ı düşmana saldı
 (Hereke) nâm kaleyi aldı
 Eyledi sonra Mustafa Pâşâ
 Gemilerle o demde azm û gâ
 Sürdü ol büyük sefineleri
 Düşmanın sedd-i olundu rehgüzeri
 Kendisi kaleye hücum etti
 Düşmanında cesâreti bitti

Karaya döndü askeri serdar
 Topları eyledi şerâre nisâr
 Oldu meydân-ı harbe nûr-efşân
 Geldi imdâda padişah-ı cihân
 Bir vezîr şecî û pür iclâl⁴⁰
 Kalenin sâğın eyledi işgâl
 Birisi kalenin yesârında
 Düşman devletin civarında
 Edip izhâr-ı satvet û heybet
 Verdi a' dâya pek büyük dehşet
 O günü bir tasavvur eylemeli
 Dehşeti bir tefekkür eylemeli
 Küpürürdü deniz hadîdana
 Dehşet-i irâs ederdi insana
 Dalgalar yükselirdi dehşet ile
 Taşlar inlerdi sanki haşyet ile
 Kalenin peşine yığıp tepeler
 Siper aldı bütün cünûd-ı zafer
 Gürledi top sesi hemân birden
 Lerzeden oldu düşman âh-efken
 Nâgehan bir hücûm edip asker
 Kıldı a' dâ-yı dîni zîr û zeber
 Rodos'un fethi de tamam oldu
 Padişah nâil-i merâm oldu
 Çıktı meydana şöyle şâhâne
 Dedi kâfire karşı merdâne:

Ey düşmanım ey düşmanım! Şemşîr-i kahrım kanlıdır
 Benzer hilâl-i satvete destimde hançer-i şanlıdır
 Tekrîm eder şimdi beni her kimse ki ezânlıdır
 Bir kere dikkat et bana karşındaki Osmanlıdır

---

⁴⁰ Pîrî Paşa.

Hem âklım hem âdlim islâmı tevhd eyledim
 İslâfımın efâlini her demde tesîd eyledim
 Tedîb için düşmanları dünyâyı tehdîd eyledim
 Bir kere dikkat et bana karşındaki Osmanlıdır

Söyle bana Allah için gördün mü böyle askeri
 Görsen bile yok fâide Dârâ gibi cengâveri
 Geçmiş zamanı etme yâd artık unut İskender'i
 Bir kere dikkat et bana karşındaki Osmanlıdır

Îlâ-yı dîn etmek için emr eyledi peygamberim
 Dünyâyı tenvîr eyledi şemşîr-i pertev-âver
 Pençemde âlem titriyor bir asker oğlu asker
 Bir kere dikkat et bana karşındaki Osmanlıdır

Ulviyyeti izhâr için ettim fedâ-yı cân û ten
 Görmez misin ki toplarım olmaktadır ateş-figen
 Kan damlıyor kan damlıyor destimdeki şemşîrden
 Bir kere dikkat et bana karşındaki Osmanlıdır⁴¹

5

Bak şu sahrâya hûn ile muğber⁴²
 Üzerinde yüz elli bin asker
 Sanki sahrâ-yı mahşer oldu cihân
 Bir çakâ çâk, bir gırîv û figân
 Burada padişah pür satvet
 Orada düşman denî tıynet
 Burada âfitâp burc-ı zafer
 Orada zulmet delâl-âver
 Çekilen hançer şecâyâne
 Yara açtı adû-yı nâlâna
 Atılan topların şerâreleri
 Kalb-i a'dâda açtı yaraları

⁴¹ Rodos fethi esnasında İstanköy, Bodrum, Tahtalı Kale dahi feth olunmuştur.

⁴² Mohaç Sahrâsı.

Gördü ol dehşeti o demde kral
 Bir düşündü meziyetin derhal
 Kaçmadan başka çaresi yok idi
 Atılan tanelerde pek çok idi
 Oldu yüz bin adû esîr-i türâb
 Etti islâm düşmanını harâb
 Yaralandı kral firâr etti
 Batağa düştü dûzaha gitti
 Bizim asker kalîl idi ammâ
 Ona imdâda geldi lutf-i Hudâ
 Padişah eyledikçe arz-ı zafer
 Böyle tahsîn ederdi kutsîler:
 Bârek Allah ey şeh-i âlemkâm
 Vâsf-ı pâk şânına gelmez hitâm
 Hakkı hoşnut eyledin, tezyîn eder
 Şöhretin târihi tâ yevmel kıyâm

6

Bir ikinci seferde şâh-ı cihân
 Düşman devlete dilletti amân
 Feth için kaleyi o kişvergîr⁴³
 Nice a'dâyı eyledi tedmîr
 Ona da nâil oldu âhirkâr
 Eyledi düşmanı o demde nizâr
 Daha birçok kaleyi râm etti⁴⁴
 Düşmanın kârını tamam etti
 Bir iki düşman olmadı teslim
 Kıldı şu fikri padişah-ı tefhim:
 “Oldu islâfının serefrâzı
 Sizi mahvetmek isteyen gâzî
 Görmeyen çıkmalı şu meydana
 Çekmeli tîğini cesûrâne
 Haydi teslim olun ya ceng edelim

⁴³ Beyrut Kalesi.

⁴⁴ Kırvâne Kalesi vesaire.

Size sahrâ-yı harbi tenin edelim”

Söyledi böyle, rahşâna ordu

Giderek pîş-i kalede durdu

Arkasından gelen dilâverler

Kesti a’dâ-yı dîni sertâser

Kale râm oldu padişaha o dem

Okudu medhini bütün âlem

Kıldı ihrâz-ı şân bütün asker

Dedi ol padişah-ı adl-âver:

Asker! Bu zafer azîm-i şândır

Reşk-âver kişver-i cihândır

Ervâh size kasîde havândır

Hançerleriniz ziyâ-feşândır

Tahsîn size şimdi kahramânlar!

Titrer size karşı pehlivânlar

Pâmâlnız olmada cihânlar

Evsâfınız ey yiğit civânlar

Pîrâye-i levh-i âsumândır

Evsafınıza gelir mi gâyet

Tavsîfine yok kalmadı tâkat

Târih yazar o vasfı elbet

İhlâfınıza kalır o hidmet

Taktîr edecek onu zamandır

Titretti şu âlemi Oğuz Hân

A’dâmızı eyledin perişân

Ceddîm oluyor bu hâle bürhân

Eyler ona iktifâ Süleyman

Heybetli babam Selim Hândır

7

Bunu kâfi değil mi ispâta
 Nazar et kesret-i fütûhâta
 Aldığı kalelerdeki a'dâ
 Havf ve haşyetle oldu lerze-fezâ
 Kaleler sîne-çâk heybetidir
 Her biri bir nişân satvetidir
 Kahramânlar adûya tîr attı
 Tîğler düşmana kan ağılattı
 Âlemi fethe geldiler onlar
 Bir manastırda buldular kanlar
 Bu fütûhâtı gördü dehşet-zâ
 Geldi arz-ı itâata a'dâ
 İsteyeydi şeh-i kerem pîrâ
 Mahv olurdu harita-i dünyâ
 Kan içinde kalırdı deryâlar
 Kan içinde kalırdı sahrâlar
 Arzu eyleyeydi teshîri
 Dehrî tâlân ederdi şemşîri
 Emr û fermân edeydi hançerine
 Yıldırım yağdırırdı kan yerine
 Böyle bir padişah-ı âlem idi
 Babasıyla bu zât tev'em idi
 Gasb-âlûd ederse şöyle nigâh
 Kahramânlar arardı cây û penâh
 Mazhar-ı lutfu olsa bir adam
 Kesb-i eşvâk eder idi her dem
 Câlib kahrı olsa bir insân
 Hâk pür zilleti ederdi mekân
 Yaktı yandırdı mülk-i küffârı
 Gece gündüz cihâd idi kârı
 Hâmî-i zümre-i eâlîdir
 Padişahâne gönlü âlîdir
 Sâhib-i şân ü hâiz-i satvet

Müctemidir dilinde ulviyet
 Buna tasvîri şânlı bürhândır
 Pek büyük bir cihân-ı irfândır
 Hâme kim vâkf-ı hakâyıktır
 Böyle vassâfı olsa lâyıktır:
 Şu türbe âleme satvet-nümâdır
 Onun kandîli nûr-ı kibriyâdır
 Onu tenvîr eden zât-ı muazzez
 Bütün askerlere heybet-fezâdır
 Olur efkârı resminden nümâyan
 Hele seyret ne şânlı bir behâdır
 Cihângîr oldu şemşîr münîri
 Şehenşâh-ı cihân zıll-ı Hudâ'dır
 Uyandırdı gönüllerde hidâyet
 Onun şehrâh-ı şehrâh hedâdır
 Kemâlâtıyla mâh-ı marifettir
 Fütûhâtıyla hûrşîd-i gazâdır
 Tenevvür eyleyen destinde öyle
 Kılıç zanneyleme, berk-i kazâdır
 Uçar her lâhza burc-ı îtilâda
 Revân-ı pâkî meclûb-ı semâdır
 Eder hürmet ona ervâh-ı ulvî
 Ona bir harika dense becâdır
 Hilâfet burcunun hûrşîdidir o
 Çerâğ-ı şer'i pâk-i Mustafa'dır
 Belinde tîğ-i mecbûr çakâ çâk
 Elinde hâmesi kutsî nevâdır
 Esîri oldu şâirler demâdem
 Mezâmîn kelâmı bî-behâdır

8

Kapudan şecî'i Hayrettîn
 Her zaman oldu mazhar-ı tahsîn
 Dalgalar baş eğerdi hiddetine
 Etti deryâyı râm-ı heybetine

Etti a'dâyı devleti takîb
 Kıldı bir kaleyi hemân tahrîb⁴⁵
 Venedik'ten gelen sefineleri
 Bir hücûm etti sonra sürdü geri
 Kimi battı kimi firâr etti
 Hâsılı kuvvet-i adû bitti
 Biri yanda Mehmed Gâzî
 Oldu gâzîlerin serefrâzı
 Karşısında yirmi bin düşman
 Etti terk-i hayât hep birden
 Bunu fikr eyleyince şâirler
 Çıkar elbet bu şi'r-i şevk-âver:

Şâhenşeh keremkâr hûrşîd-i îtilâdır
 Askerleri nücûma benzer ise sezadır

9

Engrûsen Kralı fevt oldu
 Küçük oğlu makâmını buldu
 Bunu Nemçe Kralı gûş etti
 Bedun-ı mahv için hemân gitti
 Kıldılar padişaktan istimdâd
 Padişah etti onları dilşâd
 Kıldı âzâm şânlı askerini
 Askerin en gayyûr serverini
 Çoktu a'dâ-yı dîn, fakat mahzûn
 Azdı Osmanlılar, fakat memnun
 Bir gece Nemçeli olan eşrâr
 Gemilerle edince kast-ı firâr
 Bunu fehm etti ol zamanı server
 Hepsini etti dâhili makber
 Bu da bir başka feth-i şân-âver
 Bu da bir başka harb-i hûn-perver

---

⁴⁵ Kaştilye Kalesi.

Sonra İspanya'ya hücûm etti
 Düşmanı tame'i gumûm etti
 Portakal nâm-ı fırka-ı a'dâ
 Yemini eylemişti istilâ
 Kıldılar padişahı istimdâd
 Padişah etti onlara imdât
 Düşmanı kıldı lerze-nâk hirâs
 Satvet-i padişahı eyle kıyâs

10

Kıldı ol padişah-ı âlemgîr
 Daha hayli memâlikî teshîr
 Bunları ettiğim zaman tatvîl
 Ederim onları dahi tafsîl
 Yıldırım Bâyezid-i zî-şânın
 Şânı meşhur olan cihânbânın
 Cengsin âlem oldu hayrânı
 Âleme karşı tîğ-i berânı
 Bir nişândır kazâ-yı sâikadan
 Hañçeri düşmana şerâre-figen
 Bu risâlemde şimdi kalmadı yer
 Yazdım ol nâme başkaca bir eser

SON

(Kasbâr Matbaası)

3.1.7. Yıldırım Bâyezid-i Evvel Yâhud Bir Cihangîr

Sultan Hamid Hân'dır Sultan Kâmurândır
 Erbâb-ı adl û dâdın en şânlı serfirâzı
 Yâ Rabb demâdem olsun iclâl û ömrü-efzûn
 Hûrşîd-i ma'delettir Sultan Hamid Gâzî

Nazımı: Mehmed Celâl

Maârif Nezâret-i Celilesinin Ruhsatıyla Tab Olunmuştur.

Dersaâdet

(Kasbâr Matbaası) Bâb-ı Âlî Caddesinde Numara: 25

1308

Mukaddime

Sultan Süleyman Kânûnî Hazretlerine ait olarak bundan evvel neşrettiğim eserin mukaddimesinde Sultan Süleyman Hazretlerinin bazı eş'âr-ı şâhânelerini derc ile kendilerinin âlem-i edebiyatımızda da ne şâhâne bir mevke zînet-bahş olduklarını arz etmiştim. O şi'rleri okuyanların bir kısmı selâtin izâmımızın daha bu gibi âsâr-ı şâhânelerinin irâesini arzu eylediklerinden, inşaallah bu külliyyâtın hitâmında (eş'âr-ı selâtin) unvânıyla hakîkten sultan-ı eş'âr-ı ıtlâkına sezâvâr olan o gibi nevâdir-i edebiyeyi kârine arz edeceğim. Şimdilik eş'âr-ı selâtin hakkındaki fikr-i mahsûs-ı âcizânemi biraz daha izâh etmek isterim:

Asr-ı cedîd edbâsının keşfettiği hakâyık-ı edebiyedendir ki “şi'r” dedikleri meziyet-i ulviye mücerred-i mevzûn ve mukaffâ veyâhut masna olduğu için mazhar-ı râğbet olmuyor. Belki bir söze bihak şi'r denilebilmek için-vezninden, kafiyesinden, sanatından sarf-ı nazar-onun letâfet-i hayâl, rikkat-ı his, fesâhat-ı beyân, şiddet-i tasavvur, mukârenet-i hakikat gibi birçok meziyyât ile tecelli etmesi icâb ediyor-bu cihetle her manzûm söze şi'r demek şi'rin manâ-yı hakikiyesini bilmemekten neşet eyliyor.

Şâyân-ı hayret olmaz mı ki bütün milel-i mütemedine tarafından şâyân-ı hürmet ve belki sezâvâr-ı perestiş görülen selâtin izâmımız hazrâtının kılıçlarının meydan ve gâda-i izhâr ettikleri barika-i zafere nazîre yaparcasına kalemlerinin tulû' ettirdiği marifet ve fazîlet güneşlerinden cihân-ı muârifî müstenîr nûr-ı zekâ

eylemek için ara sıra inşâd-ı şî're de tenezzül ederek her şî'rlerinde yukarıda saydığımız meziyâtın kâfesini irâe ile Osmanlı şâ'irlerini meshûr-ı îcâz eylesin?

Evet, eş'âr-ı selâtinin içinde hiçbir musarrâ görülmez ki hissiyât-ı kalbiyelerinin tercümânı, mehâbet-i ulviyelerinin belîğ bir lisânı olmasın!

Müesses bünyân-ı saltanat Sultan Osman Gâzî Hazretlerinin Sultan Orhan'a yazdıkları manzûm nasihatnâmelerindeki:

“Osman! Ertuğrul oğlusun
Oğuz Karahân neslisin
Hakkın bir kemter kulusun
İstanbul'u aç gülzâr yap”

Şî'ri kadar kahramânâne ve hakimâne bir nazm mı tasavvur ulunur ki bütün ihlâfının işte bu nasihata itibâ ede ede Roma İmparatorluğunun kürsi-i idaresini lerzân eyledikleri târih ile müsbettir?

Sultan Orhan Hazretlerinin Hüdâvendigâr Gâzî Hazretlerine karşı irâd eyledikleri:

“Resulallah şer'an pişvâkıl
Muayyen-i dîn olup nasib-i levâkıl
Bu fânî mülke mağrûr olma zinhâr
Tarîk-i şerden dûr olma zinhar”

Şî'r-i hakikat perverinin her harfından bir kitâb-ı adâlet vücûda gelir.

Hüdâvendigâr Gâzî Hazretlerinin Kosova sahrâsında dergâh-ı kibriyâya karşı:

“Âb-ı rûy-ı habîb-i ekrem için
Kerbelâda revân olan dem için
Ehl-i derdin dil hazîni için
Câna te'sîr eden anını için
Bakma yâ Rabb bizim günâhımıza
Nazar et cân û dilden âhımıza
Râh-ı dîn içre ben fedâ olayım
Siper-i asker hedâ olayım

Dîn yolunda beni şehîd eyle
 Âhirette beni saîd eyle
 Mülk-i islâmı pâyimâl etme
 Menzil-i fırka-i dalâl etme”

Yolunda izhâr ettiği istirhâmı okuduktan, o cihângîr-i azîmin Kosova Muhârebesindeki sûret-i şehâdetini de göz önüne getirdikten sonra, gönüllerin sâika-i hamiyetle halcâna; gözyaşlarının teessür-i rikkatle galiyâne gelmemesi kâbil değildir.

Çelebi Sultan Mehmed Hân Gâzî Hazretlerinin:

“Cihân-ı hısm olsa hakdan nusret iste
 Erenlerden duâ ve himmet iste”

Matlaındaki metânet-i fikriye erbâb-ı tevekküle gıpta-i bahş olsa revâdır.

Ara sıra da hissiyât-ı âşıkânelerinin tercümânı belîğ-i el-lisânı olmak üzere, meselâ Sultan Bâyezid Sâni Hazretlerinin:

“Sabaha dek her gece ey hûrşîd rûşen mâhdan
 Nice bir feryâd edem korkmaz mısın Allah’tan”

matla’ı âşıkânesi tarzında nevâdır edbaya eyle o yolda şi’r söyleyen şurâ-yı asra da âdeta üstâdâne bir tavr-ı edep gösterişlerine büyük bir kudret-i şâirâneye tevakkuf ettiğini düşünmelidir!

Yavuz Sultan Selim evvel Hazretlerinin, ekser-i fârsi olan eş’âr-ı kıymetdâr-ı şâhânesi arasındaki:

“Subh-ı ümid-i tal’at zîbâ-yı Mustafa set
 Israr-ı gayb-ı der dil dâna-yı Mustafa set”

Yâhud:

“Fikr-i meygerdim şebi kân-ı mâhirâbınım bi-havâb
 Men derîn bu dem ki nâgeh-i şed-i tulû’ı âfitâb”

Yâhud:

“Şeh-i memâlik derdim belâ penâh-ı menest

Gamım ki bî-had û pâyân bu despâh-ı menest”

Yâhud:

“Biz bülbül-i muharrik-i dem gülzâr-ı firâkız

Ateş kesilir geçse sabâ gülşenimizden”

Yâhud:

“Gözlerimden aktı deryâlar gibi yaşım benim

Dostlar çok nesne gördü onmadık başım benim”

gibi kimi Arabistan’ın susuz çöllerini sîrâb-ı envâr hedâ eyleyen bir zât-ı mukaddesin ulviyet û kutsiyetini irâe eden, kimi bir fikri hakimâneyi hissiyât-ı kalbiyeye tatbîk ile şafaklar içinde güneşler tulû’ ettiren kimi bir damla gözyaşının lisân halini gösteren kimi bir andelîb garîbin hazîn fakat pek belîğ pek manîdâr bir sûrette feryâd-ı âşîkânesini andıran kimi “şi’r” dediğimiz nevâ-yı muhabbeti bir vâveylâ-yı bedbahtâne tarzında tasvîr eyleyen bedâyi-i edebiyeyi okuyupta bu kadar ulviyet-i tasavvura bu kadar rikkat-i hisse bu kadar nezâket ve nezâhet-i hayâle hayrân olan Osmanlı şâirlerinin Yavuz Sultan Selim Hazretlerini bir nazar-ı hayret ve perestiş ile görmemeleri kâbil değildir.

Sultan Selim Hân Sânî Hazretlerinin:

“Yüzünden zülfü sever keşf-i nikâb et

Cemâlin mihr û mâhın bî-hicâb et”

matlaındaki letâfet-i edebiye ile ulû ahlâkının meziyet-i âlelâlîne delâlet eden:

“Tab’ı latîfimiz bizim ey dil-i selimdir

Yok kimseye adâvetimiz hak alimdir”

matlaındaki selâset-i ifâde ve fesâhat-ı beyân bütün erbâb-ı edebi senâhvân şâiriyeti etse şâyândır.

Sultan Mehmed Sâlis Hazretleri -ki kendilerinin bir feth-i kahramânelerini musavver olan eser karîben neşr olunacaktır - Kalem-i hikmet rakamlarıyla Osmanlı Târihinin kısmı şâirânesini tezyîn eyleyen selâtin izâmımızdandır.

“Ârifiz âyîne-i âlem-nümâdır gönlümüz
Rüzgârın cünbüşünden sanmayın gâfilleriz”

beyti fikr-i hakimânesinin ulviyetine delâlet eder.

Sultan Ahmed Hân evvelin:

“Bûy erse cân meşâmına fasl-ı bahârdan
Mürgân sadâsı gelse yine mürgazârdan”

matlaı okunurken, hissiyâtına mağlup olan her şâir çiçeklerle müzeyyen, yapraklarla mülven bir bahâr cân-fezâda ağaçların zalâm pür sükûnu içinde figân eden bülbülün - başka bir tâbir ile - şâir tabiatın nevâ-yı âşıkânesini dinliyorum, cûybâr âheste revânın sadâ-yı hazînini işitiyorum sanır!

Sultan Osman Sâni Hazretlerinin:

“Her kişi zevk eyledi bir ser û hûş reftâr ile
Ben gedâ kaldım hemân gam-ı hânede bin zâr ile”

matlaı âşıkânesi bu yoldaki âsârın meftûnu olanlarca zîver-i hâfıza olmaya lâyıktır.

Sultan Ahmet Sâlis Hazretlerinin inşâsını emir ve fermân buyurdıkları çeşmeye yine zâde-i tab’ı şâhâneleri olmak üzere söyledikleri şu:

“Târihi Sultan Ahmed’in câri zebân-ı lüleden
Aç besmeyleyle iç suyu Hân-ı Ahmed’e eyle duâ
Târih-i âbdârı, kelâm-ı şurâyı bir cûy-ı âheste revân”

gibi sehlil ceryân eyleyen (sehl-i mümteni) meziyetini hâizdir ki târih söylemekteki müşkülâtı teslîme mecbûr olan hemân her şâirin bu sehl-i mümtene karşı hayrân olmaması mümkün değildir.

Sultan Mahmud Hân Evvelin:

“Kerem-bahş olmaz ey dil hâlini cânâna söylersin
Vefâ memûl edersin ger acep yabâna söylersin”

matlaı aşıkânesi ne dakîk bir fîkr-i şâirâneyi haizdir!

İlahâ mı tahallus eden Sultan Selim Hân Sâlis Hazretlerinin eş'âr-ı şâhâneleri kalb ve rûh üzerinde pek büyük bir te'sîr göstermektedir.

Bugün:

“Yapıştım damen pek rızâya herçe bâd-ı âbâd
Sarıldım hâk pâ-yı Mustafa'ya herçe bâd-ı âbâd”

matlaı her yerde pîrâye-i levha-i tevkîr olan âsâr-ı âlîyedendir.

“Ne rûtbe-i bî-vefâsın sen a cânân vefâ-i düşman
Bana olmazsa lutfun bârî âğyâra vefâdan geç”

beyti:

“Hezâr âsâ nola etsem o güller hasârdan feryâd
Eder bu gülşenin bülbülleri hep yârdan feryâd”

matla'ı mezîyet ve nezâhat-i şâirânesinin en parlak delillerindendir.

Hele:

“Dağ-ı sînem görecek hûn ile âlûda benim
Rahm edip hâlîme ezhâr-ı gülistân ağlar
Yine rahm eylemez asla bana ol âfet-i cân
Beni bîmâr görüp hâlîme yârân ağlar
Gördü çün derd-i dil zârımı rahm etti tabîb
Dedi ey hasta-i hicrân sana dermân ağlar
Derd ile rûyuna baktıkça senin ilahâ mı
Gerçe handân olur ama ciğeri kan ağlar”

beyitlerini hâvî olan o meşhur gazeli okurken gözlerin yaşla dolmaması muhâldir.

(Eşâr-ı selâtin) hakkında şimdilik bu kadar bir numûne gösterdin. Neşr olunduğu vakit görülecektir ki selâtin izâmımızın her biri Sultan el-şuarâdır. Hele yazacağımız eşârı şâirâne bir sûrette şerh ve îzâh edecek olursak büyük bir eser vücûda gelir.

Yıldırım Sultan Bâyezid Evvel Yâhud Bir Cihângîr

1

Ateşindir Kosova Sahrâsı
 Bir büyük padişahın heycâsı⁴⁶
 Orada oldu nümâyân orada
 Orada oldu dırahşân orada
 Eyledi nûr-ı uyûn Orhan
 Orada düşman dîni tâlân
 Onda Osmanlı dilâverlerinin
 Hazret-i padişahın askerinin
 Biri bin düşmanı lertzân etti.
 Biri bin âlemi tâlân etti.
 Orada parladı şemşîr-i zafer
 Orada titredi İskender'ler
 Gördü ol şanlı gazâyı melekût
 Padişahın yeri oldu lâhût
 Bâyezid ol şeh-i haydar-ı unvân
 Ordugâha yetişince ol ân
 Satvet ve şevket ile kıldı cülûs
 Oldu a'dâ o zamanda meyus
 Cümlesi eyledi dehşetle firâr
 Gitti takîbine âlî serdar⁴⁷
 Herc û merc oldu o demde a'dâ
 Kaldı ateşler içinde sahrâ
 Bir yiğit de ona oldu peyrû⁴⁸
 Düştü eflâka ne dehşetli âlû
 Oldu dehşetle bütün havf-efken
 Dul-ı müttefike tefrikadan
 Cümle efrâdı olundu tedîb
 Anladı kıymetini ehl-i salîb
 Devletin mihri şehenşâh-ı benâm

---

⁴⁶ Hüdâvendigâr Gâzî Hazretleri

⁴⁷ Fîrûz Bey.

⁴⁸ Yiğit Bey.

Düşmanın kârını kıldı itmâm
 Berk-i satvetti ona tığ-i zafer
 Yıldırım süratine reşk-âver
 Oldu vasfıyla münevver-i târih
 Vasfını böyle yazar her târih:

Hançerinden berk vurur dehşetiyle her ân yıldırım
 Pertev-i tığinden olmuştur nümâyân yıldırım
 Barklar olmakta dâim askerinden muhteriz
 Âsumânda toplarından oldu lerzân yıldırım
 Arzu eylerse artık ihticâb etsin güneş
 Şanlı maşrıktan tulû etti dırahşân yıldırım
 Bâdî-ı hayret değil mi söyleyin Allah için
 Düşmana yağdırdı bir ateşli bârân yıldırım
 Nûr-ı ulviyet ile mâzîyi tenvîr eyledi
 Oldu istikbâle karşı pertev-efşân yıldırım

2

Dehrî titretti o mihr-i iclâl
 Oldu hayretzede bî-çâre kral⁴⁹
 Taleb-i merhamet etmek üzere
 Mülküne şân ile gitmek üzere
 Geldi hemşiresini takdîme
 Belki emlâkını da teslime
 Dedi ol şâha: “mürüvvet eyle
 Bana lutfunla sahâbet eyle!”
 Hazret-i padişahın merhameti
 Satveti, mükerremeti, ma’deleti
 Afv ile kıldı kralı ihyâ
 O şehenşâh-ı adâlet pîrâ
 Kralın şevheri kim dilber idi
 Dense lâyük: Mülke benzer idi!
 Mazhar-ı lutf-i şehenşâh oldu

---

⁴⁹ Sırp Kralı Stefân

Devlet û satvete âgâh oldu
 Anladı kıymetini sultanın
 Âşıkı oldu şeh devrânın
 Şânına, heybetine oldu esîr
 Pertev-i satvetine oldu esîr
 Görüp ulviyetini sertâser
 Böyle söylediler bütün şâirler:

Daha süratli seyr-i sâikadan
 Eyledin mülk düşmanı teshîr
 Barklar havf eder zuhûrundan
 Yıldırım yağdırır o tîğ-i münîr

3

Cûşa gelmiş yine bahr-ı mevâc
 Saçıyor sâhile karşı emvâc
 Bursa'ya ebre bürünmüş âfâk
 Nûru zulmetlere kılmış el-hâk
 Olmuş elvân sehâb-ı mâtem
 Perde-i muzlim mihr-i âlem
 Bârika-i şu'le saçar deryâyâ
 Sâikalar zeh verir dünyâyâ
 Her sadâ dehşeti müzdâd eyler
 Fırtına âlemi berbâd eyler
 Bu zamanda Sarıca Paşa'nın
 O kerîmin, o cihân-ârânın
 Hâlinin dehşetini fikr eyle
 Nûr-ı ulviyeti fikr eyle
 Bir sefîne ediyor gördü güzâr
 Yani İstanbul'a etmekte firâr
 Onu takîbe şitâban oldu
 Düşmanı havf ile lerzân oldu
 Onu sayd etti o âlî sayyâd
 Eyledi düşman dîni berbâd
 Gemiye eyledi ol dem teshîr

Bir prenses var idi, oldu esîr
 Çehresi mihr-i sabâhat-efrûz
 Bir prense gelin olmuştu henüz
 Gidip İstanbul'a ol rehleri
 Edecekti orada arz-ı cemâl
 Gördü paşa onu lutfе şâyân
 Başladı giryeye ol gonca dehân
 Dedi tatbîk ederek ol server
 "O kadar olma teessür-âver
 Kim idi zevc ü refîkin olacak
 Kim idi öyle saâdet bulacak
 Seni bir alçağa etmem teslîm
 Yıldırım Hân'a edersem taktim
 Kıymetin lutf ile takdîr olunur
 Orada şân ü adâlet bulunur
 Ağlama ağlama! Ey hûr lakâ
 Ağlama! Gözyaşı lâıyk mı sana?
 Ağlama! Şimdi gülersin şimdi
 Sana zaten bunu vad ettimdi!"
 Dinledi bunları ol dilber kız
 Yüzüne saçtı meserret-i yâldız
 Eyledi azm-ı huzûr sultân
 Buldu taltîf-i şehenşâh ile şân
 Çehresi oldu meserret-efzâ
 Böyle söyler idi kalben hatta:

Etti esîri gönlümü bir şânlı padişah
 Gönlüm o zât-ı muhteremı eyledi penâh
 Rûhum sürûr ü şevke dalar iltifâtın
 Bir kere lutfun eylese şâhâne bir nigâh

4

Eyledi padişah kişver-i dâd
 Âlâ şehrinde adûyu berbâd
 Karaman mülkünü kıldı teshîr

Subh-ı ulviyeti etti tenvir
 Kıldı izhâr adâlet her gün
 Etti ispât-ı şecâat her gün
 Askeri başlamadan cenge daha
 Geldi ol padişah şân-efzâ
 Dedi askerlerine: “İşte bugün
 Düşmanı etmeli tedmîr bütün
 Fakat izhâr-ı adâlet lazım
 Âcize lutf û mürüvvet lazım
 Kerem ister iseniz mevlâdan
 Zulmü imhâ ediniz dünyâdan”
 Başladı parlamaya her şemşîr
 Kırdı a’dâyı serâser şemşîr
 Doldu sahrâlara hûn a’dâ
 Kan ile lâleler açtı sahrâ
 Maşrika, mağribe saldı lerziş
 Yıldırım gürledi ama müthiş!
 Bir nigâh etmeli ol velveleye
 Benzemez velvele-i zelzeleye
 Orada fırka-ı a’dâ mahzûn
 Burada hayl-i Müslüman memnun
 İğbirârı orada a’dânın
 İftihârı burada sultanın
 Orada zulmet zillet-âver
 Burada dehşet-i satvet-perver
 Orada velvele-i zalimânî
 Bu rade-i kevkebe-i nûrânî
 Orada mülk-i dalâlet vîrân
 Burada mihr-i şecâat tâbân
 Etti ol padişah-ı kişver-gîr
 Karaman mülkünü dehşetle esîr
 Fırka-ı düşmanı bozdu leşker
 Böyle vâsf etti onu kutsîler:

Ey tîği ile şu'le-zen âlem-i eflâk
 Ey âlemi teshîre gelen server-i dürren
 Kıldın nice bin düşmanın sînesini-çâk
 Baştan başa doldurdu semavâtı çakâ çâk

Destinde tenevvür ederek hançer-i tâbân
 Hûrşîd gibi saltanatın oldu dırahşân
 Oldukça demâdem kılıcın sâika-efşân
 Baştan başa doldurdu semavâtı çakâ çâk

Titretti bütün düşmanı destindeki şemşîr
 Tîrin kılıyor levha-i ulviyeti tenvîr
 Cengin ediyor velvele-i mahşeri tanzîr
 Baştan başa doldurdu semavâtı çakâ çâk

Tîğin görünüp düşmana ateşler içinde
 Sahrâ-yı cihân kaldı o dem mahşer içinde
 Bir şanlı gırîv oldu ayân-ı asker içinde
 Baştan başa doldurdu semavâtı çakâ çâk

Verdikçe biraz rahş-ı hümayûnuna sûrat
 Hûrşîdi gabâr eyledi âlûde-i zulmet
 Sarsıldı cihân, sanki o dem koptu kıyâmet
 Baştan başa doldurdu semavâtı çakâ çâk

5

Aradı kendine bir cây-ı felâh
 Geldi takdîs-i şehenşâha evlâh
 Beni evvelce itâat etti
 Ona şu vech ile hürmet etti:
 “Ey şehenşâh meâlî-perver!
 Bizi de eyle saâdet-âver
 Talib-i merhamet û lutf ederiz
 Dâima lutf û mürüvvet dileriz
 Merhamet merhamet ey sâhib-i şân

Bizi lutfun ile eyle handân!”
 Nam û lutf-ı şeh âlîcâh
 Keremin eyledi ol zâre penâh
 Gördü düşman bu kadar merhameti
 Gördü düşman bu kadar ma’deleti
 Cümlesi bende-i fermân oldu
 Ona hürmetle senâ havân oldu
 Şânını eylemek üzere îlâ
 Böyle söyledir serâser dünyâ:

Parıldarsa şemşîr ateş-nisâr
 Gelir yâde ceng-i şeh kâmkâr
 Savâik saçar hançer-i âbdâr
 Zemînden semâyâya çıkınca gabâr
 Güneş gösterir çehre-i iğbirâr

Adû-yı delâlet-feşân titriyor
 Kılıçlar çekilmiş, cihân titriyor
 Zemîn titriyor, âsumân titriyor
 Zemînden semâyâya çıkınca gabâr
 Güneş gösterir çehre-i iğbirâr

Olur fırka fırka adû nâle-zen
 Gırıv çakâ çâk şemşîrden
 Olur yıldırım dehre ateş-figen
 Zemînden semâyâya çıkınca gabâr
 Güneş gösterir çehre-i iğbirâr

Köpürmüş nice şanlı şîr û peleng
 Ne heybetli asker ne ateşli ceng
 Ne dehşetli levha ne dehşetli reng!
 Zemînden semâyâya çıkınca gabâr
 Güneş gösterir çehre-i iğbirâr

Çekip padişah tîğ-i nûr-âveri
 O heybetle tanzîr eder haydarı
 Ne dehşetli ateş saçar askeri
 Zemînden semâyâya çıkınca gabâr
 Güneş gösterir çehre-i iğbirâr

6

Sivas'ın hâkimi Bürhâneddîn
 Gördü ki padişah fırka-ı dîn
 Onu da eylemek ister teshîr
 Onu da eylemek ister tedmîr
 Korkudan oldu yeri bister-i hâk
 Kaçtı kühsârlara oldu helâk
 Fethedildi nice yerler o zaman⁵⁰
 Âlem olmuştu adûya zindân
 Karamanoğlu, o mecbûr feten
 Yine tek durmadı oldu düşman
 Bunu sultan cihân gûş etti
 Onu bir tehlikeye dūş etti
 Nâgehân eyledi tebdîl inân
 Kıldı a'dâsına mağlûp hemân
 Etti ol padişah kişver-gîr
 Karamanoğlunu Bâlzât esîr
 Neler etti neler ol sâhib-i şân
 Şöhret û şânı ile doldu cihân
 Misli ol padişahın enderdir
 Böyle söylerse sezâdır şâir:
 Bu yıldırım nereden indi? Arş-ı âlâdan!
 Zemîni almaya geldi cihân-ı bâlâdan
 Belinde hançer-i enver, elinde bir şemşîr
 Cihânı eyledi baştan başa (...) teshîr⁵¹
 Kılıç mıdır (...) yıldırım nişânesi mi⁵²

⁵⁰ Kastamonu, Canik, Amasya, Osmancık, Sinop vesaire.

⁵¹ (...) Kelime silik çıktığı için okunamamıştır.

⁵² (...) Kelime silik çıktığı için okunamamıştır.

Cenâb-ı padişahın berk-i fâtihânesi mi
 Semâyı tuttu serâser gazâ şerâreleri
 Açıldı sîne-i düşmanda tîğ yaraları
 Olunca mihr-i zafer padişaha nûr-efken
 Mezâra kaçtı adû dehşet-i tahâccümden

7

Duyulan velvele-i dehşet-zâ
 Görülen dûd-ı azîm heycâ
 Çekilen hançer ateş-perver
 Parlayan tîğ-i savâik-âver
 Milletin nâmını etti ihyâ
 Devletin şânını kıldı îlâ
 Parladi bârika-i şân û zafer
 Yağdı sahrâlara hep ateşler
 Hazret-i padişah pür satvet
 Kıldı İstanbul'u gark-ı dehşet
 Böyle bir demde gürûh-ı a'da
 Etiler bazı kale'i yağma
 Bunu gûş etti şehensâh-ı cihân
 Fırka-ı düşmanı kıldı lerzân
 Nâgehân Niğbolu da etti zuhûr
 Eyledi düşmanı mehcûr-ı sürûr
 Gürledi sâika-i şemşîri
 Parladi bârika-i teshîri
 Etti a'dâyı serâser tedmîr
 Geldi on altı bini oldu esîr
 Maşrika, mağribe saldı âheng
 Verdi târihine zînet ol ceng
 O zamanda nice yerler aldı
 Bütün a'dâsına dehşet saldı
 Böyle bir padişah-ı zişândır
 Şöyle derlerse ona şâyândır
 Âfâkı etti pür nûr şân-ı ziyâ-nisârın
 Kıldı cihânı sâbân şemşîr-i şu'le-bârın

Târih içinde doğdu hûrşîd-i iftihârın
 Senden nişânedir hep âsâr-ı tâbdârın
 Başka bir levha-i ulviyet var
 Başka bir künbe-i satvet var
 Kıldı târihi garîk-i zînet
 Verdi Sultan Mehmed şöhret⁵³
 Tabanın hâlet-i merdânesini
 Fethinin levha-i şâhânesini
 Burada eylemedimse ityân
 Ederim başka risâlemde beyân

Son

(Kasbâr Matbaası)

---

⁵³ Sultan Mehmed Sâlis.

3.1.8. Hüdâvendigâr Gâzî Yâhud Fetihler ve Kosova Sahrâsı

Doğdu doğalı görmedi hûrşîd-i münevver

Şâhenşeh-ı devrân gibi bir mihr-i adâlet

Takdîs ederiz Hazret-i Sultan Hamid’i

Âlemde odur neyyir-i rahşân hilâfet

Nazımı: Mehmed Celâl

Maârif Nezaret-i Celilesinin Ruhsatıyla Tab Olunmuştur

(Kasbâr) Matbaası Bab-ı Âlî Caddesinde Numara: 25

Sâhib ve Nâşiri: Asır Kütüphânesi Sâhibi Kirkor

Dersaâdet-1308

Mukaddime

Şanlı târihimizin irâe eylediği elvâh-ı satvet ve ihtişâmdan biri de Hüdâvendigâr Gâzî Hazretleri ve zaman-ı şâhânelerinde Avrupa’ya karşı dehşet-i nisâr kalıp olan fütûhât-ı kahramânâne, husûsuyla Kosova Sahrâsı denilen rezm-gâh ateşindir! Kosova Sahrâsının nazar-ı cihânı kamaştıran fütûhâtına dair bu külliyyâtı teşkîl eylemekte olan bazı risâlelerde görülen şi’rler o âlem-i heycâyı bihak tevsîf etmeye kifâyet etmez. Hatta şu eserinde, o dehşetli cengi olduğu gibi irâe edemediğine îtimâd olunmalıdır. Sahrâları dolduran bir ihtişâm-ı kahramânâne, cihânı titreten bir şemşîr-i cihângîrânenin dehşetini, ulviyetini tasavvur etmek bile insanı giriftar-ı istağrâk û hayret eder. Ya o hâli tasvîr için uğraşan bir kalem, vakâyın şâyân-ı hayret olan azameti önünde mecbûr istiğrâk olmaz mı? Ya beşeriyeti bihak âlâ eden ve o sahrâ-yı ateşine aid olan hissiyât-ı âliyeyi bir zerreyi nazar tedkikten uzak tutmaksızın-tasvîr etmek iddiâsında bulunanlar-ister müverrih olsun, ister şâir bulunsun-haddı na-şinâslık etmiş olmazlar mı? Osmanlıların mukaddes bir vazifesi varsa o da Osmanlı Târihinde parlak sahifeler işgâl eden Kosova sahrâsına karşı iftihâr-âverâne bir hayret, o sahrânın aslanı olan Hüdâvendigâr Gâzî Hazretlerine de bir hürmet izhâr etmekten ibârettir. Yoksa vakâyı ulviyeyi bihak tasvîr etmek ulû efkârını semâvâtın en yüksek tabakalarından iktibâs edenler için bile pek kabul olamaz sanırım.

Bu satırları “Kosova Sahrâsı daha güzel yazılabilirdi!” diyecek olanlar için yazdım.

Hüdâvendigâr Gâzî Yâhud Fetihler ve Kosova Sahrâsı

1

Eyledi Orhan denilen kahramân
 Hazret-i Osman gibi âlâ-yı şân
 On iki yaşında bakın ol ere
 Gönlünü vakf eyledi Nilûfer'e
 Oldu bu sevdâdan o dem âşkâr
 Dehre Süleyman ve Hüdâvendigâr⁵⁴
 Oldu Süleyman şecâat-ı şîâr
 Rûm ilide düşmana ateş-nisâr
 Rûm eyliye geçti hemân sâl ile
 Kût-ı ikbâl ile iclâl ile
 Gayreti hayrân ediyor âdemi
 Dehşeti titretti bütün âlemi
 Asker o serdara senâ hevân idi
 İşte bu er oğlu Süleyman idi
 Düşmanı teshîre kıyâm eyledi
 Emrine deryâları râm eyledi
 Âh ki bir gün o cihânlar eri
 Bir nice Osmanlıların rehberi
 Esb-i sabâ sürata binmiş iken
 Düştü, vefât etti, o dem naleden
 Mâtemi ağlattı bütün âlemi
 Âlemi ağlattı bütün mâtemi
 Hazret-i Orhan o teessür ile
 Yani Süleyman'ı tefekkür ile
 Oldu hemân gark-ı sirişkindir
 Eyledi gülzâr behište sefer
 Dûn açılan gonca-i bir zîb û fer
 Râh-ı safâdan bugün eyler güzer
 Dün görülen şa'saa-i nevbahâr
 Hüzn arasında bugün eyler güzâr

⁵⁴ Süleyman Paşa ki Hüdâvendigâr Gâzî Hazretlerinin biraderleridir.

Dün yüzü tâbında olan nevcivân
 Birde bakar sanki bugün nâtüvân
 Yâda gelir ömr-i mezarın evveli
 Yâda gelir sonrada müstâkbeli
 Hikmet-i yezdân ki o hikmet olur
 Bizce fakat bâdı-ı hayret olur
 Hikmet-i yezdâna şâşânlar hemân
 Böylece feryâda gelir bir zaman:
 Tarîf için uğraşılmamıştır
 Dünyâ nedir? Anlaşılmamıştır
 Bir nef'i mi var şu hâktânın
 Var mıydı lüzûmu âsumânın
 Âfâka düşen zalâm-ı müthiş
 Versin neye kalbe karşı lerziş
 Lazım mı idi bu subh-ı pür nûr?
 Elzem mi idi bu leyl-i deycûr?
 İnsan burada demez mi nâgâh
 Dünyâyı niçin yarattı Allah?
 Sorsan bunu zât-ı az-ı tenden
 Derler sana: Sorma hikmetinden
 Vaktâki bahâr olur nümâyân
 Gülşenleri gör şükûfe-efşân
 Güller açılır bahâr içinde
 Şebnem saçılır mesâr içinde
 Gülzâra safâ verince güller
 Dünyâ gülüyor sanır gönüller
 Bülbüller olunca nağme-i pîrâ
 Her nağme eder cenânı ihyâ
 İşte bu zaman nesîmi fennân
 Eyler o letâfeti perişân
 Takdîr-i azîmi gerdegârın
 Ezhârını soldurur bahârın
 Sorsan bunu zât-ı az-ı tenden
 Derler sana: Sorma hikmetinden

İnsan, şu muhabbet-i mücessem
 Gelmiş ne için cihâna bilmem
 Bir katrede ihtifâ ederken
 Girmiş o garîp şekle birden
 Bir his görünür dalında pinhân
 Dünyâyı görünce eyler efgân
 Girdikçe o mehde tefl-i muğber
 İlhân-ı safâ arar mükedder
 Eyle dîle âh û vâhı tesîr
 İnler gibi kollarında zincîr
 Bilmem ki neden cenâb-ı yezdân
 Her neşesini eder perişân
 Sorsan bunu zât-ı az-ı tenden
 Derler sana: Sorma hikmetinden
 Âyâm-ı sabâvet safâzâ
 Elbette olur letâfet-efzâ
 Sevmek çocuğu fenâ değildir
 Bilsen ne kadar da sade dildir!
 Her bir gülşende nûr-ı cevâl
 Her bir bakışında başka bir hâl
 Dîdârı olur letâfet-efken
 Nûr-ı mülkiyetin içinden!
 Her bir sözü hikmet-i sabâvet
 Helâk-ı cihân-nümâ-yı kudret,
 Eyle neden ol garîbi gâhı
 Bir mâder-i muğberin penâhı?
 Sorsan bunu zât-ı az-ı tenden
 Derler sana: Sorma hikmetinden
 Geldikçe şebâbetin zamanı
 İnsan unuttur gider cihânı
 Bir tâze çocuk, teessür-âver
 Bir nâzlı kıza perestîş eyler
 Sevdâ denilen sabah-ı eşvâk
 Eyle idi kalbi gark-ı evvâk

Tâbân olarak bütün çiçekler
 Bir tâze bahâr aşk-ı bekler!
 Mesûd olacakken ol iki rûh
 Eyler kızı bir rakîb-i mecruh
 Olmuşken iki vücûd yekser
 Bir kibri açar Allah-ı Ekber
 Sorsan bunu zât-ı az-ı tenden
 Derler sana: Sorma hikmetinden
 Firkat denilen o leyl-i hasret
 Bir anda verir damağa zülmet
 Dünyâ görünür bütün sihrinin
 Hevâbı da bahâr, gün sihrinin
 Âlem bürünür zalâm-ı hicre
 Zulmet saçılır lakâ-yı fecre
 İşte o zamanda bir hayâlet
 Eyler seni mâil-i şetâret
 Bir çeşm-i kebûd ve şu'le-efrûz
 Leylekte olur nişâne-i rûz
 Derken bu ümidi hak teâli
 Dehşetler içinde eyler efnâ
 Sorsan bunu zât-ı az-ı tenden
 Derler sana: Sorma hikmetinden
 Bilmem yaşamak mıdır bu hâlet
 Saçlarda sefid olur nihâyet
 Bir asrı ihâta eyleyen ser
 Saçlarla giyer sefid-efser
 Mâzîyi eder isen tefekkür
 Ümidi de öldürür teessür
 Bak gaytına şu hâletin bak
 Örtür bizi bir siyah toprak
 Eyler bizi ey garîb û mehcûr
 Bir zulmet bî nihâye-i mestur
 İnsanları sen niçin yarattın
 Sonra ne için mezara attın

Sorsan bunu zât-ı az-ı tenden
 Derler sana: Sorma hikmetinden
 Ey kalb-i keder nisâr! Kahr ol
 Ey kahr olası nezâr! Kahr ol
 Etmez mi semâya karşı nâşâd
 Hayret arasında şöyle feryâd:

Ey gök denilen fezâ-yı mâvî
 İnsan niçin olmuyor semâvî
 Ey hâlıkım! Ey hakîm-i mutlak
 Lâzım mı idi beni yaratmak
 Seyret şu beşerdeki hayâli
 Bilmez mi kemâl-i zülcelâli
 Sorsan bunu zât-ı az-ı tenden
 Derler sana: Sorma hikmetinden

2

Hazret-i Orhan ki cihângir idi
 Sâhib-i ulviyet û şemşîr idi
 Eyledi gülzâr-ı behiştî mekân
 Geldi onun tahtına bir mihr-i şân
 İşte o da şanlı Hüdâvendigâr
 Ateş heycâsı şecâat-nisâr
 Anlamalı ondaki ulviyyeti
 Anlamalı onda olan kudreti
 Rûm ilinin fethine etti kıyâm
 Düşmanının kârını kıldı tamam
 İşte bu esnada diğer düşmanı⁵⁵
 Olmuş idi-sanki-onun rehzeni
 Bir takım erbâb-ı dinâ'et ile⁵⁶
 Bir takım eshâb-ı fezâhat ile
 Eylediler hud'aları îtiyâd
 Etti inadında adûlar inat!

⁵⁵ Karamân Amartı.

⁵⁶ “Âhî” unvânıyla yâd olunanlar.

Hazret-i Sultan Hüdâvendigâr
 Kıldı hemân mülk-i adûya güzâr
 Düşmanı mahrûm-ı mesâr eyledi
 Mülkünü adûya mezâr eyledi
 Ankara'nın fethini kıldı tamam
 Tîğine düşmanlarını etti râm
 Eyledi Allah için îlâ-yı dîn
 Tîğ-i gazâ perverine âfrîn!
 Düşman pür hud'a-i hayret-figen
 Dembedem izhâr-ı gurûr eyleyen
 Oldu-o hâli görerek-şerm-sâr
 Oldu-o hâli-görerek-hâksâr
 İşte bu târih-i şecâat-nisâr
 Böyle lisânından eder iftihâr:

Olur askerim dehre dehşet-nisâr
 Hüdâvendigârım, Hüdâvendigâr!
 Görürse beni Zâl û Afrâsyâb
 Görürse beni Rüstem-i Rûzgâr
 Olur cümlesi derd içinde zebûn
 Olur cümlesi dembedem hâksâr
 Cihân-ı titretir cünbüşü rahşımın
 Semâya çıkar hâkdândan anbâr
 Sezâ zülfikârın olursa eşi
 Bu şemşîri verdi bana gerdegâr

3

Devam eyleye oldu Hüdâvendigâr
 Satvet û dehşet ile ateş-nisâr
 Kendisi kâfî idi bir dehr için
 Yolladı üç orduyu bir şehir için⁵⁷
 Eyledi birkaç eri serdar o dem
 Âlemi düşmanlarına târ o dem

⁵⁷ Edirne.

Tîğ-i çekildikçe adû ağladı
 Düşman dîn doğrusu bu ağladı
 Hançer-i sertîz çıkınca hemân
 Hâli adûnun o dem oldu yaman
 Tîr atıldıkça semâ oldu çâk
 Kahr ile oldu nice düşman helâk
 Bakmalı sahrâya akan kanlara
 Bakmalı sahrâya düşen kanlara
 Kıldı o serdar o şehri zebûn
 Etti gülistânlarını gark-ı hûn
 Geldi o demde şeh âlî-cenâb
 Eyledi askerlere böyle hitâb:

Kahramânlık şânını dünyâyâ îlân eyleyen
 Dehşet-i şemşîrden a'dâyı lerzân eyleyen
 Cenk edende düşmana dünyâyı nîrân eyleyen
 Kahramânlar! Şarkı ateşlerle tâbân eyleyen
 Kâinâtı neyyir-i satvetle rahşân eyleyen

Bir tasavvur eyleyen nûr gazâ-yı haydarı
 Berk-i hançerden edin mahçûp cengâverleri
 Yıldırımlar yağdırın memnûn edin peygamberi
 Kahramânlar! Şarkı ateşlerle tâbân eyleyen
 Kâinâtı neyyir-i satvetle rahşân eyleyen

Subh olunca hevâb-ı gafletten uyansın âfitâb
 Mihr-i cennet dehrî tenvîr etti sansın âfitâb
 İncilâ-yı nûr hançerden utansın âfitâb
 Kahramânlar! Şarkı ateşlerle tâbân eyleyen
 Kâinâtı neyyir-i satvetle rahşân eyleyen

Olmadı gönlümce hâlâ şu'le-âver kâinât
 Olmalı şem'i hidâyetle münevver kâinât
 Pertev-i islâma gark olsun serâser kâinât

Kahramânlar! Şarkı ateşlerle tâbân eyleyen
Kâinâtı neyyir-i satvetle rahşân eyleyen

Cengi görsün eylesin Rüstem firârı ihtiyâr
Reşke düşsün Zâl'lar, Dârâ'lar olsun bî-karâr
Duvelinin tığinden İskender'ler olsun şerm-sâr
Kahramânlar! Şarkı ateşlerle tâbân eyleyen
Kâinâtı neyyir-i satvetle rahşân eyleyen

4

Geldiği an feth-i mübîne hitâm
Olmuş idi kârı adûnun tamam
Anladılar satvet-i şâhâneyi
Heybet û ulviyet şâhâneyi
Bir papa teşvik ederek ol zaman⁵⁸
Her ne kıyâm etti adû nâgehân⁵⁹
Geldi bize oldu hıyânet-nisâr
Eyledi serdar şecâat-nisâr⁶⁰
Düşmanının firkasını târumâr
Ehl-i salip etti o demde firâr
Reşk ile düşman orada şerm-sâr
Şevk ile asker burada pür mesâr
Ateş-i heycâ ile a'dâ zebûn
Fırka-i islâm şetâret-nümûn
Etmedi âmin mükâfâtını
Gördü Papa sonra mecâzâtını
Anladı Osmanlıların dehşetini
Anladı Osmanlıların heybetini
Olsun o serdara hezâr âfrîn
Eyledi bir cümlede âlâ-yı dîn
Olsun o serdara hezârân senâ
Dense sezânâmına kişver-i güşâ

---

⁵⁸ Papa Beşinci Urban

⁵⁹ İlk Ehl-i Salip

⁶⁰ Hacı İl Beyi

Dembedem ol merd-i gazâ perveri
Böylece methetmeli askerleri:

Âlemi lertzân eder serdarımız
Düşmanı tâlân eder serdarımız
Saldı ateş dehşetiyle mağribe
Maşrıkı rahşân eder serdarımız

5

Şa`şaa-i fırka-i Osmanyân
Oldu bütün dehre savâik-nişân
Şiddet-i ceng-âver hançerleri
Sûrat-ı şemşîr-i münevverleri
Bârikanın şiddetine benzedi
Sâikanın sûratine benzedi
Yani nice yerleri zabt ettiler⁶¹
Memleket devlete rabt ettiler
Kıldı itâat iki fırka o dem
Oldu hemân tâlib-i lutf û kerem⁶²
İşte bu Osmanlıları her eser
Kıt'a-ı onu eyle takdîs eder:

İşte islâf, işte mâzî gösterin Allah için
Hangi erdir söyleyin Osmanlılardan şanlıdır
Âsumânı, hâkdânı gark-ı elğur envâr eyleyen
Âsumânı, hâkdânı titreten Osmanlıdır

6

Bak hele şâhin denilen askere⁶³
Mâlik idi pençe-i zor-âver
Eyledi bir düşman devlet-i hücûm⁶⁴
Eyledi şâhin onu gark-ı gumûm

⁶¹ Çermen, Yanbolu, Aydos, Karîn Âbâd, Kırk Kilise, Pekâr Hisârı, Vîze, Sözebolu

⁶² Dobro Venedik Cumhuriyeti

⁶³ Lâlâ Şahin Paşa.

⁶⁴ Sırp Kralı.

Ordusunu hâk ile yeksân edip
 Âlemi dehşet ile lertzân edip
 Saldı bütün düşmanı ateşlere
 Sanki semâ munkalip oldu yere
 Düşman edip düşman ile ittifâk⁶⁵
 Bir araya toplanıp ehl-i şikâk
 Etti taarruz iki düşman hemân
 Oldu da serdarımız ateş-feşân⁶⁶
 Anladı Osmanlıları her adû
 Kıldı hemân zillet ile serfürû
 Başka bir asker gelerek şân ile⁶⁷
 Satvet-i şâhâneyi îlân ile
 Âlemi her düşmanına etti târ
 Nûr ola kabri, ne güzel iktidâr
 Nûruna hûrşîdi eder müstenîr
 Kıldı nice şehri o asker esîr⁶⁸
 Doğrusu bu bulmadılar destgîr
 Geldi iki bin dehî oldu esîr⁶⁹
 İşte o dem şanlı hüdâvendigâr
 Olmak için düşmana dehşet-nisâr
 Etti şecâatle hücûma devam
 Aldı adûlardan o dem intikâm⁷⁰
 Kaleyi teshîr ederek nâgehân⁷¹
 Eyledi dünyâlara âlâ-yı şân
 Havfa düşüp düşmanı etti firâr
 Oldu diğer düşmanı da şerm-sâr⁷²
 Baktı şeh âleme hayret ile
 Geldi aman istedi zillet ile

⁶⁵ Sırp Kralı, Bulgar Kralı ile ittifak etmişti.

⁶⁶ Kara Halil Hayrettin Paşa.

⁶⁷ Ornuş Bey.

⁶⁸ Bülâbur, Eskice, Avret Husârı, Kalûlâ, Kara Ferbe, Siroz.

⁶⁹ Boğdan ve Budesi ve İslav Prensi

⁷⁰ Sırp Kralı Lâzâr. Bulgar Kralı Sismân

⁷¹ Niş Kalesi.

⁷² Sismân.

Duhter-i pâkîzesi dilber idi
 Mihr-i dırahşân gibi enver idi
 Doğrusu Mecnûn'u olur mübtelâ
 Zülfüne zencîr denilse sezâ
 Kara olan kaşları şemşîr-i tîz
 Alnı dil-i âşık için şu'le-rîz
 Kirpiği bir tîr-i kazâdan-nişân
 Âşıkı teshîr eder nâgehân
 Gözler iki necm-i dil-efrûz idi
 Her bakış aşk ile cânsûz idi
 Gül hased eyler idi ruhsârına
 Şa'saa-i pertev dîdârına!
 Gonca-i ra'nâ gibi pür reng û fer
 La'l-ı lebi âdem'i sermest eder
 Kıymet olur mu derd-i nedânına
 Yusuf'ı bend etti zindanına
 Hâsılı bir şûh ziyâ-bâr idi
 Matla'ı tâbende-i envâr idi
 Verdi onu padişaha, buldu şân
 Afv-ı şehenşehle olup kâmrân
 Oldu bu sıhriyyet ile kâmkâr
 Oldu sadâkatle hamîyyet-nisâr
 Şânlıdır ol haydar gitti sitân
 Levha-i târihe bakan şâîrân
 Kudret û iclâline hayrân olur
 Padişaha böyle senâ hevân olur:

Ey şîr-i zamana bârek Allah
 Ulviyetine tebârek Allah
 Bir hamle ile cihânı aldın
 Bir nûrlu âsumânı aldın
 Düşmanlarını esîr edersin
 Her ferdi nişân-ı tîr edersin
 Allah bilir cihân senindir

Târihinde az û şân senindir
 Tîğîn oluyor seng-i ziyâ-bâr
 Berk vurmada makberinde envâr

7

Devre çıkınca şeh satvet-nisâr
 Oldu bütün düşmana dehşet-nisâr
 Bir nice şehri yine zabt eyleyip⁷³
 Kendisinin mülküne rapt eyleyip
 Eyledi âlâ-yı gazâ-yı mübin
 Âlemi nûra boyadı mihr-i dîn
 Kıldı diğer yerde dilâver û zeber⁷⁴
 Pertevine mihri dehî müstenîr
 Sofya'yı fethetti şecâat ile
 Düşmanı mahvoldu cebânet ile
 Berk vuruyordu kılıcı şu'le-nâk
 Düşmanının sînesini etti çâk
 Rezmine hayrette kalıp hâkdân
 Böyle senâ etti onu kutsîyân:

Âfrîn ey vezîr-i pür tedbîr
 Kılıcın kıldı âlemi teshîr
 Sana lâyıktır arş olsa serîr
 Âlem-i cengi eyledin tenvîr

Âşık oldun avâlim şâne
 Kılıç elde çıkınca meydana
 Benzedin âfitâb-ı rahşâna
 Âlem-i cengi eyledin tenvîr

Açılınca sabah feyz û eser
 Kılıcın oldu dehre nûr-âver

---

⁷³ Beyşehir, Seydişehir, Akşehir, Isparta.

⁷⁴ Timur Taş Paşa.

Düşmana karşı saçtı sâikalar
Âlem-i cengi eyledin tenvîr

Kılıcından çıkan savâik ile
Hançerinden düşen bevârik ile
Parlatıp şöyle garbi maşrik ile
Âlem-i cengi eyledin tenvîr

Titredi dehşetinle ehl-i nifâk
Sana vermiş bu kudreti helâk
Doldu sıyyetinle serteser âfâk
Âlem-i cengi eyledin tenvîr

8

Âlemi aldı şeh kişver-i sitân
Avrupa düştü hasta ol zamân
Gördüler ateşler ile cengini
Anladılar tığının âhengini
Bir iki düşman ederek ittifâk⁷⁵
Ettiler izhâr o demde nifâk
Bunlara karşı giderek bir vezîr
Cümlesini eyledi mecrûh-ı tîr
Nâmı alî, kendisi bir cânistân
Hazret-i Haydar gibi bir kahramân
Düşmanına âlemi teng eyledi
Şevk ile cenk eyledi, cenk eyledi
Verdi şân Osmanlılara nâgehân
Bir kralı etti esîri hemân⁷⁶
Eyle tasavvur o demi pür hurûş
Eylemiş Osmanlıların fikri cûş
Düşman dinden çıkıyor âh û zâr
Eyliyor Osmanlıları bahtiyâr
Şevk arasında kılıcı kanlılar

⁷⁵ Sırp, Boşnak, Bulgar.

⁷⁶ Bulgar Kralı Sismân.

Böyle diyor şevk ile Osmanlılar:

Nedir bu gulgula? Şemşîri çekti şâhenşâh
 Nedir bu velvele? Bir kale aldı merd-i âla
 Nedir bu zelzele? Bir burcî yıktı şânlı sipâh
 Nedir bu şu'le? Adûdan çıkan meşâil-i âh
 Nedir bu zemzeme? Arş-ı Hudâ'yı etti penâh
 Sadâ-yı eşhed-ı enlailahe illallah!

Kıyâmet olsa da târih-i kahramân okunur
 Gelir o günkü o parlak kitap şân okunur
 Nedir serâir pür ibret-i cihân, okunur
 Zafer sadâsını tanzîr eder ezân okunur
 Nedir bu zemzeme? Arş-ı Hudâ'yı etti penâh
 Sadâ-yı eşhedan lailahe illallah!

Cihânda rezm-i azîmin bu bî-bahânesidir
 Cihânda feth-i mînek bu fâtihânesidir
 Bu şu'le kim yanıyor bir gazâ nişânesidir
 Bu nağme kim geliyor bir gazâ terânesidir
 Nedir bu zemzeme? Arş-ı Hudâ'yı etti penâh
 Sadâ-yı eşhedan lailahe illallah!

Şu düşmanın yine kan ağlıyor dil çâkı
 Bu erlerin büyüyor dehşet-i şerir nâkı
 Kılıçların ne de hoş nağme-i çakâ çâkı
 Pür etti sanki sadâ-yı Bilâl eflâkı
 Nedir bu zemzeme? Arş-ı Hudâ'yı etti penâh
 Sadâ-yı eşhedan lailahe illallah!

Gurûp eyledi düşmanda nâr şiddet-zâ
 Tulû eyledi Osmanlılarda mihr-i gazâ
 Cenâb-ı hakka edilsin hezâr hamd û senâ
 Himâye eyledi islâmı Hazret-i Mevlâ

Nedir bu zemzeme? Arş-ı Hudâ'yı etti penâh
Sadâ-yı eşhedan lailahe illallah!

9

Dehşet-i pür şiddet heycâya bak
Şîrini seyreyle şu sahrâya bak
Gârip olan mihr-i letâfet-nisâr
Etmede envârın içinden güzâr
Padişahın askeri satvet-fezâ
Düşman-ı dîn karşıda haşyet-fezâ
Fitne ile bir takım ehl-i nifâk⁷⁷
Etiler evvelkilere iltihâk⁷⁸
Karşı çıkıp şöyle Hüdâvendigâr
Düşmanının ordusunu kıldı târ⁷⁹
Yâver olan lutf-i Hudâ'dır ona
Şîr-i Hudâ dense sezâdır ona
Ma'rekeye girse o âlîcenâb
Sanki doğar âleme bir âfitâb
Ma'rekeye girmeden ol şehriyâr
Şânlı, şecâatli Hüdâvendigâr
Dest-i menâcânını bâz eyledi
Halkına şöyle niyâz eyledi⁸⁰
“Âb-ı rûy-ı Habîb-i Ekrem için
Kerbelâda revân olan dem için
Şeb-i aşkında ağlayan göz için
Şeb-i firkatta sürünen yüz için
Ehl-i derdin dil-i hazîni için
Câna tesîr eden enîni için
Eyle yâ Rabbi lutfunu hemrâh
Hıfzını eyle bize peşt û penâh
Ehl-i islâma ol muîn û zehîr

⁷⁷ Kosova Sahrâsı

⁷⁸ Arnavut, Hersek, Macar, Eflâk, Hükümdarları.

⁷⁹ Evvelkiler, Sırp, Boşnak, Bulgaristan.

⁸⁰ Bu manzûme Hüdâvendigâr Gâzî Hazretlerinin zade-i tab'ı şâhâneleridir ki Osmanlı Târihine dair neşr olunan külliyyâta ait bir risâlede bazı beyitleri irâe ve buraya da aynen nakledilmiştir.

Dest-i a'dâyı bizden eyle kasîr
 Bakma yâ Rabb bizim günâhımıza
 Nazar et cân û dilden âhımıza
 Etme yâ Rabb mücâhidini telef
 Tîr-i a'dâya kılma bizi hedef
 Çeşmimiz-i sakla kerd-i ma'rekeden
 Cend-i islâmı cümle mehlikeden
 Bunca yıl sa'y û ictihâtımızı
 Gazavât içre yahşî adımızı
 Etme yâ Rabbi kahrın ile tebâh
 Yüzümü helak içinde etme siyâh
 Râh-ı dîn içre ben fedâ olayım
 Siper-i asker hedâ olayım
 Dîn yolunda beni şehid eyle
 Âhirette beni sayd eyle
 Mülk-i islâma pâymâl etme
 Menzîl fırka-i zılâl etme
 Keremin çoktur ehl-i islâma
 Dilerim kim irişe etmâme"

10

Sûlet ile çekti kılıç nâgehân
 Oldu bütün düşmana ateş-feşân
 Reşk ile bağı şafakın kân olur
 Şiddet-i şemşîrine bürhân olur
 Orduları eyledi tîği helâk
 Eyledi düşmanlarını sîne-çâk
 Görmeli ol hâlet merdâneyi
 Görmeli ol satvet-i şâhâneyi
 Görmeli ol tîğ-i ziyâ-efkeni
 Eyledi mağlûp bütün düşmanı
 Bakmalı ol hançer-i nûr-âver
 Sâika oldu nice düşmanlara
 Düşman-ı dîn cümleten işte o gün
 Padişahın oldu esîri bütün

Düşmanı mahvetti serâser kılıç
 Arşa asılsın o münevver kılıç
 Geldi bütün düşman o dem nâgehân
 Hâk şehenşâh-ı cihâna hemân
 Cümlesi de vazî'i cibîn eyledi
 Arz-ı sadâkatle yemin eyledi
 Geldi dehâlet edecek bir yezîd
 Eyledi ol haydar devri şehd
 Tuttu hemân rûh-ı Hüdâvendigâr
 Nû arasında reh-i perverdigâr
 Görmeyi ister idi yezdânını
 Eyledi i'lâ bu dehi şânını
 Fırkatına karşı cihân ağladı
 Asker olup pür heycân ağladı
 Hatta gark oldu bütün şânlılar
 Böyle figân eyledi Osmanlılar:

Ey cihân! Ağla, gurûp etti cihândan mâhın
 Döndü mâtemine âhzâna şuttâr tenâhın
 Seni temîn ederim son nefesindir âhın
 Gitsin Allaha kadar velvele-i cângâhın
 Yârini aldı, bu da cilvesidir Allahın

Senden ayrılmaz iken fikri bize söyle neden?
 Kabrin âğûşuna mahbûbunu terk ettin sen
 Yok değil öyle! Ona sîneni ettin medfen
 Âh şemşîr-i kazâdan onu biz gizler iken
 Yârini aldı, bu da cilvesidir Allah'ın

Hâlini ehl-i gazâ kimlere etsin tefhîm
 Rûhunu etti kucağında o neyyir-i teslîm
 Yerini eyledi gülzâr türbegâh naîm
 Mâtem fırkatı her yerde olsun tamîm
 Yârini aldı, bu da cilvesidir Allah'ın

Ey cihân! Sîneni çâk ile siya hâke bürün
 Vermek pençe-i kahrında dönen duhtere dön
 O kıyafetle kıyâmet günü Allah'a görün
 Yaralı yaralı âh eyle de yerlerde sürün
 Yârini aldı, bu da cilvesidir Allah'ın

Şarkın envârını söndürdü zalâm-ı hasret
 Maşrıkın neyyiri topraklara etti hicret
 Çıkıyor arşa kadar nâle-i hicr ü hasret
 Ey cihân ağla buna ağlıyor insaniyet
 Yârini aldı, bu da cilvesidir Allah'ın

11

Hazret-i Sultan Mehmed ki şân⁸¹
 Olmuş idi nâmına pertev-feşân
 Azmine ulviyyeti şâhid idi
 Şânlı cihângir ü müceddid idi
 Şi'r ile arz etmek için hâlini
 Adlini, ikbâlini, iclâlini
 Vasef ile tenvîr-i cenân eyledim
 Başka risâlemde beyân eyledim

Son

(Kasbâr Matbaası)

---

⁸¹ Çelebi Sultan Mehmed Hân Hazretleri

3.1.9. Sultan Mehmed Hân Sâlis Hazretleri

Asır Kütüphânesi

Sultan Mehmed-i Sâlis Yâhud Fâtih-i Şehîr

Padişah pür adâlet Hazret-i Sultan Hamid
Taht-ı Âlî Baht-ı Osmaniyede olsun bir karar
Sâye-i şâhânesinde oldu âlem-i feyz-yâb
Ömrünü iclâlini efzûn ede perver-digâr

Nazımı: Mehmed Celâl

Maârif Nezaret-i Celilesinin Ruhsatıyla Tab Olunmuştur

İstanbul

(Kasbâr) Matbaası Bab-ı Âlî Caddesinde Numara: 25

Sâhib ve Nâşiri

Asır Kütüphânesi Sâhibi Kirkor

1308

Mukaddime

Selâtin izâm hazırâtının vakâyî meşhûrelerini manzûm bir Osmanlı Târihi sûretinde kârine arz eylediğimden dolayı üdebâ tarafından mazhar olduğum teşvikât ve iltifâta teşekkür eder ve Sultan Mehmed Sâlis Hazretlerinden bâhis olan şu risâleyi de nazargâh-ı erbâb-ı mütâlaaya arz eylerim.

28 Mayıs 1307

Mehmed Celâl

Sultan Mehmed-i Sâlis Yâhud Fâtih-i Şehîr

1

Vaktâki fûrûğ-ı mihr-i satvet
 Âfâk-ı cihâna verdi zînet
 Mânende-i mihr-i nûr-perver
 Her âleme oldu şu'le-âver
 Titretti cihânı kahramânlar
 Haşyet ile titredi cihânlar
 Bir server-i dîn zuhûra geldi
 Hûrşîd-i cihân nûra geldi
 Sultan Mehmed cihângîr
 Ashâb-ı zılâla çekti şemşîr
 Âl kan ile bir hilâla döndü
 Şemşîri şafaklara büründü
 Azm eylese cenge ol şehenşâh
 Askerleri derdi Allah Allah!
 A'dâya nazar ederse bir ân
 Düşmanlarını ederdi lertzân
 Ecdâdı gibi bu da dırahşân
 Ecdâdına bir numûne-i şân
 Hûrşîd-i cihân idi o server
 Hûrşîdi sezâ ederse efser
 Fethindeki nusret-i îlahî
 Olmuştu yegâne dâdgâhı
 Azmindeki şiddet-i sebâtı
 Hayrette bıraktı kâinâtı
 Evsâfı verir lisâna zîver
 Şâir ona karşı böyle söyler:

Şehenşeh-i cihâna bak tasavvur eyle satveti
 Zalâm-ı harb içinde gör şu âfitâb devleti
 Ziyâ saçar cihânlara ya bârika ya sâika
 Belinde şanlı hançeri elinde tîğ-i dehşeti
 Cihânda pâymâl olur bu padişah-ı âzama

Cihânı almak istiyor budur cihânda niyeti
 Cihâna hayret elverir gelince hâtıra hemân
 Adâleti, mürüvveti, şekvehi, şânı, heybeti
 Lisân-ı kifâyet eylemez kemâlini beyân için
 Semâya nakşeder kalem bu padişah satveti

2

Vaktâki emîr-i mülk-i bağdân
 Osmanlıya karşı etti isyân
 Bir kaleyi etmek üzere yağmâ⁸²
 Nâgâh-ı hücum kıldı a'dâ
 Ahmed denilen şehir-i serdâr⁸³
 A'dâsına dehrî eyledi târ
 Çekti kılıcı gazanferâne
 Meydan okudu cihânyana
 Dünyâları kıldı gark-ı dehşet
 Dünyâları kıldı gark-ı hayret
 Etmişti o server-i cihângîr
 Bir tîr ile bin adûyu tedmîr
 Seyreyle bu server-i dilyeri
 Kıldı nice düşmanı esîri
 Eflâka mihâl olunca hâkim
 İzhâr-ı adâvet etti dâim
 Musa denilen gayyur-ı serdâr
 Kıldı onu dehşetiyle bîzâr
 Etti Tuna'yı mürûr ol ân
 A'dâsına oldu dehşet-efşân
 Tedbiri kazâ-yı âsumânı
 Şemşîri belâ-yı nâgehânı
 Titrerdi adû mehâbetinden
 Musa çavuşun şecaatinden
 Fahr etse sezâdır ol yegâne
 Bu şi'r ile her cihânistâna

---

⁸² Bender Kalesi

⁸³ Ahmed Bey

Var mı şemşîri âsumân harbi tenvîr eylemiş
 Dest-i pür zevrimdeki şemşîr-i nûr-efzâ gibi
 Düşmanım lertzân olur berk vursa nûr hançerim
 Var mı bir er oğlu er karşındaki Musa gibi

3

Vaktâki şeh mehâbet-âver
 A'dâsını gördü fitne-perver
 Emretti vezir-i zî-kemâle
 Düşmanlara düştü âh û nâle
 Derbende gelince şânlı asker⁸⁴
 Dehşet ile titredi adûlar
 Sarsıldı zemîn, ecvâr-ı eflâ
 Dünyâya yayıldı bir çakâ çâk
 Hûrşîdi kapattı dûd-ı heycâ
 Titretti yeri sürûd-ı heycâ
 Osmanlılar eyledi tehâccüm
 Mahşer günü eyledi tecessüm
 A'dâya salınca ordu lerziş
 Düşmanlara düştü havf-ı müthiş
 Derbend, o garîb, kanlı mevki
 Olmuştu o dem güzâra mâni
 Her köşede başka bir suûbet
 Her noktada başka bir musibet
 İşte bu suûbetin içinde
 İşte bu musîbetin içinde
 Düşman, o sunûf-ı hayl-i cânı
 Etmişti hücum-ı nâgehânı
 Nâgâh-ı Mehmed dilâver⁸⁵
 Yanınca da Mustafa ve Haydar⁸⁶
 Haydar gibi kıldılar hücûmu

⁸⁴ Kâlugerân Derbendi.

⁸⁵ Sâtûrcu Mehmed Paşa

⁸⁶ Haydar Paşa İle Üveys Paşazâde Mustafa Paşa

Düşmanda da görmeli gumûmu
 A'dâya açınca tîğ-i yâra
 A'dâyına başladı firara
 A'dâda o gün tevân tükendi
 Osmanlıları cihân beğendi
 Düşmanlar esîr olup tutuldu
 Toplarda esîr-i harb oldu⁸⁷
 Haydar, o dilyer-i pür mehâbet
 Olmuş idi vâsl-ı şehâdet
 Seyreyle cenâb-ı Mustafa'yı
 Gösterdi ona reh bekâyı
 Kıldı oda terk-i âlem-i dün
 Her ikisi de cenânda memnun
 Ol hâli görünce bir serefrâz⁸⁸
 Etti o dahi şehâdet-i ihrâz
 Ol demde Mehmed oldu mecruh⁸⁹
 Bir cânlı nişân buldu mecruh
 Düştü batağa o demde serdâr
 Bir şanlı yiğit, sûtûda etvâr⁹⁰
 Kurtardı onu reh-i belâdan
 Kurtardı onu çeh-i kazâdan
 Dehşet ile kaçtı düşman-ı dîn
 Âsâr-ı zafer olundu temin
 Ol cenge cihânda var mı bir eş
 Birdenbire zabt olundu Bükreş
 Serdar, o şîr-i ceng-i pîrâ
 Bir mescidi kıldı onda inşâ
 Bir kalede yaptı pür mehâbet
 Her burcu numûne-i şecâat
 Gördükçe bu kaleyi adûlar

---

⁸⁷ On İki Top

⁸⁸ Yenibolu Valisi Hüseyin Paşa

⁸⁹ Mehmed Paşa.

⁹⁰ Deli Hasan.

Eylerler idi bu şi'ri ezber:
 Eyler bizi dehşet-fezâ bir kale-i heybet-feşân
 Bir kere dikkat etmeli her bir ceyder-i dehşet-feşân
 Osmanlılar dehşetlidir Osmanlılar heybetlidir
 Hançerleri olmaktadır her gün bize mihnet-feşân

4

Vaktâki halîfe-i cihângîr
 A'dâsına karşı çekti şemşîr
 Peç Kalesini esîri etti
 Her bir cenî bir sedîri etti
 Düşmanda değer cihette derhâl
 Bir kaleyi eylemişti işgâl⁹¹
 Şâhenşeh-i taht-ı az û devlet
 Emretti vezîre pür mehâbet⁹²
 Azmetti vezîr pür şecâat
 A'dâya göründü bir esâret
 Her ferdi belâ içinde kaldı
 Serdarı kazâ içinde kaldı
 Seyret o vezîr-i bey nâzırı
 Dârâlar olur onun esîri
 Lakin o vezîr pür şecâat
 Fahretmelidir şu yolda elbet:

Bir şey değil, cihânları teshîr eyledim
 Arz eyledim sadâkatimi padişahıma

5

Vaktâki sepher-i mihr-i devlet
 Tecdîd-i gazâyâ etti niyet
 Kıldı Tuna'yı biraz temâşâ
 Bir köprüyü ettirince inşâ
 Kıldı oradan mürûr-ı sultan
 Etti yine düşmanını lerzân

---

⁹¹ Kilis Kalesi.

⁹² Ahmed Paşa

Dehşetli değil midir bu şiddet
 Dehşetli değil midir bu satvet
 Zâl ol şehre reşk ile vurulsun
 Rüstemlere ders-i ibret olsun
 İskender'i eylemez mi tanzîr
 Ki Hüsrev'e karşı şânlı bir şîr
 Allah yolunda cânistândır
 Allah bilir cihânistândır
 Her hiddeti dehre dehşet-âver
 Her marekesi gazâyı ekber
 Dehşet ile ol şeh cihângîr
 Bir kaleyi eylemişti teshîr⁹³
 Ol kaledeki sunûf-ı a'dâ
 Askerlere oldu şiddet-efzâ
 Birkaç kişi eyleyüp tehâcüm⁹⁴
 Ateş yine eyledi terâküm
 Dîn düşmanı dehşet içre kaldı
 Her askeri hayret içre kaldı
 A'dâda göründü havf û dehşet
 Her bir yeri yaktılar nihayet
 Efrâdı girip reh-i firâra
 Birkaç beyi düştüler mezâra
 Düşmanda hezâr had'a-ı manzûr
 Bizlerde zafer lakâsı pür nûr
 Ol kalede de zafer bulundu
 Kanlar akıtıldı feth olundu
 Her zerre-i hâkî kan behâsı
 İşte bu da harbin îtilâsı
 Feth! İsmi latîf bir zaferdir
 Sermâye-i gayret-i beşerdir
 Oldu iki kale râm-ı nâgâh⁹⁵

---

⁹³ Eğri Kalesi.

⁹⁴ İbrahim Paşa. Cerrâh Paşa. Cafer Paşa. Hasan Paşa. Lâlâ Mehmed Paşa. Çerkes Mahmud Paşa.

⁹⁵ Hutuvât ve Eğri Kaleleri

Fethetti iki cihânı bir şâh
 Râm oldu o kaleler basıldı
 Her bir cinne bir alem asıldı
 Şâir bunu bir tasavvur etsin
 Ceng âlemini tefekkür etsin
 Ol şâha olur perestiş-âver
 Bir cezbe ile bu şi'ri söyler:

Kaleyi fethediyor haydar zamanı gerek
 Bakın mehâtabına bir cihânistânı görün
 Elinde hanceri, vechinde nûr-ı şânı görün
 Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün

Serîr devleti lââyık cihân-ı bâlâya
 Neferleriyle bütün lerze saldı dünyâya
 Düşürdü şa'saalı yıldırımlar a'dâya
 Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün

Deyince: Eşhedân lâilahe illallah
 Erim diyen eri de titretir bu merdâle
 Eder advesini lertzân edince şöyle nigâh
 Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün

Kemâl-i şân ile târih içinde kâimdir
 Elinde hançeri nâsûtiyâna hâkimdir
 Belindeki kılıcı hâkim-i avâlimdir
 Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün

O şânlı hançer-i enver o tîğ-i âlemgîr
 Cihânı eylese lââyık bu şân ile teshîr
 Cihânı pençe-i teshîri eyledi tedmîr
 Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün

6

Vaktâki şehenşeh-i keremkâr
 Bir şânlı vezîri kıldı serdar⁹⁶
 Etti o vezîr pür mehâbet
 Îlân-ı adâlet ve sahâbet
 Ol merd-i azîm dehşet-efken
 Düşmanlara verdi lerze birden
 Bir başka vezîr pür şecâat
 Etmîşti muâvenetle himmet⁹⁷
 Vaktâki gırîv harb-ı müthiş
 Âfâk-ı cihâna saldı lerziş
 İmdâda gelip sahâbet-i hak
 Bir kale terâba oldu mülhak
 Ateşler eder idi terâküm
 Erler yine eyledi tehâcüm
 Bir tanesi bin esîri aldı
 Dîn düşmanını balâya saldı
 Kıldı iki şîr pür mehâbet
 Düşmanlarını garîk-i dehşet
 İşte bu da şânlı galibiyet
 Vallah zehi muvaffakiyet!
 Târih o iki emir içindir
 Sahrâlar o çifte şîr içindir
 Târih olur bu hâle hayrân
 Târih olur bu hâle bürhân
 Târih ki câmi'ül iberdir
 Mir'ât-ı vakâyı beşerdir
 Her verdiği hükmü âdilâne
 Bir mahkemedir cihânyâna
 Eyler orada dû çeşm-i bînâ
 Üç bin sene evveli temâşâ

---

⁹⁶ Damat İbrahim Paşa

⁹⁷ Tiryâki Hasan Paşa.

Bir levhası şân-ı pür nûr
 Bir levhası kan içinde manzûr
 İnsan görülür ki kan içinde
 İnsan görülür ki şân içinde
 Etsin yine hâme-i hamiyet
 Târihi şu yolda vasfa gayret
 Târih ki mirât-ı vukûât-ı beşerdir
 Mirât-ı vukûât-ı beşerdir, pür iberdir
 Bir manzarası dertli, bir levhası şânlı
 Bir levhası eğlenceli, bir levhası kanlı
 Bir kanlı görülmekteki âhir nefesinde
 Dünyâları meftun-ı gam etmek hevesinde
 Bir şânlı görülmekteki şemşîri belinde
 Âsân görülür dehrî esîr etmek elinde
 Gelmiş on iki yaşına İskender'i seyret
 Bir darbede râm eylediği ejderi seyret⁹⁸
 Bir levhada bir zen oluyor düşmana dildâr⁹⁹
 Bir levhada bir zen ediyor âlemi îmar¹⁰⁰
 Bir levhayı işgâl ediyor bezm-i esâtîr
 Her şâirin eyler bu da efkârını tenvir
 Bir yanda venüs dalgalar üstünde uyanmış¹⁰¹
 Dilber filverâ taze çiçeklerle donanmış¹⁰²
 Her taze gönülde gûpidûn pâreler açmış¹⁰³
 Her cilvede uçmuş venüsün koynuna kaçmış
 Târih bu meydan görülür mahşer içinde
 Bir köşesi manzûr olur ateşler içinde¹⁰⁴
 Ol köşeyi işgâle gelen merd-i cihângîr¹⁰⁵

⁹⁸ İskender'in Pederi, Fillî Bey-hayr-ı cenliğinden dolayı-bir türlü terbiye edemediği hayvanına, on iki yaşında rakip olan İskender, o koca serkeşi bir kuzu kadar mazlûm, uslu etmiştir.

⁹⁹ Kleu Pâter

¹⁰⁰ Semirâmis.

¹⁰¹ Esâtîr: Güzellik İlâhesi.

¹⁰² Esâtîr: Çiçekler İlâhesi.

¹⁰³ Esâtîr: Venüs'ün oğlu ve genç gönüllere sevdâ oku saplayan aşk-ı ilahî.

¹⁰⁴ Vaterlo Sahrâsı.

¹⁰⁵ Napolyon Bonapart.

Ettirdi bütün askerini düşmana teshîr
 Bu nağmeyi tezkâr edelim bir daha bâri
 Bu matla'ı tekrar edelim bir daha bâri:
 Târih ki mirât-ı vukûât-ı beşerdir
 Mirât-ı vukûât-ı beşerdir, pür ibredir

7

Vaktâki belâlı ceng-i müthiş
 Salmıştı bütün cihâna lerziş
 Âfâkı kuşattı dûd-ı heycâ
 Lakin ne kadar da şânlı kavgâ
 Osmanlı, bu şânlı nâm-ı âlî
 Etmiş idi arşa dek teâlî
 Osmanlı, bu nâm işte şândır
 Osmanlı dedik mi? Kahramândır
 Her bir neferi nazîr-i haydar
 Her bir nigeğinde gizli mahşer
 Yâd et o zamanı pür mehâbet
 Bir âlemi yaktı bir aşiret
 Yâd et o zamanı, bir cihângîr¹⁰⁶
 İstanbul'u eylemişti teshîr
 Yâd et o zamanı, kıldı lerzân
 Bir âlemi Hazret-i Süleyman¹⁰⁷
 Bir gün ki sabah pür letâfet
 Vermişti bütün cihâna zînet
 Olmuştu (Kaniye) nâm-ı mesken
 Ashâb-ı zalâla karşı me'men
 Ol kaleyi keşfedince erler
 Sahrâlara doldu şânlı asker
 Her bir yolu gam-nümâ-yı dehşet
 Müşküldü bu feth ü gâlibiyet
 Köprü yok idi, mürûr edilmez
 Bir yol yok idi, zühûr edilmez

¹⁰⁶ Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Hazretleri

¹⁰⁷ Sultan Süleyman Kânûnî Hazretleri

Serdar, o şeci'i heybet-efzâ
 Bir yol düşünürdü fethe ammâ
 A'dâyı düşürmeye mezâra
 Bir türlü bulunmuyordu çâre
 Mevcûd idi Nusret îlahî
 Toplarla döküldü kale gâhî
 Ateş arasında kaldı a'dâ
 Ateş arasında kaldı sahrâ
 Takdîre uyar mı hiç tedbîr
 Emreyledi de cenâb-ı taktir
 Bizden bir iki esîr alındı
 Bir dam kazâyâ şîr alındı
 Lakin bu da şânlı bir esâret
 İşte şu nişân-ı gâlibiyet:
 Oldukta esîr o kahramânlar
 Ol şânlı yiğitler, ol civânlar
 Her hâtıra yâdigâr olurlar
 Târihte bahtiyâr olurlar
 Bir demde düşündüler o erler
 Cephâneyi keşf için berâber
 Maksatları her gün oldu elhak
 Cephaneyeye ateşi bırakmak
 Biz mûtekid-i kitâb-ı deniz
 Bir mucizedir bu iş, eminiz
 Bir şeb ki ziyâ-yı mâh garâ
 Gösterdi cihâna vech-i ra'nâ
 Etrafı alıp sükûnet-i leyl
 A'dâ ediyordu hevâb için meyl
 Bizden tutulan er oğlu erler
 Cephaneyeye gittiler berâber
 Bir şu'le uyandırıp bir aslan
 Bir diğeri oldu şu'le-efşân
 Cephaneyeye bir nazar bıraktı

Barutunu da refîki yaktı¹⁰⁸
 Birdenbire koptu bir kıyâmet
 Tahsîn olunur, büyük cesâret
 Cephâne olunca öyle iknâ
 Arz etti bunu krala a'dâ
 A'dâya kral edince imdâd
 A'dâ biri yanda oldu dilşâd¹⁰⁹
 Askerleri geldi karşı durdu
 Osmanlılar ehl-i bağyı vurdu
 Askerlerimiz hücûma daldı
 Ol kaleyi kan içinde aldı
 Her burc üzerinde bir levamız
 Olmuştu nişân îtilâmız
 Yâ Rabb bu ne kanlı, şanlı bir ceng
 Yâ Rabb bu ne şanlı, kanlı bir ceng
 A'dâ ki ary û vüzâr içinde
 Bekler ulûmun gezer kühende
 Osmanlı ki şân içinde manzûr
 Her çehrede bir safâ-yı pür nûr
 Yâ Rabb bu ne şanlı harb-ı âlî
 Tarîhte eyliyor teâlî
 Eltâfını fikredip îlahın
 Ulviyetin anla padişahın
 Bu şîr ile şâir îlahî
 Vâsf etmiştir o padişahı
 Ey şehenşâh-ı ma'delet unvân
 Çân yerinde bugün okuttun ezân
 Kıldın isbât ma'delet her ân
 Sensin ey padişah-ı âlî şân
 Hâmî-i mülk û sâhab-ı fermân

¹⁰⁸ (Bârut) gelmesinin, şu yolda okunmasını tecviz etmeyen kavaidi şinasan zamanın bu bâbdaki itirazlarına ehemmiyet vermemekle berâber (mefûlû mefâilün feûlün) vezninde bu kelimenin daha başka türlü, daha doğru ifâde edileceğini zannettim, (geldi barûtu refîki yaktı) demiş olsaydım, o kadar hoş olmazdı sanırım.

¹⁰⁹ Kral tarafından, zern oğlu ve itidazlı, cenerâl Botani nâmındaki kumandanlar muitiyle süvâri ve piyade olarak, altmış bin asker ve bin top gönderilmiştir.

Sana mahsûstur cihânda himem
 Sana mahsûstur himemle kerem
 Sana mahsûstur bütün âlem
 Sensin ey padişah-ı âlî şân
 Hâmî-i mülk û sâhab-ı fermân

Orada pür gırîv olan düşman
 Oluyor satvetinle havf-efken
 Titriyor âsumân bu dehşetten
 Sensin ey padişah-ı âlî şân
 Hâmî-i mülk û sâhab-ı fermân

Haydara benzemekte yektasın
 Ne kadar şanlı merd-i Mevlâ'sın
 Düşmana karşı dehşet-efzâsın
 Sensin ey padişah-ı âlî şân
 Hâmî-i mülk û sâhab-ı fermân

Sana lâyük denilse bir haydar
 Sana emsâl olur mu hiçbir er
 İşte târih, işte İskender
 Sensin ey padişah-ı âlî şân
 Hâmî-i mülk û sâhab-ı fermân

8

Ulviyet Bâyezid-i Sâni
 Hayrette kodu bütün cihânî
 Şâirliği mevcub-ı sitâyîş
 Askerliği câleb-i perestîş
 Yazdım o şehenşeh-i cihâna
 Bir başka kitâb-ı şâirâna

Son

3.1.10. Sultan Bâyezid-i Sâni Yâhud Elvâh-ı Zafer

Ömr-i iclâl-i hümâyûnunu-efzûn etsin
 Dembedem Hazret-i Sultan Hamid'in Allah
 Oluyor cümleye ol neyyir-i adlin her gün
 Keremi ma'adeleti merhameti lutfi penâh
 Nazımı: Mehmed Celâl
 Maârif Nezaret-i Celilesinin Ruhsatıyla Tab Olunmuştur

Dersaâdet

(Kasbâr) Matbaası Bab-ı Âlî Caddesinde Numara: 25

Sâhib ve Nâşiri

Asır Kütüphânesi Sâhibi Kirkor

1308

Mukaddime

Cenâb-ı Hakk'a hamd û senâ ederim: Selâtin izâmımız gibi her biri hakîkaten kahramânlar kahramânı olan ve Osmanlı Târihini ihtişâm ve satvetleriyle müşerref eyleyen meşâhir-i padişahânın vakâyı ulviyelerini nazmen tasvîr etmekle müftehir bulunan bu âcize tevfiik-i samedâniyesini refik ederek, az bir zamanda Târih-i Osmaniye'nin-velevki cüz'i olsun-bir kısmını itmâma bendenizi muvaffak etmiştir!

Cenâb-ı peygambere (a.s) arz-ı salâta bî-inhâ ederim: Selâtin izâmımızın her birini bir haydar-ı cihâd-âver gibi âsumân az û şânın en yüksek tabakalarına ilan eden imdâd-ı rûhânîsi sayesinde hiçbir milletin târihinde görülmeyen elvâh-ı muzafferiyeti Osmanlı Târihinin şanlı sahifelerine nasîb eylemiştir.

Duâ-yı vâcib el-edayı hazret-i hilâfet penâhiyi her zaman edâ ederim: Velinimet bînimetimiz sevgili padişahımız efendimiz hazretlerinin asr-ı marifet hasr-ı mülûkânelerini bir cihân-ı marifet, memalik-i şâhânelerini bir mekteb-i fazilet şekline efrâğ için tamîm-i maârif emrinde ibzâl buyurdıkları eltâf-ı bî-nihâye-i nacdâriyeleri bütün erbâb-ı maârifî sîrâb-ı lutf û âtfet ederek, Târih-i Osmaniye zinnet bahş olmuştur!

Burada bazı mütâlaât arz etmeye mecbûr oldum: Yazdıklarımın nakâyısdan biri olmadığını bihak iddiâ edenlerden bazıları şu yakınlarda, bu risâlelerin birkaç gün zarfında yazılmasını da başkaca bir kusur ad ederek günlerce, haftalarca, aylarca, senelerce düşünülmeden manzûm bir târihin nasıl yazılacağını soruyorlarmış!

İtikâdımca, şi'r söylemek için bir zaman tayibini kâbil ise o zamanda tabiatın şi'r söylemeye meylettiği zaman olmak lazım gelir. Tabiatın şi're meylettiği zaman hissiyât-ı şâirânenin müteheyyic bir halde bulunacağı tabîi olduğundan, bu esnâda şâir-i sünûhât-ı kalbiyesini elindeki kağıda aks ettirmeye başlar. İnbisât tabiatı devam ettikçe iki yüz beyitten ibâret olan bir manzûmeyi iki günde yazar. Fakat hiçbir vech ve münâsebeti olmadığı halde-mücerred söz ola kabilinden – şi'r söylemek hissiyât-ı beşeriyei amîk bir nazarla tedkîk edenlerce kâbil olmadığından sünûhât-ı şâirânenin cilve-nümâ-yı zuhûr olabilmesi mutlak bir sebebe müstenid olur. Osmanlı Târîhi gibi her hamiyetli Osmanlıyı sâika-i şevk-i hamiyetle mütehassis eden parlak bir kitâb-ı hakîkat, tabiat-ı şâirânei lebrîz-i istiğrâk ettikten sonra şi'r denilen namât-ı kalbiyenin bilâ-fâsıla zuhûra gelmesi neden istibâd olunsun? Kalbin bir hisle meclûb-ı teessür olması aylar, senelere mi muhtaktır ki o hissin hâsıl ettiği sünûhât-ı kalbiyede meydana çıkabilmek için tehir etsin? Şi'r yazarken, hakîkata ve hissiyât-ı kalbiyeye ittibâ ederek insan düşündüğü, hissettiği gibi birkaç günde, birkaç yüz beyit söylerse bu iştigâlden hâsıl olacak netice, bir haftada yedi beyit söylemekten hâsıl olacak neticeden daha parlak olmaz mı? Binâen aleyh şi'r söylemenin öyle pek çok zamana tevaffuk etmeyeceğini beyân ile berâber (Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni) unvânlı risâlenin mukaddimesine derc ettiğim şu fıkrayı burada da ihtâr ediyorum:

“Birde hüsn-i teveccühlerine itimâd eylediğim bazı refikâ-yı kiramın tasdik edecekleri ve süratle yekdiğerini takîp eylediklerinden anlaşılacağı üzere selâtin izâmın vakâyı kahramânânelerini musavver olması hissiyle kalbimi büyük bir şevk ve garâm ile ihtizâza getiren bir hiss-i takdîse tabîiyet ederek mücerred o şevk ve garâm ve o hiss-i takdîsin emrine ittibâen her birini beş altı günde yazdığım bu manzûmeleri okuyan ve şi'r ile nisbeti olmayan bazı zevât, bunların her kıtasını, her beytini, hatta her mısramı nazar-ı tedkîkten geçirip kâide ve şive-i lisânca nekâyıstan biri olmadığını iddiâ ediyorlar imiş!”

“Zaten bendeniz sâir yazdıklarım gibi bunlarında nekâyıstan biri olamayacağını bilirim, itirâf-ı acz ederim. Fakat nekâyıs cûyan kavâid şûrâsını düşünmelidirler ki o gibi nekâyısı inzâr-ı umûmiye-başka bir tabîr ile-zaman tabîin eder. “Şu böyle olmuş, böyle olmalıydı! Şu kıt'ada insicâm yok!” gibi sözler isbatsız davalardandır. Davalarını isbât edemeyenler ise safsataya başlarlar ki sükûtta farkı yoktur.”

“O manzûmelerde görülen vakâyı başka bir yolda daha güzel tasvîr etmek isteyen böyle sözlere hiçte lüzum görmeyerek vakâyı târihiyei nazm ve neşr ile hem

fikr-i âcizânemi tashîh buyurmaya himmet hem de târihimizin kısm-ı şâirânesine hizmet etmiş olur. Hem her hamiyetli Osmanlı da böyle yapmalıdır.”

“Asr-ı şâhânesi ibza-i bahşâ-yı selâtin evvelin olan padişah-ı âlî itibâr, şehriyâr-ı fârûk-ı şîâr velinimet bimüntemiz efendimiz hazretlerinin saye-i maârif pîrâye-i şehenşâhilerinde bundan böyle bu misillü eserler neşriyle Osmanlı Târihinin sahayıf-ı şekve ve şânını arz ve irâe de devam edeceğim. Haşa eş’âr-ı âcizanemi muhtevi olduğu için değil, mücerred hâvî oldukları vakâyı’nın ve mevzû’un ulviyetinden dolayı şu manzûmelerin büyük bir meziyeti hâiz olduklarını-velev ki iftihârıma haml olunsun-inkar edemem.” Şunu da unutmayayım: Yazmakta olduğum bu külliyyat Osmanlı Târihinin kısm-ı şâirânesi demek olduğundan, bazı cihetlerde bir vakıa’nın münâsebeti gözetilerek tasavvurât-ı şâirânenin vakâyı cedîyeye ilavesi vâkı oluyor. Nitekim (Sultan Osman Gâzî) unvânlı risâlede de bir iki levha-i şâirâne münderiçtir.

17 Haziran 1307

Mehmed Celâl

Sultan Bâyezid-i Sâni Yâhud Elvâh-ı Zafer

1

Size tasvîrini arz ettiğim er
 İkinci Bâyezid satvet-âver
 İkinci Bâyezid er oğlu erdir
 Onun her cengi elvâh-ı zaferdir
 Nümâyân cephesinden nûr-ı satvet
 Firûzân sînesinden mihr-i devlet
 Dev çeşminden şecâat-ı rû-nümâdır
 O bir er oğlu er, merd-i Hudâ'dır
 Belinde hançeri berk-i kazâdır
 Elinde hâmesi kutsî nevadır
 Odur dünyâları zabt eyleyen er
 Odur dünyâda asker oğlu asker
 Odur hayrân eden bu kâinâtı
 Cenâb-ı Fâtih'in şevk-i hayâtı
 O verdi âleme satvetle dehşet
 Onundur âlem-i târih elbet
 Bu da ecdâdının ulvi nişânı
 Cihânda kahramânlar kahramânı
 Bu da Osman gibi bir merd-i âlî
 Eder ulviyeti her gün teâlî
 Bu da Orhan gibi bir şanlı asker
 Evet, Allah için er oğlu bir er
 Bu da Fâtih gibi şanlı cihângîr
 Kılar a'dâsını dehşetle tedmîr
 Bu da Sultan Selim'e bir numûne
 Boyandı tîğ-i heycâ içre hûne
 Bu da Sultan Süleyman'ın misâlî
 O rütbe şanlıdır, ol rütbe âlî
 Bu da bir yıldırımdır dehşet-efken
 Cihân titrerdi zirâ dehşetinden

Bu da Sultan Mehmed'den nişândır¹¹⁰

Büyüktür kalb-i pâkî bir cihandır

Olur-vassâf olursa-gülün mâhir

Şu yolda tercümân-ı hiss-i şâir:

Hançerin hayret-fezâ oldu nice cengâvere

Hâmen-i izhâr kemâl etti bütün şâirlere

Mâh oldu müstenîr nûr-ı iclâlin senin

Efserin pertev-feşândır âfitâb-ı envere

Dehr olurdu dembedem müstağni-i şems û kamer

Tîğ-i nûr-efşânını talik edeydin hâvere

Askerinde berk vuran her nûr cevval-i zafer

Ders-i ibret olmalı Dârâ ile İskender'e

Düşmanı gördükçe elbette gelir bir ihtizâz

Destinin altındaki şemşîr-i satvet-pervere

2

Bakın sahrâya ateşler içinde

Belâ-yı ceng-i dûd-âver içinde

Zemîn düşmanlara âğûşun açtı

Âlâ dağın civârı lâle açtı

Cihânı titretirdi onda Davûd¹¹¹

Bütün askerleri olmuştu mesûd

Şaşırdı leşkeri Mısır'ın bunaldı

Fakat en sonrada hayrette kaldı

Onu takip eden merd-i cihângîr

Hemân bir başka semti etti teshîr¹¹²

Amana düştü düşman, kıldı Davûd

Onun her elçisin dehşetle merdûd

Âlî nâmında bir hûrşîd-i heycâ

Bütün a'dâya oldu dehşet-efzâ

Görüldü padişahın îtilâsı

¹¹⁰ Sultan Mehmed Sâlis Hazretleri.

¹¹¹ Sadrazam Davûd Paşa

¹¹² Hâdım Âli Paşa.

Emîrû'l-mü'mînin bir gazâsı
 Emîrû'l-mü'mînîn ol zât-ı âlî
 Ederdi düşmanı dehşetle mâlî
 Emîrû'l-mü'mînîn ol şîr-i devrân
 Kıldı düşmanı haşyetle lertzân
 Emîrû'l-mü'mînîn ol mihr-i heycâ
 Cihânı lerze-nâk etti serâpâ
 Cihânın şâir-i sâhib-i nigâhı
 Şu yolda vasf eder ol padişahı:

Sensin bu cihânda bir cihângîr
 Ey Hazret-i Bâyezid-i Sâni
 Şemşîrini gösterip cihâna
 Râm eyledin işte bir cihânı

3

Hakâyık-ı âşinâyân tabiat
 Edince levha-i heycâyâ dikkat
 Görülür onda bir merd-i îlahı
 Cihânda kahramânlar padişahı

Görülür onda erbâb-ı teâlî
 İkinci Bâyezid bî-misâlî
 Vezîri padişahın, yani Yakûb
 Nice a'dâ-yı dîne kıldı mağlûb¹¹³
 Bakın şu vâdi-i ateş-nisâra
 Ziyâdan benzemez mi şu'le-zâra
 Bakın şu düşmanı tâlân eden zât
 Şecâat şânını etmez mi ispât
 Yegâne haydarı ceng-âverânın
 Kumândanı sekiz bin kahramânın
 Beyân-ı satvetin vardı lüzûmu
 Macaristan'ı titretti hücumu

---

¹¹³ Yakûb Paşa

Bütün a'dâ gelince ittifâka
 Koyuldu her biri râh şakâka
 Vezîrin ateş-i dehşet meâlî
 Serâpâ yaktı yandırdı cibâlî
 Vezîrin dehşet-i satvet-nümâsı
 Olur rezmin yamân bir mâcerâsı
 Vezîrin hançer-i haydar pesendi
 Bütün hançerlerin en serbülendi

4

Sabah olmuştu dehre pertev-efşân
 Olur bu manzara takdîse şâyân
 Güneş doğmuştu eylerdi tebessüm
 Hudâ'nın nûru etmişti tecessüm
 Gelip ol ân vezîre bir civân er
 Dedi: "Ey âfitâb-ı burc-ı leşker!
 Bu şeb-i rûyâda gördüm bir dilârâ
 Melâikten nişân bir mâh garâ
 Münevver çehresi, etvârı dilber
 Nigâhı bî-bedel gâyet o gözler
 Mukattardı kebûd-ı âsumândan
 Cihâna indi zannettim cenândan
 Buluttan câmesi gelmiş vücûda
 Bulutla mâil olmuş da suûda
 Tenezzül eylemiş nâsûta böyle
 Tenezzül eylemek lââyık mı öyle
 Niçin etmiş safâmı var cihânda
 Gezerken nâzlı nâlî âsumânda?
 Şafak tasvîrine benzer yanaklar
 Şafaktan kopma bir gonca dudaklar
 Yüzünde nûr uçar mehtâba benzer
 Münevverdi münevver şânî dilber
 Melekler görmemiş böyle ferîşte
 Cihâna uçmadan uçmuş behşete
 Saçılmış vechine gîsû-yı zertâr

Saçar gîsûsı da baktım ki envâr
 Dedim: Mâhîtin pertev mi bilmem?
 Tebessüm eyledi sonra o Gülfem
 Sadâmı güneş edince döndü baktı
 Nîgâhı gönlüme ateş bıraktı
 Tebessüm eyledi âh ol tebessüm
 Ederdi pişgâhımda tecessüm
 Meğer cânân imiş ol nûr âlî
 O gaddâra, o sayyâd-ı âlâ âlî
 O demde eyledi izhâr-ı dîdâr
 Bana cânânımı ederdi arz-ı ruhsâr
 Dedim: Ey dil-rübâ-yı dil-pesendim
 Yetiştî derd-i hicrân, müstemendim
 Esîr-i firkatın oldum vefâsız
 Değil ama gam-ı hasret safâsız
 Senin hicrinde bir tatlı esâret
 Fakat Allah için yok mu mürüvvet
 Dedi: Âğûşunu aç ey vefâdâr
 Mekânım olsa âğûşun sezâvâr
 Açıldı kollarım mânend-i hâle
 Tebessüm geldi ol kaşı hilâle
 Dedim: Gel gel! O mâha açtım âğûş
 O mâî gözlü dilber oldu hâmûş
 Gönülde kalmamıştı sabr û âram
 Bu zâra gelmedi ol vechi gül-fâm
 Durur karşımda hala yâr sandım
 Dedim: “Etmez misin imdâd? Uyandım!
 Sabah olmuş, güneş doğmuş, teessüf!”
 Ona gökte bir eş doğmuş, teessüf!
 Bunu gûş eyleyip serdar âlî
 Safâdan eyledi rûhu teâlî
 Dedi: “Müjde sana ey şanlı asker”
 Bu gece gördüğün ismetli dilber
 Nişân-ı şu’le-efşân zaferdir

Onun meftûnu her er oğlu erdir
 Güneş doğmuş bu da âlî beşâret
 Tulû'ı gâlibiyetten alâmet
 Teessüf etme gâlib olduk artık
 Bize her dem budur işte muvâffak
 Bununda şimdi vardır ihtimâli
 Ki şân alsın bizim heybetli Bâli¹¹⁴
 Bütün dünyâyâ karşı arz-ı şân et
 Bu beyti dâima vird-i zebân et:

Âlem-i lâhûta reşk-âver olursa çok mudur
 Âlem-i nâsûtı tenvîr eyledi Osmanlılar

5

Ne parlak bir hakîkattir bu tabîr
 Ne parlak bir beşârettir bu tesrîr

O demde kıldı Bâli nâm-ı server
 Bütün a'dâsını dehşetle muğber
 Lehistânı esîri kıldı gitti
 Cihânı bir cihân-ı dehşet etti
 Bütün a'dâyâ karşı çekti şemşîr
 Bütün a'dâ-yı dîni kıldı tedmîr
 Nice şehri o şânlı kıldı mağlûp¹¹⁵
 Ona Zâl oğlu Rüstem oldu mağlup
 Onundur âlem-i bâlâ onundur
 Onundur serteser dünyâ onundur
 Olunca marike dehşetle mâli
 Şu yolda iftîhâr eylerdi Bâli:

Beni tâ arşa îlâ eyledin, ulviyetim! Var ol!
 Büyüksün benden ayrılma ulû himmetim! Var ol!
 Cihâna karşı senden reng-i ulviyet-nümâyândır

¹¹⁴ Silistre Valisi Bâli Bey.

¹¹⁵ Komutaya, Tersâz, Zetvâ, Kusrur, Er, Zarâ Derîfic, Zer Kınıc, Kanac, Oberliyaş

Şecâatten ibâretsin lakâ-yı dehşetim var ol
 Seni îlâ eden cengim cihânı kıldı pür hayret
 Yazıldın safha-i ezhâna var ol şöhretim var ol
 Düşer âğûşuna şânlı şehîdân ilticâ eyler
 Zemîn! Ey en mukaddes mâder kutsiyetim var ol
 Bütün mâzî seninle parladı bir sabah şân oldu
 Hemân ikbâl-i istikbâl için ey devletim var ol

6

Dokuz yüz beşte a'dâ hâinâne¹¹⁶
 Tasallut etti lakin hâifâne
 Duyuldu sonra heycânın sürûdu
 Tecâvüz ettiler artık hududu
 Ki Osmanlı donanması yakıldı
 Bu hâle hiss-i dehşetle bakıldı
 Bunu gûş eyledi sultan-ı devrân
 Mora iklimine oldu şitâbân
 Çekip şemşîrini a'dâya karşı
 Savâik saçtı hep dünyâya karşı
 Esîri oldu sertâser sevâhil
 Bütün düşman firâra oldu kâil
 Kimi kaçtı kimi girdi mezâra
 Çemen dönmüştü kandan lâlezâra
 Bu hâlet düşmanı etmişti bir bâd
 Fakat geldi adûya ol dem imdâd¹¹⁷
 Sekiz orduya karşı bir cihângîr
 Sekiz serdara karşı şânlı bir şîr!
 Sekiz devlet donanması denizde
 Fakat bir asker oğlu er de bizde¹¹⁸
 Ona vermişti eşvâk-ı hayâtı
 Şehenşâh-ı cihânın iltifâtı
 Ona emretti sultan keremkâr

¹¹⁶ Venedikliler

¹¹⁷ Papa, Almanya, İngiltere, Fransa, İspanya, Napoli, Lehistan, Macaristan

¹¹⁸ Osmanlı bahriyûnundan meşhur Kemâl Reis.

O kıldı düşmana deryâları târ
 Berâberce alıp birkaç sefîne
 Göründü nâgehân a'dâ-yı dîne
 Hudâ'nın hikmeti tadâd olunmaz
 Onun yaptıkları inşâd olunmaz
 Bu hikmettir ki etti vakit heycâ
 Cihânı levha-i dehşet serâpâ
 Karardı âsumân, deryâ-yı mevvâc
 Çıkardı âsumâna doğru emvâc
 Deniz mâî iken zulmette kaldı
 Bütün dîn düşmanı hayrette kaldı
 Hücûm etti dilâver, şânlı asker
 Sekiz devlet firâr etti serâser
 Evet, Osmanlılardır kim serâpâ
 Cihâna karşı oldu dehşet-efzâ
 Evet, Osmanlılardır kim demâdem
 Adûyu ettiler meclûb-ı mâtem
 Evet, Osmanlılardır kim şecâat
 Verir dünyâyâ onlarla mehâbet
 Evet, Osmanlılardır kim bu millet
 Bulur onlarla her gün fer û satvet
 Hemân târih-i garrâyâ yazılsın
 Bu kıt'a arş-ı î'lâyâ yazılsın

“Biz ol nesl-i kerîm dûde-i Osmaniyanız kim”
 “Mahmurdur serâpâ mâyamız hûn-ı şehâdetten”
 “Biz ol âlî-himem erbâb-ı ced û ictihadız kim”
 “Cihângîrâne bir devlet çıkardık bir aşîretten”

7

İkinci Bâyezid ol şânlı server
 İki dünyâyı almıştı berâber
 Ona mahsûs idi mülk û şecâat
 Ona mahsûs idi hep şâiriyet
 Budur ispâtı: Titretti cihânı

Budur ispâtı: Cümle şâirânı,
 Bütün eş'ârına etmişti hayrân
 Kılıçla hâmeyi bilmişti seyyân
 Görün şî'rindeki ulvî nikâtı
 Onu yazdım size bir vech-i âtı:

Sahabeden her gece ey hûrşîd-i rûşen-i mâhdan
 Nice bir feryâd edem korkmaz mısın Allah'tan
 Ey süvâr-ı eseb nâz olan rikâb-ı câna bâs
 Hüsn meydanı senindir ayağın merdâne bâs

Şive-i mâdhı çev gîri pîş
 Medh-i şâhân serfirâz-endîş
 Hâssa şâhı ki ez mesâfet-i dûr
 Müddet-i kat'ı o senin veşhûr
 Na't-ı nazmış cevâhir-i menşûr
 Dîdedir nâme-i duâ-i manzûr
 Muhlîsi rabtgena-yı duhûl
 Beste bir hûddur hurûc û duhûl
 Bikerîmend tuhfe-i yâd-ı kend
 Bikirâmı hediye-i şâd-ı kend
 Mehbit az û vel alâ-i sultân
 Bâyezîd el devr-i şeh-i devrân
 Gerde tab'îş bifikret-i sâfî
 Der kelâm-ı Hudâ-yı keşşâfî
 Lafz û hatş metâli' ul-envâr
 Nazm û nujeş tevâli' ul-esrâr
 Her dûd ki peydâ şu dâz-ı sîne-i câkim

Ebri şevd û girye kend bir serhâkim¹¹⁹

8

Şu sahrâ ateş-i heycâ içinde¹²⁰

Gırîv-i harb dehşet-zâ içinde

O sahrâya gelen şîr-i şecâat¹²¹

Cihâna verdi satvetlerle dehşet

Odur sultan-ı âlî şânı mülkûn

Odur hûrşîd-i nûr-efşânı mülkûn

Nümâyândır bütün târihlerde

Yazıldı vasfı bir başka eserde

Son

Kasbâr Matbaası

---

¹¹⁹ Nazîreleri:

Her nâvek ni .....bir dil-i çâkim

Nâyi şevd û nâle kend bir serhâkim (Necâtî Bey)

Her teper cefâgiz tûresd bir dil-i çâkim

Servî şevd û sâye kend bir serhâkim (Nâcizâde Cafer Çelebi)

Sevdâyı hutat gezturesd bir dil-i çâkim

Sünbül şevd ve girye kend bir serhâkim (İbn-i Kemâl)

Her sengi cefâgiz turesd bir dil-i çâkim

Levhi şevd ve sâye kend bir serhâkim (Müebedzâde)

Her tîr-i sipergiz turesd bir dil-i çâkim

Mer'ı şevd ve raks kend bir serhâkim (Rehâlî Vasfî)

¹²⁰ Kosova Sahrâsı

¹²¹ Hüdâvendigâr Gâzî Hazretleri.

3.1.11. Çelebi Sultan Mehmed Yâhud Müceddid-i Devlet

Şehenşâh-ı cihân Sultan Hamid ma'delet-pîrâ
Demâdem lutf ile şâd eyliyor erbâb-ı irfânı
Îlahî haşreden olsun o sultan keremkârın
Vücûduyla müşerref taht-ı âlî baht-ı Osmani

Nazımı: Mehmed Celâl

Maârif Nezaret-i Celilesinin Ruhsatıyla Tab Olunmuştur
Dersaâdet
(Kasbâr Matbaası) Bab-ı Âlî Caddesinde Numara: 25
Sâhib ve Nâşiri
Asır Kütüphânesi Sâhibi Kirkor
1309

Mukaddime

Yazmakta olduğum manzûm Osmanlı târihine ait ve Müceddid-i Devlet Sultan Mehmed evvel Hazretlerine dair olan bu risâlenin tehhür-i neşrinden dolayı kârî'in-i kirâmın aflarını temenni eder ve bundan böyle şu külliyyâtın muntazaman tahrîrine gayret edeceğimi arz eylerim.

Sultan Osman Gâzî Hazretlerinin bir sergüzeşt kahramânânelerine dair olan eserin nesheleri azalmış olduğundan, bazı tefsilât ve tadîlât icrâsıyla ikinci defa olarak tabına mübâşeret olunacaktır. Bu da kârinin tevce ve rağbetlerine bir bürhân celî olduğundan şâyân-ı teşekkürdür.

22 Kânûnî Sâni 1307

Mehmed Celâl

1

Eyledi mâh-ı latîf nevzuhûr
 Âsumânı, hâkdânı gark-ı nûr
 Bir cihân-ı nûr o demde etti cûş
 Nûr içinde kaldı bahr-ı pür hurûş
 Bâd esip yapraklar etti ihtizâz
 Bûlbûl eylerdi güle arz-ı niyâz
 Pek garîbâne akan bir cûybâr
 Gâh olurdu şevk ile pertev-nisâr
 Bir çoban dağdan inerdi muzdarib
 Rûhu bir Allah'a karşı müncezib
 Böyle bir demde şehenşâh-ı cihân
 Hazret-i Sultan Mehmed, nâgehân
 Verdi ruhsat incilâ-yı hançere
 Gösterirdi tîğini düşmanlara
 Karşısında düşmanı manzûr idi
 Karşısında düşmanı Timûr idi¹²²
 Şânına dünyâyı kıldı müstenîr
 Eyledi Timûr'u da mağlûb-ı tîr
 Başka bir düşman göründü ol zamân
 Çıktı meydana cebânetle hemân
 Bir zavallı, bir tuhaf hasm-ı nizâr
 Kastamonu hâkimi İsfendiyâr
 Gönderip serdar-ı haşyet-i perveri
 Anladı karşıdaki cengâveri
 Çünkü şâhenşâh-ı dehrin ateşi
 Düşmanı etti belâ muhtenşi
 Ateşe gark eyledi düşmanları
 Seyredin on beş yaşında bir eri
 Düşmanı mahveyliyor ateş-feşân
 Âlemi tehdîd eden bir nevcivân
 Eyledi vassâfı hep şâirleri

---

¹²² Timûrlenk

Böyle söyler vasf edenler ol eri:

Hançer çekip âsumâna karşı
 Meydan okudun cihâna karşı
 Şemşîr-i gazâ feşânı çektin
 Timûr belâ feşâna karşı
 Senden doğan âfitâb-ı satvet
 Bir mâhımı kutsiyâna karşı
 Düşmanlarını harab edersin
 Kimdir duracak bu şâne karşı
 Timûr gibi belâ-yı mübrem
 Lerzân yine bir civâna karşı
 Seyreyleyin işte bir civân var
 Bir şânlı cihânistâna karşı
 Her marikede ezân okuttu
 Bir çân sesi yok ezâna karşı

2

Hazret-i Sultan Mehmed nâgehân
 Oldu bir düşman için ateş-feşân¹²³
 Eyledi Timâr'a düşman intisâb
 Çekti şemşîrin şeh âlî cenâb
 Geldi meydana o dem dehşet-fezâ
 Oldu makhûru serâser eşkiyâ¹²⁴
 Geldi düşman hud'a yıkıldı penâh
 Eyledi müstehziyâne bir nigâh
 Hikmet-i yezdânı seyret neyledi
 Çeşmine bir ok isâbet eyledi
 Bir er oğlu er o dem, dehşet-fezâ
 Başını etmişti cisminden cüdâ
 Yâdkâr etti onu sultanına
 Âfrîn-i şemşîr hûn efşânına
 Tîğine hayrette kalsın şark û garp:

¹²³ Kara Devletşâh.

¹²⁴ Türkmen Eşkiyası.

Böyle medhetsin onu erbâb-ı harp
 Âfrîn sad âfrîn ey şîr-i sahrâ-yı gazâ
 Kestiğin, gönderdiğin seryâdkâr-ı keder-i seng

3

Bir kabad oğlu çıkıp hiddet ile
 Hud'alar izhâr edip şiddet ile
 Kaleyî teshîre geldi nâgehân¹²⁵
 Gördü ki Osmanlılar ateş-feşân
 Korkusundan eyledi ol dem firâr
 Eyledi hep Osmanlılar ateş-nisâr
 Bak hele serdar gayret-i efkene
 Düşman etti ilticâ bir düşmana¹²⁶
 Eyledi takîb sultan-ı şehir
 Oldu bir kale ona karşı esîr¹²⁷
 Böyledir işte cihânda şânlılar
 Böyledir işte bütün Osmanlılar
 Şân için Osmanlılar dilbestedir
 Böyle bir matla-ı bize şayestedir:

Münevver oldu bütün âsumân Osmanı
 Semâya verdi letâfet-i cihân Osmanı

4

Kıldı bir nâmerd-i isyân ol zamân¹²⁸
 Oldu hiç arlanmadan isyân-feşân
 Eyledi sultan ulviyyet-nümâ
 Düşmanı bir hamlesiyle gam-fezâ
 Ol şehenşâh-ı cihân-ı dâd-ver
 Kıldı hatta böyle irsâl-ı haber:

¹²⁵ İnkisâr Kalesi.

¹²⁶ Tâşân oğlu.

¹²⁷ Filnil Kalesi

¹²⁸ İnal Oğlu.

“Akli varsa düşmanım etsin firâr
 Askeri mutlak olur dehşet-nisâr
 Titretir tîğim benim dünyâları
 Kan tutar deryâları, sahrâları
 Şimdi çıksın mülket-i şâhânededen
 Korkmuyor mu satvet-i şâhânededen!”
 Gûş edip düşman bunu aldırmadı
 Kibri böyle sözleri kaldırmadı
 İstedi elçileri kılmak şehbed
 Böyle bir alçak yezîd oğlu yezîd
 Bu cinâyetten onu men ettiler
 Doğrusu râh-ı sevâba gittiler
 Eyledi Sultan Mehmed nâgehân
 Düşmanı bir harb ile ateş-feşân
 Kaldı cengin ateşinden ne felek
 Nûr içinde subhdan akşama dek
 Padişahın tîğ-i pertev-âveri
 Eyledi tenvîr hep âlemleri
 Düşmanı mağlûb-ı dehşet eyledi
 Cümlesin meftûn-ı haşyet eyledi
 Tîği işte düşmanı kıldı helâk
 Oldu düşman reşk içinde sîne-çâk
 Âlemin en mütenâ şâirleri
 Böyle medheyler şeh-i adl-âveri:

Padişahın kalbidir ulvî cihân-ı îtilâ
 Âsumân-ı îtilâdır âsumân-ı îtilâ
 Tîğ-i âlemgiri berk vurmaktadır satvet ile
 Tîğ-i âlemgiridir ateş-feşân-ı îtilâ

5

Gözler oğlu vakası dehşetlidir
 Padişahın dehşeti satvetlidir
 Câhilâne geldi de ol serseri

Eyledi teshîre gayret bir yeri¹²⁹
 Karşısında gördü bir dehşetli er
 Âfitâba karşı tîği şu'le-ver
 Görmeli sultan pertev-âveri
 Sâika yağdırdı dehre hançeri
 Öyle etti düşmana ateş eser
 Bir yanar dağdan ibâret kıldı yer
 Ondaki heycâya karşı şâirân
 Böyle bir şi'r etmeli arz û beyân:
 Kıyamet mi koptu ya mahşer mi var
 Olur padişah dehre ateş-nesâr
 Elinde kılıç kan içinde münîr
 Semâ olsa lâyük o tîğe serîr
 Der paâdişahı penâh eyleyen
 Bu dehşetli cenge nigâh eyleyen
 Bakın haydar-ı âzam-ı âleme
 Cihângir olan bir şeh-i âzama
 O bir şânlı erdir o bir şânlı er
 Bu âlemde hep tîğidir şu'le-ver

6

Bir şakî de gösterip dest-i hisâr
 Oldu ama sonradan haşyet-nisâr
 Karşısında gördü bir ateşli ceng
 Karşısında gördü bin şîr û peleng
 Karşısında gördü bir hûrşîd-i şân
 Karşısında gördü bir ateş-feşân
 Karşısında gördü bir dehşet-nisâr
 Askeriyle oldu ol dem târumâr
 Sinesi her hançere oldu nisâr
 Haşyete düştü, firâr etti hemân
 Tîği gark-ı nûr eder mihr û mehi
 Böyle vasfetmek gerek şâhenşahı:

¹²⁹ Karahisar Şarkı.

Fikrindeki zekâyâ tîğindeki ziyâyâ
 Reşk eyliyor semâvat ey âfitâb-satvet
 Hûrşîde karşı böyle tîğın olursa lâyük
 Eflâk-ı ihtîşama mihr-i münîr-i devlet

7

Geldi sonra eşkıyâ ser-gerdesi
 Bir harâmi, melanet perverdesi¹³⁰
 Başına cem' etti hayli eşkıyâ
 Oldu-zannınca(!)-bize dehşet-nümâ
 Oldu kıtâ'ı tarîk ol nâ-bekâr
 Dâima eylerdi kat-ı reh-güzâr
 Bâyezid'i gönderip sultan o dem¹³¹
 Eyledi izhâr âsâr-ı haşm
 Kaçtı düşman oldu gayet derbeder
 Şevkini mahvetti nirân-ı keder
 Pek büyüktür ol şeh-i âlî-i Nejât
 Haline vassâf olur bu müstezat:

Şâyeste denilse sana bir neyyir-i rahşân
 Ey şâh-ı cihângir
 Tîğın olur düşmana karşı yine tâbân
 Ettin onu teshîr
 Ey âlemi bâlâyı eden hançeri pür nûr
 Bir bârikasın sen
 Her cengin içinde olursun bize manzûr
 Tîğın şerer-efken
 Düşmanlarını kahreyle tedmîre gelirsin
 Ey merd-i keremkâr
 Dârâ gibi âlemleri teshîre gelirsin
 Ey mihr-i ziyâ-bâr
 Senden saçılır nûr-ı Hudâ âleme karşı

¹³⁰ Mezîd Harâmi.

¹³¹ Bâyezid Paşa.

Bir nûr-ı hudâ'sın
 Senden görülür mihr-i Hudâ âdeme karşı
 Bir mihr-i Hudâ'sın
 Tîğın ile tîrin ile her âlemi aldın
 Sensin bize rehber
 Askerlerinin dehşetini âleme saldın
 Ey neyyir-i enver

8

Eyledi eflâk isyân-ı nâgehân
 Oldu hep Osmanlılar ateş-feşân
 Şân-ı Osmaniye i'lâ ettiler
 Bir mükemmel kale inşâ ettiler¹³²
 Kıldılar imâr birkaç meskeni¹³³
 Ettiler tedmîr cümle düşmanı
 Bir akınla kıldılar a'dâyı-zâr
 Düşmanın her şehri oldu târumâr
 Hâkim-i eflâk edip arz-ı niyâz
 Derdi şâh-ı âleme: "Ey serfirâz!
 Ben kusur ettim mürüvvet eyle sen
 Düşmana karşı inâyet eyle sen!"
 Hâkimi affeyledi şâh-ı cihân
 Âleme karşı yine gösterdi şân
 Böyle vasf etmek gerek ulviyetin
 Böyle vasf etmek gerektir satvetin:

Arş-ı ulviyete saldın sâye
 Şu'le verdin meh-i şevk-efzâyâ
 Benziyor şa'saa-i heycâyâ
 Hançerin bârikadır dünyâyâ
 Kılıcın sâikadır a'dâyâ

Âlem-i düşmanı tedmîr ettin

¹³² Yergöğü Kalesi.

¹³³ İsâkçı ve Yeni Salâ Kalesi.

Âlem-i düşmanı tezhîr ettin
 Âlem-i satveti tenvir ettin
 Hançerin bârikadır dünyâyâ
 Kılıcın sâikadır a'dâya
 Subh-ı şân içre meh-i devlettir
 Mihr-i tâbende-i ulviyyettir
 Sanki kavs-i kuzah-ı satvettir
 Hançerin bârikadır dünyâyâ
 Kılıcın sâikadır a'dâya

Andırır mihr û meh garrâyı
 Biri tenvîre gelir sahrâyı
 Biri teshîre gelir a'dâyı
 Hançerin bârikadır dünyâyâ
 Kılıcın sâikadır a'dâya

Mihr-i pür nûr-ı cesâretsın sen
 Matla'ı neyyir-i satvetsın sen
 Arş-ı âlâ-yı şecâatsın
 Hançerin bârikadır dünyâyâ
 Kılıcın sâikadır a'dâya

9

Padişah dehşetli bir rezm eyledi
 Engrus'un mülküne arm eyledi
 Fethedince kaleyi dehşet ile
 Saldı şân-ı âfâka bin satvet ile
 Sulh için geldi kral etti ricâ
 Ol ricâyı ol şeh-i satvet-nümâ
 Lütfedip a'dâsına red etmedi
 Merhâmet kıldı onu incitmedi
 Sen hele seyret şeh-i adl-âveri
 Bin cenidi kıldı mağlub-ı askeri
 Böyledir ulviyyet-i şâhânesi
 Böyledir kutsiyet-i şâhânesi

Böyledir şemşîr-i dehşet perveri
Böyle medh etsem sezadır ol eri:

Verdi tîgi cihâna bir dehşet
Ona şâyeste arş-ı ulviyyet
Oldu lutfuyla muntazam heyet
Oldu adliyle pür ziyâ millet
Pek büyüktür müceddid-i devlet
Pek büyüktür o neyyir-i satvet

Dense haydar şim-i muvâffaktır
Hançeri dehre karşı bâraktır
Kılıcı matla'ı savâiktir
Âsumân olsa tahtı lâyıktır
Pek büyüktür müceddid-i devlet
Pek büyüktür o neyyir-i satvet

Görmeli şâh-ı satvet ârâyı
Andırır reh-güzârı sînâyı
Kıldı tanzîr mihr-i garrâyı
Nura mustağrak etti sahrâyı
Pek büyüktür müceddid-i devlet
Pek büyüktür o neyyir-i satvet

Kalbi bir matla'ı meâlidir
Şân-ı ulviyet ile mâlidir
Fikri de bir cihân-ı âlidir
Askeri âşık-ı teâlidir
Pek büyüktür müceddid-i devlet
Pek büyüktür o neyyir-i satvet

Kıldı a'dâyı dîn-i zîr û zeber
Kıldı hoşnût rûh-ı peygamber
Kılıcı zülfikâr ile hemser

İşte Osmanlılarda bir haydar!
 Pek büyüktür müceddid-i devlet
 Pek büyüktür o neyyir-i satvet

10

Hazret-i Sultan Süleyman satveti¹³⁴

Eyledi tenvir burc-ı devleti
 Âleme gösterdiği dehşetleri
 Dehre izhâr ettiği satvetleri
 Âleme târîh î'lân eyliyor
 Nâmını zîb-âver şân eyliyor
 Bir cihân-ı şândır ol âlî cenâp
 Ayrıca yazdım onun için bir kitâp

Son

Kasbâr Matbaası

---

¹³⁴ Sultan Selim Sâni Hazretleri

3.1.12. Sultan Selîm-i Sâni Yâhud Muzafferîyyet

Nazımı: Mehmed Celâl

Maârif Nezaret-i Celilesinin Ruhsatıyla Tab Olunmuştur

Dersaâdet

Sâhib ve Nâşiri

Asır Kütüphânesi Sâhibi Kirkor

(Kasbâr) Matbaası Bab-ı Âlî Caddesinde Numara: 25

1310

Mukaddime

Bu eserden evvel neşr olunan Sultan Mehmed ol unvânlı risâlede, Osmanlı târihine ait olarak neşr eylemekte olduğum manzûmelerin-bazı meşâgalden dolayı-neşirde dûcâr-ı tehirât olduğunu makâm-ı îtizârda arz etmiş ve bundan böyle bu manzûmelerin muntazaman neşr edileceğini vad eylemiştim.

İşte o vadi ifâ etmeye başladığımı-Târih-i Osmaniye'nin tasvîr ettiği elvâh-ı ihtişâmın his ve fikrimde uyandırdığı tesîr-i serî ile-sabahları iki saat çalışmak üzere-iki günde yazdığım bu eseri isbât ediyor.

Vâkıâ bu manzûmelerin bazıları muhtasar gibi görünür. Fakat külliyyatın hitâmında bunların mafsâlân tekrar yazılacaklarını evvelce vad ettiğimden, tevfiik Hudâ refîk olduktan sonra o vadimi de ifâ edeceğim tabiidir.

Bundan başka, selâtin izâma ait olan manzûmelerin hitâmında, meşâhîr kahramânân Osmaniye'nin vakâyı merdânelerini dahi manzûman yazacağım ki meselâ Abdurrahman'ın hem bir gönül hem bir kale fethetmesi gibi vakâyı o zaman görülecektir.

Bu gibi meşâhîr-i Osmaniye'nin târihimizin kısm-ı şâirânesi için ihzâr ettikleri elvâh-ı merdâneneden olarak, mufassıl bir Osmanlı târihinde, şehzâde-i Hazret-i Orhan'ın Rum eyliye güzârı tasmîm ettiği bir zamanı tasvîr eden fıkra-i târihiyenin bir kısmını-bazı tadilât-ı elfâz ile-bir veçhe âtî yazdım:

İhtisâsât şâirâne'yi bîdâr eden bir akşam zamanında deniz kenarında aramanızın olmuş, Osmanlılara mahsûs bir fikr-i ihtişâm ve merdâne ile tefkirâta dalmıştı. Aydıncık şehrinin harâb olan ibniye-i âliyesine delâlet eden sütûnları, bir de sath-ı deryâda yüzen zılâl sehâib-i seyrederek hükmetti: Gûyâ harâbezâr olan o mabedler girdâb-ı harâbîden kurtuluyor, sanki bir mükemmel donanma emvâc-ı muzlime altında seyr ü seyâhat

ediyordu. Bahr-ı sefîdin dûrâdur ufuklarından yuvarlana yuvarlana gelen dalgaların, sâhildeki taşlar üzerinde kırılmasından husûla gelen sadâ, bu Osmanlı kahramânının rûhunda hâsıl olan nağmat-ı hafîyeye karışır giderdi. Semâ-yı zi-safâ-yı şarkın mahbûbe-i rûhâniyesi olan kamer, azmet ve ihtîşâm içinde tulû ederek, şevâhik cibâli yaldızlara gark ediyor ve birer şita-i sîmin ile Avrupa ve Asya sâhilini-gûyâ-yekdiğerine rabt eyliyordu. İşte o mâh-ı pertev-feşân, bir zaman Edebâlî Hazretlerinin sîne-i kerâmet definesinde dirahşân olarak, Sultan Osman Gâzî Hazretlerinin âğûş-ı satvetini tâbân etmişti. Bu kahramân-ı zîşân, selâtin izâma bütün cihânın sedîr-i ihtîşâmını âmâde ve Osmanlıların ikbâl-i istikbâlini tebşîr eden Avrupa'nın hâtırasıyla mütehasis oldu. Fetret kahramânânesi, şecâat-ı haydar pesnedânesi bir teşebbüse sebebiyet verdi. Avrupa'yı Asya ile birleştirmek üzere kudret-i Osmaniye'yi Asya'yı sağrâ sevâhilinden Rum İmparatorluğu sevâhiline nakl ile büyük babasının rûyâsını mevki'i hakîkate îsal etmek için iki sal tertîp eyledi. Nihâyet deryâların, sahrâların bu kahramânın fermânına râm olunduğu görüldü.

Bu hakîkat-ı merdâne'yi tasavvur etmelidir. Osmanlı târihinin kısm-ı şâirânesine revnak veren bu gibi fıkârât-ı târihiye zîb-âver sahâif olduktan sonra, bunları-bir dereceye kadar-tevsî ede ede Târih-i Osmaniye'nin kısm-ı şâirânesinin ne büyük bir mevki ihrâz edeceği mülâhaza olunmalıdır.

Fakat bu kısmı bahk-ı tasvîr, benim gibi dâima aczîni îtirâf etmekle iftihar eden âcizlere değil, eâzim-i üdebâya ve bu eâzim-i üdebâ arasında bir mevki'i mümtâz ihrâz eylemiş olanlara aittir. Şimdiye kadar üdebâmız tarafından bu gibi âsârın nazm ü neşr edilmediğinden dolayı, bu kadar acizemle beraber Osmanlı târihinin kısm-ı şâirânesini yazmağa bendenizin cüret edişim elbette hüsn-i niyetime bağışlanır. Maksud, cümleye müfîd olan bir eserin-velev ki muharriri kalîl'ü-l bidâe olsun, o eserin mündercâtında noksân bulunsun-âlem-i matbûâta çıkmasıdır. Rağbet-i âma hem o bidâeyi tashîh hem o noksânı ikmâl eder.

Sultan Selîm-i Sâî Yâhud Muzafferîyyet

1

Bu da sultan bî-medânidir
 Yani Sultan Selim Sâîdir
 Oğludur Hazret-i Süleyman'ın
 Padişahı cihân bâlânın
 Oldu vaktâki tahta şu'le-fezâ
 Geldi vakit gırîv-i harb û vegâ
 Bir takım memlekette etti kıyâm¹³⁵
 Bir takım düşmanân bî-ârâm
 Ne tuhaftır herifteki bu hayâl
 Etti izhâr fikr-i istiklâl
 Onu Sultan Selim âlî nâm
 Etti tâ Konya'ya kadar îzam
 Hazret-i padişah adl-âver
 Koydu hayrette dehri sertâser
 Kerem râm etse dest-i teshîri
 Dehrî teshîr ederdi şemşîri
 Sâika reşk ederdi hançerine
 Bârika-i gıpta tîğ-i enverine
 Tab'ı şâhânesi ne âlîdir
 Yani mirat pür meâlîdir
 Onu hürmet ile sahn-ı sincân
 VASFEDERLER BU NAZM İLE HER ÂN
 10. sayfa EKSİK
 11. sayfa EKSİK
 Ona hayretle düşmanı bakışır
 Böyle vasf eylese kalem yakışır:

Ey vezîr oldu yine şemşîrin
 Âlem satvete sükût-âver
 Zâl'lar beste-i şemşîr keder

¹³⁵ Eflak, Mora, Trablusgarp, Yemen, Basra

Sana hayrân olur İskender'ler

3

Ol şehenşâh-ı ma'delet gerdâr

Bir donanmayı eyledi ihzâr

Düşmanı eylemek için teshîr

Ol donanmaya server oldu vezîr¹³⁶

Ol donanmada Mustafa Paşa¹³⁷

Ordusuyla olurdu heybet-zâ

Etti evvelce bir limânı esîr¹³⁸

Eyledi hayli düşmanı teshîr

Yedi hafta muhâsara etti

Düşmanın tâb û takatı bitti

Kıldı bir kaleyi esîri o dem¹³⁹

Düşmanın câyı oldu semt-i âdem

Denize indi sanki sâikalar

Karaya düştü sanki bârikalar

Kaleler aldılar dili râne

Pek büyüktür bu ceng-i merdâne

14. sayfa EKSİK

15. sayfa EKSİK

Tîği eder kalb-i adûdan güzâr

Kendisini haydar kılıcı zülfikâr

Düşmanına yağdırıp ateşleri

Eyledi tenzîr-i hemân haydarı

Sevdire hazret-i peygamberi

Kendisi haydar kılıcı zülfikâr

---

¹³⁶ Piyâle Paşa.

¹³⁷ Lâlâ Mustafa Paşa.

¹³⁸ Limosoz Limanı

¹³⁹ Lefkoşa Kalesi

Âleme şemşîri olur şu'le-ver
 Şöhret-i şemşîri olur müstakir
 Şîr-i Hudâ rezmini tahsîn eder
 Kendisi haydar kılıcı zülfikâr

Rüstem onun cengine hayrân olur
 Zâl ise şemşîrine kurbân olur
 Satvet ile hançeri tâbân olur
 Kendisi haydar kılıcı zülfikâr

Şiddet ve satvetle eder îtilâ
 Şânı verir hançerine incilâ
 Mehdini böyle yazalım dâima
 Kendisi haydar kılıcı zülfikâr

5

Ertesi yıl Kılıç Alî Paşâ
 Etti a'dâya karşı şöyle gazâ:
 Dumana daldı mihr-i nûr-efzâ
 Dûd-ı heycâ içinde kaldı semâ
 Dûd içinde ezildi de bîtâb
 Dense lâıyk görünmedi mehtâb
 Ol vezîr etti ol kadar himmet
 Bitti düşmanda tâb ile tâkat
 Kılıcı oldu gayrete bâis
 Hançeri oldu şiddete bâis
 Sînete düşman oldu bir amaç
 Kalmadı zahm-ı düşmanâne ilaç
 Dûd içinde göründü tal'at-ı subh
 Kalmadı kalmadı letâfet-i subh
 Düşman ettikçe havf ile feryâd
 Geliyordu vezîre bin imdâd
 Havfı düşmanlar eyledi izhâr
 Tilkiler şîre karşı oldu şikâr
 Cümlesi ol vezîre etti niyâz

Bakmadı ol vezîr tîr-i endâz
 Bak vezîre kim intikâm almış
 Ateş harbi düşmana salmış
 Arz eder padişahına ihlâs
 Budur işte eden vezîri halâs
 Hâli şâh-ı cihâna eyledi arz
 Kalbini müsteâne eyledi arz
 Kalbi mirat-ı îtilâ, mahzûz
 Cenge baktıkça dâima mahzûz
 Şânını etti düşmana esmâ
 Düşman etti o demde câna vedâ
 Hem cesâretli hem de bir ârif
 Düşmanı karşıda fakat hâif
 Pertev-i tîği eyledi işrâk
 Kaldı envâr içinde hep âfâk
 Âfitâbı cihân heycânın
 Kahramân zamanı dünyânın
 Reng şemşîri ger olunsa hayâl
 Görür âfâkı dîdeler hep âl
 Fikr-i heycâyı eyledi tamîm
 Eyledi hiss-i şöhreti tefhim
 Budur işte cihânda sahib-i şân
 Budur elbet budur vezîr-i cihân
 Neyyir-i âsumân-ı şândır bu
 Yani serasker-i cihândır bu
 Güşeni cây eder onun hergâh
 Nağme-i lâilahe illallah
 Başkadır incilâ-yı şemşîri
 Başkadır zevr dest-i teshîri
 Sulh için düşman eyledikçe recâ¹⁴⁰
 Eyledi ol vezîr istiğnâ
 Tîği olmakta dâima bârk

---

¹⁴⁰ Venedik.

Böyle vasf eylesem ona lâıık:

Olsa artık çok mudur mânende-i haydar alî
 Eyledi düşmanları tedhîş sertâser alî
 Böyle bir şânlı Alî Paşa olur mu her yiğit
 Söyleyin Allah için haydar olur mu her alî
 Yıldırımlar yağdırır mânend-i berk-i zülfikâr
 Çekse saf düşmana tîğ-i ziyâ göster alî
 Hançeriyle maşrık-ı ikbâli tâbân eyledi
 Bir cihân îtilâyı etti nûr-âver alî
 Kalb-i pâkî matla'ı nûr meâlidir onun
 Eyledi târihi mesken îtilâ perver alî

6

Padişah asker sevk ettikçe
 Tîğini şu'le-perver ettikçe
 Hep kırıldı azaldı düşmanlar
 Gark-ı hûn oldu cümle gülşenler
 Eyledi hançer cihânyânı
 Gark-ı dehşet bütün Lehistân'ı
 Elçiler geldiler niyâza hemân
 Dediler lutf edin aman aman
 Padişah-ı cihân Selim-i Kerim
 Affını etti onlara tefhim
 Ona lâıık cenân-ı ulviyet
 Dense ahrâ cihân-ı ulviyet
 Odur ancak cihân-ı lutf û kerem
 Böyle vasf eyliyor onu âlem:
 Hûrşîd gibi başında efser
 Her âlemi eyliyor münevver
 Her vechle şânlı bir şehenşeh
 Her vechle asker oğlu asker
 Dûrunda cihânı etti îmar
 Yoktu denilir harâb bir yer
 Eflâka bakar çekerse şemşîr

Dünyâyı yakar çekerse hançer
 Azm eylese âlem gazâyâ
 Eltâf-ı Hudâ olurdu yâver
 Fikrindeki şu'le-i şecâat
 Her demde olurdu şu'le-perver
 Kalbindeki pertev-i cesâret
 Her kalbi ederdi şu'le-âver

7

Oldu Sultan Mehmed zîşân¹⁴¹
 Âlem şâne karşı nûr-efşân
 Etti a'dâyı tame-i şemşîr
 Eyledi hep memâliki teshîr
 Pertev-i îtilâ-yı fitratını
 Şu'le-i incilâ-yı devletini
 Gör nasılmış cihâna nûr-efken
 Yazayım başka bir risâlede ben

Son

---

¹⁴¹ Sultan Mehmed Râbi Hazretleri.

3.1.13. Zâde-i Şâir

Nazımı: Mehmed Celâl

Maârif Nezaret-i Celilesinin Ruhsatıyla

Kayıt 3 Kuruştur

Dersaâdet

Matbaa-i Safa ve Enver Matbaası

Hoca Paşa Caddesinde Numara 32 ve 34

1311

Zade-i Şairin Münderecatı

Birinci Kısım

Na't, Medâh-ı Celîle-i Hazret-i Padişahı

Sahife

3- Na't

5- Medayih-i Celile-i Hazret-i Padişahı

9- Hüsn-ü İbtida- Rûz-ı Cûlûs-ı Hazret-i Hilâfet Penâhı

13- Vilâdet-i Hümâyûnda Şehrâyine Dair

15- Rûz-ı Vilâdet-i Cenâb-ı Şehriyari

19- Arz-ı Şükrân

20- Tavsîf-i Hazret Padişahı

22- İydiyye, Bahariyye

28- Rûz-ı Firûz-ı Cûlûs-ı Hümâyûn

İkinci Kısım

Osmanlı Târihinden Birkaç Sahife

29- Sultan Osman Gâzî

31- Sultan Osman Gâzî Lisanından

32- Gâzî Sultan Osman Hazretleri Lisanından

36- Sultan Orhan Gâzî Hazretlerine

40- Ayasofya

40- Hazret-i Fatih

41- Fatih Sultan Mehmet Gâzî Hazretlerine

44- Türbe-i Pak-i Hazret-i Halid

- 44- Yavuz Sultan Selim-i Evvel
 46- Diğer
 48- Ziyaret-i Merkad-i Sultan Selim-i Evvel
 50- Kanuni Sultan Süleyman Lisanından
 52- Yıldırım Sultan Bayezid-ı Evvel Hazretlerine
 53-Sultan Mehmet-i Salis Hazretlerine
 55- Hüdavendigâr Gâzî Lisanından
 56- Fatih Sultan Mehmet Han Hazretlerine Dair
 59- Sultan Mehmet Evvel Hazretlerine

Üçüncü Kısım

Adadaki Peri

- 61- Ah..! Ey Hüsn..!
 62- Bekle!
 64- Bir Bardak Nur
 66- Uyuyor!
 67- Her Zaman Güzel

Dördüncü Kısım

Mahsûl-ı Bahâr

- 70- Dumanlı Dağlar
 72- Dağlara

Beşinci Kısım

Mezar Taşları

- 74- Bir Büyük Adamın Kitabe-i Seng-i Mezarı
 74- Fehime
 75- Kitabe-i Seng-i Mezar
 76- Hem Mersiye Hem Tarih
 80- Bir Kızın Kitabe-i Seng-i Mezarı
 80- Kitabe-i Seng-i Mezar

Altıncı Kısım

Leyâli

- 83- Marmara'da
 84- Meh-tâb
 86- Anna

Yedinci Kısım

Nevhât

90- Recâ

90- Bilmem Kiminçin Ağlarım?

92- Nevm-i İstirab-engiz

94- Mevt

Sekizinci Kısım

Edebiyat-ı Atika Sadâları

101- Fuzûliyâne Bir Mersiye

104- Müfred

105- Dört Beyitli Gazel Olmaz Mı?

105- Kalmadı

106- Tarih-i Vilâdet

107- Diğer

108- Veremez Mi?

108-Olsun

109- Gazel

110- Binbaşı Said Bey ile Müşterek Bir Gazel

111- Mağmûm

112- Desinler

Dokuzuncu Kısım

Ahzan

113- Ahzân –Anlayamam

115- Sünbül Güneşe Neder?

Onuncu Kısım

Annaya

120- Düşünürüm

121- Ağla

125- Anna'ya -Tahassür

126- Yâd Et

130- Feryâdımı Dinle Nûr Didemim

131- Müfred

Onbirinci Kısım

Teşbihât

132- Teşbîhât -Şafak Altında Bir Hilâl

133- Pek Severim

134- Melek

137- Var

137- Söylüyor

137- Değil

Onikinci Kısım

İlave

138- Gazel

139- Andelîb

139- İkinci Kıtası Olmayan Bir Şarkı

139- Bir Şarkı Daha

140- Üç Beyit

141- Visâl

Zade-i Şair

Birinci Kısım

Na't, Medâih-i Celîle-i Hazreti Padişahı

Na't

Fürûg-i tal'atın pertev-feşândır yâ Resûlallah!

Fürûg-i tal'atın günden ayândır yâ Resûlallah!

Sen ol şemsüs-şümûs âsumân-ı kudsiyânsın kim,

Dehil-i dergâhın lâhûtiyândır yâ Resûlallah

Eder esrâr-ı mîracın cihân-ı nûra müstağrak!

Mekân-ı pâkın arş-ı müsteândır yâ Resûlallah!

Tecelli-zâr eder lâhûti dîdâr-ı ziyâ-bârın!

Senin aşkınla Musa nâtüvândır yâ Resûlallah

Hudâ'dır aşkın mâşuk-ı Rabbü'l-âleminsin sen!

Melâik dergâhında pâsbândır yâ Resûlallah!

Tecelli-zâr-ı sinâ mihr û mâh âlem-i lâhût,

Cemâlin pertevinden bir nişândır yâ Resûlallah!

İzârın reşkten hûrşîd û mâhı çâk çâk eyler

Buna şakkü'l kâmer burhân-ı şândır yâ Resûlallah!

Şefâatten Celâl-zârı mahrûm etme mahşerde

Şefâat etmesen hâli yamandır yâ Resûlallah!

Medâih-i Celîle-i Hazret-i Padişahı

Kıtaât

Hazret-i Sultan Hamid Hân maârif perverin,
Oldu meclûb-ı kemâlâtı cihân-ı mârifet!
Pertev-i hûrşîd irfânından oldu mestîz,
Nûra gark etti cihânı âsumân-ı mârifet!

Sâye-i Hazret-i Sultan Hamid Gâzi
Eyledi âlemi müstağrak envâr-ı kerem
Rûz û şeb pertev-i ilhâm-ı Hudâvend ezel,
Kalb-i pür nûr û hümâyûnunu kılsın hürrem.

Ulviyetidir Hazret-i Sultan Hamid'in,
Hûrşîd-i terakkîyi eden böyle dırahşân.
Bir nûr-ı ilâhî gibi hûrşîd zekâsı:
Âfâk-ı kemâlâta olur şa'saa-efşân.

Vücûd-ı Hazreti Sultan Hamid ma'delet-perver,
Bütün efrâd-ı mülk ve millete lutf-ı ilâhîdir.
Devam-ı ömr ü iclâl-i hümâyûnu için dâim
Lisânı eyleyin tezyîn duâ-yı padişahıdır.

Lutf-ı amîm Hazret-i Sultan Hamid'tir!
Âlemde en yegâne mukaddes penâhımız!
Kıldı uluvv-i himmeti mesrûr âlemi.
Uluviyetin mücessemîdir padişahımız.

Sultan Hamid Hân'dır Sultan kâmrândır,
Erbâb-ı adl-ı vedâdan en şanlı serfirâzî!
Yâ Rabb demâdem olsun iclâl ü ömrü efzûn
Hûrşîd-i ma'delettir Sultan Hamid Gâzî

Padişah-ı pîr-i adâlet Hazret-i Sultan Hamid.

Taht-ı âlî baht-ı Osmanî de olsun bir karâr.
 Sâye-i şâhânesinde oldu âlem-i feyz-yâb.
 Ömrünü iclâlini efzûn ede perverdigâr.

Ömr ü iclâl-i hümâyûnunu efzûn etsin,
 Dembedem Hazret-i Sultan Hamid'in Allah!
 Oluyor cümleye ol neyyir-i adlîn her gün,
 Keremi, ma'deleti, merhameti, lutfi penâh.

Doğdu doğalı görmedi hûrşîd-i münevver
 Şâhenşah-ı devrân gibi bir mihr-i adâlet.
 Takdîs ederiz Hazret-i Sultan Hamid'i
 Âlemde odur neyyir-i rahşân hilâfeti

Şehenşâh-ı cihân Sultan Hamid ma'delet-pîrâ
 Demâdem lutf ile şâd eyliyor erbâb-ı irfânı
 İlâhî haşreden olsun o sultan-ı keremkârın
 Vücûduyla müşerref taht-ı âlî baht-ı Osmanî

Hüsn-i İbtidâ

Rûz-ı Cülûs-ı Hazret-i Hilâfet Penâhı

Subh-ı dem doğmuş görünce âfitâb enveri,
 Nûrdan yekpâre bir âyîne sandım hâveri!
 Cûya düşmüş nevnihâlânın güzel yaprakları.
 Cûyı okşar gülşenin bâd-ı letâfet-perveri.
 Âsumân mâî, bulutlar penbe, zerrin âfitâb.
 Hangisinden hoşlanır İstanbul'un şâirleri?
 Neşr-i envâr etti hûrşîd-i cihân zanneyledim.
 Maşrıkın üstünde doğmuş sırma saçlı bir peri.
 Bir semâvî renk ile izhâr-ı şevk eyler idi.
 Saf idi İstanbul'un bahr-ı letâfet-küsteri.
 Bir ilâhî şu'le kıldı gark-ı envâr-ı Hudâ.
 Âsumânı, hâkdânî, gülistân-ı ahdarı.
 Bir behişt-i âbâd idi hürrem-i bahar-ı kâinât.

Cûybâr eyler idi tanzîr gûyâ kevseri.
 Bir hevâ-yı dil firîb eylerdi ta'tîr-i meşâm.
 Neşr ederdi âsumân-ı dünyâyâ bûy-i anberi.
 Nûrlarla kâinât olmuş bütün ziynet-fezâ.
 Görmeyenler var ise görsün bugün zîb û ferî.
 Nûra gark olmuş cihân envâr içinde âsumân.
 Âsumâna hâktân bahş etti zîb û zîveri.
 Bir de baktım ki bu rûz pür ziyâ tanzîr eder:
 Rûz-ı firûz-ı cülûs-ı padişah-ı ekberi.
 Ol şehenşah-ı cihân-ârâ ki fark-ı pâkının,
 Kâinâtın âfitâbı olsa lâyük efseri.
 İftihâr eyler idi dünyâyâ karşı tâ ebed,
 Çâker-i dîrînesi olsaydı dehrin kayseri.
 Satveti, ulviyeti, kutsiyeti hayrân eder:
 Zâl'ın oğlu Rüstem'i Dârâ ile İskender'i.
 Oldu reşk-endâz ef'âlî hezârân kişvere.
 Kıldı meclûb-ı kemâlâtı hezârân kişveri.
 Hazret-i Sultan Hamid pür adâlet kim onun,
 Her işinde feyz-i eltâf-ı Hudâ'dır rehberi.
 Padişah-ı ma'delet pîrâ şehenşâh-ı cihân.
 Tâcdâr-ı mülk-i şân askerlerin tâc-seri.
 Eyledi lutfi bahâristân-ı şarkı gark-ı nûr.
 Bir behişt-i âbâd-ı feyz etti cihânda her yeri.
 Kıldı minnettârı lutfuyla her ehl-i dânişi.
 Var mı böyle âlemin şahenşeh-i dânişveri?
 Öyle bir şâh-ı cihân-ârâ-yı ve âlî kim olur.
 Her işinde lutf-ı hallâk-ı cihânın mazharı.
 Hisse-yâb âtıfettir çâker-i dîrînesi.
 Feyz-yâb mefharettir bende-i fermân beri.
 Âfitâb-ı burc-ı devlettir o şâh-ı kâmkâr.
 Pertev-efzâdır nücûm-ı âsumâna leşkeri.
 Mecma-ı feyz-i hedâdır zât-ı kudsî tıynetî.
 Matla-ı nûr-ı Hudâ'dır tâli sad-i ahterî.
 Nâm-ı pâkî şu'le-pâş olmaktadır her âleme.

Nûra müstağrak eder unvânı her ân minberi.
 Şeşcihâtı pençe-i derd û elemden hıfz için.
 Sâye saldı âleme adl-i hümayûn-ı şehperi.
 Her zaman bir mâhitab eylerdi dehrî şu'le-zâr
 Mâh-ı pertev-âver olsa cevher-i engüşteri
 Hâkdânı gördüğü günden beri çeşmân-ı çarh
 Görmemiştir öyle bir sultan kudsî peykeri
 Ol şehenşâh-ı cihânda ictimâ etmiş hemân
 Zât-ı pâkî dehrî teşrîf ettiği günden beri
 Fıkr-i Osmanî, Ebubekir'in ulüvv-i tîneti
 Adl-i fârûkî kemâlât cenâb-ı haydarı
 Ey şehenşâh-ı cihân ey âfitâb-ı ma'delet.
 Sensin ancak padişahân cihânın serveri.
 Âlem-i nûr oldu âlem-i sâye-i lutfunda hep.
 Pertev-i satvetle tenvîr eyledin bahr û berri.
 Askerin eytâmını kıldın server-âver bütün.
 Padişahım! Eyledin ihyâ umûmen askeri.
 Lutf û ihsânın garîk hayret eyler hâtemi.
 Nerde kaldı artık âsâr-ı atâ-yı caferi?
 Berk vurunca lema-i pertev nisâr-ı satvetin,
 Âsumânın şerm-sâr oldu nücûm-ı ezheri.
 Gösterip dünyâya eser-i pâkını peygamberin,
 Ey hilâfet mührü! Hoşnut eyledin peygamberi
 Etme tatvîl-i makâl, arz-ı duâ kıl ey Celâl!
 Arş-ı rahmânın o dem âmin desin kutsîleri.
 Ömrünü, iclâlini Allah müzdâd eylesin.
 Mülkü ihyâ kılsın âsâr-ı adâlet-perveri.
 Gönlünü şâd eylesin lutf-i cenab-ı girdgâr
 Feyz-i rûhâniyet-i peygamber olsun yâveri.

Vilâdet-i Hümayûnda Şehrâyine Dâir

Şehenşâh-ı cihân Abdülhamid âlem-ârânan
 Bugün zîb-âver-i mehd olduğu ıyd-ı saâdetdir.
 Eder her âlemi envâr-ı feyz û şevke müstağrak.

Bize ıyd-ı saâdet rûz-ı firûz-ı vilâdettir

Gösterdi halka abd-ı münîr saâdeti
Sultan-ı âlemin yine leyl-i vilâdeti.

Mihr oldu matla-ı nûr-ı ezel.
Âlemi müstağrak etti yâldıza.
Lema-ı nevvârı gâyet bi-bedel.
İhtirân-ı reşk etse layık yıldıza.

Bu server âlemini perteve müstağrak eden,
Nûr-ı ulviyyet sultan kerem-perverdir.
Kadrini eyle tefekkür bu şeb-i nevvârın.
Reşk eden hâline hûrşîd ziyâ-küsterdir.
Oldu bir mühr-i cihân-tâb azîme-i matla.
Bu gece serteser Osmanlılara hâverdir.
Bu gece eyledi tenvîr bütün âfâkı.
O şehenşeh ki bütün âleme nûr-âverdir.
Mihr-i tâbân zekâsından alır âlem-i nûr.
Mihr-i tâbân zekâsı o kadar enverdir.

Her lemâ-ı şevk-i âlem-efrûz.
Çıkmakta cihândan âsumâna
Görsün lemât-ı îtilâyı
Reşk eylesin âsumân-ı cihâna

Zemîndir: Ey cihân-ârâ denizler!
Doğar bir köşeden bin âfitâbım!
Denîzdir: Ey zemîn pîrâ meşâil
Sizin envârınızdan hisse-yâbım

Rûz-ı Vilâdet-i Cenâb-ı Şehriyârı

Ey rûz-ı vilâdet-i şehenşâh!
Ulviyyetine tebârek Allah!

Ey ıyd-ı saâdet eâlî
 Ey matla-ı neyyir meâlî!
 Ey subh-ı münîr pür letâfet!
 Ey ıyd-ı latîf pür saâdet!
 Bir neyyiri eyledin ki izhâr!
 Her âlemi etti gark-ı envâr!
 Her şu'lesi mihr-i îtilâdır.
 Pîrâye-i levha-i semâdır.
 Ey leyl-i mukaddes û münevver!
 Her ahterin âfitâba benzer,
 Baktıkça şuâ-i mihr-i dîne,
 Reşk eyledi âsumân zemîne!
 Envâr akıyor minârelerden
 Pertev yağıyor sitârelerden.
 Doğdu bu şeb, ayırdı dehre envâr
 Bir padişah-ı satvete etvâr
 Dolmuştur adâletiyle âlem
 Fârûk ile ma'delette tev'em.
 Yok misli cihânda bir kerem-ver
 Târih buna şehâdet eyler.
 Ulvîyetine yeter bu isbât
 Maksûdı teceddüd-i kemâlât
 Cevellahı ihtîşâmı her ân
 Hûrşîd-i cihâna şu'le-efşân
 Sultan Hamid Hân Gâzi
 Serverlerin oldu serfirâzi
 Hûrşîd-i hilâfet-i mukaddes
 Takdîse gelir o zâtı herkes
 Eser-i nübüvvide-i âdilâne
 Gösterdi adâleti cihana
 Âfâkı eden bu rütbe-i rûşen
 Bir bârikadır zekâvetinden
 Devrinde maârif oldu âlî
 Günden güne eyledi teâlî

Mektepler açıldı pek mükemmel
 Fikreyle ki böylemiydi evvel
 Ey padişah-ı adâlet-efzâ
 Bir milleti lutfun etti ihyâ
 Mânende-i âfitâb-ı rahşân
 Her köşeyi eyledin dırahşân
 Evsâf ki hiç gâyet olmaz
 Ulviyet ki nihâyet olmaz
 Pür nağme kılar meâlî vasfın
 Bir bülbül eder celâli vasfın
 Her nağmesi başlar îtilâya
 İhlâs ile başlayım duâya
 Eyler o duâ-yı pâki ezber
 Âmin demeye koşar melekler
 Ey hâlıkı arz û âsumânın
 Sultan Hamid kâmrânın
 Kıl gönlünü pür sürûr û handân
 İkbâlini dâima dırahşân
 Her saniye, her zaman û her dem
 Densin ona padişah-ı âlem

Arz-ı Şükrân

Şâyeste-i takdîsisin ey rûz-ı dırahşân!
 Ey ıyd-ı saâdet yakışan subhuna unvân!
 İclâlini gördükçe düşer gıbtaya hûrşîd.
 Oldukça olur pertev iclâli fûrûzân.
 Fermân-ı hümayûnuna dil-beste avâlim.
 Emreylese bin kişver olur tâbi'i fermân
 Ey padişah-ı ma'delet-ârâ görmektir,
 Her kalbi eden lutf-i hümayûn ile şâdân,
 Dil hastaları ma'deletin eyliyor ihyâ.
 Bî-çârelerin lutfun olur derdine dermân.
 Evsâf-ı hümayûnuna kâbil mi nihayet?
 Binlerce Sühan-ver dahi ger olsa senahvân.

El aç da Celâl eyle duâ şâh-ı cihâna.
 Kâbil mi ola vasf-ı hümayûnuna pâyân?
 Lutfunla şehenşah-ı kerem perveri şâd et.
 Ey hâlık her âlem olan Hazret-i Yezdân!
 Kıl taht-ı hümayûnu vücûduyla şeref-yâb
 Eltâfin ile eyle şeh âlemi şâdân

Tarsif-i Hazret-i Padişahı

Hazret-i Sultan Hamid kâmrân
 Olduğu gün zîb-i taht-ı az û şân
 Açtı bir devr-i terakkî şân ile
 İncilâ-yı neyyîz-i irfân ile
 Oldu yâver azmine lutf-ı Hudâ
 Böyle bir sultan satvet-i intimâ
 Pertev-i lutfundan olsa hisse-yâb
 Tâ ebed handân olurdu âfitâb
 Mâh-ı tâbân cihân-ı merhamet
 Âfitâb-ı âsumân ma'delet
 Devr-i adl-i tacdârı bir sabah.
 Onda her pertev semâ-yı inşirâh.
 Lutfi bir devr-i edeb etti küşâd.
 Himmeti kişver-küşâ-yı adl û dâd
 Sayesinde eyledin kesb-i mesâr
 Bahtiyârız, bahtiyârız, bahtiyâr,
 Oldu ol sultan-ı kudsî imtiyâz.
 Padişahân cihâna serfirâz.
 Kalmadı dillerde gamla irtibât.
 Oldu devri gülistân-ı inbisât.
 Cephesinde nûr-ı irfân mültemi.
 Onda ahlâk-ı hamide müctemi.
 Adlinin her lemâsı mihr-i kerem.
 Mülkünün her köşesi bâğ-ı irem.
 Eylemiş lutf-ı cenâb müsteân.
 Tabanı gencine-i envâr-ı şân.

Ol adâlet neyyiri, ol padişah.
 Cümleye eltâfını kıldı penâh.
 Devleti lutfuyla îlâ eyledi.
 Milleti adliyle ihyâ eyledi.
 Vafına pââyân onun emr-i muhâl.
 Sıdk ile arz-ı duâ kıl ey Celâl!
 Ey cihânı var eden perverdigâr!
 Eyle ol şâh-ı cihânı pür mesâr.
 Haşredin versin o şâh-ı kâmurân,
 Taht-ı âlî baht-ı Osmanîye şân.

Îydiyye, Bahâriyye

Doğdu hilâl-i enver oldu bugün nümâyân
 Fasl-ı bahâr içinde dîdâr-ı îyd-ı tâbân.
 Bir yanda bir çemenzâr, bir yanda âb-ı cârî!
 Bir yanda îyd-ı enver, bir yanda bir gülistân
 Bâlâ-yı kûhsâra çıkmış da seyre dalmış:
 Hûrşîd-i âlem-ârâ olmaktadır dirahşân.
 Bin kere bârekallah ey nevbahâr-ı hadrâ.
 Bin kere sânekallah ey îyd-ı şu'le-efşân!
 Bir nevarûs hüsni tanzîr eder semavât!
 Reng-i şafak, sehâib-i âfâka oldu dâmân!
 Vechemîz âfâk-ı deryâya pertev-âver!
 Hüsn-i latîf-i nîsan güller içinde handân
 Tatir eder zemîni güller açar çemende,
 Çeşmân-ı âsumândan bir jâle olsa rîzan!
 Ey ândelîb hûşku! Elhânına devam et!
 Ey cûybâr! Hâmûş bülbüller keder-efgân!
 Oldu bahâr-ı rengin bâyrâm ile hem âğûş!
 İnsin cihâna görsün şevk-i behşeti Rıdvân!
 Her jâle pür serâir her gonca pür bedâyî!
 Gülzâr olsa lâyık şâirlere debistân!
 Bir şâir tabîi olmaz mı bir güzel kuş?
 Her gün tulû'a karşı kuşlar olur gazelhân!

Bî-çâre andelîbe bir tatlı cilve eyler!
 Yaprakların içinde olmuş menekşe pinhân!
 Olduk cemâlinizden müstağrak-ı letâfet,
 Ey leyli îyd-i enver! Ey subh-ı sâf-ı nisân!
 Evsâfınızda lâyıık her fikre verse revnak!
 Nesr-i cedîd-i Türki, şî'r-i atîk-i îrân:
 Hûrşîd-i güzde manzûr kudsiyet-i Züleyhâ!
 Mehtâbınızda mestûr dîdâr-ı mâh-ı kenân!
 Gül mehtâb içinde: Bir âl yânâklî duhter!
 Sünbül sabaha karşı: Bir mâî gözlü cânân!
 Gezmekte bir peri rû fasl-ı bahâr içinde!
 Gûyâ ki bir kebûter olmaktadır hırâman!
 Evrâk-ı gülistânı pûs eyliyor demâdem:
 Yâ zerre zerre şebnem yâ katre katre bâran!
 Teşyî eder gurûbî âhengi cûybârın!
 Alkışlar âfitâbı her dalda andelîban!
 Bu ayda, bu bahara şebân eder muhabbet:
 Fasl-ı bahâra benzer îyd-ı hayat-ı şebân
 Eyle bahâr û îyd-ı yapraklar güle tebrîk,
 Artık temevvüc eyle ey dâmin hıyâbân!
 Güldü zemîn-i safâdan pertev yağar semâdan!
 Hem kûhsâr-ı mesrûr hem lâlezâr-ı şâdan.
 Şî'rim teceddüd etti baktıkça nevbahâra.
 Olmaz mı şâir et gülzâra karşı hayrân?
 Ol şevke karşı nâgâh-ı cûş eyledi tabiat.
 Ettim bu sözlerimle takdîs-i şâh-ı devrân:
 Ol padişâh-ı âlem ol adl-i cihân kim,
 Emsâlini cihânda görmüş değildir insan.
 Ol mihr-i ihtîşâmın devr-i adâletinde,
 Mehcûr-ı dest-i şekvâ olmakta her garîbân.
 Lutfuyla sâye sende garb etti şarka gıpta.
 Ferd-i zekâvetiyle her müşkül oldu âsân.
 Her gün eder eâlî takbîl-i hâk pâyân.
 Her dem olur, ahâli dil seyr-i lutf-ı ihsân.

İhsânda merhamette eltâf û ma'delette
 Ol şâh-ı bî-misâle yoktur cihânda akrân
 Feyz-i hilâfetinden peygamber oldu hoşnûd
 Âbâd eder sahâsı bir mescid olsa vîrân
 Genc-i inâyetinde ebhâr-ı dürr-i nâçiz
 Deryâ-yı re'fetinde bâhr-ı muhît-i Bürkân
 Hûrşîd-i ma'delettir ulviyeti ayândır
 Ol şâh-ı pür zekâdan olmaktadır nümâyân
 Sıdk-ı celîl siddîk-ı adl-i amîm-i fârûk
 Azm-i metîn-i Osman eltaf-ı şâh-ı merdân
 Sultan-ı bî-meydânı Abdulhamid Gâzi
 Eltâfına demâdem vacibdir arz-ı şükrân
 Lutf û himâyetiyle şâd oldu ehli islâm
 Devr-i adâletinde mahvoldu derd û efgân
 Kalbinde şu'le-zâdır feyz-i Resul-ı Ekrem
 Vechinde müncelidir nûr-ı latîf-i îmân
 Şân verdi sayesinde ulviyet-i maârif
 Devriyle başlamıştır devr-i celîl-i irfân
 Her sâhib-i zekâyâ bezl-i mürüvvet eyler
 Lutfeyle müftehirdir her şâir-i sühandan
 Nâm-ı kerem nisâr-ı ser-levha-i meâlî
 Unvân-ı tâbdarı kanun-ı şâne unvân
 Hûrşîde saçtı envâr-ı şemşîr-i tâbdârı
 Bâlâ-yı âsumâne pîrâye olsa şâyân
 Eyler bütün gönüller takdîs-i pâdişâhı
 Tezyîn eder lisânı evsâf-ı pâki her ân
 Ezcümle ben de yazdım bu nazmı âcizâne
 Ey padişah-ı âlem! Ey şehriyâr-ı zîşân
 Her demde zât-ı pâkın tavsîf için efendim
 Allah şâhidimdir kim ettim âh û peymân
 Ecdâdımız da sadık ahfâdımız da sâdık
 Efrâd-ı hânedânım olsun yolunda kurbân
 Pâyân bulur mu hâmem vasfında pâdişâhım?
 Yok methine nihayet bir bahre sığmaz ummân

El aç Celâl! Başla arz-ı duâya gayrı
 Evsâf-ı şehriyârı olmaz karîn-i pâyan
 Ey âlem-i zemîni işgâl eden gönüller
 Ey âsumân içinde tekbîr alan ser û şân
 Ben başlayım duâya âmin diyen serâser
 Dolsun o nağmelerle arş-ı azîm-i yezdân
 Abdülhamid Hân'ı tahtında bir karâr et
 Yâ Râbb! Bi-hakkı mirâç yâ Râbb! Bi Hakkı Kur'ân
 Ey hâkim-i avâlim ol padişahın ile
 İkbâlini dırahşân iclâlini firâvan

Rûz-ı Fîrûz-ı Cûlûs ı Hümayûn

Ey şehenşâh-ı felek-mertebe hûşîd-i ikbâl
 Rûz-ı fîrûz-ı cûlûsunla şen oldu âlem
 Çok yaşa pertev-i ilham-ı Hudâvend-i ezel
 Kalbi pür nûr û hümâyûnunu kılsın hürrem

İkinci Kısım

Osmanlı Târihinden Birkaç Sahife

Sultan Osman Gâzî

Ey merkad-ı gâzî-i serefrâz.
 Ey makber-i kahramân-ı mümtâz.
 Ey matla-ı neyyir-i celâdet.
 Ey maşrık-ı âfitâb-ı satvet!
 Ey hâk-i mukaddes û muazzez.
 Gönlüm seni kâinâta vermez.
 Sînende yatan cenâb-ı Osman.
 Sînendeki âfitâb-ı rahşân.
 Târihimizin içinde meskûn.
 En şanlı sahifesinde medfûn.
 Sînendeki neyyirin muazzez.
 Ecrâm söner, fakat o sönmez.
 Ey hevâbına emîr-i devlet.

Fikren seni eyledim ziyâret.
 Târih okuyor idim geçende.
 Bir hiss-i garip uyandı bende.
 Ettikçe vakâyı tasavvur.
 Osman Bey'i eyledim tefekkür.
 Ol şîr-i azîm heybet-efzâ.
 Pîş-i nıgehimde oldu peydâ.
 Başında bir efser-i celâdet.
 Vechinde nişân-ı galibiyet.
 Târifinde cesâret ister.
 Heybetli, yalın kılıçlı bir er.
 Şemşîri gelince ihtizâza.
 Başlardı savâik-i ihtirâza.
 Her şu'lesi mülke şân verirdi.
 Bir bârikadan nişân verirdi.
 Şemşîri boyansa hûn-ı âle.
 Benzerdi şafakta bir hilâle.
 Azminde sebât eyle mübâhî.
 Azminde sebât lâ-tenâhî
 Etmişti o kahramân-ı devrân
 Kavs-ı kuzahı elinde kalkân
 Girdikçe niyâme tîğ-i rahşân
 Gûyâ tutulurdu mihr-i tâbân
 Meyleylese gâh iltifâta
 Bir neşe gelirdi kâinâta
 Kılssa gadab etmeye temâyül
 Dârâlar ederdiler tenezzül
 İclâl ile yükselirdi her ân
 Her tavrı bir îtilâya bürhân
 Bu beyitini bir edib-i dânâ
 Gûyâ ona karşı kılmış inşâ
 "Yükseldi âvdeti kim makâmın"
 "Arş oldu serîr-i ihtişâmın"

Sultan Osman Gâzî Lisânından

İğtirâb et reşk ile senden güzeldir efseri.
 Görmedik mi ey güneş! Karşındaki cengâveri.
 Hâveri tezyîn için sen nerede kaldın ey kamer!
 Senden evvel pertev-i tîğim donattı hâveri?
 Îtilâdan dem vururken ey cibâl-i pür gurûr!
 Üstünüzden aştı Ertuğrul Bey'in askerleri!
 Ey yeşil sahrâ! Îtâat etmeyeydin emrime,
 Darbe-i tîğimden üstünde görürdün mahşeri.
 Öyle her ân minnet etmezdin hilâle ey felek!
 İktidârın olsa da alsan elimden hançeri.
 Sen nice İskender'i gördün geçirdin cûybâr!
 Söyle gördün mü benim şeklimde bir İskender'i?
 Arkadaşlar! Sa'y edin her gün cihâda nâm alın.
 Eyleyin hoşnût bir îlahî, bir peygamberi.

Gâzî Sultan Osman Hazretleri Lisânından

Hevâ-yı sayd ile sahrâları ettikçe ben mesken
 Görürdüm her gün istimdât ederlerdi şîrler benden
 Olurken nâv-kem her girdiği yerden sadâ-efken
 Şikâr yeter ışk oldum cihânı sayd ederken ben.
 Gel ey âhû bakışlım gel! Benim sayyâdım oldun sen!

Vururken âlem-i destimdeki şemşîr-i şâhâne,
 Şehenşâh-ı muhabbet başladı hükmetmene câna!
 Vuruldum tâ gönülden bir nigâh ettin garîbâna!
 Şikâr yeter ışk oldum cihânı sayd ederken ben.
 Gel ey âhû bakışlım gel! Benim sayyâdım oldun sen!

Nasıl ateş-feşândır bakmadın tîğimdeki renge.
 Nigâh ettin de bir kirpik süzüşle başladın cenge!
 Nice hüküm eyledin gönlüm gibi bir şanlı evrenge?
 Şikâr yeter ışk oldum cihânı sayd ederken ben.

Gel ey âhû bakışlım gel! Benim sayyâdım oldun sen!
 Cihâna baş eğer mi böyle bir merd-i cihân? Söyle!
 Esîr-i âfitâb-ı hüsn olur mu kahramân? Söyle!
 Niçin kurdun bu damı? Ey gazâl hüsn û ân söyle!
 Şikâr yeter ışk oldum cihânı sayd ederken ben.
 Gel ey âhû bakışlım gel! Benim sayyâdım oldun sen!

Yakub-ı dil bir cinne meşallerin sûr-ı hümâyûn et.
 Eğer ister isen cân yurdunu müstagrak-ı hûn et!
 Biraz müjgânının mızraklarıyla kalbi memnûn et!
 Şikâr yeter ışk oldum cihânı sayd ederken ben.
 Gel ey âhû bakışlım gel! Benim sayyâdım oldun sen!

Yaralar aldı dil-gam figenim!
 Nâvek-i aşka nişân oldu benim!
 Acaba kale mi sandı bedenim?
 Bir yiğit gönlümü fethetti benim

Zevr bâzûsuna, tedbîrine bak!
 Şöhret-i şiddet şemşîrine bak!
 Şiddet-i pence-i teshîrine bak!
 Bir yiğit gönlümü fethetti benim

Gönlümün zabtına yokken imkân
 Geldi Ertuğrul'un oğlu Osman
 Kışver-i fikrimi kıldı tâlân
 Bir yiğit gönlümü fethetti benim

Etti evvel Rüstem sâhib-i şemşîr,
 Beni bir tatlı esâretle esîr!
 Âh vicdanımı kıldı teshîr!
 Bir yiğit gönlümü fethetti benim!

Söyleyin tîgini assın beline!

Beni dünyâ gibi alsın eline!
 Zülfünün cân vereyim bir teline!
 Bir yiğit gönlümü fethetti benim!

Muğber-i nigâhın pür gazab, çehren celâdet-i intimâ!
 Şemşîr elinde pek muhîb görmekteyim her şeb seni!
 Fetheyledin de almadın gönlüm gibi bir kale'yi!
 Sînemdeki evrenge bak Allah için gel al beni!

Sultan Orhan Gâzî Hazretlerine

Nâmını târihte merd-i cihângîr eyledin.
 Zâl'ı yaktın, Rüstem'i mağlûb-ı şemşîr eyledin.
 Şark û garbı berk-i şimşîrinle tenvîr eyledin.
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin.

Verdi hayret-i âleme nûr şekve-i devletin.
 Oldu reşk-endâz âyîne-i nûr satvetin.
 Safha-i târihini tezyîn eyledi ulviyetin.
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin.

Eyledi sayende işte îtilâ Osmanlılar
 Oldu her gün mazhar-ı lutf-ı Hudâ Osmanlılar
 İftihâr eyler seninle dâima Osmanlılar
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin

Benzemez cengin senin her kahramânın cengine.
 Baş keserdi âsumân, şemşîrinin âhengine.
 Bahş-ı revnak eyledin âlemde şân-ı evrenge.
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin.

Nâmını mahvetti şânın ki kübâdan kaysarın.
 Var mı görmüş mislini! Ey kahramân-ı leşkerin!
 İşte târih işte icraâtı İskender'lerin.
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin

Bir sâhib-i hüsn ü ândır Orhan!
 Bir bârika-i cihândır Orhan!
 Bir sâikadan nişândır Orhan!
 Bir dağ gibi kahramândır Orhan!
 Şâhenşeh-i mülk-i cândır Orhan!

Orhan gibi bende nevcivânım!
 Dîdârına karşı bî-tevânım!
 Mahvoldu muhabbetiyle cânım!
 Kimdir ona karşı kahramânım!
 Bir sâhib-i az ü şândır Orhan!

Şemşîr-i nasılda şu'le-efşân!
 Mânend-i hilâl olur dırâhşân!
 Var mı o kadar şafakta elvân?
 Handân yüzü tîği ağlatır kân!
 Yahşi görünür, yamândır Orhan!

Ol server zümre-i eâzim,
 Fetheyledi kalbim oldu hâkim!
 Sînemde de olsa âh kâim!
 Ol tîğ ile hâkim-i avâlim,
 Ol hüsn ile dilistândır Orhan!

Örnek dilim serîri olsun!
 Kalbimde onun esîri olsun!
 Sevdâlîların şehîri olsun!
 Cân yurdu nişân-ı tîri olsun!
 Alsın beni, nevcivândır Orhan!

Ayasofya

Mescide etmiş tahavvül gör şu deyrin hâlini.
 Gösterir bir padişahın kudret ü iclâlini.
 Bak şu heybetli hisârın zirve-i ikbâlini.

Eylemez mi Fatih'in tasvîr-i istikbâlini?

Hazret-i Fâtih

Âfâkı tuttu nâm-ı cihângîri Fâtih'in.
 Dünyâyı aldı pençe-i teshîri Fâtih'in.
 Bir bârîka nümûnesidir nûr-ı hançeri.
 Bir yıldırım nişânesidir tîri Fâtih'in.
 Tanzîr eder gırîv û çekâ çak mahşeri.
 Kan ağlatır advesine şemşîri Fâtih'in.
 İkbâl û şânı eyledi gittikçe îtilâ.
 Kaldı semâda mevki-i tevkîri Fâtih'in.
 Hoşnût kaldı rûh-ı azîz-i Muhammedi.
 Aks etti arşa gulgul tekbîri Fâtih'in.

Fâtih Sultan Mehmed Gâzî Hazretlerine

Ey şân-ı mücessem yakışan tîgine unvân!
 Fetheylediğin kişvere bak, şânına bürhân!
 Seyfinle gazâ âleminin haydarı oldun.
 Hâmenle edep mektebinin serveri oldun.
 Seyfindeki elvân-ı gazâ âleme şândır.
 İrfânına feyz-i kalemin şânlı nişândır,
 İmdâdına seyfin gelir eshâb-ı gazânın.
 Hâmen yazar evsâfını sınıf-ı şühedânın.
 Bir sâikadır seyf-i cihângîr û celâlin.
 Bir bârikadır hâme-i tâbında meâlin.
 Gök seyfine ettikçe fedâ nûr-ı hilâlî.
 Yer hâme ki takdîm eder ebkâr-ı hayâlî.
 İskender'e meydan okur ol seyf-i serendâz.
 Nefileri mahcûp eder ol hâme-i i'câz.
 Seyfin ki olur şu'le-zen âlem-i eflâk,
 Her bârikası reşk ile hûrşîdi eder çâk.
 Hâmet ki eder şi'r ile âğâze-i tenezzül,
 Gülzâr-ı muhabbette verir cânını bülbül!
 Ey berc-i şecâatte doğan neyyir-i ikbâlî!
 Âğûşuna almış seni ulviyet û iclâl.

Ey sâhib-i izz û şeref-i nâmütenâhî!
 Tenvîr ediyor merkadını nûr-ı îlahî!
 “Bâlâda sehâib seni eyler gibi izmâr.”
 “Ey saf-ı melâik yakışan kabrine dîvâr!”
 Bir memleketin fethine oldun ki muvaffak,
 Her köşesine bağ-ı irem dense de elyak.
 Sahrâsı şafaktan daha dîlber, daha şîrin
 Deryâsı semâdan daha mâî, daha zengin.
 Bir havz-ı behiştî yeri cây etti sâyızlar!
 Deryâda perîler gece gündüz yıkanırılar.
 Gittikçe yeşil câmeleri şevk ile bağlar,
 Bülbülleri feryâd eder, ırmakları çağlar.
 Dil-hastalara rûh-fezâ âb û havâsı.
 Gûyâ ki cenândan gelir bâd-ı sabâsı.
 Vaktâki eder maşrıkın üstünde nümâyân
 Gerdûne-i iclâlini hûrşîd-i dırahşân
 Gülşende olur bâd-ı sabâ zemzeme-perver
 Gûyâ ki fısıldar gibi cennette perîler
 Kuşlar ötüşür mihr-i ziyâ-pervere karşı
 Güller kızarır maşrık-ı şevk-âvere karşı
 Gülşenlerinin goncaları lâlesi başka
 İncûleri tanzîre inen jâlesi başka
 Bir subh-ı bahâride açıldıkça çiçekler
 Âheste revşle uçuşurlar kelebekler
 Hûrşîdin olur bir kuğu bir penpe sehâya
 Bir penpe sehâya bırakır aksini âbah
 Bir yanda deniz nûrdan âyîne-i safvet
 Bir yanda çemen levha-i ressamı tabiat
 Bir yanda seher ibr-i şafak-fâme bürünmüş
 Bir kız gibi kim kırmızı ihrâma bürünmüş
 İstanbul’u tarîf eden eshâbı tabiat
 Lâyık dese her ravzasına: Rûze-i cennet

Türbe-i Pâk-ı Hazreti Hâlit

Hâk-ı pâk Hazret-i Hâlit bulundu müjdeler!
 Müjdeler ey âlem-i bâlâda ki lâhûtiyân!
 Merkad-ı tâbânını nûr-ı îlahî doldurur
 İktibâs-ı feyz eder ondan bütün nâsûtiyân

Yavuz sultan Selim-i Evvel

Ulviyeti dehrî kıldı teshîr
 Şemşîri cihânı etti tedmîr
 Her vecihle zâtîdir cihângîr
 Etmiş idi iki cihânı teshîr
 Bir elde kalem bir elde şemşîr

Her gün koparırdı bir kıyâmet
 Destindeki hançer-i şecâat
 Üslûb-ı beyânı pür letâfet
 Etmişti iki cihânı teshîr
 Bir elde kalem bir elde şemşîr
 Etmişti iki cihânı teshîr:
 Bir elde kalem, bir elde şemşîr.

Âsârını şân ile yazardı.
 Bir şânlı lisân ile yazardı.
 Eş'ârını kan ile yazardı.
 Etmişti iki cihânı teshîr:
 Bir elde kalem, bir elde şemşîr.

A'dâsını pür figân ederdi.
 Askerlere bahş-ı şân ederdi.
 Şâirleri şâdmân ederdi.
 Etmişti iki cihânı teshîr:
 Bir elde kalem, bir elde şemşîr.

Hayrânı olurdu cümle şâhân.
 Ceng ile adûyu kıldı nâlân.
 Şi'riyle kulûb-ı etti giryân.
 Etmişti iki cihânı teshîr:
 Bir elde kalem, bir elde şemşîr.

Diğer

Elhak cihâna karşı gösterdin iktidârı.
 Ey âsûmân-ı şânın mihr-i ziyâ-nisârı!
 Celb eyledin demâdem eltâf-ı gerdgârı.
 Ey taht-ı ihtişamın sultanı kâmkârı!

Âheng-i tîr û şemşîr doldurdu âsumânı.
 Tîgindeki tenevvür oldu gazâ nişânı.
 Elkâ-yı dehşet ettin lertzân edip cihânı.
 Ey taht-ı ihtişamın sultanı kâmkârı!

Rekz-i ilm edince meydan-ı iktidâra,
 Oldu kulûb-ı düşman tîğınle pâre pâre.
 Dünyâyı eyledin târ-ı a'dâ-yı hâksâra.
 Ey taht-ı ihtişamın sultanı kâmkârı!

Azmindeki metanet reşk-âver cihândır.
 Fikrindeki selâmet ulviyete nişândır.
 Şi'rindeki selâset reşk-âver cihândır.
 Ey taht-ı ihtişamın sultanı kâmkârı!

Peygamberi severdin Allah idi penâhın.
 Matûf idi demâdem yükselere nigâhın.
 Meclûb eden semâyâ arş oldu cilvegâhın.
 Ey taht-ı ihtişamın sultanı kâmkârı!

Ziyâret-i Merkad -ı Sultan Selim Evvel

Ey merkad-ı pertev-feşân!

Nûr aldı senden âsumân.

Zâirlerin lâhûtiyân.

Sultan Selim kahramân.

Âgûşuna vermekte şân.

Ey matla'ı ulviyetin!

Ey cilvegâhı satvetin!

Ey kıblegâhı devletin!

Ulviyetindir şöhretin.

Sultan Selim kahramân.

Âgûşuna vermekte şân

Nûrun tebessüm eyliyor.

Hissim tehâcüm eyliyor.

Hâlin tekellüm eyliyor.

Hicâ teccessüm eyliyor.

Sultan Selim kahramân.

Ağûşuna vermekte şân.

Pür nûr olursun subh û şâm.

Envârına gelmez hitâm.

Fahret ilayevmil kıyâm.

Ey bahtiyâr, âlî makâm.

Sultan Selim kahramân.

Ağûşuna vermekte şân.

Etmektedir subh û mesâ

Fevkinde kutsîler duâ

Nûr ol cihân-ı incilâ!

Nûr ol mekân-ı îtilâ!

Sultan Selim kahramân,

Âgûşuna vermekte şân.

Kanûnî Sultan Süleyman Lisânından

Ey düşmanım ey düşmanım! şemşîr-i kahrım kânlıdır.
Benzer hilâl satvete destimde hançer-i şânlıdır.
Tekrîm eder şimdi beni her kimse ki ezânlıdır.
Bir kere dikkat et bana karşıdaki Osmanlıdır.

Hem âklım hem âdlim İslâmı tevhit eyledim.
Eslâfımın efâlini her demde tesîd eyledim.
Tedîb için düşmanları dünyâyı tehdît eyledim.
Bir kere dikkat et bana karşıdaki Osmanlıdır.

Söyle bana Allah için gördün mü böyle askeri?
Görsen bile yok fâide Dârâ gibi cengâveri.
Geçmiş zamanı etme yâd artık unut İskender'i.
Bir kere dikkat et bana karşıdaki Osmanlıdır.

Îlâ-yı dîn etmek için emreyledi peygamberim.
Dünyâyı tenvîr eyledi şemşîr-i pertev-âverim.
Pençemde âlem titriyor bir asker oğlu askerim.
Bir kere dikkat et bana karşıdaki Osmanlıdır.

Ulviyeti izhâr için ettim fedâ-yı cân û ten.
Görmez misin ki toplarım olmaktadır âteş-figen?
Kan damlıyor kan damlıyor destimdeki şemşîrden.
Bir kere dikkat et bana karşıdaki Osmanlıdır.

Yıldırım Sultan Bâyezîd-ı Evvel Hazretlerine

Ey tîğî ile şu'le-zen âlem-i eflâk!
Ey âlemi teshîre gelen server-i derân!
Kıldın nice bin düşmanın sînesini çâk.
Baştan başa doldurdu semavâtı çekâ çâk.

Destinde tenevvür ederek hançer-i tâbân,
Hûrşîd gibi saltanatın oldu dırâhşân.

Oldukça demâdem kılıcın sâika-efşân,
Baştan başa doldurdu semavâtı çekâ çâk.

Titretti bütün düşmanı destindeki şemşîr.
Tîrin kılıyor levha’i ulviyeti tenvîr.
Cengin ediyor velvele-i mahşeri tanzîr.
Baştan başa doldurdu semavâtı çekâ çâk.

Tîğîn görünüp düşmana ateşler içinde,
Sahrâ-yı cihân kaldı o dem mâhşer içinde.
Bir şânlı gıriv oldu ayân-ı asker içinde.
Baştan başa doldurdu semavâtı çekâ çâk.

Verdikçe biraz rahş-ı humâyûnuna sûrat.
Hûrşîdi gubâr eyledi alude-i zulmet.
Sarsıldı cihân sanki o dem kopty kıyâmet.
Baştan başa doldurdu semavâtı çekâ çâk.

Sultan Mehmed Sâlis Hazretlerine

Kalâ-i fethediyor, haydar zamanı görün.
Bakın muhâbbetine, bir cihânstânı görün.
Elinde hançeri vechinde nûr-ı şanı görün.
Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün.

Serîr devleti lââyık cihân-ı bâlâya.
Neferleriyle bütün lerze saldı dünyâya.
Düşürdü şa’şaalı yıldırımlar a’dâya.
Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün.

Deyince: Eşhedü enlâ ilâhe illâllâh.
Erim diyen eridi, titretir bu lutf-ı âla.
Eder advesini lertzân edince şöyle nigâh.
Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün.

Kemâl-i şân ile târih içinde kâimdir.
 Elinde hançeri nâsûtiyâna hâkimdir.
 Belindeki kılıcı hâkim-i avâlimdir.
 Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün.

O şanlı hançer-i enver o tîğ-i âlemgîr
 Cihânı eylese lâyık bu şân ile teshîr
 Cihânı pençe-i teshîri eyledi tedmîr
 Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün.

Hüdâvendigâr Gâzî Lisânından

Kahramânlık şânını dünyâya îlân eyleyen
 Dehşet-i şemşîrden a'dâyı lerzân eyleyen
 Cenk eden de düşmana dünyâyı nîrân eyleyen
 Kahramânlar! Şark'ı ateşlerle tâbân eyleyen
 Kâinâtı neyyir-i satvetle rahşân eyleyen

Bir tasavvur eyleyen nûr-ı gâzâ-yı haydarı
 Berk-i hançerden eden mahçûb-ı cengâverleri
 Yıldırımlar yağdırın memnûn edin peygamberi
 Kahramânlar! Şark'ı ateşlerle tâbân eyleyen
 Kâinâtı neyyir-i satvetle rahşân eyleyen

Subh olunca hevâb-ı gafletten uyansın âfitâb
 Mihr-i cennet dehri tenvîr etti sansın âfitâb
 İncilâ-yı nûr-ı hançerden utansın âfitâb
 Kahramânlar! Şark'ı ateşlerle tâbân eyleyen
 Kâinâtı neyyir-i satvetle rahşân eyleyen

Cengi görsün eylesin Rüstem firâr-ı ihtiyâr
 Reşke düşsün Zâl'lar, Dârâ'lar olsun bî-karâr
 Devletin tîğinden İskender'ler olsun şerm-sâr
 Kahramânlar! Şark'ı ateşlerle tâbân eyleyen
 Kâinâtı neyyir-i satvetle rahşân eyleyen

Fâtih Sultan Mehmed Hân Hazretlerine Dâir

Nedir bu gulgule? Şemşîri çekti şâhenşâh
 Nedir bu velvele? Bir kale aldı merdale.
 Nedir bu zelzele? Bir burcu yıktı şânlı sipâh.
 Nedir bu şu'le? Adûdan çıkan meşâil-i âh.
 Nedir bu zemzeme? Arş-ı Hüdâ'yı etti penâh.
 Sadâ-yı eşhedu enla ilâhe illallah.

Kıyâmet olsada târih-i kahramân okunur.
 Gelir o gün ki o parlak kitab-ı şân okunur.
 Nedir serâir pür ibret-i cihân okunur.
 Zafer sadâsını tanzîr eder ezân okunur.
 Nedir bu zemzeme? Arş-ı Hüdâ'yı etti penâh.
 Sadâ-yı eşhedu enla ilâhe illallah.

Cihânda rezm-i azîmin bu bî-bahânesidir.
 Cihânda feth-i mübinin bu fatihânesidir.
 Bu şu'le kim yanıyor bir gazâ nişânesidir.
 Bu nağme kim geliyor bir gazâ terânesidir.
 Nedir bu zemzeme? Arş-ı Hüdâ'yı etti penâh.
 Sadâ-yı eşhedu enla ilâhe illallah.

Şu düşmanın yine kan ağlıyor dil çâkı.
 Bu erlerin büyüyor dehşet-i şerir nâkı.
 Kılıçların nede hoş nağme-i çekâ çâkı.
 Pür etti sanki sadâ-yı bilâl-i eflâkı.
 Nedir bu zemzeme? Arş-ı Hüdâ'yı etti penâh.
 Sadâ-yı eşhedü enla ilâhe illallah.

Gurûb eyledi düşmanda nâr-ı şiddet-zâ.
 Tulû eyledi Osmanlılarda mihr-i gazâ.
 Cenâb-ı hakka edilsin hezâr hamd û senâ.
 Himâye eyledi islâmı Hazret-i Mevlâ.
 Nedir bu zemzeme? Arş-ı Hüdâ'yı etti penâh.

Sadâ-yı eşhedü enla ilâhe illallah.

Sultan Mehmed Evvel Hazretlerine

Şâyeste denilse sana bir neyyir-i rahşân,
 Ey şâh-ı Cihângîr!
 Tîğın oluyor düşmana karşı yine tâbân.
 Ettin onu teshîr.
 Ey âlem-i bâlâyı eden hançer-i pür nûr!
 Bir bârikasın sen.
 Her cengin içinde oluyorsun bize manzûr.
 Tîğın şerer-efken!
 Düşmanlarını kahr ile tedmîre gelirsin.
 Ey merd-i keremkâr!
 Dârâ gibi âlemleri teshîre gelirsin.
 Ey mihr-i ziyâ-bâr
 Senden saçılır nûr-ı hedâ âleme karşı
 Bir nûr-ı Hüdâ'sın
 Senden görünür mihr-i Hüdâ âdeme karşı
 Bir nûr-ı hedâsın
 Tîğın ile tîrin ile her âlemi aldın.
 Sensin bize rehber.
 Askerlerinin dehşetini âleme saldın.
 Ey neyyir-i enver

Üçüncü Kısım

Âdadaki Perî

Ah!.. Ey Hüsn!..

Ey hüsn-i mücessem! Şafakın nûr-ı musun sen?
 Beraber münevver gibi geçtin seherimden!

Ancak bu kadar dilber olur neyyir-i enver!

Hüznümle beraber mi yaşarsın şaşarım ben?
 Ancak bu kadar vechî olurdu keder-efken,

Girseydi eğer bir bulutun altına âhter!

Ey hüsn-i münevver! Seherin hüznüne daldın!
Şevkim gibi uçtun da bulutlarda mı kaldın?

Giriyende misin hüzn-i safâ-perver içinde?

Yaktın dil mahzûnımı, ümidimi aldın!
Bir hasta kızın gözlerinin nûrunu çaldın!

Hüznün yüzüyor şevk-i keder perver içinde!

Ey hüsn-i mukaddes! Tîrân eyle semâya!
Gözyaşlarımı atma fakat hâk fenâyâ!

Şancıları terk eylemez elbette çiçekler!

Uçsan bile bir gün âdadan başka fezâyâ,
Bir fikir uçur versin kanadından şi'râyâ!

Sâfilleri tenvîre iner çünkü melekler!

Ey hüsn-i mübârek! Ne kadar şa'saa versin!
Îlâ için efkâr-ı garîbâne mi persin!

Bir berk'i gülgûn ile mestur oluyorsun!

Her şeyde, husûsuyla kadınlarda gezersin!
Bilmem niçin âlûde-i âsâr gidersin?

Bir taşıyor ki setre mi mecbûr oluyorsun?

Bekle!

Bir gün ki semâ-yı jâle-perver,
 Ağlardı hazîn hazîn hazâna!
 Bende düşünürdüm âşıkâne.
 Bir külbe içinde nâle-âver
 Endûh û kederler eylemişti
 Etrâfımı büsbütün ihâta
 Yer yoktu gönülde inbisâta
 Gam fikri mükerrer eylemişti
 Derdi bana rüzgâr: Bekle

Solmuş görünür bütün çiçekler!
 Hepsi gam içinde, hepsi ölgün!
 Yapraklar ise hazâna küskün!
 Ezhâr-ı çemen bahârı bekler!
 Dağlar da duman içinde kaldı!
 Mânend-i hayal-i şâirâne!
 Ey atf-ı nazar eden hazâna!
 Gülzâr hazân içinde kaldı!
 Lakin gelecek bahâr, bekle!
 Ey necmi ümit olan civânım!
 Mihnethler içindedir Celâl'in!
 Ammâ ki anısıdır hayâlin!
 Bak şimdi benim nasıl mekânım!
 Düşmanı Celâl-zâra dünyâ?
 Benden ne için firâr edersin?
 Sen de ne çabuk güzâr edersin!
 Tâbûtumu bâri et temâşâ!
 Ey gözleri mâi yâr! Bekle!

Bir Bardak Nûr

Gördüm ki şafak zamanı cânân,
 Bir meşcerede olurdu handân!
 Doğdu seherin hazîn hilâlî!

Uçtu şafakın ziyâ-yı âlî!
 Olmuş idi necm-i subh-ı tâbân,
 Karşımda sönük sönük dırahşân!
 Yapraklar olurdu nâle-perver!
 Gizli konuşur gibi perîler!
 Feryâda sabâ edince âgaz,
 Kuşlar yuvalardan etti pervâz!
 Eyler idi dalgalar terennüm!
 Kuşlar ediyor idi tebessüm!
 Cânân uyudu bahâr içinde!
 Bir şevk-i safâ-nisâr içinde!
 Vardı yatışında bir melâhat!
 Kutsiyet içinde bir letâfet!
 Görmüştüm ol âfeti mükemmel.
 “Bir kere daha demişdim ol:”
 Sevdâ çiçeği, semâ bahârı!
 Rûyâ meleği, deniz nigârı!
 Cânân uyuyorken oldu manzûr,
 Birdenbire âfitâb-ı pür nûr!
 Hûrşide bakınca hayretimden,
 Billûr-ı kadeh midir? Diyorken,
 Öptü dehen nigârı envâr,
 Sandım ki önümde bir cenân var!
 Ol işveli, tatlı sözlü yârin,
 Ol cilveli, mâî gözlü yârin,
 Aks etti dehânına şu’â’ı!
 Mihrin ne güzeldir iltimâ’ı!
 Yapraklar içinde bir ferîşte,
 Nûr içinde gözümle gördüm işte!

Uyuyor

Cânânı uyandırmadı hayfâ ki vurûdum!
 Mahmûr-ı safâdır, uyuyor çeşmi kebûdum!
 Ol şûha gelir ninni makamında sürûdum!
 Mahmûr-ı safâdır, uyuyor çeşmi kebûdum!

Kirpikleri bir saye-i zerrîn eder izhâr!
 Çekmiş yüzüne saçları bir perde-i zer-târ
 Ey bâd-ı sabâ! Esme henüz olmadı bîdâr?
 Mahmûr-ı safâdır, uyuyor çeşmi kebûdum?

Etse ne olur âşık-ı bî-havâbe temâyül!
 "Aç gözlerini!" dersem eder meyl-i teğâfûl!
 Cânânı uyandırmak için ağlama bülbül!
 Mahmûr-ı safâdır, uyuyor çeşmi kebûdum?

Gâhi bakıyor işvelerin en güzeliyle!
 Sonra kapıyor gözlerini nâzik eliyle!
 Rûyâda meleklerle görüşmek emeliyle!
 Mahmûr-ı safâdır, uyuyor çeşmi kebûdum?

Her Zaman Güzel

Şimdi uyanmış uykudan ol neyyir-i emel!
 Her târ-ı zülfüne desem olmaz mı sırma tel?
 Çıplak omuzlarında dağılmış ne bî-bedel!
 Fikrimde nakş olundu o çehre, o nâzik el!
 Zihnindeki hayâline bak, her zaman güzel!

Karşımdadır henüz nigâh-ı terehhümü!
 Yer tuttu ruhum içre semâvî tekellümü!
 Güşümdadır letâfet-i aks-i terennümü!
 Menkûş kaldı gözbebeğimde tebessümü!
 Zihnindeki hayâline bak, her zaman güzel

Doğdu güneş, şu karşıdaki sisli kûhsâr
 İlk aşkımın tulûuna bâis olan bahâr
 Mâzîdeki serâir mi etti âşikâr!
 Gördüm ki dilde berk vuruyor nûr-ı hüsn-i yâr!
 Zihnindeki hayâline bak, her zaman güzel!

Aks eylemiş semâ-yı îlahî o gözlere!
 Baygın durur, budur dokunan kalb-i muğbere!
 Reşk-âver olsa çok mu semâ-yı münevvere?
 Fikrimdir işte muhafaza-ı tasvîr-i dilbere!
 Zihnimdeki hayâline bak, her zaman güzel!

Müstakbelin içinde şu hâl olsa târumâr,
 Mâzî olur tesellî-i vicdân bî-karâr!
 Solsa safâ çiçekleri, zerd olsa rûy-ı yâr!
 Zülfü ağarsa, kılsa felek yâri ihtiyâr,
 Zihnimdeki hayâline bak, her zaman güzel!

Dördüncü Kısım

Mahsûl-i Bahâr

Dumanlı Dağlar

Bir hüzne dalar iken şu bağlar,
 Dil sûret-i inkisâr bağlar!
 Yârin de hayâli yâre bağlar!
 Birdenbire cûybâr çağlar!
 Siz söyleyin ey dumanlı dağlar!
 Gönlüm neye gizli gizli ağlar?

Gezdikçe hayâl-i yâr şöyle,
 Bir ses bana der ki: Söyle söyle!
 Hûrşîd-i gurûb edince böyle
 Bülbül bağırınca âh öyle,
 Siz söyleyin ey dumanlı dağlar!
 Gönlüm neye gizli gizli ağlar?
 Bir âşık olursa gamla demsâz,
 Bir kız çıkarırsa gamlı âvâz,
 Bir kuş öterek ederse pervâz,
 Bir cûy olursa nağme pervâz,
 Siz söyleyin ey dumanlı dağlar!
 Gönlüm neye gizli gizli ağlar?

Ağreb-i dil-zâr û rikkat-efzâ!
 Bir meşcere-i letâfet-ârâ!
 Eyler ise bir inilti peydâ!
 Birdenbire cûş ederse deryâ!
 Siz söyleyin ey dumanlı dağlar!
 Gönlüm neye gizli gizli ağlar!

Bir sînede hûnı âl görsem,
 Bir çehrede bir zılâl görsem,
 Bir vechî soluk hayâl görsem,
 Bir nûru donuk cemâl görsem,
 Siz söyleyin ey dumanlı dağlar!
 Gönlüm neye gizli gizli ağlar?

Dağlara

Ol perînin sanki gizlenmiş hayâlî dağlara!
 Ağladım ah eyledim baktım şu hâlî dağlara!
 Eylemiş muzlim bulutlarla tetevvûc zirvesi!
 Bak nasıl heybet-füruş olmuş şu âlî dağlara!
 Söyle ey ebr-i keder-perver! Dokundu hissime!
 Sen mi bahsettin bu hüzn-âver zılâlî dağlara!
 Geldi leylin iğbirâr-ı âfitâb etti gurûb!
 Gönlümün aks eyledi gûyâ melâlî dağlara!
 Mah doğdu bende sandım ey esâtîr-i âşinâ!
 Âsumândan düştü leylâ-yı leyâlî dağlara!
 Külbe-i ahzân gibi mahzûn sükûn bahşâ ğarîb!
 Pek yakıştırdım bu mahzûnâne hâlî dağlara!
 Bir taşın üstünde istiğrâka düşmek istedi,
 Zevk û hiddet âşinâ etti celâlî dağlara!

Beşinci kısım

Mezar Taşları

Bir Büyük Âdem'in Kitab-ı Seng-i Mezarı

Zâir! Ey gâfil! Hakâyık-ı mevt!

Seni ahvâl-i âlem aldatıyor
İbret âl hürmet et, ziyâret kıl
Burada bir büyük cihân atıyor

Fehîme¹⁴²

Âh ey zâlim ecel! Eyvah ey dehşetli derd!
Kıydınız mı? Âkıbet bir âfîâtâb-ı ismete?
Vaz'ı haml eyler iken geldi havâle kıydı âh,
Sırma saçlı, mâî gözlü bir ferîşte tal'ata!
Hicret etti âsumâna bir muhâcir dilberi!
Açtılar âğûş-ı kudsîler bu âlî hicrete
İtimât et sevdiğim! Zevcinde pek çok beklemez.
Hasretinle cân atar bir gün bu dâr-ı rahmete!
Zevci tâlisiz Celâl'in böyle bir târihi var.
Gitti Fehime'm kızıyla bezm gâh-ı cennete

1309

Kitabe-i Seng-i Mezar¹⁴³

Göründü gözlerime iğbirâr içinde yüzün!
Yazık bu hâline vicdân-ı gubâr içinde yüzün!
Senin hayâlini gördükçe zanneder pederin:
Dudakların mütebessim gubâr içinde yüzün!
Kerimem âh kerimem! Benim güzel yavrum!
Güler mi makber zulmet-nisâr içinde yüzün?
Mezarda mı üşüyor mu küçük, pamuk eller?
Ne oldu velvele-i rüzgâr içinde yüzün?
Seni nasıl bulayım? Cest-i cûda fâide yok?
Semâda rûh-ı latîfin, mezar içinde yüzün!

¹⁴²On dört yaşındaki Fehime zevcem idi. Bu fakir muhâcir kadını esna-yı hamilde havaleden (aklampesi) vefat etti. Çocuğunu da beraber götürdü. Bu târih, sengi mezarına hak ettirilmek üzere yazılmıştır. (Küçük Gelin) unvanlı eser ile bu eserin münderecâtından bulunan (meşhed) ser levhalı manzûme-i merhûmeye aittir.

¹⁴³ Makam-ı Seraskeri Muhâsebât dairesi hulefâsından birâder Vicdân'em Hakkı Bey'in lisânından kerimesi Vicdân'e.

Hem Mersiye Hem Târih¹⁴⁴

Gönlüm elemle zâr û nazâr oldu, ağlarım!
 Fikrim kederle nâle-nisâr oldu, ağlarım!
 Mahsûl-i ömrü, goncası bir zât-ı ekremin?
 Mehcûr-ı gülistân û bahâr oldu, ağlarım!
 Herkes uyandı pertev-ümit uyanmadı!
 Şeb bitti, doğdu mihr, nehâr oldu, ağlarım!
 Âh eylerim nihâyeti yok iğbirârımın!
 Cism-i latîfî âh gubâr oldu, ağlarım!
 Kim ağlamaz bu hâl-i keder iştîmâle? Âh!
 Bir nevcivâne cây-ı mezar oldu ağlarım!
 Şevk-i bahârı görmedi bir nâzenin çiçek!
 On beş yaşında bir çocuğa kıydın ey felek!
 İhsân-ı kibriyâ idi bî-çare mâdere!
 Bir gam küsâr idi peder-i nâle-pervere!
 Girdi mezara benzedi eyvâh çehresi,
 Beraber içinde gizli kalan necm-i muğbere.
 Lâyık mıdır ki neşve-i gülzârı görmeden,
 Girsin o nev-nihâl hazân-ı mükeddere?
 İhsân! Niçin gönüllere açtın bu yarayı?
 Yumdun da çeşmini neye düştün o makbere?
 Erbâb-ı hisseyledi giryende hicrin âh!
 Terk eyledi baban seni artık meleklerle!
 Göz jâle saçtı kabrine işte dem-i seher!
 Ezhâr açan mezarını ıslattı dîdeler!
 Beynim karıştı velvele-i inkisârdan!
 Gönlüm tutuştu nâire-i iğbirârdan!
 Bir hâle geldi ki dil-i mahzûn û nâ-şekîb,
 İmdât umâr melâlet feryâd û zârdan!
 Ben böyle başlamış idim âha yavaş yavaş.
 Hûrşîd doğdu maşrık-ı pertev nisâdıran!
 Dünyâ gülerdi fevtine etmezdîm îtimât!

¹⁴⁴Kudemâ-yı askeriyyeden vasvârı ferîkân kiramından saâdetli Bekir Paşa Hazretlerinin vefat eden mahdûmı İhsân Bey'e.

Gönülüm yanardı neşe çıkardı bahârdan!
 Düşmüş iken tahayyüre gönülüm bu hâl ile,
 Bir böyle nâle geldi civâr-ı mezardan:
 Şair ne oldu? Kendine gel! Rûhun inliyor!
 Feryâd-ı şâirâne ki Allah dinliyor!
 Zâir! Niçin bu makberi tezyîn eder bahâr?
 Dolmuş civârına neden ezhâr bu nisâr?
 Zâir! Niçin bu makber muğber-i hazîn iken,
 Bir şevk-i gülşeni olur üstünde âşikâr?
 Zâiri! Niçin sükût arasında uyurken o,
 Handân olur çiçekler açar dâima civâr?
 Zâir! Niçin zılâl-i hazân uçmadan daha,
 Reşk-âver sabah bahâr oldu bir mezar?
 Zâir! Niçin gubâr-ı keder rû-nümâ iken,
 Kabrinde yok nişane-i elem û iğbirâr?
 Vardır sebep niçin bu kadar neşeli büyür:
 Mihnet kalır mı? Kabrine gelmiş ferîşteler!
 Cennette de makâmı bahâr mesâr olur!
 Cennette veche pâkine pertev-nisâr olur!
 Vechinde gam, lebinde tebessüm hazîn hazîn,
 Ol hâl-i eyle ferîştelere âşikâr olur!
 Envâr-ı cennete dalar elbette çehresi!
 Âgûş-ı rahmete sığınır dem güzâr olur!
 Lakin bana bıraktığı derd-i elem-fezâ,
 Her gün yakar dil-i sebep iğbirâr olur!
 Bir beyit yaz Celâl! O kadar gam-nümâ isen!
 Belki o da kitabe-i seng-i mezâr olur!
 Târihe katreler yine düştü devdideden!
 İhsâ kıydı çarh bu yıl nevcivan iken!

Bir Kızın Kitabe-i Seng-i Mezarı

Daha dün hande ederdi daha dün!
 Daha dün kokladı sünbüllerini!
 Kalmadı nâmı böyle âh bugün!

Târumâr etti ecel kullarını!

Yaktı, yandırdı dil muğberimi!

Gülüyor kabri bana, bak oraya!

Daha dün hande idin dilberimi!

Buraya gömdüler işte buraya!

Kitabe-i Seng-i Mezar

Cismi burada, ruhu meleklerle semâda.

Âgûşuna almış o gülü bister-i lâhût.

Öldürdü beni kendi güler berc-i safâda!

Etti elemi âşıkının kalbini tâbût!

Gözyaşlarımın beslediği bir gül-i muğber!

Ağlattı cihânı, uyudu makber içinde!

Bilmem ne için gizledin ey Hâlık-ı Ekber!

Bir cevher-i nâdîdeyi bir mermer içinde!

Altıncı Kısım

Leyâlî

Yârin nazar-ı hüznü gibi hüzne bürünmüş!

Titrer gibi karşımda duran âlem-i enver!

Bîgâne durur hüzn-i safâ-perver içinde!

Olmuş mu semavâta uçan kızlara muğber?

Hûrşîd-i dehâdan dehâr hişân û mücella!

Mehtâb-ı zekâdan daha tâbân û münevver!

Mahzûn duruşuyla, o hazîn serzenişiyle,

Kudsîleri giryân ediyor sanki serâser!

Ol hüzn-i latîfiyle eğer olsa sezâdır:

Bir hasta kızın gözlerinin nûruna makber!

Gönlüm gibi oldukça semâ-i zulmete makrûn!

Fikrim gibi ahter oluyor şa'saa-âver!

Bir bûy-ı semâvî geliyor şu'lelerinden!

Yatmış mı senin üstüne dildâr-ı semenber?

Hûrşîd-i latîfîn güle bezl ettiği envâr,
 Mehtâb-ı bahârın çemene saçtığı zerler,
 Ol gözleri mahmûrun eder vechini tenvîr!
 Eyler o sarı saçları mustağrak-ı zîver!
 Doğdun doğalı doğmadı vechî gibi hûrşîd!
 Olsan yakışır yâr melek-i tal'ata mâder!
 Tanzîr edemem zemezme-i hâmidî billâh!
 Yerden göğe çıkmak bana mümkün mü birâder?

Marmara'da

Manzûr büyük âda uzakta!
 Bir sis arasında şâirâne!
 Seyreyle şu hâli âşıkâne!
 Deryâ tutuyor onu kucakta!

Ben zevrak içinde mest û bî-hoş!
 Bir elde kadeh, bir elde bâde!
 Eyvâh içirmiyor ziyâde,
 Karşımdaki dilber-i semen-pûş!

İçtikçe meyi olurdu müzdâd,
 Kalbimdeki ateşin teessür!
 İstanbul'u eyledim tefekkür!
 Âvâre gönül ederdi feryâd!
 Karşımdaki kim? Semâ bahârı!
 Durdukça ziyâ-yı mâha karşı.
 Bir leyl-i pûr intibâha karşı.
 Destinden alırdı ihtiyârı!

Mehtâb

Gökten yağıyor pertev-i ismet dem-i mehtâb!
 Fevkimde melekler mi olur mahrem-i mehtâb?
 Gözyaşlarım olsun bu gece şebnem-i mehtâb!
 Hüznün ne garîbânedir ey âlem-i mehtâb!

Deryâya yine dâmen-i mehtâb süründü!
 Bir havz-ı behiştî gibi pek sâf göründü!
 Tasvîr-i semâ levha-i sevdâya büründü!
 Hüznün ne garîbândır ey âlem-i mehtâb!

Bir sâhile indim seni seyreyleyerekten!
 Bir taş üzerinde düşünürken, otururken,
 Bir his-i mükedder dilimi etti gam-efken!
 Hüznün ne garâbânedir ey âlem-i mehtâb!

Karşımdaki sahrâyına pertevler içinde!
 Deryâ dahi elvân-ı ziyâ-âver içinde!
 Dallar duruyor hüzn-i safâ-perver içinde!
 Hüznün ne garîbânedir ey âlem-i mehtâb!

Ahterlere karşı ederim şî'rimi tekrâr!
 Ahterlere karşı ederim aşkımı ikrâr!
 Gâhı ederim gözlerimin yaşını isâr!
 Hüznün ne garîbânedir ey âlem-i mehtâb!

Anna

Zevk-i şebâb olurken gönlümde neşve-efzâ!
 Etti ada civârı efkâr aşkım îlâ!
 Lakin ada deyipte geçmek olur mu câiz?
 Var mı cihânda öyle bir mevki safâ-zâ?
 Vaktaki bâd-ı hûşbu eyler güzâr önünden,
 Vaktaki cûşa başlar mâî latif-i deryâ,
 Zincir olur gümüştten her mevc-i pür letâfet!
 Ol sâhil latîfi eyler ihâta gûyâ!
 İndim kenar-ı bahre bir şeb-i ziyâ saçarken,
 Kalb-i hazîne-i sevdâ deryâya mâh garâ!
 Bir his-i şâirâne râm etti kalb zârı!
 Daldım tefekkürâta bir sengi eyledim câ!

Escâr-ı heybet-âver kuşlar sükûn içinde!
 Sâhil-i garîb û mahzûn orman hazîn û tenhâ!
 Dağlar, bayırlar olmuş müstağrak-ı sükûnet!
 Dalmıştı zannederdim hevâb-ı sükûta eşya!
 Etti sükûtu ihlâl bir âh-ı aşk-perver!
 Ol nâle’i tahassür bir kuştan oldu peydâ!
 Evrâkı nevbahârın geldikçe ihtizâza,
 Eylerdi gizli gizli esrâr-ı aşk-ı-ifşâ!
 Etmezdi bir nişâne insan için delâlet!
 Sandım perîler gider ol mevki dilârâ!
 Nâgâh hâsıl oldu bir ses ederdî hâsıl:
 Rûhumda bir tebeddül hissimde bir temâşâ şâ!
 Gönlümde ol sadânın aks-i latîfi kaldı!
 Döndüm bakınca gördüm bir hûr-i nûr sîmâ!
 Çıplak omuzlarında sırma saç perîşân!
 Leylâ-yı leyle teşbîh etsem olurdu ihrâ
 Yâhud denirse şâyân çıkmış kenar-ı bahre,
 Olmuş deniz perîsi müstağrak-ı temâşâ!
 Lâyık o hüsn-i pâkin miratı olsa hûrşid,
 Alnında berk (v)ururdu nûr-ı latîf-i Mevlâ!
 Kaşları biraz çatıktı mahzûn denir mi bilmem?
 Bundan olurdu ama bir hiddet-i âşikârâ!
 Dürdâne-i sirişki titrerdi kirpiğinde!
 Her tanesinde mahfî olmak gerekti sevdâ!
 Gûyâ bu gündür ol şeb mümkün değil unutmak:
 Çeşm-i kebûdu baygın baygın bakardı hatta!
 Teşkil ederdî gûyâ zerrîn-i bulutta bir mâh:
 Sırma saçın içinde ruhsâr-ı şu’le-pîrâ!
 Çeşmim tekâbül etti çeşmiyle ol perînin.
 Ârz eyledim şu yolda sevdâmı bî-mehâbâ:
 “Siz bir perîsiniz ki ey âfîtâb-ı behcet!
 En işveli perîler eyler size müdârâ!
 Siz bir meleksiniz ki ey mâh âlem-i hüsn!
 “Sanat ne türlü tasvîr eylerse öyle zîbâ”

Siz bir güzelsiniz ki ref' etseniz nikâbı,
 Kızlar hased ederler mahcûp olur Züleyhâ!
 Sevdim sizi melekler etsin buna şehâdet!
 Siz de edin Celâl'i "Sevdim!" deyip de ihyâ!
 Gûş eyledi hitâbım etti biraz tereddüd.
 Gördüm ki kıldı avdet muğber olup dirîgâ!
 Ettim nasılsa artık takîbe de cesâret!
 Bir kasr önünde durdu ol işvekâr-ı ranâ!
 Hayret içinde sordum ismin o dilistânın.
 Bir şey dedi unuttum, yok! Hâtıramda ammâ,
 Etsem nasıl cesâret tekrâr için o ismi?
 Tekrâr edince dilde bin his olur hüveydâ!
 Ey cilveli perî-rû! Ey işveli ferîşte!
 Ey sırma saçlı dilber! Ey mâî gözlü Anna!..

Yedinci Kısım

Nevhât

Recâ

Yok düştüğüm belâya devâ, öldürün beni!
 Artık çekilmiyor bu belâ, öldürün beni!
 Rûyâda giryeli görürüm nevcıvânımı!
 Gülsün de tek o mâhlikâ, öldürün beni!
 Bin kere günde ölmedeyim iftirâk ile!
 Râzı mıdır bu hâle Hudâ? Öldürün beni!
 Cânân-ı nihân, gözümde değildir cihân benim!
 Hiç görmedim cihânda safâ, öldürün beni!
 Cânân ölürse şevk-i memâtımla şâdmân,
 Gülsün de tek o mâhlikâ, öldürün beni!

Bilmem Kimin İçin Ağlarım?

Eyliyor dâim beni ezvâk-ı hüznüm neşe-yâb!
 Mihr-i âlem ya doğarken ya ederken iğtirâb,
 Âlemi envâr içinde gösterirken mâhitâb,
 Hisseder âvâre gönlüm ansızın bir ızdırâb!

“Ağlarım, ama niçin bilmem kimin için ağlarım?”

Kış gelir bülbül susar, durmaz gider vakt-i bahâr!
 Dil duyar elbet bu mahzûn levhadan bir inkisâr!
 Buzlar altından hazîn sesle akar her cûybâr!
 Karla örtülmüş görünce dağları, bî-ihitiyâr,
 “Ağlarım, ama niçin bilmem kimin için ağlarım?”

Âh kurtulmaz teessürden dil-i mihnet karîn!
 Kalbimi titretmeye kâfi değil mi bir enîn?
 Hüzne gark eyler cenânı bir nigâh-ı nâzenîn!
 Çeşm-i mahzûnum dolar bir çehreyi görsem hazîn!
 “Ağlarım, ama niçin bilmem kimin için ağlarım?”

Gülistânda bir seher vakti olan ârâm-sâz.
 Gülistanı seyrederken şüphesiz ağlar biraz!
 Kâinâta karşı bir bülbül olur gûyâ-yı râz!
 Güllerin üstünde şebnem eyliyorken ihtizâz!
 “Ağlarım, ama niçin bilmem kimin için ağlarım?”

Gam zamanı bir acıklı âhı gönlüm gûş eder!
 Bir acıklı âh hayretle beni hâmuş eder!
 Bir verem kız hüzn-i tur ile beni bî-hûş eder!
 Bir tebessüm gösterirse gözde eşkim cûş eder!
 “Ağlarım, ama niçin bilmem kimin için ağlarım?”

Nevm-i Izdırab-Engiz

Gözüme girse de uyku yatsam!
 Gönlümü uyku ile aldatsam!
 Girse rûyâma melekler de benim!
 Rahat etse dil-i mihnet figanım!
 Âh rûyâda da bir başka azâb,
 Ediyor kalb-i hazîni bîtâb!
 Meyl-i hevâp eylese fikrim bir ân

Görürüm kendimi zulmette nihân!
 Geziyorken şu güzel sahrâda,
 Görürüm kendimi bir deryâda!
 Dalga altında, zılâl üstünde!
 Şevk yanında, melâl üstünde!
 Eder emvâc hıyânetle hücum!
 Nûr-ı ümidimi eyler madûm!
 Gün olur perde-i zulmette nihân!
 Ağlarım, eylerim âh û efgân!
 Yüzerim, âh görünmez sâhil!
 Batarım, ölmene ölmem kâil!
 Yüzüme pençe-i zulmet sürünür!
 O karanlıkta da bir şey görünür!
 Korkarım zulmet-i gam-efzâdan!
 Uğraşır da çıkamam deryâdan!
 Bârîka renge boyar deryâyı!
 Sâika hande-i istihzâyı,
 İndirir köşeme feryâd ederim!
 O zaman sevdiğimi yâd ederim.
 Oda imdâdına gelmez, kakhâr!
 Oda imdâdına gelmez, gaddâr!
 Beni deryâda görünce muğber,
 Sevdiğim bir bulut üstünde güler!
 Kuvvetim mahvoluyorken, nâgâh,
 Kendimi terk ederim dalgaya âh!

Mevt!

Ruhsârına câlib-i teessür,
 Düşmüş iki katre-i tahassür!
 Giryân yine başucunda mâder!
 Ağlar, gezinir, eder tefekkür!
 Ayrılmasa bâri duhterinden!

Geçmişte ümidinin zamanı,

Tefhim-i merâma yok tevânî!
 Tutmuş elini sıkar, bırakmaz!
 Bir merhamet istiyor nihânî!
 Bî-çare, zavallı mâderinden!

Hemşîresi gizli gizli giryân!
 Mahzûn pederi kan ağlıyor kân!
 Dâder de bu bezme dahil oldu!
 Artık taleb etti zâr û nâlân!
 Bir parça kağıt birâderinden,

Yazdı oraya bu hissicâli:
 “Pek kanlı türemek hayâlî!”
 Bir kız yakışır mı böyle düşsün,
 Ümit ediyor iken visâli,
 Mahrûm-ı cûda çiçekler neden?

Düştü kalemi elindem işte,
 Haşimânî kapanmadan, ferîşte,
 Ol rûh-ı latîfî gösterirdi,
 Lâhûta, bulutlara, behîşte!
 Âğûşuna aldı bisterinden!

Altındaki nûrdan döşektir!
 Üstündeki nûrdan melektir!
 Bâlînine saçları saçılmış!
 Eyvâh bu kız verem demektir!
 Gâm almadı gülşen-i terinden!

Vakit seher ile yorgun-efşâ
 Esrâr-ı muhabbeti dirîgâ,
 Baygın bakışı süzüldü kaldı!
 Titrerdi, olurdu mihnet-efzâ,
 Necm-i seher aks-ı pınarından!

En gizli yerinde göğsünün âh!
 Bir ağrı sızar denirdi ol mâh!
 Sevdâ gibi tatlı bir cerîha!
 Belliydi o ızdırâb-ı cângâh,
 Her gün nigeş-i mükedderinden!

Terk eyledi gitti kâinâtı
 Efkendesî, sevdiği, hayâtı!
 Makberde de öldüler hem âgûş
 Hakkın bu da başka iltifâtı!
 Dûr etmedi mâhî ihtarından!

Tâbût, o mahmel-i felâket,
 Tâbût, o çehre-i musîbet,
 Âgûşuna çekti bir hayâtı!
 Tâbût, o hem-nişîn-i zulmet,
 Âr eylemedi semen birinden!

Envârını görmeden bahârın.
 Ağûşu açıldı bir mezârın!
 Birdenbire uçtu bir küçük kuş!
 Görmüş gibi nûrunu nehârın!
 Ayrıldı nihâl makberinden!

Üstünde nücûm-ı şû'le-perver,
 Hüzn almada vech-i muğberinden!
 Pîşinde firişte'î mezher,
 Tutmakta kederle şehperinden!
 Belli verem olduğu yerinden!

Vaktinde benim de vardı yârim!
 Bir gözleri mâî işvekârım!
 Hâlâ yaşıyor, fakat vefâsız!
 Bir hâine kaçtı zâr û zârım!

Dûr oldu Celâl-i dilberinden!

Sonra bana âdet oldu her gün
Sahrâda dolaşmak ölgün ölgün!
Hicrân ile muttasıl düşünmek!
Yârim bana ben o yâre küskün!
Nefret bana karşı hemserinden!

Bir gû seher uçmadan mukaddem,
Çıktım kıra her cihet-i mü'lim!
Bir göz alıcı mezar gördüm!
Ezhârına damla damla şebnem,
Düştüğçe sızardı mermerinden!

Baktım ki sehâbed, hevâda,
Kalmış iki rûh-ı îtilâda!
Bisterleri bir sehâb-ı enver!
Gittikçe o yüzler incilâda,
Şevkin meh-i şu'le-perverinden!
Mermer, o sükûn içinde zâhir!
Susmuştu bütün bütün zevâhir!
Kimdir burada yatan diyorken,
Bir nağme dedi: "Sükût! Zâir!
Devr ile meh-i havâb-ı enverinden!"

Sekizinci Kısım

Edebiyat-ı Atîka Sadâları

Fuzûlîyâne Bir Mersiye

Subh-ı dem gördüm gezer kalmış garîb âvâre su!
Mâcerâ-yı Kerbelâdan düşmüş âh û zâre su!
Saçtı bâran-ı harâret kerbelâ meydanına!
Gayrı çalsın başını taştan taşa bîçâre su!
Teşne-i leb görseydi öyle âb-ı rûy-ı ümmeti,
Çeşme-i çeşmân zehrâya inerdi kâra su!

Kerbelâda sen mi taksîm ettin ey gerdûn-i dîn!
 Nûr-ı ayn-ı Mustafa'ya kanlı yaş, gaddâre su?
 Âl o evlâd-ı Resulullah bin fevvâre zehr?
 Leşker-i a'dâ-yı bî insâfe bin fevvâre su?
 Kerbelâdan kan mı düştü havz-ı pâk-i kevsere?
 Bâri sen ey Hazret-i Cibril! Git de âre su!
 Tuttu mahdûmun Hüseyin elde dedi zâlimlere!
 Ey Yezdân! Bâri bu masûm için bîpâre su!
 Bak şu melûnâne kıldı bir içim suyu dirîğ!
 Hâlet-i nezinde düşmanlar verir bîmâre su!
 Ebr-i rahmet verdir hasâr-ı Hüseyin'e döndü eşk!
 Nitekim tâb û taravet bahş eder ezhâre su!
 Kalb-i şimre ehl-i beytin gözyaşı kâr etmedi!
 Eylemez bahş-ı hayât elbet kuru eşcâre su!
 Tâ o günden cûşa gelmiş, başvurur bî ihtiyâr,
 Mest-i layukel gibi divardan divara su!
 Sen niçin gark etmedin dünyâyı ey tufân-ı eşk!
 Vermemişler hânedân-ı Ahmet Muhtara su?
 Sen niçin cûş etmedin zulmette ey âb-ı hayât!
 Hazreyle göndermedin ol mihr-i pür envâre su?
 Sen niçin bir katre olsun söyle ey zâlim Fırat.
 Vermedin nûr-ı uyun haydar-ı kerrâra su?
 Çevremi seyl-i sirişkim aldı bâri dostlar!
 Gözlerim saçsın gubârdır ki dildâre su!
 Dönsün artık aksine isterse dolab-ı felek!
 Başlasın özlerse her bir teşneyi âzâre su!
 Meyl akıtmam ben bu âlemde şarâb-ı neşveye!
 Cân dahi bahş etse koymam sâgar-ı serşâre su!
 Çağlasın eşkimle cûlar kim olur bahre-revân!
 Ağlasın âhımla dağlar kim döker enhâre su!
 Öyle bir dîdârı çok gördü adû kim Cebrail,
 Âlem-i kuds içre serperdi o gül-i dîdâre su!
 Bulmamış mı kendine dünyâda bir mest-i gurûr?
 Teşnelerden başlamak lazım mı âhz-ı sâre su?

Yandı bağrım, özge bir ateşle dağ açtım dile!
 Bir gazel serperse serper kalb-i ateş-bâre su:
 Yok mu derken âh bir katre dil-i gam hâvare su,
 Yâr sundu kâse-i billûr ile ağyâre su!
 Seyr-i bağ etmek gerekmez kâmet-i dîlcûsuna,
 Vehmim oldur meyleder ol ser û hoş refîtare su!
 Bir içim su isteyince ben olaydım âh âh!
 Eşk-i çeşmânımla verseydim nolurdu yâre su?
 Suya verdi cürmü yâd-ı reh-gülgûn-i yâr!
 Gözlerimden cûş eder, her gün akar gülzâre su!
 Rûz û şeb eşkim revândır kalbimi itfâ için!
 Resmeder: Yangında serperler demâdem nâre su!
 Gonçe-i hûn oldu çeşmim, hâr-ı müjgânım Celâl!
 Ağladım da şebnem-i eşkimle verdim hâre su!
 Meyledip de eylesem esrâr-ı âb-ı cüst cû,
 Şöyle bir beyt-i rahîk ile gelir ikrâre su:
 Ateş isyânımı deryâlar itfâ eylemez!
 Düşme su nâr-ı Celâl Hazret-i Kakhhâra su!
 Külbe-i ahzânda bî-dârem gamınla yâ Hüseyin!
 Tanrı hakkı için kıl ihsân-ı âşk bîmâre su!
 Kansın ervâh-ı şehidân selsebîl nazmıma!
 Verdi seylâb-ı sirişkim gülşen-i eşâre su.
 Cûybâr-ı hafz çeşmimdir bu nizam-ı âbdâr.
 Verdim ondan lâlezâr âlem-i keftâre su!
 Nisbetinle fahr edenler kevser içsin yâ Hüseyin!
 Dembedem bâran-ı lânet yağdır, keffâre su!
 Kim Yezid'e lânet etmekten ederse ihtirâz,
 Sâkî-i kevser elinden içmesin bir pâre su!

Müfred

Âh eder dil fakat ol gonçe-i femî gördükçe,
 Çektiği mihneti bir anda ferâmûş eyler!

Dört Beyitli Gazel Olmaz Mı?

Nasıl ârâm edersin âh bensiz?
 Yetiş imdâda kaldım şimdi sensiz!
 Hazân-ı firkatından soldu rûyum!
 Bahârı neyleyim ol gel dehensiz!
 Gidince nevnihâl-i işvekârım,
 Çemensiz kaldı gülşenler çemensiz!
 Nasıl geçsin bu derd-i mihnet-efzâ?
 Hayâtım geçmedi bir gün mihensiz!

Kalmadı

Şişeler duruldu feyz-i neşve-i cem kalmadı!
 Ol kadeh, ol bâde, ol sâkî o âlem kalmadı!
 Hayli demdir gözyaşımдан durdur ruhsâr-ı yâr!
 Ağlayın ey gözlerim güllerde şebnem kalmadı.
 Çâk çâk tîğ-i hicrân oldu dermânsız gönül!
 Yâre söyle ey figân yaramda merhem kalmadı!
 Sîneçâkım dil perişânım garîbim âşıkım!
 Vâdî-i sevdâda benden başka hürrem kalmadı!
 Mâh-ı rûyundan nikâb-ı zülfünü kaldırdı yâr!
 Âfitâbın çehresinde ebr-i mâtem kalmadı!
 Bir ilahî âşıkım pervâne-i âşkım Celâl!
 Sûz-i dağ sîneden bîm-i cehennem kalmadı!

Târih-i Vilâdet

Masûme-i kehvâre’i ulviyeti seyret!
 Tâbanda melekler görüyor hâvab-ı safâda!
 Mehtâp letâfet ediyor vechini tenvîr!
 Ancak bu kadar pertev olur nûr-ı Hudâ’da!
 Bilmem ne denir? Nâmına “mehpâre” dedim ben.
 Parlaklığını görmedim ecrâm-ı semâda!
 Doğdu doğalı mâh daha doğmadı billâh,
 Vechi gibi bir âhter-i tâbanda fezâda!
 Hüsni edecektir ayın on dördünü tanzîr!

Bir neyyir-i İsmet olacak berc-i hayâda!
 Hıfz eylesin envârı eden mâhî 'i zulmet,
 Târihini ezhân-ı münîr-i şu'râda!
 Bir düştü hevâ ile bu târih-i Celâl'in:
 Mehpâre tulû' etti semâvat-ı hevâda!

1302

Bir Târih-i Vilâdet Daha¹⁴⁵

Neyyir-i subh-ı edeb Sâlih Efendi kim ona,
 Hâlık el-âfak ihsân etti bir âlî güher,
 Öyle bir tıfl-ı ziyâ-perver ki görse nûr alır:
 Pertev-i vechinden elbette semavât û kamer!
 Kalb-i masûmânesinde muhtefidir nûr-ı şevk.
 Müncelidir cephe-i pâkında envâr-ı seher!
 Şu'le-i hüsnü cebin mihre karşı berk vurur!
 Çeşm-i çarhı hayre-nâk eyler bu tıfl-ı şu'le-ver!
 Garbı tenvîr eylesin, versin îlahî! Maşrıka!
 Fikrinin parlaklığı fecr-i şimâlıden eser!
 Ey melekler, toplanın târihimi gûş eyleyin!
 Mihr-i mahşerden de enverdir bu şi'r-i muteber!
 Geldi Necmeddin ile subh-ı bahâr-ı şevke fer!

Veremez mi?

Envâr-ı rehî turda şöhret veremez mi?
 Ol âfet îlahîlere hayret veremez mi?
 Âhım ki çıkar bir bût için deyr-i dilimden,
 İsâ'ya semavâtta dehşet veremez mi?
 Gül rahlerinin rengine aldanma solarsın!
 Zâlim şu çiçekler sana ibret veremez mi?
 Nâz etme bana, maşrık-ı sevdâ sana benzer,
 Ağuşuma bir mihr-i melâhet veremez mi?

¹⁴⁵ Zabtiye Mektubi Kalemi Başkatibi Salih Efendi'nin oğlu Necim Eldine
 Geldi yâde nûr târihinle nûr hakkı Celâl!

Olsun

Bahâr-ı vuslatın cûy-ı sirişkim âşinâ olsun,
 Sana ey nevnihâl-i işve! Benim varsa fedâ olsun!
 Bileydim Yûsuf'un mizân-ı hüsn ü ânını derdim:
 Lâl-i hüsn kıymettârına Yûsuf behâ olsun!
 Mey-i gülgûn ki nûş eyleyip şâd oldum ey sâkî!
 Cenâb-ı lâyhvâr'ın âşkına ver bir dehâ olsun.
 "Olur mu derd-i aşk âlemde?" dermiş de gülermiş yâr!
 Benim aşkımla gibi bir derde yâ Rabb müptelâ olsun!
 Güşâde sînesi, Nâfî bir hene, hâbgâhında
 Kader göstermedi ol dil-rübâyı ezkazâ olsun!
 Bana ebrusu kara, çeşmi kara dilber el vermez!
 Olursa böyle mâî gözlü, nârin dil-rübâ olsun!
 Nesîm-i vuslatı âh etmeden devrân göndersin!
 Bu lutfi rûzgârın âşıkâ bâd-ı hevâ olsun!
 Nigârı nâz eder, ağyârı eyler serini-efşâ:
 Zavallı âşkın yardımcısı lutf-ı Hudâ olsun!
 Felek ehli dîne bir tâlî' tâbında göstermez!
 Celâl âsâ eğer isterse hûrşîd-i zekâ olsun!

Gazel

Esir-i aşkıyız, az görme iğbirârımızı!
 Gören o dilberi çok görmez âh ü zârımızı!
 Dokunmasın bize tîrinden ihtirâz etsin,
 Git ey figân! Feleğe, anlat iktidârımızı!
 Bu sîne dağları lâle, eşkimiz enhâr!
 Gelir mi seyre o gül yüzlü nevbahârımızı?
 Görünce meh yüzünü âşıkânı, hâle gibi,
 İhâta eyledi dildâr-ı işvekârımızı!
 Bu safvet uçmasın âyîne-i cemâlinden!
 Dokunma gönlümüze, alma inkisârımızı!
 Kebâb-ı kalb-i mükedder, şerâb-ı hûn çeker,
 Beğendi pîr-i muğân gûşe-i kararımızı!
 Cihân güzelleri sehm-i cefâ atıp derler:
 Celâl! Sakla cenânında yâdigârımızı!

Binbaşı Said Bey ile Müşterek Bir Gazel

Sin- Nâz eyler idim çerhe sana çâker olaydım!
 Cim- Baş eğmez idim gönüllere hakkın ger olaydım!
 Sin-Nâsûta tenzil mi ederdi dil-i şeydâ?
 Cim-Gönüllerde uçardım sana ben şehper olaydım!
 Sin-Mihr û mehe berk-i efken ikbâl olurdum,
 Cim-Zülfünde duran şâne-i nûr-âver olaydım!
 Sin-Yâ ahger olaydım da yanaydım ocağında!
 Cim-Yâ ateş-i aşkın ile hâkister olaydım!
 Sin-Dûrr-i güher çerhe-i muâdil tutulurdum!
 Cim-Elmâsıma bir halka-ı engûşter olaydım!
 Sin-Zülfünle ruhun şem ile dilşâd olurdum,
 Cim-Ey gül! Sana bâlîn safâ-perver olaydım!
 Sin-Manend-i Celâl eyler idim aşkımı îlân!
 Cim-Sâdî gibi âlemde sühan-perver olaydım!

Mağmûm

Zemîn muğber, semâ muzlim, hevâ mağmûm ben mağmûm!
 Bulutlar hüzne müstağrak fezâ mağmûm ben mağmûm!
 Zevâl-i aşkı gördüm, olmasın mı gözlerim giryân?
 Uçurmuş hüsnünü ol bî-vefâ mağmûm ben mağmûm!

Desinler

Sâkî! Bu fenâ âleme meyhâne desinler!
 Gösterdiği câm-ı gama peymâne desinler!
 Yak şem'i cemâlinle beni ey meh-tâbân!
 Bir şu'le için yandı şu pervâne desinler!
 Mirâta nigâh etme ki aksın ola nâ-bûd!
 Ey lü'lü-i yekta! Sana bir tane desinler!
 Uşşâk dokundukça ona oldu perişân,
 VASFETMEK için zülfünü cânâ! Ne desinler?
 Hiç akla gelir miydi bu âşıklığım? Ey dil!
 Kim derdi ki bir gün bana divâne desinler!
 Kâküllerine desteran oldukça hasetten,

Âşıkların: Öldürdü bizi şâne desinler!
 Eğlencesidir şam-ı garîbânda Celâl'in,
 Bu nevgazele şi'r-i garîbâne desinler!

Dokuzuncu Kısım

Ahzân

Anlayamam

Semâ-yı aşk û muhabbet o mâî gözlerdir
 Gönül o dîdelere karşı nevhe-âverdir.
 Nedir esas o rengin? Niçin münevverdir?
 Ne dersiniz? O îlahî semâyı anlayamam!

Firâk o gözleri mâî kızı tebâh ediyor!
 Hazîn hazîn geziyor, gizli gizli âh ediyor!
 Sabaha karşı şu ormanları penâh ediyor!
 Yazık yazık! Keder-i dil-rübâyı anlayamam!

Ziyâ mıdır o coşan? Vechinin nikâbı mıdır?
 Yüzün müdür görünen? Cennet âfîtab-ı mıdır?
 Nedir vücûdunu örten? Şafak sehâbı mıdır?
 Seher gülüşlü melek! Ol ridâyı anlayamam!

Muhabbet Âdem'e sanma terehhüm etmiştir,
 Belâ-yı aşka düşenler teverrüm etmiştir!
 Diyorlar: Aşk-ı safâdan tecessüm etmiştir!
 Hayâtı mahvedici bir safâyı anlayamam!

Yine o şanlı perî iltifâta mâildir
 Ne söylüyor? Ne diyor? Fehm-i gayr-ı kâbildir!
 Meleklerin sözünü anlamak ne müşkildir!
 Kelâm-ı yâr ferîşte likâyı anlayamam!

Fazîlet olmaz ise aleme hürmet eyleyemem.
 Hayâl uçar ise fehm-i hakikat eyleyemem.

Zılâmı görmez isem nûru rû'yet eyleyemem.
Fenâyı anlayamazsam bekâyı anlayamam!

Sünbül Güneşe Neder?

Ey mihr-i münevver! Ki yüzün şu'le-nümâdır,
Ezhârın içinde!
Gâhî lemeânın ne kadar rûh-fezâdır!
Eşcârın içinde!
Sensin beni ihyâ eden ey neyyir-i rahşân!
Feyzinle çemende.
Nûrun benim üstümde olur şa'saa-efşân.
Yâ berk-i semende.
Vaktâki şafak perde çeker rûy-ı semâya,
Bülbüller açar pür.
Ol renge, o elvâna, o envâr-ı safâya,
Güller haset eyler.
Her yerde sükûnet işitilmez o zaman ses,
Cûlar bile hâmûş.
Nûr-ı şafak altında uyur şevk ile herkes.
Deryâ edemez cûş.
Bir hayret alır âlemi ulviyyet içinde.
Derken değişir renk.
Nâgâh uzanır gülşen-i pür behcet içinde,
Kuşlardaki âhenk.
Yapraklar olur zemzeme-perver bu sadâdan.
Eşcâr da inler.
Bir güdek-i masûm uyanır hâb-ı safâdan.
Bülbülleri dinler.
Bir jâle düşer üstüme çeşmân-ı seherden.
İnci gibi parlar.
Âheste temevvüc ile cûlar derelerden,
Sahrâya akarlar.
Sisler ki hayâlât-ı garîbâneye benzer,
Eylar beni mestûr.

Her gün dolaşırlar şu ufuklarda mükedder.
     Senden alamaz nûr.
 Maşrık ağıırır rûhumu okşâr o letâfet.
     Ahterlere karşı.
 Bir şüphe içinde uyur esrâr-ı tabiat,
     Dilberlere karşı.
 Vaktâki olur feyz-i tulûunla bedîdâr.
     Şarkın üzerinde,
 Bir şu'le-nümâ, aşk-fezâ kâkül-i zertâr,
     Cennet seherinde,
 Ancak o kadar şu'le olur gözlere manzûr
     Envâr-feşândır.
 Ancak o kadar enver olur âyîne-i hûr.
     Maşrıklara şândır.
 Sisler dağılır nûrun ile gülşenimizden.
     Ezhâr açılır hep.
 Birdenbire dîdâr-ı safâ-efkenimizden,
     Pertev saçılır hep,
 Ol demde sana böyle dedim: Dilber-i enver!
     Eyle beni ihyâ.
 Soldurma benim rengimi ey mihr-i münevver!
     Kılma beni ifnâ
 Bir subh-ı bahâri de bu yerlerde görünsün,
     Bir âşık-ı mahzûn.
 Maşûkası ezhâr-ı çemenzâra bürünsün.
     Olsun o da memnûn,
 Ol âşık-ı şeydâ beni alsın bu çemenden.
     Dildârına versin.
 Bir bûy-ı semâvîde o dem şevk eyle benden,
     Âgûşuna girsin.
 Soldukça yüzüm gözyaşı olsun bana bâran
     Eyle beni zinde.
 Karşımda çiçekler de eder gönlümü şâdân,
     Bir saksı içinde.

Ben böyle niyâz eyler iken savtî Celâl'in,
 Eyler beni bîdâr.
 Dikkat ederim, sözleri ol herze-makâlin,
 Eyler şunu tekrar:
 Sünbül! O kadar gülme, düşün, sonra nizâr ol.
 Gelmez mi hazânın?
 Sünbül de rutubette yaşar, girye-nisâr ol
 Yok mu heyecanın?
 Şu verd-i dilârâ ki şafaktan alıyor renk,
 Pür nûr û pür elvân.
 Bir sine-i tâbında olur kendine o renk,
 Maşrık gibi rahşân,
 Şu gonca-i ranâ ki eder âlemi mebhût,
 Şâirleri bîhûş,
 Ol hal ile gûyâ sanılır pençe-i yâkût,
 Daim yeri âgûş.
 Şu nahl-ı çemen ki ona pâyende çiçekler,
 Etmekte perestiş.
 Üstünde letâfetle uçarlar kelebekler.
 Seyret ne güzelmiş!
 Şu taze çiçek ki açılır vakt-i mesâda,
 Vechinde tarâvet,

Düşünürüm

O dem ki bâd-ı şebâ nigâh başlar efgâna,
 Nigâh eder dururum mâha, Necm-i sûzâna.
 Taalluk eyler ise gözlerim garîbâne,
 Seher-i demindeki mehtâp pertev-efşâne,
 “Düşünmeyi severim muttasıl hamûşâne!”

Görünce yârimi bir leyl-i jâle-perverde,
 Ferište zannederim bir sehâb-ı muğberde.
 Büyür tasavvur gam fikr-i mihnet-âverde.
 Başım dü dest-i tefekkürde, gözlerim yerde,

“Düşünmeyi severim muttasıl hamûşâne!”

O dem ki bir kız eder terk-i âlem-i nâsût,
 Saçar ziyâ yüzüne mihr-i âlem-i lâhût,
 Meleklerle karışır o dilber-i mebhût,
 Geçerse pişgehimden çiçekli bir tâbût
 “Düşünmeyi severim muttasıl hamûşâne!”

Ziyâ zalâma girer, bâdî-i tekeddür olur.
 Hazân bahârı yakar, câlib-i teessür olur.
 Gönül gumûma düşer, mûcib-i tefekkür olur.
 Bakınca bunlara çeşmim sirişk ile pür olur.
 “Düşünmeyi severim muttasıl hamûşâne!”

Ağla!

Bülbül! Neye her sesin safâsız?
 Kalsın mı Celâl dil-rubâsız?
 Ben eyleyim âh zâr ağla!
 Geçmez mi benim günüm cefâsız?
 Fikrim niçin öyle incilâsız?
 Kaldım yine bî-karâr, ağla!

Gâhî açılırsa mâî sünbül,
 Şâyet takılırsa göğsüne gül,
 Yâd et beni âh ederse bülbül!
 Sevdiklerimi edip tahayyül,
 Ey dilber gel azâr! Ağla!

Her şeb burada görüp tanırdım.
 Mehtâba fütâdedir sanırdım.
 Senden bile yâri kıskanırdım.
 Gitti! Gidemez der aldatırdım.
 Âh ey meh-i şu'le-bâr ağla!

Ey mihnetimi bilen çemenzâr!
 Her şeb burada doğar mı dildâr?
 Ağyâra kapılmasın sakın yâr?
 Yâr oldu mu hemneşin ağyâr?
 Güllerle olursa hâr ağlar!

Ey gözleri mâî şehlevendim!
 Vallah esîr û müstemendim!
 Allah bilir ki derdmendim.

Hüznün beni etti girye-âver.
 Giryânımsın ey hayâl-i dilber?
 Bir damla benim içinde ister.
 Kalsın baş içinde âh o gözler!
 Ben eylerim iftihâr, ağla!

Çoktan beri ey latîf verdim!
 Kalbimde bir ağrı hissederdim.
 Günden güne soldu rûy-ı zerdem.
 Pek mühlik imiş meğerse derdim.
 Ey tatlı bakışlı yâr! Ağla!

[Onuncu Kısım]

Anna'ya

Tahassür

Kıl merhamet, Celâl'i nazâr etti firkatın.
 Bir gün gelip nihayete ermez mi mihnetin?
 Mahvetmek olmasın beni firkatle niyetin?
 Cân olmak istiyor yine hicrin, muhabbetin.
 "Öldürdü hasretin beni... Öldürdü hasretin!"

Allah için bu serzenişim nâ-becamıdır?
 Mahveylemek bir âşıkı sence safâ mıdır?
 Karşında kendi kendimi (v)urmak sezâ mıdır?

Olsun mu bir esîr-i gamından? Revâ mıdır?
 “Öldürdü hasretin beni... Öldürdü hasretin!”

Hicrânı sevdiğim çekemez oldu cân, yetiş!
 Gencim, mürüvvet eyle bana el-amân yetiş!
 Muğle verenim, hakîrinim ey nevcivân yetiş!
 Mazlûmunum, esîrinim ey dilistân yetiş!
 “Öldürdü hasretin beni... Öldürdü hasretin!”

Yâd Et!

Vaktâki doğar seher hilâlî,
 Gelişin bize gösterir tağayyür.
 Dilber-i şafakın azâr âlî,
 Beraber eyle eyleyip tesettür,
 Mahzûn görünür cihâna eyvâh.
 Bülbul eder âh bî-teehhür.
 Ol kuş sana ettirirse ey mâh!
 Feryâd-ı hazînemi tahattur!
 Yâd et beni âşıkâne yâd et!

Vaktâki hazân olur bedîdâr,
 Artık çiçek eylemez tebessüm.
 Evrak-ı safâ nümâyı eşcâr,
 Gülmez, sararır, eder teverrüm!
 Kalmaz adanın bahârı bâkî.
 Hiçbir yeri eylemez tenevvür.
 Bak gülşene, hisset iftirâkı.
 Eyle beni bir daha tezekkür.
 Yâd et beni hüzn içinde yâd et!
 Vaktâki deniz temevvüç eyler,
 Her dalga olur karîn-i sâhil.
 Sâhildeki zâir-i mükedder
 Oldukça tefekkürâta mâil
 Ümidini ey melek lakâ! Kes!

Ey câlib-i aşk-ı pür teessür!
 Heyhat! ... Dirîğ! ... yollu bir ses.
 Oldukça gam-âvar tahassür,
 Yâd et beni yâsa düş de yâd et!

Vaktâki ağaçların içinden,
 Bir nağme gelir teessüf-âver.
 Sen de oradan güzâr ederken
 Pâmâlin olur da berk-i muğber.
 Bir ses çıkarır, onun mâli.
 Eyler seni mâil-i tefekkür.
 Oldukça fakat lisân-ı hâli,
 Bâde’i tahassür û tekeddür,
 Yâd et beni ey nigâr! Yâd et!

Vaktâki gelir semâya zulmet,
 Vaktâki dalar sükûta eşyâ,
 Bir şâiri gör esîr-i firkat,
 Bir taş üzerinde nâle-efzâ.
 Bir necme nigâh eder de ağlar.
 Eyler gözü dâima takattur!
 Daldıkça o dem sükûta dağlar,
 Bir hisle olur ise dilin pür,
 Yâd et beni pek acıklı yâd et!

Vaktâki iki nihâl-i giryân,
 Feryât ederek vedâ’ ederler,
 Feryâtları olunca ol ân,
 Memzûc sadâ-yı bâd-ı muğber,
 Ol hâleti sen bilirsın ey mâh!
 Temîn ederim ki bil tahayyür!
 Bir böyle sadâ duyarsın: Eyvâh!
 Bir kere Celâl’i kıl tasavvur!
 Yâd et beni ağla ağla yâd et!

Feryâdımı Dinle Nûr-ı Didemim!

Akar sirişkin ey güzel! Nedir bilinse hikmeti?
 Niçin sönük sönük durur nigâhının halâveti?
 Niçin soluk yüzün yine ârvahımın tebessümü!
 Görünmüyor gülmemek ne yaptın ol melâhati?
 İnanmayın sakın melek hadîd olur mu? Fikrine,
 Bakın o âl yanaklara gören melek de hiddeti.
 Hudâ yarattığı zaman bu âlemi bilir misin?
 Kadınla eyledi tamam bedâyi tabiatı?
 Senin yanakların daha güzel daha safâlıdır,
 Aman nedir kâmelya mı başından at o zîneti.
 Gelir dil harâbımı hayâliniz ziyârete.
 Efkârımın düşündüğü, a gönlümün meserreti!
 Niçin kaçarsınız beni görünce ey tabîb-i dil?
 Tahakkuk etmedi daha tavrımın sirâyeti!

Müfred

Habında eden gökteki ahterlere karşı.
 Gördüm seni mehtâb-ı letâfet-res içinde.

On Birinci Kısım

Teşbîhât

Şafak Altında Bir Hilâl

Olsa lâyık o veche gam-ı perverd,
 Bir hazân yaprağında çehre-i zerd!
 Lebleri âşinâ-yı nâle-i serd!
 Vechî gülgûn ne çâre gonca-i derd!
 Yüzü kanlar içinde âl olmuş!
 Şafak altında bir hilâl olmuş!

Kefeninden gelen hevâ-yı memât,
 Dile ilkâ ederdi hissiyât,
 Derken yok mudur nişân-ı hayât,
 Açtı ebr-i nikâbını heyhât!

Yüzü kanlar içinde âl olmuş!
Şafak altında bir hilâl olmuş!

Gıpta-efzâ yerin meleklerine!
Keder-efşân semâ çiçeklerine!
Yakışır cennetin feleklerine!
Damlamış hayli kan eteklerine!
Yüzü kanlar içinde âl olmuş!
Şafak altında bir hilâl olmuş!

Pek Severim

Kibr-i şair semâ-yı rikkattır.
Yok sadâ, mahzen-i sükûnetdir.
Mermer mi bir likâ-yı ibretidir.
Mâtem-i çehre-i tabiatta.
Münkesif bir cemâlî pek severim!

Bu sükûne hâle veren sesler,
Ne kadar da hazîn, keder-perver!
Âsumândan bakan hilâl-i seher,
Neye gösterdi çehre-i muğber?
Muteverrim hilâlî pek severim!

Bir mezâr-ı sükûn û gam-perver,
Onun üstünde bir beyaz mermer,
Onun üstünde mürğ-i nevhe eser,
Onun üstünde hâlık-ı ekber,
Âh ben böyle hâlî pek severim!

Melek

Zanneyleirim âsûmandan âynadan.
Yok yok meleşim! Cenândan âynadan.
Rûhum yine ihtizâza geldi.
Âvâre gönül niyâza geldi.
Karşımda güneş mi oldu manzûr.

Vechinde ziyâ-feşân olur nûr.
 Her hande olur letâfet-efken.
 Pertev saçılır tebessümünden.
 Ey mâh! Cemâl-i şu'le-bârin.
 Bilmem ki sabahı mı bahârin?
 Her vechle bî-bedel yaratmış.
 Allah seni güzel yaratmış.
 Lutf eyleyerek nikâbın açtın.
 Ey matla-ı nûr! Şu'le saçtın!
 Zülfün saçılır ruh-ı münîre:
 Tasvîr-i gurûba bir nazîre!
 Dil neşve-i âşkî oldu hâvî,
 Baktıkça o dîde-i semâvî.
 Dönmüş gül-i âle şu'le ressâm,
 Gül rûyunu eylemiş şafak-fâm!
 Mahvoldu cihândan iştiyâkın.
 Ey nûr! Görüldü infilâkın.
 Ey kâbe-i dil! Geçer miyim ben,
 Dîdârına secde eylemekten?
 Bir kere düşün değil mi şâyân;
 Ağûşuna cân atarsa insan?
 Dünyâyı esîr eder nigâhın.
 Sevdâ gibi tatlı her nigâhın.
 Manzûr olur ey gül-i letâfet.
 Vechinde latîf bir tarâvet.
 Pek bakma aman semâya öyle!
 Uçmak mı merâmın âh! Söyle!
 Ben arz-ı rica ederken ol mâh!
 Envârın içinde uçtu, eyvâh!
 Dil-hasta edip Celâl'i, gitti.
 Ümid-i visâl-i yâr bitti.
 Gönlümde nakt-i hayâli mahfûz.
 Eyler beni ol hayâl-i mahfûz.

Var

Zannedersin âfitâb etti şafakla imtizaç:
Bak hele ruhsâr-ı cânânın ne parlak rengi var.

Söylüyor

Bir bahârım, rüzgârın cevri-i takatsızını,
Çehre-i zerdimdeki reng-i hazânım söylüyor!
Söylemekten derdimi artık usandım, inledim!
Ey dil ol rûh-ı revân zannetti cânım söylüyor!

Değil

Yüzünde kâkül pür-tâb meşrebimce değil!
Bulutlu âlem-i mehtâb meşrebimce değil!

12. Kısım**İlâve****Gazel**

Rind-i mihnet-perverim, meyhâneler ağlar bana!
Eşk-i gülğünüm görüp peymâneler ağlar bana!
Âşinâdan çektiğim cevri ü cefâyı söylesem,
Dostlar! İmânı yok bigâneler ağlar bana!
Koşturur imdadıma feryâdım en zâlimleri,
Cân verirken aşk ile cânâneler ağlar bana!
İğbirâr-ı âşıkânem kaysı eyler girye-nâk!
Ben bela mecnûnuyum divâneler ağlar bana!
Sûz-ı dağı sîneden yandım kül oldum ey Celâl!
Bir îlahî âşıkım, pervâneler ağlar bana!

Andelîb

Semâya karşı safâ-yı bahârı anlatıyor.
Bakın şu bülbüle şevk ü mesâr şâiridir.
Zemîni tâze çemendir, semâsı yapraklar.
Çiçeklerin arasında bahâr şâiridir.

İkinci Kıtası Olmayan Bir Şarkı

Mezarı üstüne eşkim doldu.
Benim bir sırma saçlı yârim oldu!
Elimden gittide boynum büküldü.
Benim bir sırma saçlı yârim oldu!

Bir Şarkı Daha

Nevbahâr eyâmı saçtı pâ-yı yâre ey gönül.
Sarı filyâ, mâî sünbül, mor menekşe, penbe gül!
Bâde iç kim dembedem nûş ettirir insana mül:
Sarı filyâ, mâî sünbül, mor menekşe, penbe gül!

Geldi yaz ey gonca-i ranâ! Çıkar pîrâhını.
Göster artık yaseminden pâk olan semîn teni.
Nevnihâlim! Azm-ı gülzâr ile kim bekler seni:
Sarı filyâ, mâî sünbül, mor menekşe, penbe gül!

Üç Beyit

Aldı Mevlâ gönlümün en sevgili leylâsını!
Nâgehân divâne gönlüm aldı yâ Mevlâsını!
Arz-ı dîdâr etme ey büt! Derde hayrân olup,
Atmasın âgûştan Meryem Ana İsâ'sını!
Kays-ı mahzûnun revân-ı pâki şâd olsun diye,
Nağme-i âhımla doldurdum cenûn sahrâsını.

Visâl

Subha karşı gözyaşı tefhîm ederken hâlimi,
Mâhitâb behcetim fehm etti mâfil bâlimi.
Gizli gizli ahterân tebrik eder ikbâlimi.
Câme-i habından çıkardım yâr hûri bâlimi.
Şimdi kurtardım buluttan neyyir âmâlimi.

Gözlerimden sîne-i simiyeni saklardı tül.
Maşrık-ı sevdâ açıldı ey dil bî-çâre gül!

Ey meserret katresi! Ey jale-i sevdâ dökül!
 Came-i habından çıkardım yâr hûri bâlimi.
 Şimdi kurtardım buluttan neyyir âmâlimi.

Ey bulutlar! Çehre-i subh-ı biraz târîk edin.
 Ey şafak! Ey fecir! Hayâtımı tâhrîk edin.
 Ey çiçekler! Ey güzel kuşlar beni tebrîk edin.
 Câme-i habından çıkardım yâr hûri bâlimi.
 Şimdi kurtardım buluttan neyyir âmâlimi.

Son

İNŞÂ-İ MUALLİMİ

Edib şehir izzetli Mustafa Reşit Bey Efendinin Bâlâ'daki ser levha ile üç yüz sahifeyi mütecaviz yazmış olduğu eseri inşa-yı Osmanîyenin tekâmîl-i üslûp vukûâdını istidânâme, layiha, sendat, següsetrî nâme gibi muharrerâtı resmîyeyi aile mektupları ihvâniyata ait mektupları, tezkireleri hâvî ve bugün âsâr-ı âliyesi müsteşehedât-ı edebiyeden ad olunan meşâhîr-i eâzîm edbamızın uslub-ı âliye-i muvafık birçok mütalaat hakimâne ve makâlat-ı edebîyesiyle müzeyyen ve müzeyyel ve lisânımızın dakayık û şivesine kesb-i vukûf ederek müstefid olmak arzusunda bulunanlara tavsiye-i vecaibden ad ederiz. Fiyatı 10 âlâ kağıtlısı 12 kuruştur.

KÜÇÜK GELİN

Mesâil-i hayâtiyenin en mühim aksamını hikâye sûretinde tasvîr etmekte ispât-ı iktidâr eyleyen ve mensûr, manzûm birçok âsârıyla âlim-i matbuâtta bir mevki-i mümtâz ihrâz eden şâir-i muktedir Mehmed Celâl Bey Efendinin küçük gelin unvânıyla yüz otuz sahifeyi mütecâviz yazmış olduğu eser delinişini zillet-i ârâ-yı matbuât olmuş vücûdu bir sergüzeşt-i âşıkâneyi ihtivâ eden bu hissi hikâye mir mumaillehin hazîn bir manzûmesiyle netice bulmuştur.

Fiyatı beş kuruştur.

Şems kütüphânesi cîb romanlarının şimdiye kadar neşr olunanları:

1. Penbe Ferace: Yüz paradır
2. Lorans: Yüz paradır
3. Rane: Altmış paradır

Mehmed Celâl Beyin Âsâr-ı Matbuası

Manzum Olanlar:

(Sultan Osman Gâzî

Sultan Orhan Gâzî

Sultan Mehmed Hân Sâni

Hüdâvendigâr Gâzî

Sultan Selim Evvel

Sultan Süleyman

Sultan Mehmed Sâlis

Sultan Selim Sâni

Sultan Bâyezid Evvel

Sultan Bâyezid Sâni) Osmanlı târihinin kısm-ı şâirânesi

Adada Söylediklerim: Mucmua-i Eşâr

Zâde-i Şâir: Mecmua-i Eşâr

Mensur Olanlar:

Venüs: Hikâye

Cemile: Hikâye

Orura: Hikâye

İstiğrak: Makâlât-ı Hâvi Mecmua

Oyun: Hikâye

Mevudu Malâkât: Hikâye

Mârgarit: Hikâye

Mâi Sünbül: Hikâye

Vicdan Azapları: Hikâye

Muhabbet-i Mâdirâne: Hikâye

Bir Kadının Hayâtı: Hikâye

Elvâh-ı Süedâ: Hikâye

Küçük Gelin: Hikâye

Rane: Hikâye

Derdest-i Tab ve Neşr Olanlar:

Elvâh-ı Mâsumâne ve Makâlât-ı Edebiye

Zehrâ: Hikâye

Osmanlı Edebiyatı Numuneleri: Manzûm ve Mensûr

Tevrûm: Hikâye

İki Kanarya: Hikâye

Âşinârı Nigâh: Hikâye

Çizelge 3.1. Zâde-i Şâir Adlı Eserin Hata-Sevap Cetveli

Sahife	Satır	Hatâ	Sevâb
5	3	mestîz	müstenir
9	12	ahferî	ahkarî
18	12	kamrenin	kamrânın
21	15	câb	cenâb
22	3	eyleddi	eyledi
23	4	sânek	sânek
23	3	hazrâ	hazrı
24	7	miz	münîr
24	8	nesr	neşr
28	2	tebkir	tekbir
32	1	nerede	nerde
33	1	yeter	tîr
37	12	etheri	dehri
39	5	tı'	tığ
42	1	hamet	hâmen
42	2	ikbali	ikbal
42	13	sayızlar	sanırlar
45	3	yazarday	yazardı
57	12	bubi	bu bir
62	3	şenceleri	şebnemleri
63	15	leglen	legen
64	5	düşmanı	düşmanımı
68	1	çıplak	çıplak
74	17	atıyor	yatıyor
77	10	his	hissi
78	4	nisâderen	nisârdan
78	15	zâiri	zâir
80	2	ihsâ	ihsâne
87	13	temâşâşâ	temâşâ
88	13	bimuhâbâ	bimuhâbâ
96	7	haşimâtı	çeşmânı
99	13	birgü	birgün
102	7	seni	sen
104	14	anda	onda
108	14	benim	nem
109	6	lâl	lâil
109	17	bezl	gazel
115	10	ceger	çeker
117	10	açılar	açılır
119	13	açılar	açılır
126	3	mağla verenim	mağdurunum
128	2	yasa	ye'se
133	12	mermermi	mermeri
133	14	tabiatdu	tabiattır
138	7	imâyı	imânı
141	7	simyini	simintini
141	13	hayâtımı	hissiyâtımı

3.1.14. Gazellerim

Sâhib ve Nâşiri: Kitapçı Livin

Mâarif Nezâret-i Celilesinin Ruhsatıyla Tab Olunmuştur.

İstanbul

(Âh Âsâduryân) Şirket-i Mürettebiye Matbaası Numara: 52

1310

Kütüphane ve Matbaa Şirket-i Mürettebiye

İfade

Hüsn-i teveccühlerine itimâd ettiğim bazı refika-yı kirâm-ı gazellerimin bir arada toplu bulunmasını arzu ettikleri gibi tâlibin ısrârı da bu arzuya inzimâm ettiğinden şu kitap vücûda geldi. Bu gazellerin ekseri okunmamış şeyler değildir. Yeniden birkaç şey daha ilâve olundu. Müntesibin edeb şu eseri de hoş görürlerse iftihâr ederim.

17 Kanuni Sâni 1309

Mehmed Celâl

Müntehabât

Gazel

Rind-i mihnet perverim, meyhâneler ağlar bana!

Eşk-i gülgünüm görüp peymâneler ağlar bana!

Âşinâdan çektiğim cevri cefâyı söylesem,

Dostlar! İmânı yok bîgâneler ağlar bana!

Sûz-ı dağ sîneden yandım kül oldum ey Celâl!

Bir ilahî âşıkım, pervâneler ağlar bana!

Desinler

Sâkî! Bu fenâ âleme meyhâne desinler!

Gösterdiği câm-ı gama peymâne desinler!

Yak şem'i cemâlinle beni ey meh tâbân!

Bir şu'le için yandı şu pervâne desinler!

Mir'âta nigâh etmeki aksin olâ nâbûd!

Ey lü'lü-i yektâ! Sana bir tane desinler!

Uşşâk dokundukça ona oldu perişân,
 Vafsetmek için zülfünü cânâ! Ne desinler?
 Hiç akla gelir miydi bu aşıklığım? Ey dil!
 Kim derdi ki bir gün bana divâne desinler!
 Kâküllerine dest-zen oldukça hasedden,
 Âşıkların: Öldürdü bizi şâne desinler!
 Eğlencesidir şâm-ı garîbânda Celâl'in,
 Bu nev-i gazele şi'r-i garîbâne desinler!

Gazel

Esîr-i aşkıyız, az görme iğbirârimızı!
 Gören o dilberi çok görmez âh û zârımız!
 Bu sîne-i dağları lâle, eşkimiz enhâr!
 Gelir mi seyre o gül yüzlü nevbahârımız?
 Görünce meh yüzünü âşıkânı hâle gibi
 İhâta eyledi dildâr-ı işvegârımız!
 Kebâb-ı kalb-i mükedder, şarâbı hûn çeker,
 Beğendi pîr-i muğân güşe-i kararımız!
 Cihân güzelleri sehm-i cefâ atıp derler:
 Celâl! Sakla cenânında yâdigârımız!

Olsun

Bahâr-ı vuslatın cûy-ı sirişke âşinâ olsun!
 Sana ey nevnihal-i işve! Nem varsa fedâ olsun!
 Bana ebrûsu kara, çeşmi kara dilber el vermez!
 Olursa böyle mâî gözlü, nâzik dil rubâ olsun!
 Nesîm-i vuslatı âh etmeden devrân göndersin!
 Bu lutfi rûzgârın âşıkâ bâd-ı hevâ olsun!

Kalmadı

Şişeler duruldu feyz-i neşve-i cem kalmadı!
 Ağlayın ey gözlerim güllerde şebnem kalmadı!
 Sîneçâkım dil perişânım garîbim âşıkım!
 Vâdî-i sevdâ da benden başka hürrem kalmadı!

Mah-ı rûyundan nikâb-ı zülfünü kaldırdı yâr!
 Âfitâbın çehresinde ebr-i mâtem kalmadı!
 Bir ilahî âşıkım pervâne-i aşkım Celâl!
 Sûz-ı dağ sîneden bîm-i cehennem kalmadı!

Dört Beyitli Gazel Olmaz Mı?

Nasıl ârâm edersin âh bensiz?
 Yetiş imdâda kaldım şimdi sensiz!
 Hazân-ı firkatından soldu rûyum!
 Bahârı neyleyim ol gül dehensiz!
 Gidince nevnihâl-i işvekârım,
 Çemensiz kaldı gülşenler çemensiz!
 Nasıl geçsin bu derd-i mihnet-efzâ?
 Hayâtım geçmedi bir gün mihensiz!

Dağlara!

Ol perînin sanki gizlenmiş hayâlî dağlara!
 Ağladım, âh eyledim baktım şu hâlî dağlara!
 Eylemiş muzlim bulutlarla tetevvûç zirvesi!
 Bak nasıl heybet-fürûş olmuş şu âlî dağlara!
 Söyle ey ebr-i keder perver! Dokundu hasma!
 Sen mi bahsettin bu hüzn-âver zılâli dağlara!
 Mâh doğdu, bende sandım, ey esâtîr-i âşinâ!
 Âsumândan düştü Leyla-yı leyâlî dağlara!
 Külbe-i ahzân gibi mahzûn, sükûn bahşâ garîb.
 Pek yakıştırdım bu mahzûnâne hâlî dağlara!
 Bir taşın üstünde istiğrâka düşmek istedi,
 Zevk û hiddet âşına etti Celâl'i dağlara!

Gazel

Olmadın envâr-ı didârınla nûr-ı efken bana!
 Âfitâbım! Bir günü göstermedin rûşen bana!
 Gül çıkar pîrâhını sînen görünsün ey melek!
 Nûrdan mahlûk bir âyîne göster sen bana!

Pister û bâlîn ederdim ben sana âgûşumu!
 Bir gece gelsen eğer ey şûh-ı nezaketin bana!
 Ben yine bir şey demem Allah'tan bulsun rakîb.
 En nihâyet eyledi cânânımı düşman bana!
 Mest olurdum, şâ'irâne eğlenirdim ey Celâl!
 Olsa şimdi bir civân, bir bâde, bir mesken bana!

Gazel

Ey melek! Vermiş tabiat şu'leden bir ten sana!
 Nûrdan halk eylemiş Allah pîrâhuş sana!
 Sen niçin ağyârı ey dilber! Derâgûş eyledin
 Arzu-yı vasl ile âgûş açarken ben sana!
 Derde düştün, def-i gam kıl bâde-i gülgûn ile
 Ey dil-i sevdâzede! Meyhânedir mesken sana!
 Zannedersin şu'le-i dîdâr pertev yağdırır.
 Yârim olsa ey cîhân! Bir kere nûr-ı efken sana!
 Gark-ı i'câz eyledin dünyâyı, hâmûş ol Celâl!
 Hüsn-i nazmın duymasın eyler hased-i düşman sana!

Nikâb

Rûyunu setr eyleyince ey gül-i handân! Nikâb!
 Oldu aks-i nûr hüsnünden ziyâ-efşân nikâb!
 Aşk-ı hüsnün kâinâtı korkarım sûzân eder!
 Çek cemâl-i pâkine ey âfet duran! Nikâb!
 İsterim bir dem cemâl-i yârdandûr olmasın
 Gizlesin dîdârını ağyârdan her ân nikâb!
 Vechin ebr-i subh içinde âfitâbı andırır.
 Ecnebi bir tülde olursa ey meh tâbân! Nikâb!
 Rûy-ı yâr oldu nihân, ey âşıkân! Feryâd eden
 Kâbe-i uşşâkı etti nâgehân pinhân nikâb!
 Gül yüzünden düşmüyor yârin gözünden düşsede
 Oldu ol âyîne rûya var ise hayrân nikâb?

Firkat

Ey gül! Garîb-i gönlümü senden ayırdılar.
 Zanneyledim ki rûhumu tenden ayırdılar.
 Yok iktidâr gitmeye gülzâr köyüne
 Bir bülbül-i garîbi çemenden ayırdılar.
 Beytü'l ahzanda dert ile hâmûştur Celâl
 Gûyâ lisân-ı aşkı sühandan ayırdılar!

Yoktur

Eyvâh! Ki sevdiğim darılmış.
 Üftâdesine hitâb yoktur!
 Ey gül! Bana mı bu nâz-ı sâda
 Ağyâra niçin itâb yoktur?
 Davâmı seninle ey melek rû!
 Fasl eyleyecek kitâb yoktur!
 Âşıklarının içinde ey mâh!
 Bir âşık-ı neşve-yâb yoktur!
 Bir âşık-ı muzdaripte billah
 Gönlümdeki ıztırâb yoktur!
 Âh eylemeyim mi ben gönülde.
 Çarpıntılara hesâb yoktur!
 Gördükçe diyor Celâl o mâhı:
 Yârim gibi âfitâb yoktur!

Öyle Değil

Bırakma râh-ı vefâyı mürüvvet öyle değil.
 Amâhpâre! Usûl-ı muhabbet öyle değil?
 Vefâ-nümâ idi evvelce sevdiğim dilber
 Belâ-yı cân û cihândır bu âfet, öyle değil!
 Yazık! Ki illet-i aşkı isteme zannettin
 Tabîp efendi! Ne yaptın! Tabâbet öyle değil!

Enîn!

Ateş-i âhımı ben kâşif-i hâl eylemedim.
 Yandım ama yine izhâr-ı melâl eylemedim!
 Öyle me'yûs-ı gamım rûz û sâli bilmem
 O günü müddet-i ömrümde hayâl eylemedim!
 Ağlarım! Görmedim ol dilberi, dün gelmedi âh
 Çeşm-i giryânımı matûf-ı cemâl eylemedim!
 Bir kadeh meyle daha dün gece âl etti bana.
 Demiş ol gonca-i dehen kimseye âl eylemedim!
 Niye mecliste leb-i dilberi bûs etti, Celâl!
 Hakkımı bâde-i hamrâya helâl eylemedim!

Âh!

Minnetim kalmayalı bahtı gam-efzâya benim!
 Rağbetim kalmadı âlâyış-ı dünyâya benim!
 Bî-vefâsın bilirim fâide yoktur senden
 Ey güzel! Kaldı işim hazret-i mevlâya benim!
 Hâki eşk-i terimin düşmesini çok görme
 Düştü gönlüm yine bir dilber-i ra'nâya benim!
 Feyz-i tabiim ile izhâr-ı kemâl eylerdim.
 Nisbetim olsa Celâl-i sahn-ı araya benim!

Güzelim

Dünyâ doluyor pertev-i ulviyetinizden
 Nûr-ı mülkiyet saçılır tal'atınızdan!
 Bezme bu gece gelmemeye niyetiniz var.
 Sarf-ı nazar etmez misiniz niyetinizden?
 Siz hiddet ederken halcanım olur efzûn
 Bıktım hâlcân-âver olan hiddetinizden!
 Cevr eyleseniz de dururum meclisinizde
 Kimdir çıkacak daire-i ülfetinizden?
 Davet ediniz bâri Celâl-i bu gece siz
 Her vechle memnun olurum davetinizden!

Zülf

Âşık olmuşken melekler ey perişân! Zülfüne!
 Düşmesin mi söyle insanlar perişân zülfüne?
 Kâkülünde şâne kalmış sanma ey hûrşîd rû!
 Çâkçâk olmuş asılmış kalb-i sûzân (!) zülfüne
 Hiddet-âver bir nigâh ile semâvî gözlerin
 Nûr-ı dîdem! Ben senin ol demdi hayrân zülfüne
 Aks-i nûr hüsnünü zülfünde gördüm ey melek!
 Şu'le-efşân oldu sandım mihr-i tâbân zülfüne!

Gazel

Baktım yüzüne gül gibi dildâr kızardı
 Ol gonca utandı, gül-i ruhsâr kızardı!
 Gül ruhları terlerse o mâhın sanırım ben
 Ter döktü şafak, mihr-i ziyâ-bâr kızardı!
 Dildâr ile mecliste bu şeb mi içiyordum
 Ol hâli görüp reşk ile âğyâr kızardı!
 Kimdir acaba âşıkın ey mâh! Didemde
 Bir nîm-i tebessüm edip ol yâr kızardı!

Gazel

Tenhâ bırakma ey gül-i ra'nâ! Celâl'ini
 Öldürdü hasretin beni, göster cemâlini
 Dilber-i hayâlin oldu gönülde karârgîr
 Âvâre dil-i muhâfaza eyler hayâlini!
 Gelmesen de ol latîf bakışlar hayâlîme
 Gönülüm unutmuyor o letafetli hâlini
 Karşımda ey ziyâ-yı Hudâ! Nûrlar uçar
 Yâd eyledikçe pertev-i ruhsâr alını
 Gelmez mi cûşa eşk-i terim? Ağlamaz mıyım
 Ağyâr ile görünce senin iştiğâlini!
 Hâmûş ol Celâl! Ki ağlattın âlemi
 Ketm et biraz da derd-i belâ iştimâlini!

Tasvîr-i Cânân

Bir taraftan verdi cân nâsûtiyân tasvîrine!
 Bir taraftan âşık oldu kutsiyân tasvîrine!
 Yalnız hayrân-ı hüsn-i dil-firîbin ben miyim
 Sevdigim! Hâyran olur halk-ı cihân tasvîrine!
 Görse Yusuf vechini etmez Züleyhâ'yı hayâl
 İftihâr eyler Züleyhâ verse cân tasvîrine!
 Nûruna elbet ederdi mihr û mâhı müstenîr
 Levha-i tevkîr olaydı âsumân tasvîrine!
 Sâhib-i mâşûkat'ül gulemân olurdu şüphesiz!
 Malın olsa ey melek tal'at-ı cenân tasvîrine!
 Selb ederdi sabrını ey gül! Semâvî gözlerin
 Bakmaya tâkat getirseydi cenân tasvîrine!
 Her ne dem baksam verir cisme hissiyât-ı câvidân
 Söyle kim verdi hayât-ı câvidân tasvîrine!
 Seyre başlarken nigâh-ı dîde-i mahmûrunu
 Gözlerimden serpilir eşk-i revân tasvîrine!
 Öyle dilbersin ki kafirler de tercih etmiyor
 Meryemin tasvîrini ey dilistân tasvîrine!
 Bir bahâr-ı dâimi izhâr eder gül ruhların
 Dense ey dilber! Sezâdır gülistân tasvîrine!
 Nûr içinde doğdu hûrşîd-i cihân zanneyleirim
 Mâhitâb olsa eğer pertev-feşân tasvîrine!
 Kurtuluş yok aşk-ı tasvîr-i latîfinden senin
 Âşıkın oldum ben vuruldum el-amân tasvîrine!
 Seyre dalmıştım tasvîrin bütün dilberlerin
 İn'itâf etti nigâhım nâgehân tasvîrine!
 Külbe-i ihzân da her şeb âşıkınla söyleşir
 Hazret-i Allah vermiştir lisân tasvîrine!
 Muhtazar bir hasta gördü cismine geldi hayât
 Cân verirken baktı oldu şâdmân tasvîrine!
 Böyle pertev görmedim âlemde ey hûrşîd rû!
 İzdihâm etti ziyâ-yı bîkrân tasvîrine!
 Karşısında âh û zâr eyler okur eş'ârını

Derdini söyler esîr-i nâtüvân tasvîrine!
Korkarım aklım gider seyr eyliyorken vechini
Nûr-ı aynım! Bakmak olmaz her zaman tasvîrine!
Âşkım-ı bir günde yazsam çok değildir sevdiğim
Böyle bin manzûme-i muciz-nişân tasvîrine!

Son

3.1.15. Sürûd

Nazımı: Mehmed Celâl

Mühürsüz Nüshalar Sahtedir

Maârif Nezâret-i Celilesinin Fî 12 Ramazan sene 312 vefî 25 Şubat sene 310 târihli ve 797 Numaralı Ruhsatnâmesiyle tab olunmuştur.

İstanbul

Âlem Matbaası-Ahmet İhsân ve Şürekâsı

Sâhib ve Neşrî: Şems Kütüphanesi Sâhibi

1312

İhtâr-ı Mahsûs

Meziyyât-ı edebiyesini ifhâm için nâmını zikr etmek kâfî olan şâir nezîh el-makâl Mehmed Celâl Bey Efendinin ahîren yazdıkları bu mecmûa-i eş'ârını kitaphânemiz vasatıyla-neşrettiğimizden dolayı iftihâr ederiz. Zaten, mîr mûmaileyhin bir kısım âsâr-ı edebiyesi kitaphânemize ihdâ olunmuştur.

Nâzımın, mukaddimesindende anlaşılaçağı üzere, üç ayda husûla gelen bu nevhâta sürûd ismi verilmiştir. İstihbâr olunduğuna göre yine bu unvân ile mîr mûmâileyhe mensûp olarak bir eser manzum Leon Kütüphanesi tarafından derdest-i neşr bulunmuştur. Buna bir şey demeğe lüzum görmez isen de Leon Kütüphanesi nâmına neşr olunan sürûdun bir takım tertip seheviyle malı olduğunu-hasbel vazife-beyân eyledikten başka-tâlim-i bedâ-yi edebiye maksat mühimine mebni-şu eseri bir kuruş fiyat ile heveskârân edebe tevzî etmek hidmetiyle müşerref bulunduğumuzu ihtâr ederiz.

Şems Kitaphânesi Sâhibi

Seyid Hüseyin

Mukaddime

Sürûd üç ayda husûle gelen nagamâtı ihtivâ ediyor. Asâr-ı mansûremin değersizliğini muter fem manzûm olarak yazdığım eserlerde de dâima aczim nümâyândır. Fakat teveccühât-ı mahsûsalarına nâil olduğum üdebâ-yı kirâm manzûm bir eserimi bîhak “şî’r” olmak üzere kabul ederler ve şu mahsul-ı tabiatın üç ayda vücûda geldiğini takdir eylerler ise mecmûama bir meziyet bahş edilmiş olur.

Evvelce yazdığım şimdi pek beğendiğim birkaç eseri de Sürûd’a derc etmekte beis görmedim. Çünkü bu eski nevhâtın bu yeni nagamât arasında bulunması bana münasip göründü. Bu münasebeti Sürûd unvânı bir kat daha takviye etti.

Bu eser için günlerce münasip bir isim düşündüm bu unvânı aramak bana bu kitaptaki manzumeleri yazmaktan daha güç geldi. Bir gün refîka-yı kirâm ile otururken yeni bir mecmua-i eş’ârı neşretmek üzere bulunduğumu fakat güzel bir unvân intihâb edemediğimi söyledim. “nasıl bir unvân bulmalı?” dedim. Şâir muktedir Müstecâbîzâde İsmet Bey Efendi “Sürûd!” dedi. Hem manîdâr hem de hazîn bir kelime! Bu ismi intihâb ile beraber kendisine teşekkür ettim.

Fî 11 Şubat Sene 310

Mehmed Celâl

Sürûd

Son Aşk

Toz penbesi nikâbı çekip rûy-ı eline
Nâz eyledin figenden olan bî-mecâline
Vâkıf değildim âh bu rûtbe-i kelâline
Kırpık süzer, tebessüm ederken Celâl’ine
Ey işvegâr! Ne oldu sebab-i infîâlîne?

Olsun fedâ tarâvetine nevbahâr hep
“Hindistan pür tarab, İran Bazhep”
Bülbül sadâsı, şevk-i çemen, neşve-i tarab
Destinde gül, başında tül, üstünde çarşab
İmrenmesin mi söyle perîler bu hâline?

Göstermesin Hudâ güzelim! İğtirâbını

Göster Celâl'e hüsn-i letâfet mâbeni
 Eyle tulûa karşı ayân-ı âfitâbnı
 Reşk eylesin melâhatine, aç nikâbını
 Baksın biraz perî-i şafak gül cemâline

Leyl-i visâl derd ise de bulmayım fellâh
 İhlâl eder sükûneti bir nağme-i riyâh
 Bin subh-ı zî-safâya değer leyl-i inşirâh
 Vaslınla kâmyâb olayım olmasın sabâh
 Hûrşîdler fedâ ola leyl-i visâline

Hâtırda mı? Henüz açılırken şeb-i siyâh
 Olsun eyledin bana bir an şin nigâh
 Rûhum tutuştu, gözlerine baktım âh âh
 Âh ettim, ağladım yüzüne karşı vâh vâh
 Kurbanı olduğum! Sebeb oldum melâline!

Zevkin ise çiçekleri seyreylemek senin
 Bûs eylesin ayaklarını her çiçek senin
 Görmüş müdür nazîr cemâlin felek senin
 Olmaz bedel-i tebessümüne ey melek senin
 Dönsem lâl-i eşkimi hep destmâline

Şâd eylemez misin dilimi ey melek nejâd
 Son aşkımın metânetine ettim istinâd
 Sen hatırımdasın beni etmez isen de yâd
 Görmezse gözlerim seni bir gün kıl îtimâd
 Gönlüm hazîn hazîn bakıp ağlar hayâline

Ancak bu rütbe-i dilber olur sevdiğim uyan:
 Sisler içinde kalsa hilâl ziyâ-feşân
 Ebr-i seherle etse tesettur şu ihtirân
 Zanneyleyim sehâbe girer neyyir-i cihân
 Ey mâh berc-i işve! Büründükçe şâline

Düşmüş azâr-ı enverine turra-i siyâh
 Girmiş sehâb-ı reşke tutulmuş bu hâle mâh
 Sen mihr-i hüsn ü ânsın efendim yok ıstibâh
 Çok bakma kendi kendine meftûn olursun âh
 Âyîne de tekâbül edersen misâline

Pâmâlin olmak istiyorum: Tatlı bir hayâl!
 Kurbanın olmak istiyorum: Âşıkâne hâl!
 Arz eylemez mi son nefesim böyle bir meâl:
 Allah için yolunda beni kıl da pâyimâl
 Baygın bakışların ile bak pâymâline

Olsun fedâ bütün sana ezhâr cân-fezâ
 Deryâ, zemîn sehâib ü mihr-i ziyâ-nümâ
 Sahrâ, çemen, bahâr ile mûrgân hoş nevâ
 Şâir bütün bediaları eylesin fedâ
 Etvâr-ı dil ferîbine, şîrin makâline

Kim ağlamaz teessürüme? Var mı öyle merd
 Ben anladım ki son nefesimdir bir âh-ı serd
 Çok geçmez âh âşıkını öldürür bu derd
 Dil hasta, sîne-çâk, gözü yaşlı, vechî zerd
 Bir kere bak zavallı, mükedder Celâl'ine

Kıt'a

Maşrıktaki âfitâbı seyret
 Yârim gibidir, tecessüm etmiş
 Heyhât! Ki âfitâb sândım
 Cânânım imiş, tebessüm etmiş!

Darılma!

Bir tatlı bakışla ey perî rû!
 Bir nâzlı gülüşle ey güzel kız!
 Sevdân ile gönlüm oldu memlû
 Hüsnün dil zâre saçtı yıldız
 Etti seni muğber âh û zârım
 Kızdın mı bu âh û zâre gâyet
 Âh eylemede yok ihtiyârım
 Sevdim seni işte en nihâyet
 Ey neyyir-i hüsn û ân! Dârlmâ!
 Aşkım mı sebep bu infîâle
 Sevmek de mi bir kabâhat oldu?
 Kim merhamet eylemez bu hâle
 Bak âşıkına! Sarardı soldu
 Aşkım seni eyliyorsa muğber
 Sevme! Deme kalb-i zâre bâri
 Göster... Pamuk ellerinle göster
 Savdâzdaki hazîn mezârı
 Öldürdü beni, âmân darılma!

Feryâdına karşı ey perî-veş!
 Muğber olacak isen haber ver
 Tâ cân evime saçılsın ateş
 Üftâdene aşktan şerer ver
 Feryât edeyim gamınla ey mâh!
 Ancak bu çıkar tefekkürümden:
 Üzmezse seni figân-ı cân-gâh
 Ben ağlayayım teessürümden
 Ben eyleyeyim figân darılma!

Bir şânlı kız ey perî-i behcet
 Arz etmeli dâima şetâret
 Bir hüsnün içinde reng-i mihnet
 Sevdâzdaki verir melâlet

Ben katlanırım melâle karşı
 Olsun sana âsumânda âşık
 Ben sabrederim bu hâle karşı
 Olsun sana gülistânda âşık
 Lakin bana her zaman darılma!

Eller

Yârimin zülfü, kirpiği kumral
 Alnı âyîne-i semâ-yı visâl
 Belki dargın, çatıktır ebrûsu
 Nede baygın, şu çeşm-i âhûsu
 Eder elbet yanaklarındaki nûr
 Zulmet-i reşk ile mehi meftûn
 Manen işte ayakları penbe
 Mâdeten gül yanakları penbe
 Hele Allah için şu dişlere bak
 Bir sıra inci saklıyor o dudak
 Gerdanından düşen letâfetler
 Güneşe olmasın mı nûr-âver
 Ruhî tâbında, sînesi berrâk
 Böyledir işte sâf olan âfâk
 Bunların hepsi pek güzeldir yâ
 Bunların hepsi bî bedeldir yâ
 Cilvesi, gamzesi bütün dilber
 Bence en dilberi pamuk eller!

Kitâbe-i Seng-i Mezar¹⁴⁶

Oldu hazân resîde terâvetli bir çiçek
 On beş yaşında bir kızı soldurdun ey felek!
 Bî-çâre, muzdarib pederi nâlenâktır
 Buhrân içinde vâldesi sîne çâktır
 Yâd eylesin tebessüm ki güller ağlasın

¹⁴⁶ Zabtiye nezâret-i celilesi mektupcusu saâdetli Ahmed Râğib Bey Efendi Hazretlerinin kerimleri Nâdire Hânıma:

Aksın da gisûânını sünbüller ağlasın
 Kıydın felek o Nâdire'nin tatlı cânına
 Rahm etmemek revâ mı gelinlik zamanına
 Âh etme, ağlama bu kadar ey peder! Düşün:
 Azm eyliyor bekâya yârin var olan bugün
 Hûri gibi behište harâm etti Nâdire
 Dergâh-ı kibiryâya kadar gitti Nâdire

Gazel

O feryâd-ı tahassür kim dil-i nâ-gâmdan çıkmış
 Hazîn bir nağme-i cansızdır hüzzâmdan çıkmış
 İzâr-ı yâri gîsû-yı siyah altında görmüştür
 Diyen varsa güneş zîr-i sehâb-ı şâmdan çıkmış
 Ruhî hûy-gerde gîsûsı perişân, gözleri mahmûr
 Henüz ol dilber-i sîmîn beden hamâmdan çıkmış
 Eder ibrâmıma müstehziyâne handeler her gün
 O şühun dâmen vaslı yed-i ibramdan çıkmış
 Mezindir onun her beyti derr-i aşk û sevdâdan
 Celâl'in şi'ri bir gencine-i ilhâmdan çıkmış

Buda Bir Şi'r

Yerdeki bûy-ı letâfet pîrâ
 O tarâvetli çiçeklerdendir
 Her biri bir çiçek olmuş gûyâ
 Bu letâfet kelebeklerdendir
 Güneş etrâfa harâret saçarak
 Verir ezhâra bütün tâze hayât
 Kuşlar ormanlara doğru kaçarak
 Her biri nâleyi eyler nakarât
 Goncaya âşık olur şebnemler
 Bir gülün revîni hûrşîd öper
 Bu zamanda gezer eyler nâgâh
 Dökülür ıhlâmûrun evrâkı
 Saklanır ebr-i sefid altına mâh

Pertev-i hüzne boğar âfâkı
 Saçılır katre-i sâf bâran
 Sonbahârın gözü durmaz ağlar
 Hande-nâk olsa da mihr-i tâbân
 Görünür hüzün arasında dağlar
 Yaprığın vechî sararmış, solmuş
 Belki bir hasta kıza eş olmuş

Büyükada'da

Yine büyük adaya geldim eyledim ârâm
 Cenân denirse sezâdır, bu yer münevverdir
 Uyandırın beni mâzî tahatturuyla bu dem
 Bütün bu mâî ufuklar, bütün bu yerlerdir
 Çocukluğumda beni şâir eyleyin böyle
 Büyük ada denilen gülistan enverdir
 Elim başımda oturdum kenar rûzunda
 Şafak-ı cemâline baktım ki şu'le-âverdir
 Siyeh nikâbını kaldırdı âsumân-ı kebûd
 Semânın aksî denizde garîk zîverdir
 Yine şu karşiki dağlar boyandı elvâna
 Bütün şevâhiki gûyâ karîb hâverdir
 Ne muhteşem ne letâfetli doğdu mihr-i cihân
 Ser münevver maşrıktaki altın efserdir
 Beğenmedim yine teşbîh mi derim güneşe:
 Deniz perisine mir'ât şu'le gösterir
 Peyâm okur bana nefh-i nesîm mâzîden
 Bu hoş peyâmı veren sanki ol semenberdir
 O rûtbe rûhumu okşâr esince bâd-ı sabâ
 Sadâ-yı meşcere sanki sadâ-yı dilberdir
 Anlasın âlem vuslat ki yârimin her gün
 Hazîn hazîn dolaşıp gezdiği bu meşceredir
 O yâr ki görürüm her zaman semâyâ uçar
 Omuzlarında sarı gîsûânı şehperdir
 Tabiatımca güzeldir, tabiatımca güzel

Büyük ada çiçeği, mâî gözlü duhterdir
 Ne anladım adanın rûy-ı iğbirârından
 Ne anladım adanın âh sonbaharından
 Bu dalgalar, bu çiçekler, bu muzlim ormanlar
 Verir mi kalb-i zayıfın nişâne yârinden
 Neden hazîn, neye muğber. Niçin soluk şu çiçek
 Nişâne mi bu onun hüsn-i bîkrârından
 Garîptir müteselli olur garîb-i âşık
 Güzâr eder iken ormanların civarından
 Duyar sadâsını maşûka-i semen birinin
 Nevâ-yı bâddan, evrâkın âh û zârından

Şarkı

Süzüldü nâz ile çeşm-i siyâhın
 Beni mest eyledi baygın nigâhın
 Yatılmak vakti! Nerde habgâhın?
 Beni mest eyledi baygın nigâhın

Gece mecliste nûş ettikçe mey sun
 Bana baktın bayıldım ey semen ten
 Mecâlim kalmadı kirpik süzerken
 Beni mest eyledi baygın nigâhın

Sabâh oldu gönüller pür şetâret
 Uyan, gör hâlimi ey mihr-i tal'at
 Şarâba kalmadı hâcet nihâyet
 Beni mest eyledi baygın nigâhın

Kânlıcalı Bir Güzele

Âşık oldum o güzel gözlere, ol nâzik ele
 Gerdan sâfa, letâfetli tene, ince bele
 Mihr olur hüsn-i dırahşânı semâ-yı emele
 Pek kanım kaynadı ol gonca fem û bî bedele
 Aktı gönlüm bu gece kânlıcalı bir güzele

Su gibi kâmet dil cûsuna meylim aktı
 Kaldırıp çeşm-i fisûngârını baygın baktı
 Nûr-ı hüsnü beni ol görüşümde yaktı
 Pek kanım kaynadı ol gonca fem û bî bedele
 Aktı gönlüm bu gece kânlıcalı bir güzele

Çiçekçi Kızı

Oldu yine mihr-i cihân âşikâr
 Nûrunu neşr eyledi subh-ı bahâr
 Eyledi tebşîr tulû'ı hezâr
 Kaldı menekşe şurada bîkarar
 Yâsemi bûs ediyor cûybâr
 Kıldı çemenzâr safâya nisâr
 Gülleri, sünbülleri perverdigâr
 Bir çiçek ister misiniz? İşte gül.

Şi'ri sevenler neye derler bana:
 "Gülmü yanağın acep ey mehlîkâ?
 Sünbül ile reng-i latîf semâ
 Gözlerinin rengine olsun fedâ
 Âşık olur gonca-i ranâ sana
 Hangi güzeldir bu kadar cân-fezâ?"
 Böyle çiçekte yaratırmış Hudâ
 Bir çiçek ister misiniz? İşte ben!

Fuzûlî'nin Bir Gazelini Tanzîr

Nâleme oldu sebep âh o sitemkâr benim
 Eyledi nâlelerim aşkımı izhâr benim
 Ona dil vermiş iken kıldı beni zâr û zebûn
 Dostlar! Bâğrımı hûn eyledi dildâr benim
 Yara açtı dil mahzûnuma tîğ-i hasret
 Yaramı sarmaya gelmez mi acep yâr benim
 Müjesi sehm-i belâ, dîdesi cellâd-kazâ

Böyle bir cân alıcı işvegârım var benim
 Katre katre saçıyor yârim için çeşmim-i eşk
 Lahza lahza gülüyor halime ağyâr benim
 Ey şafak halime gözyaşları dökme! Sanane?
 Sîne-i çâk benim, dîde-i hûn-bâr benim!
 Kâkülün rüyet-i dîdârına oldu hâil
 Kıldı zülf-i siyehin gündüz mü târ benim
 Aşk-ı lal leb-i dildâr ile mest oldum ben
 Yetiş imdâdına ey sâğır-ı serşâr benim

Olmadı!

Îzârın kapatmıştı zülf-i siyâh
 Ederken bana tatlı tatlı nigâh
 Tebessümler etti kaçıp gitti âh
 Çiçekler açıldı bahâr olmadı!

Bir Mâhveşe

Ziyâ-yı gerdeni dünyâyı nûra gark ediyor
 Nasılda şu'le-feşândır görün şu mâhveşi
 Siyâh cânın içinde cemâli andırıyor
 Siyâh ebrin içinden tulû eden güneşi

Ayaklar

Nâzik bedenin örselenir bâd-ı şitâdan
 Ki görgü, bu revn-i şâle, hazer kıl bu hevâdan
 İncindi tenin nefha-i âheng-i sabâdan
 Ey gonca! Isınsın üşüyor penbe ayaklar
 Bir âşık zârı tâşıyân bisteri seyret
 Giryenden olan âşık-ı gam perveri seyret
 Sînemdeki süzüşleri ateşleri seyret
 Ey gonca! Isınsın üşüyor penbe ayaklar
 Pejmürde olan halini zannetme beğendim
 Söyle bana: Tesîr edecek mi sana pendim?
 Gir vâldenin koynuna söz dinle efendim

Ey gonca! Isınsın üşüyor penbe ayaklar

Sen Ağlama!

Sen ağlama! Ben ağlayım ey gözleri siyâh!
 Senden ayırdı mı beni baht-ı siyâhım? Âh!
 Sen ağlama! Ben ağlayım ey nûr-ı çeşm ü cân!
 Bir nevbahâra karşı âmân gelmesin hazân
 Sen ağlama! Ben ağlayım ey elleri güzel!
 Sen gitme âh! Ben olayım tame-i ecel
 Sen ağlama! Ben ağlayım ey reng-i vechî âl!
 Muzlim mezâra düştün mü eyleme hayâl
 Sen ağlama! Ben ağlayım ey dil-rubâ melek!
 Ağlar mı jâleler arasında açan çiçek?
 Sen ağlama! Ben ağlayım ey şanlı, ânlı kız!
 Geçti hazân ömr-i hazinim bahârsız
 Sen ağlama! Ben ağlayım Allah için yeter
 Gözyaşlarıyla sînede açıldı yaralar
 Sen ağlama! Ben ağlayım ey duhter-i latîf!
 Bir kerre bak Celâl'ine, mahzûn! Nasıl zayıf!
 Sen ağlama! Ben ağlayım ey pâyı dil-rubâ!
 Zîrâ pamuk ayaklarını öpmedim daha
 Benzer o âh ü zârına senden verir sürûd
 Benzer o iğbirârına senden bulur vücûd
 Verjille-i jilberin, hûmerin âh ü zârına
 Danten, Şekspir'in, Hugo'nun iğbirârına
 Sen ağlama! Ben ağlayım ey nevnihâl nâz
 Kıl îtimâd! Son nefesimde biter niyâz

Çal!

Yağmur yağıyor, sis uçuyor pencerelerden
 Sisler arasında bana ağlar gibi dağlar
 Coşan oluyor hüzn ü teessür derelerden
 Vâdide sular hal-i garîbâneme ağlar
 Âl avdını, Allah için ey gonca dehen gül

Şâd et beni bir nağme-i âheng-i sabâdan
 Âlâm mı, feryâdımı mahvet! Bana sen gül
 Kisvet geliyor gönlüme zîrâ bu hevâdan
 “Çal sevdiceğim, çal meleğim, çal güzelim çal!”

Çal! Kurtarayım hâfızamı fikr-i cünûndan
 Çal! Kurtarayım rûhumu âlâm û kederden
 Bir şevk tarap var ise bahset bana ondan
 Bir şevk-fezâ var ise geçme o eserden
 Her nağmede avdın neye eyler beni nâlân
 Mürgân-ı seherden daha mahzûn, daha muğber
 Şâyân olur eylerse dil âşıkı raksân
 Gel geşt edelim gülüş sevdâda beraber
 “Çal sevdiceğim, çal meleğim, çal güzelim çal!”

Âl avdı pamuk ellerine, geç şu sedîre
 Gîsûlarını omuzuna at, kıl beni hayrân
 Benze bulut altında kalan mihr-i münîre
 Bir kere bürün saçlarına ey meh tâbân
 Sûz-ı nâz ile kirpiklerini, gönlüme şâd et!
 Öpsün yine parmaklarını şevk ile mızrâb
 Taksîmine başla, beni bir nağmede yâd et!
 Bir rûh-i felâket zedeyi eyle safâ-yâb
 “Çal sevdiceğim, çal meleğim, çal güzelim çal!”
 Vaktâki olur maşrıkın üstünde nümâyân
 Beraber sefîdin arasında meh-i pür nûr
 Eyler-güleceksin! Diye-ümidimi rahşân
 Rahm ile gül Allah için ey dilberi mahmûr
 Şebnemler içinde çemen olsun bize bister
 Bir ferve-i semure bürün, sonra amân gül
 Çal avdını, şavkınla uçuşsun da perîler
 Peyrev olalım onlara bizde o zaman, gül
 “Çal sevdiceğim, çal meleğim, çal güzelim çal!”

Vaktâki eder subh-u bahâr âlemi tenvîr
 Şâirlere bir neşe verir penbe çiçekler
 Eyler halcân-ı dil mahzûnumu tasvîr
 Sevdâlar içinde uçan âşık kelebekler
 Olsun bu zaman bisterimiz sath-ı çemenzâr
 Ârâm edelim şevk ile yapraklar içinde
 Mızrâbını âl, avdınıkoy sînene ey yâr
 Gûş eyleyim elhânını leylâklar içinde
 “Çal sevdiceğim, çal meleğim, çal güzelim çal!”

Sen çal!..da bilinsin ne imiş nağme-i sevdâ
 Sen çal!..da bilinsin ne imiş âh teessür
 Ağla ki kader ile benim rûhumu îlâ
 Her nağmede kıl zihnimi mecbûr-ı tefekkür
 Göster bana bir şarkıda hüsnündeki hâli
 Ben hüsnüne karşı oluyorken mütefekkir
 Ey gonca! Hakikat gibi göster bu hayâlî
 Gâyet müteheyyic, mütebessim, müteessir
 “Çal sevdiceğim, çal meleğim, çal güzelim çal!”

Sen çal!..da cihânda ne imiş âh, duyulsun
 Bir rûhı ezen zorba-i hasretle berâber
 Bir velveleli nâle-i cângâh duyulsun
 Sen çal!..da bilinsin ne imiş nağme-i muğber
 Estikçe sabâ hâsıl olan nağme-i eşcâr
 Her dalgadaki gulgule her nâle û efgân
 Bülbül denilen gamlı, teessürlü nevâgâr
 Görsün seni, sevsin seni, olsun sana kurbân
 “Çal sevdiceğim, çal meleğim, çal güzelim çal!”

Bir şeb görünürse bana zulmetler içinde
 Mutlak bulurum ben seni ey mâh-ı letâfet
 Feryâd-ı tahassür ile hasretler içinde
 Söyle bana bilmem neden ey verd-i melâhat

Gîsû-yı siyâha bürünürsün de kaçarsın
 Lakin seni tevkîf ederim eşk-i terimle
 Sen merhameten zülf-i perişânı açarsın
 Ben fikrimi efhâm ederim dîdelerimle:
 “Çal sevdiceğim, çal meleğim, çal güzelim çal!”

Bir handana karşı beni meskût görürsen
 Farz eyle ki bir hastayım ey gözleri mahmûr
 Bir nağmene karşı beni mebhût görürsen
 Zanneyle ki bir âşıkım ey gerdanı billûr
 Râz-ı dil zârım ne olur sence bilinsin
 Sevdâ denilen dâhiyenin hastası oldum
 Nemnâk gözüm ol pamuk ellerle silinsin
 Mızrâbını-âver, hecr û firâkın ile soldum
 “Çal sevdiceğim, çal meleğim, çal güzelim çal!”
 Çal!..ben olayım!.. Gözlerin olsun bana matûf
 Gönlüm o güzel gözlerine karşı vurulsun
 Sen çal!.. Güzelim! Ben olayım hüzn ile malûf
 Sen çal!..da Celâl’in gam-ı aşkın ile solsun
 Çal!.. Avdını âl, nağme ki meftûn olayım ben
 Her nağme ki gûş eyleyeyim pîş û pisemde
 Hiç yok mu cevabın bana? Ey yâr semen ten
 Ben böyle ricâ eyliyorum son nefesimde:
 “Çal sevdiceğim, çal meleğim, çal güzelim çal!”

Bir Kıza

Reng-i şafak, o tâ’ir olan nûr lâle-fâm
 Nermîn, penbe ellerinin mübtelâsıdır
 Subh-u bahâr û aşk û garâmın-bu ibtisâm-
 İncilâsıdır.

Kirpiklerinle nazare-i sevdâ nemûduna
 Baktıkça dilde hâsıl olur aşk û îbtîlâ
 Rengiyle benziyor gibi çeşm-i kebûdına:

Sâf iken semâ!

Âyînenin önünde durupta açık saçık
 Bir kere bak melâhatine hûr-i peykerim
 Göster bahâra tal'atını gülistâna çık
 Böyle isterim!

Bir penbe nûr içinde kalınca yanakların
 Şâirlerin hayâtına pertev-nisâr olur
 Bir ibtisâm ile açılır gül dudakların
 Jâle-bâr olur!

Okumuş Hudâ vücûda getirmiş bu tal'atı
 Hûrîlerin içinde bile bîbedelsiniz
 Şâir isem de söyleyeyim bir hakîkatı
 Pek güzelsiniz!

Şâir odur ki saçlarınızdan hayâl alır
 Bir şi'r zî-meali bilir belki siz gibi
 Şâir odur ki gözlerinizden meal alır
 Bendeniz gibi!

Titrer sesi, muhabbet ile nâşekiptir
 Rûyâsına girer sizi yâd ettiren melek
 İhsâs eder zavâllıyı-gayet garîptir
 Penbe bir çiçek

Her neyse! Pek güzelsiniz ey gonca-i hayât
 Mahcûp olur tebessümünüzden bahârlar
 Benler güzel yanaklarınızdan bir iltifât
 Lâlezârlar!

Olsun sizin tebessümünüzle safâ-nisâr
 Subh-ı bahâr, reng-i şafak, en güzel hayâl

Lakin tahattur eyleyiniz eyler âh û zâr
Dâima Celâl

O Gün

Ağlıyormuş gibi geldi bana eşcâr-ı bütün
Neye girdin o mezâra niçin ey yâr niçin
Hande eylerdi hayâlin bana ölgün ölgün
“Kaldım akşama kadar serviler içre düşkün”
“Seni gömmüştüm o gün!”

Sisler inmişti civara saçılırdı bâran
Ne kadar gamlı, teessürlü öterdi murgân
Reşk-zârında gülümserdi bana berk-i hazân
“Kaldım akşama kadar serviler içre düşkün”
“Seni gömmüştüm o gün!”

Sâkitâne uçuyordu nazarımda tâbût
Onu tenvîr için inmiş idi nûr-ı lâhût
Beni en sonra firâkınla bıraktın mebhût
“Kaldım akşama kadar serviler içre düşkün”
“Seni gömmüştüm o gün!”

Nâgehân bâd-ı hazân şiddet ile etti hûbûb
Yine bir nâleye, bir giryeye oldum meclûb
Ufuk üstünde güneş eylemek isterdi gurûb
“Kaldım akşama kadar serviler içre düşkün”
“Seni gömmüştüm o gün!”

Neye gittin daha on beş yaşına girmiş iken?
Beni âğûşa alaydı seni örten medfen
Ben gireydim o mezâra, demeliydin bana sen:
“Kaldım akşama kadar serviler içre düşkün”
“Seni gömmüştüm o gün!”

Güzelsin

Güzelsin şâirin en tatlı, en nâzik hayâlinden
 Güzelsin en güzel bir şi'r-i hayyanın meâlinden
 Bir hene sînesi, pejmürde zülfü gözleri mahmûr
 Güzelsin bir esâtîri perînin böyle halinden
 Tefekkürle garîbâne nigâh ettikçe deryâya
 Güzelsin bir kızın sevdâlı halinden, melâlinden
 Nikâb oldukça rûy-ı al ki reng-i hicâb ey gül
 Güzelsin nevbahârı bir tulû'un ebr-i alından
 Güzelsin âsumândan, ihtirândan, mâh-ı tâbândan
 Güzelsin cennetin dünyâyâ inmek ihtimâlinden
 Temevvüc-yab olunca saçların gâhî letâfetle
 Güzelsin ey perî rû! Tıfl-ı aşkın şâh bâlinden
 Kapandıkça yüzün zülf-i latifinle güzelsin sen
 Rebi'n aşkı ihfâ eyleyen sakın leyâlinden
 Teessürden dolunca dîde-i bî-hâb û mahmûrun
 Güzelsin âşıkın gözyaşlarıyla hasbihâlinden
 Olursan münfa'îl ey nûr dîdem bizim vuslatta
 Güzelsin bir arûs girye bârın infialinden
 Cemâl-i pâkına sâye salınca zülf-i zertârın
 Güzelsin dağların üstündeki ebrin zılâlından
 Biraz karşımda gül Allah için olsun hırâmân ol
 Güzelsin bād ile mühtez olan bir gül nihâlinden
 Güzelsin sevdiğim şevk-i cenân şu'le-perverden
 Güzelsin sevdiğim dilberlerin bezm-i visâlınden

Gazel

Etti rûyâda tekâbul yâr cevri-efzâsına
 Olmasın bîdâr gönlüm duymadı rüyasına
 Nâz û istiğnâsı vardır nâz û istiğnâsı var
 Nâzına baktım bayıldım yandım istiğnâsına
 Arzu-yı vasl ile bîhûş olur dikkat eden
 Nâzdan kirpik süzerken çeşminin imâsına
 Lalin içre ey melek! Dendânını gördüm dedim
 Jâle dolmuş gülistânın gonca-i ranâsına

Dâme düştü bir gazel hüsn için bî-çâre dil
 Elselâm ey âşıkân! Girdim belâ sahrâsına
 Bir perînin âşıkı oldum ki olsun âsumân
 Levha-i tevkîr-i tasvîr cihân ârâsına
 Sevdığım! Ref'i nikâb et hüsn-i cân sûzan senin
 Reşk-i bahş olsun Zelihâ'nın güzel simâsına

Görünmüyor!

Etti beni fütâde-i hicrân görünmüyor
 Düştüm firâkına gözüme cân görünmüyor
 Gâhî görünse de bana her an görünmüyor
 Cânân görünmüyor yine cânân görünmüyor

Bilsen ne rütbe gönlümü ezmektedir melâl
 Sahrâ, semâ, deniz nazarımda pür infîâl
 Sislerle istitâr ediyor zirve-i hayâl
 Yağmurların içinde gülistân görünmüyor

Hissetmiyor teessür mü, infîâl mi
 Anlardı-rûy-ı zerdime-baksa melâl mi
 Mazûrdur, bilir mi benim yâr halimi
 Bilmek bu aşkı doğrusu âsân görünmüyor

Yeni Bir Sevdâ

Ne şu baygın bakış bu işve o nâz
 Sana ben etmeyim mi arz-ı niyâz
 Güle atf-ı nigâh eyle biraz:
 Aks-i reng azâr al keder

Sen! Ki lâyıktır olsan ey dilber
 Subh-ı sevdâ da mihr-i nûr-âver
 Leyl-i zülf-i siyâhına benzer
 Mâh-ı âyîne-i cemâlindir

Seni sevdim ki pek güzelsin sen
 Hüznüne âh dikkat ettim ben
 Beni ammâ cerîhedârın eden
 Daima nazare-i melâlindir

Sevdiğim! Lal-i lâle fâmın var
 Ne kadar dilnişîn gülâmın var
 İnci dişlerle ibtisâmın var
 Ney-i meftûn eden bu hâlindir

Sakla Allah için yanaklarını
 Görmesin kimseler dudaklarını
 Yalnız bûs eden ayaklarını
 Bir benim, birde penbe şâlındır

Dört Beyit

La'lin ne dem ki âşıkâ hâtır güzâr olur
 Mânend-i bâde eşk-i teri âbdâr olur
 Kâbil mi ictisâr temennâ-yı vasl-ı yâr
 Dil bir nigâh-ı gamze ile şermsâr olur
 Pâmâl nâzik olsa aceb mi fütâdeler
 Âşık odur ki sevdiğine hâksâr olur
 Fıkr-i rehiyle azm âdem eylesem Celâl
 Tesîr-i feyz-i eşkim ile lâlezâr olur

Sükût-ı Evrâk

Berf giderdi dağlara aklar
 Hüzn içinde akardı ırmaklar
 Kurumuştı zavallı leylâklar
 Eyliyordu sükût yapraklar

Dalları sallıyordu bâd-ı hazân
 Ovalarda hazîn hazîn mürgân
 Ediyordu bu hale karşı figân

Eyliyordu sükût yapraklar

Bir kızın tâl'i siyâhı gibi
 Bir verem şâirin nigâhı gibi
 Nefs-i vâpesin û âhı gibi
 Eyliyordu sükût yapraklar

Ağacın sâye-i mükedderine
 Derenin sath-ı hüzn perverine
 Bir mezarın beyaz mermerine
 Eyliyordu sükût yapraklar!

Ben dayandım da şöyle pencereye
 Baktım eşcâra, gâm-fezâ dereye
 Dikkat ettim zavallı meşcereye:
 Eyliyordu sükût yapraklar

Sarsar pür girîv olup peydâ
 Hâsıl etti figân û vâveylâ
 Berf-i pûş oldu nâgehân sahrâ
 Eyliyordu sükût yapraklar

Ey Gül!

Eylesen şevk ile bir kerre tecella ey gül!
 Çâk olur perde-i dâmân Züleyhâ ey gül!
 Düşte çâh-ı zevkinin gönlümü sîrâb etti
 Olunur vasl ile tabîr bu rûyâ ey gül!
 Gözlerim hüzn ile mânende-i bülbül ağlar
 Olsa aşkın dil zârımda hüveydâ ey gül
 Hüsn-i niyet ile ihvân dediğin a'dâdan
 Seni hıfz eylesin Allah te'âlî ey gül!
 Ağlarım, âh ederim, münkesirü'l-kalb olurum
 Sîneni eylese âyîne tamâşâ ey gönül

Lafzî Bir Târih

Cenâb nâzım dâna ki nâmı ihrâdır
 Yazılssa levha-i garrâ-yı evc-i îlâya
 Zemîne duhter pâkizesi kadem bastı
 Olursa resmi sezâdır semâya pîrâye
 Bakışlarında celi meryemâne bir ismet
 Kemâl-i hüsn ile reşk ettirir Züleyhâ'ya
 Şebâbdan daha şirin, bahârdan tâze
 Hayâtta daha tatlı bu hûş melek pâyê
 Onu saâdet içinde bağışlasın dâim
 Budur niyâzımız ancak Cenâb-ı Mevlâyâ
 Celâl! Arz-ı ubûdiyette vesile olur
 Bu beytini okuyup gîr huzûr pâşâyâ:
 Cemâl-i şa'saa pâşî âmine-i iclâlin
 Bin üç yüz on iki sâlında doğdu dünyâyâ

Kitâbe-i Seng-i Mezar

Bir gün gırîv û nâle ile koydu âh û zâr
 Ümit mi, hayâtımı mahvetti iğbirâr
 Koştum gam û tereddüt ile âşiyâneme
 Mahv olmasam ki koymadılar kendi hâneme
 Gitmiş meğerse âhrete hâlitim benim
 Zevcem olan o neyyir-i ulviyetim benim
 Uçmuş melek kızıyla beraber ilâhına
 Hayfâ! Tesâdüf eylemedim son nigâhına
 Eyvâh ağlayın bana, eyvâh ağlayın
 Müstakbeli mükedder imiş âh ağlayın!
 Hâlet! Yazık değil mi bu zevc-i mükeddere?
 Gün elimle rûhunu verdim meleklerle!
 Gûş eylemez misin? Ediyor âh û şîveni
 Yavrum uyan! Zavâllı baban bekliyor seni!
 Hâlet-i melekle âşık-ı perverdigâr imiş
 Âğûşu zevcemin kızına bir mezar imiş
 Ey hemser ferîşte likâ çık! Terahhum et!

Allah için melek çocuğum! Gül tebessüm et!
 İmkân verir miyim bu belâ-yı firâka ben
 Girdik mi toprağa o pamuk ellerinle sen
 Bir şey işittim, ol iki rûhun hitâbıdır
 Heyhât! Âh û zârımın aks-i cevâbıdır!
 Ey subh! Ey leyl-i keder! Ey dem-i hazân!
 Ey dert! Ey sirişk-i âlem! Ey enis-i cân!
 Gömdüm kızım la zevcemi imdâd edin bana
 Mahveyledi hayâtımı bir darbe-i kazâ
 Gelmezler âh her ne kadar etsem âh û zâr
 Ben bitmedikçe büyüyecektir bu intizâr

Mersiye¹⁴⁷

Subhı terâbı kıldı mekân ağla ey şebâb!
 Çıktık mı sîneye onuda kahr ol ey terâb!
 Bir gün birâderimle giderken hazîn hazîn
 Oldu resîde bir haber hüzn û ıztırâb
 Uçmuş mekr-i bekâya o nûr dehânımâ
 Makber içinde mihr-i zekâ etmiş iğtirâb
 Mebhût û lâl münîriz gözümüz gark-ı hûn-ı eşk
 Yağmur yavaş yavaş düşer, ağlardı bir sehâb
 Allah için bu hâle tutulmaz mı vech-i mâh
 Allah için bu hâle utanmaz mı âfîtâb
 Bir kereye bir tebessümü eyler garık-ı eşk
 Bir darbe bir konağı eder külbe-i harâb
 Subhı! Hazâna erdi bahâr şebâbetin
 Hâlâ teccessüm etmede zihnimde tal'atın
 Nâzik edin, halûk edin ey nevbahâr-ı cân
 Askerler içre şân veriyordu zekâvetin
 Sen bir edipsin bilirim sebkât eyledi
 Âsâr-ı askeriyyeyi tedvîne himmetin
 Terk eyledikçe ben-bilirim-hâb-ı gafleti

¹⁴⁷ Erkân-ı harb dairesi reisi fazilet anısı meşîrân-ı kirâmdan devletlû Ethem Paşa Hazretlerinin mahdumu erkân-ı mezkûr kaymakamlarından Subhi Bey vefatına.

Eyler zalâm içinde tebessüm hayâletin
Yandı küsûf firkatına mâh-ı nevzuhûr
Bir âfitâb-ı hüsnü melûl etti hasretin
Eyvâh ey çocuk! Sana eyvâh çocuk!
Ağlattı rihletin bizi ağlattı rihletin
Dünyâya doymadan daha oldun esîr-i hân
Oldu belâ-yı hicrin ile sîne-i çâk çâk
Mahzûn eden, zayıf eden, ümitsiz eden
Lazım mıdır aceb bu kadar mevte en hemân
Sen gittin âh yandı bütün arkadaşların
Sen oldun âh etti baban kendini helâk
Sordu o pîr-i uşâklara şeh râh azmini
Dil-çâk, dedi eşk-i fezâ, sîne sûz-ı nâk
Bir pîri gör ki makberine gözyaşı döker
Ey asker oğlu! İşte baba keder uzat çâk

Vehbî'nin Bir Mısrâ'nı Tazmîn

Bu şeb âğûşum içre gördüm ol mâh-ı dilârâyı
Tereddüd eyledim ta'bîr için aksiyle rûyâyı
Görenler aksini mir'ât içinde ey perî söyle!
Letâfetle der âğûş eylemiş Yusuf Züleyhâ'yı
Cihân bî bekâda kâinâtı hiçe almaz hiç
Görenler var ise âlemde kerem û serd dünyâyı
Görünme derde ey büt! Be-kavl-i Vehbî-i şâir
“Atar âğûştan Meryem Ânâ tasvîr-i Îsâ'yı!”

Tanzîr¹⁴⁸

Dam-ı dil halka-i zülfündeki kallâbdadır
Hûn edersem yeri var tehlike girdaptadır
Çehre-i zerdimi gör eşk-i hurûşânım ile
Benzer ol berk-i hazân dîdeye seylâptadır
Görünür sîne-i sâf û reh-i berâkında

¹⁴⁸ Umum Askeri Takâid Sandûkı Nâzırı şâir Fezâil Perver, Edip Halûk Atûfetlü Senih Efendi Hazretlerinin bir azl-i âlî-i bil yeganeleri

O letâfet ki dem-i subh ile mehtaptadır
 Mest-i nâzım bu gece nûş-ı şarâb etti, henüz
 Çeşm-i mahmûru safâ-yı mey işrâptadır
 Kâbe-i hüsnünü gör, kible-i ebrûsuna bak
 Âşıkın yerde değildir yüzü mihrapta
 Gazel-i pâk senîh sühan ârâda Celâl
 Vardır ol neşve-i mestine mey nâptadır

Teverrüm!

Iztırâbı hayât pür kederin
 Gözlerinde tecessüm etmiştir
 İn'ikâs tahazzün seherin
 Rehlerinde teressüm etmiştir
 Deyr-i lisânı o gamlı dîdelerin:
 Bir güzel kız teverrüm etmiştir!
 Öldürürken zavallıyı bu hayât
 Yine ümidi olmuyor, heyhât!

Mesken imiş sahâbe-i seheri
 Gezmiyor âlem-i menâhîde
 Cest û cû eyliyor ferîşteleri
 Gözleri semt-i lâtenâhide
 Mâderiyle sefid serperdi
 Ağlıyor sâye-i îlahîde
 Bu verem pek büyük felâkettir
 Merz-i mühlik-i şebâbettir

Dört Beyit

Esîr-i derdinim, cevrinle her ân ağlıyor gönlüm
 Niçin handân olursun sen benim kan ağlıyor gönlüm
 Susup kuşlar bütün ezhâr-ı pâmâl fenâ olmuş
 Hazânın hazânı oldukça nümâyân ağlıyor gönlüm
 Belâ-yı aşk içinde gizli gizli âh ederken ben
 Süzüp göz tatlı tatlı olma handân olmuyor gönlüm

Gören Allah için bir kere olsun, iğtirâp etme
 Seni görmezsem ey mihr-i dırahşân ağlıyor gönlüm

Gül

Envârı sabah nevbahârın
 Bir tâze çiçek açar çemende
 Âhengi nesîm bî-kararın
 İnler gibi zîr-i yâsemende

Evrâkta mesttir menekşe
 Nûr-ı sehere tebessüm eyler
 Şâir nazarında bir menekşe
 Bir kız gibidir: Tecessüm eyler!

Bir bülbül ederdi âhe âğâz
 Uçtukça çiçeklerin içinde
 Uşşâk çemen ederdi pervâz
 Kaldım kelebeklerin içinde

Baktım ki açıldı şâd û handân
 Şebnemler içinde tâze bir gül
 Oldum yine gizli gizli giryân
 Cânânımı eyledim tehayyül

Bir mutrib-i nevbahâr olurdum
 Bülbül gibi zâr û zâr olaydım
 Makrûn-ı izâr yâr olurdum
 Bir gül gibi bahtiyâr olaydım!

Târih¹⁴⁹

Tâ ebul fethin zamanı îtilâsından beri
 Fıkr için sâî ocağı hayli imdâd eyledi

---

¹⁴⁹ Eyüp civarında “sâî ocağı”na

Bir hazân âbâde dönmüştü mürûr vaktiyle
 Nevbahâr-ı şehriyârı gülşen icâd eyledi
 Tâcdâr-ı tâcdâran Hazret-i Abdulhamid
 Himmetiyle mülkünü mamûr û âbâd eyledi
 Âlemi kurtardı mâzînin zalâmından bugün
 Meş'al-i ümit eltâfıyla ikâd eyledi
 İşte ezcümle bu câyn emredip tamîrini
 Şânını ecdâdının tâ arşa is'ad eyledi
 Gördü şâirler bu bünyân Celîl'i şükredip
 Şâirâne her biri bir beyit irâd eyledi
 Hâk-pâye düştü bâşgirân Celâl çâkırı
 Böyle bir târih-i cevher nazm û inşâd eyledi
 Ömrünü, iclâlini Allah müzdâd eylesin
 Padişahım rûh-ı pâk Fâtih'i şâd eyledi

Dâima Yeşil

Aks-i sehâbdanım zulmet-nümâ yeşil
 Eşcâr içinde zıll letâfet-fezâ yeşil
 Karşımdaki cezîre-i şevk-i intimâ yeşil
 Kar yağsa da güzel adalar dâima yeşil

Fuzûlî'yi Taklid

Kıldım belâ-yı aşka yine âşinâ dili
 Tebrîz elinde bir güzelin oldu mâîli
 Çeşm-i siyâhı âşık bî-çâre katili
 Gördük de sînesinde o sîmin hamâîli
 Ey nâzlı yâr bu ne resendir dedim dedi
 Âhir gününde kâtl-i cânın durur senin

Aldım nigâh rikkate serhoş nigâhını
 Fehm eyledi nigâhımı, eğdi külâhını
 Gûş etti âşıkın nağam-ı âh û vâhını
 Pürgû görünce gamze vû çeşm-i siyâhını

Âşıktaki sühan ne sühandır dedim dedi
Köyümde aks-i âh û figânın durur senin

Gelmişti bezme dün gece ol yâr gonca gam
Ağyâre karşı güldü bana eyledi sitem
Gönlüm tutuştu ateş-i hicrân ile o dem
Aldı o demde çevremi seylâb-ı eşk-i gam
Her mevce belki bahr-i ademdir dedim dedi
Sevdâ içinde eşk-i revanın durur senin

Oldum esîr-i hasreti düştüm ayağına
Âh ettim, ağladım yine geldim otâğına
Geldim bu sûz-ı hicr ile sevdâ ocağına
Ben güller isterim diye baktım yanağına
Güller açıldı vakt-i çemendir dedim dedi
Gülmek zamanıdır bu cenânın durur senin

İştîyâk

Görünür maşrıkın üstünde güneş
Arz eder rehlerinin rengine eş
Güneş ettikçe ziyâsın işar
Geliyor fikre o zülf-i zertâr
Pertevin gönlümü etti rûşen
O güneşten daha parlaksın sen
“Âh lakin senin Allah bilir”
“Onuda nûr cemâlin eridir!”
Azametle olarak nûr-efşân
Güneş ettikçe cihânı tâbân
Seni ey gözleri mâî dilber!
Burada âşık zârın bekler

Cismim oldu burada rûh-fezâ
Ne güzel bak şu mübârek deryâ
Hiss-i sevdâ dökülür meşcereden

Giriyor bâd-ı sabâ pencereden
 Sende olsan burada birkaç gün
 Şevk ile belki yaşar bir düşkün
 Burada zemzeme-i bâd-ı sabâ
 O güzel saçlarını okşar ya
 Gün doğar şenlenir ama dağlar
 Yine âlem nazarımda ağlar
 Seni ey gözleri mâî dilber!
 Burada âşık zârın bekler

Burada sâf semâ, sâf hevâ
 Burada meşcere-i hüzn-ârâ
 Burada bahr-ı letâfet-perver
 Burada manzara-i rûh-âver
 Gelirim bir gün olur ben oraya
 Gel gel Allah için olsun buraya
 Bâd-ı pür zemzeme kıldıkça hebûb
 Güneş ettikçe letâfetle gurûb
 Seni ey gözleri mâî dilber!
 Burada âşık zârın bekler

Seni fikreyliyorum memnûnum
 Leyk bilsen ne kadar mahzunum
 Çarpıyor hâtırama şehbâlin
 Geliyor fikre o mahzûn hâlin
 Pişegâhında senin ben bî bak
 Sendeki çeşm-i semâvî nem-nâk
 Bendeki aşk-ı îlahî rahşân
 Sendeki hüsn-i semâvî tâbân
 Bu sefer ayrılamamda cândan
 Ölürüm ayrılamam cânândan
 Seni ey gözleri mâî dilber!
 Burada âşık zârın bekler

Gece bî-çâre Celâl'in uyanır
 Bana gelmekle hayâlin usanır
 Bütün evlerdeki mumlar sönmüş
 Ortalık baht-ı Celâl'e dönmüş
 Tâ uzakta görünen bir âhter
 Vech-i ümidi eder nûr-âver
 "Gel gel ey yâr!" diye âh ederim
 Âh sen gitme ben elden giderim
 Merhamet eyle, ol imdâd resim
 Sana bak böyle diyor son nefesim:
 Seni ey gözleri mâî dilber!
 Burada âşık zârın bekler

Bir Terkîb-i Benden:

Sâkî bize mey ver ki harâb olmaya geldik
 Mest-i reşhat mey-nâb olmaya geldik
 İnler dururuz ney gibi uşşâk ile her gün
 Gûyâ bu tarabgâha rûbâb olmaya geldik
 Sevdâyı unuttuk bizi incitti o dildâr
 Müstağni-i âlâm itâb olmaya geldik
 Nakş eyle bizim nâmımızı, sâğra bârı
 Dünyâyâ hemân nakş-ı bir âb olmaya geldik
 Teklifi bırak, şişe boşaldı yine dolsun
 Dünyâyı unuttur bize Allah için olsun

Sâkî bize mey ver ki gönül hayret içinde
 Baktıkça cihâna kalırız mihnet içinde
 Vuslat demini hoş geçirir yâr ile âğyâr
 Uşşâk-ı sihrûze bakın firkat içinde
 Bir zevki felâket bulurum şîr û şükürde
 Bir firkatı müthiş görürüm vuslat içinde

Sâkî! Bize mey ver ki min derde devâdır
 Her katresi şevk-âver erbâb-ı belâdır

Yâbâda değildir görünen aks-i şafaktır
 Yâ subh-ı ezelde kadehin mihr-i safâdır
 İcrâ eder âhkâmını ol yerde muhabbet
 Meyhâneye bir başka cihân dense revâdır
 Kâşâne-i âshâb-ı melâmet diye düştüm
 Meyhâneye meyhâne demek belki hatâdır
 Bir muğbeçenin aşkına geldik bize mey ver
 Efkeneleriz çâre ne takdîr-i Hudâ'dır
 Bir muğbeçe ki merhamet etmez dil-zâre
 Gösterdi ki âşıklara hep cevri cefâdır
 Ol kâmet mevzûn ile düşmez mi münâsib
 Dersem ona mahcûp kalıp şi'râdır
 Feryât cihân sözümüz İsâ'ya yetiştî
 Her âh veleh-âver sekkân semâdır
 Tasdî-i nefestir bu kadar nâle ü feryât
 Çektiklerimiz ol gül için bâd-ı hevâdır
 Doldur kadehî gam yerine şişe çekilsin
 Bu dâr mihnete niçin endişe çekilsin

Sâkî bize mey ver ki bu âhzâne ne hâcet
 Bir dilber için giryeye, efgâne ne hâcet
 Dün gördüm o gaddâre-i bî-rahimi dedim âh
 Cânân var iken âşık için câne ne hâcet
 Tedbîr-i etbâ dil bîmâre görünmez
 Bir dert ki mühlîk evvela dermâne ne hâcet
 Öldürmek ise kastın eyer âşık-zârı
 Gamzen yetişir hançer-i berrâne ne hâcet
 Gûş etti de bu sözleri güldü dedi dildâr
 "Bilmez miyim âhvâlini? İlâna ne hâcet"
 Bir yâr ki meftûnuna cevri etmeye başlar
 Ondaki talib bâde-i ihsâne ne hâcet
 Sâkî şu siyeh-i bahtımı parlat kadehinle
 Sağır var iken mihr-i dırahşâna ne hâcet
 Mahmûr-ı nigâhın beni mest eyledi gitti

Birde ârâda cünbüş-i müjgâne ne hâcet
 Mutrib ele al sazını, durma müteessir
 Bir âlem-i şevk içre bu ahzâna ne hâcet
 Feryâdımızı uca çıkar başla sabâdan
 Uşşâkı sevindir o letâfetli nevadan

Sâkî bize mey ver ki dil-i ahzân arasında
 Bî-çâre henüz ateş sûzân arasında
 Gittikçe eder her elemi dehşeti intâc
 Hak düşmanımı koymaya bührân arasında
 Eş'âr-ı garîbâneyi terk eyled e şâir!
 Bak sâkî'i nûr setâya rindân arasında
 Lal-i leb-i içredir dendânını seyret
 Şebnemleri gör gonca-i handân arasında
 Bir şâne midir pençe-i nûr-âver hûrşîd
 Ol kâkül-i zertâr û perişân arasında
 Âğûşuma gelmez misin ey gözleri mahmûr
 Mâde yerin sîne ile cân arasında
 Âyîne-i sînen bugün imdâd-ı resimdir
 Âyineni tut çehreme âhir nefesimdir

Sâkî bize mey ver ki gönül gam-ı fikenindir
 Efken-de-i hâk görmek sîne-i zengdir
 Destinde duran gonca-i sahrâ mı kadeh mi
 En doğrusunu söyleyim aks-i dehenindir
 Mahsûs-ı leb pâkine hâsiyet-i İsa
 Dilmürdeleri eyleyin ihyâ sühanındır
 Bir gonca-i ranâ gibi baş üzre yerin var
 Gîsûları hûrîlerin ey gül çemenindir
 Bir ebr gibi şa'saa-i sîneni örtmüş
 Gün görmemeze hâil olan pîrehenindir

Şâir sana bakmış da demiş nûr-ı mücessem
 Bundan garazı var ise sîmin bedenindir
 Ol mâh-ı ruhun fikr-i cemâliyle olursan
 Hûrşîdi tutan ebr-i münevver kefenindir
 Gûş-ı cihân ehlini sâkî bana mey ver
 Bu âlem-i fânî ne benimdir ne senindir
 Bir âver ki sühâ âlemidir âlem mesti
 Bir başka dem neşe-feşândır dem mesti
 Sâkî bize mey ver ki safâ-i mustakir olsun
 Mutrib ele al sâzını fasl-ı seher olsun

Al destine câm meyi dûr etme ki başla
 Ey mâh bu da şâhid dûr-ı kamer olsun
 Mehcûr nigârız bize mey sun o kadar kim
 Âşıkların en âklî dîvâne ser olsun
 Tenhâ bu gece gelmesi, lûtf etmesi yârin
 Âğyâra yine bâdî'ı hüzn-i keder olsun
 Şeb bitti, şafak söndü, güneş doğmadı hâlâ
 Göster yüzünü maşrıka, pür zîb û fer olsun
 Kirpiklerinin, gözlerinin cünbüşü başka
 Dilberde olursa bu kadar işveger olsun

Feryâd-ı garîbânemizi duydu, uyandı
 Nâz uykusuna kandı o gül müjdeler olsun
 Sâkî yine iş düştü sana: Ver ona bâde!
 Mest etme fakat sâğırı doldurma ziyâde
 Sâkî bize mey ver ki gam-ı aşk ile zârız
 Derd-i reh dildâr-ı sitemkâra hezârız
 Dermânı visâl olmalıdır hasta-i aşkın
 Düştün düşeli mihnet-i sevdâya nazârız
 Almıştır olan aklımızı berbat-ı dilgeş
 Biz aşk ile âh etmede bî-sabır û kararız

Baş üzere taşır bizleri erbâb-ı tevâzu
 Hândır dildârda bir kabze gabârız
 Feryâdımızı dinle, hele gelsin o gül rû
 Bülbül gibi biz muntazır û red bahârız
 Bâran-ı tahassür saçılır gözlerimizden
 Çoktan beri bir gülşen için jâle-nisârız
 Bir neyyir içindir bu kadar âh sehergâh
 Habyadda değil muntazır vakt-i nihârız
 Makberde de yâr lebi eyler bizi ihyâ
 Biz hecr-i dehânıyla yok olsak yine varız

Lakin yine bilmez o kadar derdi o dilber
 Eyler bizi bin türlü sitemlerle mükedder
 Etvâr-ı garîbâne eder maksadı efhâm
 Arz-ı âlem hasret için başka lisân yok
 Bir rûh-ı mücessem idi ol, neye şimdi
 Tasvîr-i kilisâ gibi dildârda cân yok
 Yok lal-i lebin nâmı cihân tâleb bâde
 Çok rind-i serâsîme fakat rind-i cihân yok
 Ettim yine ben âlem-i aşk içre takarrür
 Uşşâkta eşkim gibi bir cûy-ı revân yok

Al destine cam meyi sâkî ne durursun
 Destinde yine sâgır-ı envâr-feşân yok
 Üftâdelere kim dedi ki bâde verilmez
 Kıymetlidir âyâm-ı beşer bâde verilmez
 Sâkî bize mey ver ki avunsun dil nâşâd
 Sevdâzda diller yine senden umâr imdâd
 Mutrip ele al sâzını taksîm ile başla
 Her nağmede ettir dil-i bî-çâreye feryâd
 Çal kıtaları söyleme manî şiken olma
 Şâir diye zannettik ki kılma sakın yâr

Şâir midir ol kim diye ebrû-yı siyaha:
 Şimşîr belâ, hançer-i hüzn-âver-i cellât!
 Şâir midir ol kim diye bir duhtere katil
 Şâir midir ol kim diye bir dilbere sayyâd
 Şâir midir ol kim ede bir âh-ı seherle
 Kalbinde cehennemleri, volkanları îkâd
 Zikrelediği menkıbe-i Leylâ ile Mecnûn
 Verd eylediği mesele Şîrîn ile Ferhât
 Şâir ona derler ki ede Âdem'i pür feyz
 Şâir ona derler ki ede âlemi irşâd

Sâkî bize mey ver ki biz olduk yine muğber
 Gözyaşlı, ciger dağlı, dil-zâr-ı mükedder
 Bir âfete düş oldu dil-i gamzedemiz kim
 Hicrânı da tatlı, elem aşkı da dilber
 Uşşâkta gördükçe tebessüm yüzü gülmez
 Kan ağlasak ol gonca letâfetle gülümser
 Tenvîr-i uyun etse derim sîne-i pâki
 Koynunda mıdır matla'ı hûrşîd-i münevver
 Ruhsâr latîfi o kadar mazhar-ı envâr
 Dîdâr münîri o kadar şa'saa göster

Unutulmaz Yerler

Tâbında, behiştî ada! Ey mesken-i cânân!
 Her subh olursun bana sislerle nümâyân
 Her köşene baktıkça eder rûhî dırahşân
 Gözyaşlarımın hüzn ile gizlendiği yerler
 Eyler bizi hûrşîd doğarken elem-âver

Ettin beni bir fikr-i tâlimle mükedder
 Üstündeki envâctır ey sâhil-i muğber
 Gözyaşlarımın hüzn ile gizlendiği yerler!
 Bu levha-i tâbında, bu deryâ, bu temâşâ
 Eyler dil zârımdaki hasretleri imâ!

Ey taze çiçekler ki açılmak size şandır
 Yapraklarınız, ya ki yeşilliklerinizdir
 Gözyaşlarımın hüzn ile gizlendiği yerler!
 Her damlası bir jâle-i hüzn-âverinizdir
 Her damlası bir jâle-i gam-perver cândır

Ey leyle-i muzlim ki verirsin bize dehşet
 Bir berk-i ziyâsıyla edersin bizi handân
 Göstermedesin reng-i keder-âver-i firkat
 Hep gölgeler keder senin ey şâm-ı garîbân:
 Gözyaşlarımın hüzn ile gizlendiği yerler!

Ey sevdiğimin yattığı, eğlendiği mesken!
 Ey dilberimin arz-ı cemâl ettiği me'men
 Baktım ki nümâyân oluyor köşelerinde:
 Gözyaşlarımın hüzn ile gizlendiği yerler!
 Masûm kadın! Yeller eser şimdi yerinde!

Sevdiğim!

O zaman kim uçar envâr-ı seher
 O zaman kim saçar envâr-ı güneş
 Zülf-i zertârını tenvîr eyler
 Arz eder saçlarının rengine eş
 Mihr-i bûs eyledi rûyun sanırım
 Seni ondan dahi ben kıskanırım

O zaman kim görülür reng-i şafak
 Reh-i gülgününü eyler tanzîr
 Kim bilir sonra ne ateş olacak!
 Rûhumu eyledi işte tenvîr
 Nûru güller ile mezc etti hayâl
 Sana oldu güzelim bir reh al!

Bu da Böyle

Bir âşık mihnet-zedeyi cevri ile herbâr
 Öldürmeğe ey baht-ı siyâh! Olma heveskâr
 Mahzûn dilimi şevk ü safâ hissine rabtet
 Ey yâr sen olsun beni kıl şevk ile bîdâr
 Hicrânın ile eyliyorum âhımı izhâr
 Öldürdü beni hasretini, cevri zaptet

Ey zulmet-i müthiş! Beni bir bâdemi geldin?
 Kalbimde sevenin ateşi ikâda mı geldin
 Etme uyuyan aşkı bîdâr, çekil git!
 Ey neşve-i sevdâ! Dili irşâda mı geldin
 Ey hâtırası yârimin! İmdâda mı geldin
 Allah için ey hâtıra-i yâr! Çekil git!

Zulmet mi dedim?..Baht-ı siyâhım ona tev'em!
 Ateş mi dedim?.. Fikr-i hazînem ona hemdem
 Sevdâ mı dedim?.. Göz bebeğimde mütecelli
 Sevdâ mı dedim?.. Etti beni yârime muharrem
 Yârim mi dedim?.. Âh o şafak çehrelî gülfem:
 Eyler dilimi hâtırasıyla müteselli!

Resim Arkasına Yazılan Bir Kıt'a

Belki cânânıma rikkat verecek tasvîrim
 Görünür her nıgehim hüzn ü kederle mâlî
 Şu garîbâne bakan gözlerime bakmalıdır
 Gönlümün her nazarımda-okunur âmâlî

Maşûka Âşık

Maşûka

Öğretir hasretin âh eyleme ki
 Âh çoktan beri pinhân oldun
 Gece ormanlar içinde gezerim
 Okurum söylediğin güfteleri

Âşık

Hasta mı oldun? A sevdâ çiçeği
Ne için böyle sarardın, soldun
Sende bir hiss-i mükedder sezerim
Çehrene daldı mı hüzn seheri?

Maşûka

Hasretin gönlümü mahzûn etti
Gezerim nâzlı hayâlinle senin
Bu hayâlin beni memnûn etti
Görünür leylimî tenvîr eyler
Mâha benzer eser-i şu'le-veri

Âşık

Sözlerin kalbimi pür hûn etti
Ağlarım hicr-i cemâlinle senin
Fikrimi hüzn ile meşhûn etti
O ne baygın neye hüzn-âver
O ne baygın bakış ey nâzlı perî

Maşûka

Görmedin mi beni sen rûyâda
Yani bir dağ üzerinde bir kız
Şafakın hüznü içinde ağlar
Seherin hüznüne karşı giryân
Ağlıyor, ağlıyor âh û efgân
Âh bilmez misin işte o benim
Ateş-i hicrin ile yandı tenim
Dökerim âh ederim eşk-i terî

Âşık

Seni görmek ne güzel dünyâda
 Saçıyor tayf-ı latîfin yaldız
 Rehlerin reng-i letâfet bağlar
 Yine vechin olacak nûr-efşân
 Olacak neyyir-i hüsnün tâbân
 Ne çiçekler açacaktır çemenim
 Benim ey dilber sîmin bedenim!
 Gülecektir o letâfet eseri

Maşûka

Âh kâbil mi ki etsin avdet
 O güzellik o letâfet yüzüme
 Bir çiçek solmaya başlar, sararır
 Bir tarâvet gelemes ol çiçeğe
 Edecek hangi güneş, hangi semâ
 Çiçek öyle tarâvet-efzâ
 Mahvederler koruyunca şeceri

Âşık

Aman ey neyyir-i evc-i tal'at
 Verme bir leyl bir gündüzüme
 Nazarımda bütün âlem kararır
 Var mıdır âh lisânım demeye
 Bana bir şu'le verirse şu semâ
 Sonra destimden onu almaz ya
 Bana gösterme o rütbe kederi

Maşuka

Belki bir ay çiçeği şimdi benim
 Neyyir-i hüsnümü tanzîr eyler
 Belki bir levha-i dilsiz hazân
 Çehre-i hüznümü eyler tasvîr
 Çehre-i hüznümü eyler tenvîr

Çehre-i hüznüme karşı bakışın
 Bu ne eyvâh! Ne müthiş halecân
 Bu ne eyvâh! Ne muharrik nâle
 O ne eyvâh! Ne fâci-i bir hâl
 Kapanır şimdi gözüm, istimdâd
 Ellerim gökte, fakat yok imdâd
 Yetiş Allah için olsun biterim
 Nûr-ı hüsnüm gibi pervâz ederim
 Açarım şimdi göğe doğru perî!

Âşık

Düştü! Bak! Dilber gül pîrhenim:
 Mağribin hüznünü tasvîr eyler
 Âh rabbim! Nedir ağzındaki kan
 Oldun ey aşk! Sezâ-yı tahkîr!
 Ey sirişkim beni boğma yetişir!
 Rûhumu kurtaracaktır akışın
 Nûr-ı dîdem niçin oldun pinhân?
 Çehreni eyler ihâta hâle
 Yüzüne mâh saçar şu'le al
 Görün ey çehre-i zulmet mûtad
 En hazîn dillere ettir feryâd
 Seni takîbe bu şeb azm ettim
 Bir güzel nûrun içinden giderim.
 Ederim zulmete ihdâ bu yeri!

Na-Tamam Bir Manzûmeden Birkaç Yaprak

Maksat ne bu şâiriyetimden
 Feryât hazîn û mihnetimden
 Şâirlik ise bu dert û mihnet
 Ben istemem âh öyle hâlet
 Nûr inse bile zekâvetimden
 Zulmet doğuyor kıyafetimden
 Eyvâh! Ziyâde sevdim eyvâh
 Şâirliğimi muhabbetimden!

Bir şi'r yazar elimde hâme
 Bî-çâre o rû-i siyâh câme
 Rûşen mi olur mâlî artık
 Her yazdığı bence bir karanlık
 Ermez mi figânları hatâme
 Gönlümde benim tutuldu dâme
 Her sâhib-i dert bilse hâlim
 Mecbûr kalırda ihtirâma

Hicrân keder feşânı sevmem
 Muzlim ise âsumânı sevmem
 Fikrim kararır tefekkürümden
 Hüznüm çoğalır teessürümden
 Bir jâleli gülistânı sevmem
 Bir giryeli hüsn ü ânı sevmem
 Sâde ona eylerim perestiş
 Yâr olmaz ise cihânı sevmem

Zanneylim bahâr geldi
 Eyyâm-ı safâ nisâr geldi
 Gök başladı işte incilâya
 Meftûn olurum güzel hevâya
 Mesrûr olurum, mesâr geldi
 Eyvâh! O ne? İğbirâr geldi!
 Yağmur yine başladı zuhûra
 Bir berk-i şerâre-bâr geldi

Bir Manzûme

Bahâr içinde güneşler letâfet-âverdir
 Semâ, zemîn ne kadar şâirâne enverdir
 Çemen, çiçek, bütün eşcâr pek münevverdir
 Semâyâ karşı bütün kuşlar âh perverdir
 Bu hâli eyle tasavvur bu hâl-i dilberdir

Şafak içinde melekler bahâr içinde çiçek
 Uçar gider kelebeklerler, dalar safâya felek
 Semâya bir de çemen semte bakar giderek
 Yanağı gül gibi bir şiveli, latîf melek
 Güzel değil mi? Bu levha safâyı celb ediyor
 Sabaha karşı açıldı ne dil-nişin güller
 Latîf jâleler içre ne mâî sünbüller
 Fiğâna başladı dallarda âh bülbüller
 Saçıldı çehresine yârmakta kâküller
 O saçların arasından tebessüm etmekte!

İner dağın üzerinden hazîn hazîn duhter
 Şafak yanaklı, melek çehreli, güzel dilber
 Nasıl gülerse bulutlar içinde bir ahter
 Nikâbının arasından o yolda hande eder
 Bu kız bu dağlar içinde perî midir acabâ

Vaktâki:

Vaktâki eder pertev-i şevk-âver ahter
 Hüsün gibi tenvîr ufuklarda leyâlî
 Deryâyâ saçar şu'leme şa'saa-perver
 Yevm çeşmini, rikkatle düşün leyl-i visâli
 Bir âşık bî-çâreyi, bir muğberi yâd et

Vaktâki çeker leyl-i semâ üstüne perde
 Giryende görür sayende gelir hâl-i teessür
 Bir şâiri şimşekli karanlık gecelerde
 Elbette cibininde kalır dest-i tefekkür
 Bir âşık bî-çâreyi, bir muğberi yâd et

Vaktâki uçar rengi sehâb-ı seherinin
 Bir duhterî gülşende görürsün mütehayyir
 Ettikçe seni hâl-i hazîni o perînin

Bir rikkat-i meçhûl ile gâyet müteessir
 Bir âşık bî-çâreyi, bir muğberi yâd et

Vaktâki tebessüm eder ezhârı bahârın
 Envârın içinde uçuşurlar kelebekler
 Yaprakları tahzîze gelen bülbül zârın
 Ey gonca! Eğer üstünü örterse çiçekler
 Bir âşık bî-çâreyi, bir muğberi yâd et

Bir adamı sâhildeki taşlar üzerinde
 Envâcdaki nağmeyi dinler gibi görsen
 Bir bülbül oradan geçse onu eski yerinde
 Deryâya bakıp hüzn ile inler gibi görsen
 Bir âşık bî-çâreyi, bir muğberi yâd et

Eyvah! Ayırırlar seni elbette yerinden
 Vaktâki solar rehlerin ey verd-i melâhat!
 Elvân-ı teessür saçılır bâl û püründen
 Bir ses sana derse o zaman: İşte nihâyet
 Bir âşık bî-çâreyi, bir muğberi yâd et

Kardeşimin Oğlu Ekrem'e:

Ekrem! Bahâr-ı fikrime revnak veren çiçek
 İnsanların içinde mukaddes, küçük melek!
 Ey bir gülüşle rûhumu tâbân eden çocuk!
 Gâhî nedir o nazarelerin necm-i ezhere
 Gâhî nedir o handelerin mâh-ı envere
 Allah'ı bilmeden ona îmân eden çocuk

Daldıkça haba ey yüzü tâbende hoş çiçek
 Çehren dalar ziyâyâ misâl-i reh melek
 Yıldızlarıyla vechine pertev saçar melek
 Sakin teneffüsünle uyurken gülümsemek
 Sevdâma, şâiriyetime pek dokundu pek!

Ulviyyet sabâveti îlân eden çocuk!

Oldu sabâh, neşr-i ziyâ etti âfitâb
 Âyîne-i sabâvetine benzemez mi âb
 Yâhut teccessüm eyledi bir gülşen-i şebâb
 Ömrümde bâri dinleyeyim bende bir rebâb
 Kuşlarla şarkı söyle, beni eyle neşe-yâb
 Elhânına melekleri hayrân eden çocuk!

Eyle cihânı söz ile müstağrak sürûr
 Sa'y et cihânda, gelmesin efkârına fütûr
 Olsun sözünle hep haset erbâbı bî-huzûr
 Senden büyük edib-i şehir etsin zuhûr
 Âmâlımı zekâvetin etsin garîk-i nûr
 Âmâlımı yüzüyle firûzân eden çocuk!

Çeşme Başında Bir Dilber

Şu kızın çehresi pek nâz-ı keder
 Acaba cenneti mi târ-ı keder
 Görmedim böyle cihânda hûrî
 Şu suyu etmede tenvir-i ziyâ
 Yere indirdi Hudâ bir nûru
 Hûri mi ya bu ferîşte-i sîmâ
 Ne kadar tal'atı nûr-âverdir
 Pek güzel dense bu yâre ahrâ
 Rehleri, vechî ziyâ-perverdir
 Bunu dünyâyâ mı bahş etti semâ
 Şi'ri ihyâ edecek bir dahi
 Görse bir kere bu nûr-ı Allah'ı
 Hüsnü îcâd edecek bir dilber
 Şöhret hüsnünü duysa ferzâ
 Dehrî tahrîbe gelen İskender
 Görse bu dilberi bir gün meselâ
 Hepsî üftâde olur âh ederek

Aşkını cümlesi eyler î mâ
 Âh bir kız dediğim böyle melek
 Bunu dünyâyâ mı bahş etti semâ
 Uçsa dünyâyâ cenândan bir hûr
 İnse dünyâyâ şafaktan bir nûr
 Nûrdan bir bulut olsa medhûr
 Nûrdan bir bulut olsa mevcûd
 Nûr yağdırsa cihâna mabûd
 Yine bu gonca dehen, verd-i safâ
 Onların hepsine tercih olunur
 Bu nasıl hüsn-i letâfet pîrâ
 Yerde sanmam ki bu behcet bulunur
 Bunu dünyâyâ mı bahş etti semâ
 Şu semâdan alınan çeşm-i kebûd
 Şu seherden dökülen tâze vücûd
 Yârimin çeşm-i vücûdu gibidir
 O mu gelmiş, o mu gelmiş acaba
 Bunu görseydi eğer bir şâir
 Fikrini eyleyecekti îlâ
 Omuzunun üstüne inse iki per
 Göğe azm etse bu mâh-ı garâ
 Yüzünü nûr ile hûrşîd öper
 Bunu dünyâyâ mı bahş etti semâ

Son

3.1.16. Şîr-i Gazâ

Nâzımı: Mehmed Celâl

(Maârif) Nezâret-i Celilesinin Ruhsatıyla Tab Olunmuştur.

İstanbul

(Kasbâr) Matbaası Bâb-ı Âlî Caddesinde Numara: 25

Sâhip ve Nâşiri

“Hazîne-i Fünûn” Gazetesi Müdürü ve Asır Kütüphanesi Sâhibi Kırkor

1312

Şîr-i Gazâ

1

Bakın şu safha-i târih-i tâbân
 Nasıl olmaktadır dehre dirahşân
 Bakın şu levha ibret-i numûne
 Olur âsâr-ı iclâle numune
 Ne şânlı safhadır bu bârek Allah!
 Ne şânlı levhadır bu bârek Allah!
 Behâdır, on sekiz yaşında bir er¹⁵⁰
 Ve yer yer Târih-i Osmaniye zîver
 Odur şîr-i gazâsı bu cihânın
 Odur satvet-i gazâsı bu cihânın
 Belinde yıldırım şemşîr-i bürran
 Olur kavs-ı kuzah destinde kalkan
 Edince taht-ı Osmaniye pür nûr
 Sadâkat ehlî oldu şâd û mesrur
 Bu demde geldi bir düşman zuhûra¹⁵¹
 Hemân bed'i eyledi fisk û fücûra
 Düzünce on sefine geldi cenge
 O kirbe karşı durdu bir pelenge¹⁵²

¹⁵⁰ Sultan Murad Hân Sâni Hazretleri.

¹⁵¹ Bizans İmparatoru.

¹⁵² Bâyezîd Paşa

Nihâyet ol peleng-i satvet-ârâ
 Şehâdet rütbesiyle oldu ihyâ
 Bunu gûş eyleyip sultan devrân
 Adûnun mahvîn etti emr û fermân
 Düşün ol leylî hiç etme ferâmûş
 Geçerdi sâkitâne cûy-ı hâmûş¹⁵³
 İki sâhilde ateşlerle doldu
 İki sâhilde ordular kuruldu
 Bu şeb mâh cihân-ı pertev-efşân
 Ederdi cûy-ı mahzûnu dırahşân
 Fısıldardı gibi nâz û niyâzı
 Nesîm-i dil-nevâzın ihtizâzı
 Bulutlar âsumânda gâh ağlar
 Uzakta örtülür sislerle dağlar
 Bu şeb sâhilde bir şânlı dilâver¹⁵⁴
 Âkınıcî kısmına bak böyle söyler:
 “Şehenşâh cihân-ı merd-i Hudâ’dır
 Onu takdîs elbette sezadır
 Şehenşâh-ı cihândır mâh-ı satvet
 Ona her müslüman eyler itâat
 Bağâ ve fiskınız ey fırka-ı şûm
 Eder her türlü his û fikri meşum
 İtâat eyleyin, geldi zamanı
 Edin takdîs-i sultan-ı cihânı”
 Bu söz bir sâika ulviyetiyle
 Bu söz bir îtilânın şiddetiyle
 O bir sâhildeki a’dâyı yaktı
 Âkınıcî kısmı a’dâyı bıraktı
 Dehâlet ettiler şâh-ı cihâna
 Zafer savtı erişti âsumâna
 Görünce Mustafa etrafı tenhâ
 Firâra azm û niyet etti ammâ

---

¹⁵³ Ulubâd Suyu.

¹⁵⁴ Mihâlzâde

Yine terk etmedi eski gurûru
 Nihâyet padişahın bir zuhuru
 Onu dehşetler içre kıldı hayrân
 Bu hale karşı a'dâ oldu lerzân
 Ki olmuştu bu nazm-ı şâirâne
 Zafer erbâbına bir hoş terâne:
 Her millete satvet-âver oldun
 Bir devlet içinde server oldun
 Hûrşîd gibi münevver oldun
 Ey padişahım muzaffer oldun!

Şâd oldu cenânda revh-i Osman
 Memnûn-ı revân pâk-ı Orhan
 Tebrîke cihân olur şitâbân
 Ey padişahım muzaffer oldun

Allah olunca destgîrin
 Elbette Resul'dur zahîrin
 Deryâları eyledin esîrin
 Ey padişahım muzaffer oldun

Destindeki seyf-i kâhirâna
 Yağdırdı savâiki cihâna
 Her demde bu söz gelir lisâna:
 Ey padişahım muzaffer oldun

Efnâ-yı balâya himmet ettin
 İhyâ-yı cihâna gayret ettin
 A'dâyı esîr-i satvet ettin
 Ey padişahım muzaffer oldun

2

Bu iclâli görüp bir başka düşman¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ Bizans İmparatoru

Temelluk eylemek üzere gelirken
 Şeh gâzî edip ol demde fermân
 Bütün İstanbul'u etmişti lerzân
 O demde şânımız î'lâ edildi
 Ne âlî burclar inşâ edildi
 Adûnun en güzel ümidi bitti
 Sefâretle gelenler döndü gitti
 Çıkınca cenge şâh-ı âlem-ârâ
 Bütün ateş içinde kaldı sahrâ
 O yanda düşmanın feryâd û âhı
 Bu yanda bir cihânın padişahı
 O yanda bir sönük şem'i dalâlet
 Bu yanda neyyir-i burc-ı hidâyet
 O yanda bir kirve-i esnâme âşık
 Bu yanda bir cihân-ı islâma âşık
 O yanda bir gırîv fisk-perver
 Bu yanda nağme-i Allah-ı Ekber
 Felek râh-ı hilâfe gitmeseydi
 Eğer bir gâil-i men' etmeseydi
 Olurdu ol şehenşâh-ı mübeccel
 Cenâb-ı Fâtih'e bî-şüphe evvel
 Onun ulviyyeti dillerde dâir
 Onu vasf eylesin bu yolda şâir:

Cihân ayağına geldi bu şanlı padişahın
 Cihânda erlerin en şanlı serfirâzıdır
 Teşrif etmede târih-i îtilâsıyla
 Azîm-i merd-i Hudâ, padişah gâzîdir

3

Bu rütbe var iken hayli gavâil
 Yine üç düşman oldu-geldi-hâil¹⁵⁶
 Hemân askerle doldu deşt û hâmûn

---

¹⁵⁶ Eflâk, Arnavutluk, Mora

Gidip üç koldan ordu-yı hümâyûn
 Adûnun hâlini etti perişân
 Demâdem şân-ı Osman'ı dırahşân
 Şehenşâh-ı cihân, ol mihr-i satvet
 Edince padişahane azîmet
 Bütün a'dâ o demde habt edildi
 Denildi Kastamonu zabt edildi
 Gazâsın ol şeh haydar vekârın
 Her oğlu anladı isfendiyârın
 Görüp bu hali bir mağrûr-ı düşman¹⁵⁷
 Şehenşâha amâne düştü birden
 Kızın tezvîc edip ol şehriyâre
 Bununla sıdkın etti âşikâre
 Onun taltîfine fermân edildi
 Sinop sancağı da ihsân edildi
 Yine bir düşman bî-dîn û sersem¹⁵⁸
 Bu demde eylemişti terk-i âlem
 Half oldu yuvân ol bî-medâre
 Harâc arz etti şâh-ı zî-vekâre
 Gidildi râh-ı ihsâna gidildi
 Ki üç düşman ile bir sulh edildi¹⁵⁹
 Şekâvetle Cüneyd olmuştu meşhûr
 Onu lazımdı etmek gayrı makhûr
 Onu tedîp için bir şanlı asker¹⁶⁰
 Azîmet eyledi pek şiddet-âver
 Bütün îvânını dehşetle yaktı
 Cüneyd'in başını şemşîre taktı
 Olunca bu zaferden arş-ı âgâh
 Dedi ol dem melekler bârek Allah!
 Bu ebyâtı lisân-ı şâirâne

---

¹⁵⁷ Bizans İmparatoru.

¹⁵⁸ Kezâ.

¹⁵⁹ Eflâk, Sırp, Macar.

¹⁶⁰ Halil Yahşi Bey.

Onu vasf etmeye eyler bahâne:
 Yahşîdeki şemşîr-i cihânsız yamândır
 Ol sâika a'dâya heras-âver cândır
 Meydân-ı şecâatte baş eydirdi Cüneyde
 Yahşî dediğim merd-i hudâvend-i cihandır
 Lâhût onun rûhuna bir öz ki mekândır
 Târih onun nâmına bir mevk'i şândır
 Yahşî buralarda dolaşır satvet içinde
 A'dâ öte yanda görölür pür helcândır
 Her er de cesâret bulunur doğrusu ama
 Osmanlılığı şânına bir başka nişândır

4

Vefât etti emîri münteşânın
 Bu meleğe rabt olundu mülki onun
 Yine bir diğeri gitti mezâra¹⁶¹
 Onun mülkü de hasreti, ne çâre
 Çıkıp bir hasm-ı bî-insâf û bedhû âh¹⁶²
 Yine bir hasma imdâd etti nâgâh¹⁶³
 Bu dem etmişti ordu-yı hümâyûn
 Bütün sahrâları pür ateş û hûn
 Örüldü en kavîsi hasm-ı cânın¹⁶⁴
 Odur mağdûbi sultan-ı cihânın
 İki oğlu esîr oldu nihâyet¹⁶⁵
 Edince tâyien arz-ı dehâlet
 Bakın lûtf-i şehenşâh-ı cihâna
 Bakın zıll ele müsteâne
 İki ümidi de kıldı dırahşân
 Ki etti onları ağûyla şâdân

---

¹⁶¹ Teke Beyi Osman Bey.

¹⁶² Karaman Oğulları.

¹⁶³ Tekeliler.

¹⁶⁴ Karamanlıların Emîri.

¹⁶⁵ İsa ve Ali Bey.

Birin bir mihr-i ismetle edip şâd¹⁶⁶
 Biride aynı öyle oldu dâmat
 Yine bir değere verdi saâdet¹⁶⁷
 Ne âlîdir bu fârûkî adâlet
 Emîri Germiyan'ın Mîr Yakup
 Bu eltâfa, bu adle oldu meclûp
 Gelip yüz sürdü hâk pâ-yı şâha
 Sezâ nâz eylese eflâki mâha
 Görüp sultan o memdûh-ı el-safâtı
 Sezâ gördü o zâta iltifâtı
 Uzatın yaklaşınca ihtizârı
 Görünce pîş-i çeşminde mezârı
 Tahattur etti zıll-ı müsteânı
 Teşekkürle serâser Germiyan'ı
 Şehenşâh-ı cihâna etti takdîm
 Bunu târih eder her anda teslîm
 O şânlı safha-i târih-i meşhûr
 Şunu kayd etmeye elbette mecbûr:
 Âzm-ı semt-i cenân oldu cenâb-ı Yakûp
 Verdi bir mülkü şehenşâh-ı kerem-i pîrâye
 Ona mihr ermek pertevi olsun meclûp
 Sıdkını eyledi isbât-ı ubûdiyyet ile
 Bilir Allah onun oldu mekânı cennet
 Arşta uçmadadır şehber kutsiyet ile

5

Yayıldı şöhrat-i sultan-ı cihâna
 Selanik zabt edildi gâlibâne
 Bu esnâda olup bir başka düşman¹⁶⁸
 Gelibolu'ya karşı ateş-efken
 Hemân her fırsatı bildi ganîmet

¹⁶⁶ Padişah hazretleri bu iki emîri kendilerine iki hemşire-i ismet-i tevâmlarını tezvîc etmek sûretiyle taltîf buyurmuşlardır.

¹⁶⁷ Karamanzâdelerin İbrahim Bey.

¹⁶⁸ Venedikliler.

Nasılsa etti izhâr-ı adâvet
 Görünce satveti bizde dûbâlâ
 Nihâyet arz-ı salha geldi a'dâ
 Verince satvet-i şâhâne-i şöhret
 İki melek eyledi arz-ı itâat¹⁶⁹
 Bunu bir diğeri gûş etti ol dem¹⁷⁰
 Recâ-yı salha geldi epsem epsem
 Edip tahrîk İbrahim'i nâgâh¹⁷¹
 Netice, kârı oldu âh û eyvah
 Esîr etti onu şâh-ı cihângir
 Ne çâre uymadı tedbîre takdir
 Recâya geldi dev-i hûrşîd-i ismet¹⁷²
 Nihâyet affolundu ol kabahat
 Onunla müttefikti bir de düşman¹⁷³
 Bunu gûş etti şâh-ı satvet-efken
 Hücûma başladı şiddet içinde
 Göründü her adû haşyet içinde
 Uzandıkça o şiddetle bu haşyet
 Kral endişeye düştü nihâyet
 Taharri eyledi hayli bahâne
 Kızın tezvîc için şâh-ı cihâna
 Demâdem başladı arz-ı recâya
 Nihâyet severdi yüz ol hâk pâyeye
 Şehenşeh affını ettikte fermân
 Kızı da kendisi de oldu şâdân
 Muzafferdir o şâh bî-medânı
 Ki dehşetlerle titretti cihânı
 Eder her şâir tâbında güftâr
 Onu takdîs için bu şi'ri tekrâr:

¹⁶⁹ Arnavutluk ve Yunanistan.

¹⁷⁰ Macar Kralı

¹⁷¹ Zikri bâlâ da geçen İbrahim Bey'dir ki Karamanlılardan olup iki kardaşına padişah hazretleri iki hemşire-i muhteremlerini tezvîc ve İbrahim Bey'i de Karaman Emîri nasip buyurmuşlar idi.

¹⁷² Şehenşâh-ı Gâzî'nin hemşire-i muhteremleri.

¹⁷³ Sırp Kralı.

Ey şehenşâh-ı adâlet unvân
 Âlem-i satvet ettin tâbân
 Ufk-ı ma'delet oldu rahşân
 Kılıcın sâika-endâz-ı cihân
 Hançerin bârikadan nûr-efşân
 Her biri şânın için bürhândır
 Biri kavs-ı kuzah-ı tâbândır
 Biri mâh-ı nevbure-ı şândır
 Kılıcın sâika-endâz-ı cihân
 Hançerin bârikadan nûr-efşân
 Acaba kim dayanır şiddetine
 Asker üftâdedir ulviyetine
 Er olan baş kesiyor satvetine
 Kılıcın sâika-endâz-ı cihân
 Hançerin bârikadan nûr-efşân
 Ufuk-ı devleti tâbân ettin
 Felek-i satveti rahşân ettin
 Düşmanın kalbini lertzân ettin
 Kılıcın sâika-endâz-ı cihân
 Hançerin bârikadan nûr-efşân
 Bugün ey şâh-ı adâlet pîrâ
 Meskenin olsa da melek ukbâ
 Yine târihin içinde ammâ
 Kılıcın sâika-endâz-ı cihân
 Hançerin bârikadan nûr-efşân
 Felek kast eyledi bir bî-behâya¹⁷⁴
 Vedâ etti cihân-ı bî-bakâya
 Ecel geldi o şanlı nevcivâna
 Keder verdi şehenşâh-ı cihâna
 Onu girinde kıldı derd û mihnet
 Onu tenhaya çekti fikr-i uzlet

---

¹⁷⁴ Şehzâde Alaaddin

Fakat düşman çoğaldıkça çoğaldı¹⁷⁵

Papa dünyâlara âvâze saldı

Kumanda Hunyâd'a kismet olunca

Salîb ehli ile sahrâ dolunca

Şehenşâha gelip erkân-ı devlet

Dediler: "Ey meh garrâ-yı satvet!

Bütün ümid sende himmet ile

Şu a'dâyı garik-i dehşet ile"

Bu istirhâma karşı ol şehenşâh

Adûyu dehşetinden etti âgâh

Çekip şemşîrini mânend-i haydar

Fütûhât-ı cihâna verdi zîver

Ne dehşet! Boynu a'dânın büküldü

Bütün sahrâlara kanlar döküldü

Zafer âvâzı erdi âsumâna

Erişti zümre-i lâhûtiyâna

Fakat lazımdı ol âlî cihângir

Ona aitti varsa cümle tedbir

Yine geldi sedîr îtilâya

Sezâdır nâmı yazılsa semâya

Yine bir memleket teshîr olundu¹⁷⁶

Bütün a'dâ-yı dîn-i tedmîr olundu

Yine tek durmadı Hunyâd mağlûp

Bu hâle her nazarda oldu meyûb

Yener mi beş bin a'dâ vardı ammâ

Hücûm ettikçe şâh-ı âlem-ârâ

Duyuldu sînelerden nâle û âh

Firâr etti hemân bir kısmı nâgâh

Zaman satveti şîr-i gazânın

Zaman îtilâsıydı cihânın

Nihâyet etti azm-i kurb-i Mevlâ

Serîri oldu arş-ı şu'le-efzâ

---

¹⁷⁵ Ehl-i Salîb

¹⁷⁶ Tordûs

Yine bir padişah ma'deletgâr
Cihâna eyledi eltâfin îsâr
O da teşkîl eder bir cez-i diğêr
Yakında nazm ile neşri mükerrir
Nihâyet

(Kasbâr Matbaası)

3.1.17. Şevketlû Padişahımız Gâzî Büyük (Abdulhamit) Hân Sânî Efendimiz Hazretleri

Ey şehenşâh-ı adâlet pîşe! Mihr-i satvetin
Saldı pertev bir muazzam devletin ikbâline
Hâme-i vâsf-ı pâkinin her beytini tâlik eder.
Âsumân-ı ihtîşâmın levha-i iclâline.

Mazmı: Mehmed Celâl

Tâb ve Nâşirî:

“Malûmât” ve “Servet” Gazeteleri Müdürü

El- Seyyid Mehmed Tâhir

Bâb-ı Âlî Caddesinde Tahir Bey’in “04” Numaralı Matbaasında Tâb olunmuştur.

Kostantiniye

Malûmât-Tahir Bey Matbaası

Bismillahirrahmanirrahim

Târih ki matla-ı ibredir
Mirât-ı vakâyı-ı beşerdir
Târih ki arz eder hakikat
Her levhası başka başka ibret
Efsâne denirse iftirâdır
Târih, hakikat-ı âşinâdır
Bu levha-i dil-pezirî eyler
Âdem ile cenneti münevver
Gözlerden uzaklaşıyor bu âlem
Sevâyı tahattur eyler Âdem
Bir levhada parlayıp bevârik
Sahrâları inletir savâik
Fermân buyurur cenâb-ı yezdân
Eflâki çıkar gırîv-i tûfân
Bir safha-i girye-bârı müthiş
Mâtem sanılır tecessüm etmiş
Oldu peder hazini giryân
İsmail’e gökten indi kurbân

Bir levhası rikkat-ı mücessem
 Bir levhada bir likâ-yı mâtem
 Bir pîr-i alîl olur hüveydâ
 Çöllerde gezer garîb û tenhâ
 Ağlar düşünür epey zamandır
 En sevdiği bir güzel nihândır
 Mahrûm-ı emel, hazîn û giryân
 Deyr-i dağlara: “Nerde mâh-ı kenân
 Bilmez ki o nûr dîde û cân
 Târîki-i şeb içinde giryân
 Bilmez ki o mihr-i câvidânı
 Rûhen gezer eyler âsumânı
 Bâzû-yı mukaddes-i Züleyhâ
 Etmiş ona bir kalâda itâ
 Bilmez ki bu şeb o mâh-ı kenân
 Nûr-ı sîhen içinde rahşân
 Takdîr-i cenâb hak silinmez
 Her şey bilinir Hudâ bilinmez
 Târih ki bir büyük cihândır
 Bir levhası da ziyâ-feşândır
 Allah’ını görmene müheyyâ
 Sînâyâ gelir cenâb-ı Musâ
 Mûsâ orada olunca kâim
 Ateş kesilir bütün avâlim
 Saçtın ona pertev-teselli
 Yâ Rabb! Bu nasıl büyük tecelli
 Târih ki bir hatîbe benzer
 Bir Meryem’i gösterir mükedder
 Zirâ o da iftirâyâ uğrar
 Bir cân yakıcı belâyâ uğrar
 Etti onu vahî içinde takbîl
 Buy-ı nefes Cenâb-ı Cibrîl
 Târih ki ma’riz-i arbede
 Âfâk-ı münevver-i edebde

Bir bârikayı eder dırahşân
 Sultan-ı Resul olur nümâyân
 Mahbûb-ı Hudâ, Resûl-ı akdes
 Mirâc-ı münevveri mukaddes
 “Her şey olur aslına şitâbân”
 “Çıktı yine âsumâna Kur’ân!”

2

Vaktâki o neyyir-i şerîat
 Tertîb-i cihâda etti niyet
 Heycâ-yı azîm bedre gitti
 Düşmanları târumâr etti
 Tebcîl olunur ahd-ı gazâsı
 Ol gün donanır zafer semâsı
 Envârı Habîb-i kibriyâdan
 Dîdâr-ı latîf-i Mustafa da (a.s)
 Hendek ne zaman gelirse yâda
 Üftâde olur cihân cihâda
 Hayber, ne kadar da şânlı heycâ
 Âfâk-ı Arap’ta satvet-efzâ
 Olmaz o kadar zafer cihânda
 Bin sâika yağdırır bir anda:
 Düşmanlara zûlfikâr-ı haydar
 Bir milyona karşı işte bir er
 Mahbûbu Nebî-i mürsel olmuş
 Allah bilir mübeccel olmuş
 Dîn-i his Hamit’e katıldı
 Bet kalmadı kâbe de atıldı
 Kimdir düşünen bu mihr-i garâ
 Dîdârına âşık oldu Mevlâ
 “Şânında buyurdu hâlık-pâk”
 “Levlâk-ı el’ mâhlukat-ı el-eflâk”
 Bir şeb ki nücûm-ı şu’le-efşân
 Olmuştu bütün bütün dırahşân
 Bir şeb ki ser âdikat lâhût

Olmuş idi reşk-i bahş-ı nâsût
 Bir şeb ki melâik-i mukaddes
 Bin neşve ile verirdi bir ses
 Bir şeb ki yere ziyâ saçıldı
 Ebvâb-ı cenân bütün açıldı
 Fermân-ı Celîl zülcelâli
 Aġlattı zemînde ehl-i hâli
 Gitti oraya Habîb-i Sâdık
 Maşûkını dâvet etti âşık
 Yerde kalamaz idi, nümâyân
 “Çıktı yine âsumâna Kur’ân”
 Bir Âdem olur bütün, oda
 Hergün görülür ki nûha pîra
 Lakin ona benzemez Muhammed (s.a.v)
 Birdir diyorum Cenâb-ı Ahmed
 Bir bûsesini semâda bekler
 Teşrîfini istiyor melekler
 Düşman sanıyor ki gitti, öldü
 Bir arş-ı mukaddese gömüldü
 Allah ile eyledi mülâkât
 Peygambere en büyük mükâfât
 “Ervâh-ı Resul cemâat oldu”
 “Allah bilir ne hâlet oldu!”
 Vaktâki Resûl arş-ı pâye
 Azm eyledi nezd-i kibiryâya
 Birdenbire fer û tâb-ı sıddık
 Nûr-ı nazar Cenâb-ı sıddık
 Doldurdu zemîni, âsumânı
 Pür şa’şaa kıldı lâ-mekânı
 Eser-i nübüvvîde ol yegâne
 Gösterdi adâleti cihana
 Nûr-ı nübüvvîde kalbi doldu
 Ol şa’şaanın esîri oldu
 Peygamberin oldu müstenîri

Elbette semâ olur sediri
 Peygamberin en sevimli yâri
 Efken-de-i hüsnü, yâr gârî
 Târih açılır gelir zuhûra
 Bir gârki bir nazîre tûra
 Yıllarca zalâm içinde pinhân
 Bir saniyede olur dırahşân
 Reşk-âver olur cenâna elbet
 Peygamberi saklayan bu cennet
 Hâtırdadır o günkü a'dâ
 Takîp ediyordu bî-mehâbâ
 Bir zâtı ki âsumân î'zâz
 Olmuştu o zât ile serefrâz
 Bir zâtı ki çeşm-i sâf-ı hûrşîd
 Görmezse onu olurdu nevmîd
 Bir zâtı ki tıfıl iken, uyurken
 Cibrîl gelirdi pertev-efken
 Hürmetle durup tebessüm-âmîz
 Gehvâresini ederdî tehzîz
 Bir zâtı ki âşık-ı Hudâ'dır
 Serdefter hayl-i ebnâdır
 Bir zâtı ki bir işaretiyle
 Şakk oldu kamer o heyetiyle
 Düşmanlarının ihânetinden
 Bir gâr ona oldu işte me'men
 Bi-emr-i Hudâ olundu terfîk
 Peygambere kalb-i pâk-ı sıddîk
 Bir gâr iki ruha me'men oldu
 Her güneşi şu'le-efken oldu
 Kâbil mi olur bu gâra girmek
 Ebvâbını ördü bir örümcek
 İşte orada vefâ-yı sıddîk
 Kutsiyet ü îtilâ-yı sıddîk
 Lâhûta bütün bütün göründü

Hûrşîd-i vefâ bugün göründü
 Devrinde yetişti bir cihângîr¹⁷⁷
 Bir hâyli kalayı etti teshîr
 Her bir işi nezd-i hak da makbûl
 Dünyâyı alır bu seyf-i meslûl¹⁷⁸
 Şattûlarap û Fırât'ı aldı
 Her kul buna karşı şaştı kaldı¹⁷⁹
 Sıddîk dahi gider cihândan
 Zîrâ çağırırlar âsumândan!
 Bir ahterî seyret îtilâda
 Tâbende semâ-yı ihtidâda
 İşte o da Hazret-i Ömer'dir
 Âfâk-ı Arab da şu'le-verdir
 Ulviyetini eder bu ispât
 Mahsûs zamanına fûtûhât
 Suriye'yi aldı âdilâne
 Zımm etti bu meleği bir cihana
 Hâlid, o büyük, zeki dilâver
 Gösterdi nedir gâzâ-yı ekber
 Beş memleketi edince teshîr¹⁸⁰
 Düşmanları kıldı kahr û tedmîr
 Antakya alındı sûr edildi
 Hatta Kudüs'e kadar gidildi
 Hazret-i kuts-i şerîfi aldı
 Âlemlere sît adli saldı
 Gösterdi adâleti cihâna
 Nakş eyledi nâmın âsumâna
 Bin âferin aldı kutsiyândan
 Gelmişti bu nağme âsumândan:

---

¹⁷⁷ Hâlid Bin Velîd Hazretleri.

¹⁷⁸ Hazreti Hâlid Hazreti Peygamber Aleyhi Esselatuessalam Efendimizden Seyf-i Meslûl-ı Îlahî nâmını kazanmıştır.

¹⁷⁹ İmparator Herkül.

¹⁸⁰ Hemâ, Hamas, Haleb, Urfa, Mardin.

Satvetinden nûr alır âfâk-ı heycâ dembedem
 Berk vurur şemşîr tâbânında satvet yâ Ömer
 Bir büyük aklımın üstünden güneşler doğdurur
 Cephe-i sâfindaki nûr-ı adâlet yâ Ömer

İslâm Ömer, bu bir hidâyet
 Ama ne büyük muvaffakiyet
 Yüz vermedi hayl-i eşkıyâya
 İmân ile geldi Mustafa'ya (a.s)
 Feryât ile kalb-i sûz-ı nâki
 Böyle aradı ozât-ı pâki

“Söyleyin Allah için fahr-ı nübüvvet nerdedir¹⁸¹
 İsterim dîdârını görmek o hazret nerdedir
 Hangi devlet hâneyi mahsûd-ı cennet eyledi
 Âh o devlet hâne ol mahsûd-ı cennet nerdedir
 Nerde olsa şüphesiz cây-ı selâmettir o yer
 Bî-karârım söyleyin cây-ı selâmet nerdedir

Sâfi-i edep û nükte perver
 İslâm Ömer'de nakl eyler
 “Hazret-i fahr-ı kâinât o zamân
 Dedi kılmış cenâb-ı hâlık-ı cân
 Bazı kalbi mülâyemet onun
 Bazı kalbi bugüne pür temkin
 Dedi bu bükre şefkat-âversin
 Sen Cenâb-ı Halîl'e benzersin
 Ey Ömer sende şiddet-âversin
 Tabk-ı nûh neciye benzersin
 Olunursa hakîkaten dikkat
 Buda onlarca başka ulviyet
 Onların kalbini habîb-i nebîye

---

¹⁸¹ İslâm Hazret-i Ömer: Sahife 16

Kalb-i paygamber onu gördü şebîhe
 Ömer'in reyî olmadı makbûl (radıyallahu anh)
 Lakin ayet oyuldu etti nüzul
 Sâir ümmet gibi belâ hâil
 Bize olsaydı bir gazap nâzil
 O gazaptan Ömer olurdu masun
 Böyledir iktizâ-yı hükm-i şunun
 Pâyıgâh-ı Ömer ne berterdir
 Arş-ı rahmân ile beraberdir”
 Mevlâsına eyledi dehâlet
 Etti o da âsumâna hicret
 Pek parlak idi zuhûr-ı Osman (radıyallahu anh)
 Parlattı cihânı nûr-ı Osman
 Ahlâk-ı güzidesi dü-bâlâ
 Hilmiyyete bir misâl-i garâ
 Bir pây-e-i îtilâyı bulmuş
 Peygamberin en yakını olmuş
 Kılmış onu büsbütün mübeccel
 Bir nâm müşaşa û mükemmel¹⁸²
 Serdârını sevk edip cihâda¹⁸³
 Yükseldi semâ-yı ihtidâda
 İklimler aldı şân kazandı
 İklim değil, cihân kazandı
 Ahz eyledi bir değerli unvân

Gayret ile kıldı cem'i Kur'ân¹⁸⁴
 Olsun bu da iftihâra bâdı
 İrâd edeyim şu müstezâdı:
 Âfâk-ı Arap'tan görünen mihr-i mücessem
 Vechinde ayândır

¹⁸² Hazret-i Peygamberin iki kızını da aldığı için zinnûreyn, yani iki nûr sahibi denilmiştir.

¹⁸³ Ömer ve Bin El'as

¹⁸⁴ *(3) Hazret-i Osman Radıallahu anh Hazret-i Ebûbekir essıddık zamanında yazılan Mushaf-ı şeriften birkaç nüsha daha yazdırıp etrafa göndermiş olduğundan (camı el-Kur'ân) unvânını almıştır.

Peygamberin âhlâk-ı semâviyesi her dem
 Rûhunda nihandır
 Ey dinini îlâya gelen sâhib-i şemşîr
 Feyz-i samedîsin
 Târihte, lâhûtta ey merd-i cihângîr!
 Mutlak ebedîsin
 Tezyît olunup nüshası Kur'ân-ı Kerim'in
 Ulviyet içinde
 Yükseldi semavâta kadar kalb-i Selim'in
 Kutsiyet içinde
 Peygamberin ey kevkeb-i ikbâl semâvî
 Gösterdi nevâziş
 Artık sana-pür şa'saa-iclâl-i semâvî
 Etmez mi perestîş
 Âcizleri, bî-kesleri ettin de himâye
 Aldın yine bir şân
 Sıyın bu şereflemlerle çıkar arş-ı Hudâ'ya
 Ey câmi-i Kur'ân
 Eyler seni tebcîl felekler de melekler
 Fevkinde semânın
 Sâkinleri mutlak seni özler, seni bekler
 Nezdinde Hudâ'nın
 Peygamberi sevmekliğin eyler seni âlâ
 Tâ arş-ı Hudâ'ya
 Kutsiyet ü ulviyetini eyledin ihdâ
 O reng-i semâya

6

Hûrşîd ki dehre müncelîdir
 Reşk-âver pertev-alîdir (radıyallahu anh)
 Âfakta zülfikâr-ı haydar
 Teşkîl ediyor hilâl-i enver
 Dâmânı görünse kutsiyâne
 Takbîl olunur mücâhidâne

Her hâli sezâ-yı mefharettir
 Hûrşîd semâ-yı ma'delettir
 İnkâr olunur mu? Elde târih
 Göstermededir cemelde târih
 Ulviyet-i şîr-i müstânı
 Kutsiyet içindedir cenânı
 Safını düşün ki ol mehalde
 Haydarınla, zülfikârı elde
 Vechinde şecâatin ziyâsı
 Rûhunda Resûl'un incilâsı
 Târih-i cihân olur sezâ-vâr
 Evsâfını böyle etse tekrâr:

Neyyir-i burc-ı sâf-ı satvettir
 Hâiz-i rütbe-i keramettir
 Hışım içinde kıyâm ederse eğer
 Düşmana en büyük kıyâmettir
 Aldığı nûr-ı feyz rabbânî
 Saçtığı pertev adâlettir
 Hüsünü getirdi dünyâya
 Gark-ı envâr pâk-i hazrettir (s.a.v)
 Ona hemser Cenâb-ı Fatma'dır (radıyallahu anhâ)
 Bu da bir başka mazhariyettir
 Yâ Alî! Kalb-i şu'le-efşânın
 Matla-ı pertev velâyettir
 Yâ Alî! İhtişâm û iclâlin
 Melekute misâl-i haşmettir
 Yâda geldikçe vakası (cemel)in
 Orada yâr-ı dîne ibrettir
 Yâ Alî! Yâ Alî! ulv-i cenâb
 Gösterirsin bu bir hakikattir
 Seni tenvîr eden ziyâ çoktur
 Birisi pertev-i nübüvvettir
 Birisi mihr-i arş-ı rahmândır

Öbürü rûh-ı şâiriyettir

Hazret-i Kâzım sûtûde seyr¹⁸⁵

Böyle söyler ki bir hakîkattir:

“Cûş edip bâd-ı muhabbet ile deryâyı ezel
Oldu bir cevher-i şühedâne devrinin üzre celî
Gördü nikât-ı hüviyyet dedi ol renklerin.
Birine nûr Muhammed, birine nûr Alî”

Yâda geliyor Hüseyin mazlûm (radıyallahu anh)
Eyvâh, o Hasan kadar masum (radıyallahu anh)

Efgânımızı eder ziyâde
Bir fâci’a deşt-i kerbelâda
Ol fâci’ayı mükedderâne
Yazsam sığamaz bu âsumâna

7

Bir şanlı Arap vücûd buldu¹⁸⁶
Reşk-âver Zâl û Rüstem oldu
Tamîmine himmet etti dînin
Îlâsına gayret etti dînin
Ey bahr-ı muhît! O şanlı serdar
Emvâcına eyler atf-ı enzâr
Acz-i beşeri eder de tasvîr
Âciz kalır öyle bir cihângîr¹⁸⁷
Hayrânı kalır cihân Zübeyr’in¹⁸⁸
Örneğidir âsumân Zübeyr’in
Âfâk-ı Arap’ta oldu bârk

¹⁸⁵ Şâir şehîr merhûm Kâzım Paşa

¹⁸⁶ Ukbe Bin Nâfi.

¹⁸⁷ Ukbe Bin Nâfi’in sūs-i memâliki civarında mızrağını kumlara saplayarak devesini bahr-ı muhite sürerek “Îlahî!.. Şu deryâ-yı bi-pâyân mâni-i meşi ve seyrân olmasaydı nâm-ı azamet etsem ki daha ileri götürürdüm!” dediği meşhûrdur.

¹⁸⁸ Abdullah Bin Zübeyr.

Şemşîr-i ziyâ-feşân Târik¹⁸⁹
 Bir hamlede etti âhz-i unvân
 Düşmanları münhezim, perîşân
 Zabt eyledi bir değerli iklim
 Metbûuna geldi etti taktim
 En şanlı zaferler etti ihrâz
 Târih onu etmesin mi i'zâz
 Bir er dahî eyliyor teâlî
 Kim kalb-i selimi pür maâlî¹⁹⁰
 Gâzîliği eyledikçe ihrâz
 Allah yanında oldu mümtâz
 Bir merd-i Hudâ elinde şemşîr¹⁹¹
 Âfâk-ı gazâyı etti tenvir

8

Târih ki pertev-i hakikat
 Vermiş ona başka türlü zînet
 Bir hânı eder bize nümâyân¹⁹²
 İclâli güneş kadar dırâhşân
 Etmiş idi hazret-i Süleymân¹⁹³
 İkbâli eyle cihânı tâbân

Ondan olur âleme pedîdâr
 Ertuğrul ile cenâb-ı Düндâr
 Düндâr cihân içinde rahşân
 Ertuğrul o arslan oğlu arslân
 Bir gün o güzide-i tevâif
 Oldu iki orduya müsâdif
 Yedi kere Kars'ı cenk ederler
 Bir fırkayı gördü dehşet-âver
 Tali' onu eylemişti gâlib

---

¹⁸⁹ Târik Bin Ziyâd

¹⁹⁰ Seyit Battâl Gazi

¹⁹¹ Selahaddin Eyyübî

¹⁹² Osmanlıların eski ceddi Kâbî Hân

¹⁹³ *(2) Süleyman Şâh Bin Kaya Alp

Belki öbürü olurdu gâib
 Ertuğrul, o zât-ı arş-ı pâye
 Mağlûpları edip himâye¹⁹⁴
 Feyz-i zaferi hemân kazandı
 Dünyâya değer nişân kazandı
 Vechinde göründü nûr-ı satvet
 Berk vurdu nişân-ı gâlibiyet
 Ertuğrul içindir öyle ikbâl
 Ertuğrul içindir az û iclâl
 Dört yüz kişiye olur kumandân
 Her bir kişi kahramân-ı devrân
 Heycâlarına nihâyet olmaz
 Her yerde bu şân û satvet olmaz
 Mahdûmu olan cenâb-ı Osman
 Bir devlete verdi şânlı unvân

9

Ertuğrulun oğluna şaşılsın
 Osman ne demektir anlaşılsın
 Geldi Karaca Hisâr'ı aldı
 Bir rütbe-i iftihârı aldı
 Tabl û ilim aldı gâlibâne¹⁹⁵
 Satvet yakışır bu kahramâna
 Etti Bilecik Bey'i ihânet
 Kıldı onu hâinâne dâvet
 Etmekti şehîd fikri ammâ
 Kurtardı onu cenâb-ı Mevlâ
 Harman Kaya tekfurı, o serdâr¹⁹⁶
 Oldu bu fesattan haberdâr
 Osman Bey'e kıldı hâli ihtâr
 Ol şânlı dilâver cihândâr
 Zabt etti Hisârı, sûr edildi

¹⁹⁴ Ertuğrul Bey'in sayesinde kazanan ordu Rûm Selçukiyesi padişahının ordusudur.

¹⁹⁵ Osman Bey'e Selçukiyeye padişahı tarafından tabl û ilm gönderilmiştir.

¹⁹⁶ Şeref İslâm ile müşerref olan Köse Mihâl Bey.

Kesb-i ferh û sürûr edildi¹⁹⁷
 Bir kaleyi aldı ol cihângîr¹⁹⁸
 Etti daha çok kalâ-yı teshîr
 Geldi Karaca Hisâr'a hasret
 Bir hatibe okuttu pür belâgat
 Ulviyet û ihtişâm Osman
 Ol hutbede olmada nümâyân
 İznik alınıp zafer bulundu
 Bir şehr-i şehir feth olundu¹⁹⁹
 Târih ki pür hakîkat oldu
 Bir levha-i şâirâne buldu
 Osman da şebâb buldu zîver
 On altı yaşında ol dilâver
 Sahrâları seyre niyet etti
 Bindi atına azîmet etti
 Bir yanda güneş nazardan âfil
 Bir yanda kamer tulû'a mâil
 Mihrin o hazîn şuâ'i âlî
 Yıldızladı zirve-i cibâlî
 Gördü bunu zât-ı pâk Osman
 Yoktur dedi kibiryâya pâyân
 Atf-ı nazar etti kâinâta
 Daldı şu güzel tahayyülâta

İğtirâb et reşk ile senden güzeldir efserî
 Görmedin mi, ey güneş! Karşındaki cengâveri
 Maşrıkı tenvîr için sen nerde kaldın, ey kamer!
 Senden ol pertev tîğim donattı haverî
 Ey yeşil sahrâ! İtâat etmeyeydin emrime
 Darbe-i tîğimden üstünde görürdün mahşeri
 Böyle her ay minnet etmezdin hilâle, ey felek!

---

¹⁹⁷ Bilecik Hisâr'ı

¹⁹⁸ İnegöl Kalesi

¹⁹⁹ Bursa Şehri.

İktidârın olsa da alsan elimden hançeri
 Sen nice İskender’i gördün geçirdin cûy-bâr
 Söyle gördün mü benim şeklimde bir İskender’i
 Îtilâdan dem vururken ey cibâl-i pürgurûr
 Üstünüzden aştı Ertuğrul Bey’in askerleri
 Arkadaşlar sa’y edin her gün cihâda nâm alın
 Eyleyin hoşnût bir îlahî, bir peygamberi

Bir dürriyetimi etti memnûn
 Oldu ona zevce Mâl Hâtûn²⁰⁰
 Ol dürriyetim olur sezâ-vâr
 Eylerse bu şi’r-i sâfi tekrâr:

Yaralar aldı dil gam-ı figenim²⁰¹
 Nâvek aşka nişân oldu benim
 Acaba kale mi sandı bedenim
 Bir yiğit gönlümü feth etti benim

Gönlümün zabtına yokken imkân
 Geldi Ertuğrul’un oğlu Osman
 Kişver-i kalbimi kıldı tâlân
 Bir yiğit gönlümü feth etti benim

Söyleyin tîğini assın beline
 Beni dünyâ gibi alsın eline
 Zülfünün cân vereyim bir teline
 Bir yiğit gönlümü feth etti benim
 Geldi bu neticeden cihâna
 Orhan gibi bir şeh-i yegâne

10

Aydos’ta görüldü Abdurrahman²⁰²

²⁰⁰ Şeyh Edebâlî hazretlerinin kerime-i muhteremeleri.

²⁰¹ Suresi geldikçe, selâtin izâm hazrânının me’ser-i aliyesini muhtevi olarak mukaddemâ neşr ettiğim manzûm târihlerden bazı parçalar nakl olunacaktır.

Düşmanları eyledi perişân
 Hem kaleyi aldı fâtihâne
 Hem bir güzeli ne şâirâne!²⁰³
 Oldu bu yetimeden nümâyân
 Bir zâde-i pâk-i Abdurrahman²⁰⁴
 Şehzâde, o merd-i satvet-âver²⁰⁵
 Üç bin ile oldu da berâber²⁰⁶
 Hiç bakmadı bahr-ı bî-karâra
 Sallar ile geçti bir diyâra²⁰⁷
 Bilcümle müessiri-i mükerrerem
 Yazsam ne kadar, olur mu bilmem
 Evsâf-ı celîline nihâyet
 Her işte bulur muvaffakiyet
 İşte o da nâil-i zaferdir
 Orhan gibi bir er oğlu erdir
 Eyler o şehenşeh-i keremkâr
 Bir vaka-i şâirâne-i ihtâr
 O reng-i dili sedîri oldu
 Nilûfer onun esîri oldu
 Târih ki dehre şu'le-efşân
 Evsâfını böyle eyler îlân:

Nâmını târihte merd-i cihângîr eyledin²⁰⁸
 Zâl'ı yaktın, Rüstem'i mağlûb-ı şemşîr eyledin
 Şark û garbı berk-i şemşîrinle tenvîr eyledin
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin

Verdi hayret âleme nûrşekve-i devletin

---

²⁰² Aydos Kalesini alan Abdurrahman Gâzî

²⁰³ Aydos Kalesi muhafızının kızı Gâzi Abdurrahman'a alaka etmiştir.

²⁰⁴ Kara Abdurrahman.

²⁰⁵ Şehzâde Süleyman Paşa.

²⁰⁶ Hacı İl Bey'i, Orenus Bey, Ace Bey.

²⁰⁷ Rûm İli.

²⁰⁸ Sultan Orhan Gâzî. Sayfa: 5

Oldu reşk-endâz alîyane nûr satvetin
 Safha-i târihi tazyîn eyledi ulviyetin
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin

Eyledi sayende işte îtilâ Osmanlılar
 Oldu her gün mazhar lutf-i Hudâ Osmanlılar
 İftihâr eyler seninle dâima Osmanlılar
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin

Nâmını mahv etti şanın ki kubâ dek Kayserin
 Var mı görmüş mislini, ey kahramânı leşkerin
 İşte târih işte icraâtı İskenderlerin
 Kahramânlar kahramânı! Dehrî teshîr eyledin

11

Bir padişah-ı sûtûde haslet²⁰⁹
 Târihimize verir celâdet
 Bir tâifeyi edip perişân²¹⁰
 Bir memleket aldı şâh-ı zîşân²¹¹
 Bir şehir-i şehiri fethe gitti²¹²
 Allah bilir isâbet etti
 Bir orduyu emredince ol er
 On bin kişi târumar eyler²¹³
 Îmâr belâda etti himmet
 Gösterdi büyük muvaffakiyet
 En şanlı, değerli hükümdârân
 Tebrikine oldular şitâbân
 Lakin yine bazı ehl-i isyân²¹⁴
 Bir ni'mete karşı etti gufrân
 Âciz kalıp ettiler dehâlet

²⁰⁹ HüdâvendigârGâzi Hazretleri.

²¹⁰ Ahî Tâifesi.

²¹¹ Ankara.

²¹² Edirne.

²¹³ “Haci İl Bey’iotuz bin kişilik olan bu orduyu on bin kişi ile târumâr etti.” Târih-i İslâm. Sayfa: 117

²¹⁴ Karaman Oğulları.

Berk vurdu yine muzafferiyet
 İşte Kosova! Ne şanlı heycâ
 Unvânımızı eder dü-bâlâ
 Târihimize verir şerefler
 Her levhasını kılar münevver
 Bir velveleli zaman içinde
 En şanlı dilâverân içinde
 Hûrşîd gibi doğar şehenşâh
 Askerleridir: Tebârek Allâh!
 Ol ma'rike getir hayâle
 Sahrâları kandan açtı lâle
 Askerlerinin içinde ol ân
 Söyler bunu padişah zîşân:

Kahramânlık şânını dünyâya îlân eyleyin
 Dehşet-i şemşîrden a'dâyı-lerzân eyleyin
 Fırka-i a'dâya her iklimi nîrân eyleyin
 Kahramânlar! Şarkı ateşlerle tâbân eyleyin
 Kâinâtı neyyir-i satvetle rahşân eyleyin

Bir tasavvur eyleyen nûr gazâ-yı haydarı
 Berk-i hançerden edin mahcûp cengâverleri
 Eyleyin arz-ı gazâ hoşnût edin peygamberi
 Kahramânlar! Şarkı ateşlerle tâbân eyleyin
 Kâinâtı neyyir-i satvetle rahşân eyleyin

12

Ulviyet-i Bâyezidzîşân²¹⁵
 Bir sâikadır olur dırahşân²¹⁶
 Dehşetli ufuklarında dehrin
 Kim parladı her yerinde dehrin
 Evsâfı yazılsın âsumâna

²¹⁵ Yıldırım Sultan Bâyezid Evvel Hazretleri.

²¹⁶ Azminde süratı iltizam ettiği için “Yıldırım” nâmıyla meşhûrdur. Osmanlı Târîhi. Sayfa: 119

Aldı âlâ şehri gâlibâne
 Azmeyledi kalbi haydarâne
 Tahrîb-i kala’i düşmanâne
 Yağdırdı savâik cihânı
 A’dâsına karşı nâgehânı
 Elzem görünür cihânda elbet
 Bir yıldırıma bu yolda sürat
 Ulviyeti ma’delette buldu
 Islâh-ı mahâ kime koyuldu
 Îmâr-ı bilâdı gördü elzem
 Azdır ne kadar da vasfedersem
 Camilere bahş-ı revnak etti
 Allah onu da muvaffak etti
 Ey hâme! Hamûş durma öyle
 Yâd eyle o zâtı böyle söyle:

Hançerinden berk vurur dehşetle her ân yıldırım
 Pertev-i tîğinden olmuştur nümâyân yıldırım
 Berkler olmakta dâim askerinden muhteriz
 Âsumânda satvetinden oldu lerzân yıldırım
 Ârzû eylerse artık ihticâb etsin güneş
 Şânlı maşrıktan tulû’ etti dırahşân yıldırım
 Eylemez mi iftihâr Osmanlılar Allah için
 Düşmana yağdırdı bir ateşli bâran yıldırım
 Pertev-i satvetle tenvîr eyledi mâzîsini
 Oldu istikbâle karşı pertev-efşân yıldırım

13

Sultan Mehmed cihângîr²¹⁷
 Etti ne kadar kala-yı teshîr
 Satvet ile padişah-ı zîşân
 Timur’ada oldu dehşet-efşân²¹⁸
 Nâmı yazılır onun semâyâ²¹⁹

²¹⁷ Müceddid-i Devlet Çelebi Sultan Mehmed Hân Hazretleri.

²¹⁸ Timurlenk

Gösterdi gazâyı eşkıyâya²²⁰
 Göçtü ne kadar muvaffak olmak
 Bir kale'ye dikti kanlı sancak²²¹
 Târ eyledi âlemi adûya²²²
 Meclûp idi hayli arzuya
 Satvetle Kara Hisârı aldı
 Şevketle nice diyârı aldı
 Âyîne olur cihâna târih
 Söyler bunu şâirâne târih
 Fikrindeki zekâyâ, tîğindeki ziyâyâ
 Reşk eyliyor semavât ey âfitâb-ı satvet
 Hûrşîde karşı böyle tîğın olursa lâyük
 Eflâk-ı ihtîşâma mihr-i münîr-i devlet

14

Bir padişah-ı sûtûde seyret
 Zabt etti Selânîk'i, nihâyet²²³
 Hunyad bile başladı firâra
 Hayrân oluruz o iktidara
 Yahşi ki cihânda kahramândı²²⁴
 En şanlı dilâver cihândı
 Bir anda şakî cüneydî tuttu
 Târih onu sanmayın unuttu
 Âit ona en güzel müessir
 Evsâfını böyle yazdı şâir:

Yahşideki şemşîr ki cansız cihândır
 Ol sâika a'dâya hirâs-âver cândır
 Meydan şecâatte baş eğdirdi Cüneyd'e
 Yahşi dediğim merd-i hüdâvend-i cihândır

²¹⁹ Çelebi Sultan Mehmed Hân Hazretleri.

²²⁰ Türkmen Eşkîyası

²²¹ Fânîl Kalesi

²²² İnel Oğlu

²²³ Osmanlı Târihi. Sayfa: 127

²²⁴ Halil Yahşi Bey.

Lâhût onun ruhuna bir özge mekândır
 Târih onun nâmına bir mevkî-i şândır
 Yahşi buralarda dolaşır satvet içinde
 A'dâ öte yanda görölür pür halecândır
 Herârda cesaret bulunur doğrusu ammâ
 Osmanlılığı şânına bir başka nişândır,

Eyler o şehenşeh keremkâr
 Ulviyet ile adâlet izhâr
 Adlî ile doldurur cihânı
 Fârûka olur cihânda sâni

15

Fâtih, bu cihân değer şehenşâh
 Her vecihle gâmvî-i şehenşâh
 Fâtih, ne kadar da şânlı unvân
 Şâd olmalı rûh-ı pâk-i Osman
 Fâtih, evet, en büyük siyâsi
 Bir feth-i mukaddesin âsâsı
 Târih cihâdî etti tenvîr
 İstanbul'u fetheden cihângîr
 Çan seslerini cihân unuttu
 Geldi buraya ezân okuttu
 Bir yanda zayıf âh cângâh
 Bir yanda sadâ-yı "Allah Allah!"
 Bir memleket aldı gâlbâne
 Tevsîf olunur ne şâirâne
 Ezcümle bu mesnevî-i rengin
 İstanbul'u gösterir, ne şîrin
 Ey şân-ı mücessem yakışân tîğine unvân
 Fetheylediğin kışvere bak şânına bürhân
 Seyfinle gazâ almanın haydarı oldun
 Hâmenle edeb mektebinin serveri oldun
 Seyfindeki elvân-ı gazâ millete şândır
 İrfânına feyz-i kalemin şânlı nişandır

İmdâdına seyfin gelir âshâb-ı gazânın
Hâmen yazar evsâfını sınıf-ı şahdânın
Gök seyfine ettikçe fedâ nûr hilâlî
Yer hâme ki takdîm eder ebkâr-ı hayâlî
İskender'e meydan okur ol seyf-i serendâz
Nef'ileri mahcûp eder ol hâme-i i'câz
Seyfin ki olur şu'le-zen âlem-i eflâk
Her bârikası reşk ile hûrşîdi eder çâk
Hâmen ki eder şi'r ile âğâza tenezzül
Gülzâr-ı muhabbette verir cânını bülbül
Ey berc-i şecâ'atte doğan neyyir-i ikbâl!
Âğûşuna almış seni ulviyet û iclâl
Ey sâhib-i az û şeref nâ mütenâhî
Tenvîr ediyor merkadını nûr ilahî
"Bâlâda sehâib seni eyler gibi izhâr!..
"Ey saff-ı melâik yakışan kabrine divâr!..
Bir memleketin fethine oldun ki muvaffak
Her köşesine bağ-ı âram dense de elyak
Sahrâsı şafaktan daha dilber, daha şîrin
Deryâsı semâdan daha mâî, daha rengîn
Bir havz-ı behiştî yeri cây etti sanırlar
Deryâda perîler gece gündüz yıkanırılar
Gittikçe yeşil câmeleri şevk ile bağlar
Bülbülleri feryât eder, ırmakları çağlar
Dil hastalara rûh fezâ âb û hevâsı
Gûyâ ki cenândan geliyor bad-ı sabâsı
Vaktâki eder maşrıkın üstünde nümâyân
Gerdûne-i iclâlini hûrşîd-i dırâhşân
Gülşende olur bad-ı sabâ zemzeme perver
Gûyâ ki fısıldâr gibi cennette perîler
Kuşlar ötüşür mihr-i ziyâ pervere karşı
Güller kızarır maşrık-ı şevk-âvere karşı
Gülşenlerinin goncaları, lâlesi başka
İncileri tanzîre inen jâlesi başka

Ettikçe çemen sahnını tezyîn çiçekler
 Âheste revişle uçuşurlar kelebekler
 Hûrşîdin olur berki bir penbe sahâbe
 Bir penbe sahâbe bırakır aksini âba
 Bir yanda deniz nûrdan âyîne-i safvet
 Bir yanda çemen levha-i ressam-ı tabiat
 Bir yanda seher ebr-i şafak-fâme bürünmüş
 Bir kız gibi kim kırmızı ihrâma bürünmüş
 İstanbul'u tarîf eden ashâb-ı tabiat
 Layık dese her ravzasına ravza-i cennet

16

Ulviyet-i Bâyezid-i Sâni
 Tenvîr ediyor bütün cihânı
 Sultan Mehmed'e seleftir
 Ecdâdına bâdî'ı şereftir
 Aldı nice memleket bu sultân
 Her vecihle tal'ı dıraşân
 Dehrin o medâr-ı ibtihâc
 Aldı Venedikliden haracı
 Titrerdi adû mehâbetinden
 Bir kale tutuştu satvetinden²²⁵
 Â'dası olur firâre mecbûr
 Deryâyı alır kemâl-i meşhûr²²⁶
 Osmanlı donanmasıyla ol er
 Gösterdi cihâna şanlı günler
 Sultan Celîl arş-ı pâye
 Fâzilleri eyledi himâye
 Hûrşîd semâya ma'delettir
 Hâmî-i cihân marifettir
 İmârına meleşin etti gayret
 Hayrâtına gelmiyor nihâyet
 Gûyâ ki alî tabiatında

²²⁵ Kilya Kalesi

²²⁶ Kemâl Reis

Kim levha-i pâk-i tal’atında
 Envâr-ı Resûl münceîdir
 Unvân-ı mübecceli velidir
 Gitti, bize bir cihân bıraktı
 Bir dağ gibi kahramân bıraktı²²⁷
 Çıktı, evet, arş-ı îtilâya
 Evsâfını yazmalı semâya:

Aks etti cenâna ibtisâmın
 Lâhûtta pâye buldu nâmın
 Yükselmek idi bütün merâmın
 “Yükseldi o rütbe kim makâmın
 Arş oldu serîr-i ihtîşâmın”

Hiç kalmadı rağbetin fenâyâ
 Azmeyledin ol zaman bekâyâ
 Meclûb idi rûhun îtilâyâ
 “Yükseldi o rütbe kim makâmın
 Arş oldu serîr-i ihtîşâmın”

Rûhun ki metâf-ı kutsiyândır
 Lâhût o rûha âşiyândır
 Şimdi sana âsumân mekândır
 “Yükseldi o rütbe kim makâmın
 Arş oldu serîr-i ihtîşâmın”

Târihimiz açtı, ey dilâver
 En şânlı sahifesinde bir yer
 Ettin o zaman semâyı makber
 “Yükseldi o rütbe kim makâmın
 Arş oldu serîr-i ihtîşâmın”

---

²²⁷ Yavuz Sultan Selim

Evsâf ki had olur mu? Heyhât!
 Geldi sana, etti kadrin isbât
 Allahtan en büyük mükâfât
 “Yükseldi o rütbe kim makâmın
 Arş oldu serîr-i ihtişamın”

17

Heycâ, bu dumanlı kanlı mahşer
 Târihin içinde cilve eyler
 Heycâ, bu alâmet-i kıyâmet
 Elbette verir kulûbe-i dehşet
 Olmuş nazar-ı gazapla heycâ
 Bir top dumanından âşikâr!
 Sahrâları gark-ı dehşet etmiş
 Tevzî’ ziyâ-yı satvet etmiş
 Birdenbire parlayınca hançer
 Şimşek çakıyor sanır görenler
 Birdenbire berk vurunca şemşîr
 Bir sâika yağdırır cihângîr
 Kimdir o şehenşeh-i mübeccel
 Sultan Selim Hân ol
 Bir elde kılıç, bir elde hançer
 Etti iki kıtayı münevver²²⁸
 Takbîl olunur o dest-i pür zor
 Îrân seferi değil mi meşhûr
 Titretti cihât eyle cihânı
 Fetheyledi Erzurum’u, Van’ı
 Geldi, bu şeh çıkmadı ümidi
 Satvet ile aldı Bâyezid’i
 Mardin’le Diyarbakır’ı aldı
 Girdi Musul’a, o şehri aldı
 Şam ve Halep ve Kudüs, bu yerler
 Oldu o dilâvere musahhar

---

²²⁸ Asya ve Afrika Kıtaları.

Evsâf-ı şehenşeh-i keremkâr
İşte burada edildi tekrâr:

Gâyesi yok ondaki ulviyetin
Nûruna bak âfîât-ı satvetin
Sözleri tabî’i gibi dürdânedir
Gözleri fikri gibi şâhânedir
Eyliyor tasvîr resmi satveti
Rûşenâ onda ulv-i himmeti
İbtisâmından nümâyân-ı iktidâr
Her nigâhından şecâat-i âşîkâr
Gözleri nûr Hudâ’yı gösterir
Bir nihâyetsiz zekâyı gösterir
Lerze vermekte kulûbe-i dehşeti
Dehşet ilkâ eylemekte heybeti
Milleti tevhîde gayret eyledi
Dînini îlâya himmet eyledi
Cenginin manzûrudur her levhası
Aşkının meşhûrudur her levhası
Her hamiyetli onu tes’id eder
Fâtih’in eltâfını tey’id eder
Bak kemâl-i fitrat û ulviyete
Bir harita arz ederler hazrete
Derki ol sultan âfâk-ı sebât:
“Bir şehe etmez kifâyet-i kâinât!”
Cennete ettikte rûhu intikâl
Böyle âh etmiş o dem İbn-i Kemâl:

“Az zaman içre çok iş etmiş idi
Sâyesi olmuş idi âlemgîr
Şems-i asr idi. Asırda şemsin
Zill-ı memdûd olur, zamanı kasîr”

18

Târihinde Hazret-i Süleyman
 Kesb eyledi bir değerli unvân²²⁹
 Yektâ idi ma'delette yektâ
 Fârûk-ı zaman denilse ahrâ
 Her ma'reke de olur muzaffer
 Pîşende zafer, payende asker
 Bir ma'rekede göründü kendi²³⁰
 Kesb eyledi pâye-i bülendi
 Başında bir efser-i şecâat
 Vechinde nişân-ı gâlibiyet
 Târifine de cesâret ister
 Heybetli yalın kılıçlı bir er
 Şemşîri gelince ihtizâza
 Başlardı savâik-i ihtiraza
 Her şû'lesi mülke şân verirdi
 Bir bârikadan nişân verirdi
 Şemşîri boyansa hûn âle
 Benzerdi şafakta bir hilâle
 Azminde sebât-ı lâtenâhi
 Azminde sebât ile mebâhi
 Etmîşti o kahramân-ı devrân
 Kavs-ı kuzahı elinde kalkân
 Girdikçe niyâma tîğ-i rahşân
 Gûyâ tutulurdu mihr-i tâbân
 Meyleylese gâh iltifâta
 Bir neşve gelirdi kâ'inâta
 Kılssa gazap etmeye temâyül
 Dârâ'lar ederdiler tenezzül
 İclâl ile yükselirdi her ân
 Her tavrı bir îtilâya bürhân

---

²²⁹ Kanuni Sultan Süleyman Hân Hazretleri.

²³⁰ Mohaç Muhârebesi.

Rahşende olup o tîğ-i pür zûr
 Kaldı Viyân'a esîr û mahsur
 Osmanlı donanması nihâyet
 Bir bahr-ı azîme saldı satvet²³¹
 A'dâ kalarak fütûr içinde
 Osmanlı levâsı nûr içinde
 Mânend-i kamer zalâm-ı şebde
 Berk vurdu cezîretü'l-arapta
 Etmîşti o dem cenâb-ı Ferhât²³²
 Bir düşmanı ordusuyla berbât
 Şâyândı bu iş hezâr-ı fahre
 Bir güldü o kahramân dehre
 Şemşîr-i ziyâ-feşânı bârk
 Bu vechle fahrederse lâyık:

Mevr isem de kalbimi îlâ eden şândır benim
 Padişahım Hazret-i Sultan Süleyman'dır benim
 Yıldırım mı, ey felek! Sermâye-i fahrın senin
 Dest-i pür zûrumdaki şemşîr bir ândır benim
 İtilâdan dem vuranlar anlasın ulviyeti
 Pertev-i ulviyetim dehre nümâyândır benim
 Tîğimin damlattığı her katre kan bir goncadır
 Kahramânlar! Geçtiğim sahrâ gülistândır benim
 Titretir cây-ı zılâlî îtilâyı şöhetim
 Tuttuğum şehrah bir şehrah-ı imândır benim

19

Şehzâde-i Hazret-i Süleyman
 Sultan Selim satvet-efşân
 Bir şanlı serîre zîver oldu
 Her işte o da muzaffer oldu
 Aldı yemeni şecâatiyle

²³¹ Bahr-ı Muhit-i Hindi.

²³² Vezîr Sâlis Ferhât Paşa.

Şân aldı cihânda satvetiyle
 Eyler o şehenşeh-i cihângîr
 Bir kıtayı fatihâne teshîr²³³
 Oldu her işinde de muvaffak
 Bir şânlı vezîre verdi revnak²³⁴
 Her safhada başka bir zafer var
 Pîri gibi bir er oğlu er var²³⁵
 Bir er daha var: Kılıç Alayı'dır²³⁶
 Şân-ı nâsiyesinde müncelidir
 Târih ki verdi dehre zîver
 Vasfında onun bu şi'ri söyler:

Görmedi emsâlini hiç rüzgâr
 Tîği semavâta kadar şu'le-bâr
 Tîği eder kalb-i adûdan güzâr
 “Kendisi haydar, kılıcı zülfikâr”
 Düşmanına yağdırıp ateşleri
 Eyledi tanzîr hemân haydarı
 Tuttu reh hazret-i peygamberi
 “Kendisi haydar, kılıcı zülfikâr”
 Pençe-i kahrında kılıç şu'le-ver
 Dehrî eder şöhreti zîr û zeber
 Şîr Hudâ rezmini tahsîn eder
 “Kendisi haydar, kılıcı zülfikâr”
 Rüstem onun cengine hayrân olur
 Zâl ise şemşîrine kurbân olur
 Satvet ile hançeri tâbân olur
 “Kendisi haydar, kılıcı zülfikâr”

---

²³³ Nûbe Kıtası

²³⁴ Sokullu Mehmed Paşa

²³⁵ Pîri Reis

²³⁶ Kılıç Ali Paşa

Şiddet û satvetle eder îtilâ
 Şânı verir hançerine incilâ
 Medhini böyle yazalım dâima
 “Kendisi haydar, kılıcı zülfikâr”

Ol padişah sûtûde seyret
 O rengine verdi zîb û zînet
 Ulviyetine olur mu pââyân
 Bî-çâreleri ederdi şâdân
 Mazlumlara ederdi imdâd
 Kim kalmadı sayesinde feryât

Hûrşîd gibi başında efser
 Her âlemi eyliyor münevver
 Her vechle şânlı bir şehenşeh
 Her vechle asker oğlu asker
 Devrinde cihânı etti îmar
 Yoktu denilir harâp bir yer
 Azm eylese âlem gazâyâ
 Eltâf-ı Hudâ olurdu rehber
 Fikrindeki şu’le-i şecâat
 Her demde olurdu şu’le-perver
 Kalbindeki pertev-i cesâret
 Her kalbe olurdu şu’le-âver

20

Bir padişah mekârım-âver
 Târih cihâna verdi zîver
 Ezcümle vezîri şânlı Osman²³⁷
 Düşmanları eyledi perişân
 Her bir neferi muzaffer oldu
 Vadi-i gazâ münevver oldu²³⁸
 Mağlûb idi âh ederdi gizli

²³⁷ Özdemir oğlu Osman Paşa.

²³⁸ Vâdi-i Elsebîl

Ateşler içinde Portekizli
 Sultan Mehmed muzaffer²³⁹
 Bir kalede gösterir zaferler²⁴⁰
 Ol fatih-i pâkî çok değildir
 Bu şi'r ile vasf ederse şâir:

Kaleyi fethediyor, haydar zamanı görün
 Bakın mehabetine, bir cihânistânı görün
 Elinde hançeri, vechinde nûr şânı görün
 Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün

Serîr-i devleti lâyük cihân bâlâya
 Neferleriyle bütün lerze saldı dünyâya
 Düşürdü şa'saalı yıldırımlar â'dâya
 Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün

Deyince: Eşhedu enlâ ilahe illâllah
 Erim diyen eride titretir bu mert ele
 Eder adûsını lerzân edince şöyle nigâh
 Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün

Kemâl-i şân ile târih içinde kâimdir
 Elinde hançeri nâsûtiyâna hâkimdir
 Belindeki kılıcı hâkim-i avâlimdir
 Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün
 O şânlı hançer enver o tîğ-i âlemgîr
 Cihânı eylese lâyük bu şân ile teshîr
 Cihânı pençe-i teshîri eyledi tedmîr
 Cihân ayağına gelmiş şu kahramânı görün

21

Hem nâmı Resûl-i kibriyânın²⁴¹

²³⁹ Sultan Mehmed Sâlis Hazretleri

²⁴⁰ Eğri Kalesi

²⁴¹ Sultan Ahmet Hân Evvel Hazretleri.

En şânlı şehenşehi cihânın
 Âhvâl-i cihâna oldu âgâh
 On dört yaşında bir şehenşâh
 Yıldırđı bu yaşta eşkiyâyı²⁴²
 Takdîs ederiz bu îtilâyı
 Şân verdi onunda mayasında
 Erler yetişirdi sayesinde
 Ezcümle biri Yavuz Alî'dir²⁴³
 Satvet-i zaferinde müncelidir
 Bir öyle dilâver-i cihângîr
 Şöhretle eder cihânı teshîr
 Âlemde numûne-i sadâkat
 Hep buldu sadâkatle şöhret
 İclâl ile gördüğü mükâfât
 Her vechle sıdkın eyler ispât
 İclâli ile ulv-i şânı
 Hayrete koydu bütün cihânı

22

Takdîse sezâ olur demâdem
 Bir şânlı şehenşeh-i mükerrem
 Âfâk-ı adâlete serâser
 Vaktâki cülûsu verdi zîver
 Kıldı nice asdikâyı tatyîb
 Etti nice eşkiyâyı tedîb²⁴⁴
 En dağdağalı zamanda kendi
 Gösterdi şecâat-i bülendi
 Her lahzada îtilâ ederdi
 Ecdâdının eserine giderdi
 Mahsûs ona îtilâ û devlet
 Mahsûs ona ihtişâm û satvet
 En sevdiğı, şânlı bir vezîri²⁴⁵

²⁴² Yeni Çeriler

²⁴³ Yavuz Ali Paşa

²⁴⁴ Yeni Çeriler.

²⁴⁵ Hâfız Paşa.

Olmuş idi lutfunun esîri
 Lâyıktı o lutf-ı bî-behâya
 Meclûb idi tabien îtilâya
 Sultan celîl û pür adâlet
 İsyânlara verdi de nihâyet²⁴⁶
 Gösterdi cihâna, gâlibiyet:
 Ol seferinde bir kıyâmet!²⁴⁷
 Heybetler içinde fâtihâne
 İstanbul'a girdi gâlibâne
 Her anda adûyı etti berbâd
 Meşhûr değil mi feth-i Bağdâd
 Satvet saçılırdı heybetinden
 Titrerdi cihân dehşetinden
 İşte bu büyüklük îtilâdır
 Pîrâye-i levha-i semâdır
 Cevâle-i ihtîşâmı her ân
 Hûrşîd-i cihâna şu'le-efşân
 Tavsîfine bezl-i himmet etsin
 Şâir bunu arza cüret etsin

Ulviyet-i ecdâdını satvetle edip yâd
 Ettin o kadar düşmanın hâlini berbâd
 Kıldın nice vîrâneyi adlin ile âbâd
 Tebcîl ederiz fethini ey Fâtih-i Bağdâd

Ulviyetinin neşr-i ziyâ ettiği yerden
 Her bir neferin şân kazanır peyk-i zaferden
 Tîğîn daha dehşetli gibi sâikalardan
 Tebcîl ederiz fethini ey Fâtih-i Bağdât

Olsun bu dahî şânına burhân-ı münevver

²⁴⁶ Ezcümle İstanbul'da yeniçerilerin zorbalıkları, Nemselilerin tecavüzleri ve Bağdat'ta istiklâl kazanmaya çalışan Bekir Subaşının hainlikleri Erzurum valisi Âbâza Pâşanın Bursa'ya kadar gelmesi elh... Osmanlı Târîhi: Sayfa 160

²⁴⁷ Tebrîz ve Şîrvân'a edilen sefer.

Târihte bir şânlı sahife sana makber
 Osmanlılar eyler bu fütûhâtını ezber
 Tebcîl ederiz fethini ey Fâtih-i Bağdâd

İkbâl ile bir asr-ı dilârâya gelirsın
 Ecdâdının iclâlini ebkâya gelirsın
 Osmanlıların şânını îlâya gelirsın
 Tebcîl ederiz fethini ey Fâtih-i Bağdâd

Sayende seng-i kesb-i hayât eyledi devlet
 Doğdurdun ufuklarda bize neyyir-i şöhret
 Hayrân oluruz satvetine karşı, nihâyet
 Tebcîl ederiz fethini ey Fâtih-i Bağdâd

Nûr-ı zaferinde olsa ahrâ
 Ulviyetini dembedem dübâlâ
 Reşk-âver olup kalır yâ bîtâb
 İclâline karşı nûr-ı mehtâb
 Ondandır âşikâr-ı satvet
 Kutsiyet ü pertev-i adâlet
 Oldu nice îtilâya sâhib
 Lâhûta bütün bütün mukarreb
 İclâlin o rütbe-i şân içinde
 Hûrşîd-i ziyâ-feşân içinde
 Berk vurmada nûr-ı ihtişâmın
 Târihte şân kazandı nâmın
 Fikrin olur îtilâya bâis
 Şimşek gibi incilâya bâis
 Tîrin ki eder cihânı târâc
 Ettikçe dil adûyî âmâc
 Bir şa'saalı cihân alırsın
 Şöhret kazanıpta şân alırsın
 Her düşmanı eyledikçe berbâd
 Gönderdi sana âla-ı imdâd

Ettin bize ma'deletle her bâr
 Bir asr-ı safâ nisârı izhâr
 Dense sana her zamanda câiz
 Fârûktaki hayâtı hâiz
 Evsâfını şâir-i sühen-ver
 Târihe bu yolda arz eyler
 Elhak cihâna karşı gösterdin iktidârı.
 Ey âsumân şânın mihr-i ziyâ nisârı!
 Celb eyledin demâdem eltâf-ı gerdegârı.
 Ey taht-ı ihtişamın sultan kâmkârı!

Âheng-i tîr û şemşîr doldurdu âsumânı
 Tîğindeki tenevvür oldu gazâ nişânı
 İlkâ-yı dehşet ettin lertzân edip cihânı
 Ey taht-ı ihtişamın sultan kâmkârı!

Rekz-i alem edince meydan iktidâra
 Oldu kulûb-i düşman tîğınle pâre pâre
 Dünyâyı eyledin târ a'dâ-yı hâksâra
 Ey taht-ı ihtişamın sultan kâmkârı!

Azmindeki metânet reşk-âver-i cihândır
 Fikrindeki selâmet ulviyete nişândır
 Şî'rindeki selâmet reşk-âver-i cihândır
 Ey taht-ı ihtişamın sultan kâmkârı!

Peygamberi severdin Allah idi penâhın
 Matûf idi demâdem yükseslere nigâhın.
 Meclûb eden semâyâ arş oldu cilvegâhın.
 Ey taht-ı ihtişamın sultan kâmkârı!

Allah bilir olur isâbet
 Her cengine dense bir kıyâmet
 Meclûb-ı şecâatindir onlar

Derler sana şanlı kahramânlar:

Ey tîği ile şu'le-zen âlem-i eflâk!
 Ey âlemi teshîre gelen server-i derrâk
 Kıldın nice bin düşmanın sînesini çâk
 Baştan başa doldurdu semavâtı çakâ çâk
 Destinde tenevvür ederek hançer-i tâbân
 Hûrşîd gibi saltanatın oldu dırahşân
 Oldukça demâdem kılıcın sâika-efşân,
 Baştan başa doldurdu semavâtı çakâ çâk
 Titretti bütün düşmanı destindeki şemşîr.
 Tîrin kılıyor levha-i ulviyeti tenvîr
 Cengin ediyor velvele-i mahşeri tanzîr
 Baştan başa doldurdu semevâtı çakâ çâk
 Tîğin görünüp düşmana ateşler içinde
 Sahrâ-yı cihân kaldı o dem mahşer içinde
 Bir şanlı gırîv oldu ayân asker içinde
 Baştan başa doldurdu semevâtı çakâ çâk

23

Sultan Mehmed etti izhâr²⁴⁸
 Ulviyeti mülk içinde tekrâr
 Şâdân ederek iki vezîri²⁴⁹
 Bî-keslerin oldu destgîri
 Bir valdenin zekâvetinden²⁵⁰
 Her köşe olurdu şu'le-efken
 Bir topçu olunca satvet-efşân²⁵¹
 Oldu Venedikliler perişân
 Kaldı Âmirâl Muçongu menkûp²⁵²
 Bir şanlı vezîre karşı mağlûp²⁵³
 Ey Köprülü, ey er oğlu gâzî!

²⁴⁸ Sultan Mehmed Hân Râb'i Hazretleri.

²⁴⁹ Köprülü Mehmed ve Ahmet Paşalar

²⁵⁰ Kösem Valde Sultan.

²⁵¹ Topçu Kara Mehmed.

²⁵² Venedik Donanması Amiralî.

²⁵³ Köprülü Mehmed Paşa.

Lâyık sana nâm-ı Ebul Gâzî
 Ey Köprülü! İşte şân kazandın
 Dünyâda büyük nişân kazandın
 Erdel seferinde ey cihângîr
 Etti kılıcın adûyî teshîr
 Tedip olunup nice işrâ
 Ettin yine kader pâkin îlâ
 Meşhûr olarak sadâkatinle
 Ettin bu büyük meziyetinle
 Peygamberi, padişahı hoşnût
 Baştan başa bir cihânı mesut
 Yâde geliyor cenab-ı Fâzıl
 Oldu nice iltifâta nâil²⁵⁴
 Fethinde sebât edip Hisâr'ın²⁵⁵
 Sultan-ı celîl nâmdârın
 Efkendesî oldu hidmet etti
 Târih buna şehâdet etti
 Evsâfını etmek üzere izhâr
 Târih bu şi'ri kıldı tekrâr:
 Gösterdin iktidârı satvet ile cihâna
 Târihinde yerin var ey Fâzıl-ı yegâne
 Tab-ı kerimin elhak meclûb-ı îtilâdır
 Nâmın yazılsa şâyân ta levh-i âsumâna
 Ecdâd-ı pâkin âsâ geldin zafer kazandın
 Devrin tesâdüf etti en şanlı bir zamana

24

İclâl ile hazret-i sultan²⁵⁶
 Satvet-i seherinde oldu rahşân
 Ecdâdı gibi eder teâlî
 Ondan doğar âleme meâlî
 Geldi yine bir şeh-i yegâne²⁵⁷

²⁵⁴ Fâzıl Ahmet Paşa.

²⁵⁵ Uyvâr Kalesi.

²⁵⁶ Sultan Süleyman Sâni Hazretleri.

²⁵⁷ Sultan Ahmet Hân Sâni Hazretleri.

Gösterdi adâleti cihâna
 Geldi yine bir şeh-i mükerrerrem²⁵⁸
 Teşrîfi ile donandı âlem
 Bir hatt-ı muazzez û hümayûn²⁵⁹
 Hürmetle eder kulûbi meşhûn
 Târih diyor bu şehir-i yâre
 Her düşmanın oldu pâre pâre
 Târihinde eylemekte ima
 Ulviyetini Hüseyin Paşa²⁶⁰
 Her türlü nizâmı ârif oldu
 Her türlü umûra vâkıf oldu
 Bir mihr-i münîr berc-i devlet²⁶¹
 Verdikçe bütün cihâna dehşet
 Kaldı Koca Petro havf içinde²⁶²
 Her ma'reke içre nîm zinde
 Bir baltacının esîri oldu²⁶³
 Hatta bütün ordusu tutuldu
 Sulh etmek için hayâtı sattı
 Hem râh-ı firârede cân attı
 Geldi bu zamanda bir dilâver²⁶⁴
 Envâr zekâsı şöhet-âver
 Esbâb-ı sadâkatı severdi
 Her sâdika iltifât ederdi
 Mağlûp olur, bu hâle kanmaz
 Hâlâ Venedikliler utanmaz
 İşte bu zamanda fetholundu
 Her kale büyük zafer bulundu²⁶⁵
 İclâl ile bir güzel donanma
 Etti iki yerde şânı îlâ²⁶⁶

²⁵⁸ Sultan Mustafa Hân Sâni Hazretleri.

²⁵⁹ Sultan Mustafa Hân Sâni Hazretlerinin cülûs-ı hümayûnlarını malen bulunan hatt-ı hümayûn.

²⁶⁰ Amcazâde Hüseyin Paşa.

²⁶¹ Sultan Ahmet Hân Sâlis Hazretleri.

²⁶² Rusya İmparatoru Koca Pedro.

²⁶³ Baltacı Mehmed Paşa.

²⁶⁴ Şehit Ali Paşa.

²⁶⁵ Gordos, Anabolu (İnebolu), Minon, Kûrûn-i İstandil, Çuka.

Bir Fâzıl dehre oldu kismet
 İlk defa Fransa da sefâret
 Bir şânlı zaman içinde kaldık
 Tebrîz ile Erdebil'i aldık
 Ettin hemdân, revânı teshîr:

İşte bu kadar cihânı teshîr
 Derken Karabâğ ile Loristân
 Tahsîne değil midir bu şâyân
 Üç belde için nazîre oldu
 Meydan-ı gazâ zaferle doldu
 Âsâr-ı Nedim nükte perver²⁶⁷
 Vermişti bu asra hayli zîver
 Bir padişahın himâyesinde
 Bir şanlı vezîr sayesinde²⁶⁸
 Âsâr-ı rakîk şâirâne
 Geldi bu Nedim ile cihana
 Etmişti bu mihr-i şî'ri dilşâd
 Envâr-ı sabâh sâd âbâd
 Manzûrî olunca çağlayanlar
 Gelmezdi hayâle ağlayanlar
 Bir handeyi keşfederdi gamda
 Bir şevk bulurdu bir elimde
 Şâir idi şüphesiz muhakkak
 Mazmûnı arar değildi mutlak
 Her şî'ri kolay ederdi irâd
 Kârilerini kılardı dilşâd
 Artık geçelim yeter bu şeyler
 Târihte bir hakîkat ister
 Sultan şehir, Hân Mahmud²⁶⁹
 Bir devleti geldi etti mesud

---

²⁶⁶ İki Kale

²⁶⁷ Şâir meşhûr Nedim.

²⁶⁸ Damat İbrahim Paşa

²⁶⁹ Sultan Mahmud Hân Evvel.

Serasker idi cenâb-ı Ahmed²⁷⁰

Târihte vasfı oldu mümted

Etti yine bir hekîmzâde²⁷¹

İclâl-i hükümeti ziyâde

Bağdâd'da aldı tîğ-i Osman²⁷²

En şa'saalı, mukaddes-i unvân

Etmîşti vezîr bî müdânî²⁷³

Hayretzede şân eyle cihânı

Kılmakta hüviyyeti tebessüm

Bir kıtada eyliyor tecessüm:

Açıktı nâsiyesi, haydarın misâli idi

Olurdu heybeti a'dâya karşı lerze nisâr

Tefekkür ettiği bir satvetin mealî idi

Kıldardı pertev fikri şerâreler îsâr

Bir ahd-i celîl pür müessir²⁷⁴

Satvet arasında müncelidir

Eyler bu zamanda sadr-ı zîşân²⁷⁵

Âfâk-ı belâgatı dırahşân

Birdenbire parladı zekâsı

Olmuş idi bir büyük siyâsi

Her şeyde olur idi muvaffak

Hikmet ile şi're verdi revnak

İclâl ile şân içinde peydâ

Bir devr-i celîl olur hüveydâ²⁷⁶

Bir şânlı vezîrin îtilâsı²⁷⁷

Ulviyet-i neyyir zekâsı

Parlattı ufukları serâser

²⁷⁰ Şark Seraskeri Ahmed Paşa.

²⁷¹ Hekim oğlu Ali Paşa.

²⁷² Topal Osman Paşa.

²⁷³ Köprülülerden Ahmed Paşa.

²⁷⁴ Ahd-i Sultan Mustafa Hân Sâlis.

²⁷⁵ Koca Ragıp Paşa

²⁷⁶ Ahd-i Sultan Abdulhamid Hân Evvel

²⁷⁷ Kara vezîr nâmıyla ma'rûf Silahdâr Seyit Mehmed Paşa.

Târihimizi eder münevver
 Bir kale bina olundu muhkem²⁷⁸
 Lâyık ona âhının dersem
 Yusuf gibi kahramân duran²⁷⁹
 A'dâmızı eyledi perişân
 Sultan Selim Hân Sâlis
 Oldu nice îtilâya bâis
 Hem genc idi hem gayur bir er
 Lâyık ona dense mihr-i kişver
 Seraskeri şanlı bir dilâver²⁸⁰
 Târihine atf-ı dikkat ister
 Tecdîd olunup bütün nizâmât
 Oldu bize en büyük mükâfât
 Efkâr-ı dakîk padişahı
 Etti koca devleti mübâhı
 Topcu sınıfı edildi teksîr
 Şâyeste bu devri yâd û tezkîr
 Efkâr-ı şehenşeh-i mübeccel
 Askerliği eyledi mükemmel
 İşte o zaman, ne şanlı mekseb
 Bahriye için açıldı mekteb
 Fer buldu fûnûn semâsı ol ân
 Didâr-ı maârif oldu rahşân
 Etmiş idi havâce-i belâgat²⁸¹
 Tâmîm-i riyâziyata hidmet
 Hürmet o vezîre oldu vâcîp²⁸²
 Oldu Bonâpârta karşı gâlip²⁸³
 Bir genci tahattur ettiğim ân
 Gelmekte hayâlîme Süleyman²⁸⁴

---

²⁷⁸ Ânâpa Kalesi.

²⁷⁹ Sadrâzam Koca Yusuf Paşa.

²⁸⁰ Cezayirli Gâzî Hasan Paşa.

²⁸¹ Havâca ishâk.

²⁸² Cezâr Ahmed Paşa.

²⁸³ Nâpolyon Bonâpart.

²⁸⁴ Halepli Süleyman.

Bir devleti etmek üzere îlâ
 Bir düşman meleşti etti ifnâ²⁸⁵
 Sultan Selim pür adâlet
 Olmuştu numûne-i fazîlet
 İclâline âsumân fütâde:

Ey neyyir-ı âsumân iclâl
 Târih sana mekân iclâl
 Tîğinde olur seng-i nümâyân
 Hûrşîd-i ziyâ-feşân iclâl
 Bir bârika-i adâletinden
 Rahşende bütün cihân iclâl
 Gördünse zamanına sezâdır
 En şa'şaalı zaman iclâl
 Fer buldu şua'ı himmetinle
 Her gonca-i gülistân iclâl
 Ayırsaydı zamanına olurdu
 Nefî'de mediha havân iclâl
 Ulviyet fikrini demâdem
 Takdîs ediyor lisân iclâl
 Kalbinde levâmı'ı adâlet
 Vechinde fîrûg-ı şân iclâl
 Askerlere intizâm verdin
 İşte buda bir nişân iclâl
 Evsâfına had ü gayet olmaz
 Ey kalb-i Selim-i kân iclâl

27

İşte size genc bir şehenşâh²⁸⁶
 Her demde müdebbir ü dil-i âgâh
 Sıytın bu zaman cihâna saldı
 Bir firkadan intikâm aldı²⁸⁷

²⁸⁵ General Kleber

²⁸⁶ Sultan Mahmud Hân Sâni Hazretleri yirmi dört yaşlarında cûlûs-ı örnek saâdet buyurdu.

²⁸⁷ Kaymakam-ı Esabık, Köse Musa ve Tayâr Paşalar, Şeyhülislâm Sâbık Topal Ataullah Efendi, Seydi Ali Paşa.

119-122

Sayfa Baskıları Eksiktir

Her mümine badı-ı teheyyüç
Başlar iki er hüçûma ol ân²⁸⁸
Bir şân olarak alırlar unvân
İmdâda gelir Kara Cehennem²⁸⁹
Lâyık ona dense şânlı âdem
Eyler oda iktidârın izhâr²⁹⁰
Olmakta necîp ona vefâkâr²⁹¹
Toplarına görölüyor, adâlet
Gösterdi o eşkiyâya satvet
Toplar yine görölüyor, bu şândır
Fikr ile epeyce bir zamandır
İşte bu büyük muzafferiyet
Verdi bize dâima saâdet
Asayış halk olundu te'mîn
Bir şi'r olundu böyle tazmîn:
Ey şehenşâhân dehrin en güzide servi
Eşkîyâ bir zorbaya muhtac idi çoktan beri
Eşkîyâya satvetin gösterdi râh-ı mahşeri
“Bir gazâ ettin ki hoşnût eyledin peygamberi”
Hak bilir kim rûh-ı pâk Fâtih'i şâd eyledin
Sıdk-ı kalbinle bütün efrâda imdâd eyledin
En büyük bir kişveri adlinle âbâd eyledin
“Bir gazâ ettin ki hoşnût eyledin peygamberi”

Nâm-ı şâhânen olur târihinde zînet-fezâ
Satvetinle şân-ı Osmaniye verdin îtilâ
Arz-ı tâzim eyler en şânlı dilâverler sana
“Bir gazâ ettin ki hoşnût eyledin peygamberi”

---

²⁸⁸ Ağa Hüseyin Paşa, İzzet Mehmed Paşa.

²⁸⁹ İbrahim Ağa

²⁹⁰ Dede Ağa

²⁹¹ Mısır Kapû Kethudâsı Necip Efendi

Maşrık-ı tâbân Osmaniye verdin fer û tâb
 Ufk-ı rahşânı nasıl tenvîr ederse âfitâb
 “Belki cebriyle dahi vallah âlem-i bil-savâp”
 “Bir gazâ ettin ki hoşnût eyledin peygamberi”

Devlete vermekte icrâat-ı pâkin nev-hayât
 Düşmanı kahreylemekte kıldın izhâr-ı sebât
 Efri nihvânın olursa çok değildir kâinât
 “Bir gazâ ettin ki hoşnût eyledin peygamberi”

Askerlerini sen ettin îlâ
 Bir şânlı nizâmı kıldın ihyâ
 Vasfın bize zîver-i lisândır
 Şevk-âver gelen terzi-bândır
 Âfâk-ı münîr-i ma’delette
 İhsân ile lûtf û merhamette
 Bir tanesin ey şeh-i keremkâr
 Eltâfını eyledikçe işar
 Mesut oluyor cihân-ı satvet
 Parlar nice âsumân-ı satvet
 Zatın gibi ey şeh yegâne
 Bir er daha güç gelir cihana
 Ey neyyir pâkî ihtîşâmın
 Şâyeste yazılsa arşa nâmın
 Sermâye-i iftihâr olursan
 Târihe ziyâ-nisâr olursan
 Tenvir ederek cihân-ı adlî
 Pür zib edip âsumân-ı adlî
 Aldın nice paye-i bülendi
 Ulviyetini cihân beğendi
 Târih seninle şu’le-âver
 Târih senin ile münevver

Olmuş idin ey şeh-i cihânın²⁹²

Hem nâmı Resûl-i kibriyânın

Her sâdık için olur muvâffak

Tavsîf edilirse böyle lâyük

Ey padişah ma'delet ârâ kereminle

Şâd oldu bütün devlet ve millet ne büyüklük

Lutfunla, vücûdunla, füyûz-ı himeminle

Sensin bize Allah'tan en şânlı mükâfât

Bir fırka-i bâğyayı zîr-i vezîr ettin

Eyler bu da ulviyet-i şâhâne ki ispât

Evsâfına yoktur bilirim had û tenhâhı

Fikrin gibi kibrin görünür şu'le-fezadır

Tenvîr ediyor mirkadını nûr îlahî

28

Bir şânlı ufukta oldu peydâ

Bir padişah-ı mekârım-efzâ²⁹³

Câlis olup on sekiz yaşında

Hûrşîd-i saâdeti başında

Fer saldı bütün semâ-yı şâna

Pertev saçarak fezâ-yı şâna

Geldi o zaman Reşid Paşa²⁹⁴

Fermân-ı şehenşeh-i müheyyâ

Her bir iş için esâs konu

Bir hat bir ihtîşâm okundu²⁹⁵

Her noktada hikmet-i hükûmet

Her satır celîli pür belâgat

Âsâyış eyliyor sitâyış

²⁹² Sultan Mahmud Hân Sâni Hazretleri

²⁹³ Sultan Abdulhamid Hân Hazretleri.

²⁹⁴ Hâriciye Nâzırı Mustafa Reşid Paşa.

²⁹⁵ İki seneden beri sefâretle Avrupa'da bulunan Hâriciye Nâzırı Mustafa Reşid Paşa Cûlûs-ı Humâyûn akîdinde İstanbul'a gelmişti. Elli dört sene.

Bir millet için büyük nevâziş
 Vergilere had olundu tâyin
 Kısmen o dahî edildi te'mîn
 Bahriye için yapıldı kânûn²⁹⁶
 Berye dahi engele-i memnun
 Askerliğe başka şân verildi
 Bir şân-ı ziyâ-feşân verildi
 Her fikrası gösterir kemâlât
 İşte bize en büyük mükâfât
 Oldu o zaman bize muallâ
 Bir meclis-i ma'delet-i hüveydâ²⁹⁷
 Her türlü esas edildi termîm
 Kânûn ceza olundu tanzîm²⁹⁸
 Bu hattı celîl zabt edildi
 Aktâr-ı cihâna bildirildi
 Ashâb-ı zekâ olundu terğib
 Erbâb-ı şakâedildi tedîb
 Gösterdi o âfitâb-ı devlet
 Her yerde çerâğ-ı âmin û rahat
 Oldu bize fikr-i pâkî minhâc
 Her türlü zalâmı etti târâc
 Bikeslere eyleyince imdâd
 Öksüzleri etti cümleten şâd
 Gördü nice asdıkâ-ı nevâziş
 Ehl-i edep û zekâ-ı nevâziş
 Asayişe fikri münhasırdı
 Teskîn-i fitne muktedirdi
 Şâhân-ı cihân içinde mümtâz
 Tavsîfine böyle ettim âğâz:

²⁹⁶ Sende icrâsı tasnîm olunmuşken bil-icâb tehîr olunan Tanzîmât-ı Hayriye îlân ve icrâ edildi. Bu bâbda şerfesâdır olup bilcümle ulemâ û vükelâ ve müteayinân belde û seferâ-yı ecnebiye mahzarında debdebe-i fevkâl mutâd ile kıraat olunan hattı humâyûn (26 Şaban 1255) Tanzîmât-ı Cedide esaslarını vaz' etmiş olmakla destur-ı humâyûnun birinci sahifesini tezyîn etmektedir. Târih-i Devlet-i Osmaniye. Sayfa: 355

²⁹⁷ Meclis-i Âhkâmı Adliye.

²⁹⁸ Ceza Kânûnu.

En şânlı padişahı olmuş idi cihânın
 Ulviyeti ayândır Abdulhamid Hân'ın
 Nâmı yazılsa şâyân tâ arş-ı îtilâya
 Vasfıyla dolsa lâyık elvâhı âsumânın
 Geldi dem cilvesi pertevleri saçıldı
 Âfâk-ı ma'delette tâ bende-i mihr-i şânın
 Evsâfına gelirdi belki o dem nihâyet
 Tecdîdi kabul olsa ecream ile fezânın
 Kutsiyeti vururdu vechinde her zaman berk
 Dîdârı ihtişâmın envârı îtilânın
 Elbette âsumânda lebrîz-i şevk olurdu
 Nûr alsa makberinden dîdârı kehkeşânın
 Ey şehriyâr-ı akdes târihtir mekânın
 Ey padişah-ı âlem âlem medihe hevânın
 Oldukça satvetinle manzûr-ı gâlibiyet
 Oldu revânı şâdân sultan Selim Hân'ın
 Cismin zemînde kaldı rûhun semâya çıktı
 Târihtir mekânın arş oldu âşiyânın
 Ertuğrul'u düşündüm Osman Bey'i düşündüm
 Şâyestedir demâdem takdîse hânedânın
 Bahş eyleyin bu meleğe eltâfın sen oldun
 Abdulhamid Hân Gâzî û kâmrânın
 Kısım-ı mübeccelinde zînet fezâsı oldu
 Evsâf-ı padişahı her vechle lisânın
 Sultan celîl-i arş-ı pâye²⁹⁹
 Satvetle cihana saldı sâye
 Ulviyetini eder dübâla
 Fer buldu bütün bütün donanma
 Ol neyyir-i âsumân-ı satvet
 Gösterdi nice muvaffakiyet
 Ulviyeti âleme ayândır
 Evsâfı da zîver-i lisandır

²⁹⁹ Âmm-ı mükerrem hazreti padişahı cennet mekân Sultan Abdulaziz Hân Hazretleri.

Vermiş ona bir mekân-ı mümtâz
 Her vechle âsumân-ı îzâz
 Tasvîrine böyle dense lâyük
 Bu şî'r-i latîf ona muvâffak

Cephesinden âşîkarâ satvet şâhânesi
 Verdi şân-ı iclâl ile ulviyet şâhânesi
 Pür meâlîdir hayât û fitrat şâhânesi
 “Adl û dâdın bir mücessem sûret-i şâhânesi”

Rûh-ı eflâtûn bile hayrân olur tedbirine
 Berk-i fikri âlemin kâfî olur tenvîrine
 Böyledir hürmet ile dikkat eden tasvîrine
 “Adl û dâdın bir mücessem sûret-i şâhânesi”
 Eyleyip ecdâdının eser-i keriminde sebât
 Asdikâya eyledi her demde bezl-i iltifât
 Nâm-ı pâkî yâda geldikçe hemân deyr-i kâinât
 “Adl û dâdın bir mücessem sûret-i şâhânesi”

Müştagildi dâima te'mîn-i istikbâl ile
 Eyledi îlâ adâlet nâmını iclâl ile
 Resmi arş-ı satvete pîrâyedir ikbâl ile
 “Adl û dâdın bir mücessem sûret-i şâhânesi”

Dâima pür nûr ede mevlâ revân şâdını
 İtiyât etmişti eltâfı görün mûtaadını
 Gösterir tasvîri hattı lutf û adl û dâdını
 “Adl û dâdın bir mücessem sûret-i şâhânesi”

“Tahmîd-i Hudâ-yı lâyezâle
 Takdîs-i nebî-i zî-kemâle”
 Tahmîd-i Hudâ-ya, oldu peydâ
 Bir asr-ı celîl û ma'delet-zâ
 Takdîs-i cenâb-ı Mustafa'ya (a.s)

Kim oldu vekili arş-ı pâye
 Sultanımızın hilâfetiyle
 Meşhûr cihân-ı adâletiyle
 İslâmlık eyledi teâlî
 Osmanlılık oldu pür meâlî

Oldun yine ey şeb-i münevver
 Sen leyle-i ıyd ile beraber
 Geldin yine ey şeb-i velâdet
 Ettin bizi nâil-i meserret
 Bir gün ki şua'ı mihr-i tâbân
 Olmuştı sürûr ile nümâyân
 Bir şeb ki nücûm-ı şu'le-âver
 Etmişti ufukları münevver
 Bir gün ki semâ-yı nîlfâmı
 Tutmuş idi dehrin ihtişamı
 Bir şeb ki cihânı etti mesrûr
 Âlemde edildi bir büyük sûr
 Toplar atılır, hezâr müjde
 Doğmuştu bu şehriyâr müjde
 Bir ni'meti Rabb-i zülcelâlin
 Sultan-ı Mecid zî-kemâlin
 En şânlı, değerli yâdigârı
 Takdîs ederiz bu şehriyârı
 Doğdu o gece cihân donandı
 Şâyân desem âsumân donandı
 Doğdu o gece sürûr û şadı
 Oldu nice inşarâ habâdı
 Doğdu o gece bu mihr-i devlet
 Bir rûz-ı saâdete alâmet
 Bir şânlı sene dühûr içinde³⁰⁰
 Fer verdi cihâna nûr içinde

³⁰⁰ Velinimet bîmüntemiz padişah dil âgâh-ı şehriyâr meâlî iktinâh efendimiz hazretleri bin iki yüz elli sekiz târihinde mehd-i iclâli tezyîn buyurdular.

Bir padişah etti âşikârâ
Âsârı semâ kadar melâ

29

Târih ki câmi el'ibredir
Her satırı levâmı'ı el'ibredir
Târih ki eyler âşikârâ
Bir devleti böyle satvet-efzâ
Târih ki neşr eder hakâyık
Her satırı hakikat olsa lâyük
Vermekte bugün bu levhâ-i şân
Sultanımıza şu yolda unvân:
Her vechle ma'delette yektâ
Sultan-ı celîl-i vedâd-pîrâ
Bin yıl yaşasın mâmur olsun
Gittikçe şükûhı berter olsun
Etmekte duâ-yı padişahı
Her lahza gönülleri mebâhı
Ecdâdına bâdî-ı şereftir
Sultanımız eşref-i seleftir
Tâ doğduğu günde bir saâdet
Saçtı bize pertev-i meserret
Eltâf û inâyetiyle meşhûr
Âhlâk-ı hamidesiyle pür nûr
Fârûk kadar zekâyâ nâil
Gelmiş mi cihâna böyle âdil
Bir pâyesi vardır, arş-ı pâye
Öksüzleri eyliyor himâye
Mazlûmlara mürüvvet eyler
Mağdûrlara inâyet eyler
Ol padişah sûtûde haslet
Hakdan bize en büyük inâyet
Madem ki zıllıdır îlahın
Farz oldu duâsı padişahın
Her demde duâsın eyler izhâr

Tekrâr olunur bu beyit tekrâr:
 Bin yıl yaşasın mâmur olsun
 İclâl û şükûhu berter olsun
 Ey rûz-ı velâdet-i şehenşâh
 Ulviyetine tebârek Allâh
 Ey ıyd-ı saâdet-i eâlî
 Ey matla'ı neyyir-i meâlî
 Ey subh-ı münîr û pür letâfet
 Ey ıyd-ı latîf-i pür saâdet
 Bir neyyiri eyledin ki izhâr
 Her âlemi etti gark-ı envâr
 Her şu'lesi mihr-i îtilâdır
 Pîrâye-i levha-i semâdır
 Ey leyl-i mukaddes û münevver
 Her ahterin âfitâba benzer
 Baktıkça şuâ'ı mihr-i dîne
 Reşk eyledi âsumân-ı zemîne
 Envâr akıyor minârelerden
 Pertev yağıyor sitârelerden
 Doğdu bu şeb erdi dehre envâr
 Bir padişah sûtûde etvâr
 Dolmuştur adâletiyile âlem
 Fârûk ile ma'delette tev'em
 Yok misli cihânda bir kerem-ver
 Târih buna şehâdet eyler
 Ulviyete yeter bu ispât
 Maksûdı teceddüd-i kemâlât
 Cevâle-i ihtişâmı her ân
 Hûrşîd-i cihâna şu'le-efşân
 Sultan-ı celîl û hân gâzî
 Serverlerin oldu serfirâzî
 Hûrşîd-i hilâfet-i mukaddes
 Takdîse gelir o zâtı herkes
 Eser-i nübûvîde âdilâne

Gösterdi adâleti cihâne
 Âfâkı eden bu rütbe-i rûşen
 Bir bârikadır zekâvetinden
 Devrinde maârif oldu âlî
 Günden güne eyledi teâlî
 Mektepler açıldı pek mükemmel
 Fikreyle ki böyle miydi evvel
 Ey padişah-ı adâlet-efzâ
 Bir milleti lutfun etti ihyâ
 Mânende-i âfitâb-ı rahşân
 Her köşeyi eyledin dırahşân
 Evsâfına hiç gayet olmaz
 Ulviyetine nihâyet olmaz
 Pür mağme kılar meâlî vasfın
 Bir bülbül eder celâli vasfın
 Her nağmesi başlar îtilâya
 İhlâs ile başlayım duâya
 Eyler o duâ-yı pâkî ezber
 Âmin demeğe koşar melekler
 Ey hâlık-ı arz û âsumânın
 Sultan Hamid Kâmurânın
 Kıl gönlünü pür sürûr û handân
 İkbâlini dâima dırahşân

Sâye-i hazret-i sultan celîl el-unvân
 Eyledi âlemi müstağrak envâr-ı kerem
 Rûz û şeb Pertev-i ilhâm hüdâvend-i ezel
 Kalb-i pür nûr û hümâyûnunu kılsın hürrem

Abdulhamid Hân'dır sultan-ı pür adâlet
 Erbâb-ı adl û dâdın en şanlı serfirâzı
 Yâ Rabb demâdem olsun iclâl û ömrü efzûn
 Hûrşîd-i ma'delettir Abdulhamid Gâzî

Padişah-ı pür adâlet Hazret-i Abdulhamid
 Taht-ı âlî baht-ı Osmanide olsun bir karar
 Sâye-i şâhânesinde oldu âlem-i fazîlet
 Ömrünü, iclâlini efzûn ede perverdigâr

Şehenşâh-ı cihân Abdulhamid ma'delet pîrâ
 Demâdem lutf ile şâd eyliyor erbâb-ı irfânı
 İlâhî haşre dek olsun o sultan-ı keremkârın
 Vücûduyla müşerref taht-ı âlî baht-ı Osmani

Vaktâki cülûs-ı padişahı
 Bir milleti eyledi mebâhı
 Müjde bize erdi lutf-i yezdân
 Âfâkı cülûsı etti rahşân
 Müjde bu halîfe-i mübeccel
 Gösterdi adâleti mükemmel
 Müjde bu, şeh mekârım-âver
 Bir âlemi eyledi münevver
 Müjde bu cülûs-ı şehriyârı
 Bir gülşenin oldu ilkbahârı
 Âlemin nice gülleri açıldı
 Ezhâr-ı maârifî saçıldı
 Âkiller onun himâyesinde
 Kesb-i şeref etti sayesinde
 Bir gün ki semâ-yı az û iclâl
 Olmuştu fûrûğ ile pür âmân
 Bir gün ki şekve û şân-ı devlet
 Etmişti cihânı pür meserret
 Hûrşîd-i azametle doğdu pür nûr
 Olmuş idi kâinât-ı mesrur
 Görülür idi topların sadâsı
 Her yerde meserretin nidâsı
 Etti bizi ol zaman mebâhı
 İlân-ı cülûs-ı padişahı

Oldu bugün ol kadar dırahşân
 Her pertevi iftîhâra şâyân
 Beda’i eyledi ol zaman terakkî
 Her demde cihân cihân terakkî
 Her bir sene ıydımız o gündür
 En rûz-ı saidimiz o gündür
 Vaktâki o rûz eder tekerrür
 Dillerde safâ kılar tekrâr
 Vaktâki o rûz olur nümâyân
 Âfâkımızı eder dırahşân
 Evsâf-ı celîl-i padişahı
 Her bir kalemi kılar mebâhı
 Yazdımdı bu şi’r-i pâkî evvel
 Tekrâr olunur, olur mübeccel
 İlhânına dikkat etmek ister
 Mevzûuna hürmet etmek ister:

Subh-ı dem doğmuş görünce âfitâb-ı enveri
 Nûrdan yek pâre bir âyîne sandım hâveri
 Cûya düşmüş nevnihâlânın güzel yaprakları
 Cûyu okşâr gülşenin bâd-ı letâfet perveri
 Âsumân mâî, bulutlar penbe, zerrîn âfitâb
 Hangisinden hoşlanır istanbul’un şâirleri
 Neşr-i envâr etti hûrşîd cihân-ı zanneyledim:
 Maşrıkın üstünde doğmuş sırma saçlı bir peri
 Bir semâvî renk ile izhâr-ı şevk eyler idi
 Sâf idi İstanbul’un bahr-i letâfet güsteri
 Bir ilahî şu’le kıldı gark-ı envâr-ı Hudâ
 Âsumânı, hâkdânı, gülistân ahdarı
 Bir behişt-i âbâd idi hürrem bahâr-ı kâinât
 Cûybâr eyler idi tanzîr gûyâ kevseri
 Bir hevâ-yı dil-firib eylerdi ta’tir-i meşâm
 Neşr ederdi âsumân dünyâya bûy-ı anberi
 Nûrlarla kâinât olmuş bütün zinnat-fezâ

Görmeyenler var ise görsün bugün zîb û ferî
 Birde baktım ki bu rûz-ı pür ziyâ tanzîr eder
 Rûz-ı firûz-ı cülûs padişah ekberi
 Ol şehenşâh-ı cihân araki fark-ı pâkînin
 Kâinâtın âfitâbı olsa lâayk efseri
 İftihâr eyler idi dünyâyâ karşı tâ ebed
 Çâker dirinesi olsaydı dehrin kayseri
 Satveti, ulviyeti, kutsiyeti hayrân eder
 Zâl'ın oğlu Rüstem'i, Dârâ ile İskender'i
 Oldu reşk-endâz efâlî hezârân kişvere
 Kıldı meclûb kemâlâtı hezârân kişveri
 Hazret-i Abdulhamid pür adâlet kim onun
 Her işinde feyz-i eltâf Hudâ'dır rehberi
 Padişah-ı ma'delet pîrâ, şehenşâh-ı cihân
 Tâcdâr-ı melek şân, askerlerin tâcseri
 Eyledi feyz-i bahâristân şarkı gark-ı nûr
 Bir behişt-i âbâd feyz etti cihânda her yeri
 Kıldı müntedârı lutfuyla her ehl-i dânişi
 Var mı böyle âlemin şâhenşeh-i dânişveri
 Öyle bir şâh-ı cihân ârâ-yı û âlî kim olur
 Her işinde lutf-i hallâk cihânın mazharı
 Hisse-yâb-ı âtîfettir çâker dirinesi
 Feyz-yâb-ı mefharettir bende-i fermânberi
 Âfitâb-ı burc-ı devlettir o şâh-ı kâmkâr
 Pertev-efzâdır nücûm-ı âsumâna leşkeri
 Mecmu'ı feyz-i Hudâ'dır zât-ı kutsî tıynetî
 Matla'ı nûr-ı Hudâ'dır tâlî'i sa'd ahteri
 Nâm-ı pâkî şu'le-pâş olmaktadır her âleme
 Nûra müstağrak eder unvânı her gün minberi
 Şeşcihâtı pençe-i dert û elemden hıfz için
 Sâye saldı âleme adl-i hümayûn-ı şehperi
 Her zaman bir mâhitâb eylerdi dehrî şu'le-zâr
 Mâh-ı pertev-âver olsa cevher-i engüşteri
 Hâkdânı gördüğü günden beri çeşmân-ı çarh

Görmemiştir böyle bir sultan-ı kutsî peykeri
 Ol şehenşâh-ı cihânda ictimâ etmiş hemân
 Zât-ı pâkî dehrî teşrif ettiği günden beri
 Fikr-i Osman'ı, Ebûbekir'in ulv-i tıyneti
 Adl-i fârûkî, kemâlât-ı cenâb-ı haydârı
 Ey şehenşâh-ı cihân, ey âfitâb-ı ma'delet
 Sensin ancak padişahân cihânın serveri
 Âlem nûr oldu âlem-i şu'le-i lutfunla hep
 Pertev-i satvetle tenvîr eyledin bahr ü beri
 Askerin îtâmını kıldın server-âver bütün
 Padişahım eyledin ihyâ umûmen askeri
 Lutf ü ihsânın garîk-ı hayret eyler hâtemi
 Nerde kaldı artık âsâr-ı atâ-yı câferi
 Berk vurunca lema-i pertev-nisâr satvetin
 Âsumânın şerm-sâr-ı oldu nücûm-ı ezheri
 Gösterip dünyâya eser-i pâk ki peygamberin
 Ey hilâfet mihri hoşnût eyledin peygamberi
 Etme tatvîl-i makâl arz-ı duâ kıl ey Celâl
 Arş-ı rahmânın o dem âmin desin kutsîleri
 Ömrünü, iclâlini Allah müzdâd eylesin
 Meleği ihyâ kılsın âsâr-ı adâlet perveri
 Gönlünü şâd eylesin lutf-i cenâb-ı gerdgâr
 Feyz-i rûhâniyet peygamber olsun yâveri
 Evvelce maârif oldu rûşen
 Her şûbesi ilm ile müzeyyen
 Ol zât ki mihr-i ma'delettir
 Hâmî-i azîm-i marifettir
 Her türlü kemâle fazla vâkıf
 Her vechle hâmî-i maârif
 Mektepler açıldı sayesinde
 Âkil yetişir himâyesinde
 Bir devr-i maârif oldu peydâ
 Her köşede marifet-i hüveydâ
 Etti bizi marifet safâ-yâb

Mânende-i nûr-ı sâf-ı mehtâb
 Tâmîm-i fazilet û zekâvet
 Allah için en büyük hamiyet
 Her hâli bir îtilâya bâis
 Her lutfu olur duâya bâis
 Takdîm olunur bu kıt'a şimdi
 Her bir eserimde ben dedimdi:

Hazret-i Abdulhamid Hân maârif perverin
 Oldu meclûb-ı kemâlâtı cihân-ı marifet
 Pertev-i hûrşîd irfânından oldu müstenir
 Nûra gark etti cihânı âsumân-ı marifet
 Her mektebi eyledi mükemmel
 Eltâf-ı şehenşeh-imübeccel
 Ezcümle şu mekteb-i sanâyi
 Lutfuyla bu mülke oldu nâfi
 Ezcümle numûne-i terakkî
 Her emrini eyleyip telakki
 Oldu bize en güzide mekteb
 Etfâl için en latîf mükesseb
 Kalbim eder iftihâr-ı izhâr
 Eylerse bu şi'r-i pâkî tekrâr:
 Hazret-i Abdulhamid kâmurân
 Olduğu gün zîb-i taht-ı az û şân
 Açtı bir devir terakkî şân ile
 İncilâ-yı neyyir-i irfân ile
 Oldu yâver azmine lütf-i Hudâ
 Böyle bir sultan-ı satvet intimâ
 Pertev-i lutfundan olsa hisse-yâb
 Tâ ebed-i handân olurdu âfitâb
 Mâh-ı tâbân cihân-ı merhamet
 Âfitâb-ı âsumân-ı ma'delet
 Devr-i adl-ı tâcdârı bir sabâh
 Onda her pertev semâ-yı inşirâh

Lutfu bir devr-i edip etti küşâd
 Himmeti kişver keşâ-yı adl û dâd
 Sayesinde eyledin kesb-i mesâr
 Bahtıyârız bahtıyârız bahtiyâr
 Oldu evvel sultan-ı kutsî imtiyâz
 Padişahân cihâna serfirâz
 Kalmadı dillerde gamla irtibât
 Oldu devrî gülistân-ı inbisât
 Cephesinde nûr-ı irfân mültemi
 Onda âhlâk-ı Hamid'e müctemi
 Adlinin her leması mihr-i kerem
 Mülkünün her köşesi bâğ-ı ârâm
 Eylemiş lutf-i cenâb-ı müste'ân
 Tabını gencîne-i envâr-ı şân
 Ol adâlet neyyiri ol padişah
 Cümleye eltâfını kıldı penâh
 Devleti lutfuyla îlâ eyledi
 Milleti adliyle ihyâ eyledi
 Vasfına pââyân onun emr-i muhâl
 Sıdk ile arz-ı duâ kıl ey Celâl
 Ey cihânı var eden perverdigâr
 Eyle ol şâh-ı cihânı pür mesâr
 Haşre dek versin o şâh-ı kâmurân
 Taht-ı âlî baht-ı Osmaniye şân
 Gel kim ne kadar da olsa ârif
 Bitmez yine mebhas-ı maârif
 Nisbetle ona bu nevneşîde
 Allah bilir küçük kasîde
 Doğunca mihr-i nevâr-ı maârif
 Bezendi sahn-ı gülzâr-ı maârif
 Nücûm ilim ile oldu dırahşân
 Semâ-yı şa'saa-bâr-ı maârif
 Şehenşâh-ı cihân-ı Abdulhamid'i
 Eder taktîr-i âsâr-ı maârif

Bir âheng-i edeb kesb eylemiştir
 Kemâliyle dur biraz maârif
 Bütün eşâra geldi başka revnak
 Tezyîn etti ebkâr-ı maârif
 Onun feyziyle deryâ-yı edepte
 Göründü der şehvâr-ı maârif
 Şehenşâh-ı kerem perver ki her gün
 Eder âfâk-ı isar-ı maârif
 Sezâ şükrân bu asr-ı marifette
 Gönüller eyler izhâr-ı maârif
 Kalem lutf-i hümayûnuyla eyler
 Demâdem keşf-i esrâr-ı maârif
 Esâtîri periveş pür nevâziş
 Ufuklardan doğar yâr-ı maârif
 Kılar takdîs-i âsârı dehâlar
 Kalemler eyler eşâr-ı maârif
 Saâdınla yetiştî hayli şebân
 Olurken bir zaman havâr-ı maârif
 Bu demde kâfîr-i nimettir elhak
 Edenler varsa inkâr-ı maârif
 Bu dem kadri bilindi ehl-i ilmin
 Bugün yükseldi efkâr-ı maârif
 Edîbân-ı cihân olmaz mı mesrûr
 Göründü rûy-ı sehâr-ı maârif
 Sabâh haşre dek elbet sezâdır
 Kalemler olsa fihâr-ı maârif
 Eder Abdulhamid Hân Gâzî
 Bize her demde ihzâr-ı maârif
 Şehenşâh-ı kerim û kâmurândır
 Eden İstanbul'ı dâr-ı maârif
 Mâmur kıl ilahî padişahı
 O dur hâmi-i âsâr-ı maârif
 Yoktur hasenâtına nihâyet
 Eltâfına hiç olur mu gayet

Yâd eyle ki ol fakîri, mâlûl
 On altı yaşında, belki meslûl
 Yâd eyle ki bir zavallıkalmış
 Bitmiş, oluyor, evet bunalmış
 Fikreyle ki bir zavallı öksüz
 Ağlar gece, âh ederde gündüz
 Mutlak dilenir, harâb olur o
 Azerde-i ızdırâp olur o
 Yâd et o alîl-i ihtiyârı
 Kim kalmamış âhede karârı
 Giryân olarak dilenmek ister
 Gözyaşlarını zemîne serper
 Yâd et şu garîb nevcivânı
 Görmez bile neşve-i cihânı
 Kalmış sakat öyle, fakr içinde
 Nâzende vücûdu nîm-i zinde
 Yâd ile şu valde hazîndir
 Ya darbe-i mevti pek karindir
 Yâd etti bu padişah-ı âlî
 Gösterdi bütün bütün meâlî
 Mahzûn-ı fukarâyıda düşündü
 Giryân-ı gurabâyıda düşündü
 Emreyledi padişah-ı yektâ
 Dârulaceze edildi inşâ
 Elbette bu Lutfu eyler itimâm
 İnşâ olunan şu dâruleytâm
 Bir fert bile elim kalmaz
 Devrinde onun yetim kalmaz
 Zîrâ âb-ı müşfik-i cihândır
 Bîkeslere lutf-ı sâyabândır
 Devrinde keder-i sürûra döndü
 Bir leyle-i târ nûra döndü
 Beyinler yaşasın penâhımızdır
 En sevgili padişahımızdır

Ey devr-i celîli âlem-ârâ
 Feyz aldı tabâbet û etbâ
 Emreyledin ey şâh-ı yegâne
 Her yerde yapıldı hastahâne
 Bî-çârelerin devâsı oldun
 Bîmârların şifâsı oldun
 Dil hastaların olup penâhı
 Mahzûnları eyledin mebâhı
 Sünnet düğünü! Bu şanlı levha
 Sünnet düğünü! Bu canlı levha
 Ettin ne kadar cihânı mesûd
 Peygamberi, müsteânı hoşnûd
 Bir sûr-ı hitân olundu icrâ
 Kim görmedi mislini bu dünyâ
 Yıldız görünürdü nûr içinde
 Dârul Şafaka sürûr içinde
 Her yerde bölük bölük melekler
 Eltâf-ı şeh kerimi bekler
 Şâdân babalar: Büyük meserret
 Handân analar: Büyük saâdet
 Baktıkça olur bu hâle handân
 Gözyaşlarını siler yetimân
 Her bir mûsîka tarb-fezâdır
 Gûş ile ne şanlı bir nevadır
 Mâî idi tâkiyeler serâser
 Baştan başa bir semâ-yı enver
 Her hastaya iltiyâm geldi
 Her bir çocuğa selam geldi
 Lâhûttaki bütün melekler
 Gökten bu meleklerle gülümser
 Tuttu bu vakâyı-ı latîfe
 Târihinde bir büyük sahife
 Her kim var ise olundu it'âm
 O gözler ile sevindi eytâm

Vaktâki şafak olup bedîdâr
 Bir subh-ı latîfî etti izhâr
 Sancaklar içindeki çocuklar
 Gaflet ile sanmayın uyuklar
 Başlar mûsîka terennümâta
 Bir neşve gelir bütün hayâta
 Etmek için o taçdârı tekrîm
 Herkes dizilir, bir ay tâzim
 Evvelce duâ-yı padişahı
 Masûmları eder mebâhı
 İhsân-ı amîm tacdârı
 Her bir çocuğa saçar mesârı
 Maderde sirişk-i şâdimânı
 Hava her dede hiss-i kâmurânı
 Hoşnûdur bu safâ fûtûr içinde
 Gözyaşlarıdır sürûr içinde
 Fermânı bu şânlı padişahın
 Eltâfını celb eder Allah'ın
 Her bir oh bir tabîb geldi
 Zaten bu da gâye-i emeldi
 Kaldıkta bu sûr içinde mesrûr
 Her evde edildi bir bütün sûr
 Her nağmeyi gûş edince derhâl
 Söyler bu latîf şi'ri etfâl:
 Etti bizi sûr-ı hitân
 Lutf û keremle şâdimân
 Verdi bize bir başka şân
 Abdulhamid kâmurân
 Osmanlılar ahfâdıyız
 Biz padişah evlâdıyız

Olsak bile bir gün yetîm
 İhzâr eder şâh-ı kerîm
 Bizler için nâz û naîm

Osmanlılar ahfâdıyız
Biz padişah evlâdıyız

Gösterdi dehre devleti
En şânlı bir ulviyeti
Güldürdü rûy-ı milleti
Osmanlılar ahfâdıyız
Biz padişah evladıyız

Ol padişah-ı kâmkâr
Etti bizi gark-ı mesâr
Şâyândır etsek iftihâr
Osmanlılar ahfâdıyız
Biz padişah evladıyız

Tahtında olsun bir karâr
Abdulhamid kâmkâr
Hafz et bizi ey gerdgâr
Osmanlılar ahfâdıyız
Biz padişah evlâdıyız

Mâh-ı ramazan olur bedîdâr
Her kalbe eder müserret işâr
Envâr âkâr minârelerden
Bin şu'le düşer sitârelerden
Başlar lemâna nûr-ı imân
Hûrşîd gibi olur dırahşân
Her bir şebi mâhı'ı mücâzât
Müminlere en büyük mükâfât
Mâhyeye bak sürûr içinde
Bir talk-ı zafer ki nûr içinde
Lutfen bu halife-i mükerrem
Eltâfını bezl eder demâdem
Her lahzada nîmet-i seniyye

Yıldızda ziyâfet-i seniyye
 İbzâl olunur inâyetinden
 Dûr olmadı kimse nimetinden
 Dil seyreder öyle müminini
 Her bentte olur nevâle-i çîni
 Her sâdika-i padişah-ı devrân
 Hem nîmeti bezl eder hem ihsân
 Takdîs olunur, ne şânlı inâm
 Her bir neferi ederdi itâm
 İhsânını bir zaman unutmaz
 Eltâfını bir cihân unutmaz
 Vaktâki ezân takarrub eyler
 Her yer görünür bütün münevver
 Her bir dile neşve-i îlahî
 Hem sonra duâ-yı padişahî
 Bir şevk verir safâ içinde
 Tehlîl ile bin duâ içinde
 Askerlerimiz, o şânlı efrâd
 Sultanımıza değerli evlâd
 Mesrûr, bölük bölük gelirler
 Her çehre olur meserret-âver
 Mesrûr, bölük bölük giderler
 Şâdân olarak duâ ederler:

Ettin bizi lutf ü kereminle yine ihyâ
 Eyler bu kerem şân-ı kerimâne ki îlâ
 Eltâf-ı hümayûnun olur şa'saa-efzâ
 Binler yaşa ey padişah-ı ma'delet-ârâ

Tâmin-i maârif ile açtın nice mekteb
 Her yerde görüldü o kadar pertev-i mükesseb
 Durdukça-dur ey şâh-ı cihân-arş-ı mükevkeb
 Binler yaşa ey padişah-ı ma'delet-ârâ

Her lutfun olur şa'saa-i devlete bâis
 Her emr-i hümayûn birer ulviyete bâis
 Tekrar duâ cümleye kutsiyete bâis
 Binler yaşa ey padişah-ı ma'delet-ârâ

Askerlerine bahş ederek nûr-ı meserret
 Her vech ile temîn-i hayât eyledi devlet
 Sensin bize en şa'saalı neyyir-i satvet
 Binler yaşa ey padişah-ı ma'delet-ârâ

Lutfun bu latîf-i ümmet için nâmütenâhi
 Tenvîr ediyorsun o kadar baht-ı siyahı
 Binler yaşa iclâl ile ey zıll-ı îlahı
 Binler yaşa ey padişah-ı ma'delet-ârâ

Vaktâki sabah ıyd-ı tâbân
 Pertevler ile olur nümâyân
 Camları doldurur saâdet
 Tekbîr ile pertev-i hidâyet
 Eyler bu zaman şeh-i mükerrem
 Eltâf ile bendegânı hürrem
 Her çehre olur meserret-âver
 Şâdân olarak sâçâk uçarlar
 Her yıl oluyor bu bahtiyârân
 Eltâf-ı şeh-i cihâna şâyân
 Oldukça bu ıydler bedîdâr
 Tekrâr ederim bu şi'ri tekrâr:

Doğdu hilâl-i enver oldu bugün nümâyân
 Nûr-ı mesâr içinde dîdâr-ı ıyd-ı tâbân
 Bâlâ-yı gühsâra çıkmış da seyre dalmış
 Hûrşîd-i âlem-âra olmaktadır dirahşân
 Bin kere bârek Allah ey yevm-i âlem-ârâ
 Bin kere sânek Allah ey ıyd-ı şu'le-efşân

Bir nevarûs hissini tanzîr eder semâvât
 Reng-i şafak, sehâib-i âfâka oldu dâmân
 Dest-i münîr-i âfâk-ı deryâya pertev-âver
 Hüsn-i latîfî ıydın envâr içinde handân
 Oldu bütün gönüller bayram ile hem âğûş
 Etsin cihâna görsün şevk-i behiştî Rıdvân
 Olduk cemâlinizden müstağrak-ı letâfet
 Ey leyl-i ıyd-ı enver ey subh-ı sâf û tâbân
 Evsâfınızda lâyıık her fikre verse revnak
 Nesr-i cedîd terki şi'r atîk-i İrân
 Hûrşîdinizde manzûr-ı kutsiyet-i Züleyhâ
 Mahfî helâlinizde envâr-ı mâh-ı kenân
 Bu şevke karşı nâgâh-ı cûş eyledi tabîat
 Ettim bu sözlerimle takdîs-i şâh-ı devrân
 Ol padişah-ı âlem ol âdil-i cihân kim
 Emsâlini cihânda görmüş değildir insan
 Ol mihr-i ihtîşâmın devr-i adâletinde
 Mehcûr-ı dest-i şekvâ olmakta her garîbân
 Lutfeyle sayesinde garb etti şarka gıpta
 Fart-ı zekâvetiyle her müşkül oldu âsân
 Her gün eder eâlî takbîl-i hâk pâyân
 Her dem olur ahâli dilseyr-i lutf û ihsân
 İhsân û merhamette eltâf û ma'delette
 Ol padişaha elhak yoktur cihânda akrân
 Feyz-i hilâfetinden peygamber oldu hoşnûd
 Âbâd eder sahâsı bir mescid olsa virân
 Genc-i inâyetinde ebhârdır nâçiz
 Deryâ-yı refetinde bahr-ı muhit-i birkân
 Hûrşîd-i ma'delettir ulviyeti ayândır
 Ol şâh-ı pür zekâdan olmaktadır nümâyân
 Sıdk-ı celîl sıddîk-ı adl-i amîm-i fârûk
 Azm-ı metin-i Osman eltâf-ı şâh-ı merdân
 Sultan bî medânı Abdulhamid Gâzî
 Eltâfına demâdem vâcibdir arz-ı şükrân

Lutf ü himâyetiyle şâd oldu ehl-i islâm
 Devr-i adâletinde mahvoldu derd ü efgân
 Kalbinde şu'le-zâdır feyz-i Resûl-i Ekrem
 Vechinde müncelidir nûr-ı latîf-i imân
 Şân verdi sayesinde ulviyet-i maârif
 Devriyle başlamıştır devr-i celîl-i irfân
 Her sâhib-i zekâyâ bezl-i mürüvvet eyler
 Lutfuyla müftehirdir her şâir ü sühandan
 Nâm-ı kerem nisârı ser levha-i meâlî
 Unvân-ı tabdârı kânun-ı şâna unvân
 Hûrşîde saçtı envâr-ı şemşîr-i tabdârı
 Bâlâ-yı âsumâna pîrâye olsa şâyân
 Eyler bütün gönüller takdîs-i padişahı
 Tezyîn eder lisânı evsâf-ı pâkî her ân
 Ezcümle bende yazdım bu nazmı âcizâne
 Ey padişah-ı âlem ey şehriyâr-ı zîşân
 Her demde zât-ı pâkin tavsîf için efendim
 Allah şâhidimdir kim ettim ahd ü peymân
 Ecdâdımızda sâdık ahfâdımızda sâdık
 Efrâd-ı hân mânım olsun yolunda kurbân
 Pâyân bulur mu hâmem vasfında padişahım
 Yok medhine nihâyet bir fikre sığmaz ummân
 El aç Celâl! Başla arz-ı duâya gayrı
 Evsâf-ı şehriyârı olmaz karîn-i pâyan
 Ey âlem zemîni işgâl eden gönüller
 Ey âsumân içinde tekbîr alan ser ü şân
 Ben başlayım duâya âmin diyen serâser
 Dolsun o nağmelerle arş-ı azîm-i yezdân
 Abdulhamid Hân'ı tahtında bir karar et
 Yâ Rabb bihakk-ı mirâc yâ Rabb bihakk-ı Kur'ân

 Ey hâkim-i avâlim ol padişahın ile
 İkbâlini dırahşân iclâlini ferâvân
 Vaktâki bahâr-ı âlem-ârâ

Leylâklar ile olur rehvida
 Eyler bizi âlem-i rebî'i
 Müstağrak-ı neşve-i tabî'i
 Eyler çemeni, semâ-yı mesûd
 Her pertev neyyir-i zer-endûd
 Baktıkça küşâyış-i hevâya
 Deryâ gibi sâf bir semâya
 Eyler bizi fikr-i şâiriyet
 Perverde-i neşve-i tabiat
 Âheste-i nesîmi nevbahârın
 Âhengi duyur bîkarârın
 Pek sevgili bir neşîde söyler
 Nisan ayına kasîde söyler
 Gûyâ бүрүнür safâya dağlar
 Her bir dere nâzlı nâzlı çağlar
 Bir rûz-ı latîf olur bedîdâr³⁰¹
 Müstağrak-ı şevk û sâf û nevâr
 Başlar ne güzel tulû'ı enver
 Derken donanır bütün ufuklar
 Sevdâ uyanır mesirelerde
 Meftûn-ı bahâr olan seherde
 İşte bu zaman içinde bir nûr
 Her kalbi eder keremle mesrur
 Nûr-ı nazar-ı şeh-i mükerrem
 Lutfun ederek kulûbı Hürrem
 En'amını gösterir cihâna
 Her vechle ol şeh-i yegâne
 Her bendesine verir saâdet
 Eltâfına var mıdır nihâyet
 Eltâfına gâye var mı söyle
 Farz oldu duâsı işte böyle

---

³⁰¹ Rûz-ı Hızır

Herkesi şâdân edersen dembedem ihsân ile
 Zâtına mahsûs olan bir lutf-ı bîpâyân ile
 Dehrî tenvîr eyliyorsan pertev-i irfân ile
 Padişahım dur cihân durdukça az û şân ile

Sâye-i lutfunda her masûmu hakk-ı şâd eylesin
 Meleğini dünyâyâ karşı hürrem-i âbâd eylesin
 Ömrünü, iclâlini Allah müzdâd eylesin
 Padişahım dur cihân durdukça az û şân ile

Vasfını arz eyler âheng-i rebâb ma'delet
 Herkesi ettin cihânda hisse-yâb-ı ma'delet
 Nâmına dense sezâdır âfitâb-ı ma'delet
 Padişahım dur cihân durdukça az û şân ile

Devr-i adlinde alır nâgâm olanlar nâmını
 En kederli bir gönülde terk eder âlâmını
 Şâdmân ettin bugün askerlerin îtâmını
 Padişahım dur cihân durdukça az û şân ile

Bahs eylemek isterim bugün ben³⁰²
 Osmanlıların celâdetinden
 Berk vurdu yine muzafferiyet
 Yâ Rabb ne büyük muvaffakiyet
 En şânlı şerefli gün o gündür
 Osmanlılara o gün düğündür
 Askerlerimiz bütün töhmetin
 Bilmem ki ne zannederdi düşman
 Görmüş ise söylesin tesâlyâ
 Bir böyle muzafferâne-i heycâ
 Osmanlı evet, bu şânlı unvân
 A'dâmızı etti el-âmân havân

---

³⁰² Yâdkâr-ı Zafere Yâhûd, Muvaffakiyât-ı Osmaniye. Sayfa: 14

Hûrşîd-i zafer, semâ-yı satvet
 Envâr-ı siyuf pür celâdet
 Ulviyeti eyledi dübâlâ
 Bir subh-ı şân etti âşîkârâ
 Her ard û cüyûş pür nazardır
 Her bir neferi er oğlu erdir
 Vâsi idi düşmanın hayâli
 Mahvoldu hayâli, gördü hâli
 Târih gâzâya verdi zîver
 Askerlerimiz ki olmak ister
 Yâ gâzî-i arsa-i besâlet
 Yâ hâiz rütbe-i şehâdet
 Târih, o mümeyyiz û mukadder
 Elbette hayâl için değildir
 Bilmez o yalan hakikat ister
 Her satırına karşı dikkat ister
 Düşmandaki ricatı yazarken
 Şerm etmeyecek mi hiç düşman
 Örtüldü büyü hep dumandan
 Sahrâları lâle açtı kandan
 Top düşmana yağdırır savâik
 Envâr-ı siyuf ise bevârik
 Heycâmı, yâ mahşer-i çâkâçâk
 Pür velvele, bildirmeli bir hâk
 Düşmanları etti pür tezelzül
 Eyle bu kıyameti tahayyül
 Bir yanda levâ-yı al mansûr
 Bir yanda adû zelîl û makhûr
 Bir yanda nişân-ı galibiyet
 Bir yanda gumûm içinde ricat
 Ey feth-i mubîn û gâlibâne!
 Yâd eyleyecek seni zamane
 Ey feth-i mukaddes û muazzez!
 Diller oluyor seninle mühtez

Sensin bize bâis-i meserret
 Ey bâdı-ı îtilâ-yı satvet
 Askerlerimiz nişanlı geldi
 Allah bilir ki şanlı geldi
 Her ferdini eyledi mebâhı
 Eltâf-ı celîl-i padişahı
 Ol padişah sûtûde etvâr
 Kıldı yine feyz-i lutfun izhâr
 Bulsun diye millet-i istirâhat
 Etti yine terk-i hâb û râhat
 Ettikçe bu padişah-ı mesûd
 Peygamberi, cibrili hoşnûd
 Bir cezbe gelir mûhidine
 Gökten yağar “aferin” zemîne
 Emreyledi ol şeh-i yegâne
 Yıldızda yapıldı hastahân
 Ey padişah-ı mekârım-âver
 Sayende görüldü şanlı günler
 Hakdan bize sensin işte sâye
 Evlâdını eyledin himâye
 Lutfun bize sâye-perver olsun
 Her bir neferin muzaffer olsun
 Dil-i âşık ihtişâmın oldu
 İşte bu eser vücûd buldu:
 Görmeyin şa’saa-i mihr-i zafer-efşânı
 Görsün ulviyet-i sultan-ı celîl-i elşânı
 Bir şehenşâh-ı semâ mertebeye mâliksin
 İftihâr ile âyâ saltanat-ı Osmanî
 Öyle bir şâh-ı zafer kevkebe kim askerinin
 İlk hücumunda yeri oldu zafer meydanı
 Hâme-i dîn-i mübîn, hâdi-i şer’i enver
 Matla’ı adl û atâ, lutf û mürüvvet kânî
 Öyle bir şanlı gazâ eyledi ki, târihe
 Hatt-ı zerrîn ile tahrîr olunur unvânı

Sâye-i padişahı eyledin ey Rabb-i Kerîm
 Sevgili kullarına bir kerem-i rahmânî
 Fikri her gün kerem û lutf û sahâ, celb-i duâ
 Zikri her şeb talb-i merhamet-i rabbânî
 Düvel-i siteyi iclâline hayrân etti
 Rey û tedbiri ile mertebe-i irfânı
 Açtı âğûşunu şân günlerine her asker
 Buda hakkın bize bir merhameti, ihsânı
 Allah Allah! Diye ettikçe hücûm askerimiz
 Düşmanın dağlara aks etti yine efgânı
 Denilir devr-i esâtirde peykân var imiş
 Şimdi Osmanlıların mavzer olur peykânı
 Süngü bir sâikadır dehşet ile parlar iken
 Çıkar ol sâikanın bârika-i rahşânı
 Avrupa anladı şimdi medeniyet ne imiş
 Gördü Osmanlıdaki merhamet û ihsânı
 İlticâ eyleyene verdi âmân ma'deleti
 Bunda da oldu ayân merhamet-i sultanı
 Böyle bir ma'delet ârâ-yı cihânın acaba
 Hangimiz olmayız uğrunda gazâ kurbânı
 Sardı gâzilerinin yarasını rikkat ile
 Oldu ervâh-ı şehidân bile tahsîn-i hevânı
 Öleyim bende yolunda edeyim arem-i behişt
 Her zaman ademe bâkî mi cihân-ı fânî
 Satvet-i devletinin rûh-ı zafer-i meftûnı
 Rey û tedbîrinin ervâh-ı selef-i hayrânı
 O melek hasleti takdîs edelim, gördük mü
 Bu teni-i hakimânede bir insanı
 Ey şeh-i ma'delet ârâ-yı ve meâlî perver
 Sana târih-i cihânda aradım akrânı
 Gördüm iclâl ile karşımda tecessüm etti
 Satvet-i Hazret-i Sultan Süleyman Hân'ı
 Yine yâd eyledim ey rûh-ı azîm-i devlet
 Nâm-ı Ertuğrul ile debdebe-i Osmanı

Bize bâdı-ı şeref oldu bütün ecdâdın
 Her biri âleme gösterdi şekve û şânı
 Ey Celâl arz-ı duâ ile duâ mevsimidir
 Yine celb eyleyelim merhamet-i yezdânı
 Düşman dîne zafer-yâb ola sultan-ı cihân
 Pertev-i satveti dünyâyı kıla nûrânı
 Nedir bu zemzeme-i arş-ı Hudâ'yı etti penâh³⁰³
 Sadâ-yı eşhed an...

Şecâatiyle tecessüm eden cihânları gör
 Şu asker oğlu yiğit oğlu kahramânları gör
 Ki her biri zaferin şânlı pehlivânlarıdır
 Ne sandınız? Evet Osmanlı kahramânlarıdır

Tasâlyâ gördü şu sahrâda lâlezârları
 Ne âl lâleler açtı zafer bahârları
 Bu bir zafer ki payende cihân-ı ulviyet
 Bu bir zafer ki önünde talia-i satvet

Bu bir zafer ki cihân görmemiş cihân olalı
 Zafer terânesi dillerde dâstân olalı
 Kılıçların limânında nûr-ı satvet var
 Parıldayan şu uzun süngülerde dehşet var
 Gazâ yolunda fedâ-yı hayât şânlı olur
 Bu yolda yaralanan her nefer nişânlı olur
 Şu yüzbaşı ne kadar bahtiyârdır alân
 Kılıç elinde, yanında dilâverân-ı cihân

Şu bir nefer ne kadar iftihâr içinde bakın
 Cemâl-i enveri hüzn û gubâr içinde bakın
 Muzafferiyeti temîn eden er oğluna bak
 Şu zirveye değıyor kan içinde bir sancak

---

³⁰³ Yâdigâr-ı Zafer: Sahife 44

Onun denir ki bu hâli cihânı döndürüyor
 Elinde mermi-i ateş feşânı donduruyor
 Biziz o kavm-i habîb û muâvenet-perver
 Esîrlere bile bizden muâvenet bekler

Evet biz onları terfiye ile bekâm ederiz
 Ulv-i şân ile ebkâ-yı nîk-i nâm ederiz
 Cenûdumuzda ulv-i cenâb û şân vardır
 Bize âmân diyene her zaman âmân vardır
 Gurûr bizde değildir, gurûr düşmanda
 Fütûr bizde değildir fütûr düşmanda
 Semâ-yı satveti kıldı cihet cihet tenvîr
 Bu nazm ile ederim padişahımı tevkîr:

Ceddinin ulviyet-i şâhânesin yâd eyledin
 Askerin şâd oldu eltâfınla imdâd eyledin
 Satvetinle düşmanı makhûr û bir yâd eyledin
 Padişahım rûh-ı pâk fâtihi şâd eyledin

Bir gazâ ettin ki tahsîn hevân eder kutsîler
 Bir gazâ ettin ki eltâf-ı Hudâ'dır yâveri
 Şânlı bir günde hemân-ı sevk eyledin de askeri
 Padişahım rûh-ı pâk fâtihi şâd eyledin

Âferin hevândır eâlî reyine tedbirine
 Arş-ı satvet levha-i tevkîr olur şemşîrine
 Hayl-i a'dâyı geçirdin penbe-i teshîrine
 Padişahım rûh-ı pâk fâtihi şâd eyledin

Sâye-i lutfunda ihrâz etti ki şân her erin
 Rûhunu şâdân eder Sultan Selim ekberin
 Feyz-i lutfunla şifâ-yâb oldu gâzî askerin
 Padişahım rûh-ı pâk fâtihi şâd eyledin

Ömrünü iclâlini kılsın cenâb-ı hakk-ı mezîd
 Öyle bir askerle kıldın ki bu meleği müstefid
 Olmak ister her nefer mutlak yâ gâzî yâ şehîd
 Padişahım rûh-ı pâk fâtihî şâd eyledin

Bir şâir-i pâk rikkat-âver
 Evsâf-ı gazâda böyle söyler³⁰⁴
 Olur medâhı âlem ne askerdir bu asker!
 Kalır hayrânı âdem ne cevherdir bu cevher!

Yıkar, çiner, kaleyi serer a'dâyı hâne
 Hücûm vusuletiyle misâl şîr û ejder
 Yanar dağlardan olsa tahassungâh-ı düşman
 Olur bir hamlesiyle basılmış hâk esmer.

Deyipte “Allah Allah!” cihâda azm edince
 Ne toptan havfı vardır ne istihkâm dikilir.
 Galev-i şiddetinden bütün inler sahârı
 Gırîvi aks edip deyr-i cibâl “Allah’u Ekber”

Şehîd olmak ya gâzî budur maksûdu ancak
 Bu maksat varken onda nasıl olmaz muzaffer?
 Ne dehşet-bâr-ı heybet alır ki harb ederken
 Kaçar peşinden a'dâ hemân leşlâş-ı ebter

Dem âsûd-ı keyda birer ahû-yı masûm
 Dem heycâda lakin birer şîr-i ciğerdir
 Bahâdır kahramânlar ki gördükçe şedâyet
 Olur bazularında salâbet-i kuvvet o fer

Nedir ricat? Bilinmez veğâdan olsa hatta
 Gelen her ferd-i düşman kudurmuş bir gazanfer

---

³⁰⁴ Yâdigâr Zafer: Sahife 21

Hilâl-i necm û garâ doğar tev'em şafaktan
Ne hoştur râyetinde o mevc-i berk-i âhmer

Metânetle şecâat bu cîşe rahm û şemşîr
Hamîyetle diyânet bu cîşe zerre û miğfer
Bu şîrân û gâye bir işmi feth-i kişver?
O zûlmet karşısında celî meşhut olurdu

Ne ateş pâre dilâver bu Osmanlı yiğitler
Serâpâ hind û çîni ederdi feth û teshîr
Bulaydı ordusunda Napolyon böyle leşker
Nasıl almış bu mülk û sâ'yı ciş-i Osman?

Düşündükçe gelirdi bana pek hayret-âver
Yakinen anladık hep ne kuvvetmiş o kuvvet
Fakat hayret o bâkî û mukarrer
“Ne askerdir bu asker!” deyip durmaktayım ben

Dilimden düşmüyor hiç bu tekrâr-ı mükerrer
Siyuf berk pûsi nasıl ulvîde müthiş
Sufûf pür hurûşi nasıl müthiş de dilber
Ne tıynetir bu kavm-i necibe hâss-ı tıynet

Ki etmiş dest-i kudret mekârımla mahmur
Vefâ sıdk û sadâkat bu cende şân û şöhret
Edeb-i nâmus û iffet bu cende zîb û zîver
Cihânda haslet olmaz bu fitrattan münevver

Bu evlad-ı vatandan ne beklenmez ki emmiş
Hamâset ninnisiyle mutahhar şîr-i mader
Şîkâr-ı hâs olmuş bu merdânın ezelden
Ukâb-ı tîz-i nusret o sayd-ı ateşin pür

Savâik miydi bunlar? Yetiştı vurdu kırdı
 Demir yol süratiyle kaçan obâsı ekser
 Nazîr-i berk-i hâtıf yetiştı her mahle
 Uçar mıydı yürürken bu cend-i şu'le peyker

Bu mu'ciz azm û himmet bu parlak gâlibiyet
 Kalır ihlâfa bir şân olur târihe zîver
 Bu şânlı dâstân fütûhu yazmalıydı
 Ya Firdevsi'i, dâhî ya Nefî'i hüner-ver

Ki hem âheng-i tavrı hüner bir an gazânın
 Gerektir söz bulunmak müzekkâ û müzekker
 Hemân siz var olun ey fedâkarân ümmet
 Bekâ-yı mülk û devlet bekânızla müyesser

Ulû şân û şöhet, zafer, nusret sizindir
 Meyâdın gazâda size oldukça rehber
 Müşîr Fâzıl Ethem o zât-ı pür mekânet
 Gibi bir zî-liyâkat şüphedâr-ı mevkur

Ne var Osmanlılıkta sizinle münkeşiftir
 Teâlî etti şimdi o fahr û şân-ı eşher
 Evet! Osmanlılıktan büyük bir pâyeye yoktur
 Yaşa ey nâm-ı Osman! Yaşa sen tâb-ı mahşer
 Bu nesl-i pâkin olsun îlahî her biri bin
 On binlerden yetişsin nice yüz bin dilâver
 Tının satvetiyle pür olsun gûş-ı âlem
 Desin hayretle herkes: “Ne askerdir bu asker”

Gâziler için cenâb-ı kâmil³⁰⁵
 Yazmıştı bu şi'ri bî-muâdil
 Duyunca geldiğini ben o şânlı gâziler

---

³⁰⁵ Yadiğâr Zafer Sayfa: 42

Dedim, koşup gideyim lâzım etmek isticâl

Dev çeşm-i hüznüme toplandı eşk-i rikkat eser
Dizimde kalmadı bilmem ne oldu meşye mecâl
Tören civarına binlerce halk toplanmış
Duyulmada orada bir sükût-ı zî-hürmet

Bütün yürekler evet şefkat içre pür lerziş
Nedir o manzara, yâ Rabb nedir o ulviyet!
Takarrüb eyledim ol mevk'i muazzeze dek
Bütün turanlara baktım bahâne-i cûy bana

Gözümde eşk-i teessür tezâid eyleyerek
Hemân vücûdumu bir râşe etti istilâ
Lisân-ı hâl ile diyor bakılsa hangi kahramân
Aduyu mahv edip ezer siyuf cân şikârımız

Senâ nuvis nâmımız değil midir? Bütün cihân
Bu şanlı yâreler bizim nişân-ı iftihârımız
Sorun da bakın anlayın bir sözünden
O arslan yürekli zafer-i perverânı

Sarılmak, gidip öpmek ister gözünden
Yüzünden gözünden o şân âverânı!
Geçince kendimi zabt eylemek muhâl oldu
Birer birer o mübârek yiğit dilâverler!

Ne oldu anlamadım ben, bigâne hâl oldu
Görünmez oldu gözümde o gördüğüm manzar
Tebeddül etti menâzır: Önümde bir sahrâ
Siyâh renk ile manzûr bir sehâb-ı keşif

Yayıldı kapladı vâdîyi bir hafif ziyâ
Yavaş yavaş o buluttan çıkıp latîf latîf!

Odur o nûrdur işte o.. nâm-ı Osmanî!
Onun gibi müteâlî... onun kadar parlak

O nûrdan çıkarak bir hilâl nûrânî
O reng-i âl ile yükseldi şânlı bir sancak!
Şâirler olur hamâset-âver³⁰⁶
Ol demde safâda böyle söyler

O yerler şimdi bir tâbiş ki seyf-i mücellâdır
Sufûf-ı gâzayân pîrâye bahş sahn-ı sahrâdır
Tüfek, top, süngü birden, bir uğurdan hamle fermâdır
Çemenler işte mevc-i hûn düşmanla müterâdır.
Bütün ebr-i zaferdir sanki feyz-i efşân! O yerlerde.
Ebhâr-ı hûn û ateştir bu yıl coşân o yerlerde!

Uyandırmak hatırdır gara bir şîri menâmından
Hezerâyı hasm bî insâfdın, Osmanlı nâmından
Bu kavmin titre makrûn-ı adâlet intikâmından
Kılıçlar çıkmasın bir kere pür satvet niyâmından
Durulmaz piş-i kahrında, dayanamaz darbına hâ'il
Savâiktir, bevâriktir, belâ-baranıdır sâil

Gider maydanı harbe dönmemek azm-ı sedîdiyle
Gider Osmanlı gâzî ya şehîd olmak ümidiyle;
Mesâvî bahtiyâr olmakta gâzîsi şehîdiyle;
Yürür birlikte bir pîr-i civân-ı himmet hafîdiyle
Değil erkekleri, nisvân-ı hevâhişkâr-ı heycâdır
Taarruz böyle cengâverlere birkâr-ı beycâdır!

Yed-i teshîre geçtikçe geçitler, kaleler her gâh,
Açıldıkça fezâyı fevzû nusrette nice şehrâh,
Çıkar ayûka âheng-i zafer gülbânın “yâ âh!”

---

³⁰⁶ Yâdkâr-ı Zafer: Sahife 36

Cezâ-yı fiilini görsün sezâdır düşman bedhû âh
 Şu sözler kanla, ateşle yazılmış vech-i gabrâya:
 Kılıçtan başka yoktur çâre tedmîr-i âsarâya!

Tasvîr-i gazâya etti himmet
 Söyler bunu şâirâne ismet
 Bir sâha-i latîf ki pehnâ civânını³⁰⁷
 Dârultarab derûni riyâz cenân gibi
 Olmuş o hoş fesihe hazrâ-yı nevbahâr
 Bir can-fezâ nesim menberle mevcezâr
 Evrâkın ihtizâzına hiç gelmiyor dernek
 Her sevdâ bin şükûfe döker lime lime reng

Etmîş o mergazârda Osmanlı askeri
 Rekz-i hıyâm-ı satvet û iclâl perveri
 Her yanda mevc-perver-i şân râyet-i zafer
 Çeşmân-ı iftihâra verir seyri tâb û fer
 Seyret ne şânlı manzara vermiş o hâl ile
 Sahrâlara o reng, o zerrîn hilâl ile

Ancak bu rütbe-i dilber olur tutsa âşiyân
 Ebr-i şafak içinde hilâl-i ziyâ-feşân
 Fukâralar çalınmada nezdîn û dûrdan
 Atlarda kişneme bu mehâbbetli surdan
 Rahşanda süngülerle kılıçlar misâl-i berk
 Etmektedir o yerleri nûr şükûhe-i gark
 Ejder gibi muhîb durur top ile tüfek

Ulvî û müthiş öyle serâser fezâ-yı ceng
 Bir mevkib-i fûtûh ki hem tabş-ı nücûm
 Saf saf cenûd-ı saf-şiken amade-i hücûm
 Bir gühpâredir metherin ki her nefer

---

³⁰⁷ Yâdigâr Zafer Sahife:30

Düşman demirden olsa da durmaz ezer geçer
 Sarsar kemâl-i şevk ile nöbet zamanları
 Bir nağme-i bülend zafer âsumânları

Her rûz-ı ceng asker için sanki bir düğün
 Âfâk, pür terâne-i şân û zafer bütün
 İhtâr eder zaman niyâzı Allah'tan
 Bir nağme-i hazîn eyle ki ordugâhtan
 Vâsıl-ı cihân kutse ezân-ı Muhammedî
 Olmaz mı şâd onunla revân-ı Muhammedî
 Hâmûş, kâinât o âhengi dikiliyor
 Bir vecd-i girye hayz ile ervâh inliyor

Etmektedir sufûf-ı mülk gökte sevbesev
 Kutsîyet-i diyânet islâma serfirû
 Sahrâlar! Ey riyâz tarephâne-i cenân
 Ey feyz-i bahş nâme, ey cûy-ı hûşervân
 Ey dağlar! Ey heyâ gül âsar-ı bişmâr
 Ey her sene teceddüd eden fasl-ı nevbahâr
 Ey mâh-ı lema-bâr! Aya mihr-i pür ziyâ
 Siz gördünüz mü söyleyin ey encüm-i safâ

İnsan cihânda bulduğu günden beri vücûd
 Osmanlı askeri gibi cendi zafer-nümûd
 Sahrâları, geçtiler pâmâl azm eder
 Sâbit, metîn kumandaya menkâd her nefer
 Arslan gibi tehâcûme âmâdedir bugün
 Hıfz-ı vatan yolunda fedâ-yı hayât için

Askerlerimizdeki şecâat
 Her ferdi eder karîn-i hayret
 Askerlerimizdeki itâat
 Her asker için olur meziyet
 Eşâr arasında mislî nâdir

Söyler bunu da cenâb-ı şâir³⁰⁸

Bak şu levend askere Osmanlıdır
Süngüsü parlak kılıcı kanlıdır
Sînesi levh-i şafak elvânlıdır
Cephesi hûrşîd kadar ânlıdır
Kendi yürekli yüreği canlıdır
Kahramân ecdâdı kadar şânlıdır

Çehre-i handânına etsek nazar
Nûr-ı Nebî'den görünür bir eser
Mevte olan şevkini kim görse ger
Devlete ömr-i ebedî hükmeder
Kendi yürekli yüreği canlıdır
Kahramân ecdâdı kadar şânlıdır

Ma'delet insâf-ı şecâat sahâ
Kahr-ı adu afv-ı zayıf el' kuvâ
Hubb-ı Nebî havf-ı cenâb-ı Hudâ
Fıtrat-ı mecbûlesidir dâima
Kendi yürekli yüreği canlıdır
Kahramân ecdâdı kadar şânlıdır
Siha-i şîrânesi ism-i Celâl
Velvelesi zelzele pâş-ı cibâl
Feyz-i şehâdetle refî' el' kemâl
Gökten iner vechine nûr cemâl
Kendi yürekli yüreği canlıdır
Kahramân ecdâdı kadar şânlıdır

Bir ulû deryâ gibidir cûş eder
Na'resi arslanları bîhûş eder
Şehid memâti gülerek nûş eder

---

³⁰⁸ Yâdigâr-ı Zafer. Sahife:38

Mest-i bekâ mevti ferâmûş eder
 Kendi yürekli yüreği canlıdır
 Kahramân ecdâdı kadar şanlıdır

Hâk-ı vatan bekâ-i cennet bahâr
 Mehbut-ı nûr nazar-ı gerdgâr
 Her karışında duruyor bir mezâr
 Hıfzına asker-i ebedî el karâr
 Kendi yürekli yüreği canlıdır
 Kahramân ecdâdı kadar şanlıdır

Çeşmine cennet görünür câbcâ
 Kalbine nevârını serper Hudâ
 Eserine ecdâdın edip iktifâ
 Cân atar Allah yoluna dâima
 Kendi yürekli yüreği canlıdır
 Kahramân ecdâdı kadar şanlıdır

Cân vererek şânı bulur âzadyâd
 Gayretine Hakk da eder îtimâd
 Seyfine islâm ediyor istinâd
 Kâbe durur nâmı olundukça yâd
 Kendi yürekli yüreği canlıdır
 Kahramân ecdâdı kadar şanlıdır
 Sâf yürekli ulû vicdânlı er
 Cevheri pâkize şehîd kanlı er
 Tam müslüman, bütün imânlı er
 Merd, dilâver, yâmân Osmanlı er
 Kendi yürekli yüreği canlıdır
 Kahramân ecdâdı kadar şanlıdır

Çekse adû pîşîne güve-i sedîd
 Saçsa cehennem gibi nâr-ı şedîd
 Kalbini bir dem edemez nâ-ümid

Çünkü yağazıdır o er ya şehîd
 Kendi yürekli yüreği canlıdır
 Kahramân ecdâdı kadar şanlıdır

Mevzû' büyük olunca her bâr
 Her kalb eder bu şi'ri tekrâr³⁰⁹
 Ötüşüp hep çemendeki mürgân
 Şemse gûyâ vedâ' ederlerdi
 Gökte yer yer sahâbeler pür ân
 Sanki teşyîane giderlerdi
 Böyle bir demde işte, müstağrak
 Lücce-i bi-keran-ı hülyaya
 Bir yiğit çeşmanı ayırmayarak
 Bakıyordu bu levh-i garây
 Güneşin battığı cihette o dem
 Kanlı bir levha eylemişti zühûr
 Ediyordu hilâl ise pür nûr
 İstân-ı hafâya vazı' kadem
 Eyledikçe hilâl-i nûrânî
 Reng-i hûnun içinde arz-ı likâ
 Görünürdü levâ-yı Osmanî
 Bir mehâbetle gökte mevce-nümâ
 Yiğidin gözlerinden ateşler
 Çıkıyordu kemal-i hüsünden
 Gökte tâbân o levh-i ateş eser
 Feyz alırdı mâil-i hüsünden
 Hüsün leblerinde, bî-pervâ
 Seyreden lerzedâr şiddetini
 Hissederdi dilinde feyz-nümâ
 Gayretin şiddet-i harâretini
 Vardı gönlünde bir hayâl o zaman
 Bir hayâlet ki bin cihâna değer

---

³⁰⁹ Yâdigâr-ı Zafer Sahife 29

Pîş-i çeşminde bir büyük meydân
 Dolu askerle, topla sertâser
 Şânlı bayraklar alda mevce-nümâ
 Şânlı Osmanlılar o şîr-i dalân
 Topa karşı cân etmede her ân
 Allah Allah bân ki tab semâ
 Cûşa gelmiş hücum eden asker
 Şânlı şânlı şitâp edip gidiyor
 Topların sanki her biri ejder
 Bağırıp arzı lerze-nâk ediyor
 Böyle bir demde işte askerler
 Olarak azm-i harbgâh edecek
 Dest-i zûrunda bir levâ-yı zafer
 Yerleri lerzedâr edip gidecek
 Koşacak düşmana o merd-i Hudâ
 Pîş-i askerde dâima koşacak
 Şehre dâhil olunca bî-pervâ
 -Yüzü hûn û gabâre müstağrak-
 Dikecek bayrağı hitap edecek
 Diyecek: Ey hilâl-i Osmanî
 Yine böyle temevvüc eyleyerek
 Nûra gark eyledin bu meydânı
 Yaşa ey devletin penâhı yaşa
 Nûrun etsin cihânı istilâ
 Seni düşman mı sevindirir? Hâşâ!
 Sevinemez sevinse âfîtâp o ziyâ
 Seni böyle bir vecche dikmek için
 Kahramânlar hemân fedâ olsun
 Sonra düşmanlara hitap ederek
 Diyecek: Sizler ey gürûh-ı cibân!
 Bu hitâbı fakat bitirmeyecek;
 Gelecek aklına o demde ezân
 Nağme-i dîn ile dolup meydân
 Aksi tâ âsumânı inletecek

Düşecek sonra bağteten handân
 Nûr içinde Allah'ına gidecek
 Ey padişah-ı adâlet-ârâ
 Lutfun ile mülkü ettin ihyâ
 Asrın ki zaman-ı marifettir
 Her vech ile devr-i ma'delettir
 Sayende göründü mihr-i irfân
 Baştan başa mülkü etti rahşân
 Her sâdıkı şâdmân edersin
 Her bendeki kâmurân edersin
 Gâzîlere verdin öyle pâye
 Evlâdını eyledin himâye
 Îmâr-ı bilâddır merâmın
 Her emr-i celîl-i ihtîşâmın
 Mekteplere verdi tâb û zîver
 Her tıfl olur zekâvat-âver
 Sayende yetiştî ehl-i himmet
 Feyz aldı bütün bütün tebâbet
 Ey padişah-ı sedir-i iclâl
 Takdîse gelir bu hâli ikbâl
 Ecdâdına bâis-i şerefsin
 Her vech ile mufahhir-i selefsin
 Eltâfını âsumâna yazsam
 Evsâfını âsumâna yazsam
 Allah bilir bitip tükenmez
 Halkın senin ol kadar muazzez
 Yazdım şu kitâbı âcizâne
 Olsun diye lutfuna bahâne
 Yazsam ne kadar nihâyet olmaz
 Evsâfını had û gâyet olmaz
 Şi'rimle gelir mi vasfa pâyân
 Bir katrede gizlenir mi ummân
 İşte eser-i sadâkatim bu
 Ben sâdıkım meziyetim bu

Hürmetle Celâl el aç duâya
 Aks eylesin ol duâ-i semâya
 Eyler o duâyı pâkî ezber
 Âmin demeye koşar melekler
 Mesûd olalım onunla her bâr
 Bir sevgili padişahımız var
 Eyle bizi dâima îlahî
 Ol zât-ı celîl ile mebâhî

Son

3.2. Nazım Nesir Karışık Yazılan Eserlerin Tam Metinleri

3.2.1. Asârı Celâl

Maârif Nezareti Celilesinin Ruhsatını Haizdir
 İstanbul
 Âlem Matbaası-Ahmed İhsân ve Şürekâsı
 Sâhip ve Nâşiri: Kitâpçı Levin
 1312

Kasîde

Rûz-ı firûz-ı culûs şeh hûrşîd-i haşem
 Eyledi çehre-i âfâk-ı serâser Hürrem
 Subh-ı rahşân û münîriyle semâ tâbında
 Eser mihr-i lutfuyla münevver âlem
 Gündüzü şevk ile subh-ı seher lâhûti
 Gecesi pertev ile leyle-i gülzâr isem
 Yoktur feyz-i biheştîye bikavl-i Bâkî
 Nice sabreylesin Allah'ı sorsak âdem
 Tâkatım kalmadı hâmûşluğu aldım ele
 Medh-i sultan-ı kerem-küster için levh û kalem
 O şehensâh-ı felek mertebe kim lâyıktır
 Serfûrû eylese iclâline mihr-i âzam

O cihânbân-ı semâ kevkebe kim ahrâdır
 Neyyir-i tâlî'i hûrşîd ile olsa hemdem
 Bârek âh zehî sâhib-i feyz-i haydar
 Bende-i satveti İskender û Zâl û Rüstem
 Sânek âh zehî mertebe-i sultanı
 Çekilir nâm-ı humâyûnuna her yerde alem
 Kalb-i tâbendesî feyz-âver mihr-i ilhâm
 Tab'ı şâhânesi gencîne-i esrâr-ı hükm
 Bâb-ı ihsânının efkendesî ashâb-ı sühâ
 Lutfunun bende-i sermendesî erbâb-ı kerem
 Hâtem-i tay ki sahâvette misâli yoktur
 Görmedi böyle sahâ böyle kerem böyle himem
 Hâme-i mucize gû levha-i tebcîl üzere
 Vâsf-ı garâ-yı humâyûnunu ettikçe rakam
 Dolar âfâka bütün gulgul-ı gülebânın zafer
 Açılır hayret ile dîde-i pervîz-ı âcem
 Öyle bir âdil-i devrân ki olur her lahza
 Keremi zahm kılıp fukarâya merhem
 Server-i mülk-i cihân Hazreti Sultan Hamid
 Matla-ı adl û ata dâver-i fârûk-ı şim
 Taht-ı şâhânesine eyledi vaktâki culûs
 Şevke geldi adem âbâda firâr eyledi gam
 Buldu gülzâr-ı safâ neşvû-nümâ-yı câvid
 Andelibân sühan eyledi tecdîd-i nagam
 Ol kadar eyledi tamîm adâlet-i dehre
 Bir garîbânede görölmez eser dest-i setm
 Lutf-ı ihsânına âfâkı edip müstağrak
 Eyledi merhameti âlemi dil seyr-i nâm
 Hüsrevâ padişahâ server âlî güherâ
 Ey eden âlemi müstağrak eltâf û kerem
 Devrine devr-i maârif denilirse şâyân
 Oldu bünyân-ı fûnûn lutfun ile müstahkem
 Rûz-ı firûz-ı culûsunda zekâvet güneşi
 Saltanatla ufk-ı marifete bastı kadem

Bir zaman lâl idi erbâb-ı kalem şimdi aydır
 Neşr-i envâr feyvesât-ı mesîh-i Meryem
 İşte ezcümle bu bendekte temâyüz etti
 Kıldı akrânına nisbetle biraz kesb-i kadem
 Fahr edersem yaraşır sâye-i şâhânende
 Çok mudur Bâkî-i şâir ile olsam tev'em
 Ben ki târihi selâtin izâmı yazdım
 Yazmamış kimse onu şi'r ile benden akdem
 İftihârım şu ki sayende yetiştim şâhâ
 Abd-ı memlûkûn olan şâiri görsün âlem
 Pertev-i şi'rim ile maşrıkı tenvîr ettim
 Belki de mağribi âh teâlî âlem
 Her sözüm cevher-i ilhâm-ı Hudâ'dır ederim
 Nâm-ı Bâkî'ye yemin rûh-ı Fuzûlî'ye kasem
 Yetişir tabi'ini tavsîfe ne hâcet biliriz
 Ey Celâl eyle duâ şimdi duâdır elzem
 Tâki hûrşîd-i ziyâ-bâr sipihr-i gerdân
 Eyleye şevk ile tenvîr-i bahâr û şebnem
 Rûz-ı şeb Hazret-i Sultan Hamid'in Allah
 Kalb-i pür nûr humâyûnunu kılsın hürrem

Leyle-i Regâib û Arz-ı Şükrân

Sad bârek Allah ey leyl-i enver
 Feyzinle oldu dünyâ münevver
 Kudsânın Allah ey leyl-i garrâ
 Etti cihânı pür zîb û zîver
 Vaktâki geldin fahr-ı risâlet
 Nûruyla kıldı tenvîr-i mâder
 Mahlûk-ı akdes mahbûb-ı hallâk
 Allah-ı Ekber Allah-ı Ekber
 Lâhûta karşı bir şânlı server
 Fikr et Resûl'ü kutsiyetiyle
 Kalmaz mı söyle ey hikmet-âver:
 Zulmet içinde bî-dîn olanlar

Envâr içinde îmân edenler
 Vaktâ ki doğdu mihr-i Muhammed
 Nûr içre kaldı âlem-i serâser
 Şâmil olurdu telzîz-i rûha
 Olsa bu beytim her gün mükedder
 Mahlûk-ı akdes mahbûb-ı hallâk
 Allah-ı Ekber Allah-ı Ekber
 Zulmette kaldı sevk etti nûra
 Bir kâinâtı bir veche ezher
 Aşkıyla Musa meftûn-ı sînâ
 Hicreyle İsa mahzûn-ı muztar
 Hûrşîd gitti oldu nihâyet
 Üç hevâda envâr-perver
 Ahlâk-ı Osman efkâr-ı siddîk
 Âsâr-ı fârûk eltâf-ı haydar
 Pek çok halife geldi cihâna
 Târihi etti tezyîn yer yer
 Osmanlılardan şimdi husûsâ
 Eyler hükûmet bir şânlı dâver
 Nûr-ı diyânet vechinde tâbân
 Mihr-i hidâyet kalbinde muzmer
 Şâyeste olsa meclûb-ı lutfu
 Rüstemle Dârâ Hüsrevle Kayser
 Neşr eyledikçe envâr-ı adlin
 Hûrşîde benzer hûrşîde benzer
 Bir böyle âdil elhamdulillah
 Osmaniyâne olmuş müyesser
 Âsâr-ı lutfun bir kere görse
 Mahcûp olurdu hânım serâser
 Ebr-i zalâmı tenvîre geldi
 Envâr-ı âdli günden de izhar
 Asrında kat'â yoktur telehhûf
 Devrinde aslâ yoktur mükedder
 Eslâf içinde ihlâf içinde

Emsâli pâkî enderdir ender
 Hûrşîd-i satvet mah-ı adâlet
 Sultan-ı âlem hâkân-ı eşher
 Sultan Hamid'in bak sayesinde
 Oldu memalik-i pür zîb-i pür fer
 Ulviyetinden rahşanda mağrib
 Kutsiyetinden pâyende hâver
 Hissiyatınca bir şân bulurdu
 Bâbende-i Dârâ olsaydı câker
 Ey padişah-ı mülk-i adâlet
 Ey şehriyâr-ı hûrşîd-efser
 Açtı Celâl'in dest-i duâyı
 Evc-i hedâda bir şanlı şehper
 Yâ Rabb bihak Kur'ân-ı âzam
 Yâ Rabb bihak nûr-ı peyember
 Sultan-ı âlem Abdulhamid'e
 Eltâfin olsun her demde yâver

Musâhabe

1

Biri bana-ekseriyâ-ne ile iştiğâl ettiğimi soracak olsa hemen dâima yazı ile meşgûl olduğumu anlar uykumun zamanlarını istisna ettikten sonra:

“Benim Nedime-i rûhum tefekkür etmedir”

“Dem tefekkürüm en hoş dem hayâtımdır”

Mazmûnunca en evvel tefekküre sonra yazıya başlarım. Hakikat perî-i gülgûn şafak penbe parmaklarıyla hâbgâhımın perdelerini okşamağa başladığı vakit -ekseriyâ- odamın pencerelerinden birinin üstünde yuvasını yapmış olan küçük bir kuşun nevzuhûr-ı sehere karşı okuduğu şarkılar beni uyandırır. İhtimâl ki yüzümü yıkamaya vakit bulamam. Hemen o anda birkaç şi'r hâtırama gelir, karyolamın baş ucunda mevzu' masaya yaklaşıyorum. O şi'rleri kaydederim. Ayıp değil ya isterse çirkin olsun. O şi'rleri ben severim. O şi'rler benim çocuklarımdır. Sonra masanın üstüne bir göz gezdiririm: Bir bâbı hitama yaklaşmış bir hikâye bulurum. O bâbı da itmâm ederim. Öte

tarafıta inşâya ait yazılan bir kitabın müsvedâtı durur. Bu müsvedâta birkaç numûne ilave etmek isterim. Yine yazarım. Derken efrâdı aileden biri tarafından bir mektup yazılmak için mürâcaat edilir. O kadar meşguliyet arasında bu mürâcaat nâhoş gelirse de artık hatırı kalmasın diye bir mektupluk kağıdı birkaç satır ile işğâl ederim. Yine yazarım.

“Yemek!..” derler. Allah ne vermiş ise yerim mevki memuriyetime giderim. Vazife-i resmiyemi ifâya bir tehâlûk gösteririm. Yine yazarım.

O güne ait olan vazife-i mukaddese-i memuriyetimi de itmâm ettikten sonra çıkarım. Rehgüzârıma bir kütüphâne tesâdüf eder. Bu kütüphânede biraz nefes almak için oturarak maârif nezaret-i celilesinden ruhsatı istihsâl olunup matbaaya verilen bazı âsâr-ı naçizanemin tertîb-i sehviyâtı tashîhe luzûm görülür. Alır kalemi elime yine yazarım.

Bu kadar yazı yazan asabi bir muharririn akşamüstü o yine gelmesi pek bî-tâbâne olur. Artık bunu herkes bilir. İşte ben bî-tâbâne eve geldiğim vakit artık hiçbir şey yazmamak isterim.

Halbuki eve gelirken hüsn-i tevcihini celb etmiş olduğum refikâdan birine tesâdüf ederim de mesela hazîne-i fûnûna musâhabe unvânı altında mutlak bir makâle yazmaklığımı-uhûvvet namına-tavsiye ettikten sonra bu makâleninde yine mutlak yarına kadar yetiştirilmesini emir eyler. Şimdi ne yapmalı çaresiz yazmalı eve gelirim. O makâleyi de yazmaya çalışırım. Mesela şu yazdıklarım o gibi bir teveccühün semeresinden niçin ad olunamasın yine yazarım. Yine yazarım ama damağım bana “yoruldum” der. Zaten ben bu hitâbı anlarım. Damağıma karşı bende “bir siğara” derim. Müteâkiben bir menhe ihtiyacım olduğunu hissederek sade köpüklü sıcak bir kahve isterim. Bu kahvede itibâhı hâsıl eder. Yine yazarım değil mi hayır artık yazmak icap etmez. Şimdi biraz tenezzüh lazım. Biraz eğlenmek isterim. Birkaç adım atarım. Pencerenin önüne gelirim. Hûrşîd-i mağrib-ârânın gâh bir deryâ-yı semîn içinde ufuklara gâh bir yağmurlu havada bulutlara gizlendiğini görürüm. Âh bu pek güzeldir. En uzakta görünen mâî deniz ihtisâsât-ı şâiranemi heyecana getirir. Pişgâhımı bir perde-i hazrâ ile örtülen yaprakların rûhuma bir sükûn bahş eden hışırtılarını dinlerim. Menâzır û tefekkür et tenevvü ettikçe ciyâdet fikriyemin avdet ettiğini hissederim. Bu ciyâdet ertesi gün ki yazılar için hazırlanır.

Şimdi ne demek istediğimi soruyorsunuz değil mi iştiğâlât zihniye erbâbınca ara sıra tenezzühün maddi manevî fevâidi olduğunu arz etmek isterim maddi fevâidi var: Damağ-ı istirâhat mutlaka içinde bulunduğu halde güzel bir hava teneffüs etmek açık

bir manzara görmek ne kadar muvâffak-ı sıhhattır. Manevî fevâidi var: Hele bu manevî fevâid-i sanâyi-i nefise erbâbınca kâbil-i inkâr değildir. En güzel bediyaları tabiattan ictibâs eden ressamaları şâirler o bahârı levhaları o sahrâyı şî'rleri tenezzühlerinin neticesinden istihsâl etmiyorlar mı?

Matlanın bir çemenzâr mütemevvicin bir şelâle-i letâfet nisârın yâdigârı:

“Gûh-ı deryâ iki cânıpten dırâğûş eylemiş
Sanki deryâ dâyesi kühsâr ise lâlsıdır”

Beytinin bir temâşa-yı deryânın mahsûlu olmadığını kim iddia edebilir.

“Ey ebr-i latîf renk seyâr
Pek şa'saalı nümâyîşin var
Fesahatinde-i sepher içinde
Deryâ-yı ziyâ-yı mihr içinde
Mâhî gibi hoş sabâhatin var
Dur dur ne de çok sebâhatin var
Gûyâ uyuyormuşum uyandım
Nâgâh seni görünce sandım
Reng-i ruh dilberân şu anda
Uçmuşta birikmiş âsumânda”

Beyitleri nâgâh-ı âşıkânesini semâyâ atfeden bir şâirin âsârından değil midir?

Hifâ ki zihin yorgunluğunu tadîl eden tenezzühten daha münâsîp ve daha şâirâne bir çâre yok iken bir kısım-ı erbâb-ı kalem bu çâreyi muharrib-i hayât ve menba-ı fesâyih olan işrette arıyorlar. Ve istidâdları henüz münbesit olmadan tam fikirlerinden istifâde edilecek bir zamanda ya cenûn getiriyorlar ya hayâta veda ediyorlar!

Musâhabe

2

Geçen akşam ahabâdan birkaçıyla yine ehbâdan birinin hânesinde bulunduk. Musâhebemizin ne üzerine ceryân eylediğini tarîfe hâcet yoktur sanırım. En tatlı

musâhabe maârif ve edebiyâta dair olan musâhabe değil midir? İşte biz de bu musâhabeye koyulduk.

Bahs-i şurâ-yı eslâfa intikâl etti. Şeyh Gâlib'i pek ziyâde sevenlerden biri Dede Mercûm'un gülzâr-ı tabiat şairanesinde perverde olan "Hüsn ü Âşk" namındaki gülğonca-i belâğatının şa'saa-i ifâde, servet-i hayâl gibi meziyât-ı âliye ile nesîm-i edep içinde ilelebed tatîr-i meşâm edeceğini söyledikten sonra:

"Bir şu'lesi var ki şem-i cânan
Fânûsuna sığmaz âsumânın
Bu sîne-i berk-i âşiyânın
Sînâ dahi görmemiş nişânın
Efrûhte-i inayetindir"

Nefî'ye hürmet-i mahsûsası olan zevât âheng-i ifâde azamet-i hayâlde Nefî gibi bir şâir gelmemiş olduğunu ifâde ederek:

"Düşte fikreylerim evsâfını bîdâr olacak
Bulurum levh-i hayâlimde serâser ben reng
Sonra tasvîr edip âyîne-i endişemde
Hem yazar hem tutarım nağme-i gül ki âheng"

Parçasına

"Nefî tîğ-i zebânım ki zamanımda benim
Saf-ı şikâf şura-yı sahn-ârâ-yı benâm"

fahriyesini ilave ederler.

Gazel seralıkla iştiâr etmek isteyen arkadaşlarımızdan biri de Bâkî'nin gazellerindeki hissiyât-ı âşıkane her mısraının içinde ihtifâ eden gözyaşlarının ehemmiyet-i mahsûsası olduğunu söyleyerek bu şâir-i âlînin hiçbir eseri olmasa yalnız:

"Dâne-i haline bak cennet ruhsârında
Nice sabır eylesin Allah'ı seversen âdem"

Beyitinin guvâh-ı şâiriyeti olduğunu söylemesi üzerine muhib-i Bâkî'ye yan yan bakan ahlâdan biri Koca Râğıb'ın: Eğer maksût eserse musarra bir ceste kâfidir.

Mısraının-zaman itibarıyla-her şi'r söyleyenin eseri hakkında irâde-yi câiz olmayacağını beyân ve Bâkî'nin daha birçok bedâyi-i edebiyesini teşhir etmek istediye de sâirleri o kadar meşhûr bir âdem için bu kadar tafsilâta lüzûm olmadığını anlattı.

Bir başkası şâir meali-perver Nedim'in tasavvurât-ı şâirânenin en parlak en rakîk hissiyâtı âşıkânenin en latif en rakîk cihetleriyle müşteğil olarak âlem-i edebiyata meydana gelmesi nâ-kâbil olan cevherler saçtığını bir lisân-ı tecbîl ile yâd ettikten sonra müşârunileyhî hakîkaten bir levha teşkiline müsait bulunan:

“Gûh-ı deryâ iki cânaptan derâhûş eylemiş
Sanki deryâ dâdisi kühsâr ise lâlâsıdır”

Beyt-i meşhûreyle:

“Gâh lalin gâh inkişat-ı mihnâsın âmûb
Dâne-i anâb ile nûş-ı şarâb etmez misin”

Yâhud:

“Boydan hoş renkten pâkizedir nâzik tenin
Beslemiş koynunda gûyâ kim gül ranâsını”

Yâhud:

“Bir nihayetçe tebessümde mi sığmaz cânâ
Söyle billahi dehnin tâ o kadar tenin midir”

Yâhud: (Bir kasr-ı vâfında):

“Leb-i havz mâh-ı nevk pâresi
Seryâ-feşân âb-ı fevvâresi”

Yâhud:

“Dön zûlf-i siyeh-kârın o ruhsâre-i ele
Semûr ki kaplat bu sene kırmızı şâle
Âl deste eğer lâle bulunmazsa piyâle
Ver hükmünü ey ser û revân köhne bahârın”

Yâhud:

“Bûy-ı gül taktîr olunmuş nâzik işlenmiş ucu
Biri olmuş hûy-ı perî destmâl olmuş sana”

Yâhud:

“Kaşların bâlâda seyret ruhların gör zîrde
Kıl temâşâ huldu zîr sâye-i şemşîrde”

beyitlerini müşârunileyhin âlem-i edebiyattaki kemâline berâat-ı istihlâl olmak üzere gösterdi. Birkaçı da Nâbî’yi, Koca Râğıp Paşayı hem şâir hem hekim olmak üzere tavsif etti. Bunun ehemmiyet-i edebiyesi Nâbî’nin:

“Sözde darb-ı mesel irâdına söz yok ama
Söz odur âleme senden kâle bir darb-ı mesel”

Beytiyle Râğıp Paşanın:

“Âzâdgân kayd-ı emel serfirâz olur
Nâz eylesin cihâna o kim bî-niyâz olur”

Matla-ı nazar mütalaya alındı. Bunun üzerine Vecdî’den müverrah Râşid’den eski Nâilî’den bahs edenler bulunduysa da bunlar zikri sebk eden şâirlerle hem sahn olmakla beraber o dereceye pekte îtilâ edemediklerinden mübâhise biltab hitâma-pezîr olduğu sırada ekseriyâ sakın durmasından dolayı “Sükûtî Efendi” diye yâd ettiğimiz refikâdan biri etvâr-ı sâkitanesine bir tebessüm mezc ederek “Fuzûlî” dedi.

Sükûtî Efendi bu gece pür kulluğu iltizâm ederek Fuzûlî’nin - fakat yalnız müşârunileyhe mahsûs olmak üzere - garibâne ifâdesinden kendine mahsûs teşbihât ü tasavvurâtının hayrânı olduğunu ve zikri sebk eden şâirlerden her birinin bâdı-ı infirâdı olan meziyât kâbil-i inkâr değilse de bu meziyâtın hemen kâfesini câmi olmak ve binâenaleyh “El fasl-ı lilmutakdem” nüktesinin cümleden ziyâde Hazret-i Fuzûlî’ye münhasır bulunmak lazım geleceğini söyledikten sonra isbât-ı medâ için Gâlip Dede’nin parlak parlak tasavvurâtına karşı:

“Sâye-i zülf-i şebistânındadır şem-i ruhun
Nice bitsin kader ile hûrşîd âlem-tâb ona”

beyitini okuyuverdi.

Biz Sükûtî Efendinin şu yolda deheng şây-ı letâfet olmasını çoktan beri arzu ettiğimiz cihetle mücerret biraz daha musâhabenin uzanması için Nefî’deki âheng-i ifadenin Fuzûlî’de pekte aranamayacağını dermeyân etmek istedim. Sükûtî Efendi teceddîd-i tebessüm ederek Fuzûlî’nin zamanına göre:

“Mihri yok mâhlara âh eser etmez yâ Râbb
Ver bir insâf şu mihri yok olan mâhlara”

Beyti kadar âhengidâr bir esere tesâdüf olunacağında şüphesiz olduğunu söyledi. Bundan sonra Fuzûlî'nin:

“Gârger düşmez tane-i düşman bana
Kesret-i peykânın etmiştir demirden ten bana”

Yâhud:

“Subh-ı sâlûb mihr-i ruhundan nikâb
Çık ki temâşâyâ çıka âfitâb”

Yâhud:

“Âlem oldu şâd senden bin âsır gam henüz
Kıldı âlem terk-i gam bende gam âlem henüz”

Matlalarıyla başlayan gazelleri ve emsâlî var iken Bâkî'ye nazar-ı taktîr atfedeceklerin mücerret Fuzûlî Divânını okumamış olduklarına haml eyleyeceğini beyân etti.

Nedim'e mukâbele de Fuzûlî'nin:

“Zülfî gibi ayağın koymaz öperim nigârım
Yoktur onun yanında bir kılıca îtibârım”

gibi bedâyi-i edebiyesini âverde-i lisân taktîr ettikten sonra müşârünileyh:

“Olsa istidâd-ı ârif kâbil-i idrâk vehi
Emr-i hak irsâline her zerredir bir Cebrail”

Beyti gibi birçok âsâr-ı hakimânesi dururken Nâbî'nin Koca Râğıp Paşanın herhalde ikinci derecede kalacaklarını isbât eyledi.

Ekseriyet Sükûtî Efendinin sözünü tasdîk etti. Sâit derde gelmiş olduğundan evlerimize dağılırken arkadaşlardan biri şu musâhabeyi “Heziyane-i fûnûna bâzsanız” dedi. Zaten o niyette bulunduğumdan cevâb muvâfakat verdim.

Musâhabe

3

“Hazîne-i fûnûn”un geçen nushalarından birine yazdığım musâhabede ekser-i meşâğilimin yazıya münhasır olduğunu yazıdan hemen gözümü açacak bir zamanım bulunmadığını söylemiş idim. Ama sade yazı ile iştiğâl etmem. Tefekkürden taharrirden sıkılarak damağımın yorgunluğuyla bir “..oh!..”çekip yatağıma uzandığım vakit bazen-mizâcımın asabi olduğundan mıdır nedir-pek çabuk uykum gelmez. Davet-i nevm için bir kitap okumak lazım.

Kitabı yüzüme kapayıp bil ihtiyâr derin uykuya daldığım yastığımın üstüne koyduğum şamdânı bile üflemeden yattığım ekseriyâ vâkı olmuştur ki bu ikinci hâlin henüz bir kazâ ikâ etmediğine ailem halkı hâla şaşarlar! Ne ise Allah muhâfaza etsin.

“Davet-i nevm için bir kitap okumak lazım” Demiştım en ol muntazam bir kütüphânem olmadığını söyleyim. Zaten cem’ hâtırla bir muntazam kütüphâne tedârikine teşebbüs etsem bile-Allah kimin varsa bağışlasın-çocukların bu intizâmı perişân edeceklerinden şüphem yoktur. Bu şüpheden vâriste olsamda ihtiyâr-ı külfetle bir kütüphâneyi mezhep bir tâkım âsâr-ı âlîye ile nasıl tezyîn ve tanzîm edebilirim ki:

“Efkârım egerçe nazma mâil”

“Hâlim değil intizâmı kâbil”

Yatağımın içinde birkaç kere sağa sola döndükten ve gözlerimi pek çok defa açıp kapadıktan sonra yorğanı bir tarafa atarım karyoladan inerim yatak odama muttasıl olan odaya koşarım kitaplarımı muhâfaza eden dolap (Kitaphâne değil) oradadır. Mukaddemâ bir anahtarı vardı. Şimdi oda yok! Dolabı açarım: Perişân. Heyetle coğrafya ile hesap ile hendese ile başım hûş olmadığından o yoldaki fene ait bir kitap o dolapta yoktur!

Fuzûlî, Nedim, Şeyh Galib, Nâilî, Ragıp Paşa Divânları yekdigere karışmış olduğu halde görünür. Vecdî Divânçesi bunların arasında teğrit eder. Daha birçok divânçeler vardır. Yine bunlar meyânında birkaç hikâyenin cildinden ayrılmış perişân olmuş yaprakları manzûr olur. Bunların arasında Osmanlı târihini bulurum. “Müntehabât-ı mîr-i nazîf”in cildinden ayrılmış birkaç yaprağı da ele geçer. Milli olarak yazılmış birde hikâye alırım çünkü mütercim hikâyeler hoşuma gitmez kontlarla kontselerle daha bilmem nelerle mâlî olan bu hikâyeleri ahlâk ve âdat-ı Osmaniyeeye göre yazılmış eserlere bir türlü tercih edemem. Tabîat buyâ. Elde üç muhtelif eser

olduğu halde hâbgâhıma avdet ederim. Şemdanı yastığın üzerine korum. En evvel Osmanlı târihini açar okurum. Sonra “Müntehabât-ı mîr-i Nazîf”in bir sahifesini çeviririm: Fuzûlî’nin Hissiyâtı Âşıkânesini, Nedim’in Tasavvurâtı Şâirânesini, Şeyh Gâlib’in Tahayyülâtı Metsufânesini, Nâilî’nin Efkâr-ı Edibânesini, Rağîb Paşanın Tefekkürâtı Hakimânesini, Vecdî’nin Feryâdı Garibânesini dinlerim.

Fuzûlî bana:

“Çehre-i zerdemde gör hemdem sirişk ele mi
Ol gül ranâya bu renk ile bildir hâlimi”

Nedim:

“Anan baban senin var ise mihr û mâhdır cânâ
Ki bir bakışta mihre bir bakışta mâha benzersin”

Şeyh Gâlip:

“Dil eder bir vech ile mirâc kurb û sıla kim
Cân hayrân sakınan arş-ı îlâ bî-haber”

Nâilî:

“Mihr-i ismetten bile şerm eyler, olsa jale pâş
Ol hayâ gül-berginin pâkî-i dâmânını gören”

Hele o şûh-ı meşreb-i Vecdî:

“Dağ olsa nigâhına dayanmaz dil-i âşık
Ol âfetin Allah, ne zâlim nazarı var!”

Koca Râğîb Paşa:

“Geçse de zem rakibi hoş geçer tabîrde
Âşıkın hakkında zâlim âh bî-pervâ yürür”

beyitlerinin tasvîr ettiği tahayyülât-ı latîfeyi gösterir.

Bedâyi-i tabîiyeti okurum. Sonra bir hikâye sahifesi müsâdif nazar-ı intibâhım olur: Orada bir sefâlet dîdenin her müteessir ser rûhu raşenâk eden âh û fiğânlarını dinler dâmân-ı ebediyeti ıslâtan nihâyetsiz gözyaşlarını görür yâhûd iki dehân lerzedârın yekdiğeri üstünde bî-tâbâna titrediğini iki nazar âşıkânenin birbirine karıştığını iki kalbin pek manidâr darbelerini hissederim. Evrâk-ı ibreti okurum. Sonra uyurum ama yine okumak bitmiş olmaz. Uyanırım: Sonbahâr sabahlarına mahsûs olan bir sis yapraksız ağaçların bu kesik dalları üstünde dağılıyor gibi görünür. Bu sislerin

arasından nufûz eden ilk şua'î hûrşîd bahçenin kumlarla döşenmiş taraflarını ziyâdâr eder. Hazânın evrâk püjmerdesiyle tezyîn eden bu düz yollar üstünde yürürken bir hazân yaprağı ayaklarımın altında bir çıtırtı peydâ eder. Bu sadânın efhâm ettiği manâyı rikkati okurdum.

Yâhûd nevbahârın pek pârlâk bir seherinde şâir-i tabiat olan bülbülün-yapraklarıyla muzlim bir orman teşkil eden-ağaçlar arasında bu bahâr seherinin çiçeklere çemenlere saçtığı letâfetler muhabbetler içinde semâyı laciverdiye nasib nigâh-ı tefekkür ederek nâle sâz olduğunu işitir, fitratın -o zamana mahsus-bahş ettiği bir teessür-i rûhânî ile müteessir olurum. Uzaktan uzağa aks eden sadâlarıyla bu sükûnet-i amîka içinde ruhuma bir zaman ârâm veren çağlayanların nagamât-ı devrâ devrine dalarım. Bu nagamât içinde terâne-i muhabbeti okurum. Yâhûd kamer bütün dağları ovaları envârına ğark ederek ziyâsını ormanların en derin en muzlim yerine nufûz ettirmeye çalışır iken dâmını-sâf mâî bir denizin edvâr-ı sermediyetten sevdâ nakleden dalgaları tarafından muttasıl takbil edilen-sâhilinde iki yâr vefâkârın vedâ sonra bunların biri birinden tebâit ettiklerini seyredirim. Makâle-i hasreti okurum.

Gün olur ki rehğüzârıma bir kabristân tesâdüf eder. Orada ekser taşlar ser-nigün servilerin sıklığından teşekkül eden kuyu sâyeler heybet numunedir. Bir dal üstünde siyah kanatlı bir kuş acı kahkahaları muhtır bir çılgılla altındaki ruh için terennüm-sâz mâtem olur. Seherin gözyaşları o taşları ıslatmış güneşin ilk tebessümü o taşlar arasında çiçekleri açmıştır. Oh! Burası muzlim! Ay, güneş bu zulmetkâh içinde birer kandildir. Orada hüküm-fermâ olan sükûnette rûhânî ilahî bir lezzet vardır. Zâir! Burada, bu meskeni sükûnette nümenâk otların üstüne basarak tebâat etmek ister. İşte ben burada her şeyden tatlı her şeyden dil ferîp olan Safahât-ı Didâr-ı Hakikati okurum bilmem ki daha ne okuyayım?

O Kadın

O kadın ki likâyı zî-ferini
Benzetirdim sabah yıldızına
İki necm-i kebûda gözlerini
Âşığım ben o âsumân kızına

O kadın ki yanaklarındaki nûr
Fecre benzerdi bir tecessüm ile
Kalbi mahzûnuma gelince fütûr

Onu okşardı bir tebessüm ile

O kadın ki yıkanmak ister idi
Subh-ı evvelde, sâf bir derede
Bir perî melâhat-âver idi
Nâzlı nâzlı gezerdi meşcerede

O kadın ki çemen-nişîn olsa
Pâyini pûs ederdi yapraklar
Gülistâne güzâra yol bulsa
Ona efser olurdu leylâklar

O kadın ki gelince vakt-i bahâr
Eğlenirdi bakıp çiçeklerine
Yaseminler, menekşeler her bâr
Saçılırdı beyaz eteklerine

O kadın ki hazân edince hulûl
Nazar etmezdi semt-i sahrâya
Mütefekkir-i cerihadâr û melûl
Atf-ı enzâr ederdi deryâya

O kadın ki sürûra meyletse
Gözlerinde hayât titrerdi
Hüzn-i aşka, fütûra meyletse
Leblerinde memât titrerdi

O kadın ki firâş-ı mihnette
Uzatırdı bana dudaklarını
Subh-ı vuslatta, şâm-ı firkatte
Bûs ederdim güzel ayaklarını

O kadın ki dem ahîrinde
 Sâkitâne süzerdi gâh beni
 Bayılıp bir gece sedirinde
 Beni öldürdü âh... âh beni

O kadın ki cenân-ı ömrüm iken
 Bütün ümidimi alıp gitti
 Neyyir-i âsumân ömrüm iken
 Kara topraklara gurûp etti

Şi'r

1

Tatlı baygın bakışlı gözlerine
 İn'itâf eylemiştir reng-i semâ
 Neşe vermiş lakâyı zî-ferine
 Dense lâyük ferîşte-i sevdâ

Bir libâs-ı beyaz içinde melek
 Bir sehâb-ı sefid içinde perî
 Beni mutlak cerihedâr edecek
 Gönlüme pek dokundu dîdeleri

Âh o baygın bakışlı gözlerde
 Nûr-ı sevdâ tebessüm etmiştir
 Âh o nâzik edâlî dilberde
 Mülkiyet-i teccessüm etmiştir

Ağlarım gizli gizli kıskanırım
 Öpse yelpâzesi yanaklarını
 Bu perî-i muazzen sanırım
 Ser sevdâ öper dudaklarını

O gülüşler belâya şâhittir
 Biz “summâne” derde aldanırız

Handesin âşıkânedir sanırız

O tebessüm cihâna aittir

Gazel

Arz etti ziyâ-yı ruhunu arş yerine
 Reşk eyledi mehtâp o hûrşîd cibîne
 Dünyâyı fedâ eder idim bir gece olsam
 Cânânım ile lebbileb û sîne-i besîne
 Câ-y ettiğini duysalar ey mâh zemîni
 Aşkın ile kutsîler iner rûy-ı zemîne
 Peykân-ı gamın sîne-i sad çâki dokundu
 Ey gamze dokunma bu kadar kalb-i hazîne
 Gönlümde nihân eylediğim aşkını buldu
 Keşfetti ser hançer sînemde defîne
 Bir genc sühan etse sezâ-i tab'ı Celâl'e
 Zirâ ona ihsân-ı Hudâ'dır bu hazîne
 Gamzesi mecrûh-ı tîğ-i infîâl eyler beni
 Öyle kim mustağrak-ı hûn-ı melâl eyler beni
 Gülşen-i âlemde bir berk-i hazân perverdeyim
 Cûş-ı seylâb tahassür-i pâymâl eyler beni
 Yandı bağrım dostlar ateşler aldı çevremi
 Her gören yekpâre bir ateş hayâl eyler beni
 Zülfünün mecnûnu oldum yok mecâlim nâleye
 Bâr-ı zencîr tahammül bî-mecâl eyler beni
 Bir îlahî âşıkım geçmem Fuzûlî'den Celâl
 Feyz-i rûhânisi bir sahîb-i kemâl eyler beni

Ahmet Rasim'e Takrîz

Bahseylemek isterim bugün
 Gözyaşlarının serâirinden
 Bir gözyaşı bahr-ı bîkrândır
 Bir jâle de bir deniz nihândır
 Şâirce dinlese de makfî
 Bir gözyaşı şi'rdir musafî

Eltâfının olmaz ihtimâli
 Bir rûhun olur lisân hâli
 Bir kere düşün değil mi şebmen
 Çeşm-i sehere sirişk-i mâtem
 Bir katre tahaccür eylemişken
 Bir âşıkânın teessüründen
 Olmaz mı o katre şi're nâtık
 Tabîr değil midir muvafık
 Bir gözyaşdır bütün bu ebhâr
 Bir gözyaşdır bütün bu enhâr
 Hissimde yanılmam oldu pinhân
 Bir gözyaşının içinde tufân
 Maksat şu mâili söylemektir
 Bir gözyaşı deniz demektir
 Râsim sana sad hezâr tahsîn
 Gözyaşların itti şi'ri tezyin
 Nesrin ne hazîn bir ağlamaktır
 Şi'irin ne derîn bir ağlamaktır
 Efkâr-ı latîf âşıkânen
 Âsâr-ı hayâl şâirânen
 Gösterdi bu asra şanlı bir genc
 Bir nâdire-i zekâ sühan-ı senc
 Bir cezbeli muktedir-i muharrir
 Bir şâir sâhib-i el-müesser
 Şâyân olur ol güzel eserler
 Müstakbeli etse gark-ı zîver
 Reşk-âveri oldu mâhtâbın
 Giryende "leyâl-i ızdırâb"ın
 En doğrusu görmemiştım evvel
 Bir şi'r-i affeden mükemmel
 Temîn ederim olur hüveydâ
 Her bir eserinde başka sevdâ
 Âsâr-ı hayâli ki birâder
 Dinler şunu itiraz edenler

“İnkışat hatta uzatma öyle
Beş beyitine bir nazîre söyle”

Güzel Kuzular

Şu balıkçı evi ne hoş ne latîf
Ağı sakfında bir sahâb-ı hafif
İki yavru bu hânede ötüşür
İki bülbül bu lânede ötüşür
Bir hurûs onları ziyâret eder
Bir kedi onlara refâkat eder
Bir kuzu oğlanın dizinde yatır
Küçücük kız dudağını uzatır
Nağme-i pûse imtidâd eyler
Böyle bir levha-i rûhî şâd eyler
Öpüşün dâima güzel kuzular
Geldi vakt-i bahâr şevk-i efrûz
Şafakın rengi bir nişâne-i rûz
Venüsün hüsnüne bir eş doğacak
Maşrıkın üstüne güneş doğacak
Şimdi râî kenar meşcerede
Dinliyor aks-i nağmesin derede
Sâf tüylü koyunlara bakıyor
Meb’i nehr-i revâne pek akıyor
Hâl-i râîyi fikr ile gersiz
Böyle bir hâli istiyor iseniz
Öpüşün dâima güzel kuzular

Bûse-i Muhabbet

Gurûb edince güneş müntehâ-yı deryâda
Seninle gel gezelim sâkitâne tenhâda
Nücûmu seyre dalarken cihân bâlâda
Ağaçların arasında kenar sahrâda
Uzat dudaklarını ey perî dudaklarım

Cihân maşrıkı tenvîr için doğunca kamer
 Güneş kanatları gülzâra nûrlar serper
 Ziyâ-yı aşkımızı kâinâta arz eyler
 Girerse bir bulutun altına meh-i enver
 Uzat dudaklarını ey perî dudaklarım

Bahâr îlahesi ol! Seyre başla gülzârı
 Çiçeklerin arasında soyun biraz bârı
 Bu hâli görsen de utansın bahârın ezhârı
 Beyaz omuzlarına saçta zülf-i zertârı
 Uzat dudaklarını ey perî dudaklarım

Tabiatta ne hazîn ninni söyler ırmaklar
 Bahâra şarkı okur gizli gizli (ishaklar)
 Yapar muhabbet için âşiyâna leylâklar
 Olana da bizi setr eyledikçe yapraklar
 Uzat dudaklarını ey perî dudaklarım

Semâda sâikalar gürledikçe hiddetten
 Kaçar ufuklara şimşek sehâb-ı zulmetten
 Düşer sirişk-i keder dîde-i tabiattan
 Kaçıp kucağıma âsâr havf û dehşetten
 Uzat dudaklarını ey perî dudaklarım

Dem-i ahîre hayâtımda mahv olunca emel
 Bırak yanaklarını ateşin dehânıma gel
 Eğer mesâide eylerse bir dakika ecel
 Uzat dudaklarını ey perî dudaklarım

Seher-i Libâs Latîfini, Dilber-i Müjgân Zerrinini Kaldırıyor!

Ormanı kısmen etmişti tâbân
 Baygın şuâi nûr melâlin
 Gâhı olurdu bir jâle rîzân
 Yapraklarından bir nevnihâlin

Necm-i seherden envâr akardı
 İnsan sanır ki titrerdi gûyâ
 Hâmûş hâmûş enhâr akardı
 Zeyr-i semâda hevâbı da eşyâ!

Sakındı şimdi sevdâlı bülbül
 Sevdâ-i gunûde eşcâr içinde
 On beş yaşında pek taze bir gül
 Gördüm ki yanmış ezhâr içinde

İhdâya gelmiş yâd bahârı
 Geldin semenden bir taze bister
 Çeşm-i kebûdı verd-i izârı
 Bir kalp içinde sevdâyı besler

Uçtu helâlin rengi nihâyet
 Vakt-i seherden verdi nişâne
 Hevâbı da kaldı ol mâh-ı tal'at
 Nâgâh işittim bir hoş terâne

Bülbül tulu-ı tebşîr ederdi
 Maşrık olurdu şiddetle tâbân
 Hûrşîd bahri tenvîr ederdi
 Bir levhadır Bursa mı yezdân

Hûrşîde karşı cânân uyandı
 Örtmüştü revin bir sırma giysû
 Baktı kızardı gâyet utandı
 Hayrette kaldı ol çeşmi âhû

Ettim temâyül mesrûr mesrûr
 Bir kere baktım bî-hûş bî-hûş
 Yârim gülerdi mahmûr mahmûr

Cûlar akardı hâmûş hâmûş

Bir Gül

Envârı sabah nevbahârın
 Bir tâze çiçek açar çemende
 Âhengi nesîm bî-karârın
 İnler gibi zîr-i yâseminde

Evrâkta mesttir menekşe
 Nûr-ı sehere tebessüm eyler
 Şâir nazarında bir menekşe
 Bir kız gibidir tecessüm eyler

Bir bülbül ederdi âhe ağâz
 Uçtukça çiçeklerin içinde
 Uşşâk çemen ederdi pervâz
 Kaldım keleklerin içinde

Baktım ki: Açılmış âh? Handân
 Şebnemler içinde tâze bir gül
 Oldum yine gizli gizli giryân
 Cânânımı eyledim tehayyül!

Bir mutrib-i nevbahâr olaydım
 Bülbül gibi zâr zâr olurdum
 Makrûn-ı izâr-ı yâr olaydım
 Bir gül gibi bahtiyâr olurdum!

Bu Yetimler

Sabah olunca rû-nümâ güneş olur ziyâ-nisâr
 Tulu'a karşı bir zaman yanık yanık öter hezâr
 Çemenistân ahdara çiçekleri saçar bahâr
 Nazîre arz eder o dem şebâbete şükûfezâr

Kavâl çalar zavallı bir çoban çemende bî-karar
 Dalar biraz ter-nümâ sükût içinde cûybâr
 Gelir ise hayâline bu levha-i eşâ-i bâr
 Şu ağlayan yetimenin hayâtını tefekkür et!

Zalâm içinde gördü hep bahâr neşe perveri
 Şafakları, bulutları, ağaçları, çiçekleri
 Tahayyül etti mâderi tasavvur etti makberi
 Giyindi iftirâk ile libâs-ı mâtem-âveri
 Sahâb içinde bir melek zalâm içinde bir perî
 Diyor lisân-ı hâl ile tebessüm-i mükedderi:
 “Elimden aldı âh ecel yazık! Zavallı mâderi!”
 Şu ağlayan yetimenin hayâtını tefekkür et!

İnanmıyordu mâderin firâkı ihtimâline
 Nasıl tahammül etmeli yetimenin bu haline
 Melâli bir nazîredir perîlerin melâline
 Yakışmıyor iken keder o ateşin cemâline
 Zılâl-i hüzn içinde bak nigâh infîâline
 Bakıp zavallı mâderin gezen gülen hayâline
 Tebessüm etti... Gözyaşı saçıldı destmâline
 Şu ağlayan yetimenin hayâtını tefekkür et!

Güzelce seyrederken bedâyî tabiatı
 Görür iken safâ-fezâ bahâr-ı pür letâfeti
 Hazâna erdi pek çabuk şükûfe-i saâdeti
 Görüldü mevt-i bârdın şu dârbe-i musibeti
 Ceriyesi derin idi biterdi hep meserreti
 Evet, evet, bu gözyaşı beyân eder felâketi
 Şu ağlayan yetimenin hayâtını tefekkür et!

Şu dârbe-i felâkete beşer olunca âşinâ
 Nigâh-ı intibâhını açar-düşünse-dâimâ
 Olur cenânı bir zaman kırın lutf-ı kibriyâ

Bugün figân ederken yarın olur safâ-fezâ
 Keder gider, safâ gelir güler yine bu dil rubâ
 Geçen geçer bu şüphesiz fakat derim ki: Bir daha
 Şu ağlayan yetimenin hayâtını tefekkür et!

Bir Kıza

Ey kız! Ki gözlerinde letâfet ayân olur,
 Her bir nigâh rûhumu eyler cerihedâr!
 Gönlüm hayâl-i çeşmine bir âşiyân olur!
 Hüsnün eder hayâlimi mirât-ı nevbahâr

Ebvâb-ı ser aşkı eder dâima küşâd
 Bir gence karşı işveli, sevdâlı gözlerin
 Bir şâir hazini letâfetle etti şâd
 Ey mâî gözlü gül! Ne ki rûh perverin

Müjgân zer nisârının oldum esîri ben
 Kirpiklerinle çeşmine âlemde yoktur eş
 Sırma saçınla alnın olunca ziyâ-figen
 Sandım dem-i seherde serbânını güneş

Sûb-ı sefid içinde vücûdun perî misin?
 Ey işveli perîlere lâyük tebessümün
 Hâmûş durma! Yok mu sürurun perî misin
 Bilsem acaba ne yoldadır hoş terennümün

Sevdâyı gizleyen mütebessim dudakların
 Reşk-âver etse çok mu semâvî melekleri
 Ektirdi eşk-i âşık ile gül yanakların
 Nebât içinde jâleyi besler çiçekleri

Bir Levha-i Masûmâne Yahûd Firâr

1

Çalılıarın arasına gizlenerek semâ-yı lâcîverdiye nasb-ı nigâh eden sevdâyı kuşlar tulû'a karşı kanatlarını açarak nagamât-ı tarab fezâlarıyla güneşi alkışlıyordu. Sehâib-i latîfe-i seher yavaş yavaş dağılıyordu. Sonbahâr sabahlarına mahsûs serin bir nesîm nüvâz şikâr yapraklara dokunuyor bu nağme-i bahârı dallar arasında husûle getirdiği âheng matardıylâ sahrânın müphem bir şiirini okuyordu. Hevâ-yı nesîmi içinde bir semâ-yı zemerdîn teşkîl eden sık yapraklar altında tesîr-i nesîm ile mütemevvic olan çemenzâr üzerinde çeşmân-ı seherden düşen ve bir damla gözyaşının serâirini hâvî gibi görünen şebnemler parıldıyordu. Bu esnada pencereleri güneşe açılmış nazar-rübâ bir sayfiyenin müzeyyen bir odasında hevâb-ı masûmâneye dalan iki kardeşi bir kuşun tîz nağmesi uyandırdı. İki nazar masûmâne yekdiğere tekâbül etti. Bu nazarların içinde bilmem nasıl bir ızdırâb-ı menkûş idi. Biri pancuru açtı. Fıskıyesinden elmâs taneleri saçan havza mütehassirâne baktı: "Bugün hava çok güzel lakin gezemeyeceğiz" dedi.

Bu iki kardeşin büyüğü yatağından çıktı. Başka bir pencereye yaklaştı. Elini uzattı manzaraya hâil olan leylâk dallarını açarak arasından semâyâ baktı. "Oh ne güzel hava" dedikten sonra küçük kardeşine bir nazar-ı muzdarâbane atf ederek "hakkın var gezemeyeceğiz" sözünü ileve etti. Evet bahâr-ı hissiyâtın bu iki goncası bugünkü letâfet havadan kendileriyle beraber uyanan kuşlardan her gün kovaladıkları kelebeklerden jâlelerle ıslanan çiçeklerden istifâde edemeyeceklerdi. Çünkü ders vardı, ağaçların arasında istedikleri gibi koşmak için bir çâre düşünmeye başladılar.

Büyük dedi ki:

-Kimse görmeden kaçalım!

-Hemen şimdi!

Erkek pantolonunu giydi gömleğini arkasına aldı. Kız entârisini değiştirmeye vakit bulamadı. Bir dakika sonra sayfiyenin arka kapısından bahçeye çıktılar. Koşuyorlardı.

Kâlîçe-i zemîn olan nemnâk çemenzâra çıplak ayaklarıyla basarak yürürken bir meyvenin bir ağaçtan sükûtı bir kuşun bir dalda sallanışı rüzgârın dalları tahrik edişi hep bu şeyler sabâvetin tatlı bir sürûruyla haykırmalarını mûcib oluyor. Bununla beraber sayfiyenin damının uzun ağaçlar arasından görünüşü yine sabâvetin hafî bir halcânına sebebiyet veriyordu. Kız aralıkta bir nâzik parmaklarıyla menekşeleri koparmayı unutmuyordu. Oğlan kendini takîp ediyordu. Bir karıştan ziyâde derinliği olmayan

küçük bir ırmak üstüne ekilen dallardan pûse çîn olarak sâhilindeki sazları berrâk suyuyla yıkıyordu. Köprüsü bir tahtadan ibâret idi. Birâdar hemşireye:

-O tahtanın üstünde yürüyebilir misin?

Geçelim mi dedi.

Çocuk kollarını bacaklarını sıvadı. Hemşiresini tahtanın üstüne çıkardı adeta kucağına aldı. Böylece köprüyü geçmeye başladılar. Nesîm kızın uzun saçlarını beyaz omuzlarına attı. Köprüyü geçmek için bir adım kalmış idi Kız tereddüt etti. İri mâî gözlerini kardeşine atf eyledi. O da bu nazara uhuvvetin rikkat ve şefkatini tefsîr eden bir nigâh ile mukâbele ettikten sonra “Nasıl dönelim mi” diye sordu. Avdet etmek lazımdır ey yavrular! Âğûş-ı mâderi boş bırakmak. Bir âşiyâneyi terk etmek değil midir sizin bir dakika gaybûbetiniz valdeniz için bir asırdır!

Âh. Ey sabâvet! Şebâbetin sadme-i hayâliyle sarsılan şeyhuhatın! Izdırâbatıyla cerîhadar olan bir ruhun hâtıra-i masûmâne ki karşı müteselli olması ne hoştur!

Kızın nazarlarıyla hayâlât-ı masûmânesine kapılarak yürürken ansızın birinin vürûduyla korkmuş bir kolunu uzatması tereddütten ziyâde havfa delâlet edebilir. Bu halde yalnız bir küçük kıızı vazifeden mütebâit göstererek büyük kardeşini bir muakkib olmak üzere irâe etmekte mümkün idi. İki kardeşin alelhusûs böyle küçük kardeşleri-ekseriyetle-bir arzuda bir fikirde olacaklarını daha tabi-i gördüğüm için böyle yazdım.

Pek Muzdârib

Üşüyor üşüyor! Sabâvet-i kâinât olan bahâr-ı hûrşîd nevtulû'un ilk şuâ-i zerrînine mukâbil inkişâf eden ezhâr renga rengi ayaklarının altına saçmış olduğu halde nisanın serin rüzgârına karşı üşüyor!

Bu yavru pek muzdarib! Perde-i siyehfâm şâm-ı âfâkı setr ederek hayât-ı beşeriye bir zaman sükûn ve ârâm-ı bahş ettikten sonra küçücek damağından mâzînin hazîn bir hâtırası geçti. Dudaklarını masûmâne bir tebessümle kapan bu hâtıra ise bir ay evvel vefat eden kendisini-küçük pek küçük bir hizmetçi olmak üzere-bir çamaşırcı kadına terk eden valdesinin yâdından ibâret idi. O vakit mini mini yanağına uzandı. Bilmem nasıl bir raşe ile hakîr yorğanını başına çekti. Bu titremek içinden geldi. Bununla beraber açık bırakılmış olan pencereden hafif bir nesîm giriyor idi.

Üşüyor üşüyor! Sabâvet-i kâinât olan bahâr-ı hûrşîd nevtulû'un ilk şuâ-i zerrînine mukâbil inkişâf eden ezhâr rengâ rengi ayaklarının altına saçmış olduğu halde nisanın serin rüzgârına karşı üşüyor!

Bu yavru pek muzdarib! Yorğanının altında bir müddet bekledi. Sonra başından yorğanı çekti. Etrafına bakındı. O! Karanlıktan korkuyordu... Bu çocuk için semâdan

inen inzâr-ı masûmâne zalâm-ı leyle nufûz edemiyordu. Yine yorganın altına girdi. Ne kadar olsa çocuk! Müteakiben havf ile karışık bir atâlet küçük damağını ihâta etti. “Artık uyuyacağım!” dedi. Perî-i hâb altın parmaklarıyla-fakat muhterizâne-küçük kızın kirpiklerine dokundu. Gözlerini kapadı. Şimdi, saf, masûmâne bununla beraber uhrevî bir rûyâ görüyordu: Bulutlar içinde beyaz bir libâs ile uçan, hafif; raşedâr yanağını kızına doğru uzatarak fânilerin anlayamayacağı bir semt-i laitenahtı işaret eden, sonra sefâlet dîde-i kızına-valdelerden başka kimsede görülmeyen-tebessümler saçan valdesiyle âlî bir bir mükâlemede bulunuyordu. Bir dest-i kavî omuzuna dokunarak bütün vücudunu sarstı. Küçük, bu tatlı rûyâdan uyandığı vakit, öksürüklerle karışık bir ses: “Ölüm uykusuna mı yattın? Su getir!” dedi. Çocuk itaat etti; bir köşede duran kovayı iki eliyle kaldırdı. Hâlâ rûyânın hatırasıyla mütehassis olduğu, mahmûr gözleri iki katre gözyaşıyla memlû bulunduğu halde kapıdan çıktı. Bârid bir nesîm saçlarını açarak alnına temas etti.

Üşüyor üşüyor! Sabâvet-i kâinât olan bahâr-ı hûrşîd nevtulû’un ilk şuâ-i zerrînine mukâbil inkişâf eden ezhâr rengâ rengi ayaklarının altına saçmış olduğu halde nisanın serîn rüzgârına karşı üşüyor!

Bu yavru pek muzdarib! On dakika kadar yürüdü. Seher bulutları, levha-i semâyı tezyîn ediyor. Maşrik yavaş yavaş kızarıyordu. Küçük hizmetçi, kuyunun başında tevkif ettiği vakit, kovayı bıraktı. Derîn bir nefes aldı. Orada kuyunun başında bir refîka-i sefâlet buldu. Malunetine arz-ı ihtiyaç etti. Bir dakika sonra kova doldurulmuş, kızcağıza teslim olmuştur. Güzel elleriyle kovanın kulpuna yapıştı. İki güzel omuzlarıyla nihayet bulan çıplak kollarının olanca kuvvetini topladı, çekti. Âh ne kadar ağır! Kovayı yerden kaldırırken, bir katre su saf, berrâk gerdanına sıçradı. Zavallı titredi.

Üşüyor üşüyor! Sabâvet-i kâinât olan bahâr-ı hûrşîd nevtulû’un ilk şuâ-i zerrînine mukâbil inkişâf eden ezhâr rengâ rengi ayaklarının altına saçmış olduğu halde nisanın serîn rüzgârına karşı üşüyor!

Bu yavru pek muzdarib! Küçük pamuk ellerine tahmîl olunan bu bargıran ızdırabı oh kadar isâl edeceğinde şüphesi var! Bugün çok dermansız! Kolları kovaya asılı olduğu halde bî-tâbâna ve muzdaribâne iki adım attı. Çıplak ayakları çemenin sîne-i nermiyanına gömülü yordu. Boynu büküldü. Uzak pek uzak ufuklarda bir hayâl semâvî taharrî eden nigâh masûmânesi alevler (Alev) içinde kalan maşrika ilişti. Şimdi kuşların, kelebeklerin kanatlarını, güllerin menekşelerin, şebnemlerini yaldızlayan, hayât-ı fânîyede bir günün daha başladığını ihtar eden sarı saçlı güneş deryâ-yı bî-

pâyânın nihayetinden eşi'a-i nisâr oluyordu. Boynu bugün nizarı muzlim olan bu kız bu tulû'a bakarken bir hissi hayretle mütahassis oldu. Orada o deniz ile semânın birleşmiş gibi görüldüğü yerde anacığını gördü. Mahzûnâne yürümeye başladı. Düz yola çıktığı vakit, dalları sallayan bir bad-ı hazîn perişân saçları içinde inledi.

Üşüyor üşüyor! Sabâvet-i kâinât olan bahâr-ı hûrşîd nevtulû'un ilk şuâ-i zerrînine mukâbil inkişâf eden ezhâr rengâ rengi ayaklarının altına saçmış olduğu halde nisanın serîn rüzgârına karşı üşüyor!

Bu yavru pek muzdarib!

İstiğrâk

İstiğrakın hâl-i şâirânesini irâe eder bir levha kader lezzet-i bahş bir şeyi tasavvur olunamaz. İstağrâk-ı rûhun şiddet-i teessüründen neşet eder.

Sâhilde, bir taş üstünde elini başına dayayıp nazarıyla heyecân-engiz fırtınanın karıştırdığı emvâc-ı dehşet-âmizi takîp eyleyen bir şâiri görünüz: Rûhunu ihâta eden feyz-i avâlim sözün neşvesiyle dalgaların kayalara çarpmasından hâsıl olan velveleyi rüzgârın yaprakları ihtizâza getirmesinden vücûda gelen bir âheng-i hazîni işitecek bir halde değildir.

O ne derîn bir istiğraktır!

Bahâr güneşinin ağaçların yaprakları arasına süzüle süzüle giren eşâ-i latîfi içinde dalları yerlere kadar sarkmış bir nihâlin altında karşısındaki yeşil Sahrâyı temâşâyâ dalan bir hüsn-i mücesseme bakınız: Üstündeki dallarda nağme-i perdâz-ı muhabbet olan kuşçağızların sadâ-yı hiss-i efzâsını, iki taraftan akan çağlayanların âheng-i sahrâ pîrâsını duymuyor!

O ne âşıkâne bir istiğraktır!

Nazar-ı dikkatinizin önüne bir tıfl-ı nevzâd getiriniz: Etrafını ihâta eden oyuncakların arz ettiği masharalıklara o kadar hayrân olmuş o kadar dalmış ki o esnada ortalığı biri birine karıştıran fırtınanın gürültüsünü yıldırımın kahkahasını dalların inletisini işitmiyor!

O ne tıflâne bir istiğraktır!

Hazân-ı ömrünün son günlerini görmekte olan bir ihtiyâra atf-ı nazar ediniz: Şimdiye kadar cem edebildiği malûmâtının muhafazası olan başını önüne eğerek rehğüzâr-ı ömründe tesadüf eylediği eşvâk û ahzânı yekdiğeriyle mukâyese ede ede rûhî bir âlem-i istiğrâk içinde öyle bir halde tirâne başlamış ki şu âlemin hiçbir şeyinden haberdâr olamıyor!

O ne pirâne-i istağrâktır!

Yeni çiçek açmış bir mezarın mermerine dayanmış olduğu halde ağlaya, ağlaya vecd ü hayreti nâsir olan gözlerini kitâbe-i seng-i mezara atfeden bir genci düşününüz. Kıyâmet kopsa mezarlar açılıp da içinden ölümler çıksa kendisine gelemeyecek bir haldedir!

O ne hazîn bir istiğrâktır!

Avdet

Oğlundan başka medâr-ı teselliyesi kalmayan bî-çâre valde, sandalyeyi pencerenin kenarına çekmiş, kafası kaldırmış, kara kirpiklerinin arasından işâ-i nisâr olan gözlerinin nigâh-ı mâderânesini uzun bir yolun nihâyetine atfetmiş olduğu halde muzdarip idi.

Acaba gelecek mi?

Oğlunu bekliyordu. İnzârındaki ıztırâbında hakkı vardı: Fazl-ı tesmiye olunan bu yirmi yaşındaki nâdire-i zakâ mektub-ı tabiyede son imtihânını vermiş, işte bu akşam kollarında yüz başılığa mahsûs olan alâmet farka şu'le-feşân olduğu halde geleceğini valdesine vaad etmişti. Oh! Hala gelmedi!

Ol bahârın akşamlarına mahsûs olan serin bir nesîm valdenin nâsiyesine dokunuyor, valde zayıf elleriyle, muzdaribâne saçlarını karıştırıyor idi.

Âmân yâ Rabbi! Gelmeyecek mi?

Zavallı kadın böyle söyledi. Bir heyecan asabi, zarbân kulubesini tezyid etmekte iken, sandalyenin arkasına düşen başını birdenbire kaldırdı. Bir ses... Evet bir ses işitmiş idi. Bir kılıç hasırlara temas ediyor, bir şakırdı bu valdenin rûhuna dökülüyordu. Valdenin pek sevdiği bir ses.. “Anne! Anne!” Diye aks etti. İşte Fâzıl geliyor! Bunda şüphesiz yok! Kapı yavaşça açıldı. Fâzıl, lacivert bir (Jaket) giymiş, kılıcının kabzasını parmaklarının arasına almış. Gözyaşları, tebessümler içinde bir mânika-i hakîkiye güzerân etti.

Artık valde mesût! Oğlu yüzbaşı oldu. Şimdi hiçbir şeyden korkmuyor! O yalnız Fâzıl'ın terkisini istiyor!

Bu hayât mesûdâne bir müddet böyle geçti. Bir gece Fâzıl, mesrûrâne valdesinin ellerini öperek dedi ki:

İkmal-i tahsil etmek üzere, Almanya'ya gidiyorum.

Nasıl? Sen mi?

Evet!

Valdenin gözlerinden bir bârika-i bî-hûşu, dudaklarından bir lerze-i asabiye geçti. Gözleri büyümeye başladı. Sandalyesinin üstünde hafifçe doğrularak tekrar etti:

Nasıl? Sen mi?

Fâzıl dikkat ediyordu. Bu pek asabi bir kadın idi. Onu bütün bütün cerihedâr etmemek için dedi ki:

Pek mecburi değil! İstersen gitmem!

Valdenin başı iki eli içine düştü. Fâzıl'dan başka kimsesi var mı? Fakat o gitmezse. Aman yâ Rabbi! İkmâl-i tahsil için!... Bu sâhib-i fen için, pek büyük bir şeydir! Bu büyük istifadeden o yavruyu mahrûm etmek!

Valdenin damağında bir dakika içinde bin fırtına kopuyordu: Gitsen mi? Gitmesen mi? Nihayet-muzdaribâne-karar verdi.

Dudakları me'sâne açıldı:

Hayır gideceksin! Ben öyle istiyorum.

Bir hafta sonra Fâzıl'ın eşyası toplanıyor, valde iç sıkıntısıyla sevgili oğlunun mendillerini çoraplarını sandığına yerleştiriyor, genç doktor evin içinde mütebessümâne dolaşıyordu. Artık bu muhakkak! Gidecek! Gidecek!

Bu batı saatin yelkovanı şimdi süratle devrediyor. Rûz-ı iftirâk geldi. Bugünün akşamı, Marsilya'ya mütevecihen hareket eden bir vapur Fâzıl'ı bu vecihle dâr valdeden teb'it etti.

Bütün bütün yalnız! İşte bir yavrusu var idi. Oda gitti. Valde bu muzlim; sakın geceyi pek muzdaribâne geçirdi. Gözyaşlarının arasından gördüğü genç bir hayâl-i mutassıl tebessüm ediyordu. Ertesi gün teessür, tahassür-i heyecan başladı: Bazen pişman oluyordu kendisinin böyle bî-kes, muzdarip, bî-çâre bulunmasına yine kendisi sebebiyet vermedi mi? Hafif bir öksürük dudaklarını açıyordu. Sonra bir gözyaşı solmuş yanakları üstünde teheccür ederek, rûhunun lisan halini teşkil eyliyordu. Hasta, zayıf, husûsuyla cerihedâr işte tam iki sene böyle geçti. Bir gün bir telgraf, oğlunun ertesi akşam geleceğini ihbâr ediyordu. Valde, bu haber-i meserrete inanamıyor! O kadar müstağrak!

Gece sevincinden uyuyamadı. Kalktı pencereyi kaldırdı serin bir nesîm, saçlarını karıştırdı. Oh! Perilerin yıkandığı mâî, berrâk mermere şimdi muzlim, sakit! Orada bir şey göremiyor! Perde-i siyâm fâm-ı şâm! Şimdi oğlunu getirmekte olan vapurun beyaz köpeklerini sîne-i zılâmında saklıyor! Ertesi gün akşamüzeri, bî-tâbâna yatağında

serilmiş olan valde, Fâzıl'ın merdivenlerde aks eden ayak sesini işitti. Doğruldu. Şimdi ikisi de gözyaşlarına tebessümlere müstağrak idi. Nasıl? İki sene pek çabuk mu geçti dediniz? Hayır! Mesele orada değil!

Valde, karyolasından çıkarak, masa üstündeki ilâç şişesini pencereden attı.

Her halde fena yapmadım! Zaten şu fıkradan maksadım bir rûh-ı muzdaribin, bir kalb-i cerîhedârın-mâddi ilaçlara mukâbil-bir tebessüm bir gözyaşıyla tedavi edileceğini anlatmak idi!

Mektup

Efendim!

Vecdî'nin divânçesine dair bundan evvel yazdığım ve “Elvâh-ı Masûmâne” ile de neşrettiğim mektubumun müntesibin edeb tarafından layık olduğundan ziyâde mazhar-ı tevce olduğu malum-ı âlîleridir. Zât-ı edibânelerine hitâben yazılan o mektubun cevapsız kalması malum olan meşâgil-i rûz-ı mürrelerinin hiluletinden münbas olsa gerek. Fakat bu arızanın cevapsız kalmayacağını ümit ediyorum. Ümidimin aksi, yazacağınız cevaptan istifade etmek isteyen heveskâran-ı edeb ile bil hassa bendenizi müteessir edeceğinden bunu hâtıra getirmek istemem. Husûsuyla bu mektubumda Vecdî'den daha mühim bir şâirimizden bahs edeceğim. Hüviyet-i edebiyesini bir dereceye kadar olsun irâe edebilirsem bendenizce ne büyük bahtiyârlık!

Zât-ı edibânelerince izâhtan müstağnidir ki bir zaman-şimdi “kağıthâne” denilen “Sad âbâd”ın zılâl-ı latîfî rûhu okşayan ağaçları arasında, çağılıtları, hevâbide-i sükûn olan tabiata ninni söyleyen çağlayanları kenarında, âsumân-ı lâciverdiye karşı îlân-ı nagamât eden andelip hoş elhân vardı: (Nedim) denilirdi. İşte kendisinden bahs etmek istediğim şâir budur. Müşârünileyhin bir kısım bedâyı-ı edebiyesi edbâmız tarafından tekrar tekrar taktîr ve tezkâr edilmiş olmasına mebni yine o bedâyiden burada niçin bahs edelim? Bu cihetle kasâidini bütün bütün geçtiğim gibi, meşhur olan gazellerini de erbâb-ı mutâlaaya irâeye luzûm göremem. Maksadım şu büyük şâirin bedâyı-ı edebiyesi o kasâitten, o gazellerden ibâret olmadığını göstermektir. Şimdi Nedim'e bakın:

Ağlar. İntizâr eder. İntizâr-ı âşıkânesinin neticesinde bir şarkıya başlar:

Kimlerin çeşmine ol sîne bu şeb nûr oldu nereye gitti o hercâyî, o mehpâre acep?

“Kimlerin yarasına merhem kâfur oldu

Kandadır kanda o zâlim, o sitemkâra acep?”

Fıkr-i rindânesini bir tarafa bırakalım, selâset-i ifâde ve âheng şi'rini göstermekte olan şu mukatadan kat'i nazar takdîr edecek bir sahn-ı şînâs tasavvur edebilir misiniz?

“Bizim şarâptan geçemem doğrusu nedim
İşret-i tabiatımca, tarb-ı meşrebimcedir”

Koca şâir! Bir sabah zî-safâ-yı letâfette, pejmürde bir halde çemen neşin olan bir perî peykerin perişânı edasını tasvîr için:

“Sabâki dest-i evre ol zülfe müşkinâb kokar
Açarsa ukde-i pîrâhının gülâb kokar”

Yolunda gayet âşıkâne başladığı bir matla'ı, tabiatının şu halğine mağlup olarak:

“Ne berk-i güldür o leb çiğnesem şeker sanırım
Ne goncadır o dehen koklasam şarâb kokar”

beytiyle takîp etmesi huft-ı şâirânesine verilse böyle-Nedim'in meşrebi nazar-ı dikkate alınınca - yine hoş görülür bilmem ama:

“Çekme damın nâz ile üftâlardan vehm kıl
Göklere açılmasın eller ki damanındadır”

demiş olan Fuzûlî Nedim'in:

“Çâk çâk olmazsa destinde garîbân seher
Rûz-ı haşr ey âh iki destim garîbânendedir”

beyitini görmüş olaydı, şa'saa-i hayâlâtına hayrân olduğu bir şâirin daha âlem-i edibi tenvîr ettiğini itiraf ederdi sanırım.

Gamze! Bu gülme meani anlaşıldığı kadar-maddeten bir dereceye kadar olsun-mestûr kalacaktır. Genç, ateşin kalblere müracaat ederim: Şu kirpiklerin süzülüşiyle gözücunda zuhûra gelen gamzenin az bir in'itâfı niçin bir hayâtı sarsıyor? Bu te'sîr

nedir? Hemen her gazelinde gamze mazmûnu irâd eden Nefî bile bî-hak muarraf gamze olamamıştır. Hal böyle iken Nedim'in:

“Ne havf eylersen ey dil-i ser aşkın inkişafından
Benim ol gamze gibi muteber bir râzdâşım var”³¹⁰

hoş görülmelidir.

yolunda nağme-i perdâz olması şâyân-ı takdirdir. Ya şu makta ne kadar âbdâr:

“Nedim, rengi bahârân olalı ruhsârın
Zaman-ı şermde bir katre-i çekdesidir”

Fıkr-i şâirâne-yi esâtir perîlerine erca eden şu beyit, hazîne-i fıkr Nedim'in ne parlak bir cevheridir: İşittim dersadef pîrâhının çâk eyleyip çıkmış meğer ol dilber sîmin beden-i deryâya girmiştir!

Göz! Rûhun mirât in'itâfî olan ve nigâh-ı şâirânede gizli hislerin, şiddetli sevdâların matla'ı bulunan göz hakkında eslâf-ı şurânın ekseri nazar-ı takdiri celb edecek, ihtisâsât-ı âşıkâne-yi okşayacak eserler vücûda getirememişlerdir. Hatta bugün böyle edebiyat-ı atika ve cedidemizin bihak gavâmızına vakıf olamayan, mahezâ edebiyat-ı garbîyeye âşinâ olduklarıda kendilerinin kavli mücerretlerinde kalan gençlerimiz arasında “Çeşm-i pürgû” tabîrini anlamayan geç yanan vardır! Halbuki gözlerde okunan serâiri bir fırçanın tasvîr, bir kalemin tahrîr etmesi kabîl midir? Gözlerdeki belâgata, selâsete hangi şâir mâlik olabilmıştır? Acaba bir nigâhın temîn ettiği kati vaadleri, ebedi muhabbetleri-ne kadar fasîh ne kadar belîğ olursa olsun-bir lisân temîn edebilir mi? Bakınız Nedim ne diyor:

“Bir çeşmi var ki bir nice yüz bin lisân bilir
Bin hem zebân vehmde mi, bin âşinası var”

Bir gazelinde de şu sualde bulunur:

“Ya bir nigâha dahi tâb yok mu çeşminde
O nâz hastası tâ böyle bî-mecâl midir?”

³¹⁰ Vecdi'ye aid olan mektubumda, Nedim'in beytini irâd ettiğim sırada dediğim gibi, böyle imâleler

Nedim, icat mezâmında-Fuzûlî müstesni-Her şâirin fevkinde ad olunur. Şu beyitteki tasvîre bakın:

“Âşık ki nakş eder dil-i pür cûşa lalini
Gûyâ geras danesidir kim şarâba kor”

Bir pîr-i sefid seri tasavvur etmeli: Eyyâm-ı şebâbını bir takım meşâğil-i mâdyâ ile geçirmiş. Şebâbın ebvâb-ı mezhebinden giren perî-i muhabbet bu nûrsideyi âğûş-ı letâfetini açamamış. Lakin iyi düşünölsün: Muhabbet hissetmemiş, muhabbet için bir damla gözyaşı dökmemiş. Sonra, kemâlâtı beşeriyesini ikmâl ede ede tahsisi müzdâd olarak muhabbeti anlamış. Sevmiş fakat efsûs! Yüz yaşından sonra sevmiş. Yazık! Bu muhabbet gülünç olmaktan ziyâde şâyan-ı merhamettir! İşte o vakit bir feryât koparmak ister. Bu feryâdı Nedim şöyle tefsîr ediyor:

“Eyyâm-ı herm de turalım genç bulunmuş
Âdem o zaman neyleyeyim genç bulunmaz!”

Fuzûylî’yi sevenler, binâenaleyh müşârünileyhin divânını okuyanlar:

“Ey esîr dâm-ı ğam bir kûşe-i meyhâne tut
Tutma zehâdın muhâlif pendbeni peymâna tut”

matlalı gazelindeki

“Dişledimse lalin ey kanım döken kahr eyleme
Tut ki kan ettim adâlet ile kanı kana tut”

beyitini elbette tahattür ederler. İşte bu fikirde bulunan Fuzûlî bir âferinde Nedim’in şu beyitine bahş ederdi.

“Gelir ol şuh-ı nazında iki desti yine kanda
Bir elde sâgar ve bir elde cam-ı erguvân tutmuş”

Bir nigâh-ı gazûbânenin infîâlîni îlân eden şu matla’ı da kaydedelim:

“Yine bugün acaba kaç cihân harâb olmuş
Ki kûşe-i nigezin mahşer-i itâb olmuş”

Bilirim: Nedim, bazen o kadar lâubâli ki meyyâl olur. Hatta üdebân-ı mecaz olmayan, erbâb-ı hayânın nazar-ı teessüfünü celb eden parçaları eazim-i erbâb-ı kemâlden bir zât-ı âlî kaderin intikâdına bâis olmuştur. Bendeniz de lisân-ı edeb olan şirde bu kayıtsızlığı tecvîz edenlerden değilim. Fakat Nedim'in mesela:

“Şöyle mest olmuş ki açılmış giryebân kabâ
Naftan tâ bendegâh-ı hançer fevlâda dek”

Gibi bir beyt derc etmesiyle gazelin ehemmiyetten sâkıt olması icâb etmez. Belki bu gibi beyitler nazar-ı tesâmih ile geçilir de yine o gazelinden şu beyti mazhar-ı takdîr firâvân olur:

“Şöyledir kaht-ı tahammül sîne-i tenekkümde kim
Bitmez olmuştur nefes bir ateşin feryâda dek”

Bununla beraber Nedim'in mayûb gördüğümüz o beyti Sünbülzâde Vehbi'nin:

“Zîr-i nâfında olan gizli şikâfen zevkin
Açmadık kimseye ancak kılma canlandık”

münasebetsizliğinden daha latiftir yâ! Bir şarkısına şöyle başlar:

“Yine oldum esîri âh bir şûh-ı sitemkârın
Ki dilber sevmemiş bilmez belasın âşık-ı zârın
Ne kâfir lekelerin gördüm ben ol zûlf-i siyehkârın
O ebrûnun, o zâlim gamzenin, ol çeşmimkârın”

bu şarkıya şöyle hüsn-i netice verir, der ki:

“Bugün bir muharrem esrârı yâr nükte-i pîrâdan
İşittim ki sâyûb-ı âşıkânı ey şûh-ı sîmin ten
Nedim zâre benzer âşkım yoktur demişsin sen
Efendim işte vardır ben esîrin, ben giriftârın!”

“Kamet” mazmûnu hemen her dîvânede görülür. Eslâf-ı şurânın-ekser-eşârında görülen “Kamet”i mutlak bir “Kıyâmet” takîb eder! Hatta yeni şâirlerimizden muallim Feyzi Efendi bile bir gazeline:

“Kıyâm eyler kıyamet-i kamet afet-i rehininden
Ayândır şûr-ı mahşer dîde-i seher âferininden”

matlayla başlamıştır ki en muktedir şâirlerimizde bile “iktibâs-ı mazmûn” sîyesi görülüyor!

Teceddüd pek az! Bu teceddüd muhâl midir? Nedim bu muhâli mümkün haline koymuştur. İşte ispâtı:

“Nâzı âb etmişte bir fevvâre resm etmiş hayâl
İşte ol sudur atlamış kâmetin olmuş senin
Âheng-i selâseti bir cûy-ı hoş ceryân gibi âheste
Revân olan şu beyit ne kadar âbdâr!”

Nedim’in yukarıda zikrettiğim lâubâliliği hemen her gazelinden âşikârdır. İnsan bunlardan bahsetmek arzusunda bulunmasa bile gönül-bilmem şûh-ı meşreb olduğunda mıdır nedir:

“Ol perîveş âşika râm olsada mâni değil
Gündüzün olmazsa akşam olsa da mâni değil
Hüsnünü seyreyleyimde gördüğüm bir ol gülü
Gülistân olmazsa hamam olsa da mâni değil
Sen dolu üç defa çıkacak camide sonrasının
Vuslatın muhtac-ı ebrâm olsa da mâni değil”

Beyitlerini irâd etmekten bir türlü vaz geçemez. Bilmem neden? Bu da şâirin bir mazhariyet-i edebiyesi olmalı. Ne demek ekser ebeyâtı ihtisâsât-ı şâirâneği okşayıp fikirde bin türlü tasavvurata yol açtığı gibi şâyân-ı şerh ve izâh oluyor. Ezcümle bendeniz:

“Göstermiyor felek bize mihri bu nevbahâr
Sen ey pîyâle mihr-i dırahşânım ol benim”

Beytini okuduğum zaman kendimi nisanın sünbülü olmaktan ziyâde serin, nemnâk bir havasında, katrât-ı bâranın zîr-bâr meşâkında ekilen dallar altında, jalelerin ıslanmış bir çemen üstünde mütefekkir buldum. Bir kısım tebessümlerin gözyaşlarıyla imtizâcî gibi bazı bahâr olur ki hazânı andırır. Piyâleden neşedâr olmasam böyle, ânı bir kudret-i şâirânenin mihr-i dırahşâna teşbîh etmesini pek parlak bulur. Nedim, yalnız kasâid de gazelyâtta iktidâr-ı edebiyesini isbât etmekle kalmamıştır. Şarkılarında da tarz-ı nevîn ve dilnişin ibdâ ederek erbâb-ı vecde şevk-i bahş olmuştur. Parlak şarkılarından biri şöyle ibtidâ eder:

“Yeniden eski muhabbetleri tecdid edelim
Gel benim kaşı helâlîm bize bir ıyd edelim
Seni bir cam musaffî ile hûrşîd edelim
Gel benim kaşı helâlîm bize bir ıyd edelim”

Oh! bu şâir! Sanâî edebiyeyi tabiat-ı şî’ryeye fedâ ederken, hâme-i muaccez beyanından o kadar tabii sanatlar zuhûr eder ki birini tanzîr-i kabil değildir.

“Sabâdan evvel açıp göğsün okşadım zülfün
Benimde bir anacak rüzgârım oldu bugün”

beyti hem masnu hem tabiidir.

Bugün edebiyat-ı garibeye masverân-ı hayâlâtının tasavvurâtına hayran olan bir kısım erbâb-ı şebâb bundan bir asır evvel iktidâr-ı edebiyesini isbât eden Nedim’in kasr-ı vesâire tarifinde bulunan bedâyi-i edebiyesinden başka gazeliyâtında:

“İydiye camelerle çıkıp seyre dilberân
Uşşâkın ettiler yeniden halini yamân
Kasr-ı cenâna azmedelim sevdiğim dedim
Ol hûrîveş dedi ne durursun aman hemen”

Yolunda şi'rlere tesadüf ettikleri zaman biraz da âsâr-ı edebiye-i şarkıyeyi tettebbu etmek luzumunu acaba düşünmezler mi?

Geçelim!

Eski şâirlerimizden bir kısmında bir sîe daha:

Bilmem zaman-ı kadimde kafiye, redif kıtlığı mı var imiş, ne imiş? Her şâir garib, barid-i kafiye ve redifte gazel söylemeyi îtiyâd etmiş! Hatta kesret-i eşârı itibârıyla değil, fakat-ekseriyâ-belâgat, manî ve fesâhat müeda cihetiyle kendine üstâd-ı sühan demek ihrâ olan ve:

“Bîmâr ise de her ne kadar çeşm-i siyâhı
Uşşâkı perişân edecek kudreti vardır.”

gibi birçok neşidesine ihlâfı takdîr-i hevân eden (Nâbî) bile, o kadar vüsat-ı tasavvura mâlik olduğu halde “bozuntusudur” kafiyesinde fikren bozuk, “zımnında” kafiyesinde, zımnında manasızlıktan başka bir şey anlaşılmayan garîb garîb gazeller tanzimine inhimâk etmiştir. Şâirlerimiz arasında birincilerden madûd olan Koca Rağîb Paşa-Ne maksatla olduğunu kimse bilmez-“Hususunda” kafiyesini intihâb ederek bir gazel vücûda getirmiştir ki şu beyit o gazelin icazesindendir:

“Eğer maksût eserse musarra-ı berceste kâfidir
Aceb hayretteyim ben Seddi İskender husûsunda”

Nedim, bu husûsta paşadan geri kalmamıştır.

“Nedimâ sîne û baz û neynerm et yâr geldikçe
Misafir rahat ister bâliş û bister hususunda”

demıştır ki Koca Rağîb’ın efkâr-ı hükemasıyla yine koca Nedim’in etvâr-ı şâirânesi bu iki beyit arasında bir tezat-ı edebi vücûda getirmiştir. Arz edebiliyorum ya? “Hususunda” kafiyele gazellerin içinde en güzeli, efkâr-ı şâirâneye göre en tabiisi Nedim’in gazelidir.

Edebiyatımız için bir devr-i teceddüt ve terakkî olan şu son asırda birçok mezâmından başka gül ve bülbül mazmunlarının nevbahâr-ı marifete karşı yavaş yavaş rehin-i hazân olduğunu gördük. Hatta buna dair merhûm Muallim Naci Efendinin

“andelîb” imzalı bir varakası vardır. Ancak bazı şâirlerimiz gülü, bülbülü sev-i istimâl etmiş oldukları için bu dilber zemîn ile o tâir-i semâvîyi nazar-ı şâirânenen bütün bütün ıskât etmek lazım gelmez. Belki onlar cemiyet-i beşeriyeden, husûsuyla bu cemiyetin Sanâyi-i Nefise kısmına mensûp olanlardan bir nevâziş, bir nazar beklerler. Tulû’un bir tebessüm nûrânisine karşı seherin gözyaşlarıyla açılan, belki bir âşıkın sirişk-i tahassürüyle ıslanan, zerbânıyla muhabbet samimanesini îlân eden bir kalp üstüne talik edilen bir gül-i eşâr maneviyyenin en rûh perveri, en nâzikidir. Zalâm-ı eşcâr içindeki âşiyânesinden gâh necm-i mahmûr sehere, gâh sabaha yakın bî-tâb ve hevâp olan kamere, gâh semâ-yı zî-safâ-yı laciverdiye karşı küçücük gözlerini kaldıran, nagamât-ı şâikânesini hazîn hazîn akan bir derenin terâne-i garîbine karıştıran bir bülbül cihân-ı maneviyyenin en tabî’i, en belîğ bir şâiridir. O nazar-ı rubâ gül ile bu mağme-fezâ bülbülü-bir münâsebet ile-yâd etmek için bin türlü takît arasında boğulmaktan ise Hazret-i Nedim gibi şu vech ile terâne-sâz olmak evveli değil midir:

“Bakıp o şûh ile nâz ve niyâza meşk ederiz
Gelin tebessümüne, bülbülün terânesine”

Fuzûlî’nin:

“Her gören ayıp etti âb-ı dîde-i giryânımı
Eyledim tahkîk görmüş kimse yok cânânımı”

Matlâının daha nâzğânesi gibi gelir. Yine bu gazelinde münderic olan şu beytine dikkat ister:

“Fezâ-yı sînede bir yavru besledim âhir
Konuştu eller ile gelmez âşiyânesine”

Süphesiz, muhakkak! Ne kadar sarf-ı mukadderat edilse yine tarifi ğayr-ı kâbil olan muhabbet, hiss-i hasetle beraber başlar. Eğer bu reşk-i âşıkâne olmasa tıfl-ı muhabbet neşv ü nümâ bulamayacakmış sanıyorum.

En büyük şâirlerimizin en güzel şirleri tetkik olunsun: Bir vâveylâ-yı muhabbeti bir şikâyet-i serzenişgâh-ı râne takip eder. “İnsâf olursa bizde rakibin rakibiyiz”

Hikmet-i şâirânesinden kat’ı nazar olunursa Nedim’in:

“Çok mihr û kamer sîne û ruhsâr küşâde
Düş etmesin ol şûhı Hudâ çeşm-i hasûde”

Beytinde nâzik, rakîk, bununla beraber hazîn bir reşk-i âşıkânedan ibarettir. Şâirin hayât-ı şâirânesini iyi tahlil edemediğimi anlıyorum. Hüsn-i lisânına istediğim gibi tercüman olamıyorum. Fakat ne yapayım? Bu benim aczimdir.

“Kim bilir nasıl bir çeşm-i kebûdun hayâliyle “âhû”
Mazmûnlarına vakf-ı tabiat ederek ve “meşk” den”

“Haten” den dem vurarak hissen hata edenler Nedim’in şu beytini meşk-i ittihâz etseler sezâdır:

“Dağda sayd-ı gazel etmeye hasret mi çeker
Hânede gözleri âhû sin eden âmâde”

Eşâre en ziyâde revnak-bahş olan teşbîhtir. Bugün edebiyatımızın en mühim, en mutenâ bahsi teşbîhe dairdir. Divânlarımızın muhtevi olduğu eşârın yüzde doksanı teşbîh ile mâlidir. Teşbîh olmasa şiirimiz pek fakir kalırdı. Fakat bakalım her teşbîh şeraita muvâffak mıdır?

“Mukaddeme-i Celâl” de bir teşbîh bahsi vardır. Onu okumalı.

Kabri nûr olsun! Merhûm Muallim Nâci, bizim Ahmet Rasim Bey’in bir eserine yazdığı takrîze şu vech ile hüsn-i hâtime vermişti:

“Bir kameti meyşeye müşâbe tutmaz bu diyâr-ı şâirânı
Bir zülfe göre müşebbeye olmaz hele engerek yılânı”

Hakkı var: Âsâr-ı şiiriyemizde öyle teşbihlere tesâdüf olunur ki insan iğrenmeden nazarını atf edemez. Mesela:

Görünür saçlarının her teli sü’bân gözüme mısra’ına imâle-i nigâh için, zevk-i selimin pek büyük bir cesareti lazım. Sâbit’in:

“Zannetme nehûddur dehn-i dağ neminde
Âğızbına gedâ aldı bir satve-yi muhabbet”

beytindeki teşbîhte bu kabilden maksadım Nedim’i tenkît değil, takdîr idi. Zaten Vecdi’nin de bir hayli şâyân-ı itikâd-ı ebyâtı müsâdef-i nazarım olduğu halde,

divânçesine dair olan mektubumda onlardan bahsetmedim; çünkü bendeniz vazife-i intikâdı erbâbına bırakarak vazife şînâslık göstermek isterim.

Yine göz! Fakat bu sefer ki göz, atfettiğimiz nihâh-ı manîdâr ile yanaklardaki işmîzazın, dudaklardan düşen itâb-ı ğazab-ı alevden bir nâzdan ibâret olduğunu gösteriyor. Âh! Bunu anlamak için kitab-ı muhabbetin bir sahifesini okumak kifâyet etmez. Her halde “nüfûz-ı nazar”ın mukâbilinde bulunmalı atideki beyti söyletecek bir his, şâiri tehzîz etmeli. Nasıl mı dediniz? Bakınız nasıl:

“Sen itâb-nâz kast etsen dahi ol çeşm-i şûh
Âşkın memnûn eder bir şive-i mümtâz ile”

Mektubumun mukaddimesinde arz etmiştim ki bu şâir “sa’d âbâdı pekçok seviyor. Hatta bir şarkısı şu ebyâtı hâvîdir:

“Bir safâ bahş edelim gel şu dil nâşâde
Gidelim ser û revânım yürü sa’d âbâde
İşte üç çifte kayık iskelede âmâde
Gidelim ser û revânım yürü sa’d âbâde

Gülelim oynayalım, gâm alalım dünyâdan
Mâî tesnîm içelim çeşme-i nû peydâdan
Görelim tâb-ı hayât aktığın ejderhâdan
Gidelim ser û revânım yürü sa’d âbâde

Ki varıp havz kenardan hırâman olalım
Ki gelip kasr-ı cenân seyrine hayrân olalım
Gâh şarkı okuyup gâh gazel hevân olalım
Gidelim ser û revânım yürü sa’d âbâde”

Nedim’in teşbihât-ı şâirânesinden en latîfini hâvî olan matla atide, mebâhis-i edebiye de misâl olmak üzere yazılmaya şâyeste ve şerâit-i esâsiyesine muvâffak bir tezat-ı mükemmeli hâvîdir.

“Gerdan sâfi beyaz öyle ki gâfûr gibi
Çeşm ü ebrusu siyah öyle ki semûr gibi”

bu matla ile başlayan gazelin dördüncü beytinde

“Yine göz, yine bakış! Âh!
Bu şâir ne kadar âşık!”

böyle diyor:

“Nigehin böyle neden hastadır ey şûh-ı seng
Gözlerin bizim ezelden beri mahmûr gibi”

Şebâbetin dûr-ı hayâlinde bulunan her genç bilir: En müşkil, en ızdırap-âver bir şey varsa: Feryâdı saklamak, o da feryâdı saklamaktır. İnsâfınıza mürâcat ederim: Bu böyle midir? Böyle cevap vereceğinizi ümit ederim: Evet. Pekâlâ! Şimdi bu cevabın musîp olduğunu ispat edeyim: Bir nazar bir nazarla tekabül eder. Fakat nasıl?

Biri muzdarib, diğeri müsterîh. O anda iki kalb-elbette-zarbâne devam eder. Biri sekteli, biri tabiyi, biri nâzende müdâvim, öbürü niyâzende kâim. Lakin bu zavallı niyâzkârlardan böyle bir feryad-ı intişâr eder:

“Sînemde âşıkını tutalım etmişim nihân
Ammâ ki kanda saklayalım âh hasreti”

Nedim’de her mazmûn hârikulâde olduğu gibi perçem gîsû zülf-i mazmunları da hârikulâdedir. Ezcümle bir gazelinde böyle der:

“O perçemin nazarını, hâtırda mı gönül
Görmüş idin geçen sene sünbül zamanları”

Yine istitrâd kabilinden arz edeyim. Ben bu suale şâirâneiy okudukça Şinâsi’nin şiirini tahattur ederim:

“Ey nevnihâl işve-i nihârına semte
Bir sünbülü havada hırâmân olur musun”

Zât-ı âlînize tarife hâcet yok. Fakat erbâb-ı şebâb Nedim'in yalnız şâir olarak, mükemmel bir (nâser) olmadığını iddia edecekleri (!) ihtimâline mebni nesirde de bir mevt-i âlî ihrâz eden edbâdan olduğunu arz etmeyi vazifeden ad eyledim. Bu babda, eâzim edbâmızdan bir zât-ı fazilet-i semânın âtîdeki mülâhaza-i edibânesi mektubum için bir hüsn hâtime olabilir:

“Nedim asrımızda değil, mültemizde emsâli nâdir gelen ecle-i edibâdandır. Hele eşârı hüsn-i tasavvur ve letâfet mâni cihetleriyle âdetâ icâz mertebesindedir. Hatta vaktiyle bir edibimiz Edebiyat-ı Osmaniye'ye dair neşrettiği bir makalede-Nedim'in Dîvânını şu ibâre ile tarif etmişti:

(Nedim'in dîvânı ise anadan doğma soyunmuş güzel kız resmine müşâbihdir; egerçi erbâb-ı mezâk bir nazarda letâfet-i hüsn ü anına meftûn olur, lakin müfsid-i ahlâk olduğu için Nedim efkâr etmek caiz değildir.)

“İtikâdımızca Nefi'nin;

“Civân mert cihândır, şûh-ı meşreptir, melek-i hûdîr
Sehîdir ehli dildir, nüktedândır, nükte pîrâdır”

beyiti;

“Safâ-bahş-ı edeptir, bizle gûy-ı şûh-ı meşreptir,
Nedim ehli dildir, nükte verdir, nükte pîrâdır.”

Sûretine tahvîl edildiği halde, hakkında tarîf-i nâtık olur. “Tercüme eylediği müneccim başı târihinde kullandığı lisân gerek zamanına gerek nazımdaki mahâretine nisbetle kendisine lâyıktır denilebilir. Naklettiğimiz parçadan da anlaşılacağı vech ile târihin hiçbir yerinde zâid bir ibâre ve ekser ibâresinde muğlak bir kelime görülmez. Şive-i ifadesi, açık açık fikirleri, kısa kısa cümleleri hakîken bu zamanda da şâyân-ı taklittir.”

“Târihin mukaddimesinde (kâtibâne) tezyîn-i elfâzı, sanâyi-i bediyeyi iltizâm etmiş zân olunur halbuki Nedim nazmında, nesirinde parlak parlak fikirlerden başka bir şey iltizâm etmez. Hatta ciddi bir eserin mukaddimesinde böyle efkâr-ı şuhânesine mağlûp olur.”

“Mâhâsıl, Nedim'in müesser-i efkâr ü güftârı başlı başına bir lisân-ı edebdir; diyebilirim.”

Nedim on ikinci asır hicri evasıtında vefat eden şurâmızdandır. Nedim hakkındaki mütâlaanın şimdilik bu yazdıklarımın ibarettir. Tevfik-i Hudâ refik olursa,

zât-ı âlînzde bu yazdıklarına cevap vermeye vakit bulursanız Cevri, Neşâtî gibi meşâhir-i şurâmız hakkındaki takdirât-ı mahsûsa mı yine böyle mektuplarla irâeye çalışırım. Efendim!

Son

3.2.2. Elvâh-ı Şâirâne

Manzûm ve Mensûr

Muharriri: Mehmed Celâl

Sâhib ü Nâşiri: Şems Kitaphânesi Sâhibi: Seyyid Hüseyin

Maârif-i Umûmiye Nezâret-i Celilesinin Ruhsatıyla

Kostantiniye

1312

Matbaa-i Ebulziyâ

Deryâ

Sahrâdan kalkan penbe bir sis deryâ-yı zî-safânın üstünden geçer. Sâhillerde kırılan emvâc latifesinin nagamât matardanesiyle edvâr-ı sermedîyetten haber veren bu deryâ, târih-i ebedîyetten bahseder.

Bir dalga gelir: Bir zaman bu sâf, bu berrâk deryânın içinde, hayâlât-ı şâirâne-yi şehbâl-i zerrîn ile okşayan esâtir perîlerinin yıkandığını, fırtına zamanında kanatlarını emvâc-ı muzlimeye çarpar. Martıların bu perîlere hayrân olduklarını hikâyeye başlar. Bu dalgayı başka bir dalga takip eder: Perde-i sihefâm-ı şam bu deryâyı bir perde-i sihefâm ile garîk-i zalâm ettiği vakit, kimisinin yelkeni parçalanmış, ümidi mahvolmuş, titremeye başlamış olan bir gemicinin, ellerini dîrâdûr ufuklara uzatarak, âfâkı ihâta eden şimşeklerden imdâd beklemiş olduğunu söyler. Bu mevceyi biraz daha dinleyelim: Bir bahâr sabahında, deryâyı zîr-i nezâretinde lertzân eden yeşil bir tepe üstünde bahârdan daha tâze bir kızın sergüzeşt-i sefâletini okur.

“Tûr uyurken hareketsiz sessiz”

“Yere inmiş göğe benzerdi deniz”

Beyti belki bu sefilenin nidâ-yı tahassürüdür!

Sonra emvâc-ı muzlimenin sîne-i dehşetinde sakladığı bir şâir mağrûrî ihtâr ederek, onun lisânından bu beyitleri söyler:

“Temkini verip cenûnı almış”
 “Deryâ yine ıztırâba dalmış”
 “Olmuş geçerek sükûn zamanı”
 “Her dalgası bir cenûn cihânı”
 “Giydirmede rüzgâr pür-fen”
 “Her dalgaya bir kabâ köpükten”
 “Sâhil görünür mü korkusundan”
 “Gizlendi bu dalga ordusundan”
 “Deryâ! Beni eyle bir temâşâ”
 “Senden edecek miyim tehâşâ”
 “İfnâ ile rûh korkutulmaz”
 “Tûfan ile Nûh korkutulmaz”
 “Şiddetle atılda kast-ı cân et”
 “Keştîyi batır da imtihân et”
 “Seyreyle olur muyum her âsân”
 “Korkar mı imiş ölümden insan”
 “Ser bâzi-i tabama şaşılısın”
 “Cürret ne demekmiş anlaşılsın”
 “Rahat durulur mu böyle cânla”
 “Çarpışmalıyım bütün cihânla”

Burkık dalga, bir garîbin ettiği nagamâtını da âheng hafifine karıştırır:

“Bir semâvî reng ile izhâr-ı şevk eyler idi
 Sâf idi İstanbul’un bahr-ı letâfet güsteri”

Elhâsıl bir dalgayı dinleyiniz: Onda bir damla gözyaşının ser erinden ziyâde serer vardır.

Gurûb

Saat sükûnet mutlaka içinde tenin-endâz olur. Hayât-ı beşeriyeden bir gün daha eksilir. Son ziyâsıyla eşi'a-i firûz olan güneş, deniz ile semânın birleştiği yerde, dalgalara karışıyor gibi görünür. O zaman sükûnet başlar: Bahâr sabahının, yaprakları okşayan hafif rüzgârı yavaş yavaş teneffüs eder. Biraz sonra bu teneffüste biter. Bir hayâtın şu'lesi nasıl intifâ-i pezîr olursa, bu teneffüs nesîmi de öyle nihâyet bulur. Şimdi deniz sakin, gayr-ı mütehastır. Yapraklar kımıldanmaz. Bir çobanın pişgâhında derenin çağılıtlarına karışan kavâl nağmelerini dinleyen beyaz koyunlar, gurûbun kızıllığı arasında penbe görünürler. Bir yaprak düşer. Bir kuş yuvadan başını uzatır. Bir şey mırıldanmak ister. Oh! Neşesi yok!.. Gündüz bitmiş, güneş gurûb etmiştir!

Gamze

Tîğdir ebrûsı cellâd-fezâdır gamzesi
 Bî-âmândır çeşm-i mesti bî-vefâdır gamzesi
 Neşelense zîr-i müjgânında hâb-âlûd olur
 Güyya sermet-i sahbâ-yı safâdır gamzesi
 İşte sînem tîr-i müjgânıyla girsin kanıma
 Hayli demdir hûn-ı âşıktan cüdâdır gamzesi
 Hastadır baygındır ama mürdeler ihyâ eder
 Feyz-i î'câz mesîhe âşinâdır gamzesi
 Bir nigâhıyla bin âşık öldürür îmânı yok
 Müslümanlar! Böyle bir zâlim edâdır gamzesi
 Olmada ser derûnı gözlerinden âşikâr
 Sanki pez-gûdur nigâhı dil rubâdır gamzesi
 Nâtuvân âşıkları örmüş Celâl'i gözleri
 Gayrı sayyâd Celâl olsa revâdır gamzesi

Arzu

Şafak tarâvet-engîz jâlelerini güllerin üstüne saçıp bırak sulara aksini bırakırken ne istediğimi bilir misin, sevdiğim? Hûrşîd-i cihân-tâb gerdûne-i iclâlinde nümâyân olarak, ufkun üstüne sırma saçlarını dağita dağita denizin dalgalarına kanatlarını çarpan martıların beyaz kanatlarını yaldızlarken ne istediğimi bilir misin, güzelim?

Çiçekler içinde, çemenler üstünde, dallar altında elhâsıl tabiatın bedâyi-i kevnâ günü içinde iki dost ifşâ-yı râz ederlerken ne istediğimi bilir misin, nûr aynım?

Rüzgâr, dallarda bir ihtizâz, yapraklarda bir âheng-i rakîk hâsıl ederek, sevdâlı nâsiyelerden pûse-çin olurken ne istediğimi bilir misin, sırma saçlı cânânım?

Iztırâbât-ı iftirâk eyle, bister-i hicrânda, hayâl-i bî-misâlini bana tebessüm eder gibi gördüğüm vakit ne istediğimi bilir misin, mâî gözlü şehlevendim?

Gözlerine baka baka “Seni Seviyorum!” demek isterim.

Mektub

Birâder!

6 Mayıs 309 târihli mektubunuzu aldım. Ben size vedâ etmeyelim demedim mi? O vakit âlâm-ı iftirâk daha hazîn olacaktı. İstanbul’dan müfâratınızı ne kadar hazîn-i tasvîr etmişsiniz. Semânın gözyaşlarına karışan vapur dumanlarının arasından teşhîs ettiğiniz tebessümlerin cümlesi bendeniz gibi arkadaşlarınıza ait olmamak gerek bu tebessümlerin bir kısmı da ihtimâl ki İstanbul’da nazar-ı iştiyâkınızı celb eden menâzır-ı dil rubânın bahş eylediği incizaptan ibârettir.

Âh vapur vapur! Ben vapur âlemini pek severim. Lakin benim sevdiğim vapur sizinkine benzemez. Çünkü o vapur sizi İstanbul’dan götürüyordu. Beni memleketime getiriyordu. Hiç unutmam: Kânun-i Sâniyenin sisli sabahlarından birinde güzergâhını beyaz köpükler içinde bırakan vapurumuz İstanbul’a yanaşiyor, serir maşırıkı tenvîr eden sırma saçlı güneşte semânın mâî gözlerini öperek beyaz minârelerin zirvelerini yaldızlıyordu. Güverteye çıktığım vakit, tarifine muktedir olamayacağım bir hiss-i heyecân ve hayretle “Oh! İstanbul!” diye haykırdım. Sizin gözyaşlarınız ile bu nağme-i sürûr arasında yağmurlu bir hazân ile letâfetli bir bahâr kadar fark vardır.

Vapuru takîp eden her mevcede bir hayâl gördünüz öyle mi? O dalgalar edvâr-ı sermediyetten size ne kadar sevdâ naklettiler. Bunu hissettiniz mi, azîzim? Elbette denizde temâşâ edilen tulû’ ve gurûb-îtikâdımca-her sahrâda yoktur. Güneşin denize dalar gibi görünmesi sırma saçlı bir esâtîr perîsinin eski tabloları gördüğümüz sâf, sâkit berrâk bir gölde yıkanişına benzemez mi?

Atina’da Korfu’da gördüğünüz mevkilerin letâfetinden bahs ediyorsanız peki ama Boyana Nehri’nin sâhilinde, sahrânın hevâ-yı nesîmeyi-i letafetiyle pür veş-yab olmuş sahrâ-i bedâyi daha ziyâde rûhunuzu okşamaz mı? Subh-i zî-sadâ-yı bahârın sevdâlı bir zamanında hâb-ı masûmânesinden-bir kuşak nağme-i terbiye fezasıyla-bîdâr olan, çıplak ayaklarıyla mahmûr mahmûr kulübesinden (külbe) çıkan, değirmenin berrâk suyuyla yüzünü yıkayan hevâyı gözleriyle semâ-yı lâciverdiye nasb-i nigâh

tefekkür eden bir köylü çocuğu fikr-i şâirâneysi kanatlandırmak, rûhu okşamak için zannetmem ki bir şehirliden aşağı kalsın! Âh bu masûmiyet!

Bulunduğunuz mevkiin tavsîfâtını mufassalan beklerim. Bâkî uhuvvet.

Güneş

Medâr-ı intiâş avâlimdir. Tarâvet ve elvanına hayrân olduğumuz en güzel çiçekler, açılmak için o kevkeb-i dırahşânın bir damla nûruna muhtaçtır, çemenler tarâvet-yâb olmak, yapraklar neşv ü nümâ bulmak için güneşe arz-ı ihtiyaç ederler.

Vaktâki sabah olur, yavaş yavaş ağıırır, nesîm, yapraklar arasından geçerek âheste âheste rûhı okşar. O vakit târ-ı zerrîn hûrşîd-ki sırma saçlara müşâbihdir-ufkun üstüne yayılır, biraz sonra güneş, gümüşten bir ebr şeklinde maşrıkın üstünde şa'saa pâş olur, bütün kâinât nûr içinde kalır, sular güzel çağlıtılarıyla kuşlar latîf sadâlarıyla çobanlar rûh-efzâ kavallarıyla bu tulû'ı alkışlarlar. Bazen bir ebr hafif, çehre-i âfitâba perde-küş haylûlet olur, bir kol arasında kalan bir nâzik çehre-i latîfi kadar donuk bir nûr neşr eder! Bazen bu kevkeb pertev-i âlûd, fırtınanın muzlim bulutları altında nâbûd olur, sehâb-ı kederde iğtirâp eyleyen bir çehre-i ye'se benzer!

Şuâ'i latîfinin bir gîsû-yı zertâra aks etmesindeki letâfet ne hoştur! Güneşin tulû'ı ne kadar neşâtlı ise gurûbu da o kadar hazîndir!.. Mağribin melûn bulutları arasında öyle garîp bir sûrette gayb olur ki o an için olsun, vicdâna bir hüzn bırakır! Mevki kühsârlı bir mahl ise bir dağın arkasında, vadi ise bir ovanın nihâyetinde gurûb ettiği görülür. Bazen denize dalar. Güneş bir mahbûbe-i münevverdir ki âşık-ı dildâdesi kâinâttır!

İstiğrâk

İstiğrâkın, hâl-i şâirânesini irâe eden bir levha kadar lezzet-i bahş bir şey tasavvur olunamaz. İstiğrâk-ı rûhun şiddet-i teessüründen neşet eder.

Sâhilde, bir taş üstünde elini başına dayayıp nazarıyla heyecân-engiz fırtınanın karıştırdığı emvâc-ı dehşet-âmîzi takîp eyleyen bir şâiri görünüz: Rûhunu ihâta eden feyz-i avâlim sözün neşvesiyle dalgaların kayalara çarpmasından hâsıl olan velveleyi, rüzgârın yaprakları ihtizâza getirmesinden vücûda gelen bir âheng-i hazîni işitecek bir halde değildir.

O ne derin bir istiğrâktır!

Bahâr güneşinin, ağaçların yaprakları arasına süzüle süzüle giren eşi'a-i latîfi içinde dalları yerlere kadar sarkmış bir nihâlin altında karşısındaki yeşil sahrâyı

temâşâyâ dalan bir hüsn-i mücesseme bakınız: Üstündeki dallarda nağme-i perdâz-ı muhabbet olan kuşçağızların sadâ-yı hiss-i efzâsını, iki tarafından akan çağlayanların âheng-i sahrâ pîrâsını duymuyor!

O ne âşîkâne bir isriğrâktır!

Nazar-ı dikkatinizin önüne bir tıfl-ı nevzâd getiriniz: Etrafını ihâta eden oyuncakların arz ettiği masharalıklara o kadar hayrân olmuş, o kadar dalmış ki o esnada ortalığı biri birine karıştıran fırtınanın gürültüsünü, yıldırımın kahkahasını, dalların inletisini işitmiyor!

O ne tıflâne bir istiğrâktır!

Hazân-ı ömrünün son günlerini görmekte olan bir ihtiyâra atf-ı nazar ediniz: Şimdiye kadar cem edebildiği malûmâtının muhafazası olan başını önüne eğerek, rehğüzâr-ı ömründe tesâdüf eylediği eşvâk û ahzânı istiğrâk içinde öyle bir halde tayrâne başlamış ki şu âlemin hiçbir şeyinden haberdâr olamıyor! Yeni çiçek açmış bir mezarın mermerine dayanmış olduğu halde ağlaya ağlaya vecdû hayreti nâsir olan gözlerini kitâbe-i seng-i mezâra atf eden bir genci düşününüz, kıyâmet kopsa, mezarlar açılıpta içinden ölümler çıksa kendisine gelemeyecek bir haldedir!

O ne hazîn bir istiğrâktır!

Kitâbe-i Seng-i Mezar

(Fransızcadan Muktebes)

Ey genç ve ihtiyâr zâir

Ey âkıl ve bî-karâr zâir

Mânend-i sehâb söyle söyle

Bilmem nereye girersin öyle

Yüz yıl dahi eylesen seyâhat

Bir kere düşün ki en nihâyet

Âramgahın bu yer değil mi?

Bu kabir-i bekâ eser değil mi?

Bûse-i Muhabbet

Gurûb edince güneş müntehâ-yı deryâda

Seninle gel gezelim sâkitane tenhâda

Nücûmu seyre dalarken cihân-ı bâlâda

Ağaçların arasında kenar sahrâda
Uzat dudaklarını ey perî dudaklarım

Cihân maşrıkı tenvîr için doğunca kamer
Güneş kanatları gülzâra nûrlar serper
Ziyâsı aşkımızı kâinâta arz eyler
Girse bir bulutun altına meh-i enver
Uzat dudaklarını ey perî dudaklarım

Bahâr ilâhesi ol! Seyre başla gülzârı
Çemenlerin arasında soyun biraz bârı
Bu hâli görsen utansın bahârın ezhârı
Beyaz omuzlarına saçta zülf-i zertârı
Uzat dudaklarını ey perî dudaklarım
Tabiata ne hazîn ninni söyler ırmaklar
Bahâra şarkı okur gizli gizli ishaklar
Yayar muhabbet için âşiyâne leylâklar
O lâmede bizi setr eyledikçe yapraklar
Uzat dudaklarını ey perî dudaklarım

Semâda sâikalar gürledikçe hiddetten
Kaçar ufuklara şemsin sahâb-ı zulmetten
Düşse sirişk-i keder dîde-i tabiattan
Kaçıp kucağıma âsâr havf û dehşetten
Uzat dudaklarını ey perî dudaklarım

Dem-i âhîr hayâtımda mahv olunca emel
Bırak yanaklarını ateşin dehânıma gel
Seni öpe öpe ölmek ne tatlıdır ne güzel
Eğer müsâde eylerse bir dakika ecel
Uzat dudaklarını ey perî dudaklarım

Hazân Yaprakları

Sahrâdan keşif bir sis kalkıyordu. Bulutlar arasından eşi-a nisâr olan güneşin ilk şuâ-ı zerrîni bu sislere yavaş yavaş nüfûz ediyor, şafak bulutları geçiyordu. Teşrîn-i sâniyenin serîn rüzgârı hafifçe sahrâya dokunuyordu. Zirveleri dumanlarla muhât olan uzaktaki dağlar heybet-furûş oluyor, sükûnet-i sahrâ rûhu dinlemek için bir zaman ârâm-bahş ediyordu.

Rûhu cerîhedâr eden bir teessür hafninin elhâsıla sabaha kadar bî-tâb ve havab olduğum halde sabahın ciyâdetinden istifâde için külbe-i garîbânemden çıktım. İki tarafı, hazân rüzgârından titreyen ağaçların hazîn bir manzara arz eden bir yol beni bir ırmağın medhaline kadar isâl ede geldi.

Yürüyordum. Gözlerim nemnâk, damağım meşgûl, kalbim cerihedâr olduğu halde yürüyordum. Ansızın ayaklarımın altında peydâ olan bir hışırtı, kalb-i cerihedârımın en gizli a'sâbına aks etti. Baktım: Teneffüs bârid-i hazân olan nesîm, zîr-i pâyeme solmuş, teverrüm etmiş birkaç yaprak düşürmüştü. O hışırtı hala binmede tanîn-endâz oluyor. O anın muzdaribânenin içinde birçok gözyaşlarının akışını, birçok feryâd-ı garîbâneyi keşf ettim. Bu yapraklar bana ilk bahârın latîf bir akşamında burada teâtî olunan vaadleri, ateşin pûseleri, gizli âhları tefsîr ederdi.

Dikkat ettim: Bu sarı yaprağın üstünde sâf, berrâk bir jâle titriyordu. Bu hasta yaprakta da hayât yok mu? Âh evet! Anladım ki genç kızları hararetili gözyaşları, zavallı yaprakları da seherin jâleleri öldürüyor!

Çiçekler

Çiçek nazar-ı şâirânede büyük bir ehemmiyeti hâizdir. Bir çiçek bahârın tebessümü, rûhun sermaye-i neşâtı, güzel kızların medâr-ı zinetidir! Güzel bir başı tezyîn eyleyen saçlar arasında bir kamelyânın duruşu ne latîftir. Sabahın sisleri içinde şafaka karşı açılan bir goncanın jâleler arasında cilve-nümâ olması ne hoştur! Çiçeklerin açılması ne kadar latîf ne kadar ferah-âmiz ise solması da o kadar muğber o kadar hüzn-engîzdir!

Hazân, çiçeklere mahsûs bir hastalıktır. Çiçekleri herkesten ziyâde seven (kelebek) dediğimiz şükûfe-i semâvîdir! Gül, sâf bir yanaktır, gonca, güzel bir dudaktır! Bir kızın sinisini tezyîn eden bir gül ne kadar bahtiyardır. Bir çiçeği gördüğü vakit düşünürüm; henüz açılmamış olan o şükûfe-i bî-misâlin hande nisâr letâfet olması için, birkaç damla yağmura ihtiyaç vardır, felek o birkaç damlayı dirîğ etmediği halde, çiçek açılır. Zavallı!.. Çiçek orada durması bir iki gün içindir, bir gün güzel bir kız, şükûfe-i

bî-misâli koparır. Sâfindan ayırır, eğer âşıkına verirse çiçek bahtiyârdır, çünkü âşıklar sevdiklerinin yâdigârlarını son nefeslerine kadar saklamak meziyetini hâizdirler! Şâyet bir âşık tarafından bir kıza ihdâ edilirse, birkaç gün çiçekliğin içinde durduktan sonra sular solduktan sonrada çamurlara atılır!

O kızında vefâsı çiçeğin rengiyle berâber uçar! Çiçeklerin içinde en ziyâde sevdiğim çiçek mâî sünbüldür! Çünkü o sünbüldeki renk sevdiğim gözlerdeki renge benzer!

Her Noktadan Bir Semâ

Ne güzel! Beyaz bir mermerin üstünde, siyah esvâbıyla oturup düşünmesi ne derin bir manâdır! Daha pek küçük! On bir yaşında bî gördüğü vakit, melekâne bir tebessümle kapıyor!

Komşunun kızı! Bu kızı gördüğüm vakit, bir hayâl lâhutinin kendisine doğru kollarını açtığını görür gibi oluyor! Bu mini mini meleği pek severim, onun o semâvî gözlerini, o ihtizâzlı sadâsını, o altın saçlarını unuttuğumu zannediyorsunuz? Hayır o mevlûd-ı uhrevîyi daha ziyâde sevmek, daha ziyâde takdîs etmek için, bu kızı sevmek istedim, bu kızın hiçbir tarafı ona benzemiyor, yalnız, uzun saçlarını tezyîn eden mâî bir kurdelâsı var, onun her zaman bağladığı kurdelâya benzediği için, seviyorum!

Bir gün, yeşil bir sahrâya nâzır olan pencereyi açarak, nazar mı uzaklara doğru atf ediyorum. Bir ayak sesi hâsıl oldu, küçük kız, pencerenin önünden geçti, baktım, mâî kurdelâyı gördüm, o anda onun vefat ettiği gün hâsıl ettiği kıyâfet mağmûmâne gözümün önünde tecessüm etti, hazîn bir ıztırâp içinde o setmi kendim kapıdan çıktım. Deniz kenarına indim, bir taşın üstüne oturdum, elimi başıma dayadım, gözlerimi fırtınanın zinciriyle parıl parıl parlayan büyük adanın dahiline atf ettim!

Nazarımda kâinât mâî idi! Semâ, bulutsuz olduğundan, masumiyetteki sâfiyeti sevdâdaki parlaklığı cem' etmişti, cennetteki sevdâ-perver hûrilerin, bulutlardaki rûh-âver meleklerin ne kadar şetâreti ne kadar letâfeti varsa hepsi semânın üstüne birikmişti!

Gün mâî idi! Kalbimden kopan selamları, cânânımın mezarındaki çiçekleri okşâyân rüzgâra tevdi eyleyen dalgalar, yek diğerini takîp ettikçe, bir takım tahayyülât-ı amîkaya dalıyordum nesîm-i dil nevâzın tesîri yavaş yavaş azaldıkça, deniz kârin-i sükûn oluyordu! Rüzgâr bütün bütün durdu, deniz, bir âyîne-i meclâ şeklini bağladı!

Deryâ mâî idi! Bir yelken ufukta titriyor, bir duman ufukta dağılıyordu, nazar-ı ufka doğru temdîd edilmedikçe insan orada bir âlem-i sükûn, o âlem-i sükûnun içinde melekler tasavvur etmek isterdi, ufku, semâyı, deniz tanzîr ediyordu!

O mahl-i muîn mâî idi! Uzakta görünen Bursa dağları, tahayyülât-ı şâirâneye benzeyen sisler içinde azmet-nümâ oluyordu, o sislerde meçhul bir hüznün meçhul bir hüznü titrerdi!

Sisler mâî idi! Semânın letâfeti, ufkun manzara-i ferh-i bahşasını adanın levha-i behşetisini, Bursa dağlarının sislerini istiğrâk içinde temâşâyâ dalmış iken ansızın bir ayak sesi duydum, baktım, küçük kız idi!

Saçlarını tezyîn eyleyen kurdela mâî idi!..

Çiçek

Orada, yapraklar altında, evrâkını ıslatan seherin gözyaşlarını, güneşin ilk şuâna karşı kuruta kuruta tebessümler içinde bir menekşe açılıyordu. Ne tarâvet! Bu çiçek daha birinci bahârını görüyor. Bu çiçek bu ilk bahârın bir handesidir. Şafak, mehtâb, tulû' bütün bu bedâyi-i tabiiye, bu çiçeğin âşığı, onun perestîşkârıdır.

Kelebek mülevven kanadıyla bu menekşeye hafîçe dokundu çiçek sallandı. İki katre jâle, çemenin sîne-i latîfine düştü kuşlar menekşenin âşığı olan bu kelebeğin sevdiğinden bûse-çîn olmasına hased ederek elhân-ı tarab-fezâyâ başladılar.

Bu zaman bahçenin kumlu tarhları üstünde, bu menekşe kadar tâze, bu bahâr kadar latîf bir kız yürüyordu. Mâî gözleriyle mâî semâyâ baktı. Bu subh-ı nevbahârının letâfet bî-pâyânına karşı sermest safâ olmuş olmalı ki “oh! Bugün çok güzel!” dedi.

Çemenin üstüne oturdu. Arkasını bir ağaca dayadı. Bir genç kızın ihtisâsatı nasıl ise, bu nâdire-i hüsünde o ihtisâs ile müteessir oldu başka ne diyelim? Bizim bir genç kızın serâir-i kalbiyesini ifşâ etmeye ne hakkımız var?

Bir saat sonra bir valde sesi kızın kalbine aks etti. Masûmâne, mütelâşîyâne bir tebessümle kalktı. Rehgüzârına tesadûf eden menekşeyi görür görmez, tevkif eyledi. Elini uzattı. İnce bir sak, başparmağıyla salavât parmağı arasında kırıldı. Menekşeyi aldı koşmaya başladı. Kelebek sâkitâne müteessirâne kanatlarını kaldırdı. Bu sükûtta, bu teessürden daha fesîh, daha belîğ bir şey olamazdı: O çiçeğin bir hayâtı yok muydu? Onu sakından ayırmak hayâtını cerîhedâr etmek, kelebeğini silâb-ı felakete terk eylemekten başka neye yarar? Yazık!

Kız bunları düşünmedi. Menekşeyi mütebessümâne kokladı. Sonra dudaklarına götürdü. Kız henüz uykudan kalkmış olan valdesine beyaz alnını uzatırken menekşe bistân sîmînin arasında hafif bir râyihe neşr ediyordu. Elbette? Bu şükûfe-i cerîhedâr bir gün sonra soldu. Teverrüm etti! Çamurlara atıldı. Fakat mesele burada değil. Şimdi sorarım size: Bir menekşe mahrûm-ı dîdâr olan bir âşıktan ziyâde bahtiyâr değil midir?

Şî'r

Tatlı, baygın bakışlı gözlerine
 İn'itâf eylemiş de reng-i semâ
 Neşe vermiş lakâ-yı zî-ferine
 Dinse lâyıık ferîşte-i sevdâ

Bir libâs-ı beyaz içinde melek
 Bir sehâb-ı sefid içinde perî
 Beni mutlak cerîhedâr edecek
 Gönlüme pek dokundu dîdeleri

Âh, o baygın bakışlı gözlerde
 Nûr-ı sevdâ tebessüm etmiştir
 Âh, o nazik edâlî dilberde
 Mülkiyet teccessüm etmiştir

Ağlarım gizli gizli kıskanırım
 Öpse yelpazesî yanaklarını
 Bu perî-i muazzezî sanırım
 Ser sevdâ öper dudaklarını

O gülüşler belâya şahittir
 Biz samimâne derde aldanırız
 Hande sen âşıkânedir sanırız
 O tebessüm cihâna âittir

Fuzûlî'nin Bir Gazeline Nazîre

Rahme gelseydi o meh sînemi kan etmez idim
 Hançer-i gamzeyî bağrîmda nihân etmez idim
 Olmasaydım gam ile bûlbûl-i nâlân o gâh
 Lahza lahza reh-i gülşende figân etmez idim
 Gelmeseydi müjeler cûnbüşe ey kaş-ı kemân
 Dil mecrûh mu peykâne nişân etmez idim
 Dinmeseydi ezeli meşk-i hata kâkülüne

Bahs-ı zülfünde seng sehv-i lisân etmez idim
 Gelmeseydi bugün âheste bize yâr Celâl
 Böyle eşârımı âheste revân etmez idim

Pek Muzdarib!

Üşüyor, üşüyor! Sabâvet-i kâinât olan bahâr-ı hûrşîd nû-tulû'un ilk şua'ı zerrînine mükâbil-i inkişâf eden ezhâr-ı rengâ rengi ayaklarının altına saçmış olduğu halde, nisanın serin rüzgârına karşı üşüyor!

Bu yavru pek muztarib!

Perde-i siye-fâm-ı şâm âfâkı setr ederek, hayât-ı beşeriye bir zaman sükûn ve ârâm-ı bahş ettikten sonra, küçüçük damâğından mâzînin hazîn bir hâtırası geçti. Dudaklarını masûmâne bir tebessümle kapayan bu hâtıra ise bir ay evvel vefat eden, kendisini-küçük... pek küçük bir hizmetçi olmak üzere-bir çamaşırcı kadına terk eden valdesinin yadından ibâret idi. O vakit, mini mini yatağına uzandı, bilmem nasıl bir râşe ile hakîr yorganını başına çekti. Bu titremek içinden geldi. Bununla berâber açık bırakılmış olan pencereden hafif bir nesîm giriyordu.

Üşüyor, üşüyor! Sabâvet-i kâinât olan bahâr-ı hûrşîd nû-tulû'un ilk şâ'i zerrînine mukâbil-i inkişâf eden ezhâr rengâ rengi ayaklarının altına saçmış olduğu hâlde, nisanın serin rüzgârına karşı üşüyor!

Bu yavru pek muztarib! Yorganın altında bir müddet bekledi. Sonra başından yorganı çekti. Etrafına bakındı. O! Karanlıktan korkuyordu... Bu çocuk için semâdan inen enzâr-ı masûmâne zalâm-ı leyle-i nüfûz edemiyordu. Yine yorganın altına girdi. Ne kadar olsa çocuk! Mütâkiben havf ile karışık bir adâlet, küçük damağını ihâta etti. "Artık uyuyacağım!" dedi. Perî-i hâb, altın parmaklarıyla-fakat muhtarazâne-küçük kızın kirpiklerine dukundu. Gözlerini kapadı. Şimdi sâf, masûmâne, bununla berâber uhrevî bir rûyâ görüyordu:

Bulutlar içinde, beyaz bir libâs ile uçan, hafif, râşedâr yanağını kızına doğru uzatarak, fânilerin anlayamayacağı bir semt-i lâtenâhîyi işâret eden, sonra, sefâlet dedi kızına-valdelerden başka kimsede görülmeyen-tebessümler saçan valdesiyle âlî bir mükâlemede bulunuyordu. Bir dest-i kavî omuzuna dokunarak bütün vücûdunu sarstı. Küçük, bu tatlı rûyâdan uyandığı vakit, öksürüklerle karışık bir ses: "Ölüm uykusuna mı yattın? Su getir!" dedi. Çocuk itâat etti; bir köşede duran kovayı iki eliyle kaldırdı, hâlâ rûyânın hâtırasıyla mütehassis olduğu, mahmûr gözleri iki katre gözyaşıyla memlû bulunduğu halde, kapıdan çıktı. Bârid nesîm, saçlarını açarak, alnına temas etti.

Üşüyor, üşüyor! Sabâvet-i kâinât olan bahâr-ı hûrşîd nû-tulû'un ilk şua'ı zerrînine mukâbil-i inkişâf eden ezhâr-ı rengâ rengi ayaklarının altına saçmış olduğu halde, nisanın serin rüzgârına karşı üşüyor!

Bu yavru pek muztarib! On dakika kadar yürüdü. Seher bulutları, levha-i semâyı tezyîn ediyor, maşrık yavaş yavaş kızarıyordu. Küçük hizmetçi, kuyunun başında tevkif ettiği vakit, kovayı bıraktı derin bir nefes aldı. Orada, kuyunun başında bir refika-i sefâlet buldu. Muâvenetine arz-ı ihtiyaç etti bir dakika sonra kova doldurulmuş, kızcağıza teslim olunmuştu. Güzel elleriyle kovanın kulpuna yapıştı. İki güzel omuzlarıyla nihâyet bulan çıplak kollarının olanca kuvvetini topladı, çekti. Âh! Ne kadar ağır! Kovayı yerden kaldırırken, bir katre su sâf berrâk gerdanına sıçradı. Zavallı, titredi. Üşüyor, üşüyor! Sabâvet-i kâinât olan bahâr-ı hûrşîd nû-tulû'un ilk şua'ı zerrînine mukâbil-i inkişâf eden ezhâr-ı rengâ rengi ayaklarının altına saçmış olduğu halde, nisanın serin rüzgârına karşı üşüyor!

Bu yavru pek muztarib! Küçük pamuk ellerine tahmîl olunan bârgırân-ı ızdırâbı eve kadar gideceğinde şüphesi var! Bugün çok dermansız! Kolları kovaya asılı olduğu halde-bî-tâbâne ve muzdaribâne-iki adım attı. Çıplak ayakları çemenin sîne-i nerminine gömülüyordu. Boynu büküldü. Uzak... pek uzak ufuklarda bir hayâl-i semâvî taharrî eden nigâh-ı masûmânesi alev (alâv)ler içinde kalan maşrıka ilişti. Şimdi kuşların, kelebeklerin kanatlarını, güllerin, menekşelerin şebnemlerini yaldızlayan, hayât-ı fânîyede bir günün daha başladığını ihtâr eden sarı saçlı güneş deryâ-yı bî-pâyânın nihâyetinden iş'a-nesâr oluyordu. Boynu bükük, nazarı muzlim olan bu kız bu tulû'a bakarken bir hiss-i hayretle mütehassis oldu. Orada, o deniz ile semânın birleşmiş gibi görüldüğü yerde anacığının hayâlini gördü. Mahzûnâne yürümeye başladı. Düz yola çıktığı vakit, dalları sallayan berbâd hazîn perişân saçları içinde inledi. Üşüyor, üşüyor! Sabâvet-i kâinât olan bahâr-ı hûrşîd nû-tulû'un ilk şua'ı zerrînine mukâbil-i inkişâf eden ezhâr-ı rengâ rengi ayaklarının altına saçmış olduğu halde, nisanın serin rüzgârına karşı üşüyor!

Bu yavru pek muztarib!

İki Matla

Ayandır aşk-ı mâder zât-ı hal pür melâlimden
Nümâyândır gam-ı sevdâ nigâh infiâlimden
Bir dilber aldı gönlümü insâfı yok vicdânı yok
Oldum esîr-i gamzesi kurtulmanın imkânı yok

Mektûb

Kardeşim!

Geçende serzenişi hâvî gönderdiğim mektubun cevabı geldi. Bu mektup gönlümde birtakım hissiyât uyandırdı ki bunlar mâzîye aittir. Evet, mektubunuzu okuduğum zamanda güneşin, maşrıkın melûn bulutlar arasında tulû ettiği vakte tesadûf etmişti! Çamlıcada bir köşenin penceresinde tulû vaktinde oturmuş olduğumuz halde, tabiatın bir şâir-i tabiiyesi olan bülbülün hazîn hazîn feryâdını dinlediğimizi hâtırına getirdi.

O ne güzel bir zaman idi!

Âfitâb-ı münevverin ebr-i seher arkasında rûy-ı lem'a-feşânı bir mesut familya azasının yüzlerindeki beşâset gibi parlıyordu. Güneşin-vasfı bir şâirin iktidârı hâricinde olan-ulviyetine bakıp bakıp da hayrân olduğum zaman Çamlıca'daki tulû'ı tahattur ile gözlerim doluyordu! O zamanda böyle, dağlar, ağaçlar, yapraklar bir nûr-ı latîf içinde görünüyor, kuşlar âsumâna doğru feryât eyliyordu. Ben mâzînin bu hâtırasıyla meşgûl iken birdenbire hava bozuldu! Bulutlar yekdiğerinin üstüne yıkılıp ortalığı mâtem-engîz bir zulmet kapladı. Yağmur yetimlerin gözyaşları gibi damlamaya başladı. Biraz evvel gözümün önünde tecessüm eden o levha-i saâdete dönüştü, o mahal-ı ferah-fezâ şimdi adeta bir kabristân şekli bağladı. Artık efsûs!.. Bülbülünde nagamatını işitememeye başladım. Bu hüznü tabloya bir daha baktığım zaman şiddet-i teessürümden bu yazıları yazdım işte bu mektubun yazılışı da böyle bir zamana tesâdüf etti. Hazîn bir levha gördüm. O hazîn levha bana bu hazîn yazıları yazdırdı. İtimât ediniz ki bu gülmelerin her tanesinin içinde mâzînin hâtıralarıyla dökülmüş birer damla gözyaşı vardır! Bâkî dâima mektup göndermeniz ricasıdır!

Köy

(Eâzimden birinin manzûmesini şerh yolunda)

İkisi de müsterih! Zevc û zevce güneşin harâretli şua'î içinde, o gözleri önlerine katmış oldukları halde çift sürerler. Bu iki hayâtın hiss-i cev ile müteessir oldukları bir zaman olur. Bir çanak ayran her ikisinin harâretini teskîn eder.

Gece olur. Semâ-yı lâciverdi ihtirân bî-pâyân ile yaldızlanır. Nazireleri bu ihtirân bî-pâyân in'itâf eyler. Çifteci, kimseden, o görünmediği, fakat bir sahâb-ı keşif mechûliyet arasında keşfettiği maneviyâtı düşünür. O âhteri bir mabudun kandilini, teneffüs-i hazîn nesîm ile ekilen ağaçları bir mescidin cemâati olmak üzere görür. Yine ibâdete başlar.

Oh! Hiçbir şey bilmiyor, yalnız kâinâta bakar.

Bahâr, o güzel bahâr gelir. Sahrâdan tebessümler saçılır. O vakit sahrâ nişînan en latîf, en şâirâne, en güzel mevkileri intihâb eder. Birisi yapraklar altında bulunur. Biri su kenarında, çağlayanlardan merkeb, tabii bir mûsîki dinler. Öbürü, bir tepenin üstünde, deryâ-yı lâciverdiyi zîr-pâyende lertzân, mütemevvüc görür. Bir başkası, hamîyesinin rûzununu açtığı vakit, nazarın uzun sahrânın ufuklarında gayb olduğuna müsterihâne bakar.

Bahâr bahâr! Nesîme tekâbü'l ederek parçalanen ebr-i seher, yaprakların üstüne katarât sirişkini saçar. Bunları güneşin harâreti kurutmazsa, müntehâ-yı ufukta sisler içinde peydâ û nâpeydâ olan kamer bu evrâk-ı bahâriyi tezhîb ederek bu âlem-i fânide bir sevr-i semâvî teşkil eder. Burada bu sevr-i tabiatın karşısında bedevîde, medenide her şeyi unuttur!

Bir çağlayanın sadâ-yı devra devri işitilir. Dağlar bu sadâyı aks ettirir. Çemen bu cûybârın pürverdesidir. Bir ağaç meyvelerle dallarını sarkıtmıştır. Bu meyvelerden biri henüz çiçek açmak üzeredir. Bir kuş, bir erik dalı üstüne konar. Mestâne sallanır. Çemenin üstüne bir meyve düşer. Bunu bir aile taksîm eder.

Bir dağdan bir koyunun sadâ-yı hazîni işitilir. Bir bayırdan bir koyun sürüsünün âheste âheste indiği, bir kadının çeşme başına indiği, bir delikanlının ormana çıktığı, bir masûm kızın bir ineğin bacakları arasında süt sağdığı görülür, şimdi bunlar saâdet-i hal ile yemek yerler.

Bu bahârın şitâsında da bir letâfet vardır. Bir setre-i sefid kürre-i arzı örter. Yağmurların, karların içinde bile bir şetâret-i keşf olunur. Bazen hava sükûna dalar. Bu sükûnet mutlaka içinde güneş gurûb eder. Bir kaval bu sükûtı ihlâl ederek tabiata ninni söyler. Kulübelerden (külbe) suûd eden duman keşif bir bulut teşkil eder. Şimdi bir genç kâr'i! Ormanın içinde müphem vaadler tâatı olunarak masûmâne gözyaşları dökülür. Sahrâ-nişin olmak mevcud-ı saâdet değil midir? Söyle bana!

Gazel

Gamzesi mecrûh-ı tîğ-i infiâl eyler beni
Öyle kim müstağrak-ı hûn-ı melâl eyler beni
Gülşen-i âlemde bir berk-i hazân perverdeyim
Cûş-ı seylâb tahassür-i pâyimâl eyler beni
Yandı bağrım dostlar ateşler aldı çevremi
Her gören yekpâre bir ateş hayâl eyler beni

Zülfünün mecnûnu oldum yok mecâlîm nâleye
 Bâr-ı zincir-i tehammül bî-mecâl eyler beni
 Bir ilahî âşıkım geçmem Fuzûlî'den Celâl
 Feyz-i rûhânisi bir sâhib-i cemâl eyler beni

Bir Âşıkın Mektubu

Sahîh midir? Bu mektubu o mu yazmıştır? Rûhumu tenvîr eden bu nûr, onun gözlerinden mi düştü? Ya bütün hayâtımı heva-yı nesîmiyi muhabbetle tatîr eden bu bûy-ı latîf nedir? Odur!

Rûhun zalâm içinde gunûde olması, bir sevdânın hakkıyla irâe edilmemesinden neşet eder. Bu sevdâ anlaşıldığı vakit, bir seher o zalâma şa'saa-nisâr olur. Şafaklar, güneşler, seherler rûhumdan geçti: O yalnız beni seviyor!

Bazen bir rûh muzdarip mezar-ı ye'se düşerken, bir melek, onu halâs eder. Bu melek "kadın" tesmiye olunur.

Âşık her güzel şeyde sevdiğini görür. Bir kamelya bir dudağın aksi, bir sünbülün rengi bir gözün rengi, güneşin ilk şuâ'i bir demet sarı saç değil midir?

Beş gün! İşte beş asır! Beş gün sonra nazirelerimiz ikinci defa tekâbül edecek! Dakikalar ağır ağır güzerân ediyor. Gözyaşlarımı, muhâfaza etmek kabul olsaydı bunları dâmân yâre nisâr edecektim. Oh! Bu sözler nedir? Bir hastanın sayıklamasıdır.

Her Şey Hâtıramda!

Kuşlar gibi erken uyanırdı. Eğer yaz ise-beni uyandırmamaya dikkat ederek-yavaşça pencereyi açardı. Kendisini iştigâlât-ı manevîyesinden men etmemek için, uyanık olsam bile, kirpiklerimin arasından bakar, sesimi çıkarmazdım. Yaz sabahlarına mahsûs olan yapraklarda ihtizâz-ı rakîka peydâ eden sevdâlı bir nesîm saçlarını okşardı. İnzâr-ı mütefekkirânesi, sahrâda şafakın ilk ziyâlarıyla dağılmaya başlayan penbe sisleri süzüyor gibi görünürdü. Gözlerimi bütün bütün açtığım vakit, seccâdesinin üstünde, yalnız kendisinin işitebileceği bir sadâ ile Kur'ân okuyan bir âbidenin-bir hiss-i kablelvukûa tabiaten-ayrı, mâî gözlerini-mütebessimâne-bana atf ettiğini, sonra Kur'ân-ı Kerim'in bir sahifesini daha çevirdiğini görürdüm. Seccâdesinden kıyâm ile bana doğru gelerek "şimdi artık geçti. Yarın sabah namazını berâber kılalım. Olmaz mı?" derdi. Onun bu sözü rûhumun içinden ulvî, gayr-ı kâbil tarif bir şuâ'i manevî geçirirdi. Zannederdim ki bu perî, elinde bir şu'le-i manevî olduğu halde rehğüzârdan çıkmış,

beni zulmetten ayırıp nûra sevk etmeye başlamıştı. Lâkidâne gülerek, güzel ellerini pûselerimle örterdim.

Bu bahârdan daha tâze olan nâdire-i hüsn asmayı pek severdi. Hiç unutmam: Bir sabah minderinin üstünde oturmuş, kalbimdeki hazîne-i muhabbetin ebvâb-ı latîfîni açmaktan başka bir şeye yaramayan nâzik ince parmaklarının arasına bir iğne almış, kirpiklerini indirmiş olduğu halde mütefekkirâne dikiş dikiyordu. Ansızın parlak bir şemsin âfâkı dolaşarak, gök gürültüsü uzaktan uzağa aks etti. Gayr-i ihtiyârî yerinden sıçradı. “Âh korktum!” dedi. Bir bakışım onu temîn etti. Muhabbetiyle dolu olan kalbimin o zaman:

“Semâda sâikalar gürledikçe hiddetten
Kaçar ufuklara şemsin sehâb-ı zulmetten
Düşer sirişk gider dîde-i tabiattan
Kaçıp kucağıma âsâr-ı havf û dehşetten
Uzat dudaklarını ey perî dudaklarım”

Mealinde bir feryât ettiğini bugün hâlâ işitiyorum!

Yine bir sabah, pencerenin perdesini kaldırdığım zaman, karların zîr-bâr meşâkında eğilen dallar üstünde küçük bir kuş uyanıyordu. Bu latîf kuşa, o küçük kuşu gösterdim. “Oh! Bırakınız. Bu kuş bana pek dokunuyor!” dedi. Çok mütehassis idi. Gözlerinden bir yağmur geçti. “nen var?” diye sordum. Gözlerini bilmem nasıl manîdâr bir sûrette gözlerime atf etti de “hiç!” cevabını verdi. Vücûdumdan bir râşe-i asabiye geçti: Bu zavallı yetime belki karlar altındaki valdesini düşünüyordu!

Ben yine lâkayd! Âh ben!

Bir gece mûsikîye âit bir mecmûanın yapraklarını çeviriyordum. O, karşımdaki sandalyeye oturmuş, omuzlarına bir atkı atmış, mütebessümâne beni dinliyordu. Bir bedbahtın nevhât-ı garibânesine benzeyen bu şarkıyı okumak istedim:

“Neyle zabt etsem dil-i divânemi
Gâib ettim dîdeden cânânemi
Târûmâr etti yok olsun lânemi
Aldı çok gördü felek bir tanemi”

Şarkının öbür kıtasını okumaya muvaffak olamadım. Küçük eliyle dizimi okşayarak “bu fenâ, okumayınız!” dedi. Her şeyden müteessir! Bir gün sonra, artık kendimi bilmiyordum. Yalnız bakışlarım sâkit, gözlerim sâbit olduğu halde, sabahın sesleri içinde, götürülmekte olan bir tabutu seçebildim. Ümitlerimi de beraber götüren bu makber-i sayarın içinde acaba kim vardı? Bunu düşünemedim. Aylarca beynim uyuşuk kaldı. Bir gün arkadaşlarımdan biri-kendi mahsul-ı tabiatım olmak üzere bana-şu beyitleri okudu:

“Sen gitmemeliydin âh bensiz
Ben neyleyeyim hayâtı sensiz
Gittin beni hasretinle yaktın
Gittin beni kimsesiz bıraktın”

Biraz kendimi topladım. Artık tahattur etmeye başlamıştım. Onun muzdarîbâneme karışan bu figân-ı bedbahtâne-i râşedâr dudaklarımı açtı:

“Yâ Rabb! Onu sen elimden aldın
Aldın onu lakin isterim ben
Âmân yâ Rabbi! Şimdi her şey hâtıramda!”

Gazel

Arz etti ziyâ-yı ruhunu arş berîne
Reşk eyledi mehtâb o hûrşîd cibîne
Dünyâyı fedâ eyler idim bir gece olsam
Cânânım ile lebbeleb û sîne besîne
Cây ettik ki duysalar ey mâî zemîni
Aşkın ile kevkebeler iner rûy-ı zemîne
Peykân-ı gamın sîne-i sad çâka dokundu
Ey gamze dokunma bu kadar kalb-i hazîne
Gönlümde nihân eylediğim aşkını buldu
Keşf etti ser hançeri sînemde define
Bir genç sahn-ı dinse sezâ-tab Celâl’e
Zirâ ona ihsân-ı Hudâ’dır bu hazîne

Bir Kuş

Şu ormanın içinde dâima feryât eder bir kuş
 Evet feryât ile feryâdına imdâd eder bir kuş
 Geçen âyâm-ı vaslî âşîkâne yâd eder bir kuş
 Bana gâh ettirir râîleri dilşâd eder bir kuş

Gezerken ben karanlıkta şu deryânın kenarında
 Figân eyler zavallı sanki vakt-i ihtizârında
 Ya bir kırık yanında yâhud ormanın civarında
 Öter durmaz figân û hüznümü müzdâd eder bir kuş

Enîninden safâ gelmektedir sayyâd-ı bî-bâki
 Belâdan kurtuluş yok kaçsa pervâz etse eflâki
 Uçarken göğsünü bir darbe çâk eyler düşer hâki
 Gider cânın fedâ-yı mihnet sayyâd eder bir kuş

Gezer sahrâyı durmaz lâne-i mihnet fezâsında
 Bana feryât eder hengâm-ı derd û ibtilâsında
 Esîrim bende bir zâlim kızın dâm cefâsında
 Aceb benden niçin ümid-i istimdâd eder bir kuş

Sadâsı doldurur etrafını âh ile kühsârın
 Sanırsam derdi benzer derdine bir âşîk-zârın
 Nasıl ya anlarım maksûdını ben ol nevâgârın
 Bakılsa anlaşılmaz bir anın icâd eder bir kuş

Dil mahzûnu bir idrâk olunmaz gamla dolmuştur
 Figân-ı mihnet-âverden bu bî-çâre ne bulmuştur
 Benim gönlüm tecessüm eylemiş bir kuş mu olmuştur
 Bırakmaz âh û zârı nâleyi mûtâd eder bir kuş

Ne sözler söyletir bir şâir mahzûna feryâdı
 Eğer feryâd manîdârını kesmezse sayyâdı
 Tahakkuk eyler elbet bir kuşun bir rûhî irşâdı

Gönül yükselmek ister tabii irşâd eder bir kuş

Nasıl me'mûl olunsun böyle efgân böyle hayvandan
Gönül anlar lisânını şî'ri îcâd eyler efgândan
Bu mahlûk-ı semâvî yoksa eşref mi bir insandın
Niçin benden ziyâde arz-ı istidâd eder bir kuş

Venûs (!) geçmiş midir sorsam bu mûrg-i mihnet efşâne
Fakat bilmem lisânı söylemek ister mi insana
Olur mu dertsiz bir kuş sebep vardır bu efgâna
Bu yerlerden geçen dilberleri tadâd eder bir kuş

Durulmaz böyle sakın kuşta şâir bende şâirken
Bu fırkat âleminde farkı yoktur bir kuşun benden
Hayâl-i yâre karşı şî'r mi tanzîm ederken ben
Bakar semt-i semâyâ mazmını inşâd eder bir kuş

Yanar cânım edince nâle-i bî ihtiyârın kuş
O âh ettikçe âh eyler dil bî-çâre û bî-hûş
Gider bir başka semte ya olur fikrim gibi hâmûş
Beni bir gün bu âh û zârdan âzâd eder bir kuş

Teessürden demâdem çarpınır kalb-i emel perver
Desem avdet eder mi hiç o âfetle geçen demler
Bunu tasdîk için gûyâ olur daldan sadâ-âver
Gönülde meş'al-i ümit mi îkad eder bir kuş

Derim nerde beni meftûn-ı mihnet eyleyen kâfir
Lisân hâlidir: Uçtu semâyâ dilberin şâir
Nigâh vahşet-âmizi bulutlarda olur tâir
Bu davaya bütün ahterleri eşhâd eder bir kuş

Dokundu hasma her nâlesi fırkat zamanında
O rütbe var ki bir te'sîr-i feryâd û figânında

Dalar âlem-i sükûta âh edince âşiyânında
Serâser kâinâtı emrine münkâd eder bir kuş

Neden hoşlanmıyor hiç kâinâtın son bahârından
Sükût ettikçe yapraklar hazânın rüzgârından
Bu ormanlarda hiç ârâm edilmez âh û zarından
Niçin kış geldi der izhâr-ı istibât eder bir kuş

Bir Levha-i Masûmâne Yahûd Firâr

Çalılıarın arasına gizlenerek semâ-yı laciverdiye nasb-i nigâh eden kuşlar, tulû'a karşı kanatlarını açarak nagamat-ı tarab fezâlarıyla güneşi alkışlıyordu; sehâib-i latîfe-i seher yavaş yavaş dağılıyordu. Sonbahâr sabahlarına mahsûs serin bir nesîm nevâz-ı şikâr yapraklara dokunuyor, bu nağme-i bahârı, dallar arasında husûle getirdiği âheng matardıyla sahrânın müphem bir şi'rini okuyordu.

Heva-yı nesîmi içinde bir semâ-yı zemerden teşkîl eden sık yapraklar altında, te'sîr-i nesîm ile mütemevvic olan çemenzâr üzerinde, çeşmân-ı seherden düşen ve bir damla gözyaşının serâirini hâvî gibi görünen şebnemler parıldıyordu. Bu esnada pencereleri güneşe açılmış nazar-ı ribâ bir sayfiye-i müzeyyen bir odasında hâb-ı masûmâneye dalan iki kardeşi bir kuşun tîz nâğmesi uyandırdı. İki nazar-ı masûmâne yekdiğere tekâbül etti bu nazarların içinde bilmem nasıl bir ızdırab-ı menkûş idi. Biri pancurı açtı; fısıkyesinden elmas taneleri saçan havza mütehassirâne baktı. "Bugün hava çok güzel; lakin gezemeyeceğiz!" dedi.

Bu iki kardeşin büyüğü yatağından çıktı. Başka bir pencereye yaklaştı. Elini uzattı; manzaraya hâil olan leylâk dallarını açarak arasından semâyâya baktı. "oh! Ne güzel hava" dedikten sonra küçük kardeşine bir nazar-ı muzdaribâne atf ederek "hakkın var; gezemeyeceğiz!" sözünü ilave etti.

Evet; bahâr hayâtın bu iki goncası bugün ki letâfet havadan, kendileriyle berâber uyanan kuşlardan, her gün kovaladıkları kelebeklerden, jâlelerle ıslanan çiçeklerden istifâde edemeyeceklerdi; çünkü ders vardı. Ağaçların arasında istedikleri gibi koşmak için bir çâre düşünmeye başladılar.

Büyük dedi ki:

Kimse görmeden kaçalım!

Hemen şimdi!

Erkek pantolonunu giydi. Gömleğini arkasına aldı. Kız ent risini değiştirmeye vakit bulamadı. Bir dakika sonra sayfiyenin arka kapısından bahçeye  ıktılar. Konuşuyorlardı.

K l ce-i zemîn olan nemnâk çemenzâra çıplak ayaklarıyla basarak yürürken, bir meyvenin bir ağaçtan s k t , bir kuşun bir dalda sallan ş , r zg r n dalları tahrîk ediş , hep bu şeyler sabâvetin tatlı bir s r ruyla haykırmalarını m cib oluyor, bununla beraber sayfiyenin damının uzun ağaçlar arasından görünüşü yine sabâvetin haf  bir halc nına sebebiyet veriyordu. Kız aralıkta bir nâzik parmaklarıyla menekşeleri koparmayı unutmuyor. Oğlan kendini tak p ediyordu.

Bir kar ştan ziyâde derinliği olmayan küçük bir  rmak, üstüne ekilen dallardan p se Çin olarak s hilindeki sazları berrâk suyuyla yıkayıverdi. Köprüsü bir tahtadan ibâret idi. Birâder hemşireye:

O tahtanın üstünde yürüyebilir misin? Geçelim mi? dedi.  ocuk kollarını, bacaklarını sıvadı. Hemşiresini tahtanın üzerine çıkardı; âdetâ kucağına aldı. Böylece köprüyü geçmeye başladılar. Nesîm, kızın uzun saçlarını beyaz omuzlarına attı. Köprüyü geçmek için bir adım kalmıştı. Kız tereddüt etti.  ri, m   gözlerini kardeşine atf eyledi. O da bu nazara; uhuvvetin rikkat ve şefkatini tefsîr eden, bir nigâh ile m k bele ettikten sonra ‘‘Nasıl? Dönelim mi?’’ diye sordu. Avdet etmek lazımdır, ey yavrular!  ğ ş-ı m darı boş bırakmak bir  şiy neyi terk etmek değil midir? Sizin bir dakika g yy betiniz valdeniz için bir asırdır!.. h ey sabâvet! şebâbetin sadme-i hayâliyle sarsılan, şeyhuhetin  zdr b t yla cerihedâr olan bir rûhun h t ra-i masûmâneye karşı müteselli olması ne hoştur!..

Kızın nazarıyla hayâlât mas m nesine kapılarak yürürken ansızın birinin v ruduyla korkmuş gibi bir kolunu, uzatması teredd tt n ziyâde havfa delâlet edebilir. Bu halde yalnız bir küçük kızı vazifeden m teb id göstererek, büyük kardeşini bir muakkib olmak üzere irâe etmekte mümkün idi.  ki kardeşin, alelhus s böyle küçük kardeşlerin-ekseriyetle-bir arz da, bir fikirde olacaklarını daha tabii gördüğüm için böyle yazdım.

Menâzır-ı Latîfe

Oh!.. Pek güzel!..Hatta,  stanbul’a yeni geldiğim vakit, bu memleket ah lisini bütün şâir bulmak ümidinde bulundum! Çünkü bir şâiri, müstağrak hayâlât etmek için, bundan daha m s id bir memleket göremiyorum! şekspir,  ngiltere’nin o güneş görmeyen sisli havası içinde o kadar ateşin fikr göstermiş? Ya burada olaydı ne

yapacaktı? Victor Hugo, Paris'in o bitmez tükenmez gürültüleri arasında o kadar âlî eserler vücûda getirmiş! Ya burada olsa ne olacaktı.

Mösyö İstipân'la şehrinizin her cihetini gezdin: Her yerde bir his her noktada bir şi'r uyanıyor! Bir gece Çamlıca'ya gittin: Gece mehtâp idi köşkünde kaldığımız zât yemekten sonra koru içinde biraz gezmekliğimizi teklif etti o kadar güzel mevki, o kadar latîf bir yer tahattur edemediğime yemin ederim!.. Hafif bir rüzgâr yapraklara temas ettikçe, esâtîr perîleri, gizli gizli konuşuyorlarmış gibi rûhânî bir fısıltı peydâ olur, ara sıra, dalların arasında, uzakta, kamerin aksiyle üstüne altınla gümüşten mürekkebe bir kâlîçe örtülmüş zan olunan deniz bir sükût-ı amika müstağrak görünürdü!.. Âman yarabbî!.. Orada da ne kadar çok bülbül var! Birisi bitiriyor, birisi başlıyor! Ya o sadânın, insanın rûhunun içinde ebediyetle tanîn-i endâz olmasına ne dersiniz?.. Memleketiniz bir insanı şâir etmek için, kifâyet eder!..bilirsiniz, a? Şâir olmak için mevkinde pek büyük bir yardımı vardır!

Bir günde Kadı Köyü'ne gittin feneri gördün, bizi orada, o büyük ağaçların birinin altında oturduğumuz zaman, güneş uzakta mermerenin vapur dumanları içindeki ufkun üstünde hemen hemen gurûb ediyordu! Güneşin son şuâ'ının öyle dalgalara dalıp, yavaş yavaş gayb olduğunu görmüş olaydınız, mâî güzeli, sarışın bir perî, altın saçlarını denize sokuyor zannederdiniz! Yarım saat sonra ortalık kararmaya başladı, o vakit fenârî bir sükût istilâ etti, âh! O zaman yavaş yavaş kıyıya çarpan dalgaların o âheng-i matardını duyaydınız, semâvî bir lahn-ı ilahî bir şi'r işitmiş olacaktınız! Bir kerede taş delen denilen mevki'e gittin aklıma, Amerika ormanlarını hemen her şi'rinde gösteren şâtûbiryân geldi: Eğer buradaki ormanlar içinde olaydı, o sükût heybet-i nümâyâ, o zalâm-ı kuvvet-engize karşı söyleyeceği şi'rler, elbette daha hazîn, daha dehşetli olurdu!

Bendler ormanlarını da taş dilindeki ormanlara teşbiye edebilirim: Orada da öyle bir sükût-ı hüküm ferma olmaktadır! Fakat sizin burada bir behişt dediğiniz yer vardır ki her yerden ziyâde o mevki latîf ile iftihâr edebilirsiniz! Orası da büyük adadır! Uzaktan gördüğüm vakit, semâdan perîler uçmuş da o yeşillikler arasına âllı, meilli beyazlı yuva yapmış zannettim!.. Üç gün kalabilmek niyetiyle, bir otele girdin: Otelin adı, Kalıp Su idi! Evet! Esâtîre yakışan böyle bir adada böyle bir otel bulunmalı! Akşamüzeri, hafif hafif esen rüzgârın, kır çiçeklerinin kokularını meşâma îsâl etmesini, ben orada gördüm! Yemek yedikten sonra merkeblere binerek, Hristos ormanına çıktık! Orada seyrettiğimiz mehtâbı nasıl târif edeyim? Hele o gece semâda, bir bulut parçası dahi olmadığından, kamer, ününde bir hâile tesâdüf etmediği için ortalığı envâr-ı letâfet arasında bırakıyordu! Sabaha kadar orada çamlar altında mehtâba karşı safâ sürdük!

Sabahının letâfetini hele hiç unutamam! İzmit Körfezini yıldızlaya yıldızlaya tulû eden güneşin o letâfet şâirânesi ressâmları da çıldırtacak derecede idi.

Büyükada

Vaktâki semâ-yı şarkının âfâk-ı dûrâdurunu yıldızlayan güneş, nesîm-i seherin maşrıka sevk ettiği hafif, beyaz bulutların arasından henüz hâb-ı safâsından uyanmış bir nâzeninin içinden daha nâzik, sırmadan daha parlak saçlarını ince bir tülün setr edemediği omuzlarına saçarak bister-i sefidinden çıktığı gibi hudûd-ı şûâiyesiyle şevâhik-i cibâli okşaya okşaya tulû eder, denizin kıskanıpta karadan ayırdığı büyük âdada esâtîrin letâfetleri içinde görünen bu biheşt-i dünyevide bir hayât-ı şâirâne uyanır seherin uçarken semâya yâdkâr bıraktığı penbe, mâî, menekşe rengindeki bulutların aksiyle elvân-ı rengârenk içinde görünen deniz hûrşîd-i latîfin merât-ı in'itâfı olur. Âdanın sabah güneşine mâruz olmayan cihetleri, ressâmlara hayret-i bahş olacak kadar koyu sâyeler teşkil eyler. Bir balıkçı güneşin aks şûâiyle tenevvür eden kumların üstüne oturmuş olduğu halde, maîşet fakirânesinin yegâne istinâdgâhı olan ağını tâmir etmeye başlar. Bir kız, ikamet ettiği yalının rıhtımı önünde sallanıp durmakta olan sandalına binerek, beyaz görenlerin ince sapını küçük elleri içine alıp, bir sabah safâsı yapmak için rıhtım boyunca gezinir. Edvâr-ı sermediyetin muhbir-i semâvîsi olan nesîm büyük âda ormanlarında nâdir olmayan kır çiçeklerinin her kalbi, husûsuyla sevdâlî ruhları ta'tir eden güzel kokularını sâhile îsâl etmek için, çam ağaçları arasından geçerek denize dökülür. Bu anda nesîm ile muânakaya başlayan denizin küçük mevceleri, büyük âdanın dâmân-ı behiştîyesini öper böyle bir zamanda mesela (Âya Yorgi) nin zirve-i mürtefiasında bulunsanız mâî mermerenin ufuklara dokunan beyaz dalgalarını görürsünüz sabah safâsını ikmâl etmek için (Diyâ Sekinûs) a, yâhut (Hristos) a araba ile çıkan ve mâî, beyaz, mor, penbe fistanlar giyen kadınlar bir müddet çiçeğe benzerler. Sâir muhabbeti tercüme eden bir kuş bir çam dalının üstünde sallanır. Gündüzleri işte böyle!

Vaktâki kamer, güzel bir kızın tüller arasındaki çehresini tanzîr edercesine, hayâlât-ı şâirâneye benzeyen beyaz sisler içinde arz-ı dîdâr etmeye başlar, büyük âdaya lâayık bir safâ gecesi bu perîler âramgâhını ridâ-yı latîfiyle örter.

Otellerde, gazinolarda yakılan lambaların şûâ'ı, bahr-ı pür sükûna nûrânî sûtûnlar resm eder. Bu sükûnet içinde, iskele başındaki gazinodan, fil dişinden ma'mûl perdeleri, iki güzel, nâzik elin beyaz parmaklarıyla ihtirâza gelen bir piyanonun gençlere muhabbeti, ihtiyârlara şebâbeti ihtâr eden bir nağmesi işitilir. Kamerin âyniyesi

olan denizde, meçhûl bir muhabbete karşı titrer gibi görünen ecrâm-ı ziyâdarın nûrânî aksleri görünür. Ormanların nûr kamerin nüfûz edemediği cihazları hafif, fakat giriftâr-ı muhabbet olanları hafî bir hisle müteellim eden bir zalâm arasında meşhûd olur. Hayât-ı beşeriyenin heva-yı nesîmi-i behiştî ile teneffüs ettiği bir zaman yok mudur? Âh! O zaman!.. İşte âdanın-ekser-geceleri de böyle!

Bir Zevc-i Cerîhadarın Hüznü

Havâlenin eline düştüğü zaman ol yâr,
 Tabâbeti-gülüverdim de-eyledim inkâr!
 Havâle!.. Ey benim en sevdiğimle pençelesen!
 Senin belânı verir kahr-ı hazret-i kakhâr!
 Havâle!.. Ey benim ümidimi yıkan zalâm!
 Elinde tutma kırılın o tîğ-i ateş-bâr!
 Havâle!.. Ey gözümün nûrunu kapan sârik!
 Havâle!.. Ey gözümün nûrunu çalan gaddâr!
 Teessüf eyleme, dökme sirişk-i fırkatını!
 Bihişte gel ki yanımda senin makâmın var!
 Yakında sende gelirsın buna eminim ben.
 Lüzumsuz yere etme bu rütbe nâle û zâr.
 Nedir bu savt-ı semâvî aman aman yâ Rabb?
 Ki her terennümünü rûhum eyliyor tekrar?
 Senin adâletine olmuyor mu bir bürhân?
 Senin adâletini eylemez mi istibşâr?
 Elimden aldı o çeşm-i kebûdu etti beni:
 Esîr-i hasret-i cânân, müşevveş âlâ fikâr
 Semâyı neyleyim isterse doğmasın hûrşîd!
 Bahârı neyleyim isterse olmasın gülzâr
 Hani o şeb ki çemende tevkif etmiş idin,
 Ederdi rûyumu mestûr ona gül-i zertâr?
 O saçların arasından görürdüm etti tulû,
 Kamer dedikleri mahcûp şark-ı pür envâr?
 Dokundu nâlesi cânânımın teessürüne?
 O şeb, o ses ne kadar oldu mûceb-i ekdâr!
 Benimde rûhum içinde sadâ-yı müstakbel

Bu sözle etti dil-i nâtüvânımı bîmâr:
 Şafak bulutlarının üstüne serildi yatak!
 Semâ çiçeklerinin altına açıldı mezâr!

Başını yastığa koydu. Gözlerini kapadı, bu gözler bir dakika sonra açıldı. Uyuyamıyordu. Başı bilâ-ihityâr elleri içine düştü hiss-i tefekkür, çeşmân-ı hazîneni bir noktaya nasip etti. Bir müddet öyle kaldı. Bu tefekkürden ancak iki saat sonra kurtulabildi. Sobanın odunları ateş olmuştu. Pencereden baktı, serâir-i leyliyeyi karlar altında ihtâr eden bu gece pek siyah idi. Bir ikinci tefekkür bî-çârenin yorgun damağını terk ettiği vakit rüzgâr durmuş, ortalık-şitâya mahsûs bir hüzn dâimi eyle-açılmaya başlamıştı. Kar-rakât bir havada genç bir kızın tabutu üstüne serpilmiş-yâsemin çiçekleri gibi umuden iniyordu.

Delikanlı, balkon önündeki nâr ağacına beyaz kanatlı kelebekler konmuş zannetti. Balkona çıktı. Kışın teşkîl ettiği levha-i hüzn-engîze sakitâne baktı. Hayâtın kendisine bir bâr ıztıraptan başka bir şey olmadığına hükmetti. Fahriyenin ekseriyetle önünde oturduğu pencereye çıplak dallarını uzatan salkım ağacını görür görmez zihnini sarsan bir fikr-i müthiş ile düşünmeye başladı. O ağaca rişte-i hayâtını kat' edecek bir ip rabt etmek azmine düştü. Bu azmini icrâyâ koyacağı sırada nazarı semânın bir noktasına ilişti. O noktadan kendisine gösterilen bir lema rûhunu nûrlar içine attı. Mûteâkiben nereden geldiği meçhûl olan bir sadâ "intihâr-ı cenâb hakka isyândır. İztirâbât-ı maneviyesini çok bekletmez!" dedi.

Bu doğru çok beklemeyecek! Bu bedbaht için son bir fikr beyân etmek lazımdır. Yirmi altı yaşında saçlarının bir kısmı ağarmış, alnı üstünden geçen kederlerin pâ-yı mihrabıyla derin çizgiler peydâ etmiş, nûr-ı şebâbetle memlû olmak lazım gelen gözleri içre doğru çökmüş, asabî baş dönmelerine, göz kararmalarına, raşeye, halcân-ı kalbe giriftâr olmuş, her nefes aldıkça meşâk-ı hayâtın bâr gırân-ı ıztırâbı altında ezilmeye, bitâb û hevâb olduğu gece yârilerinde, fahriyenin libâs-ı sefide burunun hayâline karşı haykırmaya başlamış olduğu halde Cemâl yaşıyor. Fakat bu bir yaşamak mıdır? Fahriyenin vefat ettiği gün oda vefat etmiş olaydı şimdikinden ziyâdemi muzdarip olacaktı? Mevtin darbesi bir saniyede geçer. İztirâbât-ı kalbiye bir asır devam eder. Ölen yalnız gözlerini kapar.

Karlar Altında

Kamer, maşrıkı gark-ı zebûr etti. Kanûn-i Sâni, beyaz kefenini, arzın üstüne çekmişti. Bu kefen altında şu ihtiyâr tabiat uyuyor! Mâh-ı nevzuhûr, münferid bir ağacın üstünde tulû'a sadâ-yı tarab-fezâsıyla alkışlamak isteyen küçük bir kuşu yaldızladı. Bu küçük kuşun mini mini siyah gözleri karlarla örtülmüş uzak bir ufka nigehtendâz olduktan sonra, yine kamere, şarkın bu mahbûbe-i münevverine in'itâf ederdi. Bu ay ne kadar güzel! Fezâ-yı nâmütenâhi de bir elmâs parçasına benziyor. Zavallı kuş, yuvasına çekilmeye muktedir olduğu halde, o bârid dalın üstünde duruyor! Bir kuşunda intizârı ve tefekkürü vardır. Mutlak bir küçük mahlûkta serâir-i hayâtın bir darbesiyle müteessir!

Gayr-ı müteharrik mükedder sâkit dururken, birdenbire şiddetli bir rüzgâr kanatlarına çarptı. Kuşun nagamâtı garîbânesi zîr û bâlâsını zalâma gark eden bu müthiş geceden şikâyet etti. Bir daha ötmek istedi. Muktedir olamadı. Küçük başı temâyül etti. Artık hiçbir şey işitilmedi. Sâkitâne düştü. Semâ, bir fırtınanın zuhûruyla kapandı. Kar parça parça düşmeye başladı. Ya kuş?

Oh! Şimdi karlar altında!

Bülbül

Zuhûr-ı nevbahârı âleme îlâm eder bülbül

Sadâ-yı hüznünü şevk-i âver ayam eder bülbül

Benim feryâd-ı mahzûnânemi itmâm eder bülbül

Bütün gülşendeki şâirleri hoş-gâm eder bülbül

Tabiattan vururdum fikri bî âram eder bülbül

Niçin ol kuşcağız gönlüm gibi meftûn-ı mihnettir

Figâmı nâle bahş-ı sînedir, feryâd-ı firkattır

Semâvât-ı îlahî de sadâ-yı sermediyettir

Dokunmaz mı benim sevdâma bu hâlet ne hâlettir

Karanlıkta öter tezyîl-i hüzn-i şâm eder bülbül

O yârin bahs edersem arz-ı Pertev-nümâsından

Çiçeklerden gelir bir his güler gönlüm safâsından

Tebessüm-âver olsam gülşenin sâfi hevâsından

Biraz gülsem cemâl-i dil rubânın incilâsından

Beni inletmeye, ağlatmaya ikdâm eder bülbül

Perîlerle gezer zevk eyler ormanlarda tâirdir
Cenânı nağmesi meshûr eder gûyâ ki sâhirdir
Figânı anlaşılmaz bir kederli hisse dâirdir
Küçük bir kuş fakat bizden büyük bir hisli şâirdir
Meâl nevbahârın şâire ilhâm eder bülbül

Gözyaşları

Gözyaşı, bir lisândır ki esrâr-ı kalbiyeyi tercüme eder. Gözyaşı kadar belîğ bir lisân olamaz. İnsan doğar daha mini mini yavrudur. Gehvâre-i saâdetinde günde iken bilmem hangi bir mülk-i tebessümünü gösterir, masûm uyanır gözleri yaşlar içinde kalır.

Bu ilk gözyaşı melâike-i semâyı girye-rîz-i teessür edecek kadar masûmânedir! Büyür, dört beş yaşına gelir, önüne konulan oyuncaklara bir yabancı tarafından dest-i taarruz uzatıldığını gördüğü vakit, dudakları ağlamaya delâlet edecek bir sûrette bükülür gözlerinde katreler lertzândır!

Bu gözyaşı ne kadar tıflânedir! Çocuk on bir on iki yaşındadır, kendi yaşında bir fakir kızcağızının çamurlar içinde sefâlet arasında hazîn hazîn titrediğini garîp garîp ağladığını görünce bilâ-ihyâr eşkrîz oluyor!

Bu gözyaşları ne kadar mütehassisânedir! Biraz evvel bir insan yavrusu ad ettiğimiz bu çocuk, âlem-i şebâbette leyâl-i latîfi içinde, hafızasına nakş ettiği bir vücûdun, mehâsin dîdârını mehtâpta, yıldızlarda, hasılı her güzel şeyde görüyor, müteessir oluyor, ağlıyor!

Bu gözyaşları ne kadar âşıkânedir! Zaman, bu gencin başına beyaz saçlardan ibâret bir taç koymuştur, vücûdunu ihtiyârlık emrâz içinde bırakmıştır, zavallı rahat düşküne yatmış olduğu halde, mâzînin sesleri içine gömdüğü o sabâvet âlemi, o münevver geceleri o şâirâne mehtâpları düşünürken, gözlerinden birkaç damla düştü!

Bu gözyaşları, son damlalarıdır!

İptilâ

İptilâ, rûhânî bir hastalıktır ki tedavisi ekseriyetle kabil olmaz. Meselâ bir insan bir çiçeği sevebilir, fakat mahzâ çiçek olduğu için sever, halbuki o çiçeğin pâmâl-ı hazân olacağı bir vakit vardır, eğer o insanın o çiçeği iptilâ derecesinde perestişi varsa, çiçeğin hîn-i zevâlî, zavallı adamın bâis-i memâtı olabilir!

İptilâ bu kadar müthiştir!

Meselâ bir âlem, kesret-i mütâlaayı sever, mütâlaası iptilâ derecesine varmıştır, bir zaman gelir ki fezâil-i insaniyenin envâr-ı kemâlâtına iki matla'ı pertev-efşân olan gözleri, artık elindeki kitabı dumanlar içinde görmeye başlar, nihâyet gözleri kör olur!

İptilâ bu kadar mahûftur!

Meselâ bir şâir, bedâyi'i tabiatı elindeki kağıda aks ettirebilmek için, sabahtan akşama kadar şi'r yazmasına, iptilâ derecesinde heves eder, bu meşgâle git gide şâirin beynine bir hastalık getirir, zavallıyı öldürür!

İptilâ bu kadar fenâdır!

Meselâ bir adam, vücûd-ı insaniyenin yegâne katili olan meskûrâta alışır, bu itiyâdı; ziyâdeleştikçe, iptilâ olur, işreti kullandıkça, ahlâkı bozulur, beyni kan içinde kalır, kalbi sektelelere uğrar, nihâyet çıldırır!

İptilâ bu kadar cefâlıdır!

Meselâ bir peder, çocuklarını perestîş derecesinde, şiddet-i iptilâ ile sever, sevdiği için çocukları soğuk almaktan ifrât ile muhafâza eder, bu muhafâza çocuklar için, bir itibâr olur, zavallılar, az bir rüzgâra karşı hastalanırlar.

İptilâ bu kadar mûceb-i nedâmettir!

Meselâ bir genç, âlem-i şebâba girer girmez derin, mechûl bir hissin ilcasıyla bir mâlike-i hüsn ü anın, keyd ü sermediyetten nişân veren gözlerine, ziyâ-yı gurûbdan eşâre edilen saçlarına, âyîne-i şafakın aksı dinecek derece gülgûn olan yanaklarına baka baka gönlünün elden gittiğini, tatlı bir rûyâ içinde bulunduğunu hisseder, hissiyatı çoğala çoğala vâsıl-ı iptilâ olursa, zavallı artık her zaman, sevdiğinin sadâsını işitir, onun gözlerini görür, ona temas eder, nihâyet yavrum ölür, toprağa girer, ya aklını gayb eder!

İptilâ bu kadar kanlıdır!

Tebessüm

Tebessüm, rûhun nişâne-i meserreti, sevdânın lisân-ı hali, kalbin şükûfe-i latîfidir. Tebessümün envâ'ı vardır. Tebessüm, hemân ekseriyetle her çehreye yakışabilir.

Yeni doğan bir çocuk, biraz büyüdükten sonra, masûmâne tebessümler etmeye başlar, mini minicik ümitlerin cilvegâhı olan kalb-i zayıfı dûçâr-ı tazyîk olduğu gibi, şiddetli bir ağlamayı müteâkib bir oyuncak, bir kuş gördüğü anda ne hoş tebessüm eder!

Çocuk doğar, valdesinin kucağına verirler, o vakit, valdenin dudakları üstünde bir tebessüm peydâ olur, o tebessüm, ne kadar şefkat-âmizdir!

Bazen tebessüm, ağlamak demektir. Hazân, bahârın son tebessümüdür. Bu tebessüm giryedir!

Gönlü ümitlerle dolu olduğu halde, vermek dest-i teshîrine düşen bir zavallı kızcağızın son dakikasındaki tebessüm, rûhun giryesi değil midir?

Her şeyde bir tebessüm vardır, hûrşîd-i tâbânın şua'î latîfi içinde kalan bir meşcere-i binazırın, o rûşen manzarası tebessümdür!

Sabahın jâleleri içinde ıslanan bir çiçeğin, seherin elvân-ı latîfine karşı durması tebessümdür!

Ziyâ-yı gurûbun, deniz üzerinde teşkîl eylediği levha-i şâirâne tebessümdür! Gecenin sükûtu içinde, kâinâtı bir hande-i meserrete gark eyleyen mehtâbın, bir münevver çehreye aks ederek, yavaş yavaş lemân etmesi tebessümdür!

Tebessümdür ki en metin gönüllerin ihâta edemeyeceği ıztırâb kevnâ kevnî gizler!

Tebessümdür ki fikri çiçekler, kalbi melekler, vücûdî nûrlar içinde yaşayan aşk-ı lâhûtinin tercümânı olur!

Tebessümdür ki gönülde gizlenmesi kâbil olmayan serâir-i kalbiyeyi îlân eder! Tebessümdür ki husûla gelmiş asırlara muhtâç olan bir tedbiri bir dakikada imhâ eyler!

Bir tıfl-ı masûmun sermâye-i safâsı, bir duhter-i muğberin matla'ı ümidi, bir valdenin nişâne-i meserreti, bir pederin sürûr-ı âbidesi, bir şâirin mâye-iistirâhatı tebessümdür!

Tebessüm sevdâdan, afetten, nûrdan, hüzünden, yaratılmıştır! Tebessüm her şeye delâlet eder, bir rûhun ıztırâbı, bir çocuğun ismeti bir kalbin safiyeti, bir fikrin kederi, bütün o tebessümden nümâyân olur.

Yunanlılar, esâtîr-i kabilinden olmak üzere, bir takım perîler zikr ederler, bunlardan hüsn-i Îlahesi Venüs için tasavvur ettikleri tasvîre bakınız, bütün tebessümdür!

Tebessüm, bir şu'le-i îlahîdir ki talk ettiği çehreyi, bir semâ mahlûkun, bir meleğin nûru şeklinde gösterir!

Tebessüm, bir mahbûbe-i câzibe-i ulviyettir ki iftirâkı, çehrede hazîn bir tebessüm hâsıl etmekle berâber insanı ağlatır!..

İlk Katre

Bir mâder-i rikkat perver, bir tıfl-ı safâ-âver doğurur. Çocuk büyümeye başlar. Çocuğun ne kadar sevilir halleri vardır! O mini mini ellerini, ayaklarını masûmâne tahrîke çalışması ne kadar hoştur! Uyuduğu vakit biraz nefesini keserek birdenbire alması sonra uyku içinde hafif hafif tebessüm eylemesi benim gönlüme dokunur! Çocukta, gece yarısı uyanıp kendisini sallamakta olan valdesine, kalplerin hissiyâtını tahrîk edecek bir nazar vardır, o nazarlar gökten inmiştir!

Velâdetin arasından epey zaman mürûr ettikten sonra çocuğu yürümeğe alıştırmak için valdesi uğraşır, bir vakit gelir ki çocuk dudaklarında masûmâne tebessümü bâkî olduğu yüzünü kollarından tutan valdesine çevirerek, valde rikkatıyla memlû olan, o çehreye baktığı halde ilk adımını atar, valdenin gözlerinden çocuğun saçları arasına iki damla yaş düşer! O, mesrûriyetin itidâsıdır!

Çocuğun önüne oyuncaklar koyarlar, masûm oyuna dalar, oyuncaklarına birisi dokunacak olsa onun yüzüne hiddetli bir nazar fırlatır, o mahlûkcazında hiddeti vardır!

Valdesi bir çocuk daha doğurur. Birinci masûm, o çocuğu sevmek için yanına yaklaşır, lakin korkulur ki gözüne parmağını sokmasın! Valdesi büyük bir hatada bulunur: Yeni doğurduğu çocuğu sevmek için dudaklarını mini mini yanaklarının üstüne kor, o güzel çehreye bir pûse-i şefkat-âmiz fırlatır! Büyük kardeşi mütehassirâne vahdet-âmiz bir nazarla küçük kardeşine kondurulan pûseye bakar! Ondan sonra dudakları, buruşuyormuş gibi, hazîn bir vaziyet alır, gözleri yaş damlalarını akıtmak isterler, hüngür hüngür ağlamağa başlar! Hiddetle kızaran çehresi elmas parçası gibi gözyaşlarına gark olur!

Âh! Ben, o masûm ağlar iken şu tuzlu mâyi ile ıslanan yanaklarını pûselerimle örtmek isterim, Kemâl merhametle âğûşumda sıkarak, elini valdesine uzattıktan sonra onu dökmekliğimi kendine mahsûs olan o güzel lisânla anlatmasını arzû ederim! O

meleği susdurmaklığımı müteâkib yüzüme atf-ı nazar ile içini çekmeside tarifine muktedir olamayacağım bir haldir!

Melekler! O gözyaşlarını cenâb-ı hakkın utbe'i ebediyetine dökerler! Utbe'i ebediyete saçılan gözyaşları da bizim günahlarımızı yıkar!

İlk defa olarak dökülen bu yaşlar ne kadar masûmânedir!

Rûyâ İmiş!

Rûyâda göründün bana ey kirpiği kumral!

Bir dağ üzerinde geziyordun mütehayyir!

Gözler dolu yaşlarla bakışlar müteessir!

Bitmiş gibi kalbinde olan maksat û âmal!

Çıkmış kamer âleme pertev saçılırdı!

Esdikçe nesîm âh o saçlar açılırdı!

Olmuştu kanat kollarına nûr-ı semâvî

Gökten yere inmişti sana şehper-i pür nûr

Aks etmişti nûr-ı Hudâ çehresi ey hûr!

Sandım seni bir ilâhe ey gözleri pür nûr!

Âyîne-i dîdârına mir'ât idi deryâ!

Deryâyâya mı aks etmişti mâh-ı şeb-ârâ?

Baktım denizin dalgaları sâhlı okşar!

Eyler idi bir nağme ile rûhumu bîdâr!

Gördüm ki eder nağmeleri esme ki tekrâr!

Birdenbire bir hiss-i mukaddes dili okşar!

Koydum elimi kalbime, baktım sana, dünden,

Fikrim gibi pertevli bulutlarda göründün!

Envârın içinde uçuyorlardı melekler!

Şehperleri yaldızladı, yıldızlara battı!

Bu levha benim rûhumu yıldızlara attı!

Gökten başıma düştü letâfetli çiçekler!

Sen nâz ile sünbüller içinde gülüyordun

Kalmıştı başın güller içinde gülüyordun!

Tâbında alın taze çiçekler ile doldu!
 İndin yere, güller senin etrafını aldı!
 Sevdâzede gönlüm o güzel güllere daldı!
 Dilberlere takdime sezâ bir buket oldu!
 Ben ağlamaya başladım ey yâr-ı semen-ten!
 Islandı çiçek gözyaşının jâlelerinden!
 Verdin bana sümbüllerini güğsünü açtın!
 Ulviyet-i aşkın dil-i nûr-âvere doldu!
 Bir sâika bir bârikaya müncezib oldu!
 Âh ağladın!.. Ey harika! Gözyaşları saçtın!
 Âğûşuna çektin beni çeşmim doluyordu!
 Sandım ki yerim âlem-i cennet oluyordu!

Rûyâ imiş eyvah!.. Uyandım görünürdü,
 Elvân-ı şafak levha-i pür nûr semâda!
 Elvân-ı şafak gâh o pertevli fezâda;
 Şeffaf, hafif ebr-i latîfe bürünürdü!
 Şu sözle ederdi yine hâtif onu tezkâr

Bir âh kopup kalb-i teessüf eserimden!
 Geldi önüme sevdiğimin tatlı hayâli!
 Aldım elime hâme-i feryâd meâli!
 Yaşlarda saçıldı kağıda dîdelerimden!
 Bak işte bu gözyaşları eyler beni giryân!
 Ağlar bu kadar hüzn-i elem pervere cânân!

Yine Ada

Ada ne kadar güzeldir! Telemâk'taki kalıp su ceziyesini görmek isteyenler Büyük Ada'ya gitmelidirler! İnsan sanıyor ki Büyük Ada'nın semâsı, zemîni tulû'ı, gurûbu, gündüzü, gecesı başkadır! Tuttuğumuz o, Büyük Ada'nın en şâirâne bir mevkinde, İzmit Körfezi, mermere ciheti pay-ı nezâreti altında idi. Civarındaki ağaçlıklar, yeşillikler, bir şâiri başka bir âlem içine atar, bir dal bazı zaman o kadar latîf gölgeler bırakır ki insan o zılâl hazîni gördüğü zaman bir ressâmın, bir fırçanın

lüzûmunu hisseder. Başka bir yerde dahi dediğim gibi, ada gülistân-ı cennet nişân-ı dünyevîdir! O kadar tabii mevkileri vardır ki bir şâir şî'rinde o kadar tabîlik göstermez!

Şafakla berâber uyanırdım, ressâm-ı kudretin levha-i semâya saçtığı mor, mâî, penbe gibi elvânın yekdiğeriyle imtizâcından hâsıl olan reng-i şa'saa-perver en mâhir ressâmları bile çıldırabilirdi!

Elvân-ı semânın denizde peydâ eylediği aks-i münîr, gönlüme ne garîb bir hüzün verirdi! Kuşların dalların arasından çalgılarını çalmalarını, arıların bu tabîî musîkiye yavaş sadâlarıyla yardım etmeleri ne kadar vicdânidir!

Dağ çiçekleri revâyih taybelerini odamdan içeri îsal eylerlerdi! Maşrık-ı reng-i gülgününün üzerine nûrdan bir kurdela takarak mahbûb-ı münevverinin arz-ı dîdâr eyleyeceğini tebşîr ederdi!.. Güneş çıkardı, kuşların bu tulû'ı alkışlamalarındaki rûhâniyeti görmüş olaydınız mutlak gaşiy olurdunuz! Kurşun kalemi alırdım, mini mini bir defterim vardı, bir ağacın altına giderdim, denize, göğe, ağaçlara, kuşlara bakarak nesirimi, şî'rimi yazardım, “Adada Söylediklerim” o vakit husûla geldi, gönlüm hissediyordu ki ben adada ağlaya ağlaya şâir oldum!

Eve gelirdim, yemeği yerdim, yavaş yavaş iskeledeki gazinonun yanına inerdim, bir iskemle alırdım, deniz kenarına oturdum, hafif bir rüzgâr serinlik verirdi, deniz sâhili öperdi! Akşamüzeri bir hayvana binerdim, Ayanikola'nın önünden geçerek Diyaskinos'a çıkardım. Ne güzel mevkiler vardır! Orada çam ağaçları birbirini kucaklamıştır!

Sağda bahrı, solda sahrâyı görür mesûttur.

Dağ başında şâirin kürsî-i istiğrakı var! Demiştım.

Karşıma bir yol tesadüf ederdi ki onun nihâyeti Hristos mevki'idir! Oraya da çıkardım. Bir hiss-i âşıkâne, her yerden ziyâde o mevki'i bana sevdirmişti! Geçelim: Ayayorgi'ye çıkardım, oraya zirve-i istiğrak demeli, adanın en yüksek mevki'i orasıdır! Burgulu'ya inerdim, orası sükût içinde mahfûzdur!

İşte adada, her günkü meşguliyetim bu idi, gürültülü şehirler içinde yaşamaktansa adada, inziva içinde ömür geçirmek elbette oladır. Tiyatrodan ne alır! Balo bize uykusuzluktan başka ne verir? Güzel bir hava teneffüs etmek, güzel bir ağaç altında oturmak, denizi görmek fenâ mıdır? Bir dağ başı âsûdekinin zirve-i ilyâsıdır!

İkâmetgâhımın yanında, güzel otlar, letâfetli çiçeklerle döşenmiş bir yer vardı, bir akşam gezerken, birisinin yüzünü piyasa yoluna, arkasını da dağa çevirmiş olduğu halde, oturmakta olduğunu gördüm, yanına yaklaştım, bakışında rûhun en derin yerlerini, kalbin en nâzik cihetlerini titreten bir mahzûniyyet vardı, İzmit vapuru

köpükler saçarak geçiyordu, o adam halcân ile ayağa kalktı, bir şahıs vapurun üzerinde beyaz mendilini sallıyordu, vapur nazardan gayıb oluncaya kadar karadaki ağıladı, heyhât!..Vapur dostunu götürüyordu. Berikinin gözlerinden akan yaşlar, çemenlerin üstünde jâleler teşkîl ediyordu!

Âh! Bu yaşlar ne kadar keder-âmizdir!

Mükâfât

Gözyaşlarının bu fıkrasını elyevm mâlûm bir mahalde ikâmet eyleyen bir adamdan aldığım malûmât üzerine yazıyorum, hiçbir yere hayâlî değildir.

Paris'ten bir Cezire'ye gelen bir doktor, o cezire ahalisinden...nin kızı, Elizâbet'i istedi, Elizâbet'in pederi, biraz tereddüitten sonra kızını doktora verdi. O vakit bir köyde oturuyorlardı. Doktor yeni gelinle beraber İstanbul'a gelecekti, köyden çıktılar, Elizâbet'in babası iskeleye kadar damadını, kızını teşyî edecekti.

Bir dere içinden geçiyorlardı, derenin sağ tarafı taşlık, sol tarafı dağlık idi, dağlık cihetinde baz-ı tabîî mağaralar görölüyordu, bu mağaralar ne kadar menhûftur! Kayaların üzerine bir taş atılsa o mağara bağırır, insanı korkutur! Büyük kuşlar, siyah kanatlarını o taşlara çarparak geçerler, insan öyle bir yerden geçerken bir ân ol mahl-ı maksûda muvâsalat etmek ister! Sarmaşıklarla dolu bir yerden geçerlerken, ansızın bir inleti işittiler. Elizâbet birdenbire durdu, bu nedir?" dedi. Kocası dedi ki:

Ne lazım? Durma, gidelim

Elizâbet – Niçin gideceğiz? Şunu anlayalım!

Pederi – Bizim üzerimize lazım olmayan şey!

Elizâbet – Hayır hayır! Bu inletinin nereden geldiğini anlamalıyız.

Bu esnada Elizâbet'in dikkatli gözleri sarmaşıkların arasında bir karanlık daire gördü, bir mağaranın medhili idi. Elini uzatarak "işte işte! Bu ses şu mağaranın içinden geliyor! Ben buraya gideceğim!" dedi, kocası, pederi, Elizâbet'in bu fikrine mâni olmak istedilersede, kız fikrinde ısrâr etti, kızı bu fikirden döndürmek kâbil olamadı nihâyet nâçâr, kocası pederi kızı takîb etmeye mecbûr oldular. En önde güzel kız gidiyordu, mağaraya dahil oldular.

Mağara bir oda kadar var idi. Bunlar içeri girerken, gâh feryâd edib gâh susan bir sadâ "çocuklarımı görmeden öleceğim!" dedi, bu sadâ kadar rikkatli ses olamazdı! Medhalin sağ tarafına baktılar, otuz yaşında tahmin olunabilecek bir adam, orada kanlar içinde yatıyordu, nefesini çabuk çabuk alıyor ve "âman, su!" diyordu. Elizâbet acı bir

feryâd ile ellerini semâyâya kaldırarak “eyvah! Hasta var!” Dedi, zavallı adamı Elizâbet’in pederi tanıdı. Elizâbet hastanın başucuna geldi, gözleri dolmuş olduğu halde eğildi, “su istersin değil mi? şimdi bulacağım!” diye dışarı fırladı!

Elizâbetin pederi doktora dedi ki:

Nasıldır?

Doktor-Bugünden itibâren bakılırsa, iyileşir!

Peder-Nasıl bakmalı?

Doktor-Şehre nakl etmeli!

Peder-Yanaklı için bir şey?

Doktor-İşte orası gec!

Elizâbet, elinde bir tas su olduğu halde, içeri girdi, hastaya suyu verdi, hasta başını kaldırdı, gözlerini Elizâbet’in yüzüne dikti, suyu içti.

Elizâbet-Şimdi bir işimiz kaldı!

Peder-Nedir?

Elizâbet-Hastayı buradan götürmek!

Doktor-Ne ile?

Elizâbet-Bir sedye ile!

Peder-Sedyeyi nereden bulacağız?

Elizâbet-Köyde vardır, bir adam göndeririz!

Doktor-Ya bu hastayı nereye götüreceğiz?

Elizâbet-Bizim sayfiyeye götüreceğiz, orada tedavi edeceğiz!

Doktor-Cânım biz bu akşam vapura binecektik!

Elizâbet-Bak, dostum! Sana bir şey söyleyim, bu adam iyi oluncaya kadar tedavi edeceğiz, sonra gideceğiz.

Doktor-Nasıl olur?

Elizâbet-Bundan başkada çare yoktur!

Hasta-(inleyerek) götürmeyiniz, beni götürmeyiniz! Ben burada olacağım ömrüm az kaldı!

Elizâbet-Ne diyorsun? Daha sen yaşayacaksın, saâdetle ömür süreceksin.

Köyden bir sedye getirttiler. Sedye gelinceye kadar doktor hastanın yarasını sardı! Hasta güzelce sedyeye konulup sayfiyeye nakl olundu. Bakılmaya başlandı, bir ay içinde kesb-i âğıt eyledi, bu bir ay zarfında hastanın başı ucunda biri dolaşıyordu, kim idi, bilir misiniz? Güzel Elizâbet!..

Hasta artık köyüne gidecekti, zavallı Elizâbet'ten gördüğü lutfeye karşı ne yapsın? Bu az lutf değil idi! Bir ulunun hayâtını temin etmek, bir uluya cân verecek kadar güzel bakmak! Bundan büyük bir şey olur mu?

Bî-çâre, ağlaya ağlaya hınçkır hınçkır kapıdan çıkarken kendisini kapıya kadar teşyî eden ve kendisi gibi gözyaşı döken Elizâbet'e dedi:

Âh siz beni minnettâr ettiniz, ben fakirim, siz zenginsiniz, size ne yapabilirim?

O vakit Elizâbet dedi ki:

Vicdânınızın en latîf ve kıymettar cevherlerini bize bahş ettiniz, daha ne isteriz?

Bu cevherler, o elmaslar bu gözyaşlarıdır!

Bir Tel Saçın Fiyatı

Bir fakir hastalandı, bu zavallı fakirin bir kızı var idi, babasına kendisinden başka bakacak kimse yoktu, kız bekarların çamaşırlarını yıkayıp, ondan aldığı para ile zavallı pederine bir çorba pişiriyordu.

Artık bekarlar, bu kızcağıza çamaşır yıkatmaz oldular, bu kız ne yapsın, artık çamaşır yıkamadığını babasına söylese hastalığı teşdid edecek! Paskalya için, diktiği bir fistanı götürdü, sattı! Birkaç günde o yolda geçindiler, lakin hastalık ileri gidiyor, babası fenalaşıyordu, bir doktor yok idi, ki babasına mecânen baksın!

Kış idi, fakir peder yorganın altında titriyordu, kız, rüzgârın kopardığı çalıyı, çırpıyı toplayıp, ateş hazırlıyordu, babası kızının bu hallerini gördükçe nûr-ı hayâtı, pek fersiz kalan gözlerini âsumâna dikerek, duâ ediyor idi, kız babası uyurken başucunda ağlıyor, Allaha yalvarıyordu!

Şiddetli bir bora külbenin bir tarafını sıktı, kar parçaları içeri düşmeye başladı, rüzgâr, dört, beş tane kömür parçasını muhâfaza eden külleri uçurdu, baba, kız ikiside titriyorlar! Sefâlet ne acı şeydir!

Artık kızda da bir şey kalmadı, artık açlık ikisini de mezâra doğru yaklaşıtıyordu, artık ikisininde ayağı uçuruma gidiyordu. İkisininde son nefesi uçuyordu! Ne yapılmalı?

Kızın aklına bir şey geldi, on gün daha yaşayabilirdi, fenâ mıdır? On gün yaşamak, birazda ısınmak! Bu pek iyidir! Doğru berber dükkanına düştü, saçlarını satacaktı, tahminen kırk frank vereceklerdi, saçı olmayanlara onun saçı âriyet olarak takılacaktı, oh! Tatlı ümit! Kırk frank alacaktı!

Berber

Ne istersin, kızım? Dedi!

Saçlar mı kestireceğim!

Berber, kızın saçlarını eline aldı, sonra “lipiska saçta o kadar lazım olmaz!” diyerek saçı elinden bıraktı! Kız mahzûn oldu, kendi kendine “acaba almayacak mı? Almazsa fenâ olacağım, babam gidecek!” dedi!

Berber istemeye istemeye dedi ki:

Kaç kuruş istersin?

Siz ne verirsiniz?

Üç frank, haydi dört frank! Ziyâde yok!

Kız, sallandı, az kaldı düşecekti!

Dört frank! Aman yâ Rabbi! Bu kadar güzel saçlara! O dört franka mukâbil gül kalmak!.. O güzel başın zineti olmamak! Kız razı olmadı, akşama kadar dilenirse belki üç kuruş hâsıl edecekti! Ya o üç kuruşu da bulamazsa? Zavallı çocuk titredi, o üç kuruşu da bulamazsa mevtin siyah kanatlarını babasının üstünde görecekti, güzel ellerini saçlarının arasına koydu, düşündü, gözleri yaşardığı yüzü kızardığı, kalbi çarptığı halde bir cesaret meyûsane ile “kesdiririm!” dedi!

Durmak para etmez! Kar yağıyor, rüzgâr esiyor, babası üşüyor, ağlıyor! Üç gün daha bahtiyâr olacaklar!

Berber, “bir söyleyeceğin var mıdır? İşim var!” dedi!

Tarakla o güzel lipiska saçları tuttu, makas saçlara temas ediyordu! Âh! O baş çıplak kalıyor, o lipiska saçlar kopuyordu!..

Makasın ağzı açılarak, kızın saçlarını yutacak gibi oldu, berber yalnız bir hareket ile saçı kesecekti! O hareketi de icrâ etmek üzere idi!

Bir dakika müsaada! Bu gülmeleri telafuz eden bir sadâ idi, o sadâ berberin kulağının yanında yıldırım gibi patladı, berber arkasına baktı, üstü, başı temiz bir adam gördü.

Berber-Ne istersiniz?

Adam-Bir dakika müsaada!

Berber-Niçin?

Adam-Soracağım bir şey var da onun için!

Berber-Sorunuz!

Adam-Bu kızın saçlarını niçin kesiyorsunuz?

Berber-Kendi arzusuyla!

Adam kıza dedi ki:

Öyle mi kızım?

Kız başını kaldırdı, gözyaşlarıyla kızarmış olan gözlerini o adama atf ederek “evet evet! Bırakınız kessin! Rica ederim, mâni olmayınız! Zira ondan kazanacağım dört frank babamı ölümden kurtaracaktır!” dedi!

Adam “Of!...” diyerek elini başına vurdu!

Sonra yavaş yavaş kızın yanına yanaşarak, saçından bir tel tutup uzattı. “Ne güzel saç!” dedi. O bir tel saç berbere göstererek “şunu kes!” emrini verdi, berber, bir teli kesti! Adam onu aldı, cüzdanın içine koyduktan sonra “iskemleden kalkmaz, kızım! Size bir şey soracağım!” dedi!

Kız kemâl-i hayretle iskemleden kalktı adam ona dört frank verdi, babasına verilmek üzere bir de mektup teslim etti, bir araba tuttu, kız evine avdet etmek üzere arabasına binerken, dört franka bakarak, gözyaşı döküyor, adam arabanın arkasından ağlıyordu!

Kız külbe-i ahzânına vâsıl olduğu vakit babasını baygın bir halde buldu, tenefüsünü dinledi, çabuk çabuk nefes alıyordu, bu hal biraz müthiş idi! Uyandırmak istedi, kıyamadı, kendisinin de haberi olmadığı halde gözünden çıkan bir damla yaş babasının yüzüne damladı.

İhtiyâr gözlerini açtı.

Ne var? Dedi.

Kız mektubu babasına verdi, mektubun zarfı yazılı değildi.

-Bu bana değildir!

-Sizedir efendim! Bir efendi verdi!

Fakir mektubu açtı içinden ne çıktı? Yüz bin franklık bir banknot! Hayır hayır! Bu rûyâ değil idi. Kız peder yekdiğerinin yüzüne bakakaldılar. Ondan sonra ikiside diz üzerine gelerek, ittiba-i ebediyete karşı gözyaşı döktüler!

Bu gözyaşlarında şükranîyetin nihâyeti görünür!

Bir Şi'r

Âğûşuma girdikçe sarar yaramı dildâr!

Yârim gibi pek az bulunur yara sarar yâr!

Gönlümdeki ümit gibi vaslî süreksiz

Hicrânı da mehlek, elem-i aşkı da hunhâr!

Dîdârını eksem görünür dîdeme lema

Ruhsârını yâd etsem olur münkeşif-i ezhâr!

Külbemde hayâlât-ı garîbâneme dalsam
 Birdenbire eyler beni bir nefhesi bîdâr!
 Gîsûsı olur dilberime şehper-i zerrîn
 Örtür o güzel kollarını kâkül-i zertâr!
 Çeşmim kamaşır vech-i dilârâsına baksam
 Berk vurmada pertevli rehinde dolu envâr!
 Ey aşk-ı sitemkâr! Beni öldüreceksin!
 Yaktın beni bir ateş-i dilsûz ile her bâr!
 Ey ahter-i mahzûn û mükedder! Ne yatarsın?
 Yaktı beni bir his ki bana eyledin izhâr!
 Ağlar mı idim ağlamasa ebr-i mükedder
 Fevkimdeki yağmurlu bulutlarda sitemkâr!
 Allah için ey dalgalar! Ey velvele! Hâmûş
 Mahv oldu şuûrum geliyor fikrime eşâr!
 Feryâdımı siz eyleyin îsâl o yâre
 Siz dikilin eşârımı, ben eyleyim eşâr
 Şimşeklere karşı olurum mâ'il-i feryâd
 Yıldızlara karşı ederim aşkımı ikrâr!
 Güller açılır jâleye müstağrak olur hep!
 Ezhâr güler, ben görürüm gülmeyi düşvâr!
 Karşımda tecessüm eder ol çeşm-i kebûdum!
 Gâhi ki olur mâî çiçekle dolu gülzâr!
 Yandım aman imdadıma dildâr yetişsin
 Bir şâiri fırkat ediyor hasret-i güftâr!
 Kühsâr civârında karanlıkta gezerken
 Bilmem kime karşı diyorum? Zâlim ve gaddâr!
 Mahdûd mudur daire-i fikr û damağım
 Bilmem niye böyle ederim şî'r mi tekrar?
 Ey meşcerede inleyen eşcâr bahârı!
 Etmektesiniz sevdiğimin nâmını tezkâr!
 Nerden geliyorlar? Adadan mı şu bulutlar!
 Her parçası olmakta neden mâ'il kühsâr?
 Ben nerdeyim eyvah? Ne geç kalmışım eyvah!
 Hûrşîd ile yaldızlanıyor zirve-i eşcâr!

Sâhilde garîbâne şu taşlar üzerinde
 Daldırdı hayâlâta beni cûşîş efkâr!
 Kimdir o inan sisler içinde şu küçük kız
 Zannım yaramazdır, görüyor gözleri sehâr!
 Ey kâkül-i zertâra bürünmüş melek! Ey nûr!
 Ey bir meleğin çehresini eyleyen ihtâr!
 Gördüm seni, sevdim seni, benzersin o mâha!
 Gir kalbime! Âğûşumu açtım sana nâçâr!
 Yâhud yere insin bu melek çehre-i semâdan!
 Ben eyleyeyim pâylene gözyaşları îsâr!

Bu da Öyle

Bir leyl-i hazîn gam-feşândır,
 Encâm bile yoktu âsumânda!
 Esdikçe sadâ verir idi bâd
 Bir meşcere eyliyordu feryâd!
 Bir neşvede kalmadı cenânda!
 Bir hiss-i garîb uyandı onda!
 Feryâd eylemiş ağaçların hep,
 Sevdâma dokundu evvel zamanda!

Kaldı başım ellerim içinde!
 Bilmem ki ne var serim içinde!
 Gönlüm helecân içinde kaldı!
 Gönlümdeki yaralar çoğaldı!
 Bak gönlüme! Dilberim içinde!
 Parlar durur ihtâr içinde!
 Gönlüm yarılırsa kalmaz eyvah!
 Hûrşîd-i münevverim içinde!

Cûş eyledi dalgadan serâpa!
 Olmuş idi bembeyaz deryâ!
 Sandalcı denizde el-emân hevân!

Karşımda benim hayâl-i cânân!
 Bî-çâresini ederdi ebnâ!
 Ağlardı Celâl rikkat-efzâ!
 Yâ Rabb! Ne de tatlı ağlayıştır!
 Giryem ne kadar da tatlı Mevlâ!

İndim azacık kenâr-ı bahre!
 Âvâze-i bîkrâr-ı bahre,
 Gördüm ki bir âşinâlığım var,
 Bir ismi bana ederdi tekrar!
 Vakıf idim inkisâr bahre,
 Her mevce-i gam-ı nisâr bahre,
 Bir nûr saçardı bir güzel nûr!
 Benzettim onu nigâr-ı bahre!

Karşımda cemâli berk vururdu!
 Bir mermerin üstüne oturdu!
 Esvâbı siyah, mâtem-engîz!
 Muhatâb idi sanki zülmet-âmiz!
 Deryâya bakıpta durdu durdu!
 Birdenbire ağlamak mı kurdu?
 Gösterdi bana sirişk verdi!
 Meftûnunu bir bakışta vurdu!

Parlardı sirişk-i gam yüzünde!
 Bir damla dururdu gül yüzünde!
 Bir aşka mı düşmüş Allah Allah!
 Ağlar mı cihânı ağlatan? Âh!
 İsmet o Hudâ-nümâ sözünde!
 Mihnnet o melekler o gözünde!
 Lâyık mı derim o hüzn-i leylî,
 Bir böyle cemâl-i gündüzünde?

Ağlar idi o ferîşte sûret
 Heyhât! Saçardı eşk-i mihnet!
 Leylin o garîb hâlinde,
 Bir kızda melek kıyafetinde,
 Feryâd ediyordu âh! Hasret!
 Etmişti onu karîn-i hasret!
 Feryâdına gelmiyordu imdâd
 Feryâdına gelmiyordu gâyet!

Baktım yüzüne! Tebessüm etti!
 Cennet güneşi tecessüm etti!
 Gülse açılırdı belki güller!
 Heyhât açılmıyor gönüller!
 Sandım ki bana terehhüm etti!..
 Ben anlamadım, tekellüm etti!
 Gönlüm bana derki: Derdi ol mâh:
 Bî-çâre çocuk teverrüm etti?

Etmiş idi zevâl-i Celâl û hâlık,
 Necm-i seheri ufukta bark!
 Haydi gidelim! Dedim o mâha!
 Elbet giderim, dedi, îlahe!
 Lutf et! Dedim ey nigâr-ı sâdık!
 Etme beni derd-i mürge âşık!
 Eyvah! O vücûd-ı âsumânı,
 Efkâr mı görmedi muvâfık!

Etti bana bir nigâh uçu!
 Terk etti Celâl'i vah uçu!
 Hala ediyor idi tecessüm!
 Feryâdına etmedi terehhüm!
 Muzlim görürüm cihânı şimdi
 Mihrim niçin ey ele uçu?
 Ey şems! Utan utan hicâp et!

Lâyık mı ki arz-ı ıztırâp et!
 Sen goncamı aldın âh aldın!
 Gülzâr-ı şebâbet û emelden!..
 Etti küllerini biraz hesâp et!
 Dehşetli seninle bir hitâp et!
 Girsende bir iktidâr varsa,
 Haydi acele biraz itâp et!
 Ey çeşm-i kebûd! Nûra daldın!
 Mutlak o civânımı sen aldın!
 Oldun neden öyle âşiyâna,
 On altı yaşında bir civâna?
 Dilber! Dil zârı derde saldın!
 Bir nûr yatakta hasta kaldın!
 Ey şeb nerede sabah nerde?
 Zanneylim ki sen o zâldın!
 Dünyâ ne kadar da bî amansın!
 Sen düşman-ı nûr-ı hüsn û ansın!
 “Allah senin belanı versin!”
 Sen mihrab-ı kalb û âşiyânsın!
 Sen âfet-i mübrem-i cihânsın!
 Kıydın!.. Demedin o mâha karşı:
 Kıymam sana çünkü nevcivânsın!

Uç yârime ey sehâb-ı mahzûn!
 Söyle şunu ey garîp û meftûn:
 “Be-neşinem o ser be piş-i pâyet”
 “Ben hizem o cân konem fedâyet”
 Etmez mi beni cemâli memnûn?
 Ahvâlımı eyledi diğerk gün!
 Doğdukça güneş bana görünsün!
 Şimdi nerede? Mahşerde medfûn!..
 Ağlattı beni bu gamlı firkat!
 Öldürdü beni bu kanlı hasret!
 Ey gözyaşı düş gözümde durma!

Ey tîr-i elem Celâl'i vurma!
 Nerde acaba o mâh-ı tal'at?
 Ol neyyir-i âsumân-ı behcet?
 Ey gözlerim! Ağlayın! Bu yaşlar,
 Versin bana ıztırâb-ı mihnet

Son Gözyaşı

Cihânda seksan bahâr görmüş olan bir ihtiyâr şâir, bister-i ihtizâra uzandı fevkalâde dermânsız, fevkalâde zayıf idi, gözleri içeri doğru çökmüş, fakat damâğın ihâta eden nûr-ı şâiriyet kirpiklerinin arasından intişâr etmekte bulunmuştu.

Bir söz söylemek istedi, söyleyemedi, yazmak istedi, eli kalem tutmadı! Başı yastığa düştü, o seksen senelik kalb, o masdar-ı insaniyet duruyordu!.. Göğün mâilini içinde bir nûr parlayarak, şâirin alnına düştü. Bir dakika sonra ihtiyârın gözleri yeni tulû'ı eden kamere münatıf olduğu halde eli kalbinin üstünde bulundu! Çehresini bir damla yaş ıslattı. Rûhu, diğer rûhlara karıştı!

O bir damlayı hala hava-yı nesîmi kurutmamıştı!

Bu katre, son gözyaşıdır!

Matbaa-i Ebulziyâ

4. SONUÇ

Mehmed Celâl Şiirlerinin Çeviriyazı ve İncelemesi adını taşıyan tezimizde Mehmed Celâl'in Osmanlı Türkçesi ile yazılmış şiir kitapları latinize edilmiş ve şiirleri üzerine inceleme yapılmıştır. Bu çerçevede hayatı, sanatı ve eserleri üzerine aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır.

Ara Nesil şairi Mehmed Celâl'in çocukluğu babası İsmail Hakkı Paşa'nın memuriyetinden dolayı Adana, Halep, Antakya, Beyrut, Erzincan, Erzurum'da geçmiş, düzenli bir eğitim almayan Celâl, babası ve özel hocalardan Farsça, Arapça ve Matematik, Edebiyat gibi dersler almıştır.

Mehmed Celâl, Halk edebiyatı, Divan edebiyatı ve Batı edebiyatından etkilenmiştir. Mehmed Celâl, *Küçük Gelin* adlı romanında sanat hayatıyla ilgili olarak; Erzurum'da bulunduğu dönemlerde okumuş olduğu Leyla ile Mecnun, Âşık Kerem, Âşık Ömer, Tahir ile Zühre gibi halk hikayelerini okuyarak çocukluğunu geçirdiğini ve bu dönemde halk edebiyatından etkilendiğini dile getirmiş, Eski Türk edebiyatından etkilenmesini ise Muallim Naci tarafında yer almasına ve aynı zamanda Nedim, Fuzûlî, Bakî, Şeyh Galip, Nailî Nef'î, Nâbî gibi şairlerin şiirlerini okumasına bağlamıştır.

Celâl, Büyükkada'da ikameti sırasında görüp âşık olduğu ve aşkına karşılık bulamadığı Rum asıllı sarışın, mavi gözlü Anna'ya çok sayıda şiirler yazmış fakat aşkına karşılık bulamayınca Anna gibi sarışın, mavi gözlü Fehime Hanımla evlinmiştir. Henüz on dört yaşında olan Fehime Hanım'ın doğum esnasında ölmesi Mehmed Celâl'i derinden etkilemiştir ve bu ölümden duyduğu ızdırabı sanatına taşımıştır.

Mehmed Celâl, *Küçük Gelin*'de belirttiği üzere ilk yazısını Adana'da *Seyhan* isimli mahalli bir gazetede yayımlandığını ifade etmiştir. İlk şiirlerini *Tercüman-ı Hakikat*'e, Muallim Naci'nin yönettiği edebiyat sütununa göndermiştir.

Mehmed Celâl'in ilk şiirlerinde Eski edebiyatın izleri açık bir şekilde görülür. Bütün şiirlerini aruz ölçüsünün değişik kalıplarıyla yazar, Divan edebiyatının nazım şekilleri olan; mesnevi, gazel, kaside, muhammes, şarkı gibi şiir şekillerini kullanır. Mehmed Celâl, 1887'lerden sonra Batılı nazım şekillerini kullanmaya başlamıştır. Şiirlerinde yeni temalara yer vermesi ve bu tarzda şiirler yazmasına etki eden şairlerin başında da Recaizade Mahmut Ekrem ile Abdulhak Hamit Tarhan gelir.

Mehmed Celâl'in duygusal ve hüzünlü aşk duyarlılığı, gençlik yıllarında Anna'ya olan aşkı ve Fehime Hanımın erken ölümü gibi hüzünlü olaylarla

şekillenmiştir. Bu ızdıraplar, yazarın şiirlerine derin bir duygusallık ve romantizm katmıştır. Ayrıca Anna'nın, sarı saçlı ve mavi gözlü kadın tipi olması yazarın ideal sevgili kavramını temsil ederek eserlerinde sıkça karşımıza çıkarmasına sebep olmuştur.

Mehmed Celâl, Muallim Naci'nin savunduğu göz için kafiye anlayışına bağlı kalmıştır. Celâl, şiirlerinde harflerin seslerini değil, yazılışlarını yani göze hitap etmeyi esas almıştır. Şiirlerinde genellikle iki harften oluşan tam kafiyelelere yer vermiştir. Açık, anlaşılır bir üslubu kullanmıştır.

Celâl, şiirlerinde kullanmış olduğu aşk, kadın, vefasızlık gibi temaları ilk aşkı Anna'nın başka biriyle evlenmesinden dolayı şiirlerine yansıtmıştır. Hüzün, gözyaşı, verem ve ölüm gibi temaların şiirlerinde görülmesi eşi Fehime Hanımın henüz on dört yaşındayken veremden ölmesi etkili olmuştur.

Tezimizin asıl odak noktası, ara nesil döneminin tanınmış şairlerinden olan Mehmed Celâl'in 1886-1900 yılları arasında yayımlanmış olan 19 şiir kitabının Latin harflerine aktarılmasından müteşekkildir. Daha önce Osmanlı Türkçesinden Latin harflerine tümüyle aktarılmamış olan Mehmed Celâl'in şiir kitaplarının Latin harflerine aktarılmasının günümüz araştırmacı ve okuyucuları için önemli bir kaynak olması amaçlanmıştır.

Latin harflerine aktardığımız 19 eserden 17 tanesi nazım, 2 eser de nazım-nesir karışık olarak kaleme alınmıştır. *Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-baht* (1891), *Sultan Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân* (1891), *Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi* (1891), *Yavuz Sultan Selâm-i Evvel Yâhud Âfitâb-ı Satvet* (1891), *Kanunî Sultan Süleyman Yahud Fütûhât* (1891), *Yıldırım Bâyezid-i Evvel Yâhud Bir Cihangîr* (1891), *Sultan Mehmed-i Sâlis Yâhud Fâtih-i Şehîr* (1891), *Sultan Bâyezid-i Sâni Yâhud Elvâh-ı Zafer* (1891), *Hüdâvendigâr Gâzî Yâhud Fetihler ve Kosova Sahrâsı* (1891), *Çelebi Sultan Mehmed Yâhud Müceddid-i Devlet* (1892), *Sultan Selâm-i Sâni Yâhud Muzafferiyet* (1892), *Şîr-i Gazâ* (1895), *Şevketlû Pâdişâhımız Gazî Büyük Abdülhamîd Hân-ı Sâni Efendimiz Hazretleri* adlı şiir kitaplarının muhteşemiyatı, Osmanlı padişahlarının hayatı, savaşları, faaliyetleri ve Osmanlı târihinden oluşmaktadır. *Zâde-i Şâir* ile *Gazellerim* adlı şiir kitaplarında ise aşk, tabiat, tarih konularını; ilk şiir kitabı olan *Adada Söylediklerim* adlı şiir kitabında ise Büyükkada'da görüp âşık olduğu Rum asıllı Anna'ya yazmış olduğu şiirlerden oluşmaktadır. Celâl'in nazım nesir karışık yazılan eserleri ise *Asârı Celâl* ve *Elvâh-ı Şairâne* adlı şiir kitaplarıdır.

KAYNAKLAR

- Ahmet Rasim (1980). *Matbuat Hatıralarından Muharrir, Şair, Edib*, İstanbul: Kervan Kitapçılık.
- Aksoyak, İsmail Hakkı (2005). “Ara Nesil Şairi Mehmed Celâl’in Müşterek şiirler”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. S.3, Güz 2005, s.71-81.
- Akyüz, Kenan (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Alan, Selami (2021). Türk Edebiyatında Tanzimat’tan Servet-i Fünûn’a Uzanan Köprü: “Ara Nesil” *Dergipark*, 5/3, 65, Ankara.
- Andı, Fatih (1993). “Ara Nesil Şairi Mehmed Celâl (Hayatı- Görüşleri- Şiirleri)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Andı, Fatih (2016). “Mehmed Celâl”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Mehmed Celâl Maddesi.
- Arslan, Mehmed (2018). <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/Mehmed-Celâl-maddesi>.
- Arslan, Fatih ve Memiş Baytimur N. (2018). Ara Nesil’den Bir Ses: Mehmed Celâl’in Hikâyelerinde Hastalıklı/Saplantılı Aşkın Görüntüleri. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, S.67, 171-180.
- Arslan, Mehmed, Nerkiz, Ummahan (2018). “Mehmed Celâl”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/Mehmed-Celâl>.
- Babacan, Mahmut (1993). *Ara Nesil’de Tenkid*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Babacan, Mahmut (2014). *Edebiyat ve İnsan*, Akademik Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Babacan, Mahmut (2019). *Doğu-Batı Arasında: Ara Nesil*, Türk Edebiyat Târihi, Cilt 3, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İzmir.
- Banarlı, Nihad Sâmî, (1983). *Resimli Türk Edebiyatı Târihi-2*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Ceyhan, Nesîme (2007). Romanla Tanışan Neslin Tercüme Tekniği ve Tenkîdine Dâir Tartışmaları, *Türkbilig*, S.14, 41-59.
- Çetin, Nurullah (2022). *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Akçağ Yayınları, İstanbul.
- Çetin, Nurullah (2019). *Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı-II*, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Develioğlu, Ferit (2008). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.

- Enginün, İnci (2010). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyete (1839-1923)*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Erbay, Erdoğan. (1997), Eskiler ve Yeniler Tanzimat ve Servet-i Fünun Neslinin Divan Edebiyatına Bakışı, *Akademik Araştırmalar*, Erzurum.
- Erdoğan, Mehtap (2019). *Osmanlı Türkçesinde Benzer Yazılışlı Kelimeler Sözlüğü*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Gariper, Cafer (2019). *Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı-II*, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Harmancı, Abdullah (2019). Edebiyatımızda “Ara Nesil”, *Medeniyet ve Toplum Dergisi* 3/2, 159, Ankara.
- İnal, Mahmut Kemal (1969). *Son Asır Türk Şairleri, cüz:1*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Kanar, Mehmed (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul.
- Kaplan, Mehmed (1987). *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Kaplan, Mehmed (2010), *Türk Edebiyatı üzerine Araştırmalar-2*, Dergâh Yayınları İstanbul.
- Kaya, Ali İhsan (2013). Türk Edebiyatında Ara Nesil, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5/9, 150, Diyarbakır.
- Korkmaz, Ferhat (2023). “*Mehmed Celâl Şiirinin Anna’sı*”, *Şiirimizin Kadın Kahramânları*, ed. Editör Zeki Taştan, Ali Sait Yağar, 111-124,; Hiper Yayınları: İstanbul.
- Korkmaz, Ferhat (2018). *Başlangıcından Cumhuriyet’e Yeni Türk Şiirinde Melankoli*. Grafiker Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Ramazan ve Tunç, Gökhan (2019). *Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı-II*, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Korkmaz, Ramazan (2004). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*, Grafiker Yayıncılık, Ankara.
- Korkmaz, Ramazan (2011). *Yeni Türk Edebiyatı*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Kubbealtı Lügati (<https://lugatim.com>), Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1970, İstanbul.
- Kumsar, İsmail A. (2015). Servet-İ Fünûn’a Muhalif Bir Süreli Yayın: *İrtika. Tübar*, C. XXXVIII, 179-200.
- Mehmed Celâl (1303). *Ada’da Söylediklerim*, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul.

- Mehmed Celâl (1308a). *Sultan Osman Gâzî Yâhud Bir Sayyâd-ı Humâyûn-baht*, Kasbâr Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1308b). *Sultan Orhan Gâzî Yâhud Bir Kahramân*, Kasbâr Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1308c). *Fâtih Sultan Mehmed-i Sâni Yâhud İstanbul Fethi*, Kasbâr Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1308d). *Yavuz Sultan Selim-i Evvel Yâhud Âfitâb-ı Satvet*, Kasbâr Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1308e). *Kanunî Sultan Süleyman Yahud Fütûhât*, Kasbâr Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1308f). *Yıldırım Bâyezid-i Evvel Yâhud Bir Cihangîr*, Kasbâr Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1308g). *Hüdavendigâr Gazi ve Kosova Sahrası*, Kasbâr Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1308ğ). *Sultan Bâyezid-i Sâni Yâhud Elvâh-ı Zafer*, Kasbâr Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1308h). *Sultan Mehmed-i Sâlis Yâhud Fâtih-i Şehir*, Kasbâr Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1309). *Çelebi Sultan Mehmed Yâhud Müceddid-i Devlet*, Kasbâr Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1310a). *Sultan Selim-i Sâni Yâhud Muzafferiyyet*, Kasbâr Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1310b). *Gazellerim*, (Âh Âsâduryân) Şirket-i Mürettebiye Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1311). *Zâde-i Şâir*, Matbaa-i Safa ve Enver Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1312a). *Sürûd*, Âlem Matbaası – Ahmed İhsân ve Şürekâsı, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1312b). *Şîr-i Gazâ*, Kasbâr Matbaası, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1312c). *Âsâr-ı Celâl*, Âlem Matbaası-Ahmed İhsân ve Şürekâsı, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1312d). *Elvâh-ı Şâirâne*, Matbaa-i Ebulziyâ, İstanbul.
- Mehmed Celâl (1893). *Küçük Gelin*, Mekteb-i Sanayi Matbaası, İstanbul.

- Mehmed Celâl (1317). *Şevketlû Pâdişâhımız Gazî Büyük Abdülhamîd Hân-ı Sâni Efendimiz Hazretleri*, Malûmât-Tahir Bey Matbaası, İstanbul.
- Özarslan, Ersin (1996). “Edebiyatta Nesil Meselesi ve Ara Nesil”. *Folkloristik Prof. Dr. Umay Günay Armağanı*, Feryal Matbaacılık, Ankara.
- Özsarı, Mustafa (2018). “*Ara Nesil ve Ara Nesil de Eleştiri*” *Aöf Eleştiri Târîhi*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özsoy, Bekir Sami (2005). *Başlangıcından Günümüze Örnekleriyle Türk Şiiri*, Akçağ Yay. Ankara.
- Pala, İskender (2010). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Parlatır, İsmail. (2011). *Giriş. Servet-i Fünûn Edebiyatı*, ed. İsmail Parlatır. II. Baskı, Akçağ Yayınları, 9-20.
- Şahin, Dursun (2000). *İrtikâ Gazetesi (İlk Üç Cilt) İnceleme, tahriri, Fihrist, Seçilmiş Metinler*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Şemseddin Sami (2010). *Kâmûs-ı Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Uç, Himmet (2007). *Hikâye ve Romancı Mehmed Celâl*, Aktif Yayınları, Ankara

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Orhan DEMİR
Uyruğu : T.C.

EĞİTİM

Derece	Adı	Bitirme Yılı
Üniversite	Celâl Bayar Üniversitesi	2013
Yüksek Lisans	Batman Üniversitesi	2024

İŞ DENEYİMLERİ

Kurum	Görevi	Yıl
Batman Milli Eğitim Müdürlüğü	Öğretmen	2015-2016
Adalet Bakanlığı	Öğretmen	2020-

UZMANLIK ALANI

Yeni Türk Edebiyatı

YABANCI DİLLER

İngilizce

YAYINLAR

Korkmaz, F. ve Demir, O. (2024). “Abdolvahap Akbaş’ın Şiirlerinde Metinlerarasılık”
 2. Uluslararası Batman Sempozyumu, *Özet Bildiriler Kitabı*, 16-17 Mayıs 2024.